

HILJADU I JEDNA NOĆ

HILJADU I JEDNA NOĆ

Izdavač:
»PROSVJETA«, izdavačko poduzeće
Zagreb, Berislavićeva 10

Za izdavača:
BRANISLAV ĆELAP

Tisak: ČGP »DELO«, Ljubljana

S ruskog preveo:
MARKO VIDOJKOVIĆ

Crteži:
IVO FRIŠČIĆ

HILJADU I JEDNA NOĆ

KNJIGA ČETVRTA

PROSVJETA
ZAGREB 1971

KNJIGA ČETVRTA

PRIČA O SEJF-AL-MULUKU

Priča se, o sretni care, da je drevno doba i u toku minulih vjekova i godina bio jedan perzijski car koji se zvao Muhamed-ibn-Sabaik, pa je on vladao horasanskom zemljom. I on je svake godine upadao u bezbožničke zemlje u Indiji, Sindu i Kitaju, pa i u zemlje iza velikih rijeka i druge nearapske i ostale zemlje, a bio je to pravedan, odvažan, velikodušan i darežljiv car.

I taj je car nadasve volio razgovore sa drugovima za stolom, i predaje, i stihove, i priče, i povijesti, i čudesne bajke, i životopise davnašnjih ljudi, pa je nagrađivao svakoga koji bi pamtio neku neobičnu bajku i koji bi mu je ispričao, a vele da je nagrađivao i stranca kad bi mu došao, ako bi mu taj stranac ispričao kakvu lijepu priču i ako bi mu se svidjele njegove riječi. I car bi dao pripovjedaču raskošno odijelo i hiljadu dinara, pa bi ga posadio na osedlana i zauzdana konja, obukavši ga od glave do pete, a zatim bi mu dao vrijedne poklone, pa bi taj čovjek uzeo sve to i onda otišao svojim putem.

I tome caru dođe jednoga dana među danima jedan star čovjek koji je znao jednu neobičnu priču, pa mu je ispriča, a caru se učini da je to divna priča i svidješe mu se pripovjedačeve riječi, te on zapovjedi da se tome starcu dâ bogat poklon, a dade mu, između ostalog, i hiljadu horasanskih dinara i konja s potpunom opremom. A poslije toga pronese se glas o tome caru po svim zemljama, pa je za njega dočuo i jedan čovjek koji se zvao Hasan Trgovac, a bio je velikodušan, darežljiv, učen i zaslužan čovjek i pjesnik. A vezir toga cara bijaše čovjek veoma zavidljiv i pravo utjelovljenje zla, jer nije volio nikoga, ni bogataša ni siromaha, i kad god bi netko došao caru, pa bi mu

car dao i poklonio nešto, vezir bi pozavidio tome čovjeku, pa bi rekao: – Tako se samo rasipa novac i upropaštava zemlja, a car ima običaj da to čini. – A to je govorio samo iz svoje zavisti i mržnje.

A i car je čuo za toga trgovca Hasana, pa je poslao ljude da ga pozovu, a kad je on došao, car mu reče: – O, trgovče Hasane, vezir mi se protivi i svađa se sa mnom zbog novaca koje dajem sastavljačima stihova, svojim drugovima za stolom i ljudima koji znaju priče i stihove. Hoću da mi ispričaš neku lijepu priču i neku neobičnu povijest kakvu još nikada u životu nisam čuo, pa ako mi se tvoja priča svidi, ja ću ti dati mnogo zemalja s utvrđenjima u njima i dodat ću ih onome što ti je Alah dao, a stavit ću ti na raspolaganje cijelo svoje carstvo i postavit ću te za svoga najstarijeg vezira, te ćeš sjediti s moje desne strane i vladat ćeš mojim podanicima. A ako mi ne pribaviš to što ti rekoh, uzet ću ti sve što imaš u rukama, pa ću te protjerati iz svoje zemlje. – Slušam i pokoravam se gospodaru našem caru! – reče trgovac caru – ali te tvoj rob moli da ga pričekaš godinu dana, pa ću ti onda ispričati povijest kakvu nikada nisi čuo u svome životu, a ni drugi ljudi nikada nisu čuli ni sličnu ni ljepšu priču od te priče. – Dajem ti rok od godinu dana – reče car, pa naredi da se trgovcu Hasanu dâ raskošno odijelo, koje mu sam obuče, a zatim mu reče: – Ostani kod kuće, ne jaši konja, ne odlazi nikud za cijelu godinu dana, a onda dođi i donesi mi ono što sam zatražio od tebe. Ako mi doneseš to, bit ću osobito milostiv prema tebi, te se možeš radovati onome što sam ti obećao, a ako mi ne doneseš, nećeš imati ništa s nama, a ni mi s tobom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto pedeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Muhamed-ibn-Sabaik rekao trgovcu Hasanu: – Ako mi doneseš ono što sam zatražio od tebe, dobit ćeš osobitu nagradu, te se možeš radovati onome što sam ti obećao, a ako mi ne doneseš, nećeš imati ništa s nama, a ni mi s tobom – a da je onda trgovac Hasan poljubio zemlju između carevih ruku i izišao iz dvora.

A zatim trgovac Hasan izabra među svojim bijelim robovima petoricu ljudi koji su znali čitati i pisati – a bili su to valjani, razumni i obrazovani ljudi i spadali su u robove iz njegove okoline – pa svakome dade po pet hiljada dukata, rekavši im: – Odgojio sam vas baš za ovakav dan kao što je ovaj. Pomozite mi da ispunim carevu želju i spasite me iz carevih ruku. – A što hoćeš učiniti? Mi ćemo te iskupiti svojim dušama – rekoše robovi trgovcu Hasanu, a on im odgovori: – Hoću da svaki od vas ode u neko podneblje, pa da obiđe sve učene, obrazovane i valjane ljude koji znaju neobične priče i čudne povijesti: potražite povijest o Sejf-al-Muluku, pa nađete li nekoga tko je zna, podmitite ga i dajte mu za nju onoliko zlata ili srebra koliko vam bude tražio, pa makar vam zatražio i hiljadu dinara. Dajte mu koliko god možete, a obećajte mu i ostalo, pa mi donesite bajku, a ja ću dati raskošno odijelo

i bogatu nagradu onome koji naiđe na tu bajku i donese mi je, i nitko mi neće biti draži od njega.

Potom trgovac Hasan reče jednome robu: – Otiđi u zemlje Indije i Sinda, pa obiđi tamošnje okruge i oblasti – dok drugome reče: – A ti otiđi u perzijske zemlje, i u Kitaj i njegova podneblja – a trećem reče: – A ti otiđi u horasanske zemlje i u tamošnje okruge i podneblja – a četvrtome reče: – A ti otiđi u zemlje Magreba, pa obiđi tamošnje oblasti, podneblja, okruge i sve tamošnje krajeve – dok posljednjem, to jest petome, reče: – A ti otiđi u zemlje Sirije i Egipta, pa obiđi tamošnje okruge i podneblja.

I pošto ih je tako uputio, trgovac izabra sretan dan, pa im reče: – Pođite na put toga dana, a potrudite se da nabavite ono što mi je potrebno i nemojte biti nemarljivi, pa makar morali dati za to i svoju dušu! – a onda se robovi oprostiše s trgovcem i odoše. I svaki rob ode u onu zemlju u koju mu njegov gospodar bješe naredio da ode, pa se njih četvorica zadržaše četiri mjeseca tražeći priču, ali ne nađoše ništa, te se vratiše. A trgovcu Hasanu bijaše teško pri duši kad se vratiše ta četiri roba i kad mu rekoše da su po svim gradovima, zemljama i podnebljima tražili ono što je potrebno njihovu gospodaru, ali da nisu našli ništa.

Što se pak tiče petoga roba, on je putovao sve dotle dok nije došao u sirijske zemlje i dok nije stigao u grad Damask, a onda je vidio da je to lijep grad i da u njemu vlada sigurnost, i vidio je u njemu i drveće, kanale, voće i ptice koje slave jedinog Alaha pokorioca, tvorca noći i dana.

I rob provede tamo nekoliko dana, raspitujući se o onome što bijaše potrebno njegovu gospodaru, ali mu nitko ništa ne odgovori, te već htjede otići iz toga grada u neki drugi grad, kad odjednom ugleda nekoga mladića kako trči, saplićući se o skutove svoga odijela. – Zašto trčiš, jadniče, i kamo si pošao? – zapita rob mladića, a ovaj odgovori: – Ovdje živi jedan valjani šeik koji svakoga dana sjeda na klupicu baš u ovo vrijeme, pa priča divne povijesti, priče i bajke kakve nitko nije čuo. Trčim zato što hoću da nađem za sebe neko mjesto blizu njega, jer se bojim da ne ostanem bez mjesta zbog mnoštva ljudi. – Povedi i mene – reče mu na to rob, a mladić mu kaza: – Hajde brže! – te rob zatvori kućna vrata, pa brzo pođe s mladićem i stigne na ono mjesto gdje je šeik pričao priče, okružen ljudima.

I rob vidje da taj šeik ima svijetlo lice i da sjedi na klupici i priča ljudima, te sjedne blizu njega, pa počne osluškivati, ne bi li čuo njegovu priču, a kad je sunce bilo na smiraju, šeik prestade pričati, te se raziđoše oni ljudi koji su ga slušali. I onda rob priđe šeiku, pa ga pozdravi, a šeik mu odgovori na pozdrav s mnogo lijepih želja i znakova poštovanja. I onda rob reče šeiku: – Ti si divan i poštovanja dostojan čovjek, o, gospodaru šeiče, a i tvoje priče su divne, te hoću da te zapitam o nečemu. – Pitaj me o čemu hoćeš – reče šeik, a rob ga zapita: – Znaš li povijest i priču o Sejf-al-Muluku i Badi-al-Džemali? – A od koga si čuo to i tko ti je to rekao? – zapita šeik roba, a on mu odgovori: – Ni od koga nisam čuo, ali sam došao iz dalekih zemalja u želji da nađem tu povijest, pa bih ti dao koliko god mi zatražiš za nju, ako je znaš

i ako mi je ispričaš u svojoj dobroti i milosti, a ti ćeš to učiniti zato što si plemenit čovjek, i to će biti milostinja koju ćeš mi udijeliti. Da je moja duša u mojim rukama, ja bih ti i nju dao, a moje bi srce pristalo na to. – Umiri svoju dušu i rashladi oči – čut ćeš tu povijest – odgovori mu šeik. – Ali je to priča koja se ne priča na raskršćima i ja je ne pričam svakome. – Alaha radi, o, gospodaru, nemoj se ustručavati da mi je ispričaš, a od mene traži što hoćeš – uzviknu rob, te mu šeik reče: – Ako hoćeš čuti tu povijest, daj mi sto dinara, pa ću ti ja dati knjigu u kojoj je ona zapisana, ali ti stavljam pet uvjeta.

I tako je rob saznao da šeik zna tu povijest i da pristaje da mu je isprića, te se obradova velikom radošću i reče: – Dat ću ti za nju sto dinara, a dat ću ti još i deset dinara povrh toga, pa ću uzeti tu povijest pod uvjetima koje si spomenuo. – A šeik mu reče: – Hajde, donesi zlato, pa uzmi ono što ti je potrebno!

Kad je čuo te šeikove riječi, rob ustade istoga časa i trenutka, pa poljubi ruku šeiku, a zatim ode svojoj kući, radostan i zadovoljan, i uzme sto dinara za priču i jiš deset dinara povrh toga, pa ih stav u kesu koju je imao pri sebi. A kad nastade jutro, on ustane, pa se obuče, te uzme kesu u kojoj bijaše sto i deset dinara i odnese ih šeiku. I onda rob vidje šeika kako sjedi pred kućnim vratima, pa ga pozdravi, a on mu uzvrati pozdrav.

I pošto se tako pozdraviše, rob dade šeiku sto i deset dinara, te ih šeik uze, pa uđe u kuću, vodeći sa sobom i roba, koga posadi na jedno mjesto, a zatim mu dade papir i pero, pa mu preda jednu knjigu i reče: – Prepisuj iz ove knjige ono što tražiš! – te je rob sjeo i prepisivao tu povijest sve dotle dok je nije cijelu prepisao. I rob pročita povijest šeiku, a on je popravi, pa mu reče: – Znaj, o, dijete moje, da se prvi uvjet sastoji u tome da tu povijest ne pričaš po raskršćima ili u prisustvu žena i robinja, robova, glupana i djece. Čitaj je samo emirima, carevima, vezirima i ljudima koji nešto znaju, pa bilo da su to tumači Kurana ili neki drugi ljudi. – I rob prihvati taj uvjet, pa poljubi šeiku ruke i oprosti se s njim, a zatim ode...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto pedeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je rob trgovca Hasana prepisao povijest iz knjige jednoga šeika koji je živio u Siriji i da mu je taj šeik stavio neke uvjete, a da se zatim oprostio s njim, pa je izišao iz njegove kuće i toga istoga dana pošao na put, radostan i zadovoljan. I rob je išao sve brže, jer ga je obuzela velika radost zbog toga što je nabavio povijest i priču o Sejf-al-Muluku, pa naposljetku dođe u svoju zemlju, a onda posla svoga pratioca da saopći trgovcu radosnu vijest i da mu kaže: – Tvoj rob je sretno stigao, a postigao je ono što je htio i želio.

A u vrijeme kad je taj rob stigao u grad svoga gospodara i kad mu je poslao svoga glasnika da ga obavijesti o svome povratku, do roka što ga je car dao trgovcu Hasanu bilo je ostalo samo još deset dana. I rob ode trgovcu,

svome gospodaru, pa mu ispriča sve što mu se dogodilo i što je postigao, te se trgovac obradova velikom radošću, a rob se odmori na mjestu gdje se bio osamio i gdje je predao svome gospodaru knjigu u kojoj bijaše priča o Sejf-al--Muluku i Badi-al-Džemali. I njegov gospodar vidje tu priču, pa obuče robu svu odjeću koju je imao na sebi, a dade mu i deset čistokrvnih konja, deset deva i deset mazgi, tri crna i dva bijela roba, a zatim uze povijest i prepiše je svojom rukom, zajedno s tumačenjima, pa ode caru i reče mu: – O, sretni care, donio sam ti rijetke i divne priče i bajke kakve nitko i nikada nije slušao.

I car ustade čim je čuo te riječi trgovca Hasana, pa odmah pozva sve razumne emire i sve valjane i čestite ljude, i sve obrazovane ljude i pjesnike, i pametne ljude, pa trgovac Hasan sjedne i pročita im tu povijest u carskome dvoru. I onda car i svi prisutni ljudi saslušaše tu povijest, pa se iznenadiše i nađoše da je divna, te se svi pohvalnim riječima izraziše o njoj i obasuše trgovca zlatom, srebrom i dragim kamenjem. A zatim car naredi da se trgovcu Hasanu dâ jedno od najboljih njegovih raskošnih odijela, a pokloni mu i jedan veliki grad s utvrdama i selima, i postavi ga za jednog od svojih najvećih vezira, posadivši ga na desnu stranu od sebe. I car zapovjedi pisarima da zlatom prepišu tu povijest, pa je stavi u svoju osobnu riznicu, a kad god bi mu bilo teško pri duši, pozvao bi trgovca Hasana, pa bi mu ovaj čitao tu povijest.

A evo kako je ona glasila:

U drevno doba i u toku minulih stoljeća i godina bio je u Egiptu jedan car koji se zvao Asim-ibn-Safvan, a taj car bješe velikodušan, dostojan poštovanja i zaslužan. I on je imao mnogo zemalja, i tvrđava, i utvrđenja, i vojnika, i ratnika, i imao je vezira koji se zvao Faris-ibn-Sahl, a svi su oni – i car, i vojnici, i ratnici, i carevi velikodostojnici – obožavali sunce i vatru i klanjali im se, umjesto da se klanjaju svemoćnom i velikom pokoriocu. I taj car bijaše u dubokoj starosti, te je iznemogao od starosti, bolesti i oronulosti, jer mu je bilo sto osamdeset godina, a nije imao djece – ni dječaka ni djevojčice, te je zbog toga bio zabrinut i žalostan i noću i danju.

I jednoga dana među danima sjedio je on tako na prijestolju svoga carstva, a emiri, veziri, vojskovođe i velikaši uprave služili su ga, sjedeći kao obično, prema svome činu. I car je sa zavišću gledao one emire koji su mu dolazili vodeći sa sobom po jednog ili dva sina, te je govorio u duši: – Svatko je veseo i raduje se svojoj djeci, a ja nemam djece, pa ću sutra umrijeti i ostaviti svoje carstvo i svoje carsko prijestolje, i sela, i riznicu, i sve svoje bogatstvo, i sve će to uzeti tuđinci, a mene se neće nitko sjećati niti će ostati kakav spomen na mene na svijetu.

I car Asim utone u more razmišljanja, pa čak i zaplaka od obilja tužnih misli i bolova koji mu pohrliše k srcu, te siđe s prijestolja i sjedne na zemlju, plačući i ponižavajući se. A veziri i okupljeni velikaši carstva vidješe što car čini sa sobom, te povikaše na ljude i rekoše im: – Odlazite kućama, pa se odmarajte dok se car ne povrati od onoga što ga je snašlo.

Čuvši to, svi ljudi odoše, a ostade samo car i njegov vezir, pa car dođe k sebi, a vezir poljubi zemlju između njegovih ruku i zapita ga: – O, care vre-

mena, zašto tako plačeš? Reci mi koji je car i gospodar utvrđenja, ili emir i velikaš carske uprave u neprijateljstvu s tobom, i saopći mi kako ti se protivi, o, care, pa da svi udarimo na nj i da mu izvadimo dušu iz slabina. – Ali car ne prozbori ništa niti podiže glavu, a onda vezir i po drugi put poljubi zemlju pred njim, pa mu reče: – O, care vremena, ja sam tvoj sin i tvoj rob, jer si me ti odgojio, a ne znam zašto si žalostan, brižan i ojađen, niti znam što ti je. Pa tko to može znati osim mene, i tko može stati pred tobom na moje mjesto? Reci mi zašto plačeš tako i zašto si žalostan!

Ali car ni ovoga puta ne prozbori i ne otvori usta, niti podigne glavu, već je neprestano plakao i vikao gromkim glasom i glasno ridao i uzdisao, dok je vezir strpljivo čekao. A zatim vezir reče caru: – Ako mi ne kažeš zbog čega to činiš, ja ću se ovoga časa ubiti pred tobom, na tvoje oči, samo da te ne gledam tako zabrinuta. – I tada car podigne glavu, pa obriše suze, a zatim reče veziru: – O, vezire i dobri savjetniče, ostavi me da sam brinem svoju brigu i da tugujem – dosta mi je bola koji mi mori srce. – I vezir kaza: – Reci mi, o, care, zašto plačeš. Možda će ti Alah poslati olakšanje posredstvom mojih ruku . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto pedeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir rekao caru Asimu: – Reci mi zašto plačeš. Možda će ti Alah poslati olakšanje posredstvom mojih ruku – a da mu je car onda rekao: – O, vezire, ja ne plačem ni zbog novaca, ni zbog konja, a ni zbog čega drugoga što je slično tome, već stoga što sam ostario i što mi je sto i osamdeset godina, a nisam dobio nijedno dijete – ni dječaka ni djevojčicu. A kad umrem, ljudi će me sahraniti, pa će mi se utrti trag i iščeznut će moje ime, a tuđinci će uzeti moje prijestolje i moje carstvo i nitko me se neće nikada sjetiti.

Na to mu vezir odgovori: – O, care vremena, i ja sam gotovo isto toliko star koliko i ti, i nikada nisam dobio nijedno dijete, te sam neprestano zabrinut i žalostan, i noću i danju, ali što možemo činiti? No ja sam čuo pripovijest o Sulejmanu, Daudovu sinu, pa sam čuo i to da on vjeruje u nekog velikog gospoda u čijoj je ruci vlast nad svakom stvari, te treba da odem Sulejmanu i da mu odnesem neki poklon, ne bi li se on pomolio svome gospodaru – možda će njegov gospodar dati po jedno dijete i tebi i meni.

I vezir se spremi za put, pa ponese bogat poklon i odnese ga Sulejmanu, Daudovu sinu – mir im obojici! – i eto što je bilo s vezirom.

Što se pak tiče Sulejmana, Daudova sina, njemu je Alah – velik i slavan je on! – poslao poruku i objavio mu: – O, Sulejmane, car Egipta ti je poslao svoga vezira koji će ti donijeti takve i takve poklone i rijetkosti. Pošalji mu u susret svoga vezira, Asafa-ibn-Barahiju, pa neka ga on dočeka s poštovanjem i neka mu priredi hranu na onim mjestima gdje bude pao na počinak, a kad bude došao, reci mu: – Car te je poslao da me zamoliš to i to, i potrebno ti je to i to – pa mu predloži da prijeđe na našu vjeru.

I onda Sulejman naredi svome veziru Asafu da povede mnogo ljudi iz svoje okoline, pa da s njima dočeka poslanike s poštovanjem i izvrsnom hranom u onim mjestima gdje budu pali na počinak, te Asaf pripremi sve što mu bijaše potrebno, pa im pođe u susret, te je putovao tako dok nije došao do Farisa, vezira egipatskoga cara. I Asaf dočeka vezira i pozdravi ga, odavši veliko poštovanje i njemu i onima koji bjehu s njim; i nudio ih je hranom u svim onim mjestima gdje su se zadržavali radi odmora, govoreći im: – Neka bi gostima ovdje bilo prostrano i ugodno kao u njihovoj kući! Radujte se, jer će vaša potreba biti zadovoljena; umirite svoju dušu i rashladite oči, a na srcu neka vam bude lakše! – I vezir reče u duši: – Tko li mu je to rekao? – pa zapita Asafa-ibn-Barahiju: – Tko vam je rekao što želimo, o, gospodaru? – a Asaf mu odgovori: – To mi je rekao Sulejman, Daudov sin.

Potom vezir Faris zapita Asafa: – A tko je to rekao našem gospodaru Sulejmanu, – a Asaf mu odgovori: – Rekao mu je gospod neba i zemlje, bog svih stvorenja. – To je doista veliki bog! – uzviknu vezir Faris, a Asaf-ibn--Barahija ga zapita: – A zar se vi ne klanjate njemu? – I Faris, vezir egipatskoga cara, odgovori Asafu: – Mi se klanjamo suncu i padamo ničice pred njim – a Asaf mu reče: – O, vezire Farise, sunce je zvijezda među ostalim zvijezdama koje je stvorio veliki Alah – velik je on i slavan! – a ono nikako ne može biti bog. Sunce se povremeno pojavljuje i povremeno iščezava, a naš gospod je prisutan svuda i ne iščezava nikada, jer je u njegovoj ruci vlast nad svakom stvari.

A poslije kraćeg putovanja svi oni stigoše u zemlju Sabu, te se približiše prijestolju Daudova sina Sulejmana – mir im obojici! – I Sulejman, Daudov sin, naredi svojoj vojsci, u kojoj bijahu ljudi, džinovi i ostala stvorenja, da se postroji na putu u redove, dok se morske zvijeri, pantere i risovi svrstaše u dva reda, pri čemu se sve zvijeri okupiše po vrstama i rodovima. A dođoše i džinovi nezaklonjenih očiju, strašnoga lika i različitog obličja, pa svi stadoše zajedno u dva reda, a ptice raširiše krila nad stvorenjima, ne bi li im tako načinile hlada, i sve se one počeše dozivati na svim jezicima, pjevajući svakojake pjesme.

A kad se približiše ljudi iz Egipta, njih obuze strah, te se ne usudiše poći dalje, ali im Asaf reče: – Uđite u sredinu vojske, pa idite, a ne bojte je se. To su podanici Daudova sina Sulejmana, te vam nijedan od njih neće nauditi.

Zatim Asaf uđe u sredinu vojske, pa za njim uđoše i svi njegovi ljudi, ali među ljudima egipatskoga cara bijaše i plašljivaca. I oni su išli sve dotle dok nisu stigli u grad, a kad su stigli u grad, smjestiše ih u Kući gostoprimstva, gdje su ih častili izvrsnim đakonijama puna tri dana. I pošto su ih tako počastili, odvedoše ih Sulejmanu, Alahovu proroku – mir neka mu je!

I ljudi uđoše u dvor, pa htjedoše poljubiti zemlju pred Sulejmanom-ibn--Daudom, ali im on ne dopusti da to učine, već im reče: – Čovjek ne treba da pada ničice ni pred kim, osim pred Alahom – velik je on i slavan! – tvorcem neba i zemlje i svega drugoga. Ako tko od vas hoće stajati, neka stoji, ali neka nitko ne stoji zato što hoće da me dvori. – I oni mu se pokoriše, pa

vezir Faris sjedne s nekolicinom slugu, dok su drugi ostali stajati i dvoriti ga, a zatim i oni posjedaše.

A onda sluge postaviše stol, pa se svi prihvatiše jela, te su jeli dok se nisu zasitili, a potom Sulejman zapovjedi egipatskom veziru da mu kaže što mu je potrebno, kako bi mu mogao to učiniti. I on mu se obrati ovim riječima: – Govori, ali nemoj zatajiti ništa od onoga radi čega si došao, jer si došao samo zato što hoćeš zadovoljiti neku potrebu, a ja ću ti reći kakva je ona. Ona je takva i takva, a egipatski car koji te je poslao zove se Asim, i on je sada star, oronuo i slab čovjek, kome veliki Alah nije dao nijedno dijete – ni dječaka ni djevojčicu, pa je zbog toga bio tužan, zabrinut i zamišljen i danju i noću. A jednoga dana među danima on je sjedio tako na prijestolju svoga carstva, pa su došli emiri, veziri i velikaši njegove uprave, a onda je vidio da neki među njima vode po jednog ili dva sina, a poneki i po trojicu, pa su svi oni ulazili sa svojom djecom, koja su stajala i dvorila ih. I car je pomislio na to u sebi, pa ga je obuzela neizmjerna tuga, te je uzviknuo: – Kad bih mogao vidjeti tko će uzeti moje carstvo i hoće li ga uzeti tko drugi, a ne tuđinac, pa da sve bude kao da mene nije ni bilo! – I car je zbog toga zaronio u more misli, pa je tako tužan razmišljao sve dotle dok mu suze nisu potekle iz očiju, a onda je zaklonio lice maramicom i zaplakao groznim plačem. A zatim je ustao s prijestolja, pa je sjeo na zemlju, plačući i ridajući, a nitko nije znao što mu leži na srcu osim velikog Alaha. I tako je on sjedio na zemlji lijući suze...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sedamsto šezdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Alahov prorok Sulejman, Daudov sin, rekao veziru Farisu da je njegova cara obuzela tuga i da je počeo plakati, a da je ispričao od početka do kraja sve ono što se bješe dogodilo između egipatskoga cara i njegova vezira Farisa. A poslije toga Sulejman zapita vezira Farisa: – Je li tačno to što sam ti rekao, o, vezire? – a vezir Faris kaza: – Tačno je i istina je, samo što sam ja razgovarao o tome s carem onda, o, Alahov proroče, kad s nama nije bio ama baš nitko, te nijedan čovjek nije mogao znati ništa o tome. A tko je sve to ispričao tebi? – Ispričao mi je moj gospod, koji zna sve skrivene poglede i kome je poznato sve što stoji u grudima – odgovori Sulejman, a onda vezir Faris uzviknu: – O, Alahov proroče, doista je blag i velik taj gospod u čijoj je ruci vlast nad svakom stvari!

A zatim prijeđoše na islam i vezir Faris i ljudi koji bijahu došli s njim, pa Alahov prorok Sulejman reče veziru: – Ti si mi donio takve i takve rijetkosti i poklone – a vezir mu odgovori: – Jesam! – A onda Sulejman kaza: – Primit ću sve to od tebe, ali ću sve pokloniti tebi. Odmori se, dakle, sa svojim ljudima tamo gdje ste se smjestili, ne bi li tako minula vaša zamorenost od putovanja, a sutra će, ako ushtjedne veliki Alah, tvoja potreba biti potpuno zadovoljena, po volji velikog Alaha, gospodara neba i zemlje, tvorca svih stvorenja.

I vezir Faris ode na svoje mjesto, pa se sutradan uputi našem gospodaru Sulejmanu, a onda mu reče Alahov prorok Sulejman: — Kad budeš otišao caru Asimu-ibn-Safvanu i kad se budeš sastao s njim, popnite se obojica na to i to drvo, pa sjedite na njemu i šutite do vremena između dviju molitava,[1] kad će popustiti podnevna žega, a onda siđite s drveta, pa pogledajte: vidjet ćete dvije zmije koje su izmiljele, pa će jedna imati glavu kao majmun, a druga kao ifrit. A kad ih budete ugledali, bacite na njih strijele i ubijte ih, pa bacite za jedan pedalj mesa tamo gdje su im glave i za jedan pedalj mesa tamo gdje su im repovi, a preostalo meso skuhajte kako treba i dajte ga svojim ženama da ga pojedu. A poslije toga lezite sa svojim ženama, pa prespavajte s njima tu noć, i one će zatrudnjeti po volji velikog Alaha i obje će roditi dječake.

Potom Sulejman – mir neka mu je! – donese prsten, mač i jedan zavežljaj u kojemu bjehu dva zubuna obrubljena dragim kamenjem, pa reče: – O, vezire, kad odrastu vaši sinovi i kad postanu zreli ljudi, dajte svakom po jedan od dva zubuna. – A zatim kaza veziru: – U Alahovo ime! Veliki je Alah zadovoljio tvoju potrebu, pa ti sad ostaje samo da otputuješ s blagoslovom velikog Alaha. Car te očekuje i danju i noću i svejednako pogleda na put.

I vezir Faris priđe Alahovu proroku Sulejmanu, Daudovu sinu, pa se oprosti s njim i poljubi mu ruke, a zatim ode, pa je putovao do kraja toga dana, radujući se zbog toga što je njegova potreba zadovoljena. I vezir je išao sve brže i brže i tako je putovao i noću i danju dok se napokon nije približio Egiptu, a onda je poslao jednoga svoga slugu da najavi caru njegov dolazak.

A car Asim, kad je čuo da mu je došao vezir i da je zadovoljena njegova potreba, obradova se velikom radošću, a obradovaše se i svi ljudi iz careve okoline i svi velikaši njegova carstva, ali se sretnom vezirovu povratku naročito obradovaše svi vojnici. A kad se sastao s carem, vezir sjaha s konja, pa poljubi zemlju između carevih ruku i obradova cara viješću da je njegova potreba u svemu zadovoljena, predloživši mu da prijeđe na islam, te se car Asim preda Alahu i reče veziru Farisu: – Idi kući, pa se odmori ove noći i odmaraj se još tjedan dana nakon toga, a onda siđi u kupaonicu i okupaj se, pa mi dođi da ti kažem nešto o jednoj stvari o kojoj ćemo obojica porazmisliti.

I vezir poljubi zemlju, pa ode kući s ljudima iz svoje pratnje, sa svojim slugama i svojom poslugom, a poslije osmodnevnog odmora opet ode caru i ispriča mu sve što mu se dogodilo sa Sulejmanom, Daudovim sinom. A zatim vezir reče caru: – Iziđi sam iz dvora, pa hajde sa mnom! – I car i vezir ustadoše, pa ponieše dva luka i dvije strijele, a zatim se popeše na drvo, na kojem su sjedili šuteći dok nije došlo podne.

I tako su oni sjedili dok se nije približilo vrijeme za predvečernju molitvu, a onda su sišli s drveta i pogledali, pa su ugledali dvije zmije koje bjehu izmiljele ispod drveta. I car pogleda u te zmije, pa ih zavolje, jer mu se svidješe stoga što su imale zlatne ogrlice. – O, vezire – reče car – ove zmije imaju zlatne ogrlice, a to je čudna stvar, Alaha mi! De da ih pohvatamo, pa da ih metnemo u kavez, a zatim da ih gledamo! – Alah ih je stvorio zato što mogu biti od koristi – odgovori vezir. – Gađaj ti strijelom jednu, a ja ću drugu.

Potom obojica baciše strijele i ubiše zmije, a zatim odsjekoše za pedalj mesa tamo gdje im bijahu glave i za pedalj mesa tamo gdje im bijahu repovi, pa baciše to meso, dok preostalo meso odniješe u carevu kuću. I car i vezir pozvaše kuhara, pa mu predadoše meso, rekavši mu: – Od ovoga mesa skuhaj dobro jelo s pečenim lukom i začinima, a zatim stavi jelo u dvije posude, pa nam ga donesi. Dođi amo u to i to vrijeme, u toliko i toliko sati, a nemoj zakasniti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto šezdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su car i vezir predali kuharu zmijsko meso i da su mu rekli: – Skuhaj ga, pa ga stavi u dvije posude, a zatim nam ga donesi, ali nemoj zakasniti. – I kuhar je uzeo meso, pa je otišao u kuhinju, gdje ga je skuhao kako valja, s divnim pečenim lukom, a potom ga je stavio u dvije posude, pa je posude odnio caru i veziru. I car uze jednu posudu, a vezir drugu, pa nahraniše svoje žene onim što bijaše u njima i legoše da tu noć prespavaju s njima, a po volji velikog Alaha – neka je njegova slava i veličina! – i zahvaljujući njegovoj želji i moći obje žene zatrudnješe te iste noći. A poslije toga car provede tri mjeseca s poremećenim umom, govoreći u sebi: – Da mi je znati da li je to istina ili nije istina? – A potom, jednoga dana među danima, njegova je žena sjedila, pa joj se odjednom dijete pomače u trbuhu, te joj bijaše jasno da je trudna. I to je zabolje, a od bola se promijeni u licu, te pozva jednog od onih eunuha koji bijahu pored nje (a bijaše to najstariji eunuh) i reče mu: – Otiđi caru, pa ma gdje bio, i reci mu: – O, care vremena, obradovat ću te: trudnoća naše gospođe sad je očigledna, jer joj se dijete pomaklo u trbuhu.

I radosni eunuh brzo ode, pa vidje cara kako sjedi sam, s rukom naslonjenom na obraz i utonuo u razmišljanje, a onda mu priđe, pa poljubi zemlju između njegovih ruku i reče mu da mu je žena zatrudnjela. A kad je čuo te eunuhove riječi, car skoči na noge, pa poljubi eunuha u ruku i u glavu, a potom svuče svu odjeću koju je imao na sebi, pa je obuče eunuhu, rekavši onima koji bjehu u dvorani za primanje: – Neka mu dâ ponešto svaki onaj koji me voli – te eunuhu pokloniše novaca, dragoga kamenja, korunda, konja, mazgi i toliko prekrasnih vrtova da se to ne može ni izračunati ni izbrojiti.

A u to vrijeme caru dođe i vezir, pa mu reče: – Ja sam maločas sjedio sam kod kuće, a um mi bijaše toliko zaokupljen razmišljanjem o trudnoći da rekoh u sebi: – De da vidim je li istina to što očekujem i hoće li Hatuna zatrudnjeti ili neće – kad mi odjednom dođe eunuh, pa me obradova viješću da je moja žena zatrudnjela i da joj se dijete pomaklo u trbuhu, a da se ona pri tom promijenila u licu. I ja sam se toliko obradovao da sam svukao svu odjeću koju sam imao na sebi, pa sam je obukao eunuhu, a dao sam mu i hiljadu dinara i postavio ga za glavnog eunuha.

Kad je car čuo što mu govori vezir, on mu reče: – O, vezire, Alah nam je – neka bi bio blagoslovljen i veličan! – poklonio svoju milost i učinio nam

dobro, a bio je darežljiv i velikodušan prema nama, jer nam je poslao s neba pravu vjeru. On nas je počastio svojom milošću i svojim dobrim djelom, jer nas je izveo iz tame u svjetlost, te hoću da olakšam ljudima ono što im je suđeno da podnose i da ih obradujem. – Čini što hoćeš – reče vezir, a car kaza: – O, vezire, idi odmah do tamnice i pusti iz nje sve one koji su izvršili neki zločin, a pusti i one koji su zatvoreni zbog dugova, pa ako netko pogriješi i poslije toga, mi ćemo ga kazniti onako kako zaslužuje. Oslobodit ćemo ljude plaćanja danka za tri godine, a oko grada, duž njegovih zidova, otvori kuhinju i zapovjedi kuharima da u njoj objese svakojake posude i da kuhaju svakojaka jela i danju i noću, pa neka jedu, piju i odnose jelo svojim kućama svi oni koji žive u gradu i u bližim i daljim naseljima oko njega. I naredi ljudima da praznuju i da se raduju, da kite grad sedam dana i da ne zatvaraju svoje dućane ni danju ni noću.

I vezir ode istoga časa i trenutka, pa učini sve što mu bješe naredio car Asim, te tako ljudi okitiše grad, utvrđenja i kule što su bolje mogli, pa i sami obukoše svečana odijela i počeše jesti, piti i veseliti se.

A jedne noći među noćima carevu ženu naposljetku spopadoše porođajni bolovi, jer bijahu protekli dani njene trudnoće, te car Asim naredi slugama da mu dovedu iz grada sve učene ljude, astronome, poglavare, astrologe, zaslužne ljude i one koji se služe perom, te svi oni dođoše, pa počeše čekati da netko baci kuglicu u zdjelu,[2] a to bijaše znak koji su davali astrolozi i ukućani.

I svi su oni sjedili i čekali, dok carica napokon ne rodi muško dijete koje bijaše slično isječku mjeseca u noći uštapa, a onda se astrolozi latiše izračunavanja i određivanja njegove zvijezde i njegova horoskopa, pa tako utvrdiše brojeve, a svi ljudi počeše im postavljati pitanja. I onda astrolozi poljubiše zemlju i obradovaše cara viješću da je njegovo dijete blagoslovljeno i da će biti sretno u početku, samo što će mu se na početku zrelosti dogoditi nešto što se oni ne usuđuju reći caru. – Govorite, nemojte se ničega bojati – kaza car, a astrolozi mu rekoše: – O, sretni care, tvoje će dijete otići iz ove zemlje, pa će putovati tuđim zemljama, i utapljat će se u moru i osjetit će što je nesreća, ropstvo i tlačenje, i snaći će ga mnoge nevolje, ali će se poslije toga osloboditi i postići ono što želi, pa će do kraja svoga vijeka živjeti najugodnijim životom i vladat će robovima i zemljama, raspolažući zemljom usprkos svojim dušmanima i zavidljivcima.

A kad je car čuo te riječi od astrologa, on kaza: – Ne zna se što se krije u budućnosti, a roba će snaći sve ono što mu je dosudio veliki Alah, pa bilo to dobro ili zlo, a od danas do toga vremena on će mi hiljadu puta priteći u pomoć.

I car ne obrati pažnju na ono što mu rekoše astrolozi, već nagradi počasnim odijelom i njih i sve ljude koji su prisustvovali tome, a zatim oni odoše. I caru odjednom dođe vezir Faris, koji bijaše veoma radostan. I vezir poljubi zemlju između carevih ruku, pa reče: – O, care, radosna vijest! Moja je žena maločas rodila dijete koje je nalik na isječak mjeseca. – O, vezire, idi pa ga

donesi ovamo, kako bismo oba dječaka mogli odgojiti ovdje, u mome dvoru – reče car. – Smjesti svoju ženu pored moje žene, pa neka obje njeguju svoju djecu, i jedno i drugo.

Potom vezir posla po svoju ženu i po svoje dijete, pa oba djeteta dadoše dadiljama i dojkinjama, a poslije sedam dana one odniješe djecu caru Asimu i rekoše mu: – Kakvo ćeš ime nadjenuti djeci? – Nadjenite im ime same – reče im car, a one mu kazaše: – Osim oca, nitko ne može nadjenuti ime sinu. – I onda car reče: – Mome sinu nadjenite ime Sejf-al-Muluk,[3] kako mu se zvao i djed, a vezirovu sinu nadjenite ime Said.

I car nagradi dadilje i dojkinje, rekavši im: – Starajte se o dječacima i njegujte ih što bolje možete – te su ih robinje marljivo njegovale dok nisu napunili pet godina. I onda car dade djecu u školu, jednome fakihu, koji ih je učio Kuranu i pisanju dok nisu napunili deset godina, a zatim ih dade drugim učiteljima, da od njih nauče jahanje, igranje kopljem i kuglom i nauku o ratničkoj odvažnosti, pa su ih učitelji učili dok nisu napunili petnaest godina. I dječaci su tako dobro svladali sve nauke da se nitko nije mogao usporediti s njima u ratničkoj odvažnosti, jer se svaki od njih mogao boriti s hiljadom protivnika i izići na kraj s njima.

I oba djeteta postadoše zreli ljudi, a car Asim ih je gledao i radovao im se velikom radošću.

A kad obojica napuniše dvadeset godina, car Asim pozva svoga vezira Farisa na jedno usamljeno mjesto, pa mu reče: – O, vezire, nešto mi je palo na pamet, pa ću to i učiniti, ali bih se htio posavjetovati s tobom. – Čini što ti je palo na pamet, pa ma što bilo, jer je tvoje mišljenje blagoslovljeno – reče vezir, a zatim car Asim kaza: – Ja sam već star čovjek i oronuli starac, jer sam zamakao duboko u godine, pa hoću da boravim u isposničkoj ćeliji i da se klanjam velikom Alahu, a vlast i sultanski naslov predat ću svome sinu Sejf-al-Muluku – tà on je sad divan mladić, savršen po svojoj uljudnosti i pristojnosti, a i po svom umijeću i vladanju. Što ti veliš o toj mojoj namjeri, o, vezire? – Divno je to što namjeravaš i što si naumio, jer je to blagoslovljena i sretna namjera – reče vezir. – Ako ti to učiniš, učinit ću i ja to isto, pa neka moj sin Said bude njegov vezir, jer je i on divan mladić i raspolaže znanjem i pravilnim mišljenjem, te će tako vladati zajedno, a mi ćemo ih upućivati u poslove i nećemo biti nemarljivi, već ćemo im, naprotiv, pokazati pravi put.

I car Asim reče svome veziru: – Napiši pisma i pošalji ih po skorotečama u sva podneblja našega carstva, u sve zemlje, tvrđave i utvrđenja pod našom vlašću, a u njima naredi svim tamošnjim starješinama da toga i toga mjeseca dođu na Trg slonova. – I vezir Faris ode tog istog časa i trenutka, pa napisa pisma svim namjesnicima i starješinama tvrđava i onima koji bijahu pod vlašću cara Asima da dođu toga i toga mjeseca, a naredi da dođu i svi oni koji žive u gradu, kako oni koji bijahu blizu tako i oni koji bijahu daleko.

A kad prođe veći dio roka koji bijaše dao namjesnicima i starješinama, car Asim naredi konačarima da razapnu šatore nasred trga i da ih bogato okite, a da metnu i veliko prijestolje na koje je car sjedao samo u praznične

dane, te oni sve to odmah učiniše. I konačari postaviše prijestolje, a onda iziđoše namjesnici, dvorjani i emiri, pa iziđe i car, te naredi ljudima da vikom objave narodu: – U Alahovo ime! Dođite na trg! – I na trg dođoše emiri, veziri i upravitelji podneblja i naselja, služeći caru onako kako su im nalagali njihovi običaji, i svi stadoše na svoja mjesta, pa neki među njima sjedoše, dok su drugi stajali.

A kad se okupiše svi ljudi, car naredi slugama da postave stolove s jelima, te ih oni postaviše, a zatim svi ljudi počeše jesti i piti, poželjevši caru svako dobro. A poslije toga car naredi dvorjanima da glasno kažu ljudima neka ne odlaze, te oni počeše vikati i objavljivati: – Neka nitko ne ode dok ne čuje careve riječi! – A potom podigoše zavjesu, pa car reče: – Neka ostanu oni koji me vole i neka saslušaju moje riječi!

I onda svi ljudi posjedaše mirne duše, poslije straha koji ih bješe obuzeo, a potom car ustade i zakle ih da nitko ne ustane sa svoga mjesta, pa reče: – O, emiri, veziri i velikaši carske uprave, veliki i mali, a i svi prisutni ljudi! Znate li da sam ovo carstvo naslijedio od očeva i djedova? – Znamo, o, care, svi to znamo – odgovoriše ljudi, a car im reče: – Svi smo se mi klanjali suncu i mjesecu, pa nam je veliki Alah dao vjeru i spasio nas mraka, izvevši nas na svjetlost, a Alah nas je – velik je i slavan on! – preveo na islamsku vjeru. Znajte da sam ja sada ostario, oronuo i malaksao, pa hoću da živim u isposničkoj ćeliji i da se u njoj klanjam velikom Alahu, moleći mu se da mi oprosti nekadašnje grijehe. Evo moga sina Sejf-al-Muluka, a vi znate da je on hrabar, divan i rječit mladić, da je iskusan u vođenju poslova, da je razuman, valjan i pravedan. Ja želim da mu u ovome času predam carstvo i da ga proglasim za vašega cara, pa da on zauzme moje mjesto i da bude vaš sultan, dok ću se ja usamiti u ćeliji, gdje ću se klanjati velikom Alahu, a moj sin Sejf-al-Muluk uzet će vlast u svoje ruke i bit će vaš sudac. Što kažete na to?

Kad je car izgovorio te riječi, svi ljudi poustajaše, pa poljubiše zemlju između carevih ruku i odgovoriše s pažnjom i pokornošću, rekavši: – O, care naš i zaštitniče, da si postavio za našega cara i koga od svojih robova, mi bismo mu se pokoravali, jer bismo te poslušali i izvršili bismo ono što nam naređuješ, pa kako da se ne pokoravamo tvome sinu Sejf-al-Muluku? Primamo ga i pristajemo na nj – to nam je na pameti i pred očima!

I onda car Asim-ibn-Safvan ustade, pa siđe sa svoga sjedišta i posadi svoga sina na veliko carsko prijestolje, a potom skine sa svoje glave vijenac i stavi ga na njegovu glavu, pri čemu mu oko pasa obavi i pojas vlasti, pa i sâm sjedne na carsko prijestolje pored njega. A kad je on sve to učinio, ustadoše emiri, veziri, velikaši carske uprave i svi ljudi, pa poljubiše zemlju pred mladićem, stojeći pred njim i govoreći jedan drugome: – On je dostojan carske vlasti i ona mu je bliža no ikom drugom. – I oni proglasiše carsku odluku o pomilovanju, te svi ljudi zaželješe caru da pobjeđuje i da ima uspjeha, a Sejf-al-Muluk poče zasipati glave svih ljudi zlatom i srebrom ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto šezdeset druga noć, ona reče:

762. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Asim posadio na prijestolje svoga sina Sejf-al-Muluka i da su onda svi ljudi poželjeli mladiću da pobjeđuje i da ima uspjeha. I Sejf-al-Muluk poče zasipati glave ljudi zlatom i srebrom, i nagrađivati ih odjećom, i darivati i poklanjati. A poslije jednog trenutka ustade vezir Faris, pa poljubi zemlju i reče: – O, emiri, o, velikaši carske uprave, znate li vi da sam ja vezir i da je moje vezirstvo starije, jer je na mene prešlo prije no što je car Asim-ibn-Safvan uzeo vlast u svoje ruke? A sad se on odrekao vlasti, odredivši svoga sina da vlada mjesto njega. – I ljudi mu odgovoriše: – Jest, mi znamo da je tvoje vezirstvo prelazilo od djedova do očeva! – A vezir kaza: – A sad se i ja povlačim i predajem vezirstvo evo ovome svome sinu Saidu, jer je on razuman, dovitljiv i iskusan mladić. Što velite na to? – Osim tvoga sina Saida nema nijednog čovjeka koji bi bio dobar vezir za cara Sejf-al-Muluka, jer oni pristaju jedan uz drugoga – odgovoriše ljudi, a vezir onda skine vezirski turban sa svoje glave, pa ga stavi na glavu svoga sina Saida, a položi preda nj i vezirsku pernicu, te dvorjani i emiri rekoše: – On je doista vrijedan i dostojan vezirskog položaja!

I onda ustadoše car Asim i vezir Faris, pa otvoriše riznice i nagradiše raskošnim odijelom zapovjednike, emire, vezire, velikaše carske uprave i sve ljude, a dadoše im i plaće i nagrade i napisaše nove ukaze i naredbe s potpisima Sejf-al-Muluka i njegova vezira Saida, sina vezira Farisa. I ljudi ostadoše u gradu i provedoše u njemu tjedan dana, a potom svi odoše u svoja naselja i mjesta. I onda car Asim povede svoga sina Sejf-al-Muluka i vezirova sina Saida, pa uđe s njima u grad i popne se u dvor, gdje pozvaše rizničara i narediše mu da donese mač, prsten, zavežljaj i pečat.[4] I car Asim reče: – O, djeco moja, priđite, pa izaberite i uzmite ponešto od ovih poklona! – I prvi pruži ruku Sejf-al-Muluk i uze zavežljaj i prsten, pa pruži ruku i Said i uze mač i pečat, a zatim obojica poljubiše caru ruke, pa odoše svojim kućama.

A kad je uzeo zavežljaj, Sejf-al-Muluk ga nije odmotao da vidi što je u njemu, već ga je bacio na krevet na kojem je noću spavao sa svojim vezirom Saidom (a bijahu navikli da spavaju zajedno), a potom im ljudi pripremiše postelju, te obojica legoše spavati pri svjetlosti svijeća. I obojica su spavali do ponoći, a onda se Sejf-al-Muluk prenu iza sna, pa primijeti onaj zavežljaj kraj svoga uzglavlja, te reče u sebi: – De da vidim što je u tom zavežljaju i kakvu nam je to rijetkost poklonio car! – I mladić ustane, pa dohvati jednu svijeću i siđe s postelje, ostavivši Saida da spava, a zatim uđe u rušnicu, pa razmota zavežljaj i ugleda u njemu zubun koji bijahu izradili džinovi. A kad je prostro i raširio taj zubun, mladić vidje da je podstava, iznutra, prema leđima, sva oslikana zlatnim bojama, i da je na slici prikazana neka djevojka (a ona bijaše čudesno lijepa), kako pred svojim dvorom u vrtu pruža busen trave gazeli, pa mu odletje um iz glave čim je ugledao tu sliku, te postade bjesomučan od ljubavi prema tome liku i pade na zemlju onesviješten. I Sejf-al-Muluk počne plakati, i udarati se po licu, i busati se u grudi, i ljubiti sliku, a potom izgovori ove stihove:

U početku nam ljubav na bale što teku nalik je –
Providnost je onda samo nosi i razgoni.

Ali kad djetić po njenom moru duboko roni,
Ona njegovu snagu premašuje lako.

A izgovori i ova dva stiha:

Da sam znao da strast je ljudska oduvijek takva
I da odnosi duše, bojažljiv ja bih bio.

Ali ja jurnuh onda, i navlaš i namjerno,
Ne znajuć kakva će ona za mene jednom biti.

I Sejf-al-Muluk je dotle ridao i plakao, i dotle se udarao po licu i busao u grudi dok nije probudio vezira Saida. I vezir pogleda po krevetu, ali u njemu ne nađe Sejf-al-Muluka, već vidje samo jednu svijeću, te reče u sebi: – Kud li se to djenuo Sejf-al-Muluk? – I onda Said uze svijeću, pa ustade i obiđe cio dvor i tako dođe do rušnice u kojoj bješe Sejf-al-Muluk, pa pogleda u nju i vidje cara gdje gorko plače i rida. – O, brate – zapita Said Sejf-al-Muluka – zašto plačeš? Što ti se to dogodilo? Ispričaj mi i ispripovjedi što je uzrok tome! – Ali mu Sejf-al-Muluk ne reče ništa, i nije ni podigao glavu, već je samo plakao i ridao i busao se u grudi. A kad ga vidje u takvu stanju, Said mu reče: – Ja sam tvoj vezir i tvoj brat, jer smo zajedno odgojeni, pa ako mi ne objasniš što je s tobom i ako mi ne povjeriš svoju tajnu, kome ćeš je onda kazati i povjeriti?

I Said se dugo tako ponižavao i ljubio zemlju, ali Sejf-al-Muluk nije obraćao pažnju na nj niti mu je išta rekao, već je samo svejednako plakao. I mladić se poplaši i klonu kad ga vidje u takvome stanju, pa iziđe da uzme mač, a zatim se vrati u rušnicu u kojoj bješe Sejf-al-Muluk, pa uperi vrh mača na svoje grudi i reče Sejf-al-Muluku: – Dođi k sebi, o, brate! Ako mi ne kažeš što ti se dogodilo, ja ću se ubiti, jer te ne mogu gledati u takvome stanju.

I onda Sejf-al-Muluk podigne glavu, pa pogleda svoga vezira i reče: – O, brate, stid me je da ti kažem i da ti ispričam što mi se dogodilo! – A Said uzviknu: – Tako ti Alaha, gospoda, oslobodioca robova, prauzroka svih uzroka i svih stvari, jedinoga boga koji prašta, koji je velikodušan i koji daruje, reci mi što ti se to dogodilo, a nemoj se stidjeti preda mnom – tȁ ja sam tvoj rob, vezir i savjetnik u svim poslovima!

Na to mu se Sejf-al-Muluk obrati ovim riječima: – Hodi amo, pa pogledaj ovu sliku! – I Said tako ugleda sliku, pa se zagleda u nju, te ju je dugo promatrao i vidio da je to slika djevojke, i da djevojka ima na glavi vijenac i da je na tome vijencu neki natpis ispisan nanizanim biserjem, te reče Sejf-al-Muluku: – Ovo je slika Badi-al-Džemale, kćeri Šahjala-ibn-Saruha, jednoga od careva pravovjernih džinova koji borave u gradu Babilu i žive u vrtu Irema,[5] sina Ada Starijega . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto šezdeset treća noć, ona reče:

763. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Sejf-al-Muluk, sin cara Asima, i vezir Said, sin vezira Farisa, pročitali natpis na zubunu i vidjeli sliku Badi-al-Džemale, kćeri Šahjala-ibn-Saruha, cara Babila i jednog od pravovjernih džinova koji borave u gradu Babilu i u vrtu Irema, sina Ada Starijega, a da je onda vezir Said zapitao cara Sejf-al-Muluka: – O, brate, znaš li koja je to žena što je naslikana, pa da je potražimo? – I Sejf-al-Muluk odgovori Saidu: – Ne znam, Alaha mi, o, brate, ne znam čija je ta slika. – Priđi, pa pročitaj ovaj natpis – reče Said, te Sejf-al-Muluk priđe, pa pročita natpis koji bješe na vijencu i vidje što on sadrži, pa ciknu iz dubine srca i uzviknu: – Ah, ah, ah!

I Said mu reče: – O, brate, ako postoji ona koja je ovdje naslikana, ako se zove Badi-al-Džemala i ako je na ovom svijetu, ja ću je pronaći brzo i bez odgađanja, samo da postigneš ono što želiš. Alaha radi, o, brate, okani se plakanja, kako bi ti mogli doći i služiti te ljudi iz carske uprave, a kad svane dan, ja ću pozvati trgovce, prosjake, namjernike i bijednike, pa ću ih zapitati po čemu se može prepoznati taj grad – možda će nam netko od njih, zahvaljujući dobroti i pomoći velikog Alaha, pokazati gdje je taj grad i Iremov vrt.

A kad nastade jutro, Sejf-al-Muluk iziđe iz svoje odaje, pa se popne na prijestolje, obgrlivši rukama onaj zubun, jer nije ustajao ni sjedao, niti je mogao zaspati bez njega, i onda mu dođoše emiri, veziri, ratnici i velikaši carske uprave. A kad se divan ispuni i kad se prisutni razmjestiše i poređaše, car Sejf-al-Muluk reče svome veziru Saidu: – Otiđi u divan, pa im reci: – Car je nešto bolestan, a prošle noći je bio veoma bolestan, Alaha mi!

I vezir ode, pa saopći ljudima ono što mu bješe rekao car, ali za to dozna i car Asim, pa mu se učini da nije beznačajno ono što je snašlo njegova sina, te pozva liječnike i astrologe, a zatim ode s njima u odaju svoga sina Sejf-al-Muluka. I liječnici pregledaše mladića i prepisaše mu što da pije, ali mladićeva bolest potraja tri mjeseca, te car Asim reče prisutnim liječnicima, naljutivši se na njih: – Teško vama, o, psi, zar niste kadri da mi izliječite sina? Ako ga odmah ne izliječite, ja ću vas sve pobiti!

I tada najstariji starješina liječnika reče: – O, care vremena, mi znamo da je to tvoj sin, a ti znaš da mi nismo nemarljivi ni kad liječimo nekog tuđinca, pa kako onda možemo biti nemarljivi kad liječimo tvoga sina? Ali je tvoj sin teško obolio, a ako hoćeš znati kakva je njegova bolest, mi ćemo ti to reći i ispričati.

– Što ste to utvrdili o bolesti moga sina? – zapita ih na to car Asim, a stari liječnik mu reče: – O, care vremena, tvoj sin je sada zaljubljen, a voli onu s kojom se nikada ne može zbližiti.

I car se naljuti na liječnike, te im reče: – Kako ste saznali da je moj sin zaljubljen i kako se on mogao zaljubiti? – A liječnici mu odgovoriše: – Zapitaj njegova brata Saida, velikog vezira – on zna u kakvom je stanju tvoj sin.

I onda car Asim ustade, pa ode u rušnicu, a zatim pozva Saida i reče mu: – Reci mi pravu istinu o bolesti tvoga brata! – I Said odgovori caru: – Ne znam kakva je upravo bolest od koje on boluje. – A car onda reče mačonoši: – Povedi Saida, pa mu zaveži oči, a zatim mu odsijeci glavu! – I Said se poplaši,

te uzviknu: – O, care vremena, daj mi pomilovanje! – a car mu reče: – Govori, pa ću te pomilovati! – I onda Said reče: – Tvoj sin je zaljubljen! – A koja je njegova dragana? – zapita car, a Said mu odgovori: – Kći jednoga od džinskih careva. On je vidio njenu sliku na zubunu što je bio u onom zavežljaju koji vam je poklonio Alahov prorok Sulejman.

I onda car Asim ustade, pa ode svome sinu Sejf-al-Muluku i zapita ga: – O, čedo moje, što te je to snašlo i kakva je ta slika koju si zavolio? Zašto mi nisi ništa rekao o tome? – O, babo, – odgovori mu Sejf-al-Muluk – stidio sam se od tebe, te nisam mogao s tobom zapodjenuti razgovor o tome, a od svega toga ne mogu nikome ništa odati. Sad znaš u kakvom sam stanju, pa gledaj što ćeš činiti i kako ćeš me izliječiti. – Kakvim lukavstvom da se poslužim? – reče car. – Da je to neka djevojka koja spada u ljude, ja bih se nekako dovio da dospijem do nje, ali je ona kći jednoga od džinskih careva, pa je nitko ne može naći osim Sulejmana-ibn-Dauda. Samo on može to učiniti. A ti odmah ustani, o, čedo moje, i okrijepi svoju dušu. Uzjaši konja, pa idi u lov i hajku i na igralište, zabavljaj se jelom i pićem, i odagnaj iz srca brigu i žalost. Ja ću ti dovesti sto djevojaka, carskih kćeri, pa ti nisu ni potrebne džinske kćeri, koje nisu pod našom vlašću, a nisu ni našega soja. – Ja je neću ostaviti niti ću tražiti neku drugu! – uzviknu na to Sejf-al-Muluk, a otac ga zapita: – Pa što da radimo, o, čedo moje? – I mladić reče caru: – Dovedi sve trgovce, putnike i namjernike iz gradova, pa ćemo ih zapitati o tome – možda će nas veliki Alah dovesti do Iremova vrta i do grada Babila.

Potom car Asim naredi da mu dođu svi trgovci iz grada, i svi stranci, i sve pomorske starješine, a kad oni dođoše, zapita ih o gradu Babilu, o otoku na kojem je taj grad i o Iremovu vrtu, ali nitko nije znao kakva su njihova obilježja niti je tko što rekao o njima. A kad se okupljeni ljudi počeše razilaziti, jedan od upitanih reče caru: – O, care vremena, ako hoćeš saznati štogod o tome, otiđi u zemlju Sin – tamo ima jedan veliki grad, pa će ti možda neki stanovnik toga grada pokazati ono što hoćeš. – Kad je čuo to, Sejf-al-Muluk reče: – O, babo, opremi mi lađu, pa ću ja otići u zemlju Sin! – A njegov otac, car Asim, kaža: – O, čedo moje, sjedi ti na prijestolju svoga carstva i vladaj svojim podanicima, a ja ću otploviti u zemlju Sin i otići ću sâm tamo radi toga. – O, babo – odgovori mu Sejf-al-Muluk – ta se stvar tiče mene, pa je nitko ne može tražiti onako kako ću je ja tražiti. A što se i može dogoditi ako mi dopustiš da otputujem i ako za neko vrijeme odem u tuđinu? Ako što čujem o toj djevojci, ja ću postići ono što želim, a ako ne čujem ništa o njoj, od toga putovanja će mi laknuti na duši i živahnut će moj razum, pa će mi zbog toga sve biti lakše. Budem li živ, ja ću ti se vratiti zdrav i čitav . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto šezdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Sejf-al-Muluk rekao svome 764.
ocu, caru Asimu: – Opremi mi lađu, pa da otplovim u zemlju Sin i da tamo NOĆ
potražim ono što mi je potrebno. Budem li živ, ja ću ti se vratiti zdrav i čitav.

– I car pogleda svoga sina, pa nije imao kud, već mu učini po volji. I car dopusti mladiću da otputuje, a za nj opremi četrdeset lađa i dade mu dvadeset hiljada robova, osim njegove posluge, a dade mu i novaca, blaga i svu ratnu opremu koja mu bješe potrebna, pa mu reče: – Pođi na put, o, čedo moje, sa srećom, u zdravlju i u svakom dobru; povjeravam te onome kod koga ne propadaju zalozi.

I Sejf-al-Muluk se oprosti s ocem i majkom, a ljudi opskrbiše lađe vodom, zalihom hrane i oružjem i ukrcaše u njih ratnike, te putnici pođoše, pa su tako plovili sve dotle dok nisu došli u grad Sin.

I stanovnici grada Sina čuše da je došlo četrdeset lađa punih ljudi, ratne opreme, oružja i blaga, pa pomisliše da su to dušmani i da su doplovili zato što ih hoće pobiti i opsjesti njihov grad, te zatvoriše gradska vrata i pripremiše sprave za gađanje. I car Sejf-al-Muluk ču to, pa im posla svoja dva roba koji mu bijahu naročito bliski, rekavši im: – Otiđite caru grada Sina, pa mu recite: – U tvoj grad je došao kao gost Sejf-al-Muluk, sin cara Asima, jer hoće da provede neko vrijeme šetajući se po tvojoj zemlji, a on nema namjeru ni da se tuče ni da zapodijeva kavgu. Ako ga primiš, vratit će se tamo otkud je došao, ne uznemirivši ni tebe ni stanovnike tvoga grada.

I robovi stigoše u grad, pa rekoše građanima: – Mi smo poslanici cara Sejf-al-Muluka – te im oni otvoriše gradska vrata, pa pođoše s njima i odvedoše ih svome caru.

A car grada Sina zvao se Fagfur-Šah, i on se otprije poznavao s carem Asimom. I kad je on čuo da je car koji mu je došao – Sejf-al-Muluk, sin cara Asima, on nagradi njegove poslanike, a svojim ljudima naredi da otvore gradska vrata, pa i on sam ode Sejf-al-Muluku s odabranim velikašima svoje uprave, spremivši đakonije za gosta. I carevi se zagrliše, pa car grada Sina reče caru Sejf-al-Muluku: – Neka je ugodno i prostrano onome koji mi je došao, jer sam ja tvoj rob i rob tvoga oca! Moj grad je pred tobom, a dobit ćeš sve što budeš zatražio. – I onda ga počasti, pa mu je davao hranu na mjestima gdje se zadržavao radi odmora, a potom car Sejf-al-Muluk i njegov vezir Said pojahaše konje, pa s odabranim velikašima carske uprave i ratnicima pođoše s morske obale i uđoše u grad.

I građani počeše udarati u talambase i bubnjeve u znak radosti, pa gosti provedoše četrdeset dana u tome gradu, gdje su ih častili izvrsnim đakonijama, a poslije toga car grada Sina reče Sejf-al-Muluku: – O, sine moga brata, kako si? Da li ti se sviđa moj grad? – Počastio ga veliki Alah tobom za sva vremena, o, care – odgovori mu Sejf-al-Muluk. I onda car Fagfur-Šah kaza: – Tebe nije dovelo amo ništa drugo do neka potreba koja je iskrsnula, a ja ću ti dati sve što budeš zahtijevao u mome gradu, pa ma što to bilo. – O, care, moja je povijest čudna, a evo kakva je: ja sam se zaljubio u sliku Badi-al-Džemale – odgovori Sejf-al-Muluk, te car grada Sina zaplaka iz sažaljenja i sućuti u njegovoj tuzi, a zatim ga zapita: – A što ćeš sada raditi, o, Sejf-al-Mulluče? – Hoću – odgovori mladić – da pozoveš sve namjernike i putnike, a i one koji

imaju običaj da putuju, pa ću ih zapitati čija je ta slika – možda će mi netko među njima reći nešto o njoj.

I car Fagfur-Šah posla namjesnike, dvorjane i ljude iz svoje okoline, zapovjedivši im da mu dovedu iz grada sve namjernike i putnike, te ih oni dovedoše (a njih bijaše tušta i tma), pa se tako svi okupiše u dvoru Fagfur-Šaha. I car Sejf-al-Muluk se poče raspitivati o gradu Babilu i o Iremovu vrtu, ali mu nitko ništa ne odgovori, te se car zbuni, pa nije znao što da radi. Ali mu potom reče jedan od pomorskih starješina: – O, care, hoćeš li saznati gdje je taj grad i taj vrt, otiđi na otoke koji se nalaze u zemlji Hindu – a Sejf-al-Muluk naredi onda svojim ljudima da mu dovedu lađe, te oni to učiniše, pa preniješe na njih vodu, zalihu hrane i sve što im bijaše potrebno. I Sejf-al-Muluk i njegov vezir Said uđoše u lađu, pošto se najprije oprostiše s carem Fagfur-Šahom.

I tako su oni plovili morem četiri mjeseca, a plovili su sretno i spokojno, jer je puhao povoljan vjetar, ali jednoga dana među danima poče puhati suprotan vjetar, te na lađu nagrnuše valovi sa svih strana, pa poče pljuštati i kiša, i more se uzburka i postade nemirno od jakog vjetra. A potom lađe počeše udarati jedna o drugu, nošene jakim vjetrom, te se sve porazbijaše, a razbiše se i čamci i potopiše se svi ljudi, osim Sejf-al-Muluka i nekolicine njegovih robova koji ostadoše na jednome čamcu. A potom se vjetar stiša i umiri po volji velikog Alaha, pa se rodi sunce, te Sejf-al-Muluk otvori oči, ali ne vidje nijedne lađe niti vidje što drugo osim vode, sebe sama i onih koji bijahu s njim u čamcu. – Gdje su lađe i mali čamci, i gdje je moj brat Said? – zapita mladić robove koji bijahu s njim, a oni mu odgovoriše: – O, care vremena, nema ni lađa ni čamaca, a nema ni onih koji su bili u njima – svi su se utopili, te su tako postali hrana za ribe.

Kad je to čuo, Sejf-al-Muluk ciknu i izgovori riječi koje čovjek izgovara da se ne bi zbunio: – Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! – A potom se poče udarati po licu i htjede skočiti u more, ali ga zadržaše robovi, rekavši mu: – O, care, kakvu korist možeš imati od toga? Tà ti si sve to sâm učinio sa sobom. Da si poslušao svoga oca, od svega toga ne bi ti se ništa dogodilo. Ali je sve to odvajkada pisano po volji tvorca ljudi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto šezdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Sejf-al-Muluk htio skočiti 765.
u more, a da su ga onda zadržali robovi, rekavši mu: – Kakvu korist možeš NOĆ
imati od toga? Tà ti si sve to sâm učinio sa sobom. Ali je sve to odvajkada pisano po volji tvorca ljudi, ne bi li roba snašlo sve ono što mu je unaprijed odredio Alah, a kad si se ti rodio, astrolozi su rekli tvome ocu: – Tvoga će sina snalaziti svakojake nevolje – pa nam zato ne ostaje ništa drugo do da trpimo dok Alah ne ublaži nevolju u koju smo upali. – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Čovjek ne može naći ni pribježišta ni skloništa od presude velikog Alaha! – uzviknu Sejf-al-Muluk, a potom uzdahnu pa izgovori ove stihove:

Kunem se svemilostivim da sam bez sumnje zbunjen.
Odjednom, ne znam kako, nemir me obuze svega.

Trpjet ću, ne bi li ljudi i znali i vidjeli
Da mogu gore muke podnijeti no izmirna.

Što mi pomoći može u ovom što me je snašlo?
Mogu se predati samo onome što može sve.

I mladić zaroni u more razmišljanja, a niz obraze mu potekoše suze kao pljusak. I on zaspa, pa je spavao otprilike jedan sat, a zatim se probudi i zatraži nešto da pojede, te se tako prihvati i zasiti. I robovi ukloniše hranu koja bijaše pred njim, a čamac je jednako plovio, mada oni nisu znali na koju će ih stranu odnijeti. I čamac je plovio s njima preko valova i po vjetru i danju i noću, i to je dugo potrajalo, te im je ponestalo hrane, a bijahu zaboravili pravi put i morila ih je najveća glad, žeđ i uznemirenost. I odjednom se u daljini zabjelasa jedan otok, a vjetar potjera k njemu njihov čamac, te su tako plovili dok nisu doplovili i pristali uz otok, a onda su se iskrcali iz čamca, ostavivši u njemu jednoga čovjeka, i pošli u najudaljeniji kraj otoka.

A kad su obišli otok, vidješe da na njemu ima mogo svakojakog voća, te ga se siti najedoše, pa odjednom ugledaše i jednog čovjeka kako sjedi između drveća. I lice toga čovjeka bijaše dugo, a izgled čudan, dok mu brada i tijelo bijahu bijeli. I on pozva jednoga roba po imenu, pa mu reče: – Nemoj jesti to voće – još nije sazrelo, već hodi amo, pa ću ti ja dati ovo zrelo voće! – I rob pogleda u tog čovjeka, pa pomisli da je to neki od onih koji su se utapljali, pa se spasio i izišao na taj otok. I rob se silno obradova kad ga vidje, te pođe i približi mu se, a nije znao što mu je bilo unaprijed namijenjeno u nepoznatom i što mu je bilo ispisano na čelu. A kad se rob približio, onaj čovjek skoči na nj, jer to bijaše marid, pa mu sjedne na leđa obavivši mu jednu nogu oko vrata, a spustivši drugu niz njegova leđa, i reče: – Hajde! Od mene se više ne možeš spasiti, jer si postao moj magarac. – I rob poče dozivati svoje drugove i poče plakati, govoreći: – Avaj, gospode! Odlazite, spasavajte se i bježite iz toga korova, jer me uzjahao jedan od onih koji žive u njemu, a ostali traže vas i hoće da vas uzjašu kao što je on uzjahao mene!

I putnici čuše te robove riječi, pa svi pobjegoše i ukrcaše se u čamac, a stanovnici otoka uzeše ih goniti po moru, govoreći im: – Kamo ćete? Hajdete amo, pa živite kod nas, a mi ćemo vam davati hrane i vode i čuvat ćemo vas kao svoje magarce. – I putnici čuše te njihove riječi, pa brzo zaploviše morem i udaljiše se od stanovnika tog otoka, te tako otploviše, uzdajući se u velikog Alaha.

I tako su oni plovili mjesec dana, pa im se pred očima ukaza jedan drugi otok, te se iskrcaše na taj otok i vidješe da na njemu ima raznog voća. I ljudi počeše jesti to voće, kad odjednom primijetiše da se nešto blista na putu u daljini, te priđoše da vide što je, pa vidješe da je to nešto odvratno i da leži kao neki srebrni stup. I jedan rob gurnu to nogom, pa onda odjednom vidješe da je to čovjek s izduženim očima i rasječenom glavom, a da se sakrio ispod

jednog svog uha, jer je jedno uho stavljao sebi pod glavu kad je htio spavati, a drugim se pokrivao. I on zgrabi onoga roba koji ga bijaše gurnuo nogom, pa ode s njim na sredinu otoka, a kad tamo – sve sami vješci koji jedu Adamove sinove. I rob viknu svojim drugovima: – Spasavajte svoje duše! Ovaj je otok – otok vještaca koji jedu Adamove sinove, pa sad hoće i mene rastrgnuti i pojesti!

I kad su putnici čuli te robove riječi, oni okrenuše leđa i udaljiše se, a zatim se ukrcaše u čamac, ne nabravši nimalo voća, pa zaploviše, te su tako plovili nekoliko dana, a onda se pred njima pojavi jedan otok. A kad stigoše do tog otoka, putnici vidješe na njemu jednu visoku planinu, te se popeše na nju i vidješe jednu šumicu u kojoj bješe mnogo drveća, a bili su gladni, te počeše jesti voće, ali ne stigoše ni da se priberu, a iz šume iziđoše neka bića strašnog izgleda i visoka – svako od njih bilo je visoko po pedeset lakata – a iz usta su im stršali očnjaci koji bjehu nalik na očnjake u slonova. I putnici odjednom ugledaše jednog čovjeka što je sjedio na komadiću crne pustine koju bijaše metnuo na stijenu, i oko njega stajahu i dvorahu ga Zindži[6] (a bilo ih je mnogo). I ti Zindži priđoše, pa povedoše Sejf-al-Muluka i njegove robove i odvedoše ih svome caru, kome rekoše: – Našli smo ove ptice u drveću – a car bijaše gladan, te uze dva roba, pa ih zakla i pojede...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto šezdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Zindži odveli Sejf-al-Muluka 766.
i njegove robove svome caru i da su onda rekli: – O, care, našli smo ove ptice NOĆ
na drveću – a da je car uzeo dva roba, pa ih je zaklao i pojeo. I Sejf-al-Muluk vidje to, pa se poplaši i zaplaka, a zatim izgovori ova dva stiha:

S dušom se mojom druže nevolje, a i sa mnom,
Mada im dušman bijah – darežljiv bijah za mnoge.

Nikad mi jedna briga dušu morila nije,
Već ih je bilo raznih, Alahu nek je hvala!

A zatim uzdahnu, pa izgovori ova dva stiha:

Sudba me gađa s poniženjima svim,
I strijele dušu svu zasuše moju.

A pogodi l' me opet strijela neka,
Od druge strijele slomit će se ona.

I car ču kako on plače i nariče, pa reče: – Ove ptice imaju doista lijep glas i lijepo pjevaju, a meni se sviđa njihov glas. Metnite ih sve u zasebne kaveze. – I Zindži staviše svakog putnika u zaseban kavez, kako bi ih on mogao slušati. I tako se Sejf-al-Muluk i njegovi robovi nađoše u kavezima, a Zindži su im davali hrane i vode. I oni su ponekad plakali, ponekad se smijali, ponekad govorili, a ponekad šutjeli, i car Zindža je uživao pri tom slušajući njihov glas, pa su tako proveli neko vrijeme.

A car je imao kćerku koja bijaše udata na drugom otoku, pa je dočula da njen otac ima ptice koje imaju lijep glas, te mu posla ljude i zamoli ga da joj dâ koju od tih ptica. I otac joj posla po poslaniku Sejf-al-Muluka i njegova tri roba u četiri kaveza. A kad je poslanik donio ptice carevoj kćeri i kad ih ona vidje, one joj se svidješe, te naredi slugama da kaveze objese u jednom kraju njene sobe, iznad njene glave. I Sejf-al-Muluk se čudio onome što mu se dogodilo, i mislio na svoju negdašnju veličinu, i oplakivao sebe, a i njegovi su robovi oplakivali sebe, dok je careva kćerka mislila da oni pjevaju.

A careva kći je imala običaj da daje visok položaj svakom onom koji bi naišao iz egipatskih ili drugih zemalja i koji bi joj se svidio, a Alah bijaše sudio i presudio da ugleda Sejf-al-Muluka i da joj se svidje njegova ljepota i krasota, i njegova stasitost i skladnost, te naredi svojim ljudima da ih sve poštuju. A jednoga dana među danima ona ostade nasamo sa Sejf-al-Mulukom, pa zatraži od njega da je obljubi, ali on ne htjede to učiniti, već joj reče: – O, gospođo, ja sam stranac, pa me mori ljubavna tuga za onom koju volim, te ne mogu pristati ni na što, osim na zbliženje s njom. – I careva kći ga poče nagovarati i navoditi na grijeh, ali ju je on odbijao, te mu se ona nije mogla približiti niti se spojiti s njim ni na koji način. A kad ju je to iscrplo, ona se razgnjevi na Sejf-al-Muluka i na njegove robove, pa im zapovjedi da je dvore i da joj donose vodu i drva.

I oni provedoše tako četiri godine, pa Sejf-al-Muluk klonu od toga posla, a onda on posla nekoga da zamoli carevu kćerku – možda će ih pustiti da odu, pa će otići svojim putem i odmorit će se od onoga što ih je snašlo. I careva kći pozva Sejf-al-Muluka, pa mu reče: – Ako učiniš ono što želim, ja ću te osloboditi od onoga što te je snašlo, pa ćeš sretno i s plijenom otići u svoju zemlju. – I ona je svejednako molila i nagovarala Sejf-al-Muluka, ali on nije pristajao na ono što je ona htjela. I ona se naljuti na nj i odbi se od njega, te Sejf-al-Muluk i njegovi robovi ostadoše kod nje na otoku u istom položaju.

A stanovnici toga otoka znali su da su to ptice careve kćeri, te se nitko nije usudio da im ma čime naudi, a srce careve kćeri bješe spokojno, jer bijaše uvjerena da se oni više nikako ne mogu osloboditi i otići s tog otoka. I oni su se skrivali od nje, pa su po dva-tri dana hodali po ravnici i skupljali drva sa svih strana, a zatim ih prenosili u kuhinju careve kćeri.

I oni provedoše tako pet godina, a jednoga dana među danima Sejf-al-Muluk je sjedio sa svojim robovima na morskoj obali i razgovarao s njima o onome što im se dogodilo, pa je pogledao na sebe i vidio da se nalazi na tom mjestu s robovima. I onda se sjeti svoje majke, svoga oca i svoga brata Saida, a sjeti se i svoje negdašnje veličine, pa zaplaka, a plakao je i ridao sve jače, te zaplakaše i njegovi robovi.

A potom robovi rekoše Sejf-al-Muluku: – O, care vremena, dokle ćemo plakati, iako od plakanja nemamo nikakve koristi, jer nam je to ispisano na čelu po volji velikog, slavnog Alaha? Projurio je kalam s onim što nam je dosudio Alah,[7] pa ni od čega ne možemo imati koristi osim od strpljenja; možda će nas Alah – velik je on i slavan! – osloboditi nevolje kojom nas je iskušao. – O, braćo

– reče na to Sejf-al-Muluk – što da radimo i kako da se izbavimo iz šaka one prokletnice? Ja ne znam tko nas može spasiti, ako nas od nje ne spasi Alah svojom milošću. Ali mi je palo na pamet da moramo pobjeći, ne bismo li se tako spasili od ovih tegoba. – O, care vremena – rekoše mu robovi – kud možeš pobjeći s ovog otoka, kad je on pun vještaca koji jedu Adamove sinove? Ma kud da odemo, oni će nas naći, pa će nas pojesti ili zarobiti i vratiti tamo gdje smo bili, a careva kćerka će se razgnjeviti na nas. – Ja ću učiniti nešto za vas, pa će nam, možda, veliki Alah pomoći da se time oslobodimo i da odemo s ovog otoka – reče im Sejf-al-Muluk. – A što ćeš to učiniti? – zapitaše ga robovi, a on im kaza: – Nasjeći ćemo ovako dugačke štapove, pa ćemo od njihove kore ispresti užad, a zatim ćemo svezati štapove jedan za drugi i od njih načiniti lađu. Bacit ćemo tu lađu u more i napunit ćemo je voćem, a zatim ćemo načiniti vesla, pa ćemo sjesti na nju – možda će veliki Alah dati da nam ona bude od pomoći, jer je u njegovoj ruci vlast nad svakom stvari. A možda će nam Alah poslati i povoljan vjetar koji će nas odnijeti u indijske zemlje, pa ćemo se tako osloboditi od one prokletnice. – I robovi uzviknuše: – To je dobra zamisao! – i obradovaše se velikom radošću. – I svi oni ustadoše istoga toga časa i trenutka, te počeše odsijecati štapove za lađu, pa potom počeše upredati užad, kako bi mogli vezivati jedan štap za drugi. I tako provedoše na tome poslu mjesec dana, a pred kraj svakoga dana skupljali su drva i odnosili ih u kuhinju careve kćeri, dok su ostatak dana posvećivali građenju lađe, te je tako naposljetku završiše . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto šezdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sreti care, da su Sejf-al-Muluk i njegovi robovi 767.
nasjekli štapove na otoku, a da su zatim upreli užad i njom svezali štapove, NOĆ
načinivši tako lađu. A kad su završili posao, oni baciše lađu u more, pa je natovariše voćem s voćaka koje su rasle na otoku, a pred kraj dana se i sami spremiše, ne obavijestivši nikoga o onome što su učinili.

I oni se ukrcaše u lađu, pa zaploviše, i tako su plovili morem puna četiri mjeseca, ne znajući kamo će otploviti, a uto im ponestade hrane, te ih poče moriti tako velika glad i žeđ kakva samo može biti. I more odjednom zaurla i zapjeni se, pa se podigoše veliki valovi, a onda jedan krokodil priđe lađi i pruži šapu, pa njome dohvati jednoga roba i proguta ga. I Sejf-al-Muluk vidje što je taj krokodil učinio s njegovim robom, te gorko zaplaka, jer mu je na lađi ostao samo još jedan rob. I njih dvojica se poplašiše, te se udaljiše od onoga mjesta gdje bijaše krokodil, pa su tako plovili dok im se jednoga dana među danima ne ukaza pred očima jedna planina – golema, strašna i visoka, koja se dizala u nebesa, a onda se obradovaše. A poslije toga ugledaše pred sobom otok, te zaploviše k njemu što su brže mogli, nadajući se da će ih poslužiti sreća kad budu stali na nj. A dok su oni bili u takvom stanju, more se odjednom uzburka i valovi se podigoše na njemu, te se tako sve promijeni, a onda onaj krokodil

izvuče glavu, pa pruži šapu i dohvati njome jedinoga roba koji bješe ostao Sejf-al-Muluku, a zatim ga proguta, te tako Sejf-al-Muluk ostade sam.

I mladić se približi tom otoku, naprežući se sve dotle dok se nije popeo na planinu, a onda pogleda i vidje jednu šumicu, te uđe u nju i pođe između drveća, jedući voće, ali vidje da se na drveće popelo više od dvadeset golemih majmuna – svaki je od njih bio veći od mazge. I Sejf-al-Muluka obuze velik strah kad je ugledao te majmune, a oni siđoše na zemlju, pa ga opkoliše sa svih strana, a zatim pođoše ispred njega, davši mu znak da pođe za njima.

I oni su išli tako, a Sejf-al-Muluk je išao za njima, pa napokon dođoše do jedne visoke tvrđave sa stupovima koji su se dizali u visinu, a onda uđoše u tu tvrđavu, pa i Sejf-al-Muluk uđe za njima. I mladić vidje u tvrđavi svakojake rijetkosti, dragocjenosti i metale koji se jezikom ne mogu opisati, a u njoj vidje i jednoga starca kao snijeg bijele brade, a koji bijaše veoma visok. A kad je ugledao toga starca, Sejf-al-Muluk osjeti da je prema njemu lijepo raspoložen (a u tvrđavi nije bilo nijednog čovjeka osim toga starca). I taj starac vidje Sejf-al-Muluka, pa mu se on svidje preko svake mjere, te ga zapita: – Kako se zoveš, iz koje si zemlje i kako si dospio ovamo? Ispričaj mi svoju povijest i nemoj mi ništa zatajiti. – Alaha mi – odgovori mu Sejf-al-Muluk – ja nisam došao ovamo po svojoj želji, jer nisam ni htio doći ovamo, ali više nisam mogao prelaziti iz jednoga mjesta u drugo i tako stići do onoga što tražim. – A što to tražiš? – zapita starac Sejf-al-Muluka, a on mu reče: – Ja sam iz egipatskih zemalja i zovem se Sejf-al-Muluk, a otac mi se zove car Asim-ibn-Safvan.

I onda Sejf-al-Muluk ispriča starcu sve što mu se dogodilo od početka do kraja, a starac ustade da ga dvori, pa mu reče: – O, care vremena, ja sam bio u Egiptu, pa sam tamo čuo da si otišao u zemlju Sin, a kako je ova zemlja daleko od zemlje Sin! – to je doista čudna stvar i sve je to neobično. – Pravo veliš – odgovori mu Sejf-al-Muluk – ali ja sam poslije toga otišao iz zemlje Sin u zemlju Hind, a onda je počeo puhati vjetar i more se uzburkalo, te su se porazbijale sve lađe s kojima bijah došao. – I Sejf-al-Muluk ispriča starcu sve što mu se dogodilo, a zatim mu reče: – I tako sam, eto, došao tebi, u ovo mjesto. – I starac mu kaza: – O, careviću, dosta ti je bilo nevolja koje su te snalazile za vrijeme tvoga boravljenja u tuđini, pa neka je hvala Alahu što te je doveo u ovo mjesto! Živi sa mnom, dakle, pa ću ti ja biti prijatelj do svoje smrti, a onda ćeš ti postati car ovoga podneblja. U njemu je ovaj otok o kojem nitko ništa ne zna, a ovi majmuni znaju zanate, pa ćeš ovdje naći sve što ti bude potrebno. – O, striko – reče Sejf-al-Muluk – ja ne mogu nigdje sjediti dok ne nađem ono što mi je potrebno, pa makar morao obići cijeli svijet raspitujući se o tome – možda će me Alah odvesti onome što želim, ili ću opet težiti za onim mjestom gdje će mi doći suđeni čas, pa ću tamo umrijeti.

I onda se onaj starac okrene jednome majmunu što je nešto pisao sjedeći na stoliću, pa mu dade neki znak, te se majmun izgubi za neko vrijeme, a zatim dođe i dovede druge majmune, koji bijahu pripasali svilene ubruse. I oni doniješe stol, pa metnuše na nj oko stotinu zlatnih i srebrnih zdjela u kojima bijahu svakojaka jela, a zatim stadoše, kao što obično stoje povjerljivi ljudi kad

se nađu pred carevima. I starac dade znak dvorjanima da sjednu te oni sjedoše, dok su oni koji obično služe stajali i dalje. I onda se svi dobro najedoše, pa majmuni premjestiše stol s jelom, a doniješe zlatne umivaonike i ibrike, te svi opraše ruke. A poslije toga majmuni doniješe posude pune vina – oko četrdeset posuda, u kojima bijahu razne vrste vina, i počeše piti, te su tako uživali i likovali, i vrijeme je bilo divno za njih. I majmuni su plesali, dok su oni koji ostadoše za stolom jeli đakonije. I Sejf-al-Muluk se začudi kad vidje sve to, te tako zaboravi nevolje koje su ga snašle...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto šezdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Sejf-al-Muluk začudio kad je vidio što sve čine majmuni i da je onda zaboravio na svoju udaljenost od zavičaja i na nevolje koje su ga snašle. A kad je nastala noć, majmuni upališe svijeće i metnuše ih u zlatne i srebrne svijećnjake, pa doniješe zdjele pune svježeg i suhog voća, te starac i mladić jedoše voća; a kad je došlo vrijeme da spavaju, majmuni im prostriješe postelje, te obojica legoše. A ujutro, kad je svanulo sunce, starac ustade po svojoj navici, pa probudi Sejf-al-Muluka i reče mu: – Provuci glavu kroz prozor, pa pogledaj tko stoji pod njim! – I Sejf-al-Muluk pogleda i vidje da su to majmuni i da ih je puna prostrana ravnica i cijela pustinja, a da nitko ne zna koliko ima tih majmuna osim velikog Alaha. – To su majmuni koji su ispunili ravnicu. Zašto li su se okupili u ovo vrijeme? – zapita Sejf-al-Muluk, a starac mu reče: – Takav je njihov običaj, i amo su došli svi majmuni koji žive na otoku, dok su neki među njima došli poslije dvodnevnog ili trodnevnog putovanja. Oni dolaze svake subote, pa stoje ovdje dok se ja ne probudim i dok ne provučem glavu kroz prozorčić, a kad me vide, svi mi oni ljube zemlju pred nogama, pa odlaze na svoj posao. – I starac provuče glavu kroz prozor, kako bi ga majmuni mogli vidjeti, te ga oni opaziše, pa poljubiše zemlju pred njim, a zatim odoše.

768. NOĆ

I Sejf-al-Muluk provede cijeli mjesec kod toga starca, a zatim se oprosti s njim, pa pođe na put. I starac naredi jednome odjeljenju od oko stotinu majmuna da pođe s njim, te majmuni pođoše s njim, pa su išli i služili ga, a poslije sedmodnevnog putovanja doveli su ga do kraja svojih otoka. A onda se majmuni oprostiše sa Sejf-al-Mulukom, pa se vratiše na svoja mjesta, a Sejf-al-Muluk pođe dalje, pa je išao tako puna četiri mjeseca preko planina, brežuljaka, pustara i pustinja, jednoga dana gladan a drugoga sit, jer je jednoga dana jeo travu a drugoga voće s voćaka. I on se poče kajati što je to učinio sa sobom i što je otišao od onoga starca, i već mu se htio vratiti, kad odjednom ugleda nešto crno u daljini. – Je li to neki crni grad, i što može biti? – reče Sejf-al-Muluk u sebi. – Neću se vratiti dok ne vidim kakav je to crni predmet. – I mladić priđe bliže, pa vidje da je to dvor podignut u visinu, a bio ga je podigao Jafis, Nuhin sin – mir neka mu je! – i to je bio onaj dvor što ga je veliki Alah spomenuo u svojoj slavnoj knjizi ovim riječima: »I zapušten bunar i visok dvor«.

I Sejf-al-Muluk sjedne kraj dvorskih vrata, pa reče u sebi: – De da vidim kakav je ovaj dvor iznutra i koji je car u njemu! Tko li bi mi mogao reći istinu o tome spadaju li oni koji žive u dvoru u ljude ili u džinove? – I on provede neko vrijeme sjedeći i razmišljajući, ali ne vidje da je tko ušao u dvor ili izišao iz njega. A potom mladić ustane, pa pođe, uzdajući se u velikog Alaha, i uđe u dvor, a na svome putu nabroji sedam prolaza, ali ne vidje nigdje nikoga. I onda ugleda s desne strane troja vrata, dok pred njim bijahu jedna vrata zastrta zavjesom. I Sejf-al-Muluk priđe tim vratima, pa rukom podigne zavjesu i uđe na njih, a onda odjednom ugleda jedan veliki trijem koji bijaše zastrt svilenim ćilimima, a na kraju trijema vidje zlatno prijestolje na kojem je sjedila jedna djevojka. I lice te djevojke bilo je slično mjesecu, a na njoj je bila carska haljina, te je bila kao nevjesta u noći kad je odvedu mužu. A pored prijestolja bijaše četrdeset stolića na koje bijahu stavljene zlatne i srebrne zdjele, pune izvrsnih jela. I Sejf-al-Muluk vidje tu djevojku, pa joj priđe i poželje joj mira, a ona mu uzvrati pozdrav, pa ga zapita: – Spadaš li ti u ljude ili u džinove? – Ja spadam u najbolje ljude – car sam i carev sin – odgovori Sejf-al-Muluk djevojci, a ona ga zapita: – Što hoćeš? Eto, pred tobom su sva jela, pa jedi, a poslije mi ispričaj svoju povijest od početka do kraja i reci mi kako si stigao u ovo mjesto.

I Sejf-al-Muluk sjedne za stol, pa skine poklopac s poslužavnika (a bio je gladan) i počne jesti ona jela, a kad se dobro najeo, opere ruke, pa se popne na prijestolje i sjedne pored djevojke. – Tko si ti, kako se zoveš, odakle si došao i tko te je doveo amo? – zapita djevojka Sejf-al-Muluka, a on joj odgovori: – Što se tiče mene, moja priča je duga. – Reci mi odakle si, zašto si došao i što hoćeš – kaza djevojka, a Sejf-al-Muluk joj reče: – Reci mi najprije ti što je s tobom, kako se zoveš, tko te je doveo amo i zašto sjediš sama na ovome mjestu. – Ja se zovem Devlet-Hatuna, kći sam cara Indije, a moj otac živi u gradu Serendibu – odgovori mu djevojka. – Moj otac ima jedan lijep, velik vrt, od kojega nema ljepšeg u indijskim zemljama i oblastima, a u tom vrtu je jedan bazen. I jednoga dana među danima ja odoh u taj vrt sa svojim robinjama, pa se sve svukosmo, a zatim uđosmo u bazen i počesmo se igrati i veseliti, ali ja još ne bijah stigla ni da se priberem, a na mene siđe nešto nalik na oblak, pa me uze dok bijah među svojim robinjama, te me odnese, poletjevši sa mnom između neba i zemlje i govoreći: – O, Devlet-Hatuno, ne boj se i neka ti je srce spokojno! – I to je letjelo sa mnom, a poslije kraćeg vremena spustilo me u ovaj dvor, pa se odjednom, toga istoga časa i trenutka, pretvori u lijepog mladića, divnoga sa svoje mladosti, obučena u čisto odijelo. I taj mladić me zapita: – Poznaješ li me? – a ja mu odgovorih: – Ne poznajem te, o, gospodaru! – I onda mi on reče: – Ja sam sin Plavoga Cara, cara džinova, a moj otac živi u tvrđavi Kulzum[8] i ima pod svojom vlašću šest stotina hiljada džinova koji lete i rone. Desilo mi se da sam prošao pored tebe, idući svojim putem, pa sam te tako ugledao i zavolio, a onda sam sišao i ugrabio te dok si bila među svojim robinjama, pa sam te potom donio u ovaj visoki dvor – to je moje mjesto i moje boravište. Do njega ne može stići nitko živ, ni džin ni čovjek, a od Indije dovde valja putovati sto dvadeset godina. Budi uvjerena, dakle, da nikad više

(STRANA 20 — 762. NOĆ)

A kad je prostro i raširio taj zubun, mladić vidje da je podstava, iznutra, prema leđima, sva oslikana zlatom i bojama, i da je na slici prikazana neka djevojka (a ona bijaše čudesno lijepa), kako pred svojim dvorom pruža busen trave gazeli . . .

nećeš vidjeti zemlje svoga oca i svoje majke, pa živi kod mene u ovome mjestu spokojna srca i uma, a ja ću ti donijeti sve što mi budeš zatražila. – A poslije toga mladić me poče grliti i ljubiti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto šezdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla Sejf-al-Muluku: 769. NOĆ
– A pošto je ispričao sve, džinski car me počeo grliti i ljubiti, govoreći mi: – Živi ovdje i ne boj se ničega – pa me ostavio i izgubio se za neko vrijeme, a zatim se vratio i donio ovaj stol, ove prostirke i ove ćilimove. I on mi dolazi svakog utorka, pa ostaje kod mene tri dana, a ostaje i četvrtoga dana do podnevnoga doba, kad odlazi, da opet dođe narednog utorka u istom obliku. A kad dođe, on jede i pije sa mnom, i grli me i ljubi, a ja sam i sad nevina djevojka kao što me je i stvorio veliki Alah, jer mladić nije ništa učinio sa mnom. A moj otac se zove Tadž-al-Muluk, ali on ništa nije saznao o meni niti je naišao na moj trag. Eto moje povijesti, a sad mi i ti ispričaj svoju povijest.

– Moja povijest je duga, pa se bojim da ne prođe mnogo vremena ako ti ja počnem pričati i da dotle ne dođe ifrit – reče Sejf-al-Muluk djevojci, a ona mu kaza: – Od njegova odlaska do tvoga dolaska ima tek jedan sat, a on će doći tek u utorak. Sjedni ovdje, dakle, pa budi spokojan i umiri svoj um, a zatim mi ispričaj sve što ti se dogodilo od početka do kraja. – I Sejf-al-Muluk odgovori djevojci: – Slušam i pokoravam se! – pa poče pričati svoju priču i cijelu je završi od početka do kraja, a kad dođe do priče o Badi-al-Džemali, djevojka proli grozne suze iz očiju i uzviknu: – Tako nisam mislila o tebi, o, Badi-al--Džemalo! Ah, kakva je naša sudbina, o, Badi-al-Džemalo! Zar me se ne sjećaš i zar ne govoriš: – Kud li se to djenula moja sestra Devlet-Hatuna? – A djevojka briznu u još veći plač i poče tugovati zbog toga što je se Badi-al-Džemala ne sjeća, te joj Sejf-al-Muluk reče: – O, Devlet-Hatuno, ti spadaš u ljude, a ona spada u džinove; kako ti onda može biti sestra? – Ona mi je sestra po mlijeku – odgovori mu Devlet-Hatuna – a evo kako je to bilo. Moja majka je otišla u vrt da se prošeta, pa su je spopali trudovi, te me je rodila u vrtu. A majka Badi-al-Džemale bila je u tom vrtu sa svojom najbližom poslugom, pa su i nju spopali trudovi, te je otišla u jedan kraj vrta i tamo rodila Badi-al-Džemalu. I ona je poslala jednu svoju robinju mojoj majci, da od nje zatraži hrane i stvari koje su joj potrebne pri porođaju, a moja majčica joj je poslala sve što je ona zatražila, pa je i nju samu pozvala da joj dođe. I džinka ustade, pa uze Badi-al-Džemalu i donese je mojoj majci, koja je nadoji. I tako majka i njena kćerčica provedoše kod nas, u vrtu, dva mjeseca, a poslije toga džinka ode u svoju zemlju, ali dade mojoj majci jednu stvar i reče joj: – Ako ustreba da ti dođem, ja ću doći u ovaj vrt.

I Badi-al-Džemala je dolazila s majkom svake godine, pa su obje ostajale kod nas neko vrijeme, a potom se vraćale u svoju zemlju. A da sam ja kod svoje majke, o, Sejf-al-Muluče, i da sam te ugledala gdjegod u našoj zemlji, dok smo, kao uvijek, svi bili na okupu, ja bih smislila neko lukavstvo, pa bih te dovela

do onoga što želiš. Ali ja se nalazim u ovome mjestu, te oni ništa ne znaju o meni, a ne bi me mogli izbaviti odavde i kad bi što saznali o meni i znali da sam ovdje, jer je to u Alahovoj ruci – neka je njegova slava i veličina! – pa što mogu činiti? – Ustani, pa hajde sa mnom? – reče joj Sejf-al-Muluk. – Pobjeći ćemo, pa ćemo otići kud hoće veliki Alah. – Ne možemo to učiniti – odgovori mu djevojka. Alaha mi, kad bismo pobjegli i prevalili put od godina dana, onaj prokletnik bi nas začas uhvatio, pa bi nas pobio. – Ja ću se negdje sakriti, a kad on bude prošao pored mene, udarit ću ga mačem, pa ću ga tako ubiti – reče Sejf-al-Muluk, a djevojka mu kaza: – Ti ga ne možeš ubiti dok mu ne ubiješ dušu. – A u kojem je mjestu njegova duša? – zapita Sejf-al-Muluk djevojku, a ona mu reče: – Ja sam ga mnogo puta pitala o tome, ali mi on nije htio priznati gdje mu je ona. A jednoga dana među danima bijah mu dodijala, te se naljutio na mene i uzviknuo: – Dokle ćeš me pitati o mojoj duši i zašto se raspituješ o njoj? – O, Hatime – odgovorih mu – osim tebe, ja imam samo još Alaha, pa ću uvijek biti privržena tvojoj duši dok budem živa, a ako je ja ne budem sačuvala čuvajući je u svojim očima, kakav će mi biti život poslije tvoje smrti? A da znam gdje ti je duša, ja bih je čuvala kao svoje desno oko. – I džinski car mi onda reče: – Kad sam se rodio, astrolozi su rekli da će mi duša poginuti od ljudskih carskih sinova, pa sam stoga uzeo svoju dušu i stavio je u volju jednoga vrapca, a vrapca sam stavio u jednu kutijicu, pa sam tu kutijicu stavio u kutiju za nakit, a kutiju za nakit stavio sam u sedam većih kutija, koje sam stavio na dno sedam kovčežića, a kovčežiće sam stavio u jedan kovčeg od mramora, pa sam taj kovčeg spustio u more s ove strane, jer je ta strana daleko od ljudskih zemalja, te nijedan čovjek ne može dospjeti do nje. Eto, rekao sam ti, pa nemoj to kazati nikome – to je moja i tvoja tajna . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sedamsto sedamdeset noći, ona reče:

770. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Devlet-Hatuna rekla Sejf-al--Muluku gdje se nalazi duša onoga džina koji je bijaše ugrabio, a da mu je kazala i sve što joj džin bijaše rekao, pa i njegove riječi: – To je naša tajna – a da je zatim nastavila: – I ja mu rekoh: – Ti si metnuo svoju dušu u jaku i veliku tvrđavu do koje nitko ne može dospjeti, pa kako onda može do nje dospjeti neki čovjek? – A džinski car mi reče: – Možda će netko od njih imati na prstu prsten Daudova sina Sulejmana – mir im obojici! – pa će doći amo i spustiti ruku s tim prstenom na površinu vode, a zatim će reći: – Po zapovijedi ovih imena, neka ispliva duša toga i toga – a onaj kovčeg će isplivati, pa će ga čovjek razbiti, a porazbijat će i kovčežiće i kutije, te će vrabac izići iz kutijice, a onda će ga čovjek zadaviti, pa ću tako umrijeti. – Ja sam taj carević, a evo ti prstena Daudova sina Sulejmana – mir im obojici! – on je na mome prstu! – uzviknu Sejf-al-Muluk. – Hajdemo na morsku obalu, da vidimo je li ti džin rekao laž ili istinu.

I onda oboje ustadoše, pa pođoše i tako dođoše do mora, a kad su došli do mora, Devlet-Hatuna ostade na morskoj obali, dok je Sejf-al-Muluk ušao u vodu do pojasa i izgovorio ove riječi: – Po zapovijedi imena i amajlija koji se nalaze na ovom prstenu, i po Sulejmanovoj zapovijedi, neka ispliva duša toga i toga džina, sina Plavoga Cara. – I onda se more uzburka, a kovčeg ispliva, te ga Sejf-al-Muluk dohvati u udari njime o jedan kamen, i kovčeg se razbi, pa se razbiše i kovčežići i kutije. I mladić izvadi vrapca iz kutije, a potom ode s djevojkom u dvor, pa se oboje popeše na prijestolje, ali se odjednom podigne strašna prašina, a nešto krupno doletje zrakom govoreći: – Smiluj mi se, o, careviću, i nemoj me ubiti! Pokloni mi slobodu kao svome robu, a ja ću te dovesti do onoga što hoćeš! – Došao je džin – reče Devlet-Hatuna. – Ubij vrapca, dakle, kako taj prokletnik ne bi ušao u dvor da ti oduzme pticu – onda će te ubiti, pa će potom ubiti i mene. – I Sejf-al-Muluk zadavi vrapca, te on uginu, a džin pade pored dvorskih vrata i pretvori se u hrpu pepela. I onda Devlet-Hatuna reče mladiću: – Izbavili smo se iz šaka toga prokletnika. Što sad da radimo? – Za pomoć treba da se molimo velikom Alahu koji nas je iskušao: on će nam pomoći i izbaviti nas iz nevolje u koju smo zapali – reče joj Sejf-al-Muluk.

I on ustane, pa skine desetak dvorskih vrata, a ta vrata bijahu od sandalovine i aloja, dok su čavli u njima bili zlatni i srebrni. A zatim mladić uze uzicu od svile i zlatotkanice koju je našao tamo, pa njome priveza vrata jedna za druga i ponese ih, a Devlet-Hatuna mu je pomagala, te su ih tako oboje nosili dok ih nisu donijeli do mora i dok ih nisu bacili u nj, a onda se vrata pretvoriše u lađu. I njih dvoje privezaše lađu za obalu, pa se vratiše u dvor i počeše prenositi zlatne i srebrne zdjele, dragocjenosti, korunde i skupocjene metale, te tako preniješe na lađu sve što bijaše lako i skupocjeno, a zatim se i sami ukrcaše, uzdajući se u velikog Alaha, koji čini po volji onima koji se uzdaju u nj i ne obmanjuje ih.

I onda načiniše vesla od dva štapa, pa odvezaše užad, a lađa poče juriti po moru. I njih su dvoje plovili tako puna četiri mjeseca, a onda im ponestade hrane, pa ih poče moriti sve veća tuga i bijaše im sve teže na duši, te se počeše moliti velikom Alahu da ih spasi onoga što ih je snašlo. A dok su tako plovili, Sejf-al-Muluk je stavljao Devlet-Hatunu iza svojih leđa kad god je htio spavati, a kad bi joj se okrenuo, među njima je bio mač. I oni su plovili tako, pa se jedne noći među noćima dogodi da je Sejf-al-Muluk zaspao, dok je Devlet-Hatuna ostala budna. I odjednom lađa skrene na onu stranu gdje bijaše obala, pa tako zaplovi do jednoga pristaništa u kojem su stajale druge lađe. I Devlet-Hatuna vidje te lađe i ču kako netko razgovara s mornarima, a taj što je razgovarao bio je starješina kapetanâ i najstariji među njima. I Devlet-Hatuna ču glas toga kapetana i vidje da je na obali pristanište nekoga grada, te joj bijaše jasno da su stigli u naseljena mjesta. I onda se ona obradova velikom radošću, te probudi Sejf-al-Muluka i reče mu: – Ustani, pa zapitaj onoga kapetana kako se zove ovaj grad i koje je ovo pristanište!

I Sejf-al-Muluk ustade, obuzet radošću, pa zapita kapetana: – O, brate, kako se zove ovaj grad, koje je ovo pristanište i kako se zove car ovoga grada?

– A kapetan mu reče: – O, hladnoliki, o, hladnobradi, kad ne znaš koje je ovo pristanište i koji je ovo grad, kako si onda doplovio amo? – A Sejf-al-Muluk mu odgovori: – Ja sam stranac, a plovio sam jednom trgovačkom lađom, pa se ona razbila i potonula sa svim onim što je bilo na njoj, a ja sam isplivao na jednoj dasci i tako došao amo, pa sam te zapitao o tome, a nije sramota pitati. – Ovo je grad Amarija, a pristanište se zove Pristanište Kamin-al-Bahrejin – odgovori mu kapetan.

A Devlet-Hatuna se veoma obradova kad je čula te kapetanove riječi, te uzviknu: – Neka je hvala Alahu! – Što je to? – zapita Sejf-al-Muluk djevojku, a ona mu reče: – O, Sejf-al-Muluče, raduj se skoroj pomoći! Car ovoga grada je moj stric, brat moga oca . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto sedamdeset prva noć, ona reče:

771. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Devlet-Hatuna rekla Sejf-al-Muluku: – Raduj se skoroj pomoći! Car ovoga grada je moj stric, brat moga oca, a zove se Alija-l-Muluk. – A potom djevojka kaza: – Zapitaj kapetana je li zdrav sultan ovoga grada, Alija-l-Muluk. – I Sejf-al-Muluk zapita kapetana o tome, a kapetan mu ljutito odgovori: – Ti kažeš da nikada u svome vijeku nisi dolazio ovamo, jer si stranac, a tko ti je onda kazao kako se zove vladar ovoga grada? – I Devlet-Hatuna se obradova, jer je prepoznala kapetana. A on se zvao Mujin-ad-din, i bio je jedan od velikaša njena oca, a kad se ona bila izgubila, on je pošao da je traži, ali je nije našao, pa je tako išao sve dotle dok nije došao u grad njena strica. I Devlet-Hatuna reče Sejf-al-Muluku: – Reci mu: – O, kapetane Mujin-ad-dine, hodi amo da porazgovoriš s mojom gospođom! – I Sejf-al-Muluk glasno reče kapetanu ono što mu ona bješe kazala, a kapetan ču te njegove riječi, pa se razgnjevi velikim gnjevom i uzviknu: – O, psu, tko si ti i kako si me prepoznao? – I kapetan naredi jednome mornaru: – Dajte mi jedan jasenov štap, pa ću otići onome zlosretniku i razbit ću mu glavu. – I on uze štap, pa pođe na onu stranu gdje bijaše Sejf-al-Muluk, ali ugleda lađu, a u njoj ugleda nešto neobično i divno što mu pomuti um. A potom kapetan pogleda i zagleda se kako valja, pa vidje Devlet-Hatunu kako sjedi, a ona bijaše slična isječku mjeseca. I kapetan zapita Sejf-al-Muluka: – Što imaš na lađi? – a carević mu odgovori: – Na lađi je djevojka koja se zove Devlet-Hatuna. – I kapetan se onesvijesti i pade poslije tih njegovih riječi, jer je čuo njeno ime i tako saznao da je to njegova gospođa i kći njegova cara.

A kad je došao k svijesti, kapetan ostavi lađu i sve što bijaše na njoj, pa ode u carev dvor i zamoli cara da ga pusti u svoju odaju. I vratar ode caru, pa mu reče: – Kapetan Mujin-ad-din je došao da te obraduje dobrom viješću. – I car dopusti kapetanu da uđe, te on uđe, pa poljubi zemlju između carevih ruku i reče: – O, care, treba da me častiš! Kći tvoga brata, Devlet-Hatuna, stigla je zdrava i sretna u tvoj grad, a sad je na jednoj lađi s jednim mladićem koji je nalik na mjesec u noći uštapa. – I car se obradova kad je čuo tu vijest o kćeri svoga brata, te nagradi kapetana raskošnim odijelom i odmah naredi građanima

da okite grad u povodu spasenja kćeri svoga brata, a zatim posla ljude da pozovu u dvor i nju i Sejf-al-Muluka.

A kad su oni došli, car ih pozdravi i čestita im na spasenju, pa zatim posla ljude da jave njegovu bratu da je njegova kći nađena i da boravi u njegovu dvoru. A kad je taj poslanik stigao na dvor cara Tadž-al-Muluka, oca Devlet-Hatune, car se spremi i okupi vojsku, te pođe na put, pa je putovao sve dotle dok nije došao svome bratu, Aliji-el-Muluku, a onda se sastao sa svojom kćerkom Devlet-Hatunom, i oboje se veoma obradovaše jedno drugome.

I Tadž-al-Muluk provede tjedan dana kod svoga brata, a potom povede svoju kćerku i Sejf-al-Muluka i krene s njima na put, pa su tako putovali sve dotle dok nisu došli u Serendib, u zemlju djevojčina oca. I Devlet-Hatuna se sastade s majkom, a svi se obradovaše kad vidješe da se spasila i svečano proslaviše taj dan, jer je to bio veliki dan kakvoga dotle nije bilo.

Što se pak tiče cara, on iskaza poštovanje Sejf-al-Muluku i reče mu: – O, Sejf-al-Mulüče, ti si meni i mojoj kćeri učinio toliko dobro da ti ja to ne mogu uzvratiti ravnom mjerom, već će te za to nagraditi samo gospodar svjetova. Ali ja hoću da ti zauzmeš moje mjesto na prijestolju i da vladaš indijskim zemljama – ja ti dajem svoju vlast i svoje prijestolje, i svoju riznicu, i svoje sluge, i sve to poklanjam tebi.

I Sejf-al-Muluk ustade, pa poljubi zemlju između carevih ruku, a zatim se zahvali caru, rekavši mu: – O, care vremena, ja primam sve što si mi poklonio, ali ću ti sve to vratiti kao svoj poklon. A ja, o, care vremena, neću ni carstvo ni vlast, već hoću samo da me veliki Alah dovede do onoga što želim. – Eto ti moje riznice, o, Sejf-al-Mulüče – reče mu na to car – pa uzimaj iz nje sve što zaželiš, a mene nemoj ni pitati o tome, nagradio te Alah velikom srećom za ono što si mi učinio! – Neka Alah uzvisi cara! Ja se ne mogu radovati ni vlasti ni novcu dok ne postignem ono što želim – odgovori mu Sejf-al-Muluk. – A sad hoću da se prošetam po gradu i da vidim trgove i tržišta u njemu.

I Tadž-al-Muluk naredi slugama da za Sejf-al-Muluka dovedu dobroga konja, te mu oni dovedoše izvrsnoga konja, osedlana i zauzdana, a onda ga carević uzjaha, pa ode na tržnicu, prolazeći kroz gradske ulice. I on je gledao desno i lijevo, pa odjednom ugleda jednoga mladića koji je nosio kaftan i nudio ga za petnaest dinara, a kad ga je dobro zagledao, učinilo mu se da je on nalik na njegova brata Saida. A u samoj stvari to i bijaše Said, samo što se bio promijenio u licu i što se njegovo stanje izmijenilo zbog njegova dugog boravljenja u tuđini i tegobnog putovanja, i zato ga Sejf-al-Muluk nije prepoznao. I carević reče onima koji bijahu oko njega: – Dovedite mi toga mladića, da ga pitam o nečemu! – A kad mu oni dovedoše mladića, Sejf-al-Muluk im kaza: – Odvedite ga u dvor u kojem živim, pa ga ostavite tamo dok se ja ne vratim iz šetnje. – I ljudi pomisliše da im je on rekao: – Odvedite ga u tamnicu – pa rekoše: – Možda je to neki rob koji mu je pobjegao. – I ljudi odvedoše mladića u tamnicu, pošto ga najprije okovaše, pa ga ostaviše u njoj sama, a Sejf-al-Muluk se vrati iz šetnje i uđe u dvor, zaboravivši na mladića, koga mu nitko i ne spomenu.

Tako se Said našao u tamnici, pa kad su odveli zarobljenike na građevine da na njima rade, poveli su s njima i Saida, te je tako Said počeo raditi sa zarobljenicima, i na njemu se nakupilo mnogo prljavštine. I Said je proveo tako mjesec dana, razmišljajući o prilikama u kojima je živio i govoreći sebi: – Zašto li su me zatvorili? – A Sejf-al-Muluk se bio sav predao životnoj radosti i uživanju, ali jednoga dana među danima dok je tako sjedio uživajući, on se sjeti svoga brata Saida, pa se prisjeti i onoga mladića, te zapita robove koji bijahu s njim: – Gdje je onaj rob što je bio s vama neki dan? – I robovi mu odgovoriše: – A zar nam nisi kazao da ga odvedemo u tamnicu? – Nisam vam to rekao, već sam vam rekao da ga odvedete u dvor u kojem živim – reče Sejf-al-Muluk, pa posla dvorjane da mu dovedu Saida.

I dvorjani odoše, pa ubrzo dovedoše Saida, okovana teškim okovima, a zatim mu skinuše okove, pa ga izvedoše pred Sejf-al-Muluka. I carević reče mladiću: – O, mladiću, iz koje si zemlje? – Ja sam iz Egipta i zovem se Said, a sin sam vezira Farisa – odgovori mu mladić. I Sejf-al-Muluk siđe s kreveta, pa pojuri k Saidu i obisnu mu se oko vrata, a od velike radosti zaplaka groznim plačem i uzviknu: – O, brate moj Saide! Neka je hvala Alahu što sam živ i što me vidiš – ja sam tvoj brat Sejf-al-Muluk, sin cara Asima! – I Said prepozna svoga brata, i onda se braća zagrliše i obojica briznuše u plač, te im se prisutni ljudi začudiše. A potom Sejf-al-Muluk naredi slugama da odvedu Saida u kupatilo, te ga oni odvedoše u kupatilo, a kad je on izišao iz njega, obukoše mu raskošno odijelo, pa ga odvedoše u sobu Sejf-al-Muluka, koji ga posadi na svoj krevet. I Tadž-al-Muluk se veoma obradova kad je saznao da se Sejf-al-Muluk sastao sa svojim bratom Saidom, te i sam dođe, pa sjedne i počne s njima razgovarati o onome što im se dogodilo od početka do kraja.

A potom Said reče: – O, brate, o, Sejf-al-Mulluče, kad ono potonuše lađe i kad se utopiše robovi, ja sam se popeo na jednu dasku s nekolicinom robova, pa je ta daska plovila s nama punih mjesec dana, a zatim puhnu vjetar po zapovijedi velikog Alaha i baci nas na jedan otok. I mi se iskrcasmo na taj otok onako gladni, pa se nađosmo između drveća, te počesmo jesti voće i zabavismo se oko toga, ali ne stigosmo ni da dođemo k sebi, a na nas naiđoše neki ljudi nalik na ifrite, pa oni skočiše na nas i uzjahaše nas govoreći nam: – Nosite nas – sad ste postali naši magarci!

I ja zapitah onoga koji me bijaše uzjahao: – Tko si ti i zašto si me uzjahao? – a on je čuo te moje riječi, pa mi je tako obavio jednu nogu oko vrata da zamalo nisam umro, dok me je drugom udario po leđima, te sam pomislio da mi je slomio kičmu. I onda padoh ničice na zemlju, jer više nisam imao snage od gladi i žeđi. A kad padoh, taj čovjek vidje da sam gladan, te me uhvati za ruku i odvede me do jedne voćke na kojoj bješe mnogo voća (a bila je to kruška), pa mi reče: – Jedi voće s ove voćke dok se dobro ne najedeš! – I ja počeh jesti voće s te voćke, te se tako najedoh, pa ustadoh i pođoh, na želeći više voća, a kad malo odmakoh, onaj čovjek se vrati, pa me uzjaha. I ja sam čas išao, čas trčao i kasao, a onaj me čovjek jahao, smijući se i govoreći: – U svome vijeku nisam vidio magarca kao što si ti!

A jednoga dana dogodi se da smo nakupili nekoliko grozdova i stavili grožđe u jednu rupu koju smo utapkali, te se ta rupa pretvori u veliku baru. A potom pričekasmo, pa poslije nekoliko dana dođosmo do te rupe i vidjesmo da je sunce skuhalo onu vodu što je bila u njoj i da se ona pretvorila u vino. I svi mi počesmo piti to vino, pa se tako opismo da nam pocrvenješe lica, a počesmo i pjevati i plesati, jer bijasmo mrtvi pijani. I onda nas zapitaše neki jahači: – Zašto su vam pocrvenjela lica i što vas tjera da pjevate i plešete? – a mi im rekosmo: – Ne pitajte nas o tome; što hoćete, kad se raspitujete o tome? – Kažite nam, pa da i mi znamo istinu o tome – rekoše nam oni, a onda im kazasmo: – Izmuljano grožđe.

I tada oni pođoše s nama u jednu dolinu u kojoj nismo mogli razlikovati dužinu od širine i u kojoj bijaše toliko vinove loze da joj ne vidjesmo ni početka ni kraja – a svaki grozd na toj lozi bio je težak po dvadeset ritala i svaki se mogao lako otkinuti – pa nam rekoše: – Naberite ovoga – te tako nabrasmo mnogo grožđa. I ja ugledah tamo jednu veliku rupu, širu od kakve cisterne, te je napunismo grožđem i utapkasmo ga, učinivši ono isto što bijasmo učinili prvi put, a kad se sok pretvorio u vino, mi im rekosmo: – Sad je sazrelo. Iz čega ćete ga piti? – Imali smo magarce kao što ste vi, pa smo ih pojeli, a ostale su nam njihove glave. Napojte nas iz njihovih lubanja – rekoše nam, te ih mi tako napojismo da su se opili i polijegali, a bilo ih je oko dvije stotine. I onda mi rekosmo jedan drugome: – Zar im nije dosta što nas jašu, već hoće i da nas pojedu? Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Ali mi ćemo ih još više opiti, pa ćemo ih pobiti, te ćemo se tako izbaviti i iščupati iz njihovih šaka. – A potom ih probudismo, pa ih počesmo pojiti vinom iz lubanja, a oni vikahu: – Gorko je! – dok im mi govorasmo: – Zašto kažete da je gorko? Tko god kaže to, umrijet će istoga dana, ako se deset puta ne napije ovoga pića.

I oni se poplašiše da ne pomru, te nam rekoše: – Napojte sve nas deset puta! – A kad su popili sve što im bješe ostalo od desetoga puta, svi se tako napiše da su bili mrtvi pijani, te ih snaga izdade, a mi ih povukosmo za ruke. A potom nakupismo mnogo kolja, pa metnusmo to kolje oko vještaca i potpalismo ga, a sami se izmakosmo podalje, da vidimo što će biti s njima . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto sedamdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Said rekao: – Kad sa svojim robovima potpalih kolje i kad se vješci nađoše usred plamena, mi se izmakosmo podalje da vidimo što će biti s njima, a kad se vatra ugasila, priđosmo im i vidjesmo da su se pretvorili u hrpu pepela. I onda odadosmo hvalu velikom Alahu koji nas je oslobodio od njih i izveo nas s toga otoka, pa se uputismo k morskoj obali, gdje se rastadosmo. A što se tiče mene i moje dvojice robova, mi smo išli sve dotle dok nismo došli do jedne velike šume u kojoj bijaše mnogo drveća. I mi se zabavismo jedući voće, kad se odjednom pojavi jedan čovjek visokoga rasta, s dugom bradom, dugim ušima i očima koje bijahu kao dvije buktinje, i pred njim bijaše mogo ovnova koje je on napasao, a s njim bijaše 772. NOĆ

i mnoštvo takvih istih ljudi kao što bijaše on. I on nam se obradova i razveseli kad nas je ugledao, te nas pozdravi i uzviknu: – Dobro došli! Hodite amo, zaklat ću za vas jednu ovcu iz ovoga stada, pa ću je ispeći i dat ću vam je da je pojedete. – I mi ga zapitasmo: – Gdje je tvoje boravište? – a on nam reče: – Blizu ove planine. – Idite na tu stranu dok ne ugledate jednu spilju, a onda uđite u nju. Tamo ima mnogo takvih istih gostiju kao što ste vi; idite, posjedite malo s njima dok ne zgotovim ono čime ću vas počastiti.

I mi pomislismo da je istina to što nam je rekao, pa pođosmo na tu stranu i uđosmo u spilju, a onda vidjesmo da su gosti koji u njoj sjede sve sami slijepci. A kad uđosmo, jedan od njih reče: – Bolestan sam – a drugi reče: – Slab sam. – I mi ih zapitasmo: – Što to govorite? Zašto ste slabi i bolesni? – Tko ste vi? – zapitaše nas slijepci, a mi im rekosmo: – Gosti. – I onda nas slijepci zapitaše: – Što li vas je to vrgnulo u ruke onoga prokletnika? Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! To je vještac koji jede Adamove sinove, pa je i nas oslijepio i hoće nas pojesti. – Kako vas je oslijepio taj vještac? – zapitasmo ih, a oni nam rekoše: – Sad će i vas oslijepiti onako kako je i nas oslijepio. – A kako će nas oslijepiti? – zapitasmo slijepce, a oni nam odgovoriše: – Donijet će vam mlijeka u šalicama, pa će vam reći: – Umorili ste se od putovanja, pa uzmite ovo mlijeko i popijte ga – a kad ga budete popili, bit ćete ovakvi isti kao što smo mi.

I ja rekoh u sebi: – Ne možemo se ničim drugim spasiti do lukavstvom – pa iskopah jednu rupu u zemlji i sjedoh pored nje, a poslije jednoga trenutka dođe onaj prokleti vještac, noseći mlijeko u šalicama. I vještac dade šalicu meni, a po jednu šalicu dade i svima onima što su bili sa mnom, pa reče: – Došli ste s obale, pa biste da nešto popijete; uzmite ovo mlijeko, dakle, pa ga popijte dok vam ne ispečem meso. – A što se mene tiče, ja uzeh šalicu, pa je prinesoh ustima, ali prolih mlijeko u rupu i povikah: – Ah, propade mi oko, oslijepjeh! – pa se uhvatih rukom za oko i počeh plakati i derati se, dok se vještac smijao, govoreći: – Ne boj se! – A što se tiče mojih drugova, oni popiše mlijeko i oslijepješe. I vještac ustade istoga časa i trenutka, pa zatvori ulaz u spilju, a zatim mi se približi i opipa mi rebra, ali vidje da sam mršav i da na meni nema nimalo mesa, te opipa drugoga i vidje da je debeo, a onda se obradova. I vještac zakla i odera tri ovna, pa donese željezne ražnjeve, natakne na njih zaklane ovnove i prinese ih vatri, te ih tako ispeče, a zatim dade meso mojim drugovima, pa ga oni počeše jesti, a on je jeo s njima. A zatim vještac donese punu mješinu vina, pa se napio vina, i onda je legao, okrenuvši leđa k zemlji, i zahrkao. I ja rekoh u sebi: – Utonuo je u san, ali kako da ga ubijem? – I onda se sjetih ražnjeva, pa uzeh dva ražnja, metnuh ih u vatru i počekah dok se ne usijaše kao žeravica, a potom pritegoh pojas, pa skočih na noge i uzeh željezne ražnjeve, a kad se približih prokletniku, prinesoh mu ih očima i zarih mu ih u njih, zapevši iz sve snage. A vješcu bijaše mio život, te skoči na noge i htjede me uhvatiti, iako bijaše oslijepio, ali ja pobjegoh od njega u spilju, a on je trčao za mnom. I onda rekoh slijepcima koji su bili u njegovoj spilji: – Što da radim s ovim prokletnikom? – A jedan slijepac mi reče: – O, Saide, popni se na ono udubljenje, pa

ćeš tamo naći jedan sjajan mač. Uzmi ga, pa dođi amo, a ja ću ti reći što da činiš. – I ja se popeh na udubljenje i uzeh mač, pa priđoh onome čovjeku, a on mi reče: – Uzmi mač, pa njime udari vješca posred tijela, i on će odmah umrijeti. – I ja potrčah za vješcem, koji se bio umorio od trčanja i baš je tada prišao slijepcima da ih pobije, a kad mu se približih, udarih ga mačem posred tijela, te ga tako prepolovih. I vieštac dreknu na mene: – O, čovječe, ako si zaželio da me ubiješ, udari me i po drugi put! – I ja se spremih da ga udarim i po drugi put, ali mi onda reče onaj čovjek koji mi bješe pokazao gdje je mač: – Nemoj ga udarati po drugi put, jer onda on neće umrijeti, već će ostati živ, pa će nas pobiti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto sedamdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Said rekao: – I ja se spremih 773.
da ga udarim po drugi put, ali mi onda kaza onaj čovjek koji mi bješe pokazao NOĆ
gdje je mač: – Nemoj ga udarati po drugi put, jer onda neće umrijeti, već će ostati živ, pa će nas pobiti! – I ja poslušah toga čovjeka, te prokletnik umre, a onda mi čovjek reče: – Otvori spilju, pa nas pusti da iziđemo iz nje: možda će nam Alah pomoći da se spasimo boravljenja na ovom mjestu. – Više nam nitko ne može nauditi – rekoh mu. – Bolje će biti da se odmorimo, da zakoljemo koju od ovih ovaca i da se napijemo vina – tȁ obala je dugačka! – I tako provedosmo dva mjeseca na tome mjestu, jedući ovce i voće, a jednoga dana među danima, dok smo sjedili tako na obali, ugledasmo jednu veliku lađu, koja se izdaleka vidjela na moru. I onda počesmo davati znakove onima što su plovili tom lađom, ali su se oni bojali vješca (a znali su da na tom otoku živi vještac koji jede ljude), te su htjeli pobjeći. I mi im počesmo mahati krajevima svojih turbana, pa priđosmo bliže i počesmo vikati, a onda reče jedan putnik koji je imao dobar vid: – O, skupe putnika, ja vidim da su to ljudi kao što smo i mi i da oni ne liče na vješca. – I putnici zaploviše na onu stranu gdje smo se nalazili, pa su nam se tako približavali sve dotle dok nam se nisu sasvim približili, a onda se uvjeriše da smo ljudi. I putnici nas pozdraviše, a mi im uzvratismo pozdrav i obradovasmo ih viješću da smo ubili onoga prokletnika, te nam se oni zahvališe za to. A potom se opskrbismo nekim voćem koje smo mogli naći na otoku, pa se ukrcasmo na lađu.

I lađa je plovila s nama puna tri dana, a vjetar bijaše povoljan, ali onda puhnu protivan vjetar i naglo se smrači, pa ne prođe ni jedan sat, a taj vjetar povuče lađu k planini, te se ona razbi, a daske se razletješe. I veliki Alah bijaše sudio da se uhvatim za jednu dasku i da sjednem na nju, pa sam tako plovio dva dana sjedeći na njoj, a onda puhnu povoljan vjetar, te počeh veslati nogama, sjedeći na dasci, i tako sam veslao dok me veliki Alah nije sretno doveo do obale. I onda uđoh u ovaj grad, a bio sam samotan i napušten stranac, te nisam znao što da radim onako gladan poslije najvećih tegoba. I tako sam došao na gradski trg, pa sam se sakrio i svukao sa sebe ovaj kaftan, govoreći u duši: – Prodat ću ga, pa ću kupiti hranu za novac koji budem dobio za nj, dok

veliki Alah ne ispuni ono što će ispuniti! – A potom uzeh kaftan u ruke, o, brate, pa ljudi počeše gledati u nj i nuditi mi sve više novaca, a uto si došao ti, pa si me vidio i naredio slugama da me odvedu u dvor, ali su me oni odveli u zatvor. A ti si me se sjetio poslije dugo vremena, pa si me prepoznao, te sam ti ispričao što mi se dogodilo, i neka je slava Alahu koji je dao da se sastanemo!

I Sejf-al-Muluk i Tadž-al-Muluk s najvećim čuđenjem saslušaše priču vezira Saida. I Tadž-al-Muluk, otac Devlet-Hatune, pripremi jedno divno mjesto za Sejf-al-Muluka i njegova brata Saida, pa Devlet-Hatuna poče dolaziti Sejf-al-Muluku da mu se zahvaljuje i da razgovara s njim o dobru koje joj bješe učinio, te joj vezir Said reče: – O, kneginjo, moglo bi se poželjeti da on postigne svoj cilj s tvojom pomoći! – A Devlet-Hatuna mu odgovori: – Dobro, ja ću se postarati za ono što on hoće, ne bi li tako postigao ono što želi, ako to ushtije veliki Alah! – A potom se Devlet-Hatuna obrati Sejf-al-Muluku i reče mu: – Umiri svoju dušu i rashladi oči!

Eto što je bilo sa Sejf-al-Mulukom i njegovim vezirom Saidom.

Što se pak tiče careve kćeri Badi-al-Džemale, ona bijaše čula da se njena sestra Devlet-Hatuna vratila svome ocu, u svoje carstvo, te je rekla: – Svakako treba da je posjetim u najraskošnijim haljinama i s dragocjenostima. – I ona se uputi k sestri, a kad se približila mjestu gdje je ona prebivala, Devlet-Hatuna je dočekala, pa joj poželje mira i zagrli je i poljubi između očiju, a careva kći Badi-al-Džemala čestita Devlet-Hatuni na sretnom povratku. A potom obje sjedoše i počeše razgovarati, pa Badi-al-Džemala zapita Devlet-Hatunu: – Što ti se to dogodilo u tuđini? – I Devlet-Hutana joj odgovori: – O, sestrice, nemoj me ništa pitati o svemu onom što mi se dogodilo! O, kakve nevolje podnose ljudi! – A kakve? – zapita Badi-al-Džemala, a Devlet-Hatuna joj kaza: – O, sestrice, ja sam bila u Visokom dvoru, a tamo je mnome gospodario sin Plavoga Cara.

I ona ispriča svojoj sestri svoju povijest od početka do kraja, pa joj ispriča i povijest Sejf-al-Muluka, a ispripovjedi joj i ono što se njemu dogodilo u dvoru i kakve je sve nevolje i strahote podnio dok nije došao do dvora, a zatim joj reče kako je on ubio sina Plavoga Cara, kako je poskidao vrata i od njih načinio lađu, za koju je načinio i vesla, pa je tako doplovio amo. I Badi-al-Džemala se začudi kad je to čula, te uzviknu: – Alaha mi, o, sestrice, to je jedno od najčudnijih čuda! – Hoću da ti ispričam što je pravi uzrok cijele te povijesti, ali se stidim od tebe – reče Devlet-Hatuna, a Badi-al-Džemala joj kaza: – A čega se to stidiš? Ti si moja sestra i drugarica, a među nama je bilo mnogo čega, te znam da mi želiš samo svako dobro. Zašto se onda stidiš od mene? Ispričaj mi to što znaš, a nemoj se stidjeti od mene i nemoj mi ništa zatajiti.

Onda joj Devlet-Hatuna reče: – On je vidio tvoju sliku na onom kaftanu što ga je tvoj otac poslao Daudovu sinu Sulejmanu, a Sulejman ga nije raširio, pa nije ni vidio što je na njemu, već ga je poslao ravno caru Asimu-ibn-Safvanu, egipatskom caru, pored ostalih poklona i rijetkosti koje mu je tada poslao. I car Asim je predao taj poklon svome sinu Sejf-al-Muluku prije no što ga je raširio, a Sejf-al-Muluk ga je uzeo i raširio, hoteći da ga obuče, pa je onda ugledao

tvoju sliku na njemu i zaljubio se u nju, te je pošao da te traži, i tako je podnio sve te nevolje zbog tebe...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto sedamdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Devlet-Hatuna ispričala Badi-al-Džemali kako se rodila Sejf-al-Mulukova ljubav prema njoj i kako ju je on strasno zavolio. I ona joj reče da je tome bio uzrok onaj kaftan na kojem je bila njena slika, jer je Sejf-al-Muluk vidio tu sliku, pa je otišao iz svoga carstva, izbezumljen od ljubavi, i tako se sklonio od svoje rodbine. – On je podnio sve nevolje koje je podnio zbog tebe – reče Devlet-Hatuna, ali Badi-al-Džemala uzviknu (a lice joj pocrvenje, jer je bijaše stid od Devlet-Hatune): – To nikada neće biti! Ljudi nisu prilika za džinove. 774. NOĆ

I onda joj Devlet-Hatuna poče opisivati Sejf-al-Muluka i ljepotu njegova lica, i njegovo ponašanje, i njegovu odvažnost, hvaleći ga neprestano i nabrajajući njegove vrline, a naposljetku joj reče: – O, sestrice, velikog Alaha radi i mene radi, otiđi k njemu i porazgovaraj s njim i reci mu makar jednu riječ! – Ali Badi-al-Džemala uzviknu: – Neću slušati takve tvoje riječi, a neću te ni poslušati! – pa tako i bi, jer ona nije htjela ni čuti za Sejf-al-Muluka, te joj se u srcu ne zače ljubav prema njemu, prema ljepoti njegova lica, njegovu ponašanju i njegovoj odvažnosti. A Devlet-Hatuna je poče moliti i ljubiti joj noge, govoreći joj: – O, Badi-al-Džemalo, tako ti onoga mlijeka kojim smo obje zadojene i tako ti natpisa na prstenu gospodara Sulejmana, saslušaj ove moje riječi: ja sam mu se obvezala u Visokom dvoru da ću mu pokazati tvoje lice; tako ti Alaha, pokaži mu se jedanput mene radi, a i sama ga pogledaj.

I ona je sve dotle plakala i molila Badi-al-Džemalu, ljubeći joj ruke i noge, dok kneginja nije pristala na to i nije rekla: – Pokazat ću mu jedanput svoje lice tebe radi. – I onda se smiri Devlet-Hatunino srce, te ona poljubi kneginjine ruke i noge, pa ode u najveći dvor koji se nalazio u vrtu. I Devlet-Hatuna naredi robinjama da zastru dvor ćilimima, da namjeste u njemu zlatan krevet i da poređaju posude s vinom, a potom ode Sejf-al-Muluku i njegovu veziru Saidu, pa obradova Sejf-al-Muluka viješću, da je postigao svoj cilj i da će se ostvariti ono što želi. – Otiđi u vrt sa svojim bratom, pa uđite u dvor i sakrijte se od ljudskih očiju, kako vas ne bi vidjelo nijedno čeljade koje se nalazi u dvoru, a ja ću doći tamo s Badi-al-Džemalom – reče ona, te Sejf-al-Muluk i Said ustadoše, pa odoše na mjesto koje im bijaše pokazala Devlet-Hatuna.

A kad uđoše u dvor, mladići vidješe da je u njemu namješten krevet i da su na nj metnuti jastuci, a da u dvoru ima jela i vina. I oni provedoše neko vrijeme sjedeći, a potom se Sejf-al-Muluk sjeti svoje drage, te mu se svali teret na dušu, a u njemu se uzburkaše čežnja i strast. I Sejf-al-Muluk ustade, pa pođe iz dvorskog prolaza, a njegov brat Said pođe za njim, ali mu on reče: – O, brate, sjedi na svome mjestu i nemoj ići za mnom dok ja ne dođem! – I Said sjedne, a Sejf-al-Muluk siđe u vrt, opijen vinom strasti i smućen od prevelike ljubavi i zanosa. I ljubav ga onda potrese, a strast savlada, te on izgovori ove stihove:

O, ljepojko divna, ti si mi potrebna!
Sažali se na me, jer te ropski volim!

Želja i san ti si, a i radost moja,
Jer sad srce neće zavoljeti druge!

Kad bi znala samo kako plačem, ridam,
I kako je duga moja noć besana!

Naredi snu da na očne kapke sleti –
Možda ću sanjati i usnuti tebe.

Smiluj se onome što te ludo voli
I iz vrtloga ga surovosti spasi!

Nek ti Alah dâ još sjaja i sreće,
A svi ljudi otkup nek budu za tebe!

Zaljubljeni svi će pod zastavu moju,
Dok će oko tvoje sve ljepojke biti.

Ljepojka divna odsad moj cilj će uvijek biti,
A u dubini duše ja čuvam tajnu svoju.

Njenu ljepotu samo spominjem kad što kažem,
A kad šutim, srce njoj je odano samo.

U srcu mom sve jače vatra ljubavna gori,
Jer samo vas ja želim, a strast već dugo traje.

Naklonjen sad sam vama i nikom drugom više,
Od vas oproštaj čekam, ustrajan u ljubavi sam.

Sažalite se na onog što je iznuren strašću,
Što je klonuo od nje, a srce nedužno mu je.

Sažalite se na nj u svojoj milosti podašnoj –
Od vas otići neću, jer za nevjerstvo ne znam.

A Said je dugo čekao carevića, a potom je izišao da ga potraži u vrtu i vidje ga kako hoda po njemu i kako u svojoj uzrujanosti izgovara ove stihove:

Alaše, veliki bože, kunem se onim sad
Što iz Kurana svetog Suru o tvorcu čita. –

Kada je po ljepoti bludio pogled moj,
Uvijek je slika tvoja, ljepojko, preda mnom bila.

A potom se Sejf-al-Muluk sretne sa svojim bratom Saidom, pa obojica počeše šetati po vrtu i jesti voće, i eto što je bilo sa Saidom i Sejf-al-Mulukom.

Što se pak tiče Devlet-Hatune, ona je otišla u dvor s Badi-al-Džemalom, ali njih dvije nisu ulazile u nj dok ga eunusi nisu okitili svakojakim ukrasima i nisu učinili ono što im bješe naredila Devlet-Hatuna. I eunusi namjestiše u dvoru zlatni krevet, kako bi Badi-al-Džemala mogla sjediti na njemu, a Badi-al-Džemala vidje taj krevet, pa sjedne na nj, a pored nje bio je prozor koji je gledao na vrt. I eunusi doniješe svakojaka izvrsna jela, pa Badi-al-Džemala i Devlet-Hatuna počeše jesti, te su tako jele dok se nisu zasitile. A potom Devlet-

-Hatuna naredi eunusima da donesu svakojakih poslastica, te oni doniješe poslastica, a obje djevojke ih se site najedoše, pa opraše ruke. A poslije toga Devlet-Hatuna pripremi piće i posuđe, i poređa ibrike i čaše, pa poče puniti pehar i davati ga Badi-al-Džemali, dok je za sebe punila čašu i pila iz nje.

I Badi-al-Džemala pogleda u onaj prozor što bijaše pored nje i pogled joj pade na vrt, pa vidje voće i drveće koje bješe u njemu, a zatim baci pogled na onu stranu gdje se nalazio Sejf-al-Muluk, te ga tako vidje kako hoda po vrtu i kako za njim ide njegov vezir Said. I ona ču da Sejf-al-Muluk izgovara stihove, prolijevajući grozne suze, a kad pogleda u nj, taj pogled joj ostavi u duši hiljadu uzdaha...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto sedamdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Badi-al-Džemala vidjela 775.
Sejf-al-Muluka kako hoda po vrtu i da je ona pogledala u nj pogledom koji joj NOĆ
je ostavio u duši hiljadu uzdaha. I Badi-al-Džemala se okrene Devlet-Hatuni (a vino joj bješe zaigralo u udovima), pa joj reče: – O, sestrice, koji je ono mladić koga vidim u vrtu smućena, uzbuđena, tužna i žalosna? – Hoćeš li mi dopustiti da nam dođe, pa da ga vidiš? – zapita Devlet-Hatuna, a ona joj reče: – Ako ga možeš dovesti, dovedi ga. – I Devlet-Hatuna pozva Sejf-al-Muluka, pa mu reče: – O, careviću, popni se u dvor i dođi nam tako lijep i krasan! – A Sejf-al-Muluk prepozna Devlet-Hatunin glas, te se popne u dvor. I mladić pogleda Badi-al-Džemalu, a onda se onesvijesti i prostre na zemlju. I Devlet-Hatuna uze malo ružine vodice, pa ga poškropi njome, te on dođe k sebi, a onda stade pred Badi-al-Džemalom, koja se zbuni kad vidje kako je lijep i krasan. I Devlet-Hatuna reče Badi-al-Džemali: – Znaj, o, kneginjo, da je ovo Sejf-al-Muluk i da me je on, po presudi velikog Alaha, spasio svojim rukama. Njega su zbog tebe snalazile svakojake nevolje, pa hoću da baciš na nj jedan letimičan pogled. – I Badi-al-Džemala reče, smijući se: – A tko se pridržava zavjeta, pa da ga se pridržava ovaj mladić? Tà ljudi ne mogu voljeti! – I onda Sejf-al-Muluk uzviknu: – O, kneginjo, ja ti nikada neću biti nevjeran, a sva stvorenja nisu jednaka. – A potom on zaplaka pred njom, pa izgovori ove stihove:

Smiluj se, ljepojko divna, na onog tužan što je,
Što je iznuren, bolan i što je budan uvijek!

Tako ti draži koje sakupi lice tvoje,
Rumeno i bijelo što je kao i anemona, –

Bolnoga ne kažnjavaj, rastankom ne osvećuj mu se, –
Tà od rastanka dugog propast će moje tijelo!

Evo što sada želim, čemu se najviše nadam:
Da se s tobom zbližim koliko mogu samo.

A potom mladić zaplaka gorkim plačem, jer ga obuzeše ljubav i strast, pa pozdravi Badi-al-Džemalu ovim stihovima:

Ljubavi i strasti rob vas pozdravlja ropski sad, –
Tȁ prema plemenitim plemeniti su dobri!

Pozdrav vam šaljem svoj! Ne bio bez vašeg lika,
Ne bile bez vas kuće, ne bile bez vas sobe!

Iz ljubomore sad vam ni ime ne spominjem, –
Za dragom koju volim čeznuti uvijek moram.

Zaljubljenome milost ne treba uskratit' nikad,
Jer on od tuge gine, a bolestan je teško.

Zvijezde napasam sjajne, a bojim ih se sada,
I od ljubavi su mi duge, preduge noći.

Strpljenja više nemam, lukavstvo ne pomaže,
Pa što nam mogu reći, kakav odgovor dati?

U času surovi kad ste, Alah nek vas pozdravi,
A pozdrav i ja šaljem, ustrajno voleći vas.

A potom ga svladaše veliko uzbuđenje i velika strast, te izgovori ove stihove:

Kad bih, o, gospodari, za drugim čeznuo sada,
Ja opet postig'o ne bih ono za čime žudim.

O, da l' je itko, osim vas, ljepotu uzeo svu,
I da l' je sad preda mnom nedjelje svijetli dan?

Za ljubav moju nema utjehe nikakve više, –
Tȁ za vas dadoh srce, i krv, i dah posljednji.

A kad je izgovorio te stihove, mladić gorko zaplaka, te mu Badi-al-Džemala reče: – O, careviću, ako ti se sasvim prepustim, bojim se da u tebi neću naći ni ljubavi ni prijateljstva. Često se događa da u ljudima ima malo dobra, a ima mnogo vjerolomstva, i znaj da je naš gospodar Sulejman, Daudov sin, uzeo Bilkisu iz ljubavi, a kad je ugledao drugu ženu, koja je bila ljepša od nje, okrenuo joj je leđa, pa je otišao toj drugoj. – O, oko moje, o, dušo moja, nisu jednaki svi ljudi koje je stvorio veliki Alah, a ako ushtije veliki Alah, ja ću se pridržavati svoga zavjeta i umrijet ću pod tvojim nogama! Uskoro ćeš vidjeti što ću učiniti, i to će biti u skladu s onim što ti kažem, a Alah mi je jamac za ono što ti kažem. – I Badi-al-Džemala mu reče: – Sjedni, pa se umiri, a zatim mi se zakuni dostojanstvom svoje vjere da ćemo se zavjetovati jedno drugom i da se nećemo varati – ako tko prevari svoga prijatelja, njemu će se osvetiti veliki Alah! – I Sejf-al-Muluk sjedne poslije tih riječi, pa se oboje uhvatiše za ruke i zakleše da osim dragoga bića neće izabrati nijednoga čovjeka i nijednoga džina. – I njih dvoje provedoše neko vrijeme sjedeći, grleći se i plačući od velike radosti, pa Sejf-al-Muluka savlada uzbuđenje, te izgovori ove stihove:

Uzbuđen, zaplakah ja od ljubavi i od čežnje
Za onom koju volim srcem i dušom svojom.

Davno vas ostavih ja, pa sad mnogo patim,
A ipak ne mogu da se dragoj približim još.

Nekad prostrano bješe polje strpljenja moga,
A sada tjeskobno je – ni snage ni moći nema!

O, da li će se Alah opet sjedinit' s tobom?
Da li će proći jadi, i bol, i patnja moja?

A poslije zakletve koju Badi-al-Džemala i Sejf-al-Muluk položiše jedno drugome, Sejf-al-Muluk ustade i pođe, te pođe i Badi-al-Džemala, pa s njom pođe i jedna robinja koja je nosila neku hranu i ibrike pune vina. I Badi-al-Džemala sjedne, a robinja stavi pred nju jelo i vino, ali ne prođe ni jedna minuta, a naiđe Sejf-al-Muluk. I Badi-al-Džemala ga dočeka i pozdravi, a zatim se zagrliše, pa sjedoše...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto sedamdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Badi-al-Džemala donijela jela 776.
i vina, a da je onda naišao Sejf-al-Muluk. I ona ga dočeka i pozdravi, pa oboje NOĆ
provedoše neko vrijeme sjedeći, jedući i pijući, a potom Badi-al-Džemala reče: – O, careviću, kad budeš ušao u Iremov vrt, vidjet ćeš da je u njemu razapet jedan veliki šator od crvenog atlasa s podstavom od zelene svile: uđi u taj šator, pa okrijepi svoje srce – ugledat ćeš jednu staricu kako sjedi na krevetu od dukatskoga zlata, ukrašenom biserjem i dragocjenostima. A kad budeš ušao, poželi joj mira dostojanstveno i pristojno, pa pogledaj na onu stranu gdje je krevet – pod krevetom ćeš vidjeti sandale protkane zlatnom srmom i ukrašene dragim kamenjem; uzmi te sandale, pa ih poljubi i prinesi ih glavi, a zatim ih metni pod mišku desne ruke, pa stoj pred staricom oborene glave. A kad te ona bude zapitala i kad ti bude rekla: – Odakle si došao, kako si dospio ovamo, tko ti je pokazao ovo mjesto i zašto si uzeo te sandale? – ti šuti dok ne dođe evo ova robinja; ona će porazgovarati sa staricom, te će ona biti blaža prema tebi, jer će je robinja umilostiviti, a možda će veliki Alah umekšati njeno srce za tebe, pa će pristati na ono što ti hoćeš.

A potom Badi-al-Džemala pozva tu robinju (koja se zvala Mardžana), pa joj reče: – U ime ljubavi koju osjećaš prema meni, učini to danas, a nemoj biti nemarljiva čineći to. Ako to učiniš na današnji dan, oslobodit ću te radi lika velikog Alaha, a nitko mi neće biti draži od tebe i nikome neću povjeravati svoje tajne osim tebi. – O, gospođo moja i svjetlosti moga oka, reci mi što ti je potrebno, a meni će biti u pameti i pred očima da ti to učinim! – reče Mardžana, a Badi-al-Džemala joj kaza: – Odnesi na svojim ramenima ovoga čovjeka u Iremov vrt i predaj ga mojoj baki, majci moga oca. Odnesi ga do njena šatora i čuvaj ga, a kad budeš ušla s njim u šator, ti ćeš vidjeti kako on uzima sandale i kako se klanja mojoj baki, koja će mu reći: – Odakle si, kojim putem si došao, tko te je doveo do ovoga mjesta, zašto si uzeo te sandale i što ti je potrebno – ja ću ti to učiniti. – I onda što prije uđi, pa poželi mira mojoj baki, a zatim joj reci: – O, gospođo, ja sam ga dovela amo. On je sin egipatskog

cara, a bio je otišao u Visoki dvor, gdje je ubio sina Plavoga Cara i oslobodio od njega kneginju Devlet-Hatunu, koju je doveo nepovrijeđenu njenu ocu. On je poslan sa mnom, a ja sam ti ga dovela, kako bi ti on sam mogao ispričati sve to i kako bi te mogao obradovati viješću da je spasio kneginju, pa da ga nagradiš za to. – A potom je zapitaj: – Tako ti Alaha, o, gospođo, zar nije on savršen po svojoj časti, po svojoj plemenitosti i svojoj odvažnosti, a vladar je i car Egipta, i u njemu su na okupu sve pohvalne odlike. – A kad te ona bude zapitala: – Pa što mu je to potrebno? – reci joj: – Moja gospođa te pozdravlja i pita te dokle će sjediti neudata u kući. Već dugo čeka, pa što hoćete, kad je ne udajete? Zašto je ne udaš dok si živa i dok joj je živa majka, kao što se udaju i druge djevojke? – A kad ti ona bude rekla: – Pa što treba da činimo i kako da je udamo? Da poznaje koga ili da joj je tko upao u srce, ona bi nam to kazala, a mi bismo se trudili da učinimo ono što hoće, koliko god je to moguće – reci joj: – O, gospođo, tvoja kći ti poručuje: – Htjeli ste me udati za Sulejmana – mir neka mu je! – pa ste me i naslikali za nj na kaftanu, ali njemu nije bilo suđeno da me uzme, već je taj kaftan poslao egipatskome caru, a ovaj ga je predao svome sinu. I carević je vidio moju sliku na tom kaftanu, pa me je zavolio i ostavio carstvo svoga oca i svoje majke, odbivši se od zemaljskoga života i svega što je na njemu, i pošao nasumce u svijet, te je tako zbog mene podnio najveće nevolje i strahote.

I robinja istoga časa i trenutka ponese Sejf-al-Muluka, rekavši mu: – Zažmiri! – a kad je on učinio to, ona poletje s njim kroz zrak, pa mu poslije nekog vremena reče: – O, careviću, otvori oči! – I Sejf-al-Muluk otvori oči i vidje vrt (a to bješe Iremov vrt), a onda mu robinja Mardžana reče: – O, Sejf-al-Muluče, uđi u ovaj šator! – I Sejf-al-Muluk zazove Alaha, pa uđe u šator i napregne vid, ne bi li što bolje zagledao vrt, a onda vidje staricu kako sjedi na krevetu i kako je dvore robinje. I mladić priđe starici dostojanstveno i pristojno, pa uzme sandale, poljubi ih i učini ono što mu bijaše kazala Badi-al-Džemala, a starica ga zapita: – Tko si ti, odakle si došao, iz koje si zemlje, tko te je doveo na ovo mjesto i zašto si uzeo te sandale i poljubio ih? Da li si mi kadgod rekao da ti je nešto potrebno, a da ti ja nisam to učinila? – I onda uđe robinja Mardžana, pa dostojanstveno i pristojno pozdravi staricu, a zatim izreče ono što joj bijaše kazala Badi-al-Džemala. I starica sasluša njene riječi, pa dreknu na nju i naljuti se, te uzviknu: – Kako se mogu slagati džinovi i ljudi? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto sedamdeset sedma noć, ona reče:

777. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica saslušala te robinjine riječi i da se onda razgnjevila velikim gnjevom, te je uzviknula: – Otkud se mogu slagati ljudi i džinovi? – I Sejf-al-Muluk reče: – Ja ću živjeti s tobom u slozi i bit ću tvoj sluga, pa ću i umrijeti voleći te, a pridržavat ću se svoga zavjeta i neću gledati neku drugu, te ćeš vidjeti, ako ushtije veliki Alah, da sam istinoljubiv, da ne znam lagati i da je moja plemenitost divna.

(STRANA 30 — 767. NOĆ)

I onda se onaj starac okrene jednome majmunu što je nešto pisao sjedeći na stolu, pa mu dade neki znak, te se majmun izgubi za neko vrijeme, a zatim dođe i dovede druge majmune, koji bijahu pripasali svilene ubruse . . .

I starica je razmišljala neko vrijeme, oborivši glavu, a zatim je podigla glavu i izgovorila: – O, divni mladiću, hoćeš li se pridržavati svoga zavjeta i svoje zakletve? – A Sejf-al-Muluk joj odgovori: – Hoću, tako mi onoga koji se uznio u nebesa i razastro zemlju nad vodom, pridržavat ću se svoga zavjeta. – I onda mu starica reče: – Ja ću ti učiniti ono što ti je potrebno, ako ushtije veliki Alah. Ali idi sad u vrt, pa se prošetaj po njemu i jedi voće kojem nema ravnog i kakvog nema na svijetu, a ja ću poslati nekog da pozove moga sina Šahjala, pa ću porazgovarati s njim kad bude došao, te se neće dogoditi ništa drugo osim dobra, ako ushtije veliki Alah, jer mi se on neće protiviti niti će zbaciti moju vlast, pa ću te tako oženiti njegovom kćerkom Badi-al-Džemalom. – I Sejf-al-Muluk sasluša njene riječi, pa joj se zahvali i poljubi joj ruke i noge, a zatim iziđe iz njene odaje i pođe u vrt.

Što se pak tiče starice, ona se okrene onoj robinji, pa joj reče: – Iziđi i potraži moga sina i vidi u kojem je kraju i mjestu, a zatim mi ga dovedi. – I robinja iziđe i poče tražiti cara Šahjala, pa se tako susretne s njim, a zatim ga odvede njegovoj majci.

Eto što je bilo s njom.

Što se pak tiče Sejf-al-Muluka, on je počeo šetati po vrtu, ali tamo ga odjednom ugledaše pet džinova (a to bijahu džinovi iz okoline Plavoga Cara), pa rekoše: – Odakle li je ovaj i tko ga je doveo na ovo mjesto? Možda je on ubio sina Plavoga Cara. – A potom džinovi rekoše jedan drugome: – Poslužit ćemo se lukavstvom, pa ćemo ga zapitati o tome i ispitati o svemu.

I džinovi počeše polako prilaziti Sejf-al-Muluku, pa mu tako priđoše na kraju vrta i sjedoše pored njega, a zatim ga zapitaše: – O, divni mladiću, ti se nisi prevario kad si ubio sina Plavoga Cara i kad si oslobodio Devlet-Hatunu – to je bio vjerolomni pas, i on se poslužio lukavstvom kad ju je odveo; da nije Alah poslao tebe, ona se nikad ne bi oslobodila. Ama kako si ga ubio? – I Sejf-al-Muluk pogleda u njih i reče: – Ubio sam ga evo ovim prstenom što mi je na prstu – te se tako džinovi uvjeriše da ga je on ubio. I onda dva džina uhvatiše Sejf-al-Muluka za ruke, a dva za noge, dok mu posljednji začepi usta, da ne bi vikao i da ga ne bi čuli ljudi cara Šahjala, koji bi ga spasili iz njihovih ruku, a potom ga poniješe i poletješe s njim, pa su tako neprestano letjeli sve dotle dok ga nisu spustili pred svoga cara. – O, care vremena – rekoše oni caru – donijeli smo ti ubojicu tvoga sina. – A gdje je on? – zapita car džinove, a oni mu odgovoriše: – Evo ga! – I onda Plavi Car reče: – Jesi li ti ubio moga sina, posljednji uzdah moga srca i svjetlost moga oka, iako na to nisi imao pravo, jer se on nije ogriješio o tebe? – Jesam – odgovori mu Sejf-al-Muluk – ubio sam ga zato što je tlačio druge i što im je bio neprijatelj, jer je hvatao carsku djecu i odvodio ih na Zapušteni bunar, u Visoki dvor, rastavljajući ih tako od njihove rodbine i odajući se razvratu s njima. Ubio sam ga evo ovim prstenom što mi je na prstu, pa je Alah brže-bolje poslao njegovu dušu u oganj (a to je odvratno obitavalište!)

Tako se Plavi Car uvjerio da je on doista ubio njegova sina, pa on onda pozva svoga vezira, te mu reče: – Evo onoga koji je zacijelo i bez sumnje ubio

moga sina; što ćeš mi posavjetovati da učinim s njim? Da li da ga umorim najgorom smrću ili da ga udarim na najteže muke, ili da učinim još nešto? – I veliki vezir mu reče: – Odsijeci mu neki ud – a drugi mu reče: – Žestoko ga tuci svakoga dana – dok mu jedan reče: – Odsijeci mu sve prste, pa ih spali – a drugi mu reče: – Razapni ga – i tako svi počeše govoriti onako kako su mislili.

A Plavi Car je imao jednoga staroga emira veoma iskusna u poslovima, koji bijaše dobar poznavalac prilika ondašnjeg vremena, pa on kaza: – O, care vremena, reći ću ti nešto, a ti ćeš sam odlučiti hoćeš li me poslušati i hoćeš li učiniti onako kako te ja savjetujem. – A taj vezir bio je carski savjetnik i poglavar carske uprave, te je car slušao njegove riječi i pridržavao se njegova mišljenja u svojim postupcima, a nije mu se protivio ni u čemu. I taj vezir skoči na noge, pa poljubi zemlju između carevih ruku, a zatim reče: – O, care vremena, ako ti dam savjet za ovaj slučaj, hoćeš li učiniti tako i hoćeš li me pomilovati? – Reci mi što mi savjetuješ, a ja ću te pomilovati – odgovori car, a vezir mu reče: – O, care vremena, ako ubiješ ovoga čovjeka, ne prihvativši moj savjet i ne shvativši moje riječi, nećeš dobro učiniti ako ga ubiješ u ovo vrijeme. On je u tvojim rukama, pod tvojom stražom i tvoj je zarobljenik, a kad ga budeš zatražio, naći ćeš ga, pa ćeš učiniti s njim što hoćeš. Strpi se, o, care vremena, jer je taj čovjek ušao u Iremov vrt i oženio se Badi-al-Džemalom, kćerkom cara Šahjala, pa su ga uhvatili džinovi iz tvoje okoline i doveli ga tebi, a on ništa nije sakrio ni od njih ni od tebe. A ako ga ubiješ, car Šahjal će gledati da ti se osveti za nj, pa će zapodjenuti kavgu s tobom i doći će ti sa svojom vojskom zbog svoje kćeri, a ti nemaš snage da se boriš s njegovom vojskom, te ne možeš izići na kraj s njim. – I car posluša vezira i naredi svojim slugama da zatvore carevića, a eto što se dogodilo sa Sejf-al-Mulukom.

Što se pak tiče gospođe Badi-al-Džemaline bake, ona se sastala sa svojim sinom, pa je poslala robinju da traži Sejf-al-Muluka, ali ga robinja ne nađe, te se vrati, pa reče svojoj gospođi: – Nisam ga našla u vrtu, pa sam pozvala radnike u vrt i zapitala ih o Sejf-al-Muluku, a oni su mi rekli: – Vidjeli smo da je sjedio pod jednim drvetom i da je odjednom sjelo pored njega pet ljudi Plavoga Cara, pa su oni počeli razgovarati s njim, a zatim su ga podigli, začepili mu usta i pobjegli s njim, te ih je tako nestalo. – I gospođa, Badi-al-Džemalina baka, sasluša te robinjine riječi, pa joj se učini da one nisu beznačajne, te se razgnjevi silnim gnjevom i skoči na noge, a zatim reče svome sinu, caru Šahjalu: – Kako je to – ti si car, a ljudi Plavoga Cara dolaze u naš vrt, pa hvataju našega gosta i odnose ga zdravi i čitavi, iako si ti živ.

I majka poče podstrekavati cara Šahjala, govoreći mu: – Nije lijepo kad netko prevrši mjeru boreći se protiv nas, mada si ti živ – a Šahjal joj kaza: – O, majčice, taj čovjek je ubio sina Plavoga Cara (a on je džin), pa ga je Alah bacio u ruke njegova oca. Kako mu onda mogu otići i sporiti se s njim zbog toga čovjeka? – Otiđi mu, zatraži od njega našega gosta, a ako je on živ i ako ti ga Plavi Car preda, uzmi ga, pa se vrati – reče mu gospođa – a ako ga je ubio, uhvati ga živa, pa pohvataj i njegovu djecu, njegove žene iz harema i sve

one ljude iz njegove okoline koji traže utočišta kod njega, a zatim mi ih dovedi žive, kako bih ih mogla poklati svojom rukom i kako bih mogla razoriti njegove zemlje. A ako ne učiniš to, ja neću smatrati da si mi se odužio za mlijeko kojim sam te dojila i za sve što sam činila za tebe odgajajući te, te ćeš se ogriješiti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto sedamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Badi-al-Džemalina baka rekla 778.
svome sinu Šahjalu: – Otiđi Plavome Caru da vidiš što je bilo sa Sejf-al-Mulukom. A ako mu ne odeš i ako ne učiniš to što ti naređujem, ja neću smatrati da si mi se odužio za mlijeko kojim sam te dojila i za sve što sam činila za tebe odgajajući te. – I car Šahjal ustade, pa naredi svojoj vojsci da krene, a i sam pođe za njom. I tako car Šahjal ode Plavome Caru iz poštovanja prema svojoj majci, ne bi li time ugodio njenoj duši, a i radi onih koje je ona voljela, pa i zbog onoga što mu bijaše suđeno odiskona. I Šahjal je išao sa svojom vojskom, ne zadržavajući se nigdje, sve dotle dok nije došao Plavome Caru, a onda se obje vojske sukobiše i počeše se boriti, pa vojska cara Šahjala razbi vojsku Plavoga Cara, a zatim ratnici pohvataše njegovu djecu, i velike i male, i velikaše njegove uprave i ugledne ljude, pa ih sve odvedoše caru Šahjalu. I onda Šahjal reče: – O, Plavi Care, gdje je Sejf-al-Muluk, čovjek koji je bio moj gost? – a Plavi Car mu odgovori: – O, Šahjale, ti si džin, a i ja sam džin, pa zar sve to činiš zbog čovjeka koji je ubio moga sina? On je ubio moga sina, posljednji uzdah moga srca i odmor moje duše, pa kako si sve to mogao učiniti i proliti krv tolikih hiljada džinova? – Nemoj tako govoriti – reče mu car Šahjal. – Ako je on živ, dovedi ga, pa ću pustiti na slobodu i tebe i onu tvoju djecu koju su pohvatali moji vojnici, a ako si ga ubio, zaklat ću i tebe i tvoju djecu. – O, care, zar ti je on draži od moga sina? – zapita Plavi Car, a car Šahjal uzviknu: – Tvoj sin je bio tlačilac, jer je otimao ljudsku djecu i carske kćeri, pa ih je odvodio u Visoki dvor, pored Zapuštenoga bunara, a tamo se odavao razvratu s njima. – On je kod mene, ali me pomiri s njim – reče Plavi Car, te ih car Šahjal izmiri i nagradi, pa napisa potvrdu o tome da je Sejf-al-Muluk ubio sina Plavoga Cara, a zatim uze mladića. I Šahjal lijepo počasti ljude Plavoga Cara, koji ostade kod njega tri dana, a zatim Šahjal povede Sejf-al-Muluka i odvede ga svojoj majci, koja mu se veoma obradova, a i Šahjala zadivi Sejf-al-Mulukova ljepota, njegova krasota i njegovo savršenstvo.

NOĆ

I tada Sejf-al-Muluk ispriča Šahjalu svoju povijest od početka do kraja, a ispriča mu i što mu se dogodilo s Badi-al-Džemalom, te car Šahjal reče: – O, majčice, kad ti pristaješ na to, ja s pažnjom i pokornošću prihvaćam sve ono što ti godi! Uzmi ga, pa otiđi s njim u Serendib i priredi tamo veliku svetkovinu: to je lijep mladić, a podnio je te strahote zbog nje. – I Badi-al-Džemalina baka ode sa svojim robinjama i stiže s njima u Serendib, a zatim uđe u vrt Devlet-Hatunine bake. I Badi-al-Džemala opet ugleda Sejf-al-Muluka poslije njegova odlaska u šator, te se sastade s njim, a starica im ispriča što se dogodilo mla-

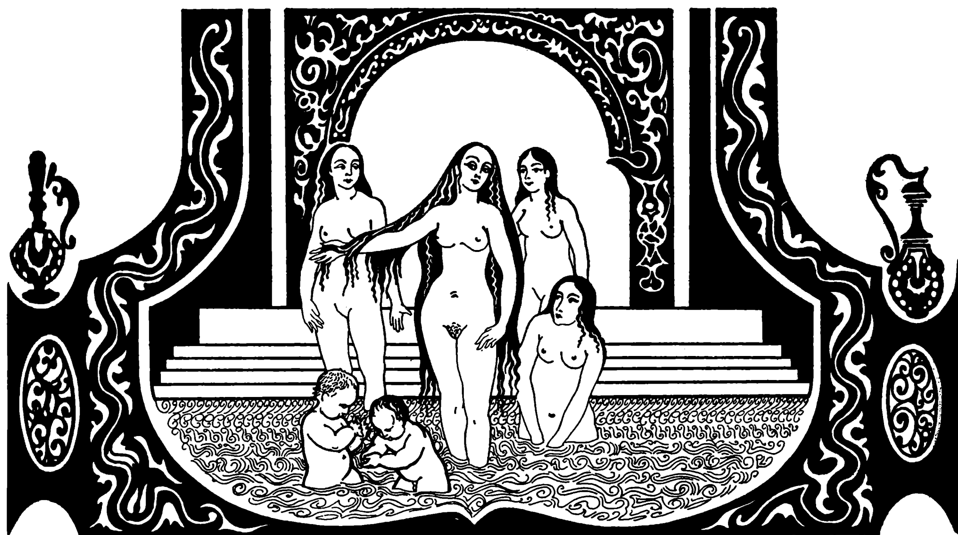
dīću s Plavim Carem i kako je on bio na rubu groba u tamnici Plavoga Cara, a od ponavljanja nema koristi.

A potom car Tadž-al-Muluk, Devlet-Hatunin otac, okupi velikaše svoga carstva, pa zaključi bračni ugovor između Badi-al-Džemale i Sejf-al-Muluka i poče nagrađivati ljude raskošnim odijelima i davati im jela za svojim stolom. I onda ustade Sejf-al-Muluk, pa poljubi zemlju pred Tadž-al-Mulukom, a zatim reče: – O, care, oprosti mi! Ja ću te zamoliti za nešto, a bojim se da mi to nećeš učiniti. – Alaha mi – odgovori mu Tadž-al-Muluk – kad bi mi zatražio i dušu, ja te ne bih odbio zbog dobra koje si učinio. – Hoću – reče Sejf-al-Muluk – da udaš kneginju Devlet-Hatunu za moga brata Saida, pa da svi budemo tvoje sluge. – I Tadž-al-Muluk mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – a zatim po drugi put okupi velikaše svoga carstva, pa zaključi bračni ugovor između svoje kćeri Devlet-Hatune i Saida, a kadije napisaše zapis. A kad kadije napisaše zapis, mladenci prosuše zlato i srebro, a car naredi građanima da okite grad.

A potom prirediše svetkovinu, pa Sejf-al-Muluk ode u Badi-al-Džemalinu ložnicu, a Said ode te iste noći u Devlet-Hatuninu ložnicu. I Sejf-al-Muluk ostade nasamo s Badi-al-Džemalom punih četrdeset dana, a ona mu reče jednoga dana: – O, careviću, da li ti je ostala u srcu tuga za nečim? – Spasi me, Alaše! – uzviknu Sejf-al-Muluk. – Ja sam dobio ono što mi je bilo potrebno, te mi u srcu nije ostala nikakva tuga, već hoću da se sastanem sa svojim ocem i svojom majkom u egipatskoj zemlji i da vidim jesu li zdravi ili nisu.

I onda Badi-al-Džemala naredi nekolicini svojih slugu da njega i Saida odnesu u egipatsku zemlju, te se tako Sejf-al-Muluk sastade sa svojim ocem i svojom majkom, a i Said se sastade sa svojima, pa obojica provedoše s njima tjedan dana. A potom se obojica oprostiše sa svojim očevima i majkama, pa odoše u grad Serendib, a kad god bi ih obuzela čežnja za rodbinom, obojica bi otputovala u Egipat, pa bi se opet vratili.

Tako je Sejf-al-Muluk živio najljepšim i najugodnijim životom s Badi-al-Džemalom, a i Said je živio isto tako s Devlet-Hatunom sve dotle dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. Pa neka je slava onome tko je živ, koji ne umire – on je sazdao stvorenja i sudio im da umiru, on je prvi bez početka i posljednji bez kraja! Eto, to je kraj onoga što mi je doprlo do ušiju iz priče o Sejf-al-Muluku i Badi-al-Džemali, a Alah bolje zna što je pravo i što je istina.

PRIČA O HASANU BASORSKOM

PRIČA SE DA JE U DREVNO DOBA i u toku minulih vjekova među trgovcima bio jedan trgovac koji je prebivao u gradu Basri, pa je taj trgovac imao dvoje muške djece, a imao je i mnogo novaca. I Alah koji sve čuje i koji je premudar bijaše sudio da taj trgovac premine i ode na istinu velikom Alahu, a da ostavi svoje bogatstvo. I njegovi sinovi ga počeše opremati, pa ga i sahraniše, a potom podijeliše njegov novac na jednake dijelove. I svaki trgovčev sin uze svoj dio novca, pa obojica otvoriše dućane – jedan postade kotlar, a drugi zlatar.

A jednoga dana među danima zlatar je sjedio u svome dućanu, pa odjednom ugleda na trgu, među drugim ljudima, jednoga Perzijanca, a taj Perzijanac prođe pored dućana mladoga zlatara, pa pogleda u njegove proizvode i pažljivo ih zagleda, jer mu se oni svidješe. A mladi zlatar zvao se Hasan. I Perzijanac zaklima glavom, pa reče: – Alaha mi, ti si dobar zlatar! – pa poče gledati kako mladić radi, dok je mladić gledao u jednu staru knjigu koju je držao u ruci, a ljudi su sa zanosom gledali njegovu ljepotu, njegovu krasotu, stasitost i skladnost. A kad je došlo vrijeme popodnevnoj molitvi, ljudi odoše iz dućana, a Perzijanac se obrati Hasanu i reče mu: – O, dijete moje, ti si baš lijep mladić! Kakva je to knjiga? Ti nemaš oca, a ja nemam sina, ali znam zanat od kojeg nema boljeg na svijetu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto sedamdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Perzijanac obratio zlataru Hasanu i da mu je rekao: – O, dijete moje, ti si baš lijep mladić, a nemaš oca, kao što ni ja nemam sina, ali ja znam zanat od kojeg nema boljeg na svijetu. Mnogi ljudi su me molili da ih naučim tome zanatu, ali ja nisam htio naučiti nijednoga od njih, a sad mi duša pristaje da naučim tebe i da te posinim, pa da podignem pregradu između tebe i siromaštva, ne bi li se odmorio od toga rada s čekićem, ugljem i vatrom. – O, gospodaru, a kad ćeš me naučiti tome zanatu? – zapita Hasan, a Perzijanac mu odgovori: – Sutra ću doći ovamo, pa ću od bakra pred tobom napraviti čisto zlato.

I Hasan se obradova tome, a zatim se oprosti s Perzijancem, pa ode svojoj majci. I on uđe u kuću i pozdravi se s majkom, pa malo založi s njom i ispriča joj što mu se dogodilo s Perzijancem, a bijaše zanesen i izgubio je i um i razum. I majka mu reče: – Što ti je, o, čedo moje? Pazi da ne slušaš ono što ti govore ljudi, a osobito onaj Perzijanac, i nemoj ih slušati. To su velike varalice koji se bave alkemijom i koji podvaljuju ljudima, pa im uzimaju novac i upropašćuju ih svakojakom laži. – O, majčice – odgovori joj Hasan – mi smo siromašni ljudi i nemamo ništa na što bi se on polakomio i zbog čega bi nam podvalio. Taj Perzijanac je pravedan i dostojanstven starac, jer se na njemu vide tragovi pravednosti, samo što mu je Alah ulio naklonost prema meni.

I Hasanova majka zašuti, obuzdavši svoju srdžbu, a srce njena sina bijaše tako zaokupljeno time da on nije zaspao te noći, jer se veoma radovao onome što mu bijaše rekao Perzijanac. A kad nastade jutro, mladić uze ključeve, pa otvori dućan, a onda mu odjednom priđe taj Perzijanac. I Hasan ustade da ga dočeka, pa mu htjede poljubiti ruke, ali mu ih Perzijanac ne dade i ne pristade na to, već mu reče: – O, Hasane, spremi lonac za topljenje i metni mjehove! – I Hasan učini što mu je zapovjedio Perzijanac, pa potpali ugalj, a onda ga Perzijanac zapita: – O, dijete moje, imaš li bakra? – Imam jednu razbijenu zdjelu – odgovori Hasan, a Perzijanac mu zapovjedi da sreže tu zdjelu škarama i da je isjecka na sitne komade, te Hasan učini sve što mu bješe zapovjedio starac, i tako isjecka zdjelu na sitne komade i stavi ih u lonac za topljenje, a zatim poče puhati s mjehovima u vatru, raspirujući je sve dotle dok se komadi ne pretvoriše u tekućinu. I onda Perzijanac pruži ruku k svome turbanu, i izvadi jedan savijen listić, a zatim ga razmota i istrese iz njega u lonac za topljenje nešto što je nalikovalo na žuti rastok.

A potom starac zapovjedi Hasanu da puše mjehovima u tu tekućinu, te je on činio to sve dotle dok se tekućina nije pretvorila u grumen zlata. I Hasan se zbuni kad vidje to, a um mu se pomuti od velike radosti koja ga je obuzela. I on uze grumen, pa ga stane prevrtati, a zatim ga ostruga turpijom, te tako vidje da je to čisto zlato. I njemu odletje um i zanese ga velika radost, te se pogne da poljubi Perzijančevu ruku, ali mu je starac ne dade, već mu reče: – Uzmi taj grumen, pa otiđi na trg i prodaj ga što prije za onoliko novaca koliko vrijedi, a nemoj ni s kim razgovarati.

I Hasan ode na trg, pa preda grumen jednome posredniku, a ovaj ga uze i protare i vidje da je to čisto zlato. I nadmetanje otpoče od deset hiljada dirhema, a trgovci su davali sve više, te je tako posrednik prodao grumen za petnaest hiljada dirhema. I Hasan uze novac za zlato, te ode kući, pa ispriča majci sve što bijaše učinio, rekavši joj: – O, majčice, naučio sam tu vještinu – ali mu se majka poče izrugivati, a zatim uzviknu: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sedamsto osamdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar Hasan ispričao majci što je sve uradio Perzijanac i da joj je rekao: – Naučio sam tu vještinu – a da je njegova majka onda uzviknula: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! – pa je zašutjela, zatajivši svoju srdžbu. A Hasan u svojoj gluposti uze avan i odnese ga Perzijancu koji je sjedio u njegovu dućanu, pa ga stavi preda nj, a on ga zapita: – O, dijete moje, što hoćeš raditi s tim avanom? – Metnut ćemo ga na vatru, pa ćemo od njega načiniti grumenje zlata – reče Hasan, a Perzijanac se nasmija, pa mu reče: – O, sine moj, jesi li bjesomučan, što li ti je, te hoćeš nositi na trg dva grumena jednoga te istoga dana! Zar ne znaš da će ljudi posumnjati u nas i da nam mogu propasti duše? O, dijete moje, kad te budem naučio toj vještini, nemoj se njome služiti često, već jednom u godini dana – to će ti biti dosta od jedne godine do druge. – Pravo veliš, o, gospodaru – reče Hasan, pa metne lonac za topljenje na ognjište i baci uglja na vatru, a Perzijanac ga zapita: – O, dijete moje, što to hoćeš? – Nauči me toj vještini – reče Hasan, a Perzijanac se nasmija, pa uzviknu: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Ti si malouman, o, sine moj, te nisi nimalo podesan za tu vještinu. Zar može netko u svom životu učiti tu vještinu na raskršću puteva i na trgovima? Ako se latimo toga posla na ovome mjestu, ljudi će reći o nama: – Bave se alkemijom – a kadije će to dočuti, pa će nam propasti duše. Ako hoćeš naučiti tu vještinu, o, dijete moje, hajde sa mnom mojoj kući.

780. NOĆ

I Hasan ustade, pa zatvori dućan i pođe s Perzijancem, a dok je išao putem odjednom se prisjeti riječi svoje majke, te poče premišljati u duši o svemu i svačemu. I on zastade, pa obori glavu, te ju je držao tako neko vrijeme, a Perzijanac se okrene i vidje ga kako stoji, te se nasmija i uzviknu: – Jesi li bjesomučan, što li ti je? Kako možeš misliti da ću ti nečim nauditi kad ja u srcu gajim samo ono što je dobro za tebe! – A potom mu reče: – Ako se bojiš otići sa mnom mojoj kući, ja ću otići s tobom tvojoj kući, pa ću te tamo naučiti. – Dobro, o, striko – odgovori Hasan Perzijancu, a on mu reče: – Hajde naprijed! – te Hasan pođe svojoj kući, idući ispred Perzijanca, a Perzijanac je išao za njim sve dotle dok nisu došli do Hasanove kuće. I Hasan uđe u kuću, pa nađe svoju majku i reče joj da je došao Perzijanac (a Perzijanac

je stajao pred vratima), te ona raspremi i uredi kuću za njih, a kad je završila taj posao, ona ode iz kuće.

Onda Hasan pusti Perzijanca da uđe u kuću, te ovaj uđe, a Hasan uze jednu zdjelu i pođe na trg, da u njoj donese nešto za objed. I tako on ode na trg, a potom se vrati, pa stavi hranu pred Perzijanca i reče: – Jedi, o, gospodaru, ne bi li među nama bio kruh i sol! Veliki Alah će se osvetiti onome tko bude obmanjivao kruh i sol! – A Perzijanac mu odgovori: – Pravo veliš, o, sine moj! – A zatim se starac osmjehnu, pa reče: – O, dijete moje, tko zna što vrijede kruh i sol? – I Perzijanac priđe, pa počne jesti s Hasanom, a kad se obojica najedoše, Perzijanac reče: – O, sine moj Hasane, donesi štogod slatko! – I Hasan ode na trg, pa donese otuda deset šalica slatkog jestiva, a bijaše mu milo što mu je Perzijanac rekao to. I Hasan dade Perzijancu slatko jestivo, pa ga i sam poče jesti s njim, a potom mu Perzijanac reče: – Neka ti Alah to uzvrati svakom srećom, o, dijete moje! Ljudi prijateljuju s takvim čovjekom kao što si ti, pa mu povjeravaju svoje tajne i uče ga onome što je korisno! O, Hasane, donesi alat – reče potom Perzijanac, a Hasan gotovo da nije vjerovao svojim ušima, te istrča kao ždrijebe koje juri po livadi u proljeće i ode u dućan da uzme alat, a zatim se vrati i stavi alat pred Perzijanca. I Perzijanac izvadi zamotak od papira, pa reče: – Tako mi kruha i soli, da mi nisi draži od sina, ja ti ne bih pokazao tu vještinu, jer mi nije ostalo više eliksira osim ovoga što je u zamotku. Ali pažljivo gledaj kad budem sastavljao i stavljao bilje pred tvojim očima, i znaj, o, dijete moje, o, Hasane, da na svakih deset ritala bakra treba da mećeš pola drahme ovoga što je u zamotku, a onda će se tih deset ritala bakra pretvoriti u čisto zlato, bez ikakvih primjesa. O, dijete moje, o, Hasane – reče Perzijanac zatim – u ovome zamotku ima tri unce na egipatskom kantaru, a kad potrošiš ono što je u njemu, ja ću ti načiniti još. – I Hasan uze zamotak, pa vidje da je u njemu nešto još sitnije od prvoga praška, te reče: – O, gospodaru, kako se to zove, gdje se može naći i za što se upotrebljava? – A Perzijanac se nasmija i htjede uhvatiti Hasana, rekavši: – Zašto se raspituješ? Radi i šuti! – I onda starac uze jednu šalicu koja se nalazila među stvarima u kući, pa je baci u lonac za topljenje i naspe malo onoga što bijaše u zamotku, a bakar se pretvori u čisto zlato. I Hasan se veoma obradova kad vidje to, a um se pomuti, jer je bio zaokupljen mišlju o tome grumenu. I Perzijanac brzo izvadi jednu vrećicu iz turbana koji je imao na glavi, a u njoj bješe takav komad bunike da bi i slon zacijelo spavao od jedne noći do druge kad bi ga ponjušio, pa ga prelomi i jedan komadić stavi u slatko jestivo, a zatim reče: – O, Hasane, ti si postao moj sin i sad si mi draži od duše i novaca, a ja imam kćerku kojom ću te oženiti. – Ja sam tvoj sluga, a sve što budeš učinio sa mnom bit će sačuvano kod velikog Alaha – odgovori Hasan, a Perzijanac mu reče: – O, dijete moje, strpi se još i gledaj da ti duša bude ustrajna, pa će ti pripasti ono što je dobro!

A zatim starac dade Hasanu onaj komadić slatkog jestiva, te ga on uze, pa poljubi starcu ruku i stavi jestivo u usta, ne znajući što ga čeka u nepoznatom. I tako Hasan proguta komadić slatkog jestiva, a glava mu preteče noge

i svijet iščezne za nj. I Perzijanca obuze velika radost kad je vidio da je Hasana snašla nevolja, te skoči na noge, pa uzviknu: – O, huljo, o, arabljanski psu, upao si u moju mrežu! Tražio sam te mnogo godina prije no što si mi pao šaka, o, Hasane!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto osamdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan pojeo komadić slat- 781. kog jestiva koje mu je dao Perzijanac i da je od njega pao na zemlju onesvije- NOĆ šten, a da se onda Perzijanac toliko obradovao da je uzviknuo: – Tražio sam te mnogo godina prije no što si mi pao šaka! – A potom je Perzijanac pritegao pojas, pa je svezao Hasana, privezavši mu noge za ruke. I on uze jedan kovčeg, pa izvadi iz njega stvari koje bjehu u njemu, a zatim stavi u nj Hasana, pa ga zatvori. I Perzijanac isprazni jedan drugi kovčeg, pa stavi u nj sav novac koji je imao Hasan, a stavi u nj i zlatno grumenje što ga bješe načinio prvi i drugi put.

A zatim starac iziđe iz kuće i otrči na trg da otuda dovede nosača, te ovaj uze oba kovčega i odnese ih izvan grada, pa ih spusti na morsku obalu. I Perzijanac se uputi k jednoj usidrenoj lađi (a ta je lađa bila određena i pripremljena za nj, te ga je kapetan očekivao), a onda ga mornari ugledaše, pa mu priđoše, uzeše njegove kovčege i odniješe ih u lađu. I Perzijanac viknu kapetanu i svima mornarima: – Ustajte, posao je završen i postigli smo ono što smo željeli! – A kapetan viknu mornarima: – Podignite sidro i razapnite jedra! – I tako lađa zaplovi, a vjetar bijaše povoljan, i eto što je bilo s Perzijancem i Hasanom.

Što se pak tiče Hasanove majke, ona je čekala svoga sina do večere, ali joj se on ne javi niti je što čula o njemu. I ona dođe kući, pa vidje da je ona otvorena, a kad je ušla u nju, ne ugleda nikoga u njoj, niti nađe kovčege i novac. I onda joj postade jasno da je njen sin propao i da se ispunilo ono što mu je bilo suđeno, te se poče udarati po obrazima i derati haljine koje je imala na sebi, a poče i vikati i kukati, uzvikujući: – Avaj, sine moj! Avaj, plode moje duše! – A potom izgovori ove stihove:

Strpljenja manje je sad, a uzbuđenje raste,
Sve jače ridanje je i privrženost moja.

Alaha mi, rastanak s vama podnijet' ne mogu,
A čvrsta kako da budem, kad se s nadom rastah?

Kad dragog nema, mogu l' slatko spavati kad?
I može l' uživat' tko kad živi u poniženju?

I kuća i ukućani tuguju za tobom sad,
A u bunaru vodu bistru zamutio si.

U svakoj nevolji ti si moja potpora bio,
U svijetu sav ponos moj, i sin, i pomoć moja.

O, neka ne bude dana kad se s očiju skloni,
Ako ti suđeno nije da mi se opet vratiš!

I ona je plakala i ridala tako do jutra, te joj dođoše susjedi i zapitaše je što je to bilo s njenim sinom, a ona im ispriča što mu se dogodilo s Perzijancem, misleći da ga više nikad neće vidjeti. I ona poče hodati po kući, pa tako hodajući odjednom ugleda dva stiha koja bijahu ispisana na zidu, te pozva fakiha da joj ih pročita. I fakih pročita stihove, a oni su glasili ovako:

K nama je Lejlina sjena letjela kad san dođe,
Pred jutro, te svi druzi zaspaše u dolini.

I gle, probudismo se kad nam ta sjena doletje,
I vidjeh: kuća je prazna, a cilj daleko moj.

I Hasanova majka ču te stihove, pa povika: – Jest, o, čedo moje, prazna je kuća, a cilj je daleko! – I susjedi je ostaviše, poželjevši joj da bude čvrsta i da se što prije sastane sa sinom, pa odoše, a Hasanova je majka neprestano plakala u noćne i dnevne sate. I ona je podigla grobnicu nasred kuće, pa je na njoj ispisala Hasanovo ime i datum njegova nestanka, a grobnicu nije ostavljala, i to joj je prešlo zauvijek u naviku od onoga dana kad ju je sin ostavio.

Eto što je bilo s njom.

Što se pak tiče njena sina i Perzijanca, taj je Perzijanac bio mag i veoma je mrzio muslimane, pa je ubijao svakoga muslimana koji bi mu dopao šaka. To je bio zao, odvratan čovjek, istraživač skrivenih blaga, alkemičar i bezbožnik, kao što je o njemu rekao pjesnik:

Pas je, pas ga je rodio i djed mu pas je bio,
A dobro ne čekaj od psa koga je pas rodio.

A i ovaj stih:

Zlotvor i pasji sin, neposlušan je,
Razvrata i prijevare sin, otpadnik je.

A taj prokletnik koji se zvao Bahram Mag hvatao je svake godine po jednoga muslimana, pa ga je ubijao nad blagom. A kad mu je pošlo za rukom da se lukavstvom dokopa zlatara Hasana i da s njim ode, ploveći od početka dana do noći, njegova lađa doplovi do obale i ostade pored nje do jutra, pa opet zaplovi čim se rodilo sunce. I Perzijanac naredi robovima i slugama da mu donesu onaj kovčeg u kojem bijaše Hasan, te mu ga oni doniješe, a Perzijanac ga otvori i izvadi Hasana iz njega. I on mu dade da pomiriše ocat, a u nos mu upuše neki prašak, te Hasan kihnu i izbaci buniku, a zatim otvori oči, pa pogleda desno i lijevo i vidje da se nalazi nasred mora, da lađa plovi i da Perzijanac sjedi pored njega.

I njemu bješe jasno da je podlegao lukavstvu, a da je to lukavstvo smislio prokleti Bahram Mag, te mu se tako desilo ono na što ga je upozoravala njegova majka. I onda Hasan izgovori riječi koje izgovara čovjek kad neće da se zastidi: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Doista, mi smo

Alahovi i njemu se vraćamo! Bože moj, budi milostiv prema meni u svojoj presudi i daj mi strpljenja da podnesem ono čime si me iskušao, o, gospode svjetova! – A potom se Hasan obrati Perzijancu, pa poče blago razgovarati s njim i reče mu: – O, roditelju moj, što si ovo učinio, i gdje su kruh i sol i zakletva koju si mi dao? – A Perzijanac ga pogleda, pa mu reče: – O, psu, zar čovjek kao što sam ja priznaje kruh i sol? Ubio sam hiljadu takvih mladića kao što si ti, osim jednoga, pa ćeš ti dopuniti tu hiljadu.

I Perzijanac dreknu, te Hasan zašuti, jer vidje da ga je prostrijelila strijela sudbine...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto osamdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan vidio da je pao u ruke 782.
prokletoga Perzijanca i da je onda počeo blago razgovarati s njim, ali mu to NOĆ
nije pomoglo. Perzijanac je dreknuo na nj, te je Hasan zašutio, jer mu je postalo jasno da ga je prostrijelila strijela sudbine. I onda prokletnik naredi slugama da razvežu Hasana i da mu daju malo vode, a sam se smijao i govorio: – Tako mi vatre, svjetlosti i sjenke i žege, ja nisam ni mislio da ćeš upasti u moju mrežu! Ali vatra mi je ulila snagu i pomogla mi da te uhvatim, ne bih li tako zadovoljio svoju potrebu. Vratit ću se, pa ću te prinijeti na žrtvu vatri, da je tako umilostivim. – Obmanuo si kruh i sol! – reče Hasan magu, a mag podigne ruku, pa tako udari Hasana jedanput da je on pao, zagrizao zemlju zubima i obamro, a suze su mu potekle niz obraz. A potom mag naredi svojim slugama da nalože vatru, te ga Hasan zapita – Što ćeš raditi s njom? – A mag mu odgovori: – Ova vatra je gospodar svjetlosti i varnica; ja se njoj klanjam. Ako joj se i ti budeš klanjao kao što se ja klanjam, predat ću ti polovinu svoga bogatstva i oženit ću te svojom kćerkom. – I Hasan dreknu na maga: – Teško tebi! Ti si mag i bezbožnik, jer se klanjaš vatri, umjesto da se klanjaš svemoćnom gospodu, tvorcu noći i dana, a ta vjera je zlo i pokora među vjerama. – I mag se razgnjevi, te uzviknu: – Zar nećeš popustiti, o, arabljanski psu, i prijeći na moju vjeru? – Ali Hasan ne popusti, te mag ustade, pa pade ničice ispred vatre, a svojim slugama zapovjedi da polože Hasana i da mu okrenu lice prema zemlji, te ga oni položiše i okrenuše mu lice prema zemlji. I onda mag poče šibati Hasana bičem od pletene kože, te mu tako podere slabine, a Hasan je dozivao u pomoć, ali mu nitko ne priteče u pomoć, i tražio je zaštite, ali ga nitko nije zaštitio. I mladić podigne oči prema gospodu pokoriocu, gledajući da se zbliži s njim posredstvom izabranoga proroka, i ustrajnost ga izda, a suze mu potekoše niz obraze, te on izgovori ove stihove:

Sve što si sudio, bože, podnosim ja –
Sve ću podnijeti zato što tebi godi to!

Okrutni, zlobni bjehu dušmani moji svi –
Možda ćeš mi sve to, blagi, jednom oprostiti ti!

I mag naredi robovima da posade Hasana, pa da mu donesu hrane i pića, te mu oni doniješe to, ali Hasan ne htjede ni jesti ni piti. I mag ga je udarao na muke i noću i danju za sve vrijeme putovanja, a on je bio ustrajan i molio se velikom, slavnom Alahu, ali je magovo srce bilo okrutno prema njemu. I tako je Hasan plovio s magom puna tri mjeseca, podnoseći muke, a kad se navršiše tri mjeseca, veliki Alah posla vjetar na lađu, te more pocrnje i uzburka se pod njom od jakoga vjetra. I onda rekoše kapetan i mornari: – Sve je to zbog onog mladića koga muči onaj mag! To ne dâ veliki Alah! – I oni napadoše maga, pa pobiše njegove sluge i sve one koji bjehu s njim, a mag vidje da su mu oni pobili sluge i povjerova da će i njega ubiti, te se uplaši. I on odveza Hasana, pa mu svuče iznošeno odijelo i obuče mu drugo, a zatim se pomiri s njim i obeća mu da će ga naučiti onoj vještini i da će ga potom vratiti u njegovu zemlju. I mag reče: – O, dijete moje, ne osuđuj me zbog onoga što sam učinio s tobom! – Kako se mogu uzdati u tebe! – reče Hasan, a mag uzviknu: – O, dijete moje, da nema grijeha, ne bi bilo ni oproštaja, a ja sam sve to učinio s tobom samo zato što sam htio vidjeti kolika je tvoja ustrajnost! Tà ti znaš da je sve u Alahovim rukama!

I mornari i kapetan se obradovaše kad vidješe da je Hasan oslobođen, a on im poželje svaku sreću, slaveći velikog Alaha i zahvaljujući mu se. I vjetar se utiša, a mrak se raziđe, pa poče puhati povoljan vjetar, te putovanje bijaše ugodno. A potom Hasan reče magu: – O, Perzijanče, kud si se uputio? – a on mu odgovori: – Uputio sam se k Oblak-planini, gdje se nalazi eliksir koji upotrebljavamo u alkemiji. – I mag se zakle vatrom i svjetlošću da u njemu više nema ničega čega bi se Hasan morao bojati, te se Hasanovo srce smiri jer su ga obradovale njegove riječi. I on poče jesti, piti i spavati s magom, koji mu je dao svoje odijelo. I tako su oni neprestano plovili još tri mjeseca, a poslije toga njihova lađa pristade uz jedan dug kopneni pojas koji bijaše sav zasut kamičcima: bijelim, žutim, plavim, crnim i svakojakih boja. A kad je lađa pristala uz obalu, mag skoči na noge, pa reče: – Došli smo do onoga što tražimo i želimo.

I Hasan iziđe iz lađe s Perzijancem, koji povjeri svoje stvari kapetanu. A potom Hasan pođe s magom, pa se obojica toliko udaljiše od lađe da ih nitko nije mogao vidjeti. I onda mag sjedne, pa izvadi iz njedara jedan bakreni bubanj i smotanu svilenu maramu, išaranu zlatom, na kojoj bijahu ispisane amajlije, a zatim poče lupati u taj bubanj. A kad je mag prestao lupati u bubanj, iznad pustinje se podiže prašina. I Hasan se začudi kad vidje što radi mag, te se uplaši od njega i pokaja se što je pošao s njim. I mladić se promijeni u licu, a mag ga pogleda, pa mu reče: – Što ti je, o, dijete moje? Tako mi vatre i svjetlosti, ti više nemaš razloga da me se bojiš! Da nisam došao do onoga što mi je potrebno samo pomoću tvoga imena, ja te ne bih odveo s lađe. Raduj se potpunoj sreći, dakle! A ovu prašinu je podiglo nešto što će nam pomoći da prijeđemo preko pustinje i što će nam olakšati tegobe u njoj . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto osamdeset treća noć, ona reče:

783. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Perzijanac rekao Hasanu: – Tu prašinu podiglo je nešto na čemu ćemo putovati, što će nam pomoći da prijeđemo preko pustinje i što će nam olakšati tegobe u njoj. – A poslije kraćeg vremena prašina se raziđe, pa se ukazaše tri deve za jahanje, te Perzijanac uzjaha jednu a Hasan drugu, dok hranu metnuše na treću. I tako putovahu sedam dana, pa naposljetku stigoše u prostranu zemlju, te se zadržaše u njoj, a onda vidješe jednu veliku zgradu u obliku kupole, koja je stajala na četiri stupa od dukatskoga zlata. I oni sjahaše s deva, pa uđoše pod tu kupolu, da tamo malo jedu, piju i da se odmore. I Hasan baci pogled, pa ugleda nešto visoko, te zapita Perzijanca: – Što je ono, o, striko? – A mag mu odgovori: – To je dvor. – Hoćeš li da ustaneš, pa da uđemo u nj, da se odmorimo u njemu i da ga razgledamo? – zapita Hasan, a mag se naljuti i reče: – Nemoj mi ni govoriti o tome dvoru! U njemu je moj dušmanin, a s njim mi se dogodilo nešto što ti sad ne mogu ispričati. – A potom mag zalupa u bubanj, te dođoše deve, pa ih uzjahaše, i tako su putovali još sedam dana, a kad nastade osmi dan, oni se spustiše na jednome mjestu u planini pored nekakve goleme ploče, i mag reče: – O, Hasane, što vidiš? – A Hasan mu odgovori: – Vidim oblake, a ima ih i gustih i crnih između istoka i zapada. – To nisu oblaci, a nisu ni gusti ni crni oblaci – odgovori mu mag – već je to velika i visoka planina na kojoj se dijele oblaci. Ovdje nema oblaka koji se uzdižu iznad nje – tako je ona visoka i tako se diže u visinu. Ta planina i jeste cilj mojih težnji, jer se na njenom vrhu nalazi ono što nam je potrebno i zbog čega sam te poveo sa sobom, jer samo ti možeš učiniti ono što mi je potrebno.

Kad je to čuo, Hasan izgubi nadu da će ostati živ, te reče magu: – Tako ti onoga čemu se klanjaš i tako ti vjere koju ispovijedaš, reci mi kakva je ta potreba zbog koje si me doveo ovamo! – I mag mu odgovori: – Za uspjeh u alkemičarskoj vještini potrebna je biljka koja raste na mjestu gdje prolaze i gdje se cijepaju oblaci. A takvo mjesto je ova planina, i ta biljka raste na njenom vrhu, a kad budemo došli do te biljke, ja ću ti pokazati kakva je to vještina. – I Hasan sa strahom reče magu: – Dobro, o, gospodaru! – a izgubi nadu da će ostati živ, te zaplaka zbog rastanka sa svojom majkom, s onima koji mu bijahu bliski i sa svojim rođacima. I on se pokaja što nije poslušao svoju majku i izgovori ove stihove:

Pogledaj u djelo gospodnje – on će ti
U pomoć priteći i rado i brzo.

Nadaj se i kada ne postigneš nešto –
U djelima čudnim milosti je mnogo!

I oni su putovali sve dotle dok nisu došli do te planine, a onda se zaustaviše u njenu podnožju. I Hasan ugleda na toj planini neki dvor, pa zapita

maga: – Kakav je ono dvor? – To je prebivalište džinova, vještica i šejtana – odgovori mu mag, koji sjaha sa svoje deve, pa zapovjedi Hasanu da sjaše sa svoje, a zatim mu priđe i poljubi ga u glavu, rekavši mu: – Ne osuđuj me zbog onoga što sam učinio s tobom – ja ću te čuvati kad budeš ušao u dvor, a ti ćeš mi se zakleti da me nećeš prevariti kad mi budeš kazao što si donio iz njega, te ću ti biti ravan u tome. – I Hasan reče: – S pažnjom i pokornošću! – a Perzijanac otvori vreću, pa izvadi iz nje žrvnjeve i malo pšenice, a zatim samelje žrvnjevima tu pšenicu i umijesi tri pogačice. I mag naloži vatru, pa ispeče pogačice, a zatim izvadi bakreni bubanj i smotanu šarenu maramu, pa zalupa u bubanj, te se pojaviše deve.

I onda Perzijanac izabra jednu devu, pa je zakla i odera joj kožu, a potom se obrati Hasanu i reče mu: – Počuj, o, dijete moje, što ću ti reći! – Dobro – odgovori Hasan, a Perzijanac mu reče: – Uđi u ovu kožu, pa ću te ja zašiti i bacit ću te na zemlju, a onda će doletjeti jastrebovi, pa će te oni ponijeti i tako će odletjeti s tobom na vrh planine. Ponesi ovaj nož, a kad ptica bude prestala letjeti i kad budeš osjetio to, prosijeci njime kožu, pa iziđi iz nje – ptica će se uplašiti od tebe i odletjet će, a onda se nagni prema meni s vrha planine i vikni me, pa ću ti ja reći što da radiš.

I mag spremi za nj tri pogačice i mješinicu punu vode, pa sve to stavi uza nj, u kožu koju zaši. A potom se Perzijanac udalji, a jastreb doletje, pa ponese Hasana i odletje s njim na vrh planine. I ptica spusti Hasana, a kad njemu bješe jasno da ga je jastreb spustio na planinu, on probuši kožu nožem, pa iziđe iz nje i stade dozivati maga. I mag je čuo njegove riječi, pa se obradovao i zaigrao od veselja i radosti, viknuvši Hasanu: – Idi nazad, a izvijesti me o svemu što budeš vidio! – I Hasan pođe, pa vidje mnogo istrulih kostiju i mnogo drva pored njih, te reče Perzijancu što je sve vidio, a on viknu: – Tome smo i težili i to je ono što tražimo! Nakupi šest naramaka drva, pa mi ih baci – ona su nam potrebna za alkemiju. – I Hasan mu baci šest naramaka drva, a kad ta drva stigoše do njega, mag viknu Hasanu: – O, huljo, učinio si ono što mi je potrebno i što sam htio od tebe! Ako hoćeš, ostani na planini ili skoči s nje na zemlju, pa pogini! – I mag ode poslije toga, a Hasan uzviknu: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Nadmudrio me taj pas! – I Hasan sjedne, pa počne oplakivati sebe i izgovarati ove stihove:

Kad Alah zaželi da štogod učini
S čovjekom razumnim što vidi i čuje,

On mu sluh zagluši, srce mu oslijepi,
A razum, kô vlakno, istrgne mu tada.

A kad se izvrši ta kazna njegova,
Povrati mu razum za pouku vječnu.

O onom što bijaše ne pitaj, i čemu? –
Bit će sve onako kako sudba hoće...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto osamdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan uzviknuo: – Nema 784.
moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Nadmudrio me onaj prokletnik. – NOĆ
I mladić stade na noge, pa pogleda na desnu i lijevu stranu, a zatim pođe, pa je tako išao po vrhu te planine, uvjeren u duši da će umrijeti. I on je išao tako dok nije došao do kraja te planine, a onda ugleda pored nje plavo more na kojem se sudarahu valovi, te se ono zapjenilo, a svaki val bijaše kao velika planina. I Hasan sjedne, pa očita iz Kurana ono što je valjalo očitati i pomoli se Alahu da mu olakša udes smrću, bilo time što će ga izbaviti od tih nevolja, a potom očita sebi posmrtnu molitvu, pa skoči u more. I valovi su ga nosili a veliki Alah ga je čuvao dok nije izišao iz mora zdrav i čitav, po volji velikog Alaha. I mladić se onda obradova, te oda hvalu velikom Alahu i zahvali mu se.

A potom Hasan ustade, pa pođe i poče tražiti nešto što bi mogao pojesti, a dok se to zbivalo, on se odjednom nađe na onom mjestu gdje bijaše stajao mag Bahram. I on odmakne još malo, pa odjednom ugleda jedan veliki dvor koji se dizao u nebo, te uđe u njega i vidje da je to baš onaj dvor o kojem bješe pitao maga Bahrama i o kojem mu je onda ovaj rekao: – U tome dvoru je moj dušmanin. – I Hasan uzviknu: – Alaha mi, ja svakako moram ući u taj dvor – možda ću naći neko olakšanje u njemu!

– Potom on priđe dvoru, pa vidje da su dvorska vrata otvorena, te uđe, a u prolazu vidje jednu klupu od kamena, na kojoj su sjedile dvije djevojke slične mjesecima, i pred njima bijaše šahovska ploča, te njih dvije igrahu šaha. I jedna djevojka podigne glavu, pa tako ugleda Hasana, te ciknu od radosti i reče: – Alaha mi, to je Adamov sin, a ja mislim da je to onaj mladić koga je mag Bahram doveo amo ove godine. – A kad je čuo njene riječi, Hasan se prostre na zemlju pred djevojkama, pa zaplaka groznim plačem i uzviknu: – O, gospođe, ja sam taj jadnik, Alaha mi! – I mlađa sestra reče svojoj starijoj sestri: – Budi mi svjedok, o, sestrice, da je ovaj čovjek moj brat po zavjetu i zakletvi koje sam dala Alahu, i da ću ja umrijeti njegovom smrću, da ću živjeti njegovim životom, da ću se radovati njegovoj radosti i da ću tugovati zbog njegove tuge. – I ona ustade, pa zagrli i poljubi Hasana, a zatim ga uze za ruku, pa uđe s njim u dvor, u koji uđe i njena sestra. I djevojka svuče Hasanu njegovo iznošeno odijelo, pa mu donese jedno od carskih odijela i obuče mu ga, a potom zgotovi objed od svakojakih jela i donese mu ga, pa i sama sjedne za stol sa svojom sestrom. I tako sestre objedovaše s Hasanom, pa mu rekoše: – Ispričaj nam što ti se dogodilo s onim psom i bezbožnim vračarom, počev od onoga vremena kad si mu dopao šaka pa do vremena kad si se oslobodio, a potom ćemo ti mi ispričati što se nama dogodilo s njim od početka do kraja, kako bi bio na oprezu kad ga budeš ugledao.

A Hasan ču te njihove riječi i vidje da su one ljubazne prema njemu, te mu se duša smiri, a um mu se povrati. I on ispriča djevojkama što mu se sve dogodilo s magom od početka do kraja. – Jesi li ga pitao kakav je ovo dvor? – zapitaše djevojke Hasana, a on im odgovori: – Jesam, pitao sam ga o tome, a on mi je rekao: – Ne volim ni da mi tko spomene taj dvor, jer je to dvor

šejtana i đavola. – I djevojke se razgnjeviše velikim gnjevom, te rekoše: – Zar nas taj bezbožnik smatra za šejtane i đavole? – Da – odgovori Hasan, a najmlađa djevojka, Hasanova sestra, uzviknu: – Alaha mi, usmrtit ću ga najgorom smrću i lišit ću ga zemaljskog povjetarca! – A kako možeš dospjeti do njega i kako ga možeš ubiti, kad je on vračar i varalica? – zapita Hasan djevojku, a ona mu odgovori: – On je u vrtu koji se zove al-Mašid, a ja ću ga svakako uskoro ubiti. – Hasan je rekao istinu o tom psu, a sve što je rekao – tačno je – reče njena sestra – ali ispričaj mu cijelu našu povijest, kako bi mu ona ostala u pameti.

I mlađa djevojka reče: – Znaj, o, brate, da smo mi carske kćeri i da je naš otac jedan od džinskih careva, da je on velik po svome dostojanstvu i da ima vojsku, bliska bića i sluge koji spadaju u maride. I veliki Alah mu je dao sedam kćeri od jedne žene, a onda je postao škrtac i obuzele su ga zavist i gordost od kojih nema većih, te nas nije htio udati ni za jednog čovjeka. I on pozva svoje vezire i bića iz svoje okoline, pa ih zapita: – Znate li neko mjesto u koje ne navraća nijedan čovjek a gdje ima mnogo drveća, voća i kanala? – a veziri mu rekoše: – Što ćeš tamo raditi, care vremena? – I car im reče: – Hoću da smjestim tamo svojih sedam kćeri. – O, care – rekoše mu tada veziri – za njih će biti podesan dvor na Oblak-planini, koji je podigao jedan ifrit iz reda marida-džinova što se bijahu pobunili u vrijeme našega gospodara Sulejmana, a kad je taj ifrit poginuo, poslije njegove smrti nitko nije živio u tome dvoru, ni džin ni čovjek, zato što je on odsječen od svih strana, te nitko ne može dospjeti do njega. A oko dvora se nalazi drveće, voće i kanali, dok oko njega teče voda koja je slađa od meda i hladnija od snijega, a nema nijednog stvorenja koje je bolovalo od gube ili kakve druge bolesti koje se nije odmah izliječilo čim se napilo te vode.

I naš je otac čuo to, pa nas je poslao u taj dvor, a s nama je poslao i vojnike i ratnike i prikupio za nas sve ono što nam je bilo od potrebe u tome dvoru. A kad hoće da nekud ode, naš otac lupa u bubanj, pa mu dolazi sva vojska, a on onda bira vojnike koje će posaditi na konje, dok ostali odlaze. A kad hoće da mu mi dođemo, naš otac naređuje vračarima iz svoje okoline da nas dovedu, te oni dolaze amo, pa nas odvode odavde i vode njemu, kako bi se on pozabavio s nama i kako bismo mu mogle reći što hoćemo od njega, a potom nas opet dovode na ovo mjesto. I mi imamo još pet sestara koje su otišle da love po ovoj pustinji – u njoj ima tako mnogo zvijeri da im se ni broja ne zna – a na nas dvije je došao red da ostanemo kod kuće – na mene i na moju sestru – te smo mi ostale da im zgotovimo jelo. I mi smo se molile Alahu da nam pošalje nekoga čovjeka, kako bi nas on mogao zabaviti, pa neka je slava Alahu što nam te je doveo! Umiri svoju dušu i rashladi oči – neće ti se dogoditi nikakvo zlo!

I Hasan se obradova kad je to čuo, te uzviknu: – Neka je hvala Alahu što nas je izveo na put oslobođenja i što je raspoložio srca prema nama! – I onda ustade njegova sestra, pa ga uze za ruku i odvede u sobu, iz koje iznese tkanine i prostirke kakvih ne može imati nijedno stvorenje, a poslije nekog

(STRANA 61 — 783. NOĆ)

A kad nastade osmi dan, oni se spustiše na jednome mjestu u planini pored nekakve goleme ploče, i mag reče: — O, Hasane, što vidiš? — A Hasan mu odgovori: — Vidim oblake, a ima ih gustih, crnih između istoka i zapada . . .

vremena dođoše njene sestre iz lova i hajke, te im one ispričaše Hasanovu povijest. I djevojke se obradovaše njegovu dolasku, te odoše u njegovu sobu da se pozdrave s njim i da mu čestitaju na spasenju. I Hasan je živio najugodnijim i najradosnijim životom u njihovu dvoru, pa je odlazio u lov i hajku s njima i ubijao divljač, te se tako sprijateljio s djevojkama. I mladić ostade kod njih dok mu tijelo ne ozdravi i dok se ne izliječi od onoga što je bilo s njim, te mu tako tijelo ojača i odeblja, jer je živio okružen poštovanjem i prebivao u tome mjestu s djevojkama. I on je hodao i šetao s djevojkama po tome kićenome dvoru i po svim vrtovima, između cvjetova, a djevojke su bile ljubazne i prijateljski razgovarale s njim, te ga je minula tuga koja ga je morila dok je bio usamljen, a djevojke bijahu sve radosnije i sretnije zbog Hasana, kao što je i on bio radostan što je s njima – još radosniji nego one. I njegova mala sestra ispriča svojim sestrama što je bilo s magom Bahramom, pa im reče i to da ih on smatra za šejtane, đavole i vještice, te se one zakleše da će ga svakako ubiti.

A kad nastade naredna godina, onaj prokletnik dođe i dovede jednog divnog mladog muslimana, sličnog mjesecu, koji bijaše okovan u lance te je podnosio najveće muke. I mag siđe s njim, uputivši se k dvoru u kome se nalazio Hasan s djevojkama, a Hasan je upravo sjedio pored kanala, ispod drveta. A kad je mladić ugledao maga, srce mu ustrepta, a boja lica mu se promijeni, i on zapljeska rukama ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto osamdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar Hasan ugledao maga 785. NOĆ
i da mu je onda ustreptalo srce, a da mu se boja lica promijenila, te je zapljeskao rukama i rekao djevojkama: – Tako vam Alaha, sestrice, pomozite mi da ubijem onoga prokletnika! Eto, on je došao i pao nam je šaka, a sa sobom je doveo jednoga mladoga muslimana, sina nekog uglednog čovjeka, kog udara na svakojake teške muke. Hoću da ga ubijem i da tako izliječim svoje srce, a da izbavim onoga mladića od mučenja, ne bih li tako dobio nebesku nagradu. I mladić će se onda vratiti u svoj zavičaj, gdje će se sastati sa svojom braćom i svojim rođacima, a tu ćete mu ljubav učiniti vi, te ćete i vi dobiti nagradu od velikog Alaha. – I djevojke mu odgovoriše: – S pažnjom i pokornošću Alahu i tebi, o, Hasane! – a zatim spustiše vela na lica, uzeše ratnu opremu i pripasaše mačeve, a Hasanu dovedoše jednoga od najboljih konja, dadoše mu potpunu preobuku i naoružaše ga divnim oružjem.

A zatim svi oni pođoše i vidješe da je mag već zaklao devu i da joj je oderao kožu, pa je počeo mučiti mladića, govoreći mu: – Uđi u ovu kožu! – I Hasan priđe magu odostraga, tako da ga on nije mogao vidjeti, pa tako dreknu na nj da ga je ošamutio i pomračio mu razum, a zatim mu priđe, pa viknu: – K sebi ruke, o, prokletniče, o, Alahov dušmanine i dušmanine muslimana, o, psu, o, vjerolomni čovječe, o, ti što se klanjaš vatri i ideš putem nesreće! Hoćeš li se klanjati vatri i kleti se žegom i hladom? – I mag se okrene,

pa ugleda Hasana, te mu reče: – O, dijete moje, kako si se to oslobodio i tko te je doveo na zemlju? – Oslobodio me veliki Alah, koji je dao tvojim dušmanima da te ulove svojim rukama – odgovori mu Hasan. – Kao što si mene mučio cijelim putem, o, nesretniče, o, nitkove, tako si i sam zapao u nevolju i skrenuo s puta! Sad ti neće pomoći ni majka, ni brat, ni prijatelj, ni zadana riječ! Govorio si: – Alah će se osvetiti onome tko bude obmanuo kruh i sol, te je veliki Alah dao da mi padneš šaka, a da od tvoga oslobođenja nema ništa. – Alaha mi, o, dijete moje, ti si mi draži od duše i od svjetlosti moga oka! – uzviknu mag, a Hasan mu priđe, pa ga tako brzo udari mačem u rame da mu on je izišao, blistajući se, iz vratnih žila, a Alah mu brže-bolje posla dušu u oganj, to odvratno prebivalište.

A potom Hasan uzme onu vreću koju je nosio Perzijanac, pa je razveže i izvadi iz nje bubanj i smotanu maramu, a zatim udari maramom u bubanj, te deve dotrčaše kao munje. I Hasan razveže konopce kojima mladić bijaše svezan, pa ga posadi na jednu devu, a na drugu natovori hranu i vodu, rekavši mladiću: – Idi sad svome cilju – te tako mladić ode, pošto ga je Alah oslobodio nevolje pomoću Hasanovih ruku. A djevojke vidješe da je Hasan odsjekao magovu glavu, te se obradovaše velikom radošću i okupiše se oko njega, diveći se njegovoj odvažnosti i njegovoj velikoj jarosti. I one mu se zahvališe za ono što je učinio i čestitaše mu na spasenju, a zatim mu rekoše: – O, Hasane, ono što si učinio može izliječiti bolesnoga i umilostiviti velikoga gospoda!

I Hasan pođe s djevojkama u dvor, gdje je živio s njima jedući, pijući, igrajući se i smijući, a boravak kod njih bio mu je tako ugodan da je zaboravio svoju majku. A dok je živio s njima najslađim životom, odjednom se daleko u pustinji podiže velika prašina, od koje se zamrači zrak, te mu djevojke rekoše: – Ustani, o, Hasane, pa uđi u svoju sobu i sakrij se, a ako hoćeš, otiđi u vrt, pa se sakrij između drveća i loze – neće ti se dogoditi nikakvo zlo. I Hasan ustade, pa uđe u svoju sobu da se sakrije, zatvorivši se u sobu koja bijaše u unutrašnjosti dvora, a poslije jednoga trenutka prašina se raziđe, pa se ispod nje ukaza velika vojska koja je nalikovala na bučno more, a to je bila vojska koju je poslao otac tih djevojaka. A kad ratnici dođoše, djevojke ih smjestiše što su bolje mogle, te su ih častile tri dana, a potom ih zapitaše što su i tko su i zašto su došli, a ratnici im odgovoriše: – Car nas je poslao po vas! – A što hoće car od nas? – zapitaše djevojke ratnike, a oni im rekoše: – Neki car priređuje svadbu, pa vaš otac hoće da odete na tu svadbu, kako biste se malo zabavile. – A koliko ćemo ostati tamo? – zapitaše ih djevojke, a oni im rekoše: – Putovanje tamo i amo i boravak kod vašega oca trajat će dva mjeseca. – I djevojke ustadoše, pa odoše Hasanu da mu jave što je i kako je, a kad ga nađoše, rekoše mu: – Ovo je mjesto – tvoje mjesto, a naša je kuća – tvoja kuća; umiri svoju dušu, dakle, i rashladi oči! Ne boj se i ne tuguj, a nitko nam ne može doći na ovo mjesto. Neka ti bude spokojno srce, dakle, i neka ti bude veseo um dok ti mi ne dođemo, a evo ostavit ćemo ti

ključeve od svih soba. Samo te molimo, o, brate, da u ime našega bratstva ne otvaraš evo ova vrata – neće ti ni biti potrebno da ih otvoriš.

A zatim se djevojke oprostiše s Hasanom, pa odoše s ratnicima, te Hasan ostade sam u dvoru. I njemu bješe teško pri duši, a ustrajnost ga izdade, te ga obuze još veća tuga, jer je osjećao da je usamljen, a bio je toliko žalostan zbog rastanka s djevojkama da mu je dvor postao tjeskoban, iako je bio prostran. A kad vidje sebe tako samotna i tužna, Hasan se sjeti djevojaka, pa izgovori ove stihove:

Tjeskobna ravnica sva je u očima mojim,
A srce mi je sasvim zbog toga zbunjeno sad.

Odoše prijatelji, te sve što jasno bijaše
Mutno je opet sad, a suze bujicom teku.

Oči mi ostavi san otkad odoše oni,
Te je sve opet mutno sada u duši mojoj.

Hoće li nas ikad vrijeme sastaviti opet,
A drug i sugovornik hoće l' vratit' se moj?...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto osamdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je po odlasku tih djevojaka 786.
Hasan ostao sam u dvoru, a da mu je bilo teško na duši zbog rastanka s NOĆ
njima, te je počeo sam odlaziti u lov po ravnicama, odakle je donosio divljač koju je ubijao, pa ju je sam jeo, moren sve većom čežnjom i uznemirenošću. A jednom je ustao, pa je obišao dvor i zagledao ga sa svih strana, a zatim otvorio sobe onih djevojaka i u njima našao takvo bogatstvo da bi od njega izgubio razum onaj koji bi ga vidio, ali on u tome nije nimalo uživao zato što djevojke ne bijahu s njim. I u duši mu se razgori vatra zbog one sobe koju nije smio otvoriti i kojoj se nije smio približiti, jer mu je tako naredila i zapovjedila njegova sestra, te reče u sebi: – Sestra mi je naredila da ne otvaram ta vrata samo zato što neće da netko sazna što se nalazi u toj sobi. Alaha mi, ustat ću i otvorit ću ih, da vidim što je tamo, pa makar me i smrt čekala iza tih vrata.

I on uze ključ, pa otvori vrata, ali u sobi ne nađe nikakvo bogatstvo, već na kraju sobe ugleda zavojite stepenice od jemenskog oniksa. I mladić se poče penjati uz te stepenice, pa se tako penjao sve dotle dok nije stigao do krova, a onda reče u sebi: – Eto zašto mi nisu dale da otvorim vrata. – A potom obiđe krov, pa se tako nađe iznad zemljišta koje bijaše pod dvorom, a ono je bilo puno njiva, vrtova, drveća, zvijeri i ptica koje su cvrkutale i slavile velikog, jedinog Alaha pokorioca. I Hasan poče pažljivo promatrati taj kraj, pa tako ugleda bučno more na kojem se sudarahu valovi. I on je išao oko dvora na desnu i lijevu stranu dok tako nije došao do jedne odaje na četiri stupa, a onda ugleda dvoranu ukrašenu svakojakim kamenjem: korundima, smaragdima, badahšanskim rubinima i svakojakim dragocjenostima, i

ona bijaše tako sazidana da je u njenim zidovima jedna opeka bila od zlata, druga od srebra, treća od korunda, a četvrta od zelenog smaragda. A nasred te odaje bilo je jezerce puno vode, nad kojim se protezala ograda od sandalovine i aloja, isprepletena šipkama od dukatskoga zlata i zelenoga smaragda, a ukrašena svakojakim dragocjenostima i biserjem, od kojeg je svako zrno bilo veliko kao golubinje jaje.

A pored tog jezerca bio je krevet od aloja, ukrašen biserjem i dragocjenostima i isprepleten dukatskim zlatom, a u nj bijahu utisnuti svakojaki skupocjeni metali i kamenje u boji, raspoređeni tako da su u ukrasima stajali jedni prema drugima. A oko kreveta cvrkutale su ptice na raznim jezicima, slaveći velikog Alaha svojim lijepim glasovima i svojim raznolikim narječjima, a takav dvor nije imao nijedan od careva Hosroja. I Hasan se zapanji kad vidje sve to, te sjedne, i počne gledati u ono što je bilo oko njega, pa tako i kićenosti, i sjaju biserja i korunda kojima bješe okružen, i svakojakim predmetima koji su se nalazili u dvoru, a divio se i onim njivama i pticama koje su slavile jedinog Alaha pokorioca.

I tako je on gledao spomenik onih kojima je veliki Alah dao vlast da podignu takav dvor – zaista je on velik po svome dostojanstvu! – kad se odjednom pojavi deset ptica koje su letjele s one strane gdje je bila pustinja, a bile su se uputile k jezercu u tome dvoru, te Hasan pomisli da su se one uputile k jezercu zato što hoće da se napiju vode. I on se sakri od tih ptica, bojeći se da ga one ne ugledaju pa da ne odlete, a ptice se spustiše na jedno veliko, divno drvo i okružiše ga. I Hasan primijeti među njima jednu veliku, divnu pticu, ljepšu od svih drugih, koju su ostale ptice dvorile, okupivši se oko nje. I Hasan se začudi tome, a ta ptica poče kljucati kljunom devet drugih ptica i činiti im nažao, te one pobjegoše od nje, a Hasan ih je gledao izdaleka. A potom te ptice stadoše na krevet, pa svaka od njih razdera svoju kožu pandžama i iziđe iz nje, te tako mladić odjednom vidje da su to haljine od perja. I iz haljina iziđoše devet nevinih djevojaka, od čije se ljepote mogao zastidjeti mjesečev sjaj, pa onako nage, bez haljina, sve uđoše u jezero i okupaše se, a zatim se počeše igrati i šaliti se jedna s drugom, dok ih ona ptica koja ih je premašivala ljepotom poče bacati i gnjuriti u vodu, te one pobjegoše od nje, ali nisu mogle pružiti ruke prema njoj. I Hasan izgubi zdrav razum kad je ugledao tu djevojku, i izbezumi se, a bilo mu je jasno da su mu djevojke samo zato zabranile da otvori ta vrata. I Hasana obuze ljubav prema toj djevojci, jer vidje da je ona lijepa, dražesna, stasita i skladna, a ona se igrala i zbijala šalu i prskala druge vodom, dok je Hasan stajao i gledao u djevojke, uzdišući zbog toga što nije bio s njima, jer mu se um bio pomutio od ljepote najstarije djevojke. I srce mu se zaplete u mreže ljubavi prema toj djevojci, te on upadne u mrežu strasti, i oči su mu gledale, a u srcu mu planu oganj što sažiže – tȁ duša zapovijeda čovjeku da čini zlo. I Hasan zaplaka, jer ga zanijeՙše njena ljepota i njena dražest, a u srcu mu se uspali vatra zbog te djevojke, i ta je vatra sve jače buktala u njemu, ali se varnice koje su vrcale iz nje nisu gasile niti je iščezavao trag strasti koja ga je obuzela.

A potom djevojke iziđoše iz jezerca, a Hasan je stajao i gledao ih, jer ga one nisu vidjele, te se tako divio njihovoj ljepoti i dražesti, nježnosti njihovih osobina i otmjenosti njihovih crta lica. I on baci pogled na najstariju djevojku, koja bijaše naga, te joj tako vidje ono što joj bješe između bedara, a bila je to velika okrugla kupola na četiri stupa, slična šalici od srebra ili biljura, te se sjeti ovih pjesnikovih riječi:

I košulju joj digoh, te micu njenu otkrih,
I vidjeh da je tijesna kô narov i udio moj.

I dadoh polovinu, a ona uzdahnu samo.
– Zašto? – zapitah tad. – Za onim što osta – reče.

A kad djevojke iziđoše iz vode, svaka je obukla svoju haljinu i stavila na se svoje ukrase, a što se tiče najstarije djevojke, ona je obukla zelenu haljinu i premašivala ljepotom ljepotice svih zemalja, dok je sjaj njena lica bio jasniji od sjaja mjeseca koji tek izlazi. I ona je nadmašivala grane ljepotom svojih pregiba i zanosila umove mišlju o prijekorima, jer je bila onakva kao što je rekao pjesnik o njoj:

Gle, djevojka sad veselo, brzo prođe –
S obraza joj sunce zrake pozajmljuje.

U zelenoj košulji je došla ona,
A vitka je kô zelena grana nara.

Zapitah je: – Ta haljina kako se zove?
A ona će: – Ljeporek si, pa čuj ovo:

Voljenima žučni mjehur probili smo,
Pa ih vjetrić, probijene, propuhao...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto osamdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan vidio djevojke kad su izišle iz jezerca i da mu je onda najstarija među njima otela um svojom ljepotom i dražesti, te je izgovorio one stihove. A djevojke se obukoše, pa posjedaše i počeše razgovarati i podsmjehivati se jedna drugoj, dok je Hasan stajao i gledao ih, a bio je zaronio u more strasti i bludio po dolini razmišljanja, govoreći u sebi: – Alaha mi, sestra mi je rekla: – Nemoj otvarati ona vrata – samo zbog tih djevojaka, bojeći se da ne zavolim koju od njih. – I on poče gledati draži najstarije djevojke, a ona bijaše divnija od svega što je Alah sazdao u njeno vrijeme, te je premašivala sve ljude svojom ljepotom. Usta su joj nalikovala na Sulejmanov pečat, kosa joj je bila crnja od noći rastanka za ožalošćenog i zaljubljenog, a čelo joj je bilo nalik na mlad mjesec o prazniku Ramazanu, dok su joj oči podsjećale na oči gazele; nos joj je bio povijen i blistavo bijel, obrazi su joj podsjećali na cvjetove anemone, usta su joj bila poput koralja, a zubi kao nanizani biser u đerdanima od čistoga zlata. Vrat joj je bio nalik na saliveno srebro i uzdizao se nad stasom vitkim poput

787. NOĆ

vrbove grane; trbuh joj je imao nabore i kutove od kojih može poludjeti zaljubljen i uzbuđen čovjek; u pupak joj je mogla stati unca mošusa najbolje kakvoće, a bedra su joj bila puna i debela, te su bila nalik na mramorne stupove ili na dva jastuka napunjena nojevim perjem, dok je između njih bila ona stvar kao najveći brežuljak ili zec s odsječenim ušima, a u njoj su bili poklopci i kutovi. I ta je djevojka nadmašivala vrbovu granu i trsku svojom ljepotom i vitkošću, a bila je baš onakva kao što je rekao o njoj ljubavlju uzbuđeni pjesnik:

Evo djeve usta punih soka slatkog kao med,
A pogleda oštrih većma no indijski ljuti mač.

Krene li se, zbunjuje se vitka grana vrbova,
A osmijeh, kao munja, na ustima blista joj.

Obraze joj usporedih s ružama rascvalim. –
Tko se s ružom usporedit' može? – reče mi okrenuv se.

Ne zbuniv se, on je s narom moje grudi usporedio,
A u nara otkud grana kao što su prsa moja?

Tako mi svih draži mojih, očiju i srca mog,
I zbliženja rajskog sa mnom, i rastanka ognjenog.

Usporedi li me opet s čime, ja ću njega lišiti
Uživanja kraja mene, a ognjem ga sažeći.

U vrtu su ruže, vele, al' se naći ne mogu
Ruže kao obraz moj, a ni grana kô moj stas.

Ako ima u svom vrtu djevu kao što sam ja,
Što dolazi onda amo i traži od mene?

I djevojke su se i dalje smijale i igrale, a Hasan je stajao i gledao ih, zaboravivši i na hranu i na piće, pa je tako ostao dok se ne približi vrijeme za predvečernju molitvu, a onda najstarija djevojka reče svojim drugaricama: – O, carske kćeri, već se smrkava, a naše zemlje su daleko i već nam je dodijalo bavljenje ovdje. Ustanite, dakle, pa hajdemo u naša mjesta. – I sve djevojke ustadoše, pa obukoše svoje haljine od perja, i postaše onakve ptice kakve su bile ranije, a zatim sve poletješe, zajedno s najstarijom, koja je letjela između njih. I Hasan izgubi nadu da će se one vratiti, te htjede ustati i otići, ali nije mogao ustati, te mu suze potekoše niz obraze. I poče ga moriti sve veća strast, pa izgovori ove stihove:

Neka zavjet na vjernost ne postoji za mene,
Ako ikad, poslije vas, saznam što je slatki san.

Oči mi se neće svesti kad kraj mene niste vi,
Nit' će mi odmor mio biti poslije vašeg odlaska.

Kada spavam, ja vas sanjam, i opet vas vidim tad –
O, kada bi za nas dvoje snovi jednom java bili!

Ja doista spavat' volim i kad nije nužno to –
Možda ću se, dragi moji, u snu sresti s vama.

A potom se Hasan malo odmakne, ali ne nađe puta, te siđe u dvor. I on je išao vukući se sve dotle dok nije došao do vrata od svoje sobe, a onda uđe u sobu, pa zatvori vrata i legne, onako bolestan, a nije mu bilo ni do jela ni do pića, jer je zaronio u more razmišljanja i oplakivao sebe. A kad nastade jutro, Hasan izgovori ove stihove:

I gle, odletjele su uvečer ptice nekud,
A umre l' od ljubavi tko, taj grešan nije.

Tajit ću ljubav svoju dokle god budem mog'o,
Al' ako strast odoli, saznat će ljudi za nju.

Prividjela si mi se, a bila si slična zori, –
U noći ljubavi moje svitanja neće biti.

Plačem za njima dok spava sve ono što ne voli,
A vjetar ljubavi puše i mnome titra se sad.

I dadoh suze svoje, i novac, i dušu cijelu,
I razum, i duh svoj sav, ali razdavanjem stekoh

Nevolju goru od svih, a s njom i jade same,
I mržnju i pakost ljutu ljepojke svoje drage.

Vele mi da ne smijemo voljeti bića divna,
A smije se proliti krv onih koji ih vole.

Što može iznureni doli da dušu preda –
Iz ljubavi dat će je on, a ljubav šala je,

U uzbuđenju vičem, strasno voleći dragu, –
Tȁ onaj koji voli samo plakati može.

A kad se rodi sunce, Hasan otvori vrata, pa iziđe iz svoje sobe i ode na mjesto na kojem bijaše ranije, a tamo sjedne prema onoj dvorani, i sjedio je tako dok ne dođe noć, ali nijedna ptica ne doletje, iako je Hasan sjedio i čekao ih. I on je plakao tako groznim plačem da se onesvijestio, te je pao na zemlju koliko je dug, a kad je došao k sebi poslije nesvjestice, poče puziti, pa tako siđe u donje odaje, a onda dođe noć, te svijet za nj postade tjeskoban.

I Hasan je oplakivao sebe i ridao cijelu tu noć, dok ne nastade jutro i dok se sunce ne rodi iznad brežuljaka i dolina, i nije okusio i nije popio ništa, niti je zaspao, jer nije imao mira. I danju bijaše sav smeten, a noć je provodio budan, zanesen, pijan od razmišljanja i velike strasti koja ga je obuzela, te je izgovarao ove riječi ljubavlju uzbuđenoga pjesnika:

O, ti što sunce svijetlo u zoru zbunjuješ likom,
A granu posramljuješ, mada to ne znaš sama.

Da li će dati sudba da mi se jednom vratiš
I da ugasiš vatru što mi u grudima plamti?

Da l' će nas, pri susretu, zbližiti zagrljaj strasni?
Da l' će nam obraz uz obraz, grudi uz grudi biti?

Netko je rekao da je ljubav naslada samo,
Ali su dani ljubavi gorči i od izmirne...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto osamdeset osma noć, ona reče:

788. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatara Hasana sve više morila strast, te je izgovorio te stihove, a da je bio sam u dvoru i da nije bilo nikoga da ga razonodi. A dok je on bio na mukama od uzbuđenja, iz pustinje se odjednom podiže prašina, te on strča dolje i sakri se, jer mu bijaše jasno da se vraćaju vlasnice dvora. I ne prođe ni jedan sat, a ratnici sjahaše i opkoliše dvor, pa sjahaše i djevojke, a zatim uđoše u dvor i skinuše oružje i ratnu opremu koje su imale na sebi. A što se tiče najmlađe djevojke, Hasanove sestre, ona nije skinula ratnu opremu, već je ušla u Hasanovu sobu, ali nije našla mladića u njoj. I ona ga poče tražiti, pa ga naposljetku nađe u jednoj sobi bolesna i omršavjela, a tijelo mu bijaše umorno i kosti tanke, dok mu je lice požutjelo i oči mu upale zbog oskudice u hrani i piću i zbog obilja suza što ih je prolio zbog svoje privrženosti djevojci i svoje ljubavi prema njoj. A kad ga vidje takva, njegova sestra džinka se zaprepasti, a zdrav razum je izdade. I ona zapita Hasana kako je i što ga je snašlo, rekavši mu: – Reci mi to, o, brate, kako bih te mogla osloboditi patnji i otkupiti te sobom. – A Hasan gorko zaplaka, pa izgovori ove stihove:

Kad zaljubljenoga ostavi draga njegova,
Njemu ostaju jad i strašne muke samo.

Izvana se tuga vidi, iznutra boljka ga mori,
S početka govori o njoj, a na kraju misli na nju.

A kad je to čula, Hasanova sestra se zadivi jasnosti njegova govora i njegovoj rječitosti, a i tome što joj je on sve to lijepo kazao i što joj je odgovorio u stihovima, te ga zapita: – O, brate, kad si to upao u ono u što si upao i kad ti se to dogodilo? Vidim da govoriš u stihovima i da prolijevaš gorke suze. Tako ti Alaha, o, brate, i tako ti svetinje naše međusobne ljubavi, reci mi što je s tobom i povjeri mi svoju tajnu, a nemoj mi zatajiti ništa od onoga što ti se dogodilo dok smo mi bile odsutne. Teško mi je pri duši, a život mi se pomutio zbog tebe.

I Hasan uzdahnu, pa proli suze koje su bile nalik na kišu, a zatim uzviknu: – Ako ti to kažem, bojim se, o, sestrice, da mi nećeš pomoći, da dospijem do onoga za čim težim i da ćeš me ostaviti da umrem od čežnje i tuge. – Neću, Alaha mi, o, brate, neću se makuti od tebe, pa makar mi zbog toga propala duša – odgovori djevojka Hasanu, a on joj ispriča što mu se dogodilo i što je sve vidio kad je otvorio vrata, a ispripovjedi joj i to da je uzrok njegovoj nesreći i nevolji njegova strast za djevojkom i njegova ljubav prema njoj, zbog koje deset dana nije ništa ni jeo ni pio. A potom mladić gorko zaplaka, pa izgovori ove stihove:

Srce mi vratite tijelu, u kom ranije bješe,
I san očima mojim, a potom ostavite me.

Il' ćete reći da noć zavjet ljubavi mijenja?
A ja ću reći onda: – Ne bilo promjenljivih!

I Hasanova sestra zaplaka zbog njegova plakanja, jer joj bijaše žao što ga je morila strast, a sažali se na nj i zato što je bio izgnanik, te mu reče: – O, brate, umiri svoju dušu i rashladi oči! I ja ću se izložiti opasnosti zajedno s tobom, pa ću dati i svoju dušu, samo da tebe zadovoljim. Smislit ću neko lukavstvo i ispunit ću tvoju želju, ako ushtije veliki Alah, pa makar propale moje dragocjenosti i moja duša. Ali ti naređujem, o, brate, da kriješ svoju tajnu od mojih sestara. Nemoj nijednoj pokazati u kakvom si stanju, kako ne bi propale i moja i tvoja duša, a ako te one zapitaju jesi li otvarao vrata, reci im: – Nikad ih nisam otvarao, ali mi je srce bilo zaokupljeno vama zato što ste bile odsutne, što sam čeznuo za vama i što sam živio sam na dvoru. – Dobro, tako će najbolje biti! – uzviknu Hasan, pa poljubi djevojku u glavu, a srce mu se smiri i bijaše mu lakše pri duši, jer se bojao svoje sestre zato što je otvarao vrata, te mu se vrati prisustvo duha poslije velikoga straha od kojeg zamalo što nije umro.

I mladić zatraži od sestre da mu dâ štogod da pojede, te ona ustade, pa iziđe iz njegove sobe i ode svojim sestrama, tužna, oplakujući Hasana. I sestre je zapitaše što joj je, a ona im reče da joj je um zaokupljen mišlju na njena brata, koji je bolestan, a ima već deset dana kako mu nikakva hrana nije sišla u želudac. I sestre je zapitaše od čega je mladić bolestan, a ona im odgovori: – Od toga što smo bile odsutne i što smo ga ostavile da čezne za nama. Oni dani kad smo bile odsutne bili su za nj dulji od hiljadu godina, ali se njemu može oprostiti, jer je u tuđini i samotan je, a mi smo ga ostavile sama, te nije bilo nikoga da ga zabavlja i da mu umiri dušu. Pri svem tom, mladić je još mali, pa se možda sjetio svojih rođaka i svoje majke – a ona je stara žena – i palo mu je na pamet da ga ona oplakuje u noćne sate i danju i da stalno tuguje za njim, a mi smo ga tješile svojim prijateljstvom.

A kad čuše te njene riječi, njene sestre zaplakaše od velike tuge za Hasanom, pa rekoše: – Alaha nam, njemu se može oprostiti! – I one odoše ratnicima, pa im rekoše da odu, a zatim odoše u Hasanovu sobu i vidješe da se njegova krasota promijenila, da mu je lice požutjelo, a tijelo omršavjelo. I sve one zaplakaše, jer im ga bijaše žao, pa sjedoše pored njega i počeše ga zabavljati i umirivati mu srce razgovorom, pričajući mu o svim čudesima i neobičnostima koje su vidjele, i o tome što se dogodilo mladoženji s nevjestom, pa tako ostadoše s njim punih mjesec dana, zabavljajući ga i zagovarajući, ali njegova je bolest svakim danom postajala sve teža, te su djevojke plakale groznim plačem kad god bi ga vidjele takva, a više od svih njih plakala je najmlađa djevojka.

A poslije mjesec dana djevojkama se prohtje da odu u lov i hajku, te odlučiše da to učine i zamoliše svoju najmlađu sestru da pođe s njima, ali ona im reče: – Alaha mi, o, sestrice, ja ne mogu poći s vama dok mi je brat u takvom stanju, a dok se on ne oporavi i dok ne prođu njegove patnje, bolje će biti da ostanem pored njega i da ga zabavljam. – A kad čuše te njene riječi, sestre joj se zahvališe za tu njenu plemenitost i rekoše joj: – Dobit ćeš nebesku nagradu za sve što si učinila s tim tuđincem-dječakom. – I one je ostaviše u dvoru, pored Hasana, pa odoše, ponijevši hrane za dvadeset dana ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto osamdeset deveta noć, ona reče:

789. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su djevojke izišle iz dvora i otišle u lov i hajku, a da su onda ostavile svoju najmlađu sestru u dvoru, pored Hasana. A kad se one udaljiše od dvora i kad njihova sestra vidje da su daleko odmakle, ona se okrene bratu, pa mu reče: – O, brate, ustani, pa mi pokaži ono mjesto gdje si vidio one djevojke. – I Hasan uzviknu: – U Alahovo ime! To mi je na pameti! – i obradova se kad je čuo te njezine riječi, jer je bio uvjeren da će postići cilj za kojim je težio. I on htjede ustati i pokazati djevojci to mjesto, ali nije mogao hodati, te ga ona ponese u naručju i tako ga odnese tamo, a zatim otvori vrata prema stepenicama i popne se s njim na najviši dio dvora. A kad stigoše gore, Hasan pokaza sestri mjesto gdje je vidio djevojke, a pokaza joj i onu sobu u kojoj bijaše jezerce puno vode, te mu sestra reče: – Opiši mi ih, o, brate, i reci mi kako su doletjele! – I Hasan joj opisa sve što bijaše vidio, a naročito djevojku u koju se zaljubio. I njegova sestra sasluša njegov opis djevojke, te je tako saznala tko je ona, a onda joj lice požutje i promijeni se. – O, sestrice, lice ti je požutjelo, a ti si se nešto promijenila – reče Hasan sestri, a ona uzviknu: – O, brate, znaj da je ta djevojka kći jednoga od džinskih careva čije je dostojanstvo veliko, jer je njen otac gospodar ljudi i džinova, i čarobnjaka, i vračara, i plemena, i pomoćnika, i podneblja, i mnogih otoka, a pri tom je i veoma bogat. Naš otac je jedan od njegovih namjesnika, a njega ne može nitko savladati stoga što ima veliku vojsku, prostrano carstvo i veliko bogatstvo. I taj car je odvojio za svoje kćeri – za one djevojke koje si vidio – jednu prostranu oblast po kojoj bi valjalo putovati cijelu godinu dana u dužinu i širinu, a tu oblast okružuje jedna velika rijeka koja je zapljuskuje sa svih strana, te do nje nitko ne može doprijeti – ni ljudi ni džinovi. I on ima veliku vojsku od samih djevojaka koje se tuku mačevima i udaraju kopljima – ima ih dvadeset i pet hiljada – i svaka je od njih kadra da se odupre hiljadi konjanika, ako uzjaše konja i ponese ratnu opremu, a ima sedam kćeri koje su isto tako hrabre i odvažne kao i njihove vršnjakinje, pa su čak i hrabrije od njih. I on je predao vlast nad tom oblašću svojoj najstarijoj kćeri, koja je starija od svih svojih sestara, a njena hrabrost, odvažnost, lukavstvo i podmuklost toliki su da ona njima odolijeva svim stanovnicima carstva. Što se pak tiče onih djevojaka koje su bile s njom, to su njeni velikaši i pomoćnice koje su joj najbliže u carstvu, a one kože od perja u kojima lete izradili su čarobnjaci koji spadaju u džinove. Ako hoćeš da ovladaš tom djevojkom i da se oženiš njome, sjedni ovdje, pa je čekaj: one dolijeću amo početkom svakog mjeseca. A kad budeš vidio da su doletjele, sakrij se i pazi da te ne vide, inače ćemo svi propasti. Upamti dobro i imaj na umu to što ti kažem. Sjedni na neko mjesto koje će biti u njihovoj blizini, kako bi ih mogao vidjeti a da te one ne vide, pa kad budu svukle svoje haljine, baci pogled na haljinu od perja koja pripada najstarijoj djevojci – onoj koju želiš – i uzmi je, ali nemoj uzeti ništa drugo – ona samo u toj haljini može odletjeti u svoju zemlju, te ćeš zagospodariti djevojkom

kad budeš zagospodario njome. Ali se čuvaj da te djevojka ne prevari, a ako ti ona kaže: – O, ti što si mi ukrao haljinu, vrati mi je – eno je pored tebe, ispred tebe i u tvojim rukama – pa ako joj je predaš, ona će te ubiti, a zatim će porušiti naš dvor i ubiti našega oca. Znaj, dakle, što će onda biti s tobom! A kad budu vidjele da joj je haljina ukradena, njene sestre će odletjeti i ostavit će je da sjedi sama, a ti joj onda priđi, pa je uhvati za kosu i povuci, jer ćeš zagospodariti njome i ona će biti pod tvojom vlašću tek kad je budeš povukao za kosu. A poslije toga čuvaj haljinu od perja – dok je ona kod tebe, djevojka će biti pod tvojom vlašću i bit će tvoja zarobljenica, jer u svoju zemlju može odletjeti samo u toj haljini. A kad budeš uhvatio djevojku, ponesi je, pa otiđi s njom u svoju sobu, ali nemoj ničim pokazivati da si joj ti uzeo haljinu.

I Hasanovo se srce smiri poslije tih riječi njegove sestre, a stiša se i njegov strah i prođoše njegove patnje. I on skoči na noge, pa poljubi sestru, a zatim iziđe s njom iz gornjih odaja i siđe s njom u donje carske odaje, gdje oboje prespavaše tu noć. I Hasan provede noć boreći se s dušom dok ne nastade jutro, a kad se rodilo sunce, on ustane i otvori vrata, pa se popne na vrh dvora i sjedne, a tako je sjedio do večera. I sestra mu onda donese hrane i pića, a promijeni mu i odijelo, te legne da spava. I njegova je sestra tako postupala s njim do početka novoga mjeseca, a onda Hasan ugleda mlad mjesec i počne očekivati djevojke.

A dok se sve to zbivalo, ptice odjednom doletješe kao munja, ali ih Hasan primijeti, pa se sakri na jedno mjesto odakle ih je mogao vidjeti a gdje ga one nisu mogle vidjeti. I ptice se spustiše, pa sve posjedaše i svukoše haljine, te tako svuče haljinu i ona djevojka koju je volio Hasan (a sve je to bilo u njegovoj blizini), pa i ona uđe u jezerce sa svojim sestrama. I onda Hasan ustade, pa polako i krijući se pođe, a Alah ga zakloni, te tako uze haljinu, a ne vidje ga nijedna djevojka, jer su se sve smijale i igrale jedna s drugom. A kad su se prestale igrati, one iziđoše iz jezerca, pa svaka obuče svoju haljinu, te tako dođe i Hasanova dragana da obuče svoju haljinu, ali je ne nađe. I ona poče vikati i udarati se po licu, pa razdera i donju odjeću, te joj priđoše sestre i zapitaše je što joj je, a ona im reče da joj je nestala haljina od perja, te i one počeše plakati i vikati i udarati se po licu. A kako bijaše nastala noć, one nisu mogle ostati s njom, te je ostaviše u gornjim dvorskim odajama ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sedamsto devedeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan uzeo haljinu te djevojke 790.
i da ju je ona počela tražiti, ali je nije našla, a da su onda njene sestre odletjele, NOĆ
ostavivši je samu. A kad je vidio da su one odletjele, da su umakle i da ih je ona izgubila iz vida, Hasan osluhnu i ču kako djevojka govori: – O, ti što si mi uzeo haljinu i ostavio me nagu – molim te da mi je vratiš, pa da njome pokrijem svoju sramotu. Ne dao ti Alah da osjetiš moju tugu! – I Hasan se izbezumi od strasti kad je čuo te djevojčine riječi, a obuze ga tako velika ljubav prema njoj da nije mogao živjeti bez nje. I on ustane, pa potrči i jurne na djevojku, te je

tako uhvati i povuče u donje odaje, a zatim je odnese u svoju sobu i baci preko nje svoj ogrtač, dok je djevojka plakala i ujedala se za ruke. I Hasan zatvori vrata od svoje sobe, pa ode sestri i javi joj da se dokopao djevojke, da je zagospodario njome i da ju je iz gornjih odaja prenio u svoju sobu.

A Hasanova sestra sasluša te njegove riječi, pa ustade i pođe k sobi, a kad je ušla u nju, vidje djevojku kako plače i tuguje. I Hasanova sestra poljubi zemlju pred djevojkom i pozdravi je, a ona joj reče: – O, careva kćeri, zar ljudi kao što ste vi mogu tako postupati s carskim kćerima? Tà ti znaš da je moj otac veliki car i da ga se boje svi džinski carevi, da svi strahuju od njegove jarosti, jer on ima toliko čarobnjaka, mudraca, čudotvoraca, šejtana i marida da s njima nitko ne može izići na kraj, a da mu se potčinjavaju stvorenja kojih ima toliko da im nitko ni broja ne zna, osim velikog Alaha. Kako vam može dolikovati, o, carske kćeri, da dajete utočište muškarcima ljudskog roda i da ih obavještavate o prilikama u kojima mi živimo i u kojima vi živite? Inače, kako bi taj čovjek mogao doprijeti do nas? – O, careva kćeri – odgovori joj Hasanova sestra – to je savršen mladić po svojoj plemenitosti, a ne teži ni za čim lošim. On te samo voli, a žene su i stvorene samo za muškarce. Da te ne voli, on se ne bi razbolio zbog tebe, a zamalo što nije ispustio dušu zbog te svoje ljubavi prema tebi.

I ona joj saopći sve ono što joj Hasan bješe kazao o svojoj strasti i o tome što su radile djevojke dok su letjele i kupale se, a reče joj i to da se njemu, osim nje, nije svidjela nijedna, zato što su sve one njene robinje; jer ih je ona gnjurala u jezerce, a nijedna od njih nije mogla pružiti ruku prema njoj.

Kad je careva kći čula sve to, ona izgubi svaku nadu da će se osloboditi, a Hasanova sestra ustade i iziđe iz sobe, pa donese jednu raskošnu haljinu i obuče je djevojci, a zatim joj donese nešto malo hrane i pića da založi, pa se i sama prihvati s njom i poče joj umirivati dušu i stišavati njeno strahovanje. I ona joj je savjetovala blago i ljubazno, govoreći joj: – Sažali se na onoga koji te je jednom pogledao i koga je ubila ljubav prema tebi!

Tako ju je Hasanova sestra umirivala i molila da se smiluje, služeći se divnim riječima i izrazima, ali je djevojka plakala dok nije zarudjela zora, a onda joj se duša umiri, te ona prestade plakati, jer joj bijaše jasno da se ne može osloboditi od onoga što ju je snašlo. I ona reče Hasanovoj sestri: – O, careva kćeri, Alah je sudio mojoj glavi da bude u tuđini i da se odvojim od svoje zemlje, svojih rođaka i svojih sestara. Ali je divna strpljivost u onome što je sudio moj gospod.

A potom joj Hasanova sestra dade jednu sobu od koje nije bilo ljepše u dvoru, pa ostade s njom, tješeći je i umirujući je dok se ona ne odobrovolji, dok joj ne laknu na duši i dok se ne nasmija, te tako minuše njena žalost i njena potištenost zbog rastanka s bliskim bićima i zavičajem, i zbog rastanka sa sestrama, roditeljima i carstvom. I Hasanova sestra iziđe iz sobe, pa reče bratu: – Ustani, pa otiđi u njenu sobu i poljubi joj ruke i noge – te Hasan uđe u njenu sobu, pa učini to, a potom poljubi djevojku između očiju, rekavši joj: – O, gospodarice ljepotica, dušin živote i naslado za one koji te gledaju,

neka ti srce bude spokojno! Ja sam te uzeo samo zato što hoću da budem tvoj rob do dana uskrsnuća, a ova moja sestra bit će tvoja sluškinja. I ja samo hoću, o, gospođo, da te uzmem za ženu po običaju koji su zaveli Alah i njegov poslanik, pa da potom odem u svoju zemlju i da živim s tobom u gradu Bagdadu, a tamo ću ti kupiti robinja i robova. I ja imam majku koja spada u najbolje žene, pa će te ona služiti, a nema nigdje divnije zemlje od naše, i sve što je u njoj bolje je no u drugim zemljama i u drugih ljudi. I stanovnici i obitavaoci moje zemlje dobri su ljudi i imaju svijetlo lice.

A dok je on tako zabavljao djevojku, razgovarajući s njom, i dok ga je ona slušala ne dajući glasa od sebe, netko odjednom zalupa na dvorska vrata. I Hasan iziđe da vidi tko je pred vratima, pa odjednom vidje da su se djevojke vratile iz lova i hajke. I on im se obradova, te ih dočeka i pozdravi, a one mu poželješe da bude sretan i zdrav, što i on poželje njima. A potom djevojke sjahaše s konja i uđoše u dvor, pa svaka ode u svoju sobu, da u njoj svuče iznošene haljine i obuče haljine od lijepe tkanine. A dok su bile u lovu i hajci, one su pohvatale mnogo gazela, divljih krava, zečeva, lavova, hijena i drugih životinja, pa su neke od njih dovele da ih Hasan zakolje, dok su ostale ostavile u svome dvoru.

I Hasan je stajao između tih životinja, a pojas bijaše zategao, pa ih je ubijao za djevojke, dok su se one igrale i veselile i radovale velikom radošću. A kad poklaše životinje, djevojke sjedoše da nešto zgotove za ručak, a Hasan priđe najstarijoj djevojci i poljubi je u glavu, pa poče ljubiti u glavu jednu djevojku za drugom, te mu one rekoše: – Ti si nekako suviše uslužan prema nama, o, brate, a nas čudi tvoja prevelika ljubav prema nama. Ne bilo toga, o, brate! Naša je dužnost da tako postupamo s tobom! – tȁ ti si Adamov sin, a Adamovi sinovi su zaslužniji od nas džinova.

A onda se u Hasanovim očima zavrtješe suze i on zaplaka groznim plačem, te ga djevojke zapitaše: – Što ti je, za čim plačeš? Unio si pometnju u naš život time što si se zaplakao na današnji dan, a reklo bi se da si se zaželio svoje majke i svoje zemlje. Ako je tako, mi ćemo te opremiti, pa ćemo se uputiti s tobom u tvoju zemlju, onima koje voliš. – Alaha mi, ja se ne želim rastati s vama – uzviknu Hasan, a djevojke ga zapitaše: – Pa koja te je od nas tako oneraspoložila i ražalostila? – I Hasana bijaše stid da im kaže: – Ništa me nije oneraspoložilo osim ljubavi prema onoj djevojci! – jer se bojao da ga sestre ne počnu koriti, te prešuti to i ne reče im ništa o sebi, a onda ustade njegova sestra, pa im reče: – On je uhvatio jednu pticu u zraku, pa hoće da mu pomognete da je pripitomi. – I sve se djevojke okrenuše Hasanu, pa mu rekoše: – I mi ćemo se sve založiti za tebe i učinit ćemo sve, pa ma što zatražio od nas. Ali nam ispričaj svoju povijest i nemoj nam zatajiti ništa od onoga što se zbilo s tobom. – I Hasan reče svojoj sestri: – Ispričaj im moju povijest – ja se stidim da im tako što kažem . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto devedeset prva noć, ona reče:

791. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan rekao svojoj sestri: – Ispričaj im moju povijest – ja se stidim da im tako što kažem. – I Hasanova sestra reče djevojkama: – O, sestre, kad smo mi otišle i kad smo ostavile samog ovog jadnika, njemu je bilo tjeskobno u dvoru, a i bojao se da mu tkogod ne dođe. Vi znate da su Adamovi sinovi lake pameti, te je on otvorio ona vrata na koja ulazimo kad se penjemo na krov, i kad mu je bilo teško na duši zato što je ostao sam samcat, popeo se na vrh dvora, pa je sjedio tamo. I tako se on našao iznad doline, pa je počeo gledati na onu stranu gdje su vrata, bojeći se da se tkogod ne uputi dvoru, a dok je sjedio tamo jednoga dana, odjednom je doletjelo deset ptica koje se bijahu uputile k dvoru. I one su letjele sve dotle dok nisu stale pored jezerca koje se nalazi iznad dvorane, a onda je Hasan ugledao jednu pticu koja je bila ljepša od svih ostalih i koja je kljucala ostale, ali nijedna od njih nije mogla pružiti ruke prema njoj. A zatim su se te ptice uhvatile pandžama za ovratnike, pa su razderale svoje haljine od perja i izišle iz njih, a onda se svaka ptica pretvorila u djevojku sličnu mjesecu u noći uštapa. I tako su one svukle svoje haljine – a Hasan je stajao i gledao ih – i ušle su u vodu, pa su se počele igrati, a najstarija djevojka ih je potapala pod vodu, ali nijedna ptica nije mogla pružiti ruke prema njoj. A ta djevojka bila je ljepša od svih ostalih, jer je imala ljepše lice i vitkiji stas, a na sebi je imala čiste haljine. I djevojke su se i dalje igrale, a Hasan je stajao i gledao ih sve dotle dok se nije približilo vrijeme večernjoj molitvi, a onda su djevojke izišle iz jezerca, pa su obukle donju odjeću i svoje haljine od perja, u koje su se umotale, a zatim su odletjele. I Hasanova duša bila je oduševljena njima, a u srcu mu se razbuktala vatra zbog najstarije djevojke, te se kajao što nije ukrao njenu haljinu, pa se i razbolio zbog toga, ali je ostao gore da je čeka, a nije htio ni jesti, ni piti, ni spavati dok nije zasjao nov mjesec.

A dok je on tako sjedio, ptice su odjednom doletjele po svom običaju, pa su svukle haljine i ušle u jezerce, a on je onda ukrao haljinu najstarije djevojke, pa ju je sakrio, jer mu je bilo jasno da ona samo u njoj može odletjeti, a pri tom se bojao da ga djevojke ne primijete i ne ubiju. A potom je sačekao da ptice odlete, pa je ustao, uhvatio djevojku i odnio je u donje dvorske odaje.

– Gdje je ona? – zapitaše je tada sestre, a ona im reče: – Kod njega je, u toj i toj sobi. – Opiši nam je, o, sestrice! – rekoše djevojke, a Hasanova sestra im kaza: – Ona je ljepša od mjeseca u noći uštapa, a lice joj je sjajnije od sunca; stas joj je vitkiji od grane, a ima crne oči, svijetlo lice i blistavo čelo, i grudi su joj nalik na dragi kamen, i dojke na dva nara, a obrazi su joj kao dvije jabuke, i trbuh s naborima i pregibima, i pupak joj je kao kutija od slonovače puna mošusa, a dvije noge kao dva mramorna stupa. Ona osvaja srca svojim okom namazanim rastokom i svojim suhonjavim stasom i teškom zadnjicom, i govorom kojim može izliječiti bolesnika, a lijepa je sa svoje stasitosti i ima divan osmijeh, te je slična punome mjesecu.

A kad čuše taj opis, djevojke se obratiše Hasanu i rekoše mu: – Pokaži nam je! – te Hasan ustade, sav uzbuđen od ljubavi, pa je išao s njima dok ih nije doveo do sobe u kojoj bijaše careva kći. A onda Hasan otvori vrata, pa uđe u

sobu, a za njim uđoše i djevojke. A kad ugledaše i kad vidješe kako je lijepa, djevojke poljubiše zemlju pred njom i zadiviše se ljepoti njenoga lica i njenim divnim osobinama. I one je pozdraviše, pa joj rekoše: – Alaha nam, o, kćeri najvećeg cara, to je doista krupna stvar. Da si čula kako žene slave i hvale ovoga mladića, ti bi mu se divila cijeloga svoga vijeka. On ti je toliko privržen da nikome ne može biti privrženiji, ali ne traži ono što je odvratno, već hoće da te pridobije za se na dopušten način. Kad bismo znale da žene mogu živjeti bez muškaraca, mi mu ne bismo dale da učini ono za čim je težio, mada ti nije slao svoga poslanika, već je sam došao; on se kaje što je spalio tvoju haljinu od perja, a da je nije spalio, mi bismo je uzele od njega. – A zatim se jedna djevojka dogovori s carevom kćerkom i dobi od nje ovlaštenje da zaključi brak, te tako ona zaključi brak između careve kćeri i Hasana, a on onda uze njenu ruku i stavi je u svoju, te se tako djevojka udade za nj po njenu pristanku. A potom djevojke prirediše svetkovinu kakva priliči carevim kćerima, pa odvedoše Hasana njegovoj ženi. I Hasan se podigne, pa otvori vrata, odgurne pregradu i slomi pečat, te je još više zavoli, a obuzeše ga još veći zanos i još veća strast.

A kad je postigao ono što je želio, Hasan čestita sebi i izgovori ove stihove:

Očarava tvoj vitki stas i taman, čežnjiv pogled,
A sokom draži lice orošeno je tvoje;

U obliku najljepšem oku pokazala si se mom:
U pola korund ti si, trećina tijela – smaragd.

Petina – mošus pravi, a ambra – šesti dio.
Na biser si nalik, al' od njega svjetlija si.

I Eva nije rodila ljude koji su tebi slični,
A ni u rajskom vrtu ljepote nema takve.

Hoćeš li me na muke udariti – to ljubav često čini;
Ili ćeš mi oprostiti – izabrati možeš sama.

Ukras si za zemlji pravi, najveća željo moja!
Ljepoti tvojoj može l' itko odoljet', draga?

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto devedeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan otišao carevoj kćeri u 792.
ložnicu i da joj je oduzeo nevinost, a da je to bila velika naslada za nj i da ju je NOĆ
on tada još više zavolio i još više se oduševljavao njome. I on je onda izgovorio stihove o njoj koje spomenusmo, a djevojke su stajale ispred vrata, pa su ih čule, te su rekle: – O, careva kćeri, jesi li čula riječi toga čovjeka? Kako nas možeš koriti, kad je on izgovorio te stihove iz ljubavi prema tebi? – A careva se kći, pošto je to čula, razgali, razveseli i obradova. I Hasan provede četrdeset dana s njom, sretan i radostan, uživajući i blagujući, a djevojke mu svakog dana pričinjavahu poneku radost i usrećivahu ga dajući mu poklone i rijetkosti.

I on je živio tako među njima životom punim radosti i veselja, pa se i carevoj kćeri svidio taj život s njima, te je i ona zaboravila svoju obitelj. A

poslije četrdeset dana Hasan je jednom spavao, pa je usnio svoju majku i u snu vidio da ona tuguje za njim, da su joj se kosti istanjile, da joj je tijelo omršavjelo, lice požutjelo, a da se njeno stanje promijenilo, dok je njemu bilo dobro. A kad ga je vidjela u takvu stanju, majka mu je rekla: – O, čedo moje, o, Hasane, kako si me mogao zaboraviti i živjeti na ovome svijetu blagujući? Pogledaj kako mi je poslije tvog odlaska – ja te ne zaboravljam, a moj te jezik neće prestati spominjati dok ne umrem. Načinila sam ti grob u svojoj kući, kako te nikad ne bih zaboravila. Hoću li ikad doživjeti, o, čedo moje, da te vidim kraj sebe, pa da opet budemo zajedno, kao što smo nekada bili? – I Hasan se prenu iza sna plačući i ridajući, a suze su mu tekle niz obraze kao kiša. I on je bio tužan i žalostan, i nije prestajao plakati, niti mu je san dolazio na oči, jer se nikako nije mogao smiriti, a strpljenje ga bijaše izdalo.

A kad nastade jutro, dođoše djevojke da mu požele dobro jutro, pa se, po svom običaju, počeše zabavljati s njim, ali on i ne obrati pažnju na njih. I one zapitaše njegovu ženu što mu je, a ona im odgovori: – Ne znam. – I onda joj djevojke rekoše: – Zapitaj ga što mu je – te mu careva kći priđe, pa ga zapita: – Što ti se to dogodilo, o, gospodaru moj? – I Hasan uzdahnu i rastuži se, pa joj ispriča što je usnio, a zatim izgovori ova dva stiha:

U zabuni ne znamo što da radimo,
A zbliženje s dragim nemoguće je.

Sve više nevolja život strasti stvara,
Te sve teže biva ono što je lako.

I Hasanova žena reče djevojkama što joj je kazao muž, a one čuše i njegove stihove, pa im bijaše žao što je u takvome stanju, te mu rekoše: – Smiluj se! U Alahovo ime! Mi nemamo prava da te spriječimo kad hoćeš da joj odeš u pohode, već ćemo ti, naprotiv, pomoći koliko god možemo da je posjetiš. Ali ne treba da se odvajaš od nas, već treba da nas posjećuješ bar jednom u godinu dana – a Hasan im odgovori: – Slušam i pokoravam se! – I djevojke odmah ustadoše, pa mu pripremiše hranu, a nevjestu opskrbiše haljinama koje bijahu ukrašene svakojakim skupocjenim stvarima i koje nikako nije moguće opisati, dok za Hasana pripremiše rijetkosti koje se perom ne mogu nabrojiti. A potom djevojke zalupaše u bubanj, te im se svih strana dođoše deve, a one odabraše nekoliko deva za nošenje svega onoga što bijahu prikupile, pa na druge posadiše djevojku i Hasana i natovariše pet zlatnih i pedeset srebrnih prijestolja. I djevojke pođoše s njima, pa za tri dana prevališe put koji se može prijeći za tri mjeseca, a zatim se oprostiše s putnicima i htjedoše se vratiti, ali onda Hasana zagrli njegova mala sestra i tako se rasplaka da se onesvijestila, a kad je došla k sebi, ona izgovori ove stihove:

Ne bilo nikad dana rastanka –
Na oči san se spustiti neće!

Na rastanak s tobom nagnao nas on,
Rušeći snagu i tijelo naše.

A kad je izgovorila ove stihove, mala sestra zagrli svoga brata Hasana i ponovi mu da je ne treba lišavati jedne svoje posjete u šest mjeseci, kad bude otišao u svoju zemlju, kad se bude sastao s majkom i kad mu se bude umirilo srce, a potom mu reče: – Kad ti nešto zadaje brige i kad se budeš uplašio od bilo kakva zla, zalupaj u magov bubanj, i onda će ti doći deve, pa uzjaši jednu i vrati nam se, a nemoj ostati daleko od nas. – I Hasan joj se zakle da će tako učiniti, pa poče preklinjati djevojke da se vrate, te se one vratiše, pošto se oprostiše s njim, a bile su tužne što se rastaju od njega, a najtužnija bijaše njegova mala sestra – ona se nije mogla smiriti, a strpljenje ju je izdalo, da je plakala noću i danju.

Eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče Hasana, on je neprestano putovao i noću i danju, prelazeći sa svojom ženom preko pustara i pustinja, preko dolina i strmina, i u doba podnevne žege i u zoru, a Alah im bješe dao sreće, te zdravi i čitavi stigoše u Basru, pa iz nje opet krenuše na put i putovahu sve dotle dok ne natjeraše svoje deve da kleknu pred Hasanovom kućom. A potom Hasan pusti deve da odu, pa pođe k vratima da ih otvori, a onda ču kako njegova majka plače tankim glasom što je poticao iz njena zamorena srca, koje je osjetilo muke na ognju, i kako izgovara ove stihove:

O, tko spavati može, kad se san očiju kloni?
    A on noću ne spava, mada spavaju ljudi.

Novaca imao je i slavan i velik je bio,
    A samotan živi sad u tuđoj zemlji nekoj.

Između rebara mu je žar vreo i jecaj tih,
    A tuga je njegova veća od tuge svake.

Nemir sad vlada njime kao gospodar njegov,
    I plače pateći on, a patnju podnosi hrabro.

Njegovo stanje kaže da ga sad ljubav mori
    I da je tužan, sjetan, a suze svjedoče to.

I Hasan i sâm zaplaka kad je čuo kako njegova majka plače i rida, a zatim strahovito zalupa u vrata, te njegova majka zapita: – Tko je to pred vratima? – I Hasan odgovori majci: – Otvori! – te ona otvori vrata i pogleda Hasana, a kad ga je prepoznala, pade onesviještena. I Hasan ju je njegovao sve dotle dok nije došla k sebi, a onda ju je zagrlio, pa je i ona zagrlila njega i počela ga ljubiti. A zatim se Hasan lati prenošenja stvari u svoju kuću, dok je mlada žena gledala u njega i u njegovu majku. A kad se smirilo srce Hasanove majke poslije njena sastanka sa sinom, ona izgovori ove stihove:

Sažali se sudba na me sada –
    Žao joj je da na vatri gorim.

Dovede mi ono što sam htjela,
    A prestade ono što me plaši.

Oprostit ću joj ja grijehove sve
Iz godina svih koje minuše.

A oprostit ću joj još i grijeh taj
Što mi je sijeda sad kosa sva.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto devedeset treća noć, ona reče:

793. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Hasan i njegova majka sjeli i počeli razgovarati, a da je majka zapitala sina: – Što si sve činio s Perzijancem, o, čedo moje? – I Hasan odgovori majci: – O, majčice, to nije bio Perzijanac, ne, već je to bio mag koji se klanjao vatri umjesto da se klanja svemoćnom gospodaru. – I on joj ispriča što je Perzijanac učinio s njim, i kako je otputovao s njim, pa ga je metnuo u devinu kožu i zašio, i kako su ga ptice odnijele i spustile na planinu, a reče joj i to da je na toj planini vidio mrtve ljude, koje je mag odvodio tamo služeći se lukavstvom i ostavljao ih pošto bi učinili ono što je njemu bilo potrebno, a ispripovjedi joj i kako je s vrha planine skočio u more, i kako ga je Alah sačuvao i odveo u dvor u kojem su živjele djevojke, pa se jedna pobratila s njim; i kako je Alah doveo maga na ono mjesto gdje se on nalazio, i kako je ubio maga, pa joj naposljetku reče kako je zavolio jednu djevojku i kako ju je uhvatio, te tako ispriča majci cijelu svoju povijest od početka do časa kad ih je Alah sastavio jedno s drugim.

I Hasanova majka sasluša tu povijest, pa se zahvali velikom Alahu što je dao zdravlja i sreće Hasanu, a zatim priđe svežnjevima i pogleda ih, pa zapita Hasana što je u njima, a on joj to reče, te se ona obradova velikom radošću. A potom Hasanova majka priđe mladoj ženi, pa poče s njom ljubazno razgovarati, a kad joj pogled pade na nju, njena ljepota joj zanese um, te se radovala i divila ljepoti i dražesnosti Hasanove žene, njenoj stasitosti i skladnosti.

– O, čedo moje – reče starica zatim – neka je hvala Alahu što ti je dao sreće i što si se vratio zdrav i čitav! – pa sjedne pored njegove žene i počne je zabavljati i umirivati joj dušu, a sutradan izjutra ode na trg, pa kupi deset najboljih preobuka koje je mogla naći u gradu, a donese djevojci i odjeće i divnih ćilima, te je tako obuče i ukrasi svakojakim lijepim stvarima. A potm se starica obrati sinu, pa mu reče: – O, čedo moje, mi ne možemo živjeti u ovome gradu s tolikim novcem. Ti znaš da smo siromašni, te će nas ljudi osumnjičiti da se bavimo alkemijom. Ustanimo, dakle, pa pođimo u Bagdad, Obitavalište mira, kako bismo mogli živjeti pored kalifove svjetlosti, a ti ćeš tamo sjediti u dućanu, pa ćeš prodavati i kupovati, bojeći se velikog, slavnog Alaha, koji će ti dati sreće s tim bogatstvom.

I Hasan sasluša riječi svoje majke, pa mu se učini da su one umjesne, te odmah ustade i ode da proda kuću, a zatim pozva deve i natovari na njih sve to blago, majku i ženu, pa pođe na put. I on je putovao tako dok nije došao do Tigra, a onda unajmi lađu za Bagdad, pa prenese u nju sve svoje blago i sve svoje stvari, odvede u nju svoju majku i svoju ženu i odnese sve što je imao, a zatim se i sam ukrca u lađu.

I lađa je plovila punih deset dana, a vjetar bijaše povoljan, te se tako približiše Bagdadu, a onda se svi obradovaše. I njihova lađa pristade uz bagdadsku obalu, a Hasan ode u grad istoga časa i trenutka, pa u jednom hanu unajmi skladište i prenese u nj sve svoje stvari koje bijahu na lađi, a zatim i sam uđe u han, da u njemu prenoći. A sutradan ujutro Hasan obuče drugo odijelo, pa iziđe, te ga tako ugleda jedan posrednik. I taj posrednik zapita Hasana što mu je potrebno i što hoće, a Hasan mu reče: – Hoću jednu lijepu i prostranu kuću – te mu posrednik pokaza one kuće koje mu bijahu poznate. I Hasanu se svidje kuća jednoga vezira, te je kupi za sto hiljada dinara i toliko novca preda posredniku. A zatim se Hasan vrati u han u kojem se bješe zadržao, pa iz njega prenese u svoju kuću sve svoje blago i sve svoje stvari, a na trgu kupi sve što mu bijaše potrebno za kuću: posuđe i ćilimove, pa kupi i sluge za kuću, među kojima bijaše i jedan mali crnac.

I tako je Hasan u miru proveo tri godine, živeći sa svojom ženom najugodnijim životom, ispunjenim radošću, a onda mu žena rodi dva muška djeteta, pa on jednome nadjene ime Nasir, a drugome Mansur. A poslije toga Hasan se sjeti onih djevojaka, svojih sestara, i sjeti se njihova dobročinstva i pomoći koju su mu one ukazivale dok nije postigao ono za čim je težio, te zaželje da im ode. I on ode na trg, pa kupi skupocjenih ukrasa i tkanina, a i suhoga voća kakvo one nikada nisu vidjele niti su za nj znale. A kad ga majka zapita zašto je kupio te rijetkosti, on joj reče: – Namjeravam otići svojim sestrama koje su me obasipale svakim dobrom i dale mi ovo obilje u kojem živim – one su to činile u svojoj dobroti i u svojoj milosti. Hoću da im odem i da ih vidim, pa ću se uskoro vratiti, ako ushtije veliki Alah. – O, čedo moje – reče mu majka – nemoj propasti tamo – a Hasan joj reče: – Znaj, o, majčice, da s mojom ženom moraš postupati tako i tako. Njena haljina od perja je u kovčegu koji je ukopan u zemlju; pazi, dakle, da je moja žena ne nađe; ako je nađe, uzet će je, pa će odletjeti s djecom, te će ih tako nestati, a ja neću moći ništa saznati o njima, pa ću umrijeti od čežnje za njima. Opominjem te, o, majčice, da joj o tome ništa ne kažeš, a znaj da je ona kći jednoga džinskoga cara i da među džinskim carevima nema nijednog koji bi bio veći od njena oca, koji bi imao veću vojsku i veće bogatstvo. Znaj i to da je ona gospodarica svih plemena i da je svome ocu draža od svih bića, te joj je stoga duša veoma gorda. Služi je sama, dakle, i nemoj je pustiti da izlazi na vrata, da viri kroz prozore ili iza zidova – bojim se da joj ne naudi i sam zrak koji promiče, a ako joj se dogodi što od onoga što se događa u zemaljskom životu, ja ću se ubiti zbog nje. – Ne dao Alah da te ne poslušam, o, čedo moje – reče mu majka. – Pa jesam li ja bjesomučna, te valja da me tako učiš, a da te ne poslušam? Idi ti, o, čedo moje, i neka ti duša bude spokojna – vratit ćeš se sa srećom, pa ćeš je vidjeti, ako ushtije veliki Alah, a onda će ti ona ispričati kako joj je bilo sa mnom. Samo se, o, čedo moje, nemoj zadržati duže na putu nego što je potrebno . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto devedeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan zaželio da ode djevojkama i da je onda rekao svojoj majci neka mu čuva ženu, a da je bilo suđeno da njegova žena čuje njegov razgovor s majkom, što njih dvoje nisu znali. A zatim je Hasan ustao i otišao izvan grada, pa je zalupao u bubanj, te mu je došlo dvadeset deva. I on natovari na njih dvadeset svežnjeva rijetkosti iz Iraka, pa se oprosti s majkom, ženom i djecom, od kojih je jednome bilo godinu dana, a drugome dvije godine. I Hasan se ponovo obrati majci i još jednom je pouči, a zatim uzjaha devu i pođe svojim sestrama, pa je putovao neprestano punih deset dana, jašući i danju i noću i prelazeći preko dolina i planina, preko ravnica i strmina. A jedanaestoga dana Hasan dođe u dvor i ode svojim sestrama, ponijevši ono što im bijaše donio, te ga tako sestre ugledaše i veoma mu se obradovaše i čestitaše mu na spasenju, a što se tiče njegove najmlađe sestre, ona okiti dvor i izvana i iznutra. A zatim djevojke uzeše poklone i ostaviše ih u sobi, kao što su obično činile, pa zapitaše Hasana kako su mu majka i žena, a on im reče da mu je žena rodila dva sina. A kad vidje Hasana zdrava i sretna, njegova najmlađa sestra veoma se obradova, te izgovori ovaj stih:

Kada propuhne vjetar, o vama pitam ga ja,
A tad se u srcu mome, osim vas nitko ne javlja.

I Hasan provede tri mjeseca u gostima kod njih, a one mu iskazivahu poštovanje, te se radovao, veselio, blagovao i uživao, baveći se lovom i hajkom, i eto kakva je bila njegova povijest.

Što se pak tiče njegove majke i njegove žene, njih dvije provedoše prvi i drugi dan poslije njegova odlaska, a onda njegova žena reče njegovoj majci: – Slava budi Alahu! Zar da živim s njim tri godine, a da ne odem u kupatilo – i zaplaka, a Hasanovoj majci je bijaše žao, te joj reče: – O, kćerčice, mi smo ovdje u tuđini, a tvoj muž nije u gradu. Da je ovdje, on bi se postarao da ti učini tu uslugu, a što se mene tiče, ja nikog ne poznajem. Ali ja ću ti zagrijati vodu, pa ću ti oprati glavu kod kuće. – O, gospođo – uzviknu Hasanova žena – kad bi to kazala nekoj robinji, ona bi zatražila od tebe da je izvedeš na trg, pa da je prodaš, jer više ne bi htjela živjeti kod vas. Ali se muškarcima može oprostiti, o, gospođo, jer su oni ljubomorni, pa im pamet veli da će njihova žena možda učiniti nešto odvratno ako iziđe iz kuće. Ali sve žene nisu jednake, o, gospođo, a ti znaš da ženu nitko ne može savladati kad nešto zaželi i da je nitko ne može zaštititi ni sačuvati, niti je tko može zadržati da ne ide u kupatilo ili da ne učini što drugo, već će ona učiniti sve što joj se bude svidjelo.

A potom ona poče plakati i proklinjati sebe, oplakujući sebe i jadikujući zbog svog izgnanstva, te se majka njena muža sažali na nju, jer joj bijaše jasno da će se neizbježno dogoditi sve ono što joj je rekla snaha. I ona ustade, pa pripremi one stvari koje im bijahu potrebne za kupatilo, a zatim povede Hasanovu ženu i ode s njom u kupatilo.

A kad su njih dvije ušle u kupatilo i kad su se svukle, sve žene počeše gledati u Hasanovu ženu i odavati hvalu Alahu – velik je on i slavan! – promatra-

jući divnu priliku koju je on stvorio. A u kupatilo je navraćala svaka žena koja je prolazila pored njega, pa bi je gledala, te se tako pronese glas o njoj po gradu i oko nje se okupi toliko mnoštvo žena da se od njih nije moglo ući u kupatilo. I nekim čudom dogodi se da je toga dana došla u to kupatilo i jedna robinja gospodara pravovjernih Haruna ar-Rašida, koja se zvala Tugfa Lutnjašica, pa je i ona vidjela da su se žene okupile oko kupatila i da se u nj ne može ući od mnoštva žena i djevojaka. I ta robinja zapita okupljene žene što je to u kupatilu, a one joj rekoše da je u njoj Hasanova žena. I robinja joj priđe, pa je pogleda i zagleda, a um joj se pomuti od njene ljepote i dražesti, te odade hvalu Alahu – neka bi sve veća bila njegova veličina! – što je stvorio tako divne prilike. I robinja ne uđe u sobu za parenje niti se poče kupati, već je onako zanesena samo sjedila i gledala u tu ženu dok se ona nije okupala, a kad je izišla iz kupatila i kad je obukla svoje haljine, Hasanova žena bijaše još ljepša. I ona iziđe iz odaje za parenje, pa sjedne na ćilimove i jastuke, a žene počeše gledati u nju, ali ih ona i ne pogleda, već iziđe. I onda ustade Tugfa Lutnjašica, kalifova robinja, pa i ona pođe, te je išla za njom dok nije saznala gdje je njena kuća, a zatim se oprostila s njom, pa se vratila u kalifov dvor.

I robinja je išla tako sve dotle dok nije došla do Sit-Zubejide, a onda poljubi zemlju pred njom, te je Sit-Zubejida zapita: – O, Tugfo, zašto si se zadržala u kupatilu? – O, gospođo – odgovori joj djevojka – vidjela sam čudo kakvo nisam vidjela ni među muškarcima ni među ženama, pa je ono skrenulo moju pažnju i zanijelo mi razum i toliko me smutilo da nisam ni oprala glavu. – A šta je to, o, Tugfo? – zapita Sit-Zubejida robinju, a ona joj odgovori: – O, gospođo, vidjela sam u kupatilu jednu ženu s dvoje male muške djece koja nalikuju na dva mjeseca, a takve žene nitko nije vidio ni prije ni poslije nje, niti ima takva prilika u cijelome svijetu. Tako mi tvoje milosti, o, gospođo, kad bi ti obavijestila o njoj gospodara pravovjernih, on bi ubio njena muža i oteo bi mu je, jer među ženama nema nijedne kao što je ona. Ja sam se raspitivala o njenu mužu, pa mi rekoše da joj je muž trgovac, a da se zove Hasan Basorski. I ja sam išla za njom dok ona nije ušla u svoju kuću, a onda sam vidjela da je to vezirska kuća s dvojim vratima – s jednim vratima prema moru, a s drugim prema suhu. I ja se bojim, o, gospođo, da za nju ne dočuje gospodar pravovjernih, pa da ne pogazi zakon, da ne ubije njena muža i da se ne oženi njome . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto devedeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je robinja gospodara pravovjernih 795. NOĆ
vidjela ženu Hasana Basorskog i da je opisala njenu ljepotu Sit-Zubejidi, a da je zatim rekla: – O, gospođo, bojim se da za nju ne dočuje gospodar pravovjernih, pa da ne pogazi zakon, da ne ubije njena muža i da se ne oženi njome – a Sit-Zubejida uzviknu: – Teško tebi, o, Tugfo! Zar je ljepota i dražest te djevojke tolika da gospodar pravovjernih zbog nje može prodati svoju vjeru za zemaljska blaga i pogaziti zakon? Alaha mi, ja bezuvjetno moram vidjeti tu

ženu, pa ako nije tako kao što si mi kazala, ja ću narediti da ti se odsiječe glava. O, razvratnice, u dvoru gospodara pravovjernih ima trista šezdeset robinja, koliko ima i dana u godini, a nijedna od njih nema osobina koje ti spominješ – O, gospođo – odgovori joj Tugfa – nema, Alaha mi, niti ima žene kao što je ona u cijelome Bagdadu; štaviše, takve žene nema ni među nearabljanima ni među Arabljanima, jer Alah – velik je on i slavan! – nije stvorio takvu ženu kao što je ona!

I onda Sit-Zubejida pozva Masrura, te ovaj dođe, pa poljubi zemlju između njenih ruku, a ona mu reče: – O, Masrure, otiđi u vezirovu kuću – u onu kuću s dvojim vratima, od kojih su jedna prema moru a druga prema kopnu, pa mi što prije dovedi ženu koja u njoj živi – i nju, i njenu djecu, i staricu koja je s njom, a nemoj se zadržavati! – I Masrur joj odgovori: – S pažnjom i pokornošću! – pa iziđe iz njene odaje.

I on je išao tako dok nije došao do te kuće i dok nije zalupao na vrata, a kad je zalupao, iz kuće iziđe starica, Hasanova majka, pa ga zapita: – Tko je pred vratima? – a Masrur joj odgovori: – Masrur, eunuh gospodara pravovjernih. – I starica otvori vrata, te Masrur uđe u kuću, pa poželje mira starici, a ona mu uzvrati istom željom i zapita ga što mu je potrebno. I Masrur reče starici: – Sit-Zubejida, al-Kasimova kći, žena gospodara pravovjernih Haruna ar-Rašida, šestoga sina Al-Abasa, prorokova strica – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – zove te da joj odeš sa ženom tvoga sina i njenom djecom, jer su joj žene pričale o njoj i rekle joj da je ona lijepa. – O, Masrure – reče mu Hasanova majka – mi smo stranci, a muž te žene je moj sin. On nije u gradu, a nije zapovjedio ni meni ni njoj da odlazimo kojem stvorenju velikog Alaha, te se bojim da joj se što ne dogodi, a onda će mi doći sin, pa će se ubiti. Budi milostiv, dakle, o, Masrure, pa nas nemoj opteretiti s onim što nadilazi našu snagu.

– O, gospođo – odgovori Masrur starici – kad bih znao da u tome ima nečega od čega biste morali strahovati, ja vas ne bih ni primoravao da odete, ali Sit-Zubejida hoće samo da vidi tvoju snahu, a potom će se ona vratiti. Nemoj se protiviti, dakle – kajat ćeš se, a ja ću vas vratiti zdrave i čitave, kao što sam vas i odveo, ako ushtije veliki Alah. – I Hasanova majka nije mu se mogla usprotiviti, te uđe u kuću i pripremi ženu, a zatim izvede iz kuće i nju i njezinu djecu, pa svi pođoše za Masrurom, koji je išao ispred njih, i tako dođoše u kalifov dvor. I Masrur uđe s njima u dvor, pa ih odvede Sit-Zubejidi, a one poljubiše zemlju između njenih ruku i poželješe joj svaku sreću.

A mlada žena bijaše pokrila lice koprenom, te je Sit-Zubejida zapita: – Hoćeš li otkriti svoje lice, da ga pogledam? – A žena poljubi zemlju pred njom, pa otkri lice koje je dovodilo u zabunu mjesec na rubu neba. I Sit-Zubejida ugleda ženu, pa je netremice gledala u nju i prelazila pogledom preko nje, a dvorac zasja od ženine svjetlosti i sjaja njena lica. I Sit-Zubejida se zbuni kad vidje kako je ta žena lijepa, a zbuniše se i svi oni koji bijahu u dvoru i izbezumiše se svi koji je vidješe, te nisu bili kadri da išta kažu.

I onda Sit-Zubejida ustane, pa podigne ženu na noge i pritisne je na svoje grudi, a zatim sjedne na krevet i posadi je pred sebe, naredivši slugama da

okite dvor i da donesu najraskošnije haljine i ogrlice od najskupocjenijeg dragog kamenja. I Sit-Zubejida obuče ženu i stavi joj ogrlicu, pa joj reče: – O, gospodarice ljepoticâ, svidjela si mi se i ispunila si mi oči. Znaš li kakvu vještinu? – O, gospođo – odgovori joj žena – ja imam haljinu od perja, a kad bih je obukla pred tobom, ti bi vidjela jednu vještinu koja je ljepša od svih vještina, pa bi o toj lijepoj vještini govorili s koljena na koljeno i svi oni koji bi je vidjeli. – A gdje je tvoja haljina? – zapita Sit-Zubejida ženu, a ona joj odgovori: – Ona je kod moje majke. Zatraži je ti za mene. – O, majčice – reče onda Sit-Zubejida – tako ti moga života, otiđi kući, pa donesi njenu haljinu, kako bi nam ona mogla pokazati što zna učiniti, a potom je opet uzmi.

– O, gospođo – odgovori joj na to starica – ona je lažljivica! Zar si ti vidjela neku ženu u haljini od perja? Takvu haljinu imaju samo ptice. – I žena reče Sit-Zubejidi: – Tako mi tvoga života, o, gospođo, moja haljina od perja je kod nje, a nalazi se u kovčegu koji je zakopan u ostavi u našoj kući. – I onda Sit-Zubejida skine sa svoga vrata ogrlicu od dragog kamenja koja je vrijedila Kisrina i Hosrojeva blaga, pa reče: – O, majčice, uzmi ovu ogrlicu! – I ona dade ogrlicu starici, rekavši joj: – Tako ti života, otiđi kući i donesi tu haljinu, kako bismo je mogli vidjeti, a zatim je uzmi. – A Hasanova majka se poče kleti da nije vidjela tu haljinu i da ne zna gdje je ona. I onda Sit-Zubejida dreknu na staricu, pa uze od nje ključ i pozva Masrura, a kad je ovaj došao, reče mu: – Uzmi ovaj ključ, pa otiđi u njihovu kuću, otvori je i uđi u ostavu u kojoj se nalaze takva i takva vrata, a nasred tih vrata je jedan kovčeg. Iznesi taj kovčeg iz kuće, pa ga razbij i uzmi iz njega haljinu od perja, a zatim mi je donesi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto devedeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Sit-Zubejida uzela ključ od 796.
Hasanove majke i da ga je dala Masruru, rekavši mu: – Uzmi ovaj ključ, otvori NOĆ
tu i tu ostavu, iznesi iz nje kovčeg i razbij ga, pa izvadi iz njega haljinu od perja i donesi mi je. – I Masrur joj odgovori: – S pažnjom i pokornošću! – pa uzme ključ iz Sit-Zubejidinih ruku i ode, a s njim pođe i starica kojoj oči bjehu pune suza, jer se kajala što je poslušala ženu i što je otišla s njom u kupatilo – tâ shvatila je da je žena zatražila da ode u kupatilo samo iz lukavstva. I starica uđe s Masrurom u kuću, otvori vrata i uđe u ostavu, a Masrur iznese kovčeg iz nje, pa izvadi iz njega košulju od perja i umota je u maramu, a zatim je odnese Sit-Zubejidi. I Sit-Zubejida uze haljinu, pa je stade okretati, čudeći se kako je lijepo načinjena, a potom je preda Hasanovoj ženi i zapita je: – Je li to tvoja haljina od perja? – Jest, o, gospođo – odgovori joj žena, pa pruži ruku i uzme haljinu, radujući joj se, a zatim je zagleda i vidje da je cijela i onakva ista kakva je bila na njoj, a da iz nje nije ispalo nijedno perce.

I ona se obradova videći to, te ustade, ostavivši Sit-Zubejidu, pa uze haljinu i razmota je, a zatim uze svoju djecu u naručje i umota se u haljinu, te tako postade ptica zahvaljujući moći velikog, slavnog Alaha. I Sit-Zubjeda se

začudi tome, i svi oni koji se nađoše tu čuđahu se onome što je činila Hasanova žena. I onda se mlada žena poče njihati, pa se prošeta i zaigra, a prisutni je netremice gledahu, čudeći se njenim postupcima. A potom mlada žena reče na razgovijetnom jeziku: – O, gospodo, zar to nije divno? – Jest, o, gospodarice ljepoticâ, divno je sve što si učinila – odgovoriše joj prisutni, a ona im reče: – A ovo što ću sad učiniti – bit će još divnije, o, gospodo!

I ona raširi krila, pa poletje sa svojom djecom i nađe se pod dvorskom kupolom, i onda stade na krov iznad sobe, dok su je prisutni gledali razrogačenih očiju i govorili: – Alaha nam, to je doista čudna i divna vještina kakve nikad nismo vidjeli! – A kad zaželje da odleti u svoju zemlju, žena se sjeti Hasana, te reče: – Počujte me, o, gospodo – pa izgovori ove stihove:

O, ti što kraj naš ostavi i ode
Dragima, žureći se i bježeći od nas,

Zar mišljaše da je meni divno s vama
I da tad za tugu ja nisam ni znala?

Kad, kô rob, u mrežu ljubavnu upadoh,
Ljubav mi tamnica postade u daljini.

Haljinu je moju sakrio, misleći
Da ga neću za to kleti pred jedinim,

A naredio je majci da je čuva
U ormaru svome, jer okrutan bješe.

Al' ja čuh da o njoj govore njih dvoje
I nadah se dobru i sreći obilnoj.

I u hamam odoh, pa u njemu zbunih
Sve umove svojom ljepotom velikom.

I, čudeć' se, poče Rašidova žena
Da me tad okreće i desno i lijevo,

A ja viknuh: – Čuj me, kalifova ženo,
Ja imam raskošnu haljinu od perja. –

Da je sad na meni, vidjela bi čuda
Koja otklanjaju tugu i jad svaki

– Gdje je? – zapita me kalifova žena.
– U kući gdje življah – ja joj odgovorih.

I Masrur donese haljinu od perja,
A od njena sjaja sve u mrak utonu.

I ja mu je uzeh iz ruku i vidjeh
Da i dugmad na njoj na svom mjestu stoji.

Haljinu obukoh, a sinove uzeh,
Pa raširih krila i brzo poletjeh.

O, svekrvo, reci mom mužu, kad dođe,
Da za nama pođe, ako nas još voli.

A kad je ona izgovorila ove stihove, Sit-Zubejida joj reče: – Hoćeš li da siđeš, pa da uživamo u tvojoj ljepoti, o, gospodarice ljepoticâ? Neka je hvala

onome koji ti je dao ljepotu i rječitost! – ali Hasanova žena uzviknu: – Ne može se vratiti ono što je minulo! – A potom reče majci bijednog i tužnog Hasana: – Alaha mi, o, gospođo, o, Umo Hasanova, morat ću čeznuti za tobom. Kad bude došao Hasan, kad nad njim budu dugo potrajali dani rastanka i kad zaželi da se zbliži i sastane s nama, a kad ga budu potresli vjetrovi ljubavi i čame, neka mi dođe na otoke Vak!

A potom žena odletje sa svojom djecom i uputi se u svoju zemlju, a Hasanova majka zaplaka kad vidje to i toliko se poče udarati po licu, ridajući, pa je pala onesviještena. A kad je starica došla k sebi, Sit-Zubejida joj reče: – O, gospođo hadžijko, da sam znala da će se to dogoditi i da si mi rekla što o tome, ja ti se ne bih protivila. Ja sam tek sada saznala da ona spada među džinove koji lete, a da sam prije znala da je takva roda, ja joj ne bih dala da obuče haljinu, niti bih joj dala da odvede djecu. Ali me ti nemoj osuđivati zbog toga, o, gospođo! – I starica joj odgovori (a nije mogla ništa drugo smisliti): – Ne osuđujem te zbog toga – pa iziđe iz kalifova dvora, pa je zatim išla sve dotle dok nije ušla u svoju kuću. I ona se tako poče udarati po licu da se onesvijestila, a kad se ponovo osvijestila, ona poče tugovati za ženom i njenom djecom, i zaželje da vidi i svoga sina, te izgovori ove stihove:

Kad ste vi otišli, ja suze prolih
Od tuge što ste otišli od mene.

Od muka ljubavnih i jada viknuh
(A brazdahu suze tad obraze moje):

– Rastasmo se. Da l' će i povratka biti?
Rastanak uništi sve što je skriveno.

O, kad biste opet vjerni meni bili! –
Vrate li se oni, sreća vratit će se.

A potom starica ustade, pa iskopa u kući tri groba, nad kojima je sjedila i plakala u noćne i dnevne sate, a kad se produžilo izbivanje njena sina i kad se povećala njena uznemirenost, njena tuga i njen bol, ona izgovori ove stihove:

Tvoj lik vidim i kad očne kapke sklopim
I kretanja tvoga po sobi se sjećam.

Ljubav prema tebi kosti mi prožima,
Kao sok što teče kroz voće i grane.

Kada tebe nema, srce mi se steže,
Te i sâm kudilac jad oprašta moj.

Ljubav prema tebi gospodari mnome,
Te se izbezumih od ljubavi silne.

Boj se milostivog, pa blag budi sada –
Voleći te, ja sad umirem zbog tebe.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto devedeset sedma noć, ona reče:

797. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasanova majka počela plakati i da je plakala u noćne i dnevne sate zbog rastanka sa svojim sinom, s njegovom ženom i njegovom djecom, i eto što je bilo s njom.

Što se pak tiče njena sina Hasana, on je bio kod djevojaka, a one ga počeše preklinajti da ostane kod njih tri mjeseca, pa mu poslije toga prikupiše novaca i spremiše deset svežnjeva – pet svežnjeva punih zlata, a pet punih srebra – dok u jedan svežanj metnuše hranu za nj, pa i same pođoše na put s njim. I Hasan ih poče preklinjati da se vrate, te se one stadoše grliti i opraštati s njim, a onda Hasanu priđe najmlađa djevojka, pa ga i ona zagrli i tako zaplaka da se onesvijestila. A potom djevojka dođe k sebi, pa izgovori ove stihove:

Kad će se ugasit' vatra zbog rastanka s vama,
Kad će strast minuti i kad ću s vama biti?
Plaši me i muči sad dan rastanka s vama –
Tȁ od praštanja ginu i ljudi mnogo jači.

I onda mu priđe druga djevojka, pa ga zagrli i izgovori ove stihove:

Opraštam se sad s tobom kao sa životom,
Jer ja s tobom gubim i sve prijatelje.
Zbog odlaska tvoga dušu vatra peče, –
U bliskosti s tobom pravi raj se krije.

I priđe mu i treća djevojka, pa ga zagrli i izgovori ove stihove.

Odgodismo oproštaj za dan rastanka,
Al' ne iz lijenosti il' zbog čega ružnog.
Ti si duša moja, u to sumnje nema –
Kako da se s dušom sad oprostim svojom?

I priđe mu četvrta djevojka, pa ga zagrli i izgovori ova dva stiha:

Nagnao me da plačem, pričajući mi tiho
O zlom rastanku priču kad se opraštah s njime.
On je taj biser koji ušima ja povjerih,
I ja ga ispih kao suzu iz oka svoga.

A potom priđe peta djevojka, pa zagrli Hasana i izgovori ova dva stiha:

Ne idi – ja bez tebe odlučna neću biti
Za rastanak sa onim što će otići opet.
Ja ni strpljenja nemam za naš rastanak skori,
A više ni suza nemam da rosim skitački trag.

A potom mu priđe šesta djevojka, pa ga zagrli i izgovori ova dva stiha:

Ja rekoh, kad njihova karavana ode
(A dušu iz tijela strast mi istrže tad):

– Vlastelin moćni kad bi sad sa mnom bio,
Sve lađe ja bih prigrabiti mogla.

A potom mu priđe sedma djevojka, pa i ona zagrli Hasana i izgovori ova dva stiha:

Čvrst budi kad se praštati valja,
A rastanak neka ne plaši tebe!

Sastanku skorom opet se nadaj –
»Oproštaj« kao »vratiše se« čitaj.

I ona izgovori još i ove stihove:

Tužna ja bijah dok ste vi daleko bili,
Te srce mi se sada ne može oprostit' s vama.

Alahu samo je znano da se ja ne oprostih
Iz straha da se srce od bola ne rastopi.

I Hasan se opraštao s djevojkama plačući, pa se onesvjestio zbog rastanka s njima, a potom je izgovorio ove stihove:

Dok se opraštah s njima, suze su bujicom tekle
Kao biseri koje ja u đerdane nizah.

I s njima gonilac ode, a ja ne mogoh tada
U duši svojoj naći čvrstine ni strpljenja.

A kad se rastah s njima, ja s tugom svojom odoh
S mjesta sastanaka naših, ne znajuć' za stan svoj.

I pođoh, ne znajuć' kud, jer miran mogu biti
Tek kad se vratim vama i kad vas vidim opet.

O ljubavi priče počuj, o, prijatelju moj –
Valja da tvoje srce čuje što ću ti reći.

Kad se rastala s njima, neka se duša moja
Rastane bez žaljenja s vječnošću i životom.

A zatim Hasan ubrza hod, pa je putovao tako i noću i danju, dok napokon nije stigao u Bagdad, Obitavalište mira i Svetinju abasidskog kalifata, ne znajući što se dogodilo poslije njegova odlaska. I on uđe u kuću, pa ode majci da je pozdravi, a onda vidje da joj je tijelo omršavjelo i da su joj se kosti istanjile od velikog ridanja, od nesanice i jecanja, te je nalikovala na čačkalicu, a nije mogla prosloviti ni riječi. I Hasan pusti deve da odu, pa priđe majci i zapita je gdje su mu žena i djeca, ali se starica tako zaplaka da se onesvijestila. A kad je vidje takvu, Hasan se ustumara po kući, tražeći ženu i djecu, ali od

njih ne bješe ni traga. A potom Hasan pogleda u ostavu, pa vidje da je otvorena, a vidje da je otvoren i kovčeg u kojem je bila haljina, te mu postade jasno da se njegova žena dokopala svoje haljine od perja, da ju je uzela i da je potom odletjela, odnijevši sa sobom i djecu.

A potom se on vrati otuda i vidje da mu se majka povratila od nesvjestice, te je zapita gdje su mu žena i djeca, ali ona i opet zaplaka i uzviknu: – O, čedo moje, neka bi ti Alah dao veću nagradu mjesto njih! – Evo njihova tri groba! – I Hasan ciknu iz sveg glasa poslije tih njenih riječi, pa pade onesviješten, te je ležao tako onesviješten od početka dana do podneva, a njegova tužna majka bijaše još tužnija, jer je izgubila nadu da će Hasan ostati živ. A Hasan dođe k sebi, pa opet briznu u plač i poče se udarati po licu, a podera i odijelo što je imao na sebi i u svojoj zbunjenosti poče hodati amo-tamo po kući, izgovarajući ove stihove:

Ljubav za njih tajim dokle mogu,
Ali vatra strasti ne gasi se.

Da l' ljubavna vatra koga manje peče?
Ja sam samo čistu ljubav uvijek pio.

A izgovori još i ovo:

I prije mene za bol rastanka su znali,
Jer se njega boji i živo i mrtvo,

Al' sve što su dosad krila moja rebra
Ja ne vidjeh nikad, niti čuh o tome.

A kad je izgovorio te stihove, Hasan uze mač i izvuče ga iz korica, pa priđe majci i reče joj: – Ako mi pravo ne kažeš što je bilo, odsjeći ću ti glavu, pa ću se i sam ubiti! – A njegova majka uzviknu: – O, čedo moje, nemoj to činiti, a ja ću ti reći sve. Vrati mač u korice, pa sjedni, a ja ću ti ispričati što se dogodilo – reče ona zatim, te Hasan vrati mač u korice i sjedne pored nje, a ona mu ponovi cijelu povijest od početka do kraja, rekavši mu: – O, čedo moje, da je nisam vidjela kako plače i zahtijeva da ode u kupatilo; da se nisam pobojala da ćeš doći i da će ti se ona požaliti, a da ćeš se ti naljutiti na mene, ja je ne bih odvela u kupatilo, a da se Sit-Zubejida nije naljutila na mene i da mi nije silom oduzela ključ, ja ne bih izvadila haljine iz kovčega, pa ma i umrla. Ali ti znaš, o, čedo moje, da nitko ne može učiniti ono što može učiniti kalif. A kad je eunuh donio haljinu, tvoja žena je pružila ruku i uzela je, misleći da joj nešto nedostaje, ali je vidjela da se haljini nije ništa dogodilo, te se obradovala, a onda je uzela djecu, privezala ih za svoj pojas, pa je obukla haljinu od perja, pošto joj je prije toga Sit-Zubejida svukla sve što je imala na sebi iz poštovanja prema njoj i njenoj ljepoti. A kad je obukla haljinu od perja, tvoja žena se stresla i pretvorila u pticu, pa je počela hodati po dvoru, te su svi gledali u nju, diveći se njenoj ljepoti i dražesti, a potom je poletjela i našla se navrh dvora, odakle me pogledala, rekavši mi: – Kad ti se sin bude vratio i kad mu budu dugi dani rastanka, kad zaželi da se zbliži i sastane sa mnom i kad ga

budu zanjihali vjetrovi ljubavi i čame, neka ostavi svoj zavičaj, pa neka dođe na otoke Vak. – Eto što je bilo s njom dok si ti bio odsutan . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto devedeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan ciknuo iz sve snage i 798. NOĆ
da je pao onesviješten kad mu je majka ispričala što je uradila njegova žena prije no što je odletjela. I on je ležao tako do kraja dana, a kad je došao k sebi, počeo se udarati po licu i savijati se na zemlji kao zmija, te je njegova majka sjedila pored njega i plakala do ponoći. A kad se povratio od nesvjestice, Hasan je zaplakao groznim plačem, pa je izgovorio ove stihove:

Zastanite i pogledajte napuštenoga sad –
Možda će vam žao biti što surovi bjeste.

Tako bolan da ga poznati nećete vi,
Kô da ga, Alaha nam, ni poznavali niste.

Doista mrtvac je on, jer strasno voljaše vas,
I mrtvim smatrao bi se, kada jecao ne bi.

Misliti uvijek valja da težak rastanak nije,
Al' zaljubljenom je gorči i teži od smrti same.

A kad je izgovorio te stihove, Hasan se ushoda po kući, jecajući, plačući i ridajući, pa je tako proveo pet dana, ne okusivši i ne popivši ništa. I onda mu priđe majka, pa ga poče zaklinjati i preklinjati da zašuti i prestane plakati, ali je on ne htjede ni čuti, već je neprestano ridao i plakao. I majka ga je tješila, ali on je nije čuo ni slušao već je izgovorio ove stihove:

Tako li se uzvraća ljubav strasna,
Takve li su gazele crnooke?

Da li ćeš u ustima njenim naći
Saće pčelinje ili vino rujno?

Pričajte mi povijest ljubavlju ubijenih –
Primjerom njinim tješit će se tužni.

Od stida poniknut' nemoj, kad te kore, –
Nisi ti prvi opčaran bio.

I Hasan je svejednako plakao do sutradan, a potom mu oči zaspaše, pa on u snu vidje svoju ženu kako tuguje i plače. I Hasan se prenu iza sna i ciknu, pa izgovori ova dva stiha:

Ja u snu vidim lik tvoj, a on za trenut tu je,
I najljepše mjesto tad u srcu dajem mu ja.

Sastanku da se ne nadam, umro bih začas,
A da tebe ne sanjam, draga, zaspao ne bih.

A kad nastade jutro, on udari u još veći plač i ridanje, te mu oko bijaše zaplakano a srce ojađeno. I on noću nije spavao i malo je jeo, pa je tako proveo mjesec dana, a kad je prošao taj mjesec, pade mu na pamet da ode svojim sestrama, ne bi li mu one pomogle da potraži svoju ženu. I on pozva deve, pa na pedeset deva ženki natovari iračke rijetkosti, a zatim uzjaha jednu od njih, poručivši majci da se stara o kući, dok sve svoje stvari dade na čuvanje, osim nešto malo stvari koje je ostavio u kući.

A zatim Hasan pođe i uputi se svojim sestrama, nadajući se da će mu one pomoći da se sastane sa svojom ženom, pa je putovao tako sve dotle dok nije došao u dvor tih djevojaka, na Oblak-planini. I Hasan uđe u dvor, pa dade poklone djevojkama i obradova ih njima, a one mu čestitaše na sretnom dolasku i zapitaše ga: – O, brate, zašto si nam tako brzo došao? Ta nema više od dva mjeseca otkako si otišao od nas. – A Hasan zaplaka, pa izgovori ove stihove:

Vidim, tuguje duša, jer drago izgubi svoje,
Te život sa svim blagom ne raduje je više.

Za boljku moju lijek se sada ne može naći.
Kad svog liječnika nema, tko je izliječit' može?

Otkad nas ostavi, mila, san nas je napustio –
Kad puše vjetar, ja ga samo o vama pitam.

Nedavno bio je on sa dragom tako lijepom
Da, mjesto suza, sama krv iz očiju teče.

Ako u zemlji njenoj, putniče, zastaneš malo –
Možda će od njenog daha oživjet' srca naša.

A kad je izgovorio te stihove, Hasan ciknu iz svega glasa i pade onesviješten, te djevojke posjedaše pored njega, pa su tako sjedile sve dotle dok on nije došao k sebi. A kad se osvijestio, Hasan izgovori ove stihove:

Nadam se da će sudba okrenut' uzdu, možda,
I dragog dovesti mi – tá prevrtljiva sudba!

Da nađem što mi treba, udes pomoći će mi.
Jer poslije zbivanja prošlih, drugih zbivanja ima.

A kad je izgovorio te stihove, Hasan ponovo zaplaka i ponovo se onesvijesti, a potom dođe k sebi, pa izgovori ove stihove:

Jesi li zadovoljna, najveća boljko i tugo?
Voleći, Alaha mi, sad zadovoljan ja sam.

Zar grijeh i zločin nije što me ostavi sama?
Zažali za rastankom i vrati mi se opet.

Mada ste daleko sad, ja divno lice vaše
Pogledom uvijek pratim, pa ma gdje bili vi.

Strasnom ljubavlju mi je zaokupljena duša,
A guče l' golub il' jeca, radujmo se mi.

O, golube, što dragu svejednako dozivaš svoju,
Sa čežnjom većom samo tugujem i ja s tobom.

Nagnao si mi oči da neprestano plaču
Što neće vidjeti one koji odoše od nas.

Svakoga trena i časa k njima me srce vuče,
A kad nastane noć, za njima čeznem ja.

I kad je Hasanova sestra čula te njegove riječi, ona mu ode i vidje ga kako leži onesviješten, te vrisnu i poče se udarati po licu, a to čuše njene sestre, pa i one dođoše i vidješe da Hasan leži onesviješten. I djevojke okružiše Hasana i zaplakaše zbog njega, a kad ga vidješe, ne izmače im iz vida da je zaljubljen i da ga more ljubav, čežnja i strast. I one zapitaše Hasana što mu je, a on im reče da je za vrijeme njegove odsutnosti odletjela njegova žena i da je odvela svoju djecu, te se djevojke rastužiše i zapitaše ga što je ona rekla kad je odletjela, a on im odgovoroi: – O, sestrice, ona je rekla mojoj majci: – Kad ti bude došao sin i kad mu budu duge noći rastanka, kad bude zaželio da se zbliži i sastane sa mnom i kad ga budu zanjihali vjetrovi ljubavi i čame, reci mu da mi dođe na otoke Vak. – I djevojke se počeše došaptavati poslije tih Hasanovih riječi, a zatim se zamisliše, pa svaka od njih poče pogledâti ostale svoje sestre, dok je Hasan gledao u njih. A zatim sestre oboriše glave i držahu ih tako neko vrijeme, pa ih podigoše i uzviknuše: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! – I sestre rekoše Hasanu: – Pruži ruke k nebu – ako dohvatiš nebo, dospjet ćeš i do svoje žene . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sedamsto devedeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su djevojke rekle Hasanu: – 799.
Pruži ruke k nebu, pa ako dohvatiš nebo, dospjet ćeš i do svoje žene – a da su NOĆ
onda niz Hasanove obraze potekle suze kao kiša i pokvasile mu odijelo, dok je on izgovarao ove stihove:

Uzbuđuju me obrazi rumeni i oči,
Te ustrajan nisam kad nesanica dođe.

O, nježne djeve bijele! Vi surovošću svojom,
Ubijate mi tijelo, a duše već nema u njemu.

Vitke ste i gazelama slične sve, hurije,
Te bi se i sveci u vas zaljubiti mogli.

Promiču one po vrtu kô vjetar jutarnji,
A ljubav, nemir i tuga mene more tada.

Za jednu ljepojku ja sam snove vezao svoje,
Te mi u srcu cijelom zbog nje vatra gori sad.

O, mlada djevo nježna s udovima vitkim!
Lice joj jutro donosi, a kovrče – mrak.

Uzbuđuje me ona, a koliko junaka još
Uzbudiše dosad obrazi i pogledi njeni!

A kad je izgovorio te stihove, Hasan zaplaka, te i djevojke zaplakaše zbog njegova plakanja, jer im ga bijaše žao, a bijahu i ljubomorne. I onda ga počeše savjetovati da se strpi, obećavajući mu da će se zbližiti s dragima, a priđe mu i najmlađa sestra, pa mu reče: – O, brate, umiri svoju dušu i rashladi oči! Strpi se, pa ćeš postići ono što želiš, jer onaj koji trpi ne žureći se, dobiva ono što hoće, pošto strpljenje vodi k olakšanju. Pjesnik je rekao:

Pusti sudbu da trči s opuštenom uzdom,
A noć provedi cijelu s dušom slobodnom uvijek.
Dok budeš oči samo sklopio i otvorio,
Alah će stanje tvoje već promijeniti, vjeruj.

A potom mu sestra reče: – Okrijepi srce i očeliči volju – desetogodišnji sin neće umrijeti u svojoj devetoj godini, a čovjek se može razboljeti od plakanja, tuge i bola. Ostani kod nas dok se ne odmoriš, a ja ću smisliti neko lukavstvo, kako bi pomoću njega mogao dospjeti do svoje žene i svoje djece, ako ushtije veliki Alah. – I Hasan zaplaka groznim plačem, pa izgovori ove stihove:

Proći će moja boljka tjelesna,
A bol u srcu neizlječiv je.
Jedini lijek je za bol ljubavni
Zbliženje s onim koga volimo.

A kad je izgovorio te stihove, Hasan sjedne pored svoje sestre, pa ona zapodjene razgovor s njim i počne ga tješiti i raspitivati se o uzroku njegova rastanka sa ženom, te joj on reče kako se rastao od nje, a onda ona uzviknu: – Alaha mi, o, brate, ja sam ti htjela reći: – Spali haljinu od perja! – ali me sotona natjerao da zaboravim to. – I ona poče razgovarati s Hasanom i savjetovati ga, a kako je sve to dugo potrajalo, on se još više uzruja, te izgovori ove stihove:

Dragana dušom mojom zagospodarila je,
A Alah što je sudio, otklinit' ja ne mogu.
Ljepotu Arabljana ona je sakupila,
A sad kao gazela po mojoj duši igra.
Ljubav podnosim teško, a snaći se ne mogu,
Te plačem, al' od toga nikakve koristi nemam.
Ljepojka ima sedam i sedam još godina –
Kô mjesec je od četir' i pet i još pet dana.

A kad vidje kakva je njegova ljubav i strast i kako ga more uzbuđenje i zanos, njegova sestra ode svojim sestrama zaplakanih očiju i ucviljena srca, pa se rasplače pred njima, a zatim pojuri i poče im ljubiti noge, moleći ih da po-

mognu njenu bratu da dođe do onoga što mu je potrebno i da se sastane sa svojom ženom i svojom djecom. I sestre joj obećaše da će smisliti nešto za Hasana, kako bi mogao otići na otoke Vak. A najmlađa sestra je plakala pred svojim sestrama sve dotle dok se i one ne rasplakaše i dok joj ne rekoše: – Umiri svoje srce! Mi ćemo se postarati da ga sastavimo s njegovom obitelji, ako ushtije veliki Alah.

I Hasan provede kod djevojaka cijelu godinu dana, a iz očiju su mu neprestano tekle suze.

A djevojke su imale strica, brata njihova oca, koji se zvao Abd-al-Kadus. On je veoma volio najstariju djevojku, pa joj je svake godine po jedanput dolazio u pohode i činio sve što joj je bilo potrebno, te djevojke njemu ispričaše Hasanovu povijest, rekavši mu što mu se dogodilo s magom i kako mu je on došao glave, a njihov stric se obradova kad je to čuo, te dade najstarijoj djevojci jednu vrećicu punu kadiva, rekavši joj: – O, kćeri moga brata, kad ti što bude zadavalo brige, kad te snađe neko zlo ili ti štogod ustreba, baci ova kadiva na vatru i pozovi me po imenu – ja ću ti brzo doći, pa ću obaviti tvoj posao. – A oni su vodili taj razgovor prvoga dana u toj godini. I najstarija djevojka reče jednoj od svojih sestara: – Prošla je cijela godina, a stric nam nije došao. Udari kresivom o kremen i donesi mi kutiju s kadivama.

I djevojka ode radosna, a potom donese kutiju s kadivama, pa je otvori, uze iz nje malo kadiva i pruži ga sestri, koja ga baci na vatru, pozivajući po imenu svoga strica. I kadivo još ne bijaše izgorjelo, a na kraju doline podiže se prašina, pa se iza nje ukaza starac na slonu koji je rikao pod njim. A kad djevojke ugledaše starca, on im poče davati znakove nogama i rukama, pa poslije jedne minute stiže do njih, sjaha sa slona i priđe im. I djevojke zagrliše starca i poljubiše mu ruke i pozdraviše ga, a on sjede, pa djevojke zapodjenuše razgovor s njim i počeše se raspitivati o uzroku njegova izbivanja. I Abd-al-Kadus im kaza: – Maločas sam sjedio sa ženom vašega strica pa sam osjetio miris kadiva, te sam došao amo jašući onoga slona: što to hoćeš, o, kćeri moga brata? – O, striče, mi smo te se zaželjele, jer ima već godina dana kako nam nisi dolazio, a ti nemaš običaj da izbivaš više od godinu dana – odgovori djevojka starcu, a on joj reče: – Imao sam posla, a spremao sam se da vam dođem sutra. – I djevojke mu se zahvališe za to i poželješe mu svako dobro, sjedeći tako i razgovarajući s njim . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su djevojke sjedile i razgovarale 800.
sa svojim stricem, a da mu je najstarija djevojka rekla: – O, striče, mi smo ti NOĆ
ispričale povijest Hasana Basorskog koga je ovamo doveo mag Bahram, a rekle smo ti da je on ubio maga i ispričale ti priču o onoj ženi, kćeri najvećega cara, koju je on uhvatio. Mi smo ti tada rekle kakve je sve teškoće i strahote on podnio, kako je uhvatio pticu, carevu kćerku, kojom se oženio, i kako je s njom otišao u svoju zemlju. – Jest. A što mu se dogodilo poslije toga? – zapita starac,

a djevojka mu kaza: – Ona ga je prevarila, a on je od nje dobio dva sina, koje je ona odnijela i s kojima je odletjela u svoju zemlju za vrijeme njegova izbivanja, rekavši njegovoj majci: – Kad ti se sin bude vratio i kad mu budu duge noći rastanka; kad zaželi da se zbliži sa mnom i kad ga budu zanjihali vjetrovi tuge i čame, neka mi dođe na otoke Vak.

I starac zaklima glavom i ugrize se za prst kad je to čuo, pa obori glavu i poče šarati prstom po zemlji, a zatim se obazre desno i lijevo, dok ga je Hasan gledao, sakrivši se od njega. I djevojke rekoše svome stricu: – Odgovori nam – srca nam se kidaju – a Abd-al-Kadus zaklima glavom, pa ima kaza: – O, kćerčice, taj čovjek se zamorio, a srlja u velike strahote i strašne opasnosti, jer se ne može približiti otocima Vak.

I onda djevojke pozvaše Hasana, te on iziđe i priđe šeiku Abd-al-Kadusu, pa mu poljubi ruke i pozdravi ga, a starac mu se obradova, te ga posadi pored sebe. I djevojke rekoše svome stricu: – O, striče, objasni našem bratu ono što si nam rekao – te starac kaza: – O, dijete moje, okani se velikih muka, jer nećeš moći stići na otoke Vak, pa makar s tobom bili džinovi koji lete i zvijezde koje promiču; između tebe i tih otoka ima sedam dolina i sedam mora i sedam velikih planina, pa kako onda možeš dospjeti do njih i tko te tamo može odvesti? Alaha radi, vrati se što prije i nemoj se zamarati.

A kad je čuo te riječi šeika Abd-al-Kadusa, Hasan se onesvijesti od plača, te su djevojke sjedile oko njega i plakale zbog njegova plakanja, a najmlađa djevojka uz to još podera haljine koje je imala na sebi i poče se tako udarati po licu da se i ona onesvijestila. I šeik Abd-al-Kadus vidje da su sve one uzbuđene, ožalošćene i zabrinute, te se sažali na njih i viknu im, suosjećajući u njihovoj tuzi: – Umuknite! – a potom reče Hasanu: – Umiri svoje srce i raduj se, jer ćeš doći do onoga što ti je potrebno, ako ushtije veliki Alah! O, dijete moje – reče starac zatim – ustani, prikupi snagu i pođi za mnom.

I Hasan se uspravi i podigne, pa se oprosti s djevojkama i pođe za šeikom, radujući se što će doći do onoga što mu bijaše potrebno. A potom šeik Abd-al-Kadus pozva slona, te on dođe, a starac ga uzjaha i posadi Hasana iza sebe, pa pođe na put, i tako je putovao tri dana i tri noći, promičući brzo kao munja, dok napokon nije došao do jedne velike plave planine na kojoj sve kamenje bijaše plavo, a nasred te planine bijaše jedna spilja s vratima od kineskoga željeza. I šeik uze Hasana za ruku, pa ga skine sa slona, a potom i sam sjaha, i pusti slona da ode. I starac priđe k vratima, pa zalupa u njih, a ona se širom otvoriše i iz spilje iziđe jedan crn i gol rob, sličan ifritu, koji je držao mač u desnoj ruci, a u drugoj mu bješe čelični štit. I rob baci mač i štit iz ruku čim je ugledao šeika Abd-al-Kadusa, pa mu priđe i poljubi mu ruku, a potom šeik uze za ruku Hasana i uđe s njim u spilju. I rob zatvori vrata za njima, a Hasan vidje da je to velika i široka spilja i da se u njoj nalazi jedan zasvođen prolaz. I svi oni prevališe rastojanje od oko jedne milje, pa ih njihovi koraci dovedoše u jednu veliku pustinju, a onda se uputiše k jednom stupu na kojemu bijahu dvoja velika vrata, salivena od žutoga bakra. I šeik Abd-al-Kadus uđe na jedna

od tih vrata, pa ih zatvori, rekavši Hasanu: – Sjedi pred tim vratima i pazi da ih ne otvoriš i da ne uđeš, a ja ću ući, ali ću se uskoro vratiti.

I starac uđe, pa se zadrža jedan sat, računajući po zvijezdama, a zatim iziđe i izvede jednog osedlanog i zauzdanog konja koji je letio kad je trčao, a kad je letio – ni prašina ga nije mogla stići. I šeik privede toga konja Hasanu, pa mu reče: – Uzjaši ga! – a potom otvori druga vrata, kroz koja se mogla vidjeti jedna široka pustinja. I Hasan uzjaha konja, pa obojica iziđoše na ta vrata i obreše se u toj pustinji, a onda šeik reče Hasanu: – O, dijete moje, uzmi ovo pismo, pa otputuj u mjesto u koje će te odnijeti ovaj konj, a kad budeš vidio da se konj zaustavio pred vratima ovakve iste spilje, sjaši s njega, pa metni uzdu na jabuku sedla i pusti ga da ode. Konj će ući u spilju, a ti nemoj ući u nju, već stoj pred vratima i čekaj pet dana, a nemoj biti nestrpljiv – šestoga dana izići će iz spilje jedan crn starac u crnom odijelu, s bijelom i dugom bradom koja mu doseže do pupka. A kad ga budeš ugledao, poljubi mu ruke, pa se uhvati za skut njegova odijela i metni taj skut na svoju glavu, a plači pred njim dok se ne sažali na tebe i dok te ne zapita što ti je potrebno, pa kad ti bude rekao: – Što ti je potrebno? – predaj mu ovo pismo. On će uzeti pismo od tebe i ništa ti neće reći, već će ući u spilju, a tebe će ostaviti, a ti stoj na tome mjestu i nemoj biti nestrpljiv, a šestoga dana čekaj starca – on će izići iz spilje. Ako bude izišao iz spilje sam, znaj da ćeš doći do onoga što ti je potrebno, a ako iz spilje iziđe koji od njegovih slugu, znaj da će te on ubiti, i to je sve. I znaj, o, dijete moje, da srlja u propast svaki onaj koji se izlaže opasnosti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je šeik Abd-al-Kadus predao pismo Hasanu i da ga je onda obavijestio o onome što će mu se dogoditi, rekavši mu: – Znaj do srlja u propast svaki onaj koji se izlaže opasnosti, pa ako se bojiš za svoju dušu, nemoj srljati u smrt, a ako se ne bojiš – pred tobom je ono što hoćeš, a ja ti rekoh što je i kako je. Ako pak hoćeš da se vratiš svojim drugaricama, onaj slon je ovdje, pa će te on odnijeti kćerima moga brata, a one će te poslati u tvoju zemlju i vratit će te u tvoj zavičaj, gdje će ti Alah dati bolju ženu od one u koju si se zaljubio. – A kako mi može biti ugodan život ako ne postignem ono što želim? – reče Hasan šeiku. – Ja se nipošto neću vratiti prije no što stignem do svoje dragane, ili će me zadesiti smrt. – I Hasan zaplaka, pa izgovori ove stihove: 801. NOĆ

Pošto izgubih dragu, sve većom strašću moren,
Stojim i kukam za njom, sav skrhan i ponižen.

S čežnjom cjelivam zemlju kojom skitaju oni,
Ali od toga čežnja sve veća biva moja.

Čuvaj, Alaše, one kojih se duša sjeća!
S mukama zbližih se ja, ostaviv nasladu svu.

Oni mi vele: – Trpi! – al' ipak odoše s njom,
Zažegav uzdahe moje na dan odlaska njena.

Bojim se praštanja samo i ovih riječi njenih:
– Odoh, pa prijateljstva sjećaj se uvijek našeg!

Kome da se obratim da me zaštiti sada? –
U svojoj nevolji samo od njih sreći se nadam.

O, jade! Vratih se opet da se oprostim s tobom,
A svi dušmani tvoji radovahu se tome.

Žalosti moja! Toga oduvijek bojao sam se!
O, strasti, jače gori u duši mojoj sada!

Kad dragih bića nema, život ne mili mi se,
A vrate li se oni, radostan i sretan bit ću!

Alahom kunem se da se suze ne klone mene,
Već jedna za drugom teku otkako izgubih njih.

Kad je čuo te Hasanove riječi i stihove, šeik Abd-al-Kadus shvati da on neće odustati od onoga što je želio i da riječi nemaju utjecaja na nj, te bijaše uvjeren da će se mladić izložiti opasnosti, pa makar izgubio i dušu. – O, dijete moje – reče mu šeik – znaj da se otocima Vak nazivaju sedam otoka na kojima se nalazi velika vojska, a svi vojnici u toj vojsci su nevine djevojke. A u unutrašnjosti otoka žive šejtani, maridi, čarobnjaci i razna plemena, te se sa njih ne može vratiti nitko od svih onih koji odlaze tamo, jer se nikad nije dogodilo da netko ode na te otoke i da se vrati s njih. Tako ti Alaha, vrati se što prije svojim rođacima i znaj da je žena kojoj si pošao – kći cara svih tih otoka. Kako onda možeš dospjeti do nje? Poslušaj me, o, dijete moje, pa će ti Alah možda dati u zamjenu neku bolju ženu od nje.

– Alaha mi, o, gospodaru – reče mu na to Hasan – kad bi me zbog nje isjekli na komade, time bi se samo povećala moja ljubav i moja uznemirenost. Ja svakako moram vidjeti svoju ženu i svoju djecu i otići na otoke Vak, a otuda ću se vratiti samo s njom i sa svojom djecom, ako ushtije veliki Alah. – Da li to znači da ćeš svakako otići tamo? – zapita ga šeik Abd-al-Kadus, a Hasan mu odgovori: – Jest, a od tebe hoću da se samo pomoliš Alahu za mene, kako bi mi on pružio svoju potporu i pomoć – možda će me Alah uskoro sastaviti sa ženom i djecom. – I Hasan zaplaka od velike čežnje za njima, pa izgovori ove stihove:

Vi ste sad želja moja i od svih ljudi bolji,
Te ste pogleda mojih i moga sluha meta.

Srcem vladate mojim, živeć' u njemu uvijek,
A kad odoste vi, žalost mi obuze dušu.

Misliti nemojte da me strast kud odvesti može,
Jer ljubav prema vama unesrećila me je.

Nema vas, te je radost iščezla sva sa vama,
A sve što svijetlo bijaše veoma tužno je sad.

Ostavši na mukama, ja zvijezde napasah sjajne,
I plakah, a suze mi kao kiša niz lice tekoše.

O, noći, duga si odveć kad duše nemir mori
I kad se s uzbuđenjem u lik mjesečev zuri.

O, vjetre, kad prohujiš iznad staništa dragih,
Pozdrav im odnesi moj – ja dugo živjet' neću.

Reci im kakve muke dosad sam podnio ja,
Jer oni koje volim ne znaju ništa o meni.

A kad je izgovorio te stihove, Hasan zaplaka tako groznim plačem da se onesvijestio, a potom dođe k sebi, te mu šeik Abd-al-Kadus reče: – O, dijete moje, ti imaš majku – nemoj je nagnati da osjeti tugu za izgubljenim sinom! Ali mu Hasan reče: – O, gospodaru, ja se neću vratiti drukčije do sa svojom ženom, ili će me snaći smrt. – A potom Hasan i opet zaplaka i zarida, pa izgovori ove stihove:

Tako mi ljubavi, zavjet s daljinom ja ne mijenjam,
Jer nisam takav čovjek da zavjet pogazit' mogu.

Kad bih htio reći štogod o čežnji svojoj,
Ljudi bi rekli o meni: – Tà bjesomučan on je!

Kad čežnja čovjeka mori, kad rida i kad ga svega
Obuzmu jad i tuga – kakav on može biti?

I tada šeik vidje da on neće odustati od onoga na što se odlučio, pa makar mu propala i duša, te mu preda pismo i poželi mu svaku sreću, i kaza mu što valja da radi, rekavši mu: – Toplo te preporučujem u pismu koje šaljem Abu-r-Ruvejšu, sinu Mujinove kćeri Bilkise. On je moj nastavnik i učitelj, a pred njim postaju mirni svi ljudi i džinovi, jer ga se boje. – Pođi s Alahovim blagoslovom – reče mu potom šeik, te Hasan pođe, opustivši uzdu, a njegov konj poletje brže od munje.

I Hasan je brzo odmicao jašući konja, putujući tako punih deset dana, a onda ugleda pred sobom nešto golemo, što bijaše crnje od noći, a ispunjavaše sav prostor između istoka i zapada. I Hasan dojaha do te grdosije, a onda konj zarza pred njom, pa počeše dolijetati konji kao kad pada kiša, a bijaše ih toliko da ih nitko ne bi mogao izbrojiti, niti im je tko mogao sagledati kraja. I oni se počeše češati o Hasanova konja, te se on poplaši i prestraši od njih, ali je letio i dalje, okružen tim konjima, dok tako nije doletio do spilje koju mu bijaše opisao šeik Abd-al-Kadus. I konj se zaustavi pred vratima te spilje, a onda Hasan sjaha s njega i sveza uzdu za jabuku sedla, pa konj uđe u spilju, dok Hasan ostade pred vratima, kao što mu bješe zapovjedio Abd-al-Kadus. I on poče razmišljati o ishodu pothvata – o tome kakav će on biti, a bio je zbunjen i uzrujan, jer nije znao što će biti s njim . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan sjahao s konja i da je 802.
onda ostao ispred vrata, stojeći i razmišljajući o ishodu svoga pothvata – o NOĆ
tome kakav će on biti, a da nije znao što će se zbiti s njim. I on je proveo pet dana i pet noći ispred vrata te spilje, ne trepnuvši, tužan, zbunjen i zamišljen, jer bješe ostavio bića koja mu bijahu bliska, svoje rođake, drugove i prijatelje,

te mu je oko plakalo, a srce se ledilo od tuge. I on se sjeti majke, pa poče razmišljati o onome što će mu se dogoditi, o rastanku sa svojom ženom i svojom djecom i o svemu onome što bijaše podnio, a zatim izgovori ove stihove:

Vi ste mi lijek za dušu, a ona tone sada,
    I suze bujno teku iz očnih kapaka mojih.

Rastanak, bol i progonstvo – udes je sve to moj –
    Daleko od rodbine, ja čežnji podlegoh sad.

Zaljubljen sam i ljubav obuzela me je svega,
    A zbog rastanka s dragom zla sudba snašla me je.

Ako me nevolja snađe u toj ljubavi mojoj –
    Zar sudba prevrtljiva valjane ljude štedi?

I Hasan još nije pravo ni izgovorio te stihove, a iz spilje iziđe Abu-r-Ruvejš, koji bijaše sav crn, i na sebi imađaše crno odijelo. I Hasan vidje i prepozna toga šeika po obilježjima koja mu bješe spomenuo Abd-al-Kadus, pa pojuri k njemu i prinese svoje obraze njegovim nogama, a uhvati Abu-r-Ruvejšovu nogu i metnu je na svoju glavu, zaplakavši pred njim. I onda ga zapita šeik Abu-r-Ruvejš: – Što ti je potrebno, o, dijete moje? – a Hasan pruži ruku i preda pismo šeiku Abu-r-Ruvejšu, koji ga uze, pa uđe u spilju, ne odgovorivši Hasanu.

A Hasan ostade, pa je sjedio na tome istome mjestu, ispred vrata, kao što mu bijaše rekao šeik Abd-al-Kadus. I on je plakao, pa je tako na tome mjestu proveo pet dana sjedeći, te ga obuzeše još veća uzrujanost i još veći strah, i svejednako ga je morila nesanica, pa kad se već izbezumio od muka što ih je podnosio zbog udaljenosti i duge nesanice, on izgovori ove stihove:

Hvala nek je gospodu s nebesa!
    Zaljubljenik mučenik je pravi.

Tko ljubavi osjetio nije,
    Nevolja mu teška nije znana.

Kad bih suze svoje skupit' mog'o,
    Potekle bi rijeke krvi moje.

Okrutan bješe moj prijatelj često
    I željaše da tugujem samo, –

Izgrdi me, kada se sažali,
    A ja rekoh: – To plakanje nije.

Al' ja pođoh da život završim,
    A kamenom netko me pogodi.

Teško mi je, te i zvijeri plaču,
    Pa čak i ptice što zrakom lete.

I Hasan je plakao tako dok ne zarudje zora, a onda iz spilje odjednom iziđe Abu-r-Ruvejš, pa dade Hasanu znak rukom da mu priđe, te mu on priđe,

a šeik ga uhvati za ruku, pa uđe s njim u spilju. I Hasan se onda obradova, jer bješe uvjeren da će doći do onoga što mu bijaše potrebno. I šeik je išao, a Hasan je išao za njim oko pola dana, pa tako dođoše do jednog zasvođenog ulaza s čeličnim vratima. I Abu-r-Ruvejš otvori ta vrata, i uđe s Hasanom u jedan prolaz od kamena oniksa, pa su onda obojica išli njime sve dotle dok nisu došli do jedne velike i prostrane dvorane obložene mramorom, na čijoj sredini bijaše vrt sa svakojakim drvećem, cvijećem i voćem, a u njoj cvrkutahu ptice na drveću i slavljahu Alaha, gospodara pokorioca. A u toj dvorani bila su četiri trijema jedan prema drugome, a pod svakim trijemom bila je po jedna soba sa šedrvanom, dok je na uglovima svakog šedrvana bio po jedan lav od zlata. A u svakoj sobi bio je po jedan naslonjač, i u svakom naslonjaču po jedan čovjek pred kojim je bilo veoma mnogo knjiga, i pred svakim od tih ljudi bila je po jedna zlatna mangala, u kojoj su se nalazili žeravica i kadiva. I pred tim šeicima sjedili su njihovi učenici, koji su čitali knjige s njima.

A kad uđoše šeik Abu-r-Ruvejš i Hasan, ti šeici ustadoše i odadoše im počast, a zatim im priđe Abu-r-Ruvejš, pa im dade znak da puste prisutne da odu, te ih oni pustiše. I ta četiri šeika ustadoše, pa posjedaše ispred šeika Abu-r-Ruvejša, a zatim ga zapitaše što je to bilo s Hasanom. I šeik Abu-r-Ruvejš dade znak Hasanu i reče mu: – Ispričaj svoju povijest okupljenima i reci im što ti se dogodilo od početka do kraja. – I Hasan im ispriča svoju povijest do kraja, a kad je završio priču, svi šeici povikaše: – To li je onaj koga je mag dao jastrebovima da ga podignu na planinu, pošto ga je najprije ušio u devinu kožu? – Jest – reče im Hasan, a oni onda priđoše Abu-r-Ruvejšu, pa mu rekoše: – O, šeiče naš, njega je Bahram popeo na planinu poslužívši se lukavstvom. A kako je sišao s nje i kakva je čuda vidio na njoj? – O, Hasane – reče onda šeik Abu-r-Ruvejš – ispričaj im kako si sišao s planine i reci ima kakva si čuda vidio na njoj! – I Hasan im ponovo ispriča sve što mu se dogodilo od početka do kraja, rekavši im kako je uhvatio Perzijanca i kako ga je ubio, kako je oslobodio onog čovjeka i uhvatio djevojku, i kako mu je žena na prijevaru uzela djecu i odletjela, a spomenu im i sve strahote i nevolje koje bijaše podnio. I prisutni se začudiše kad su čuli što se sve dogodilo Hasanu, te se obratiše šeiku Abu-r-Ruvejšu i rekoše mu: – O, šeiče nad šeicima, ovaj mladić je nesretan, Alaha nam, pa ćeš mu možda ti pomoći da oslobodi svoju ženu i svoju djecu...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan ispričao svoju povijest 803.
šeicima, a da su oni onda rekli šeiku Abu-r-Ruvejšu: – Ovaj mladić je nesretan, NOĆ
pa ćeš mu možda ti pomoći da oslobodi svoju ženu i svoju djecu. – Onda im reče šeik Abu-r-Ruvejš: – O, braćo, to je krupna i opasna stvar, a ja nisam vidio čovjeka kome bi život bio tako odvratan kao ovome mladiću. Ta vi znate da se teško može dospjeti na otoke Vak i da do njih nitko nije dospio a da se pri tom nije izložio opasnosti, pa vam je poznata i njihova snaga i snaga njihovih

pomoćnika, te ja neću kročiti nogom na njihovu zemlju, niti ću im se u nečemu protiviti. Kako ovaj čovjek može dospjeti do kćeri najvećega cara, tko ga može odvesti do nje i tko mu u tome može pomoći? – O, šeiče nad šeicima – rekoše mu starci – ovoga čovjeka je ubila strast, te se izložio opasnosti kad je došao amo i kad ti je donio pismo od tvoga brata šeika Abd-al-Kadusa, pa zato treba da mu pomogneš.

I Hasan ustane, pa počne ljubiti Abu-r-Ruvejšovu nogu, a zatim podigne jedan skut njegova odijela i stavi ga na svoju glavu, pa zaplače i reče Abu-r-Ruvejšu: – Molim te da me sastaviš s mojom ženom i mojom djecom Alaha radi, pa makar mi tada propali i duša i srce – a prisutni zaplakaše kad ga vidješe gdje plače, pa rekoše šeiku: – Steci nagradu čineći dobro ovome jadniku radi svoga brata šeika Abd-al-Kadusa. – Taj mladić je nesretan, a ne zna u što srlja, ali ćemo mu mi pripomoći koliko god možemo – reče onda Abu-r-Ruvejš. I Hasan se obradova kad je čuo te njegove riječi, pa mu poljubi ruke, a poče ljubiti ruke i svim ostalim prisutnim šeicima redom, moleći ih da mu pomognu.

I onda Abu-r-Ruvejš uzme list papira i pero, pa napisa pismo i zapečati ga, a zatim ga preda Hasanu, davši mu i jednu kožnu kutiju u kojoj bijahu kadiva i pribor za vatru – kresivo i ostalo. I Abu-r-Ruvejš reče Hasanu: – Čuvaj ovu kutiju, pa kad zapadneš u neku nevolju, zapali malo ovoga kadiva i pozovi me – ja ću ti doći i izbavit ću te iz nevolje.

A zatim šeik Abu-r-Ruvejš naredi jednome od prisutnih da pozove jednoga ifrita iz reda letećih džinova, a kad je taj ifrit došao, šeik ga zapita: – Kako se zoveš? – Tvoj rob Dahnaš-ibn-Fahtaš – odgovori mu ifrit. I Abu-r-Ruvejš reče ifritu: – Priđi mi bliže – te mu se Dahnaš približi, a šeik Abu-r-Ruvejš prinese usta njegovu uhu, pa mu reče nekoliko riječi. I ifrit zaklima glavom, a šeik reče Hasanu: – O, dijete moje, ustani, pa sjedni na ramena ifrita Dahnaša Letećeg, a kad te on bude uzdigao na nebesa i kad budeš čuo anđele kako pjevaju slavopojke po zraku, nemoj i sam pjevati slavopojke, jer ćeš poginuti, a poginut će i on. – Neću prozboriti ni riječi! – uzvikne Hasan, a šeik mu reče: – O, Hasane, kad ifrit bude odletio s tobom, on će te drugoga dana spustiti na bijelu zemlju, čistu kao kamfor, a kad te bude spustio tamo, pođi sam i idi punih deset dana, a onda ćeš doći do jednih gradskih vrata. Kad budeš došao do njih, uđi na njih, pa zapitaj gdje je car toga grada, a kad se budeš sreo s njim, pozdravi ga, zaželi mu mira, poljubi mu ruku i predaj mu ovo pismo, ne bi li te on posavjetovao. Uzmi pismo! – I Hasan odgovori šeiku: – Slušam i pokoravam se! – pa iziđe s ifritom, a šeici ustadoše, pa mu poželješe svaku sreću, a ifritu preporučiše da se stara o njemu.

I ifrit ponese Hasana na svojim ramenima, pa se uzdigne do nebeskih oblaka, te je letio tako toga dana i te noći, i Hasan je čuo kako anđeli pjevaju slavopojke na nebu, a kad nastade jutro, ifrit spusti Hasana na zemlju bijelu kao kamfor, pa ga ostavi i ode. A kad je osjetio da je na zemlji i da oko njega nema nikoga, Hasan pođe, pa je išao tako punih deset dana, ne zastajući ni danju ni noću, dok nije došao do gradskih vrata.

I onda Hasan uđe u grad, pa zapita ljude gdje je car toga grada, a oni mu pokazaše put koji vodi u njegov dvor, rekavši mu: – On se zove car Hasun, car Kamforne zemlje, a njegova dugačka i široka zemlja puna je vojnika i ratnika. – I Hasan zamoli cara da mu dopusti da uđe u dvor, a on mu to dopusti, te tako Hasan uđe u dvor i vidje da je to veliki car, pa poljubi zemlju između njegovih ruku. – Što ti je potrebno? – zapita ga car, a on poljubi pismo, pa mu ga preda. I car uzme i pročita pismo, pa je neko vrijeme klimao glavom, a potom reče jednom čovjeku iz svoje okoline: – Povedi ovoga mladića i smjesti ga u Domu gostoprimstva.

I dvorjanin povede Hasana, pa pođe s njim i smjesti ga u Domu gostoprimstva, gdje Hasan provede tri dana jedući i pijući, a pored njega nije bilo nikoga, osim jednoga sluge koji mu bijaše dodijeljen. I taj sluga poče razgovarati s njim i zabavljati ga, pa se poče raspitivati i o njegovu slučaju i o tome kako je dospio do tih zemalja, a Hasan mu ispriča potanko sve što mu se dogodilo i što je proživio. A četvrtoga dana sluga odvede Hasana caru, koji reče: – O, Hasane, ti si mi došao zato što želiš da odeš na otoke Vak, kako mi kaže šeik nad šeicima. O, dijete moje, ja ću te poslati tamo ovih dana, ali ćeš na svome putu nailaziti na mnoga zlokobna mjesta i bezvodne pustinje, u kojima ima mnogo strašnih stvari. Ali strpi se, pa ti se neće dogoditi ništa osim onoga što je dobro, a ja ću se nekako doviti kako da te pošaljem tamo kud želiš, ako ushtije veliki Alah. Znaj, o, dijete moje, da se tamo nalazi dejlemićanska vojska, jer Dejlemićani hoće da odu na otoke Vak, a oni imaju oružja, konja i ratne opreme, ali ne mogu tamo stići. Ali te ja, radi šeika nad šeicima Abu-r-Ruvejša, sina Mujinove kćeri Bilkise, ne mogu vratiti njemu prije no što učiniš ono što ti je potrebno. Uskoro će doći amo lađe s otoka Vak, a do njih je ostalo još malo. Kad bude došla jedna od tih lađa, ja ću te ukrcati u nju, a mornarima ću preporučiti da te čuvaju i da te prevezu na otoke Vak. Ako te tkogod zapita što je s tobom i u čemu se sastoji tvoja stvar, reci mu: – Ja sam zet cara Hasuna, cara Kamforne zemlje. A kad lađa pristane uz otoke Vak i kad ti kapetan kaže: – Iziđi na obalu! – ti iziđi iz nje, a onda ćeš vidjeti na toj obali mnogo klupa, poredanih u svim pravcima. Izaberi jednu od tih klupa, pa sjedni ispod nje i nemoj se micati, a kad bude nastala noć, ugledat ćeš žensku vojsku koja će se okupiti oko robe; pruži onda ruke, pa uhvati onu ženu koja bude sjela na klupu ispod koje se budeš sakrio i zamoli je da te zaštiti, a ako te ona bude zaštitila, znaj, o, dijete moje, da ćeš doći do onoga što ti je potrebno i da ćeš dospjeti do svoje žene i svoje djece. A ako te ta žena ne bude zaštitila, oplakuj sebe i napusti svaku nadu u život i budi uvjeren da će ti propasti duša. Znaj, o, dijete moje, da se izlažeš opasnosti, a da ja ništa ne mogu učiniti za tebe osim toga, i to je sve . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Hasun rekao Hasanu: 804.
– Ja ne mogu ništa više učiniti za tebe osim toga – a potom mu je kazao: – NOĆ

Znaj da ne bi dospio amo da se o tebi nije starao gospodar nebesa. – Na to Hasan poljubi zemlju pred carem, pa mu reče: – O, veliki care, koliko je dana još ostalo do dolaska tih lađa? – a car mu odgovori: – Mjesec dana, a ostat će ovdje dva mjeseca, dok se ne rasproda roba koja se nalazi na njima, i potom će se vratiti u svoju zemlju. Nemoj se nadati, dakle, da će lađe otploviti prije no što prođu puna tri mjeseca.

Potom car reče Hasanu da ode u Dom gostoprimstva i naredi slugama da mu odnesu hrane, pića i odijelo koje priliči carevima, te tako Hasan ostade mjesec dana u Domu gostoprimstva, a onda dođoše lađe. I car iziđe iz grada s trgovcima, a povede i Hasana, pa pođe k lađama. I Hasan onda ugleda jednu lađu u kojoj bijaše mnogo trgovaca, kao kamičaka – nitko ne zna koliko ih je bilo osim onoga koji ih je stvorio.

A ta je lađa stajala nasred mora, a kraj nje bijahu mali čamci u koje su ljudi tovarali robu s nje i prenosili je na obalu. I Hasan ostade na toj lađi dok putnici ne prenijeće robu s nje na suho, gdje počeše prodavati i kupovati, te tako do polaska lađe ostadoše još samo tri dana. I car naredi ljudima da mu dovedu Hasana, pa pripremi za nj sve što mu bješe potrebno i dade mu veliku nagradu, a potom pozva kapetana lađe i reče mu: – Odvedi ovog mladića na svoju lađu, a nemoj nikome ništa reći o njemu. Prevezi ga na otoke Vak, pa ga ostavi tamo, a nemoj ga vratiti. – I kapetan odgovori caru: – Slušam i pokoravam se! – a car onda poče učiti Hasana, govoreći mu: – Nemoj ništa reći o sebi nijednom od onih ljudi koji će biti s tobom na lađi, a nemoj im kazati ni kakva je tvoja povijest – inače ćeš poginuti. – Slušam i pokoravam se! – odgovori Hasan caru, pa se oprosti s njim, pošto mu najprije poželje dug život i vijek i pobjedu nad zavidljivcima i dušmanima, a car mu zahvali za to, poželjevši mu da bude sretan i da dođe do onoga što mu je potrebno.

Potom car preda Hasana kapetanu, koji ga povede, pa ga metne u jedan kovčeg, a kovčeg stavi na jednu barku, ali ga na lađu podigne tek onda kad se ljudi nađoše u poslu oko prenošenja robe. A potom lađe zaploviše, pa su neprestano plovile punih deset dana, dok nisu jedanaestoga dana doplovile do obale. I onda kapetan izvede Hasana iz lađe, te je tako on izišao na suho i vidio klupe kojih bijaše toliko da to zna samo Alah.

I Hasan je išao po suhu dok nije došao do jedne klupe kojoj nijedna druga nije bila ravna, a onda se sakrio ispod nje. A kad se približila noć, nagrnuše mnoge žene kao skakavci, a sve su išle pješice i držale isukane mačeve u rukama, dok su na sebi imale oklope. I žene vidješe robu, pa se zabaviše oko nje, a potom sjedoše da se odmore, te tako jedna žena sjede na onu klupu pod kojom bijaše Hasan. I Hasan se uhvati za jedan kraj njenog skuta, pa ga metne na svoju glavu, a zatim se primakne k ženi i počne joj ljubiti ruke i noge, plačući, te mu ona reče: – Hej ti, stoj ravno, inače će te netko ugledati, pa će te ubiti. – I Hasan se izvuče ispod klupe, pa stade i poljubi ženi ruke, rekavši joj: – O, gospođo, ja sam pod tvojom zaštitom! – A potom zaplaka, pa joj reče: – Sažali se na onoga koji se rastao sa svojom rodbinom, sa svojom ženom i svojom djecom, jer je pohitao da se sastane s njima, izlažući opasnosti svoju

dušu i svoje srce. Sažali se na mene i budi uvjerena da ćeš steći rajsko naselje, a ako me nećeš prihvatiti, molim te da me zakloniš, radi velikog Alaha koji zaklanja.

A trgovci počeše gledati u Hasana dok je razgovarao s tom ženom, a žena sasluša Hasanove riječi i vidje ga kako je moli, te se sažali i smilova na nj, jer joj bijaše jasno da je on došao na to mjesto samo radi neke krupne stvari. I ona reče Hasanu: – O, dijete moje, umiri svoju dušu i rashladi oči, a neka ti um i srce budu spokojni! Vrati se na svoje mjesto i sakrij se pod klupu, gdje si bio i ranije, pa ostani tamo do naredne noći, a Alah neka učini ono što želi.

Potom se žena oprosti s Hasanom, pa se on zavuče pod klupu, gdje je bio i ranije, a robinje su do jutra palile svijeće u kojima bijaše aloja i sirove ambre. A kad svanu dan, lađe se vratiše i doploviše do obale, te trgovci do noći bijahu zauzeti prenošenjem stvari i robe, dok je Hasan bio sakriven ispod klupe, a oči mu plakahu i srce mu bijaše tužno, jer nije znao kakva ga sudbina čeka.

A dok je on tako sjedio, odjednom mu priđe jedna od onih žena koje su trgovale, a to bijaše baš ona žena koju je on bio zamolio da ga zaštiti, pa mu ona preda oklop, mač, pozlaćen pojas i koplje, a zatim ode, bojeći se robinja. I Hasan vidje to, a bilo mu je jasno da mu je žena donijela tu opremu samo zato što je htjela da je on uzme, te on ustane, pa navuče oklop, zategne pojas oko pasa, priveže mač ispod pazuha i uzme koplje, a zatim sjedne na klupu, ali njegov jezik nije zaboravljao da spominje Alaha, kome se molio da ga zaštiti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan uzeo oružje koje mu 805.
je dala jedna od onih žena koje su trgovale, i to baš ona koju bijaše zamolio da NOĆ
ga zaštiti, a da mu je ona rekla: – Sjedi pod klupom, a nemoj dopustiti da tko sazna što je s tobom. – I Hasan navuče oružje, pa sjedne pod klupu, a njegov jezik nije zaboravljao spominjati Alaha, kome se molio da ga zaštiti. I dok je on tako sjedio odjednom se pojaviše buktinje, fenjeri i svijeće, pa naiđoše žene ratnici, te Hasan ustade i umiješa se među robinje, kao da je i sam robinja. A potom se približi zora, te ratnici pođoše k svojim šatorima, a s njima pođe i Hasan i uđe u jedan šator, pa odjednom vidje da se nalazi u šatoru baš one svoje drugarice koju bijaše zamolio da ga zaštiti. I ta žena uđe u svoj šator, pa baci svoje oružje, te i Hasan baci oružje, pa pogleda u svoju drugaricu i vidje da je to prosijeda starica plavih očiju i velika nosa, te bijaše nevolja nad nevoljama i najružnije stvorenje – lice joj bješe rohavo, obrve opale, zubi polomljeni, obrazi naborani, a kosa sijeda, pa je bila slična ženi o kojoj je rekao pjesnik:

U borama na licu svom devet nevolja krije,
A strašnija od njih je svaka od pakla samog.

Odvratno lice joj je, gnusna je bićem cijelim,
Slična je divljem vepru s ustima koja žvaču.

I bila je to prava ćelava grdoba koja je nalikovala na pjegavu zmiju. A kad je ugledala Hasana, starica se začudi, te uzviknu: – Kako li je ovaj čovjek dospio do ovih zemalja, kojom li je lađom došao i kako je ostao čitav? – I ona poče ispitivati Hasana o njegovu stanju, čudeći se njegovu dolasku, a on pade pred njene noge, pa joj ih poče doticati svojim licem, plačući sve dotle dok se nije onesvijestio, a kad je došao k sebi, on izgovori ove stihove:

Kad li će mi susret darovati dani?
Kad ćemo zajedno opet, draga, biti?

Bit ću s onom s kojom hoću ja –
Prijekorima kraj je, družba vječna bit će.

Kad bi Nil tekao kao suze moje,
Onda nigdje ne bi suhe zemlje bilo,

Jer bi on zalio Hedžas i Egipat
I Siriju i sve zemlje u Iraku.

To je zato što sad tebe nema, draga –
Sažali se na me, susret mi obećaj!

A kad je izgovorio te stihove, Hasan dohvati jedan skut staričine haljine i stavi ga ne svoju glavu, pa poče plakati i moliti je da ga zaštiti. I staricu povuče srce k njemu kad ga vidje kako gori i kako se uzbuđuje, kako pati i kako tuguje, te ga uze pod svoju zaštitu i kaza mu: – Ne boj se ničega! – A potom starica zapita Hasana u kakvu je stanju, a on joj ispriča sve što mu se dogodilo od početka do kraja. I starica se začudi kad je čula njegovu priču, te mu reče: – Umiri svoju dušu i svoje srce! Nemaš se više čega bojati, jer si dospio do onoga što tražiš i što ti je potrebno, ako ushtije veliki Alah. – I Hasan se obradova velikom radošću, a starica posla nekoga da pozove vojskovođe (a bilo je to posljednjega dana u mjesecu), te se oni pojaviše pred njom, a ona im reče: – Iziđite, pa glasno objavite cijeloj vojsci da ćemo krenuti sutra ujutro i da nijedan ratnik ne smije zaostati, a ako netko zaostane, propast će mu duša. – I vojskovođe joj rekoše: – Slušamo i pokoravamo se! – pa glasno objaviše cijeloj vojsci da će krenuti sutradan ujutro, a potom se vratiše da obavijeste staricu o tome. I onda Hasan vidje da je i starica vojskovođa i da je njeno pravo da odlučuje, jer je bila postavljena za starješinu cijele vojske. I on nije skidao oružja sa svoga tijela cijeloga toga dana.

A starica kod koje se nalazio Hasan zvala se Šavahija, a bila je prozvana Um-ad-Davahija. I ona nije prestala naređivati i zabranjivati dok ne zarudje zora, a onda cijela vojska krenu s toga mjesta, pa i starica pođe s njom. A kad ratnici odoše sa svojih mjesta i kad ona opustješe, Šavahija reče Hasanu: – Priđi mi bliže, o, dijete moje! – te joj se Hasan približi i stade pred njom, a onda mu se ona obrati ovim riječima: – Zašto si se izložio opasnosti i zašto si došao u ovu zemlju? Kako ti se duša mogla pomiriti sa smrću? Reci mi istinu o svim svojim djelima i nemoj mi ništa sakriti, a ne boj se ničega – ti si pod mojim pokroviteljstvom, a ja sam te zaštitila zato što mi te je bilo žao. Budeš

li mi kazao istinu, ja ću ti pomoći da dođeš do onoga što ti je potrebno, pa makar zbog toga propale duše i izginula tijela, jer se ne ljutim na tebe, kad si mi već došao, i neću dati nikome s otoka Vak da ti učini kakvo zlo.

I Hasan ispriča starici svoju povijest od početka do kraja, pa joj reče i što je bilo s njegovom ženom i pticama, i kako ju je uhvatio dok je bila između ostalih deset ptica; i kako se oženio njome i živio s njom dok od nje nije dobio dva sina; i kako je ona odletjela i odvela svoje dvoje djece, kad je saznala gdje se nalazi njena haljina od perja. I Hasan ne zataji ništa pričajući o svemu što mu se dogodilo od početka do toga časa, a starica sasluša njegove riječi, pa zaklima glavom i reče: – Neka je hvala Alahu što te je sačuvao i doveo amo i poslao meni – da si pao šaka kome drugome, propala bi ti duša, a ne bi došao do onoga što ti je potrebno. Ali su te tvoje iskrene namjere, tvoja ljubav i tvoja neizmjerna žudnja za tvojom ženom i djecom doveli do onoga što želiš. Da je nisi volio i da ti ljubav prema njoj nije zadavala brige, ti se ne bi izložio takvoj opasnosti. Neka je hvala Alahu što te je spasio, a sad treba da učinim ono što je potrebno i da ti pomognem u onome za čim težiš, ne bi li što prije postigao ono što želiš, ako ushtije veliki Alah. Samo znaj, o, dijete moje, da je tvoja želja na sedmom otoku među otocima Vak, a da odavde do njega treba putovati sedam mjeseci i noću i danju. Poći ćemo odavde, pa ćemo doći do zemlje koja se zove Ptičja zemlja, a u njoj ptice podižu tako veliku buku, krešteći i udarajući krilima, da jedna ptica ne može čuti glasa druge . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica rekla Hasanu: – Tvoja 806.
žena je na sedmom otoku, a to je jedan veliki otok među otocima Vak, do kojeg NOĆ
nam valja putovati sedam mjeseci. Odavde ćemo otići u Ptičju zemlju, pa ćemo preko te zemlje putovati jedanaest dana, danju i noću, a potom ćemo izići iz nje i otići u zemlju koja se zove Zemlja zvijeri, gdje nećemo ništa čuti od rike životinja, hijena i zvijeri, od zavijanja vukova i rike lavova. Preko te zemlje putovat ćemo dvadeset dana, pa ćemo ući u zemlju koja se zove Zemlja džinova, gdje će nam glasni uzvici džinova, vatra koja kulja iz njih, varnice koje lete, dim koji im izbija iz usta, njihovi duboki uzdasi i njihova drskost prepriječiti put, zaglušiti nam uši i oslijepiti oči, te nećemo ništa ni čuti ni vidjeti. I nitko od nas neće se moći okrenuti natrag, jer će poginuti, te konjanik na tome mjestu stavlja glavu na jabuku sedla i ne podiže je puna tri dana. A poslije toga naići ćemo na jednu veliku planinu i na jednu rijeku, koje dopiru do otoka Vak. I znaj, o, dijete moje, da su svi ovi ratnici nevine djevojke, a da je car koji njima vlada opet žena sa sedam otoka Vak. A prostranstvo tih sedam otoka je toliko da ga konjanik ne može prevaliti za godinu dana, ako se žuri i ako tjera konja kasom. I na obali te rijeke nalazi se jedna druga planina, koja se zove planina Vak, a tako se zove jedno drvo na kojem su grane nalik na glave Adamovih sinova. Kad se iznad tih glava rađa sunce, one odjednom počinju vikati i vičući izgovarati: – Vak, vak! Neka je slava caru tvorcu!

– i mi ćemo čuti njihovu viku i po tome znati da se sunce rodilo. I kad sunce zalazi, te glave počinju vikati i vičući izgovarati: – Vak, vak! Neka je slava caru tvorcu! – te ćemo po tome znati da je sunce zašlo. Kod nas ne može živjeti nijedan muškarac, niti tko može doprijeti do nas i ući u našu zemlju, a odavde do carice koja vlada tom zemljom valja putovati mjesec dana i ići tom obalom. Pod vlašću te carice su svi podanici koji žive na toj obali, a pod njenom su vlašću i plemena nepokornih džinova i šejtana. Njenu vlast priznaje i toliko čarobnjaka da nitko ne zna koliko ih ima, osim onoga koji ih je stvorio, pa ako se bojiš, ja ću poslati nekoga da te odvede na obalu, a dovest ću i nekoga da te na svojoj lađi preveze u tvoju zemlju. A ako je tvome srcu ugodno da ostaneš s nama, ja ti se neću protiviti, već ćeš biti kod mene, pod mojom prismotrom, dok ne zadovoljiš svoju potrebu, ako ushtije veliki Alah. – O, gospođo, ja se neću rastajati s tobom dok se ne sastanem sa svojom ženom, ili će mi duša propasti — uzviknu Hasan, a starica mu reče: – To je lako! Umiri svoje srce, jer ćeš uskoro doći do onoga što želiš, ako ushtije veliki Alah. Ja ću svakako obavijestiti caricu o tebi, kako bi ti ona mogla pomoći da ostvariš svoju namjeru.

I Hasan poželje starici svaku sreću, pa joj poljubi ruke i glavu i zahvali joj se za ono što je učinila za nj i za njenu neizmjernu velikodušnost, a potom pođe s njom, razmišljajući o ishodu svoga pothvata i o strahotama koje čovjek podnosi boraveći u tuđini.

A potom starica zapovjedi ratnicima da zalupaju u bubanj i pođu, te vojska krenu, pa pođe i Hasan sa staricom, utonuvši u more razmišljanja. I starica je podsticala Hasana da bude strpljiv i tješila ga, ali on nije dolazio k sebi niti je razumijevao ono što mu je ona govorila. I svi su oni išli tako sve dotle dok nisu stigli do prvog od sedam otoka, to jest do Ptičjeg otoka, a kad stupiše na nj, Hasan pomisli da se svijet prevrnuo – kreštanje ptica na njemu bilo je tako jako da ga je od njega zaboljela glava, a razum mu se smutio, a oslijepjele su mu oči i zabrujalo mu je u ušima. I njega obuze veliki strah, jer je povjerovao da će umrijeti, te reče u sebi: – Kad je takva Ptičja zemlja, kakva li će tek biti Zemlja zvijeri? – A kad ga vidje takva, starica zvana Šavahija poče mu se podrugivati, rekavši mu: – O, dijete moje, kad si takav na prvom otoku, što li će tek biti s tobom kad stigneš na ostale otoke? – I Hasan se poče moliti Alahu da mu pomogne u onome čime ga je iskušao i u ispunjenju njegove želje.

I svi su oni išli tako dok nisu prešli preko Ptičje zemlje i dok nisu izišli iz nje, a potom uđoše u Zemlju zvijeri, pa iziđoše iz nje i uđoše u Zemlju džinova. I Hasan se poplaši kad vidje tu zemlju i pokaja se što je ušao u nju, a zatim se pomoli Alahu, pa pođe dalje s ostalima, te se tako svi iščupaše iz Zemlje džinova i dođoše do rijeke, a zaustaviše se pod jednom planinom koja se dizala u visinu. I ratnici razapeše šatore na obali te rijeke, a starica namjesti pored rijeke jednu klupu od mramora, ukrašenu biserjem, dragim kamenjem i grumenjem dukatskoga zlata, pa Hasan sjedne na nju. I onda priđoše rat-

nice, pa ih starica provede pored Hasana, a potom one razapeše šatore oko Hasana. I ratnice se malo odmoriše, prihvatiše i napiše, pa spokojno zaspaše, jer bijahu stigle do svoje zemlje.

A Hasan bijaše tako zaklonio lice velom da su mu se ispod njega vidjele samo oči, kadli se odjednom jedna gomila djevojaka približi Hasanovu šatoru, pa sve svukoše haljine i uđoše u rijeku, te Hasan poče gledati kako se one kupaju. I djevojke se stadoše igrati i veseliti, ne znajući da ih Hasan gleda, jer su mislile da je to careva kći. A Hasanu se zategne struna, jer je gledao gole djevojke i vidio im između bedara svakojake raznolikosti – nešto meko, punačko, debelo, puno, debelousno, savršeno, široko i obilno. A lica tih djevojaka bijahu kao mjeseci, dok im je kosa bila kao noć nad danom, jer to bijahu carske kćeri. A potom starica stavi stolicu za Hasana, pa ga posadi na nju, a djevojke se okupaše i iziđoše iz rijeke, onako gole i slične mjesecu u noći uštapa. I cijela se vojska okupa pred Hasanom, jer starica bješe zapovjedila da telal pozove ratnice da se skupe pred njegovim šatorom, da se svuku i da uđu u rijeku, pa da se u noj kupaju – možda će se među njima naći i njegova žena, a on će je prepoznati. I starica poče zapitkivati Hasana o djevojkama koje su prolazile pored njega svrstane u odrede, a on je govorio: – Nema je među njima, o, gospođo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica zapitkivala Hasana 807. NOĆ
o djevojkama koje su prolazile pored njega svrstane u odrede, a kad bi ga zapitala o kojem odredu, on bi joj rekao: – Nema je među njima, o, gospođo! – A poslije toga priđe im jedna žena koja bijaše na kraju i koju je dvorilo deset robinja i trideset sluškinja – a sve one bijahu djevojke visokih grudi – pa se i one svukoše i uđoše u rijeku sa svojom gospodaricom, koja ih poče zadirkivati, bacati i gnjurati u rijeku. I ona se tako igrala s njima neko vrijeme, a zatim sve djevojke iziđoše iz rijeke i posjedaše, pa dadoše svojoj gospodarici svilene ubruse izvezene zlatnom srmom, i ona ih uze i obrisa se njima, a zatim joj robinje doniješe haljine, odjeću i nakite, koje bijahu načinili džinovi, i ona ih uze, pa ih obuče i stavi na se, a zatim gordo prođe između ratnica sa svojim dvorkinjama.

A Hasanu srce poletje kad ju je ugledao, te mu se ote uzvik: – Evo žene koja je najviše nalik na pticu koju sam ugledao u jezercu što se nalazi u dvoru mojih sestara – ona je isto tako zadirkivala djevojke koje su joj bile bliske kao i ova! – O, Hasane, je li to tvoja žena? – zapita starica Hasana, a on uzviknu: – Nije, tako mi tvoga života, o, gospođo! To nije moja žena, jer je nikad nisam vidio u životu, a među svim djevojkama koje sam vidio na ovim otocima nema nijedne koja je nalik na moju ženu, niti joj je koja ravna po stasitosti, skladnosti, ljepoti i dražesnosti. – Opiši mi je i reci mi kakva su sva njena obilježja, kako bih to imala na umu – kaza mu starica. – Ja poznajem sve djevojke na otocima Vak, jer sam nadzornica ženske vojske, kojom

upravljam, pa ako mi je opišeš, ja ću je prepoznati i smislit ću kako da je ugrabiš.

I onda Hasan reče starici: – Moja žena ima divno lice i vitki stas, obrazi su joj ovalni, a dojke visoke; oči su joj crne i krupne, noge čvrste, a zubi bijeli; jezik joj je sladak, a ima divne crte lica i nalik je na vitku granu. Njena su svojstva neviđena, a usta su joj rumena, oči su joj namazane rastokom, usne su joj nježne, a na desnom obrazu ima madež, dok na trbuhu, ispod pupka, ima biljeg. Lice joj se sja kao zaobljen mjesec, u struku je tanka, a bedra su joj teška. – Opiši mi je potanko i objasni mi sve, neka bi dao Alah da budeš još zaneseniji – reče starica Hasanu, a on joj kaza: – Moja žena ima divno lice, ovalne obraze i dug vrat; oči su joj namazane rastokom, obrazi su joj kao koralj, usta kao pečat od kornalina, a usta joj se tako jarko svjetlucaju da kraj njih čovjeku nisu potrebni ni čaša ni ibrik. Ona je salivena u kalupu nježnosti i između bedara joj je kalifsko prijestolje, a takve svetinje nema ni u svetim mjestima, kao što reče pjesnik o tome:

Naziv koji nas zbunjuje
    Sastavljen je od slova nekih:

Četiri sa pet pomnoži,
    A i šest sa sedam zatim.

A potom Hasan zaplaka, pa otpjeva ovu pjesmicu:

O, srce, kada te dragi ostavio bude,
    Ne misli da odeš i kažeš: zaboravih ga.

Strpljenjem posluži se – dušmane sahranit ćeš,
    Jer se strpljiv čovjek nije prevario nikad.

I još:

Ako spasenje želiš – s mjesta se svog ne miči,
    Za tugu i očajanje ne znaj, ni za gordost.

Trpi, ne radujući se i ne tugujući,
    A ako očajavaš, čitaj: ne otvoriše li?

I starica pognu glavu, pa ju je držala tako neko vrijeme, a potom je podiže, pa pogleda Hasana i uzviknu: – Neka je hvala velikom Alahu! Ti si doista bio iskušenje za mene, o, Hasane! O, da te nisam ni poznala! Ta žena koju si mi opisao upravo je tvoja žena, a ja sam je prepoznala po njenim obilježjima. Ona je najstarija kći najvećega cara, koji vlada svim otocima Vak. Otvori oči, dakle, pa razmisli o svojoj stvari, a ako spavaš – probudi se! Ti nikako ne možeš dospjeti do nje, a ako i dospiješ do nje, nećeš je moći dobiti, jer se ona razlikuje od tebe kao što se nebo razlikuje od zemlje. Vrati se što prije, dakle, o, dijete moje, i ne srljaj u svoju propast – povući ćeš i mene sa sobom. Ja mislim da ona nije tvoja suđenica – vrati se tamo otkud si došao, dakle, kako nam ne bi propale duše.

(STRANA 102 — 802. NOĆ)

A iz spilje iziđe Abu-r-Ruvejš, koji bijaše sav crn, i na sebi imađaše crno odijelo. I Hasan vidje i prepozna toga šeika po obilježjima koja mu bješe spomenuo Abd-al-Kadus . . . pa pruži ruku i preda pismo šeiku Abu-r-Ruvejšu, koji ga uze, pa uđe u spilju, ne odgovorivši Hasanu . . .

I Hasan izgubi nadu da će ostati živ, te reče starici: – O, gospođo, a kako da se vratim kad sam došao dovde i kad nisam mislio u duši da nisi kadra postići ono što mi je cilj, osobito stoga što si nadzornica ženske vojske i što upravljaš njome? – Tako ti Alaha, o, dijete moje – reče mu starica – izaberi jednu od ovih djevojaka, a ja ću ti je dati umjesto tvoje žene, kako ne bi pao u ruke carevima – onda te neću moći izbaviti nikakvim lukavstvima. Tako ti Alaha, poslušaj me i izaberi jednu od ovih djevojaka, ali ne onu, pa se što prije vrati zdrav i čitav, a nemoj me nagnati da podnosim tvoju tugu. Alaha mi, ti srljaš u veliku nevolju i veliku opasnost iz koje te nitko ne može izbaviti!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica rekla Hasanu: – 808.
Alaha radi, o, dijete moje, poslušaj me i izaberi jednu od ovih djevojaka, pa je NOĆ
uzmi mjesto svoje žene i vrati se što prije u svoju zemlju – a da je Hasan onda oborio glavu i zaplakao se groznim plačem, i da mu se onda starica obratila ovim riječima: – O, gospodaru, vrati se u svoju zemlju! Kad budem pošla s tobom u grad, propast će i moja i tvoja duša, jer će carica to saznati, pa će me koriti što sam s tobom došla u njenu zemlju i na njene otoke, do kojih nije stiglo nijedno čedo Adamovih sinova. Ona će me ubiti zato što sam te dovela i što sam ti pokazala one djevojke koje si vidio u rijeci, mada se njih nije dotakao nijedan muškarac niti im je prišao koji čovjek. – I Hasan se zakle da nije pogledao djevojke ružnim pogledom, a starica mu reče: – O, dijete moje, vrati se u svoju zemlju, pa ću ti dati toliko novaca, blaga i rijetkosti da ti žene neće ni biti potrebne. Poslušaj me, dakle, i vrati se što prije, ne izlažući se opasnosti, a to ti je moj savjet, eto.

I Hasan sasluša staričine riječi, pa zaplaka i poče doticati staričine noge svojim obrazima, a zatim uzviknu: – O, gospođo, gospodarice i svježino moga oka, kako da se vratim kad sam došao do ovoga mjesta i kako da ne pogledam one koje želim? Približio sam se boravištu svoje dragane i nadao se skorom susretu, a možda će mi biti suđeno da se zbližim s njom! – A potom Hasan izgovori ove stihove:

O, carevi divnih, požalite roba
Očiju što carstvom Kisre vladale bi!

Mirisom ste svojim nadmašili mošus,
A ljepotu ruža pomračili bljeskom.

Vjetar sreće puše tamo gdje živite,
A on je sav prožet dahom djeva lijepih.

Okan'te se priča, kudioci, sada,
Jer savjete svoje iz zlobe dajete.

Koriti me sada ni kudit' ne valja
Zbog ljubavi koja vama nije znana.

Zarobi me okom tamnim lijepa djeva,
Te bez svoje volje ljubavi podlegoh.

Prolijevajuć' suze, ja stihove nižem –
Eto priče moje, prosute, nizane.

Rumen sa obraza rastopi mi srce,
A u udovima sad mi vatra gori.

Recite sad ako o tom ne govorim,
Kakvim ću riječima rastopiti grudi?

Ja ljepojke voljah cijeloga svog vijeka,
A potom mi Alah još mnogo što dade.

A kad je Hasan izgovorio te stihove, starica se sažali na nj, te mu priđe i poče mu umirivati srce, govoreći mu: – Umiri svoju dušu i rashladi oči, a svoje misli oslobodi briga! Ja ću, Alaha mi, s tobom izložiti opasnosti svoju dušu, samo da postigneš ono što hoćeš, ili će me zadesiti smrt – te se Hasanovo srce smiri, a na duši mu bijaše lakše. I on ostade do kraja dana sjedeći i razgovarajući sa staricom, a kad dođe noć, sve djevojke se raziđoše, pa neke odoše u svoje dvorove u gradu, a neke ostadoše da prenoće u šatorima. I starica povede Hasana i ode s njim u grad, pa mu tamo dade zaseban stan, kako nitko ne bi mogao što reći carici o njemu, jer bi ga ona ubila, pa bi ubila i onoga koji ga je doveo. I starica sama poče dvoriti Hasana, plašeći ga jarošću najvećega cara, oca njegove žene, a Hasan je plakao pred njom i govorio: – O, gospođo, ja više volim umrijeti, jer mi se život ne mili kad se ne mogu sastati sa svojom ženom i svojom djecom. Izložit ću se opasnosti, pa ću ili postići ono što želim, ili ću umrijeti.

I starica je smišljala kako da zbliži i sastavi Hasana s njegovom ženom i kakvim lukavstvom da pomogne tom nesretniku koji je vrgnuo svoju dušu u pogibelj, a koga od ostvarenja njegove namjere ne mogu zadržati ni strah ni što drugo, jer on bijaše zaboravio na sebe sama, a dobro je rekao onaj koji je izrekao poslovicu: – Zaljubljeni ne sluša onoga koga nije obuzela ljubav.

A Hasanova žena bijaše carica otoka na kojem se oni bijahu smjestili i zvala se Nur-al-Huda. I ona je imala sedam sestara, nevinih djevojaka, ali su one živjele kod njena oca, najvećega cara, vladara sedam otoka i oblasti Vak, čije prijestolje bijaše u najvećem gradu u toj zemlji, dok je njegova najstarija kći, to jest Nur-al-Huda, bila njegova namjesnica u onome gradu gdje se nalazio Hasan i u oblastima oko njega. I starica vidje da Hasan gori od želje da se sastane sa svojom ženom i svojom djecom, te ustade, pa se uputi u dvor carice Nur-al-Hude. (A starica bijaše zadužila caricu time što je odgojila sve carske kćeri, te je imala utjecaja na njih, a uživala je njihovo poštovanje i bila je draga caru.)

I kad je starica ušla u dvor, carica Nur-al-Huda ustade, pa je zagrli i posadi pored sebe, a zatim je zapita kako je putovala. I starica joj odgovori: – O, gospođo, to je bilo sretno putovanje, a za tebe sam donijela jedan poklon koji ću ti poslati. O, kćeri moja, o, carice vijeka i vremena – reče starica zatim

– dovela sam ti nešto neobično i hoću da ti pokažem to, ne bi li mi ti pomogla da učinim ono što je potrebno onome koga sam dovela. – A što je to? – zapita carica, a starica joj ispriča Hasanovu povijest od početka do kraja, dršćući kao trska na jakome vjetru. I starica naposljetku pade pred caricom, pa joj reče: – O, gospođo, mene je na obali zamolio jedan čovjek da ga zaštitim, a on se bješe sakrio pod klupu, te sam ga uzela pod svoju zaštitu i dovela amo zajedno s djevojačkom vojskom. On se i sam naoružao, kako ga nitko ne bi prepoznao, a ja sam ga dovela u ovaj grad. – A potom starica reče carevoj kćeri: – Ja sam ga plašila govoreći mu da si pomamna, a obavijestila sam ga i o tvojoj sili i moći, ali on plače kad ga plašim tobom i izgovara stihove, a meni kaže: – Ja svakako moram vidjeti svoju ženu i svoju djecu, ili ću umrijeti, jer se bez njih neću vratiti u svoju zemlju! – I on se izložio opasnosti i došao na otoke Vak, a ja u svome vijeku nisam vidjela čovjeka krepkijeg srca i veće snage, samo što je njime sasvim ovladala ljubav...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica ispričala carici Nur- 809.
-al-Hudi cijelu Hasanovu povijest, a da je zatim rekla: – Ja u svome vijeku NOĆ
nisam vidjela čovjeka krepkijeg srca, samo što je njime sasvim ovladala ljubav. – I carica sasluša i shvati Hasanovu povijest, obuzeta velikom srdžbom, pa obori glavu, te ju je držala tako neko vrijeme, a zatim je podigne i pogleda staricu, rekavši joj: – O, zlosretna starice, zar si u svojoj gnusnosti dospjela dotle da dovodiš muškarce, da s njima dolaziš na otoke Vak i da ih uvodiš u moj dvor, ne bojeći se moje jarosti? Tako mi careve glave, da ti ne dugujem poštovanje zbog toga što si me odgojila, ja bih te ovoga časa usmrtila najgorom smrću, pa bi služila za pouku putnicima, o, prokletnice, jer nitko ne bi učinio tako strašnu stvar kakvu si ti učinila, niti bi tko imao pravo na to. Ali idi, pa mi ga odmah dovedi, da ga vidim.

I starica iziđe ošamućena iz dvora careve kćeri, ne znajući kuda da ode i govoreći: – Svu tu nesreću dao mi je Alah zbog Hasana! – pa je išla tako dok nije došla do Hasana, a onda mu reče: – Ustani, pa razgovaraj s caricom, o, ti što ćeš uskoro završiti svoj život! – I Hasan pođe sa staricom, a njegov je jezik ustrajno spominjao velikog Alaha i govorio: – O, bože, budi milostiv prema meni u svojoj presudi i izbavi me iz ove nevolje! – I starica je išla tako s njim dok ga nije odvela carici Nur-al-Hudi (a putem ga je učila kao treba da razgovara s njom). I Hasan se nađe pred Nur-al-Hudom, pa vidje da joj je lice zastrto velom. I on poljubi zemlju između njenih ruku i poželje joj mira, a zatim izgovori ova dva stiha:

Veličinu i radost Alah nek ti dâ
I zadugo nek te bog daruje njima.

Nek dâ da još veća i slavnija budeš
I neka te krijepi u borbi s dušmanom!

A kad je Hasan izgovorio te stihove, carica dade znak starici da pred njom porazgovara s njim, kako bi i ona mogla čuti njegove odgovore, te mu starica reče: – Carica ti uzvraća pozdrav i pita te: kako se zoveš, iz koje si zemlje, kako ti se zovu žena i djeca, zbog čega si došao amo i kako se zove tvoja zemlja? – I Hasan odgovori: – O, carice godinâ i vremena, ja se zovem tužni Hasan, a moj grad se zove Basra, ali ne znam kako mi se zove žena: što se pak tiče moje djece, jedno se zove Nasir, a drugo Mansur. – I carica sasluša njegove riječi, pa mu kaza: – Odakle je tvoja žena odnijela tvoju djecu? – a Hasan joj odgovori: – O, carice, iz grada Bagdada, iz kalifova dvora. – A da li vam je što kazala kad je odletjela? – zapita carica Hasana, a on joj odgovori: – Kazala je mojoj majci: – Kad ti se sin bude vratio i kad mu budu dugi dani rastanka, kad bude zaželio da se zbliži i sastane sa mnom i kada ga budu potresli vjetrovi čame, neka mi dođe na otoke Vak. – I carica Nur-al-Huda zaklima glavom, pa reče: – Da te nije željela, ona ne bi to rekla tvojoj majci, a da te nije htjela i da nije željela da se zbliži s tobom, ona te ne bi obavijestila o mjestu u kojem živi, niti bi te pozvala u svoju zemlju. – O, gospodarice careva i vladarice svih careva i prosjaka – odgovori joj Hasan – ispričao sam ti sve što se dogodilo, ne zatajivši ništa. Molim se Alahu da me zaštiti, a tebe molim da mi ne činiš nažao. Sažali se na mene, pa ćeš za to biti nagrađena i to će ti se uzvratiti. Pomozi mi da se sastanem sa svojom ženom i svojom djecom, vrati mi ono što želim, osvježi mi oči mojom djecom i pomozi mi da ih ugledam.

I Hasan poče plakati, jecati i jadikovati, izgovarajući ove stihove:

Tebe ću slaviti ja dokle god golub guče,
I slavit ću sve više tebe, a malo bit će to.

Tȁ dok u blagostanju nekada življah ja,
Uzrok i korijen svega uvijek bijaše ti.

I carica Nur-al-Huda obori glavu, pa je dugo klimala njome, a zatim je podiže i reče Hasanu: – Žao mi te je i sažalila sam se na tebe, pa namjeravam da ti pokažem sve djevojke koje se nalaze u ovome gradu i u zemljama na mome otoku. Prepoznaš li svoju ženu, ja ću ti je predati, a ako je ne prepoznaš, ubit ću te, pa ću te razapeti na vrata u kući ove starice. – I Hasan joj kaza. – Primam to od tebe, o, carice vremena – pa izgovori ove stihove:

Strast ste podstakli moju, pa sami sjedite sad,
Spavate, a san odnijeste s vrelih očiju mojih.

Da uzdu nećete vući obećaste mi onda,
Ali me prevariste čim je se dokopaste.

Ne znajuć' za ljubav još, voljah vas kao dijete –
Ne ubijajte me sad, jer se ja vama jadam.

Alaha ne bojeć' se, možete l' da ubijete
Zaljubljenog dok zvijezdu napasa dok sve spava?

Rođaci, ako umrem, nadgrobni natpis ovaj
Stavite: Ovdje leži zaljubljen mladić jedan. –
Možda će mladić neki, strašću ko i ja moren,
Reći nad grobom mojim: – U miru nek počiva!

A kad je izgovorio te stihove, Hasan reče carici: – Pristajem na uvjet koji si mi stavila i nema sile ni moći do u visokog, velikog Alaha! – I onda carica Nur-al-Huda naredi da u gradu ne ostane nijedna djevojka, već da sve dođu u njen dvor i prođu ispred Hasana, a starici Šavahiji zapovjedi da sama siđe u grad i da dovede iz njega u caričin dvor sve djevojke koje su bile u njemu. A potom carica poče uvoditi Hasanu jednu stotinu djevojaka za drugom, tako da u gradu nije bilo nijedne djevojke koju carica nije pokazala Hasanu, ali on ne vidje svoju ženu među njima. I carica zapita Hasana: – Jesi li vidio svoju ženu među njima? – A Hasan joj odgovori: – Alaha mi, o, carice, nema je među njima. – I caricu obuze velika srdžba, te ona reče starici: – Idi, pa dovedi i pokaži mu sve djevojke u dvoru.

I Hasanu pokazaše sve djevojke koje bijahu u dvoru, ali on ne vidje svoju ženu među njima, te reče carici: – Tako mi tvoje žive glave, o carice, nema je među njima. – I carica se naljuti, te ciknu na one koji bijahu oko nje i reče: – Uhvatite ga, pa ga odvucite, okrenuvši mu lice prema zemlji, pa mu zatim odsijecite glavu, kako se poslije njega ne bi nitko izlagao opasnosti i kako nitko ne bi saznao što o nama, kako nitko ne bi prošao našim krajem i kročio nogom na našu zemlju i naše otoke!

I ljudi odvukoše Hasana, okrenuvši mu lice prema zemlji i bacivši na nj jedan skut njegova odijela, kojim mu zakloniše oči, a zatim se zaustaviše i stadoše pored njega, držeći mačeve u rukama i čekajući da im carica odobri da mu odsijeku glavu. I onda Šavahija priđe carici, pa poljubi zemlju između njenih ruku, uhvativši se za skut njene haljine i stavivši ga na svoju glavu, a zatim reče: – O, carice, tako ti moje njege, nemoj se žuriti, to prije što znaš da je taj jadnik stranac i da je izložio opasnosti svoju dušu i podnio ono što nitko nije podnio prije njega, ali ga je Alah spasio od smrti zato što mu je suđeno da dugo živi, a on je čuo da si pravedna, pa je došao u tvoju zemlju, ne bi li u njoj našao sigurno pribježište. A ako ga ubiješ, putnici će pronijeti glas da mrziš strance i da ih ubijaš. Ako sve uzmemo u obzir, on je pod tvojom vlašću, te ga možeš ubiti svojim mačem ako se pokaže da njegova žena nije u tvome gradu, a ja ti ga mogu vratiti kad to budeš zaželjela. Pri tom sam ga i ja uzela u svoju zaštitu samo stoga što sam se nadala da ćeš biti velikodušna, jer sam te odgojila i zadužila te svojom njegom, pa sam mu i zajamčila da ćeš mu pomoći da postigne ono što želi, jer znam da si pravedna i milosrdna, a da to nisam znala, ja ga ne bih ni dovela u tvoj grad. I ja sam govorila u sebi: – Carica će pogledati u njega i saslušat će stihove koje joj on bude izgovorio, a čut će i njegove divne, jasne riječi koje su poput nanizanog biserja. – Ovaj čovjek je došao u našu zemlju i jeo ono što mi jedemo, pa smo dužne poštovati ono na što on ima pravo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto deseta noć, ona reče:

810. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica rekla carici: – Ovaj čovjek je došao u našu zemlju i jeo ono što mi jedemo, pa smo dužne poštovati ono na što on ima pravo, to prije što sam mu ja obećala da ću ga dovesti tebi. Tȁ ti znaš da je teško rastati se s kim, a znaš i to da je rastanak ubistven, osobito ako se čovjek rastaje sa svojom djecom. Kod nas više nema nijedne žene koju on nije vidio, osim tebe; pokaži mu svoje lice, dakle. – I carica se osmjehnu, pa reče: – Kako mu mogu pokazati svoje lice, kad on nije moj muž niti je imao djece od mene? – A zatim zapovjedi slugama da joj dovedu Hasana, te joj ga oni dovedoše, i carica onda otkri svoje lice, a Hasan ciknu iz svega glasa čim ga je ugledao, pa pade na zemlju onesviješten. I starica ga je njegovala sve dotle dok nije došao k sebi, a kad se osvijestio, on izgovori ove stihove:

Irački vjetriću, što si puhnuo
U zemlji gdje se glasno kliče: – Vak!

Reci dragoj mojoj da sam odavno
Osjetio čemer ljubavi svoje.

Smilujte se, ljudi strašću moreni –
Srce mi sada kopni zbog rastanka!

A kad je izgovorio te stihove, Hasan ustade, pa pogleda u caricu i ciknu tako glasno da se dvor zamalo nije strovalio na one koji bjehu u njemu, a zatim uzviknu: – Ili je ta carica moja žena, ili je to neko ljudsko biće koje je najviše slično njoj . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto jedanaesta noć, ona reče:

811. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica zapitala Hasana što mu je, a da je on onda uzviknuo: – Ili je ta carica moja žena, ili je to neko ljudsko stvorenje koje je najviše slično njoj. – I carica reče starici: – Teško tebi, o, dado, ovaj stranac je bjesomučan ili lud, jer mi gleda u lice i koluta očima. – O, carice – reče joj starica – njemu se može oprostiti, pa ne treba da ga osuđuješ zbog toga – tȁ poslovica veli: – Nema lijeka za onoga koji boluje od ljubavi – a što je on bjesomučan, to ništa ne mari. – A Hasan zaplaka groznim plačem, pa izgovori ova dva stiha:

Ugledah trag dragih, pa od čežnje kopnim
I suze prolijevam svuda gdje zastadoše,

Moleć' onog što me tim rastankom muči
Da mi napokon vrati bića koja volim.

A potom Hasan reče carici: – Alaha mi, ti nisi moja žena, ali si najviše slična njoj! – I carica Nur-al-Huda se tako nasmija da je pala nauznak, a potom se nagnu na jednu stranu, pa reče: – O, dragi, pričekaj malo i dobro

me zagledaj, a zatim mi odgovori na ono što ću te pitati! Okani se bezumlja i zbunjenosti – uskoro će ti biti lakše. – O, gospodarice caricâ i pribježište za sve bogataše i prosjake, ja sam postao bjesomučan kad sam tebe ugledao, zato što si ti moja žena ili ljudsko biće koje je najviše slično njoj. A sad me pitaj o čemu hoćeš – reče Hasan, te ga carica zapita: – Što je to na tvojoj ženi po čemu je ona slična meni? – O, gospođo – odgovori joj Hasan – na nju je nalik sve što je lijepo, divno, otmjeno i puno nježnosti – vitkost tvog stasa i nježnost tvoga govora, rumenilo tvojih obraza, tvoje jedre dojke i sve ostalo. – I carica se okrene Šavahiji Um-ad-Davahiji, pa joj reče: – O, majčice, odvedi ga tamo gdje je bio i dvori ga sama, a ja ću porazmisliti o njegovu slučaju, pa ako je to plemenit čovjek i ako gaji u srcu prijateljstvo, odanost i ljubav, mi smo dužne da mu pomognemo da dođe do onoga što mu je potrebno, to prije što je došao u našu zemlju i jeo ono što mi jedemo, što je podnio tegobe putovanja i što se borio sa strahotama punim opasnosti. A kad ga budeš odvela u svoju kuću, povjeri ga svojim slugama, a sama se vrati što prije, pa će sve biti dobro, ako ushtije veliki Alah.

I starica povede Hasana i iziđe s njim iz dvora, a zatim ode s njim u svoju kuću, pa naredi svojim robinjama, slugama i mlađima da ga služe, zapovjedivši im da mu donesu sve što mu je potrebno, ne propuštajući ništa od onoga što valja činiti, a zatim se brzo vrati carici, koja joj zapovjedi da uzme oružje i da povede sa sobom hiljadu odvažnih konjanika. I starica Šavahija uze oružje i pozva hiljadu konjanika po caričinu naređenju, a kad se opet našla između njenih ruku i kad joj je saopćila da su konjanici došli, carica joj zapovjedi da ode u grad najvećeg cara, njena oca, a da se nastani u dvoru njegove kćeri Manar-as-Sane, njene mlađe sestre, i da joj kaže: – Obuci svojoj djeci košulje koje sam im sašila, pa ih pošalji njihovoj tetki – ona ih se zaželjela. – I carica reče starici: – Naređujem ti, o, majčice, da kriješ to od Hasana, a kad budeš uzela djecu od moje sestre, reci joj: – Zove te sestra u pohode. – I ona će ti dati djecu, pa će i sama poći, jer želi da mi dođe u pohode, ali ti dođi što prije, a ona neka ide polako i drugim putem, a ne onim kojim ćeš ti ići. I putuj i noću i danju, a pazi da tkogod ne sazna što o tome. A zatim, ako se pokaže da je moja sestra njegova žena i ako bude jasno da su njena djeca i njegova djeca, ja se kunem svim na svijetu da ga neću spriječiti da ode s njom i djecom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvanaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica rekla starici: – Ako 812. NOĆ
se pokaže da je ona njegova žena, ja se kunem Alahom i svim na svijetu da ga neću spriječiti da je odvede, već ću mu pomoći da otputuje s njom u svoju zemlju. – I starica povjerova carici, ne znajući što je ona naumila, a ta razvratnica bijaše naumila da ubije Hasana ako njegova djeca ne nalikuju na nj.

A potom carica reče starici: – O, majčice, ako je istina ono od čega strepim, njegova će žena biti moja sestra Manar-as-Sana, a Alah to bolje zna!

One osobine su njene osobine, a sve odlike koje je on spomenuo – izvanredna ljepota i neobična dražesnost – ne mogu se naći ni u koga do u mojih sestara, osobito u najmlađe.

I starica poljubi ruke carici, pa se vrati i obavijesti Hasana o svemu što joj je carica rekla, a on se toliko obradova da mu odletje um iz glave, te priđe starici i poljubi je u glavu, ali mu ona reče: – O, dijete moje, nemoj me ljubiti u glavu, već me poljubi u usta, a smatraj da me time nagrađuješ za svoju sreću. Umiri svoju dušu, rashladi oči i budi uvijek lijepo raspoložen, a nemoj se gaditi kad me ljubiš u usta: ja ću te sastaviti s njom. Umiri svoje srce i svoj um, dakle, a neka ti uvijek bude sve kako želiš, i neka su ti oči svježe, a duša spokojna. – A zatim se starica oprosti s Hasanom, pa ode, a on izgovori ove stihove:

Četiri svjedoka moja ljubav ima,
  Iako se za sve dva svjedoka traže:

Ustreptalo srce i drhtaj udova,
  Iskopnjelo tijelo i jezik ukočen.

A potom Hasan izgovori još i ova dva stiha:

Čak ni deseti dio oplakat' ne možemo,
  Lijući krvave suze dok oči ne presahnu,

Od dviju samo stvari: mladosti svoje cvijeta
  I bolnog rastanka s onim koji je srcu drag.

I starica uze oružje i povede hiljadu naoružanih konjanika, pa ode s njima na otok na kojem se nalazila caričina sestra. I ona je putovala tako sve dotle dok nije došla caričinoj sestri, a od Nur-al-Hudina grada do grada njene sestre valjalo je putovati tri dana. A kad je stigla u grad, Šavahija ode caričinoj sestri, Manar-as-Sani, pa je pozdravi i isporuči joj pozdrav njene sestre Nur-al-Hude, rekavši joj da se carica zaželjela i nje i njene djece, a da se ljuti na nju što joj nikako ne dolazi u pohode. I carica Manar-as-Sana reče starici: – Ja sam pogriješila, a moja sestra ima pravo, jer sam propustila da joj odem u pohode, ali ću je sada posjetiti. – I Manar-as-Sana naredi svojim ljudima da iznesu šatore izvan grada, a za svoju sestru ponese prikladne poklone i rijetkosti.

A car, njen otac, pogleda kroz dvorski prozor, pa vidje da su šatori razapeti izvan grada, te zapita ljude o tome, a oni mu rekoše: – Kneginja Manar-as-Sana je razapela šatore na onome putu stoga što hoće otići u pohode svojoj sestri Nur-al-Hudi. – A kad je to čuo, car opremi vojsku za svoju kćerku, ne bi li je poslao sestri s vojskom, pa uze iz svoje riznice blaga, jela, pića, rijetkosti i dragocjenosti koje se ne mogu opisati. A sedam carevih kćeri bijahu rođene sestre, od istoga oca i iste majke, osim najmlađe. I najstarija se zvala Nur-al-Huda, druga – Nadžma-as-Sabaha, treća – Šams-ad-Duha, četvrta – Šadžaret-ad-Dura, peta – Kut-al-Kuluba, šesta – Šaraf-al-Banta, a sedma – Manar-as-Sana, koja ostalima bijaše samo sestra po ocu.

A potom starica priđe Manar-as-Sani i poljubi zemlju između njenih ruku, te je Manar-as-Sana zapita: – Da li ti je što potrebno, o, majčice? – A starica joj reče: – Carica Nur-al-Huda, tvoja sestra, naređuje ti da preobučeš svoju djecu i da im obučeš one košuljice koje im je ona sašila, a zatim da oba djeteta pošalješ po meni – ja ću ih odvesti i stići ću s njima prije tebe, kako bih joj mogla javiti da ćeš i ti doći.

I Manar-as-Sana obori glavu poslije tih staričinih riječi, a u licu se promijeni. I ona je dugo sjedila tako pognuta, a zatim zaklima glavom, pa je podigne i reče starici: – O, majčice, duša mi se uznemirila a srce mi je ustreptalo kad si spomenula moju djecu. Otkad su rođena, njihova lica nije vidio ni džin ni čovjek, ni žensko ni muško, pa sam osjetljiva i na povjetarac kad zaćarlija – a starica uzviknu: – Što to govoriš, o, gospođo! Da se ne bojiš da će im tvoja sestra učiniti kakvo zlo? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trinaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care da je starica rekla gospođi Manar-as- 813.
-Sani: – Što to govoriš, o, gospođo? Da se ne bojiš da će im tvoja sestra učiniti NOĆ
neko zlo? Neka ti Alah sačuva razum! Ako hoćeš da se oglušiš o caričino naređenje, tvoja neposlušnost nije moguća, jer će se ona naljutiti na tebe. Ali su tvoja djeca mala, o, gospođo, pa ti se može oprostiti što se bojiš za njih, jer su sumnji skloni svi oni koji vole. Ali ti znaš, o, kćerčice, da se ja staram o tebi i da volim i tebe i tvoju djecu. Uzet ću ih od tebe, pa ću ih odvesti, a prostrijet ću im svoje obraze mjesto postelje i metnut ću ih u svoje srce, koje ću otvoriti za njih, te nije potrebno da me učiš kako treba postupati s njima u ovakvoj prilici. Pošalji ih po meni mirne duše i svježih očiju, dakle. Ja ću krenuti na put najviše dan-dva prije tvoga polaska.

I starica je dotle navaljivala na Manar-as-Sanu dok ova nije popustila, jer se bojala gnjeva svoje sestre, a nije znala šta je čeka u nepoznatome. I ona pristade da pošalje svoju djecu po starici, te pozva i jedno i drugo, pa ih okupa i spremi, preobuče ih i obuče im one košuljice, a zatim ih preda starici, koja ih uze i pojuri s njima kao ptica, ali ne onim putem kojim je išla njihova majka, jer joj tako bješe naredila Nur-al-Huda.

I starica je neprestano putovala, idući sve brže, jer se bojala za djecu, pa je naposljetku došla u grad carice Nur-al-Hude, a onda je prešla s djecom preko rijeke i ušla u grad, uputivši se carici Nur-al-Hudi, djetinjoj tetki. I carica se obradova kad vidje djecu, te ih zagrli i pritisnu na svoje grudi, pa posadi jednoga dječaka na svoju desnu nogu, drugoga na lijevu, a zatim se obrati starici ovim riječima: – Dovedi sada Hasana – ja sam ga uzela pod svoju zaštitu i obranila ga od svoga mača; on je ojačao u mojoj kući i nastanio se u mome susjedstvu, pošto je podnio strahovanja i nevolje prolazeći putevima smrti, na kojima su strahote bivale sve veće, ali ga je pri svem tome dosad mimoišla čaša smrti i posljednjeg daha . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrnaesta noć, ona reče:

814. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica Nur-al-Huda naredila starici da dovede Hasana, i da joj je starica onda odgovorila: – Kad ti ga budem dovela, hoćeš li ga sastaviti s njegovom djecom, a ako se pokaže da ona nisu njegova, hoćeš li mu oprostiti i vratiti ga u njegovu zemlju? – A na te riječi carica se razgnjevi silnim gnjevom, te uzviknu: – Teško tebi, o, zlosretna starice! Dokle li će trajati te tvoje podvale zbog toga stranca, koji je posegnuo na nas, podigao našu zavjesu i saznao kako živimo? Zar on misli da je došao u našu zemlju da vidi naša lica i okalja našu čast, pa da se vrati u svoju zemlju nekažnjen. On će u svojoj zemlji i među svojim rođacima širiti glasove o načinu našega života, pa će glas o nama doprijeti i do ušiju svih careva u svim oblastima u zemlji, a trgovci će se razići na sve strane i pričat će priče o nama, govoreći: – Jedan čovjek je otišao na otoke Vak, prošavši kroz zemlje čarobnjaka i vračara, a ušao je i u Džinsku zemlju i u Zemlju zvijeri i Zemlju ptica, pa se otuda vratio zdrav i čitav. – To se nikada neće dogoditi! Tako mi onoga koji je stvorio i sagradio nebesa, koji je razastro i rasprostro zemlju, koji je sazdao stvorenja i izbrojio ih, ako ova djeca ne budu njegova, ja ću ga svakako ubiti i odsjeći mu glavu svojom rukom!

Pošto je izgovorila te riječi, carica tako dreknu na staricu da je ova pala, a potom dozva vratara i dvadeset robova, rekavši im: – Otiđite s ovom staricom i što prije mi dovedite onoga mladića koji se nalazi u njenoj kući!

I starica iziđe iz caričina dvora, odakle je izvukoše vratar i robovi, a lice joj bješe požutjelo i koljena joj klecahu. I ona uđe u svoju kuću, pa ode Hasanu, a on ustade da joj poljubi ruke i da se pozdravi s njom, ali se ona ne pozdravi s njim, već mu reče: – Otiđi carici, pa porazgovaraj s njom! Zar ti nisam govorila da se vratiš u svoju zemlju i zar te nisam sprečavala da učiniš sve to, a ti me nisi slušao? Govorila sam ti: – Dat ću ti ono što nitko ne može imati, samo da se što prije vratiš u svoju zemlju – a ti mi se nisi pokorio niti si me poslušao, već si, naprotiv, učinio sve ono što je suprotno tome, pa si tako izabrao propast i za sebe i za mene. Sad imaš ono što si izabrao, jer ćeš uskoro umrijeti. Otiđi onoj razvratnoj raspusnici koja čini nažao ljudima, pa porazgovaraj s njom!

I Hasan je posluša, te ustade, a srce mu bješe razbijeno i duša tužna, jer se bio uplašio. I govorio je: – O, čuvaru, sačuvaj me! O, bože, budi milostiv prema meni u iskušenjima koja si mi namijenio i zaštiti me, o, najmilostiviji među milostivima! – pa pođe s dvadesetoricom robova, s vratarom i staricom, ne nadajući se više da će ostati živ. I svi oni odvedoše Hasana carici, a on onda vidje kako njegova djeca, Nasir i Mansur, sjede na caričinu krilu i kako se ona igra s njima i zabavlja ih. I Hasan prepozna svoju djecu čim mu je pogled pao na njih, te ciknu iz svega glasa i toliko se obradova da se srušio na zemlju onesviješten . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto petnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasanov pogled pao na njegovu djecu i da ih je on prepoznao, a da je onda ciknuo iz svega glasa i pao onesviješten na zemlju. A kad je došao k sebi, djeca prepoznaše Hasana, te se u njima uzburka urođena ljubav. I djeca se istrgoše iz caričina naručja, pa stadoše pored Hasana, a Alah im uli misao da izgovore ove riječi: – O, babo naš! – I onda starica i svi prisutni zaplakaše od sažaljenja i sućuti, pa rekoše: – Neka je hvala Alahu što vas je sastavio s vašim ocem! – A Hasan zagrli svoju djecu i tako zaplaka da se opet onesvijestio, a potom dođe k sebi, pa izgovori ove stihove: 815. NOĆ

Kunem se vama da je rastanak težak duši,
Mada bi blizina s vama bila što i smrt za me.

Kada vas sanjam, čujem da ću vas sutra sresti,
A da l' će dušman dati da živim ja do sutra?

Kunem se vama – otkad odoste vi od mene.
Život mi sladak nikad ni mio bio nije.

Ako me Alah jednom usmrti ljubavlju mojom
I ako umrem kao mučenik voleći vas,

Gazelom kunem se što mi u srcu pašnjak nađe,
A čiji lik sad bježi ispred očiju mojih –

Ako porekne kadgod krv da je prolila moju,
Da će, kô svjedok, ona izbiti na licu njenom.

I tako se carica uvjeri da su mališani Hasanova djeca, a da je njena sestra, gospođa Manar-as-Sana, njegova žena, koju je on tražio i radi koje je došao, te se tako naljuti na svoju sestru da je pucala od gnjeva . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šesnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se carica Nur-al-Huda uvjerila da su mališani Hasanova djeca i da je njena sestra Manar-as-Sana njegova žena, koju je on tražio i radi koje je bio došao, a da se onda tako naljutila na svoju sestru da je pucala od gnjeva. I ona tako dreknu na Hasana da je on pao onesviješten, a kad je opet došao k sebi, on vidje da su ga caričini ljudi izvukli iz dvora, okrenuvši mu lice k zemlji. I on ustade, pa pođe, saplićući se o skutove svoga odijela i ne vjerujući da se spasio onoga što bijaše podnio od carice. A starici Šavahiji ga bijaše žao, ali ona nije mogla ništa reći o Hasanu veoma gnjevnoj carici. 816. NOĆ

A kad je izišao iz dvora, Hasan se toliko zbunio da nije znao kamo da pođe, jer mu zemlja bijaše tjeskobna, iako je ona široka, a nije imao nikoga da porazgovara s njim, nikoga da ga razonodi i utješi, niti je imao koga da od njega zatraži savjet, pa da mu ode i da kod njega nađe utočište. I mladić bijaše uvjeren da će poginuti, jer nije mogao nikud otići niti je znao s kim bi mogao otići, a nije

znao ni puta, niti je mogao proći kroz Džinsku dolinu, Zemlju zvijeri i preko Ptičjih otoka, te bijaše izgubio nadu da će ostati živ. I on zaplaka, oplakujući sebe sama, pa se tako i onesvijesti, a potom dođe k sebi pa poče misliti na svoju djecu i svoju ženu, i na njen dolazak sestri, a razmišljao je i o onome što će se dogoditi njegovoj ženi poslije njena dolaska sestri. A potom se Hasan poče kajati što je došao u te zemlje i što nikoga nije poslušao, izgovarajući ove stihove:

Neka sad plaču oni, jer bića izgubih draga!
Teško se utješit' mogu u jadu velikom svom.

I čašu sudbe ispih, nerazblaženu ničim,
A jak tko može biti kada izgubi drage?

Ćilim prijekora sad je između mene i vas;
Recite – da l' će se ikad saviti ćilim taj?

Ljubav sam tajio svoju, ali je strast odaje,
Jer srce ljubavnom vatrom zauvijek obuzeto je.

Tȁ smilujte se na me, jer uvijek vjeran bijah
Zavjetu što ga dadoh i zakletvama svojim!

Da li će vas i mene opet sastavit' dani? –
Tȁ vi ste srce moje, a duša samo vas voli.

Zbog rastanka me sada srce tišti i boli. –
O, kad biste mi rekli da i vi volite mene!

I kad je izgovorio te stihove, Hasan pođe dalje, pa je tako izišao iz grada, a onda ugleda jednu rijeku, te pođe njenom obalom, ne znajući kuda da ode. I eto što je bilo s Hasanom.

Što se pak tiče Hasanove žene Manar-as-Sane, ona je željela da pođe na put prvoga dana po staričinu odlasku, a kad se već bješe spremila da pođe, odjednom dođe dvorjanin njena oca, cara, pa poljubi zemlju između njenih ruku . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamnaesta noć, ona reče:

817. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Manar-as-Sana bijaše spremila da pođe, a da joj je onda odjednom došao dvorjanih njena oca, cara, koji je poljubio zemlju između njenih ruku, rekavši joj: – O, careva kćeri, pozdravlja te tvoj otac, najveći car, i poziva te da mu odeš.

I careva kći ustade, pa ode s dvorjaninom da vidi što je potrebno njenu ocu. A kad je ugleda, otac je posadi na svoje prijestolje, pored sebe, pa joj reče: – O, kćerčice, znaj da sam noćas usnio jedan san, pa se bojim da ti se što ne dogodi i da te na putu ne zadesi nešto što ti može zadati dugotrajnu brigu. – Zašto, o, babo, i što si to usnio? – zapita careva kći, a otac joj odgovori: – Usnio sam da sam ušao u svoju riznicu i da sam u njoj vidio veliko blago i mnoge dragocjenosti i korunde, među kojima bijahu i sedam zrna, a da su mi se ta zrna najviše sviđala, jer bijahu ljepša od svega u riznici. I ja izabrah jedno od tih sedam zrna, najmanje, ali najljepše i najsjajnije, pa ga uzeh u ruku

zato što mi se svidjelo i što bijaše lijepo, a zatim iziđoh iz riznice. A kad iziđoh iz riznice i dođoh do vrata, ja otvorih ruku, radujući se zrnu, pa ga počeh okretati, kad odjednom doletje jedna neobična ptica iz dalekih krajeva, jer takve ptice nema u našoj zemlji pa ona pojuri na mene, dolazeći s nebesa, i istrgne mi kamen iz ruke, a zatim ga odnese na ono mjesto odakle ga bijah uzeo. I ja se zabrinuh, i obuzeše me tuga i jad, pa i veliki strah, te se probudih, tugujući za tim kamenom. A kad se prenuh iza sna, je pozvah tumače snova, pa im ispričah što sam usnio, a oni mi rekoše: – Ti imaš sedam kćeri, ali ćeš izgubiti najmlađu, jer će ti je netko oteti silom, bez tvoga pristanka. – A ti si, o, kćerčice, najmlađa moja kćerka, a uz to si mi i najdraža, pa sad eto odlaziš svojoj sestri, a ja ne znam što će ti se dogoditi kad budeš otišla. Ne idi nikud, već se vrati u svoj dvor.

I Manar-as-Sani zadrhta srce kad je čula te riječi svoga oca, jer se poboja da se što ne dogodi njenoj djeci. I ona pognu glavu, pa ju je držala tako neko vrijeme, a potom ju je podigla, i onda je rekla ocu: – O, care, carica Nur-al--Huda je pripremila gozbu za mene, pa me sad čeka, nadajući se da ću doći za koji čas. Ima već četiri godine kako me nije vidjela, pa će se naljutiti na mene ako joj sad ne odem u pohode. Najbolje će biti da provedem mjesec dana kod nje, a potom da ti se vratim. Tà tko može ući u našu zemlju i stići na otoke Vak, tko može doprijeti do Bijele zemlje i Crne planine i tko može stići do Kamforne planine i Ptičje tvrđave? Tko bi mogao proći kroz Ptičju dolinu, a potom kroz Dolinu zvijeri, a potom kroz Džinsku dolinu i doći na naše otoke? Kad bi na njih došao neki stranac, njega bi zacijelo našla smrt u morima pogibije. Umiri svoju dušu, dakle, i rashladi oči, a neka ti moje putovanje ne zadaje brige – nitko nije kadar ući u našu zemlju. – I kneginja se trudila da privoli oca da je pusti, te joj on dopusti da ode . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Manar-as-Sana trudila da 818.
privoli svoga oca da je pusti da ode sve dotle dok joj on nije odobrio. A potom NOĆ
car pozva hiljadu konjanika i naredi im da pođu s njegovom kćerkom i da je odvedu do rijeke, pa da ostanu tamo dok ona ne bude stigla u grad svoje sestre i dok ne bude ušla u njen dvor. I car naredi konjanicima da ostanu s njom, a da je potom povedu i dovedu njenu ocu, dok Manar-as-Sani naredi da provede dva dana kod svoje sestre, pa da se brzo vrati. I careva kći odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa pođe, a s njom pođe i njen otac, koji se htio oprostiti s njom. A očeve riječi ostaviše traga u njenu srcu, jer se ona bojala da se što ne dogodi njenoj djeci, ali čovjeku ne može pomoći opreznost kad mu sudba nije naklonjena.

I Manar-as-Sana je putovala tri dana i tri noći, idući sve brže, pa je tako došla do jedne rijeke i razapela šatore na njenoj obali, a zatim je prešla preko nje s nekolicinom slugu, s ljudima iz svoje okoline i vezirima. A kad je stigla u grad Nur-al-Hude, Manar-as-Sana se pope u njen dvor, a onda vidje svoju

djecu kako plaču kraj nje, vičući: – Oče naš! – I Manar-as-Sana zaplaka i proli suze iz očiju, pa pritisnu djecu na svoje grudi i reče: – Zar ste vidjeli svoga oca? Ne bilo onoga časa kad sam ga napustila, a da sam znala da je on živ, ja bih vas odvela njemu. – I ona stade oplakivati i sebe i svoga muža, a plakala je i stoga što su plakala njena djeca, i pritom je izgovarala ove stihove:

Mada ste daleko dragi, a i surovi uz to,
Ja hoću da vas nađem, pa ma gdje sada bili.

I gledam tamo gdje je zavičaj vaš sadašnji,
Čeznući za ljetima koja provedoh s vama.

Koliko noći mi smo bez sumnje proveli onda,
Voleći jedno drugo, radosni, milujuć' se.

I carica Nur-al-Huda vidje kako njena sestra grli svoju djecu, govoreći: – Ja sam to učinila sa svojom djecom; sama sam razorila svoju kuću – te joj ne poželje mira, već joj reče: – O, raspusnice, otkud ti ta djeca? Ako si bludničila, treba te kazniti, ako si se udala bez našeg znanja, zašto si onda napustila svoga muža i zašto si dovela amo djecu, odvojivši ih tako od njihova oca? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devetnaesta noć, ona reče:

819. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica Nur-al-Huda rekla svojoj sestri Manar-as-Sani: – A ako si se udala bez našeg znanja, zašto si onda napustila svoga muža i zašto si povela svoju djecu, odvojivši ih od oca i došavši u naše krajeve? Zašto si sakrila svoju djecu od nas? Zar misliš da mi to ne znamo? Nama je to otkrio veliki Alah, kome je poznato ono što je skriveno; on nam je otkrio što je bilo s tobom i pokazao nam tvoje slabe strane!

Potom carica naredi svojim ljudima da uhvate Manar-as-Sanu i da je bace u tamnicu, te je oni uhvatiše, a zatim im naredi da joj okuju ruke u željezne lance, a onda uze pleteni bič, te je žestoko izudara po cijelome tijelu. A zatim izađe, pa svome ocu, najvećem caru, napisa pismo i javi mu što je učinila Manar-as-Sana, poručivši mu:

– U našoj zemlji pojavio se jedan muškarac koji spada u ljude, a moja sestra Manar-as-Sana tvrdi da se udala za nj po zakonu i da je s njim izrodila dvoje djece, ali je tu djecu krila i od nas, i od tebe, ne kazavši nam ništa o sebi dok nije došao taj muškarac koji spada u ljude i koji se zove Hasan. A i on nam je rekao da se oženio njome i da je dugo živio s njom, a da je potom ona uzela svoju djecu i otišla bez njegova znanja. A kad je pošla, ona je o tome obavijestila njegovu majku, rekavši joj: – Reci svome sinu – ako ga bude morila čežnja, neka mi dođe na otoke Vak. – I mi smo zadržali toga čovjeka kod nas, a ja sam poslala staricu Šavahiju da dovede Manar-as-Sanu i njenu djecu, te se ona spremila, pa je došla amo. A starici Šavahiji sam naredila da prije nje pođe na put i da mi dovede njenu djecu prije polaska njihove majke. I onda sam slala ljude da mi dovedu onoga čovjeka koji je tvrdio da je ona njegova žena,

te je on došao i vidio svoju djecu, pa ih je prepoznao, a i ona su njega prepoznala. I tako sam doznala da taj čovjek govori istinu i da sâm nije učinio ništa sramotno ni ružno, a da je moja sestra učinila ono što je odvratno i sramotno. I ja sam se bojala da se ona obruka pred stanovnicima naših otoka, a kad je ta razvratna obmanjivačica ušla u moj dvor, ja sam je žestoko izudarala i bacila je u tamnicu, svezavši joj kosu za alku na zidu.

– Eto – nastavila je u pismu – obavijestih te o onome što joj se dogodilo, a tvoje je da naređuješ – mi ćemo učiniti onako kako ti budeš naredio. Ti znaš da smo se osramotili time i da je pala ljaga na naš i na tvoj obraz, a možda će i stanovnici otoka dočuti što je bilo, pa će pričati svašta o nama, te stoga treba da mi što prije odgovoriš.

Potom carica preda pismo jednome skoroteči, naredivši mu da ga odnese caru. I car pročita to pismo, pa se razgnjevi silnim gnjevom na svoju kćerku Manar-as-Sanu, te napisa pismo svojoj kćeri Nur-al-Hudi, a u njemu joj reče: – Predajem je u tvoje ruke i određujem te za njenog suca. Ako je onako kako mi kažeš, ubij je, a mene nemoj ni pitati o tome.

– A kad je carica primila i pročitala pismo svoga oca, ona posla ljude da dovedu Manar-as-Sanu. A Manar-as-Sana bijaše sva ogrezla u krvi i kosa joj bješe privezana za alku, a bila je okovana u teške lance i imala na sebi haljinu od kostrijeti što su joj je bili obukli u tamnici. I ljudi je dovedoše carici, a ona je stajala pred njom ponižena i prezrena. A kad vidje kako je velika njena sramota i koliko je ponižena, Manar-as-Sana se sjeti svoje negdašnje veličine pa zaplaka groznim plačem i izgovori ove stihove:

Dušmani žele da me ubiju sad, gospode,
A vele da me nitko ne može od njih spasiti.

Nadam se da ćeš sada satrti dušmane moje,
Gospode koji štitiš one koji te mole.

A zatim Manar-as-Sana zaplaka tako groznim plačem da je pala onesviještena, ali opet dođe k sebi, pa izgovori ove stihove:

Združiše se nevolje s dušom mojom i sa mnom,
A ja dobrostiv bijah za mnoge i prijatelj im bijah.

Nije mi samo jedna briga dušu morila,
Već ih je, Alahu hvala, na hiljade bilo.

A potom izgovori još i ove stihove:

Kako će nevolje mnoge teške biti
Mladiću koga će Alah samo spasiti!

Teške su, a katkad kô verige stežu,
Pa popuste opet, kad se tom ne nadam.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto dvadeset noći, ona reče:

820. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica Nur-al-Huda naredila svojim slugama da dovedu njenu sestru Manar-as-Sanu i da su je sluge dovele svezanu, a da je ona onda izgovorila spomenute stihove. I Nur-al-Huda donese drvene ljestve, pa položi Manar-as-Sanu na njih, naredivši slugama da joj okrenu leđa prema ljestvama i da je tako svežu, a zatim joj izvuče ruke i sveza ih uzicama, pa joj otkri glavu i oruđa a priveže joj kosu oko drvenih ljestava, jer sestrinsko sažaljenje bijaše izščezlo iz njena srca. A kad vidje sebe u tako sramnom i ponižavajućem položaju, Manar-as-Sana poče plakati i vikati, ali joj nitko ne priteknu u pomoć. I ona reče sestri: – O, sestrice, kako ti je okrutno srce prema meni i kako malo žališ i mene i onu djecu! – A Nur-al-Huda bijaše još okrutnija prema njoj poslije tih riječi, pa je poče grditi, govoreći joj: – O, raspusnice, ne smilovao se Alah onome koji se bude smilovao tebi! Kako te mogu žaliti, o, obmanjivačice!

I onda Manar-as-Sana reče sestri (a ležala je opružena na ljestvama): – Neka te gospod s nebesa zaštiti od onoga zbog čega me grdiš, iako sam nevina! Alaha mi, ja nisam bludničila, već sam se za nj udala po zakonu, a moj gospod zna govorim li ili ne govorim istinu! Moje srce je gnjevno na tebe zbog okrutnosti tvog srca prema meni; kako me možeš koriti zbog bludničenja kad ništa ne znaš! Ali će me moj gospod osloboditi od tebe, a ako me ti s pravom koriš zbog bludničenja, Alah će me kazniti za to. – I njena sestra porazmisli poslije tih njenih riječi, pa reče: – Kako mi možeš reći tako što! – A potom ustade, pa ponovo poče udarati Manar-as-Sanu, dok se ova nije onesvijestila. I sluge joj onda poškropiše lice vodom, pa je došla k sebi, ali se njene draži bijahu promijenile od žestokih udaraca i jakih lanaca, a i zbog toga što bješe veoma ponižena. I ona izgovori ove stihove:

Ako sam nešto zgriješila nekad,
Ja ništa loše ne učinih.

Kajući se za sve što je bilo,
Ja dođoh da vas za oproštaj molim.

I Nur-al-Huda sasluša te stihove, pa se razgnjevi velikim gnjevom i uzviknu: – Ti izgovaraš stihove preda mnom, o, razvratnice, i tražiš oproštaj za svoje velike grijehe! Ja sam željela da te vratim mužu, ne bih li vidjela koliko si razvratna i kolika je moć tvoga oka, pošto se hvališeš svojim ranijim razvratom, svojim odvratnim postupcima i svojim velikim grijehovima.

A zatim carica naredi svojim slugama da joj donesu jedan palmov štap, te joj ga sluge doniješe, a ona zasuka rukave, pa poče zasipati Manar-as-Sanu udarcima od glave do nogu. A potom carica naredi slugama da joj donesu opleteni bič, od kojeg bi zacijelo i slon podlegao kad bi ga netko udario njime, pa je sve dotle udarala njime Manar-as-Sanu po leđima, trbuhu i udovima dok se ona nije onesvijestila.

A starica Šavahija vidje što radi carica, pa istrča iz njena dvora, plačući i proklinjući je, ali carica viknu slugama: – Dovedite mi je! – te sluge potrčaše

(STRANA 126 — 819. NOĆ)

Potom carica naredi svojim ljudima da uhvate Manar-as-Sanu i da je bace u tamnicu, te je oni uhvatiše, a zatim im naredi da joj okuju ruke u željezne lance, pa onda uze pleteni bič, te je žestoko izudara po cijelome tijelu . . .

za njom utrkujući se, pa je tako uhvatiše i odvedoše carici, koja im zapovjedi da je bace na zemlju, a svojim robinjama reče: – Okrenite joj lice prema zemlji pa je izvucite odavde! – te je one povukoše i izvukoše iz dvora. I eto što je bilo sa svima njima.

Što se pak tiče Hasana, on ustade, trudeći se da istraje, pa pođe obalom rijeke i uputi se u pustinju, zbunjen i zabrinut, jer bijaše izgubio nadu da će ostati živ, a od onoga što ga bijaše snašlo bio je toliko smućen da nije mogao razlikovati dan od noći. I on je išao tako sve dotle dok se nije približio jednom drvetu, a onda vidje da je o to drvo obješen listić papira, te ga uze rukom, pa pogleda u nj i odjednom vidje da su na njemu ispisani ovi stihovi:

Pomišljao sam na djela tvoja dok si u utrobi majčinoj bio,
I privolio sam je onda, znaj, da te pritisne na grudi svoje.

Pomagat ćemo ti uvijek kad te nevolje i jad budu snašli.
Ustani, pa se pogni pred nama – u bijedi ruku pružit ćemo.

A kad je pročitao te stihove što bjehu ispisani na listiću papira, Hasan povjerova da će se spasiti iz nevolje u koju bijaše zapao i da će se nekako zbližiti s onima koji mu bijahu dragi, a zatim se odmakne dva-tri koraka, pa vidje da je usamljen u pustinjskome mjestu punom opasnosti, gdje ne bijaše nikoga da ga razonodi. I on se sjeti da mu je srce zamrlo od usamljenosti i straha, a da mu koljena klecaju na tome strašnome mjestu, te izgovori ove stihove:

O, vjetre, kad proletiš nad zemljom bića dragih,
Iskrene pozdrave moje isporuči im onda.

Reci im talac da sam ljubavi prema njima
I da je ljubav moja od svih ljubavi veća.

Možda će puhnuti onda vjetrić milosti pun
I istrunule kosti oživjeti mi namah...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvadeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan pročitao stihove što 821.
bjehu ispisani na tom listiću papira, a da je onda povjerovao da će se izvući NOĆ
iz nevolje u koju bijaše zapao i zbližiti se s onima koji mu bijahu dragi. A potom on odmakne za dva koraka, pa vidje da se nalazi na mjestu punom opasnosti, a da na tome mjestu nema nikoga da ga razonodi. I onda zaplaka groznim plačem, pa izgovori stihove koje spomenusmo, a zatim načini još nekoliko koraka, idući riječnom obalom, pa ugleda dvoje male djece nekih vračara i čarobnjaka, pred kojima je ležao na zemlji jedan bakreni štapić, sav u amajlijama, a pored njega kalpak od kože, sašiven od tri šiljasta komadića, na kojem bjehu imena i natpisi od čeličnih slova. I štapić i kalpak valjahu se po zemlji, a djeca se svađahu zbog njih i tako se udarahu da im naposljetku poteče krv. I jedno dijete reče drugome: – Nitko neće uzeti taj štapić osim

mene! – a i drugo reče: – Nitko neće uzeti taj štapić osim mene! – I Hasan stade između djece, a otrgnuvši jedno od drugoga, pa ih zapita: – Zašto se svađate? – a ona mu odgovoriše: – Striko, presudi nam – tebe je veliki Alah doveo amo da nam pravedno presudiš. – Ispričajte mi svoju povijest, pa ću vam presuditi – reče Hasan djeci, a ona mu rekoše: – Nas dvojica smo rođena braća, a otac nam je bio veliki čarobnjak; on je živio u jednoj spilji u ovoj planini, pa je umro, a nama je ostavio ovaj štapić i ovaj kalpak, pa sad moj brat veli: – Nitko neće uzeti taj štapić osim mene! – i ja kažem: – Nitko neće uzeti taj štapić osim mene! – Presudi nam dakle, i pomiri nas!

A Hasan sasluša njihove riječi, pa ih zapita: – Kakva je razlika između štapića i kalpaka i koliko oni vrijede? Sudeći po njihovu izgledu, štapić vrijedi šest džedida[9] a kalpak tri. – Ti ne znaš čime se oni odlikuju – odgovoriše mu braća. – A čime se odlikuju? – zapita Hasan djecu, a ona mu rekoše: – U svakoj od tih stvari krije se jedna neobična tajna, pa stoga štapić vrijedi koliko i danak koji plaćaju otoci Vak i sve njihove zemlje, a i kalpak vrijedi isto toliko. – O, djeco, recite mi, Alaha radi, kakve se to tajne kriju u njima – reče Hasan djeci, a ona mu odgovoriše: – O, striko, u njima se krije po jedna velika tajna, a naš otac je živio sto trideset i pet godina i proveo cio svoj vijek trudeći se da ih izmisli, pa ih je naposljetku i načinio da ne može biti bolje, metnuvši u njih po jednu tajnu, te su mu one činile velike usluge. I on ih je ukrasio šarama koje nalikuju na šare na nebeskome svodu koji se okreće, a kad ih je završio, zatekla ga je smrt koju nitko ne može izbjeći. A što se tiče kalpaka, njegova se tajna sastoji u tome što čini nevidljivim svakog onog koji ga metne na glavu, te takvog čovjeka ne može nitko vidjeti dok mu je kalpak na glavi; što se pak tiče stapića, njegova se tajna sastoji u tome što njegov vlasnik može upravljati džinskim plemenima, kojih ima sedam, jer ga ona služe, pokoravajući se njegovoj zapovijedi i presudi. A kad ga netko ima i drži ga u rukama, pa udari njime o zemlju, svi zemaljski carevi postaju mirni kao bube, a služe ga svi džinovi.

I Hasan obori glavu pošto je čuo te njihove riječi, pa ju je držao tako neko vrijeme, govoreći u sebi: – Alaha mi, ja ću pobjeđivati pomoću toga štapića i toga kalpaka, ako ushtije veliki Alah, jer sam ih ja dostojniji nego ova djeca. Odmah ću smisliti neko lukavstvo, pa ću ih uzeti od njih, ne bih li tako oslobodio svoju ženu i svoju djecu od one okrutne carice, a kad budem to učinio, otići ćemo iz toga mračnoga mjesta gdje se nijedan čovjek ne može spasiti i odakle nitko ne može pobjeći. Možda me Alah i doveo na ovo mjesto samo zato što je htio da im istrgnem iz ruku taj štapić i taj kalpak.

A potom Hasan podigne glavu, pa reče dječacima: – Ako hoćete da raspravimo tu stvar, onda ću ja najprije vidjeti što možete učiniti, pa će štapić uzeti onaj koji bude svladao svoga protivnika, a kalpak će uzeti onaj koji bude slabiji. A kad budem okušao vašu snagu i kad budem vidio što tko može, ja ću znati čega je tko dostojan. – O, striko, mi pristajemo da okušamo snagu i da odlučiš kako sam nađeš za shodno – rekoše djeca Hasanu, a on ih zapita: – Hoćete li me poslušati i hoćete li učiniti ono što ću vam reći? – Hoćemo –

odgovoriše djeca, a Hasan im reče: – Ja ću uzeti jedan kamen, pa ću ga baciti, a onaj koji prvi dotrči do njega i uzme ga, uzet će i štapić, dok će kalpak uzeti onaj koji zaostane i ne stigne prvoga. – Pristajemo na to što nam kažeš – rekoše djeca, a Hasan uze jedan kamen, pa ga baci s takvom snagom da ga svi izgubiše iz vida, te djeca potrčaše, utrkujući se. A kad se djeca udaljiše, Hasan metnu kalpak na glavu, a štapić uze u ruku, pa ode s onoga mjesta na kojem bijaše, ne bi li vidio da li su mu djeca rekla istinu o tajni svoga oca. I mlađi dječak prvi dotrči do kamena, pa ga uze i vrati se na ono mjesto gdje bijaše Hasan, a od njega ne bješe ni traga ni glasa. I onda mlađi dječak vikne svome bratu: – Gdje je onaj čovjek što nam je bio sudac? – a brat mu reče: – Ne vidim ga, pa ne znam da li se uznio na najviše nebo ili je propao u zemlju!

A zatim djeca počeše tražiti Hasana, ali ga ne nađoše, mada je on stajao na svome mjestu. I djeca se počeše uzajamno grditi, govoreći: – Sad obojica ostadosmo bez štapića i kalpaka, a otac nam je i rekao da će tako biti, ali smo mi zaboravili ono što nam je on rekao.

I djeca se vratiše, a Hasan ode u grad s kalpakom na glavi i sa štapićem u ruci, te ga ne vidje nijedan čovjek. I on se pope u dvor i dospije do odaje u kojoj bijaše Šavahija Zat-ad-Davahija, a zatim uđe u tu odaju s kalpakom na glavi, te ga starica ne vidje. I Hasan je išao tako dok se nije približio polici koja se protezala nad staričinom glavom i na kojoj bijaše staklarija i porculansko posuđe, pa je zatrese rukom, te na pod pade sve ono što bijaše na njoj. I onda Šavahija Zat-ad-Davahija vrisnu i poče se udarati po licu, a zatim priđe polici, pa pokupi stvari koje bijahu popadale i metnu ih na svoje mjesto, rekavši u sebi: – Alaha mi, ja mislim da je carica Nur-al-Huda poslala amo nekoga šejtana, pa mi je on ovo učinio! Molim se velikom Alahu da me oslobodi od nje i da me sačuva od njenoga gnjeva. O, gospode! Kad je ona učinila takvo zlodjelo i kad je izudarala i razapela svoju sestru, koja je draga njenu ocu, što li će tek učiniti s onim koji joj nije ni rod ni pomozbog, kao što sam ja, ako se samo naljuti na nj . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvadeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica Zat-ad-Davahija mis- 822.
lila: – Kad carica Nur-al-Huda tako postupa sa svojom sestrom, kako li će se NOĆ
tek provesti onaj koji joj nije ni rod ni pomozbog, ako se samo naljuti na nj? – A zatim starica uzviknu: – O, premilostivi šejtane, tako ti dobrotvora čije je dostojanstvo veliko, koji ima veliku moć i koji je stvorio ljude i džinove, i tako ti natpisa na prstenu Daudova sina Sulejmana, progovori koju riječ i odgovori mi! – A Hasan joj odgovori: – Ja nisam šejtan, već ljubavlju moreni, izbezumljeni i zbunjeni Hasan.

I Hasan skine kalpak s glave i pokaže se starici, a ona ga prepozna, pa ga povede i reče mu u četiri oka: – Da nisi šenuo pameću, kako si dospio amo? Idi pa se sakrij! Ona raspusnica je udarila tvoju ženu na onakve muke, iako

joj je sestra: što li će tek biti ako tebe napadne? – A potom starica reče Hasanu što je sve snašlo njegovu ženu i kakve je sve tegobe i muke podnijela, a spomenu mu i muke koje je sama podnijela, rekavši mu: – Carici je bilo žao što te je pustila da odeš, pa je poslala jednoga čovjeka da te vrati, obećavši mu kantar zlata i mjesto na njenu dvoru koje sam ja zauzimala, a zaklela se da će te ubiti ako te taj čovjek vrati, i da će ubiti tvoju ženu i tvoju djecu.

A potom starica zaplače, pa pokaže Hasanu što joj je carica učinila, te i on zaplače uzviknuvši: – O, gospođo, kako da umaknem iz ove zemlje i kako da se oslobodim od te okrutne carice? Kako da oslobodim svoju ženu i svoju djecu i kako da se vratim s njima u svoju zemlju zdrav i čitav? – Teško tebi – uzviknu starica – spasavaj se sam! – ali Hasan ciknu: – Ja moram osloboditi svoju ženu i svoju djecu, protiv caričine volje! – A kako ih možeš osloboditi protiv njene volje? – reče mu starica. – Idi pa se sakrij, o, dijete moje, dok ti to ne dopusti veliki Alah.

A onda Hasan pokaže starici bakreni štapić i kalpak, a starica se obradova velikom radošću kad ih vidje, te uzviknu: – Neka je slava onome koji oživljava istrunule kosti! Alaha mi, o, dijete moje, tebi i tvojoj ženi prijetila je sigurna smrt, a sada si se spasio, o, dijete moje, pa su se spasili i tvoja žena i tvoja djeca. Ja poznajem taj štapić, a poznajem i onoga koji ga je načinio – to je bio moj učitelj; on me je učio čarolijama, jer je bio veliki čarobnjak, a proveo je sto trideset pet godina marljivo radeći na tom štapiću i tom kalpaku, ali ga je zatekla smrt baš onda kad ih je sasvim završio, a od smrti nitko ne može pobjeći. I ja sam čula kako je on govorio svojoj djeci: – O, djeco moja, ove stvari neće pasti vama u dio, već će doći jedan stranac koji će vam ih silom oduzeti, a vi nećete ni znati kako će vam ih oduzeti. – I djeca su mu kazala: – O, babo, reci nam kako će nam ih on oduzeti? – ali im on reče: – Ja to ni sam ne znam. – Pa kako si uspio da im ih oduzmeš, o, dijete moje?

I Hasan ispriča starici kako je oduzeo djeci te stvari, a ona se obradova kad ču njegovu priču, te uzviknu: – Pošto se sad možeš dokopati svoje žene i svoje djece, čuj što ću ti reći! Ja više ne mogu boraviti kod one razvratnice, jer je ona posegla na mene i udarila me na muke, već ću otići u spilju u kojoj žive čarobnjaci, pa ću ostati kod njih i živjet ću s njima dok ne umrem. A ti stavi kalpak na glavu, o, dijete moje, a štapić uzmi u ruku, pa uđi u onu odaju u kojoj se nalaze tvoja žena i tvoja djeca, a onda udari štapićem o zemlju i reci: – O, sluge ovih imena! – pa će ti doći štapićeve sluge, a ako dođe i koji od njihovih plemenskih poglavara, reci mu ono što budeš htio i izabrao.

A zatim se Hasan oprosti sa staricom, pa iziđe iz njene odaje, metnuvši kalpak na glavu i ponijevši štapić. I on uđe u odaju u kojoj se nalazila njegova žena i njegova djeca, pa vidje da je ona ni živa ni mrtva, da je razapeta i privezana kosom sa ljestve. I njene oči plakahu, a srce joj bijaše tužno – tà bila je u ne može biti gorem položaju, a nije znala kako da se spasi. I njena su se djeca igrala ispod ljestava, a ona ih je gledala, oplakujući i njih i sebe zbog onoga što se dogodilo i desilo i osjećajući veliki bol od udaraca i mučenja. I

Hasan vidje da je njegova žena u ne može biti gorem stanju, a ču i ove stihove koje je ona upravo izgovarala:

Ostali su samo dah koji odlijeće
I u zbunjenosti zjene nepomične.

Gle zaljubljenika – sve u njemu gori
Vatrom tuge koju on podnosi šutke.

I zluradi ljudi sada njega žale.
O teško onome kog dušmani žale!

A kad vidje svoju ženu na mukama, osramoćenu i poniženu, Hasan se tako rasplakao da se onesvijestio, a potom dođe k sebi, pa vidje da se njegova djeca igraju, a da je njihova majka sva obamrla od bola. I on skine kalpak s glave, a djeca povikaše: – Oče naš! – I onda Hasan opet stavi kalpak na glavu, a majka dvaju dječaka dođe k sebi od njihove vike, ali ne ugleda svoga muža, već vidje samo svoju djecu koja su plakala i vikala: – Oče naš! – I njihova majka zaplaka kad ih je čula kako spominju oca, ali joj srce bijaše prepuklo i sve u njoj bijaše iskidano, te povika iz dubine bolnoga srca: – Gdje ste vi, a gdje vam je otac? – A zatim se ona sjeti onoga vremena kad je bila bliska svome mužu, a sjeti se i onoga što joj se dogodilo poslije rastanka s njim, te zaplaka tako groznim plačem da joj suze preplaviše obraze i nakvasiše zemlju. I njeni obrazi bijahu obliveni suzama od dugoga plakanja, ali ih ona nije mogla obrisati, jer joj nijedna ruka ne bijaše slobodna, te se muhe najedoše njene kože. A kako nije bilo nikoga da joj pomogne, osim njenih suza, nalazila je utjehu samo u stihovima, pa je izgovorila ove stihove:

Sjetih se ja rastanka i oproštaja našeg,
Kada sam, na povratku, suzama zalila put.

Kad je gonilac napokon odveo deve njine,
U duši nije bilo čvrstine ni strpljenja.

A kad se vratih sama, ne znađah kud da odem,
Jer k sebi ne mogoh doći od tuge i od patnji.

A najteže mi bješe kad mi zlurado biće
Priđe sa licem smjernim na putu kojim se vraćah.

O, dušo, sad bez dragog život ti ugodan nije,
Te se ni vijeku drugom ne možeš nadati više.

Osluhni, o, gospodaru, riječi ljubavi pune,
Pa nek se srce tvoje o mene ne ogluši.

Lancem sam ja predanja ljubavna vezala s onim
Što je čudesno, divno, kô Alah što činjaše...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvadeset treća noć, ona reče:

823. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan otišao svojoj ženi i da je onda vidio svoju djecu i čuo kako njegova žena izgovara stihove koje spomenusmo. A ona je pogledala na desnu i lijevu stranu, ne bi li vidjela zašto njena djeca viču i zovu oca, ali ne vidje nikoga, te se čudila svojoj djeci koja su maločas spominjala oca, iako u odaji nije bilo nikoga, i eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče Hasana, on sasluša stihove svoje žene, a onda priđe djeci, pa skine kalpak s glave, i djeca ga vidješe i prepoznaše, te povikaše: – Oče! – I njihova majka zaplaka kad ih ču kako spominju oca, a zatim uzviknu: – Alahova presuda ne može se izbjeći nikakvim lukavstvom! – A u sebi pomisli: – O, čudo Alahovo! Zašto li su djeca maločas spominjala svoga oca i zašto ga sada zovu? – I ona opet zaplaka, pa izgovori ove stihove:

Opustjele su zemlje, svjetlilo se ne rađa! –
O, oči, bujice suza obilno prolijte sada!

Na put krenuše oni, pa kako to da podnesem?
Ustrajnost izdala me, a srca nemam više.

Nadah se da će oni uvijek ostati sa mnom,
Ali odoše ipak, odnijevši snove moje.

Molim vas, bića draga, da se vratite opet –
Već sam dovoljno suza prolila čeznuć' za vama.

I Hasan skine kalpak s glave, jer nije mogao podnijeti to, te ga njegova žena ugleda i prepozna, jauknuvši tako glasno da su se poplašili svi oni koji bijahu u dvoru. I ona zapita Hasana: – Kako si dospio amo? Jesi li sišao s neba ili izišao iz zemlje? – I oči joj proliše suze, te i Hasan zaplaka, a onda mu ona reče: – O, čovječe, sad nije vrijeme plakanju i prijekorima – izvršena je presuda i oslijepio je pogled, a projurio je kalam s onim što nam je sudio Alah u doba koje je prethodilo vječnosti. Alaha ti, odakle si došao? Idi pa se tako sakrij da te nitko ne može vidjeti, kako moja sestra ne bi saznala da si ovdje – ona će me zaklati, a zaklat će i tebe. – O, gospođo moja i gospodarice svih carskih kćeri, ja sam se izložio opasnosti i došao amo zato što hoću da umrem ili da te oslobodim od onoga što podnosiš, pa da potom odem s tobom i svojom djecom u svoju zemlju, za inat onoj razvratnici, tvojoj sestri.

I Manar-as-Sana se osmjehnu i nasmija kad je čula te njegove riječi, a zatim je dugo klimala glavom, pa mu naposljetku reče: – Dušo moja, mene nitko ne može osloboditi od onoga što podnosim, osim velikog Alaha! Spasavaj svoju dušu, dakle, i idi odavde, a nemoj srljati u svoju propast – ona ima veliku vojsku kojoj nitko ne može odoljeti. Ali uzmimo da si me i poveo i da si izišao odavde, kako ćeš dospjeti do svoje zemlje i kako ćeš se izvući s ovih otoka i iz ovih nesnosnih i opasnih mjesta? Tà ti si vidio na svome putu razna čuda, strahote i nevolje iz kojih se ne može izvući nijedan nepokorni džin; odlazi što prije, dakle, ne zadajući mi još veću bol i još veću brigu svojim tvrđenjem da ćeš me osloboditi i odvesti odavde. Tko me može odvesti u tvoju zemlju preko

ovih dolina, preko ove bezvodne zemlje i ovih kobnih mjesta? – Tako mi tvoga života, o, svjetlosti moga oka, ja odavde neću otići sam, već samo s tobom! - uzviknu Hasan, a žena mu reče: – O, čovječe, kako možeš tako što učiniti? Kojeg si ti roda? Ti ne znaš što govoriš. Čak i da si vladar džinova, čarobnjaka, plemena i duhova ti se nikako ne bi mogao osloboditi i otići iz ovih mjesta. Spasavaj se sam, dakle, dok si čitav, a mene ostavi – možda će Alah dati nešto drugo poslije ovoga. – O, gospodarice ljepoticâ – odgovori Hasan – ja sam došao amo samo zato što hoću da te oslobodim pomoću ovoga štapića i ovoga kalpaka.

I Hasan joj ispriča što mu se dogodilo s ono dvoje djece, a dok je on govorio, odjednom uđe carica, koja bijaše čula njihov razgovor. I Hasan metnu kalpak na glavu čim je ugleda, a ona zapita svoju sestru: – O, razvratnice, s kim si to razgovarala? – A tko može razgovarati sa mnom, osim ove djece? – odgovori Hasanova žena carici, a ova uze bič, pa je poče udarati njime.

I ona je udarala svoju sestru sve dotle dok se nije onesvijestila, a Hasan je sve to gledao. A zatim carica naredi robinjama da iznesu Manar-as-Sanu i da je odnesu na drugo mjesto, te i Hasan iziđe s njima i ode na to mjesto. I robinje baciše onesviještenu Manar-as-Sanu, pa stadoše pored nje i počeše je gledati, a ona dođe k sebi, pa izgovori ove stihove:

Mnogo sam plakala kad se rastasmo ti i ja,
Lijući grozne suze iz očnih kapaka svojih.

I zakleh se da rastanak nikada ne spomenem,
Ako nas sudba naša opet sastavi jednom.

I zavidljivcima rekoh: – Umrite od tuge sad –
Tako mi Alaha, snovi ostvariše se moji!

Bio sam sretan onda, a i radostan tako.
Da se zaplakat' moradoh od sreće prevelike.

O, oko moje, plač je sada navika tvoja,
Pa plačeš radostan kad sam sâm i tuga kad me mori.

A kad je ona izgovorila te stihove, robinje iziđoše iz njene odaje, te Hasan skine kalpak s glave, a žena mu reče: – Pogledaj, o, čovječe, što me je snašlo! Sve se to dogodilo zbog toga što te nisam poslušala, što nisam učinila ono što si mi ti naredio i što sam otišla od kuće bez tvoga odobrenja. Alaha ti, o, čovječe, nemoj me osuđivati zbog moga grijeha, a znaj da žena ne zna koliko muškarac vrijedi dok se ne rastane s njim. Ja sam zgriješila i pogriješila, ali se molim velikom Alahu da mi oprosti ono što ti se dogodilo zbog mene. A ako nas Alah opet sastavi, ja se poslije ovoga nikada više neću oglušiti o tvoje naređenje . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvadeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Manar-as-Sana ispričala Hasanu 824.
i da mu je rekla: – Nemoj me osuđivati zbog moga grijeha, a ja se molim NOĆ

velikom Alahu da mi oprosti. – I Hasan joj odgovori (a srce ga je boljelo zbog nje): – Nisi ti pogriješila, već sam pogriješio ja, jer sam otputovao i ostavio te s onima koji nisu znali koliko vrijediš, i čime se odlikuješ, a znaj, o, dragano moga srca, plode moje duše i svjetlosti moga oka, da mi je Alah dao moć da te oslobodim. Da li više voliš da te pošaljem u zemlju tvoga oca, gdje ćeš dobiti ono što ti je namijenio Alah, ili da uskoro pođeš u našu zemlju? – A da li me tko može osloboditi, osim gospodara s nebesa? – odgovori mu žena. – Otputuj u svoju zemlju i nemoj se ničemu nadati! Ti ne znaš kako su opasne ove zemlje, a ako me ne budeš poslušao, vidjet ćeš to i sam.

A potom zaplakaše i ona i djeca, a robinje ih čuše kako plaču, te uđoše i vidješe ih gdje plaču, ali ne vidješe Hasana pored njih. I robinjama ih bijaše žao, te i same zaplakaše i počeše proklinjati caricu Nur-al-Hudu.

I Hasan sačeka da dođe noć i da stražari odu na spavanje, pa ustane, pritegne pojas i priđe svojoj ženi. I on je razveza, pa je poljubi u glavu i pritisnu na svoje grudi, a poljubi je i između očiju, uzviknuvši: – Otkad već čeznemo za svojim rodnim krajem i za zbliženjem u njemu! A da li je ovo naše zbliženje san ili java? – I on ponese svoga starijega sina, a njegova žena ponese mlađega, pa oboje iziđoše iz dvora, a Alah spusti na njih svoju koprenu. I tako oni pođoše i stigoše do dvorskih vrata, koja su sluge zatvarale, pa zastadoše pored njih i vidješe da su zatvorena. I Hasan uzviknu: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Doista, mi smo Alahovi i njemu se vraćamo! I njih dvoje izgubiše svaku nadu, te Hasan uzviknu: – O, ti što ublažuješ jade! – pa udari rukom o ruku i reče: – Pomišljao sam na sve posljedice, ali na ovu nisam. Uhvatit će nas čim svane! Što sad da radimo? – I Hasan izgovori ove stihove:

Zadovoljan si bio dok si živio lijepo,
A danju zle se sudbe nikad bojao nisi.
Noću te čuvahu ljudi i zatvarahu lako,
Al' u noć jasnu često pometnja nastaje, znaj.

Potom Hasan zaplaka, pa zaplaka i njegova žena zbog njegova plakanja, zbog poniženja i tegoba koje joj bijahu suđene i koje bijaše podnijela. I on se okrene ženi, pa izgovori ova dva stiha:

Sudba se protivi meni kô da sam dušman njen,
I svakog dana s jadom dočekuje me novim.
Ako što dobro smislim – udes mi zlo donosi,
A poslije vedroga dana, mutan mi sviće dan.

A zatim izgovori i ova dva stiha:

Dušman je sudba moja, al' ona ne zna da sam
I od nesreće jači i od nevolja svih.
Mržnju i bijedu svoju pokazuje mi ona,
A ja istrajnost njoj, kakve ni u kog nema.

I žena se okrene Hasanu, pa mu reče: – Mi se ne možemo osloboditi, osim ako se ubijemo, a onda ćemo se odmoriti od ove tegobe; inače ćemo morati podnositi teške muke.

A dok su oni tako razgovarali, odjednom netko reče iza vrata: – Alaha mi, ja ti neću otvoriti vrata, o, gospođo moja Manar-as-Sano, a neću ih otvoriti ni tvome mužu Hasanu, ako me ne poslušate i ne učinite ono što ću vam reći! – I njih dvoje čuše te riječi, pa zašutješe i htjedoše se vratiti na ono mjesto gdje su ranije bili, ali odjednom netko reče: – Zašto ste zašutjeli i zašto mi ne odgovarate? – A onda prepoznaše glas one koja im je govorila, jer je to bila starica Šavahija Zat-ad-Davahija. I onda joj njih dvoje rekoše: – Učinit ćemo sve što nam budeš naredila, ali najprije otvori vrata – sad nije vrijeme razgovoru! – A starica uzviknu: – Alaha mi, ja vam neću otvoriti vrata dok mi se ne zakunete da ćete i mene povesti i da me nećete ostaviti pored one razvratnice. Što snađe vas, neka snađe i mene, pa ako vi budete zdravi i čitavi, bit ću i ja zdrava i čitava, a ako vi poginete, poginut ću i ja – ona goropadna razvratnica ponižava me i muči svakoga dana zbog vas, a ti, kćerčice, znaš kakvo je moje djetinjstvo.

A kad Hasan i njegova žena prepoznaše staricu, oboje joj povjerovaše i tako joj se zakleše da im je ona mogla vjerovati, a onda im starica Šavahija otvori vrata, te tako iziđoše. I onda Hasan i njegova žena vidješe staricu kako sjedi na rumijskom ibriku od crvene gline, a oko grlića toga ibrika bijaše obavijeno uže od palmova lika, dok se sam ibrik okretao pod njom, jureći brže od rasnoga pastuha. I starica pođe naprijed, rekavši im: – Hajdete za mnom, a nemojte se bojati nikoga! Ja sam zapamtila četrdeset raznih čarolija, a najbeznačajnijom od njih mogu pretvoriti ovaj grad u bučno more na kojem se sudaraju valovi, te ću sve djevojke u njemu tako opčarati da će se pretvoriti u ribe, a sve ću to učiniti prije no što svane jutro. Ali ja nisam mogla učiniti nijedno od tih zala stoga što sam se bojala cara, njena oca, i što sam poštovala njene sestre, kojima pritječu u pomoć mnogi džinovi, mnoga plemena i mnoštvo slugu, a sad ću pokazati kakva sve čuda mogu počiniti svojim čarolijama. Idite, dakle, s blagoslovom velikog Alaha, pa nek vam je on na pomoći. – I Hasan i njegova žena pođoše radosni, jer povjerovaše da će se spasiti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvadeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Hasan i njegova žena izišli 825.
iz dvora sa staricom Šavahijom, vjerujući da će se spasiti. A potom njih dvoje NOĆ
odoše izvan grada, pa Hasan uze u ruku onaj štapić i udari njime o zemlju, okrijepivši svoju dušu i rekavši: – O, sluge ovih imena, dođite amo i obavijestite me o prilikama u kojima živite! – A zemlja odjednom odjeknu, pa iz nje iziđoše deset ifrita čije noge bijahu u njenim donjim dijelovima, dok im glave bijahu u oblacima. I ti ifriti triput poljubiše zemlju između Hasanovih ruku, pa mu svi rekoše istim jezikom: – Ovdje smo, o, gospodaru i upravitelju naš!

Što nam naređuješ? Ako hoćeš, mi ćemo isušiti mora radi tebe, a planine ćemo prenijeti s njihovih mjesta.

I Hasan s radošću sasluša njihove riječi i njihov brz odgovor, a zatim obodri svoje srce i okrijepi svoju dušu i svoju odlučnost, pa im reče: – Tko ste vi, kako se zovete, iz kojeg ste plemena, kojeg ste roda, kojega soja, i iz koje obitelji? – I ifriti po drugi put poljubiše zemlju, pa rekoše istim jezikom: – Nas sedmorica smo carevi, a svaki od nas ima pod svojom vlašću po sedam džinskih, šejtanskih i maridskih plemena, te tako nas sedmorica imamo pod svojom vlašću četrdeset i devet svakojakih džinskih, šejtanskih i maridskih plemena, a pod našom vlašću su i odredi i duhovi koji lete i koji rone, a žive u planinama i pustinjama ili su se nastanili u morima. Naređuj nam što hoćeš – mi smo tvoje sluge i tvoji robovi, jer našim vratovima gospodari svaki onaj koji ima taj štapić, a mi mu se pokoravamo.

I Hasan se obradova velikom radošću kad je čuo te njihove riječi, a obradovaše se i njegova žena i starica. A potom Hasan reče džinovima: – Hoću da mi pokažete svoje pleme, svoju vojsku i svoje pomoćnike. – O, gospodaru – odgovoriše mu džinovi – ako ti pokažemo svoje pleme, bojimo se da se što ne dogodi tebi i onima koji su s tobom, jer je to mnogobrojna vojska, a vojnici u njoj razlikuju se od drugih po obličju, izgledu, boji, licu i tijelu. Među nama ima bića s glavom bez tijela i s tijelom bez glave, dok su neka nalik na zvijeri, a neka na lavove. Ali ako to želiš, mi ti svakako moramo pokazati najprije one koji su nalik na zvijeri. A što sad hoćeš od nas, o, gospodaru? – Hoću da mene, moju ženu i ovu pravednu staricu odnesete u grad Bagdad ovoga časa i trenutka – reče Hasan ifritima, a oni saslušaše njegove riječi, pa oboriše glave. – Zašto mi ne odgovarate? – zapita ih Hasan, a oni mu rekoše istim jezikom: – O, gospodaru i upravitelju naš, mi postojimo od vremena našeg gospodara Sulejmana, Daudova sina, a on nas je zakleo da na svojim leđima ne nosimo nijednog Adamova sina, pa otada nismo ni nosili Adamove sinove na svojim leđima ni na svojim ramenima. Ali ćemo odmah osedlati za tebe džinske konje, pa će oni odnijeti u grad i tebe i one koji su s tobom. – A koliko valja putovati odavde do Bagdada? – zapita Hasan ifrite, a oni mu rekoše: – Konjanik može prevaliti taj put za sedam godina, ako se žuri. – I Hasan se začudi kad je to čuo, te zapita ifrite: – Pa kako sam ja došao samo za manje od godinu dana? – A ifriti mu odgovoriše: – Alah je ulio sažaljenje prema tebi u srca svojih pravednih robova, a da nije bilo toga, ti ne bi ni stigao u ove zemlje i ove gradove, niti ih ikad vidio očima. Tebe je šeik Abd-al-Kadus posadio na slona i na sretnoga konja, pa je za tri dana s tobom prevalio put koji konjanik može prijeći za godinu dana, tjerajući konja da trči, a što se tiče šeika Abu-r-Ruvejša, koji te je dao Dahnašu, on je s tobom za dan i noć prevalio put koji čovjek može prevaliti za tri godine, a sve je to bilo s blagoslovom velikog Alaha, jer je šeik Abu-r-Ruvejš jedan od potomaka Asafa-ibn-Barahije, a njemu je uvijek na pameti najveće Alahovo ime. A od Bagdada do djevojačkoga dvora valja putovati godinu dana, što čini svega sedam godina.

I Hasan sasluša njihove riječi s velikim čuđenjem, pa onda uzviknu: – Neka je hvala Alahu koji olakšava ono što je teško, koji sastavlja ono što je slomljeno i koji prikuplja oko sebe svoje robove, a ponižava svakog nepokornog tlačioca! On nam je olakšao ono što nam je bilo teško, a mene je doveo u ove zemlje, potčinio mi ova bića i sastavio me sa ženom i djecom. Ja ne znam da li spavam ili sam budan, da li sam trijezan ili pijan! – A zatim se Hasan okrene džinovima, pa im reče: – Za koliko će nas dana vaši konji odnijeti u Bagdad, kad nas budete posadili na njih? – a džinovi mu odgovoriše: – Odnijet će te tamo za manje od godinu dana, ali ćeš prije toga podnijeti mnoge teškoće, nevolje i strahote, jer ćeš prelaziti preko bezvodnih dolina i bezvodnih pustinja, preko pustara i mnogih kobnih mjesta, te nismo uvjereni, o, gospodaru, da ćeš se spasiti od stanovnika tih otoka...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvadeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su džinovi rekli Hasanu: – A mi nismo uvjereni, o, gospodaru, da ćeš se spasiti od zla koje ti mogu učiniti najveći car i ti čarobnjaci i vračare. Možda će nas oni pokoriti, pa će vas oteti od nas, a nas će iskušati, te će se pronijeti glas o tome i svatko će nam reći: – Vi ste učinili nažao caru! Kako ste mogli udariti na najvećega cara i odnijeti tuđe ljude iz njegove zemlje, pa i njegovu kćerku? Da si ti sam, mi bismo to učinili kao od šale, ali će tebe odvesti u tvoju zemlju i sastaviti s majkom onaj koji te je i doveo na ove otoke, a taj čas je blizu i nije daleko. Odluči se, dakle, a uzdaj se u Alaha i ne boj se ničega: mi ćemo te odnijeti u tvoju zemlju. 826. NOĆ

I Hasan se zahvali ifritima, rekavši im: – Neka vam Alah uzvrati svakom srećom! – a zatim izusti: – Dovedite što prije konje! – I džinovi odgovoriše: – Slušamo i pokoravamo se! – pa udariše nogama o zemlju, a zemlja odjeknu i njih za trenutak nestade pod njom, a potom se odjednom pojaviše vodeći tri osedlana i zauzdana konja. A na prednjem dijelu svakoga sedla bijaše po jedna vreća s dvije pregrade, pa u jednoj bijaše mješina puna vode, a druga bijaše napunjena hranom. I ifriti privedoše konje, pa Hasan uzjaha jednoga i posadi jedno dijete ispred sebe, dok njegova žena uzjaha drugoga i posadi drugo dijete ispred sebe, a zatim i starica siđe s ibrika i uzjaha trećega, te tako svi pođoše, a putovahu neprestano cijele te noći. A kad nastade jutro, oni skrenuše s puta i uputiše se k planini (a jezici im stalno spominjahu Alaha), pa tako putovahu ispod planine cijeloga toga dana.

A dok su tako putovali, Hasan odjednom ugleda jednu planinu koja je bila nalik na neki stup i visoka kao dim koji se diže u nebo. I Hasan pročita nešto iz Kurana i svitaka i pomoli se Alahu da ga spasi od sotone zasutog kamenjem (a onu crnu grdosiju vidio je sve bolje što joj se više približavao), pa se tako približiše planini, a onda odjednom vidješe da je to ifrit čija je glava velika kao neka kupola, dok mu očnjaci bjehu kao kuke, a brada kao uličica. Nozdrve mu bjehu kao ibrici, a uši kao štitovi od kože; usta mu bjehu kao spilja, a zubi kao kameni stupovi; ruke mu bjehu kao vile, a noge kao katarke:

a, glava, mu bijaše u oblacima, dok su mu noge bile u donjm dijelovima zemlje, ispod prašine.

Kad se Hasan približio tome ifritu, on se pognu, pa poljubi zemlju između njegovih ruku, a ifrit mu reče: – O, Hasane, nemoj me se bojati! Ja sam poglavar stanovnika ove zemlje. Ovo je prvi među otocima Vak, a ja sam musliman i ispovijedam vjeru u jedinog Alaha. Čuo sam o vama i znao sam da ćete doći a kad sam saznao u kakvom ste položaju, zaželio sam da odem iz zemlje čarobnjaka u neku drugu zemlju, u koj nema stanovnika i koja je daleko od ljudi i džinova, pa da tamo živim sam samcat i da se klanjam Alahu dok mi ne dođe suđeni čas, a zaželio sam i da budem vaš drug i pratilac dok ne odete s ovih otoka. Ja se pojavljujem samo noću: umirite svoja srca, dakle, i ne bojte me se – ja sam musliman kao i vi.

I Hasan se obradova velikom radošću kad je čuo te ifritove riječi, jer je vjerovao da će se spasiti, a zatim se obrati ifritu, pa mu reče: – Neka ti Alah uzvrati svakom srećom! – I ifrit pođe naprijed, a oni počeše razgovarati i šaliti se s njim, jer im se srca umiriše, a na duši im bješe lakše. I Hasan poče pričati svojoj ženi što mu se sve dogodilo i što je sve podnio, pa su tako neprestano putovali cijele te noći . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvadeset sedma noć, ona reče:

827. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su oni neprestano putovali cijele te noći do jutra, a da su njihovi konji jurili kao munje koje pogađaju. A kad svanu dan, svaki putnik uvuče ruku u svoju vreću, pa izvadi malo hrane da se prihvati i malo vode da se napije, a zatim ubrzaše hod i tako putovahu neprestano s ifritom koji je išao ispred njih (a on bijaše prešao s toga puta na drugi, neprohodan put što je vodio riječnom obalom).

I oni su prolazili kroz doline i pustare punih mjesec dana, a trideset prvoga dana podiže se prašina iznad njih i zastre sve krajeve neba, te od nje potamni dan. I Hasan se zbuni i sav pužutje kad je ugledao tu prašinu. A potom se začu strašna vika, te se starica obrati Hasanu i reče mu: – O, dijete moje, nas je sustigla vojska s otoka Vak, pa će nas sad vojnici pohvatati rukama i odvesti tamo. – Što da radimo, o, majčice? – zapita Hasan staricu, a ona mu reče: – Udari štapićem o zemlju! – I Hasan učini to, a onda dođoše onih sedam careva, pa ga pozdraviše i poljubiše zemlju pred njim, rekavši mu: – Ne boj se i ne tuguj! – I Hasan se obradova kad je čuo njihove riječi, te im kaza: – Dobro, o, gospodari ifrita i džinova – sad je vaše vrijeme! – A ifriti mu rekoše: – Popni se na planinu sa svojom ženom i onima koji su s tobom, a nas ostavite same. Tȁ mi znamo da je istina na vašoj strani, a laž na njihovoj, te će nam Alah pomoći u borbi s njima. I Hasan sjaha s konja, a sjahaše i njegova žena, njegova djeca i starica, pa pustiše konje da odu, i sami se popeše na vrh planine . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvadeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su se Hasan, njegova žena, njegova djeca i starica popeli na vrh planine, pošto su najprije pustili konje da odu, a da je potom došla carica Nur-al-Huda sa svojom vojskom. A kad je njena vojska došla s desne i lijeve strane, vojskovođe obiđoše ratnike i rasporediše odjeljenja jedno za drugim. I tako se sukobiše obje vojske i sudariše obje gomile, te zaplamtješe vatre. I naprijed iziđoše junaci, i kukavica pobježe, a džinovima vrcahu varnice iz usta dok se ne približi tamna noć. I onda se raziđoše gomile, a vojnici se odvojiše jedni od drugih, pa sjahaše sa svojih konja i razmjestiše se po zemlji, naloživši vatre. A potom dođoše onih sedam careva, pa poljubiše zemlju između Hasanovih ruku, a on im priđe i zahvali im se, poželjevši im da pobijede. I Hasan zapita ifrite kako su se borili s vojskom carice Nur-al-Hude, a oni mu odgovoriše: – Oni nam ne mogu odoljeti više od tri dana, jer smo ih danas pobijedili i uhvatili smo dvije do tri hiljade njihovih vojnika, a pobili smo toliko ljudi da im se ni broja ne zna. Umiri svoju dušu, dakle, i ispravi svoje grudi! 828. NOĆ

A potom se ifriti oprostiše s Hasanom, pa odoše da čuvaju svoju vojsku, ložeći vatre do samoga jutra. A kad jutro zasja svjetlošću i zablista, vitezovi pojahaše rasne konje, pa se počeše tući oštim jataganima i boriti sivim kopljima. I svi oni provedoše noć na svojim konjima, sudarajući se kao što se sudaraju mora, a bojna vatra buktaše među njima. I ifriti gledahu da svladaju i pobijede svoje neprijatelje sve dotle dok vojnici s otoka Vak ne ustuknuše, a onda se skrši njihova moć, popusti njihova odlučnost, a njihove noge pokliznuše. I oni stadoše trčati, ali je svuda poraz stizao prije njih, te onda okrenuše leđa, nadajući se da će pobjeći, ali ifriti pobiše većinu bjegunaca, a zarobiše caricu Nur-al-Hudu, velikaše njenoga carstva i ljude iz njene okoline.

A kad nastade jutro, sedam careva se pojaviše pred Hasanom, pa namjestiše za nj mramorno prijestolje, ukrašeno biserjem i dragocjenostima. I Hasan sjedne na to prijestolje, a pored njegova prijestolja carevi namjestiše još jedno prijestolje za gospođu Manar-as-Sanu, njegovu ženu (a to prijestolje bijaše od slonove kosti i cijelo optočeno dukatskim zlatom), te i ona sjedne na svoje prijestolje. A pored njihovih prijestolja carevi namjestiše prijestolje za staricu Šavahiju Zat-ad-Davahiju, te i ona sjedne na nj. A potom carevi dovedoše Hasanu zarobljenike, među kojima bijaše i carica Nur-al-Huda, njene ruke bijahu svezane i noge joj bijahu okovane. I starica vidje caricu, pa uzviknu: – Tebi se samo ovako može vratiti milo za drago: trebalo bi uzeti dva izgladnjela psa i dva žedna konja, a zatim te svezati za konjske repove i potjerati konje k rijeci, a pse pustiti za tobom, ne bi li ti se tako razderala koža, a onda bi valjalo odsjeći komad tvoga mesa i njime nahraniti pse! Kako si sve to mogla učiniti sa svojom sestrom, o, razvratnice, iako se ona udala na dopušten način, po običaju koji su zaveli Alah i njegov poslanik, pošto u islamu nema neženstva, a brak su zaveli Alahovi poslanici, jer su žene stvorene samo za muškarce.

I Hasan naredi carevima da pobiju sve zarobljenike, a starica povika: – Pobijte ih sve do jednoga! – A carici Manar-as-Sani bijaše žao kad vidje svoju sestru u takvu stanju – okovanu i zarobljenu, te ona zaplaka i reče: – O, sestrice,

tko nas je to zarobio u našoj zemlji i tko nas je svladao? – A carica joj odgovori: – To je veliki podvig! Nas je pokorio čovjek koji se zove Hasan, a Alah mu je dao vlast nad nama i nad cijelim našim carstvom, te je svladao i nas i džinske careve. – Alah mu je pomogao, te nas je pokorio i zarobio poslužišvši se samo ovim kalpakom i ovim štapićem – reče Manar-as-Sana, a njena sestra se uvjeri u to i shvati da je on na taj način oslobodio i svoju ženu.

I Nur-al-Huda je dotle molila svoju sestru dok joj se ova nije smilovala, a onda Manar-as-Sana zapita svoga muža Hasana: – Što ćeš učiniti s mojom sestrom? Ona je pred tobom, a nije ti učinila nikakvo zlo, te nemaš zašto da je osuđuješ. – Dovoljno je zla učinila time što je tebe mučila – odgovori Hasan Manar-as-Sani, a ona mu kaza: – Njoj se može oprostiti zlo koje mi je učinila, a što se tiče tebe, ti si sažegao srce moga oca mojim dugim izbivanjem, pa kako će mu biti kad i moja sestra pogine? – Tvoje je da odlučiš o tome – kako želiš, tako i čini – reče joj na to Hasan.

A onda carica Manar-as-Sana naredi carevima da razvežu sve zarobljenike, te ih oni razvezaše radi njene sestre, pa razvezaše i njenu sestru, a zatim Manar-as-Sana priđe sestri i zagrli je, pa obje zaplakaše i dugo ostaše jedna pored druge. I carica Nur-al-Huda reče svojoj sestri: – O, sestrice, nemoj me osuđivati zbog onoga što sam učinila s tobom – a gospođa Manar-as-Sana uzviknu: – O, sestrice, meni je sve to bilo suđeno! – A potom obje sestre sjedoše na prijestolje, pa počeše razgovarati, a Manar-as-Sana na najljepši način izmiri svoju sestru sa staricom, te se tako umiriše njihova srca.

A potom Hasan raspusti vojnike koji su služili štapić, zahvalivši im za ono što bijahu učinili pomažući mu u borbi protiv neprijatelja, a Manar-as-Sana ispriča svojoj sestri sve što joj se dogodilo s njenim mužem Hasanom, a i ono što se njemu dogodilo i što je podnio radi nje. I Manar-as-Sana reče sestri: – O, sestrice, zaista ne treba potcjenjivati čovjeka koji je sve to učinio i koji ima takvu snagu, a kome je Alah dao moć da uhvati i zarobi tebe, da razbije vojsku i pokori tvoga oca, najvećega cara, pod čijom su vlašću džinski carevi. – Alaha mi, o, sestrice – reče joj sestra – ti si mi kazala istinu o neobičnim nevoljama koje je taj čovjek morao podnijeti. Zar je on sve to podnio zbog tebe, o, sestrice? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto dvadeset deveta noć, ona reče:

829. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica zapitala svoju sestru: – Zar je on sve to podnio radi tebe? – i da joj je Manar-as-Sana odgovorila: – Jest! – I sestre provedoše tu noć razgovarajući do jutra, a kad se rodi sunce, Hasan zaželi da pođe na put, te se oprostiše jedni s drugima, a Manar-as-Sana se oprosti sa staricom, pošto ju je prije toga pomirila sa svojom sestrom Nur-al-Hudom. I Hasan udari štapićem o zemlju, a štapićeve sluge dođoše i pozdraviše ga, rekavši mu: – Neka je hvala Alahu što ti je umirio dušu! Naredi nam što hoćeš, a mi ćemo to učiniti prije no što trepneš okom! – I Hasan se zahvali

slugama za te riječi, pa im reče: – Neka vam Alah uzvrati to svakom srećom! – a zatim im kaza: – Osedlajte nam dva najbolja konja!

A sluge odmah izvršiše njegovu zapovijed i dovedoše mu dva osedlana konja, pa Hasan uzjaha jednoga i metnu ispred sebe svoga starijega sina, a njegova žena uzjaha drugoga i metnu ispred sebe svoga mlađega sina. A onda carica Nur-al-Huda uzjaha svoga konja, a starica svoga, pa svatko pođe u svoju zemlju, ali Hasan i njegova žena odoše na desnu stranu, a carica Nur-al-Huda i starica na lijevu.

I Hasan je putovao sa svojom ženom i svojom djecoma punih mjesec dana, a kad je prošlo mjesec dana, oni dođoše do jednoga grada i vidješe da je on okružen drvećem i kanalima. I oni se približiše tome drveću, te sjahaše s konja, jer bijahu željni odmora, pa sjedoše i počeše razgovarati, kad odjednom vidješe, da im se približavaju mnogi konji. I Hasan skoči na noge čim je ugledao te konje, pa im pođe u susret, a onda vidje da to dolazi car Hasun, gospodar Kamforne zemlje i Ptičje tvrđave. I Hasan priđe caru, pa mu poljubi ruke i pozdravi ga, a car sjaha sa svoga konja čim ga je ugledao, pa sjedne s njim na ćilime, ispod drveća, pošto se pozdravio s njim, čestitajući mu na sretnom dolasku. A car se bio veoma obradovao Hasanu, te mu reče: – O, Hasane, ispričaj mi sve što ti se dogodilo od početka do kraja – te mu Hasan ispriča sve što mu se dogodilo, a car mu onda reče: – O, dijete moje, nitko nije stigao do otoka Vak, niti se itko vratio s njih, osim tebe, pa je stoga neobično to što si učinio. Neka je hvala Alahu koji te spasio!

A potom car ustade, pa uzjaha svoga konja, naredivši Hasanu da i on uzjaše svoga konja i da pođe s njim, te tako obojica pođoše, pa su putovali sve dotle dok nisu došli do grada. I car uđe u svoju kuću s Hasanom, pa sam ostade u svome dvoru, a Hasan ode u Kuću gostoprimstva i smjesti se u njoj sa svojom ženom i svojom djecom. I gosti provedoše tri dana kod cara, jedući, pijući, igrajući se i veseleći se, a potom Hasan zamoli cara Hasuna da mu dopusti da ode u svoju zemlju, te mu car dopusti. I Hasan i njegova žena pojahaše konje i metnuše na njih svoju djecu, pa pođoše, a s njima pođe i car.

I oni putovahu tako deset dana, a onda car Hasun zaželje da se vrati, te se on oprosti s njima, a Hasan pođe dalje, pa je putovao sa ženom i djecom cio mjesec dana, a kad je prošao taj mjesec, oni dođoše do jedne velike spilje u kojoj pod bijaše od žutoga bakra. I Hasan reče svojoj ženi: – Pogledaj u tu spilju – poznaješ li je? – Ne poznajem je – reče žena Hasanu, a on joj kaza: – U njoj živi šeik po imenu Abu-r-Ruvejš, a on mi je učinio veliku uslugu, jer me je upoznao s carem Hasunom. – I Hasan poče pričati svojoj ženi Abu-r-Ruvejšovu povijest, a uto se Abu-r-Ruvejš pojavi na vratima svoje spilje. I Hasan vidje šeika, pa sjaha s konja i poljubi mu ruke, a on se pozdravi s njim i čestita mu na sretnu dolasku, radujući mu se. A potom šeik uvede Hasana u spilju, pa obojica sjedoše, i onda Hasan poče pričati šeiku sve što mu se dogodilo na otocima Vak.

A šeik Abu-r-Ruvejš se čudom začudi kad je čuo sve to, te zapita Hasana: – O, Hasane, kako si oslobodio svoju ženu i svoju djecu? – a Hasan mu ispriča

što je bilo sa štapićem i kalpakom. I šeik Abu-r-Ruvejš s čuđenjem sasluša tu povijest, pa reče: – O, Hasane, o, dijete moje, da nije bilo toga štapića i toga kalpaka, ti ne bi oslobodio svoju ženu i svoju djecu – a Hasan mu odgovori: – Ne bih, o, gospodaru.

A dok su oni tako razgovarali, netko odjednom zalupa na vrata šeikove spilje, te Abu-r-Ruvejš iziđe da ih otvori, pa ugleda na vratima Abd-al-Kadusa, koji bješe došao jašući slona. I šeik Abu-r-Ruvejš priđe Abd-al-Kadusu, pa ga pozdravi i zagrli, i čestita mu na sretnu dolasku, radujući mu se velikom radošću. A potom šeik Abu-r-Ruvejš reče Hasanu: – Ispričaj šeiku Abd-al-Kadusu sve što ti se dogodilo, o, Hasane! – te Hasan ispriča Abd-al-Kadusu sve što mu se dogodilo od početka do kraja, pa tako dođe do priče o štapiću i kalpaku...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela pa carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto trideset noći, ona reče:

830. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Hasan počeo pričati šeiku Abu-r-Ruvejšu i šeiku Abd-al-Kadusu (a oni su sjedili i razgovarali) što mu se sve dogodilo od početka do kraja, a da je tako došao i do priče o štapiću i kalpaku. I onda šeik Abd-al-Kadus reče Hasanu: – O, dijete moje, što se tebe tiče, ti si oslobodio svoju ženu i svoju djecu, pa ti te stvari više nisu potrebne. Što se pak tiče nas, mi smo ti pomogli da odeš na otoke Vak, a ja sam ti učinio to dobro radi kćeri svoga brata. Molim te da budeš tako dobar pa da daš meni taj štapić, a kalpak daj Abu-r-Ruvejšu.

A kad je Hasan čuo te riječi šeika Abd-al-Kadusa, on obori glavu, jer ga bijaše stid da kaže: – Ne dam vam ih – a zatim pomisli: – Ova dva starca su mi učinili veliko dobro, jer su mi baš oni pomogli da odem na otoke Vak. Da nije bilo njih, ja ne bih stigao do tih mjesta, pa ne bih oslobodio svoju ženu i svoju djecu, a ne bih došao ni do ovoga štapića i ovoga kalpaka. – I onda on podigne glavu i reče: – Dobro, dat ću vam ih, samo se bojim, o, gospodari, da najveći car, roditelj moje žene, ne dođe s vojskom u naše zemlje i ne zapodjene borbu sa mnom, a ja tu vojsku mogu odbiti samo tim štapićem i tim kalpakom.

Na to šeik Abu-r-Ruvejš reče Hasanu: – O, dijete moje, ne boj se toga! Mi ćemo ovdje biti tvoje uhode i tvoji izviđači, pa ćemo odbiti svakoga koga bude poslao otac tvoje žene! Ne boj se ničega, ama baš ničega, već umiri svoju dušu, rashladi oči i ispravi grudi – neće ti se dogoditi nikakvo zlo. – I Hasan se zastidje poslije tih šeikovih riječi, pa dade kalpak šeiku Abu-r-Ruvejšu, a šeiku Abd-al-Kadasu reče: – Otprati me u tvoju zemlju, pa ću ti dati štapić. – I onda se oba šeika obradovaše velikom radošću, pa prikupiše novaca i blaga koja se ne mogu opisati, a Hasan provede kod njih tri dana. A potom Hasan zaželi da otputuje, te se i šeik Abd-al-Kadus spremi da pođe s njim. I Hasan uzjaha konja, pa posadi na konja i svoju ženu, a onda šeik Abd-al-Kadus zazviždа, te s kraja pustinje dođe jedan veliki slon koji je brzo stupao prednjim i stražnjim nogama. I šeik Abd-al-Kudus uhvati toga slona, pa ga uzjaha i pođe

s Hasanom, s njegovom ženom i njegovom djecom, a što se tiče šeika Abu-r-Ruvejša, on ode u spilju.

I Hasan je putovao tako sa svojom ženom, djecom i Abd-al-Kadusom, prelazeći preko zemlje uzduž i poprijeko, a šeik mu je pokazivao lakši put i prečace, te se tako približiše Hasanovu rodnom kraju. I Hasan bijaše rodostan što se približavao zemlji svoje majke i što su mu se vratili njegova žena i njegova djeca, a kad je stigao u svoju zemlju poslije velikih strahota koje bijaše podnio, on odade hvalu velikom Alahu i zahvali mu se za njegovu dobrotu i milost, izgovorivši ove stihove:

Možda će nas skoro sastaviti Alah,
Pa ćemo napokon zagrlit se opet.

O čudima mnogim pričat ću vam tada
I o svim mukama svojim zbog rastanka.

Izliječit ću oči gledajući u vas –
Duša mi doista sad za vama čezne.

U duši ja svojoj čuvam za vas priču
Koju ću pričati kad se sastanemo.

Korit ću vas onda zbog onog što bješe,
Ali će to proći, a trajat će ljubav.

A kad je izgovorio te stihove, Hasan pogleda i odjednom vidje kako se pred njim blistaju zelena kupola, plavi bazen i zeleni dvor, a u daljini se ukaza Oblak-Planina. I onda Abd-al-Kadus reče Hasanu: – O, Hasane, raduj se sreći – noćas ćeš biti gost kćeri moga brata – te se Hasan obradova velikom radošću, a obradova se i njegova žena. I putnici se zaustaviše pored te kupole, pa se odmoriše, napiše vode i prihvatiše, a zatim pojahaše konje, pa su tako jahali dok se nisu približili dvoru. A kad su došli do dvora, u susret im iziđoše kćeri Abd-al-Kadusova brata, cara, pa ih dočekaše i pozdraviše se s njima i sa svojim stricem. I onda Abd-al-Kadus pozdravi djevojke i reče im: – O, kćeri moga brata, ja sam, eto, učinio ono što je bilo potrebno vašem bratu, jer sam mu pomogao da se sastane sa svojom ženom i svojom djecom! – I djevojke priđoše Hasanu, pa ga zagrliše, radujući mu se, a zatim mu poželješe zdravlja i čestitaše mu na sretnu dolasku i na sastanku sa ženom i djecom, slaveći taj dan kao pravi blagdan. A potom Hasanu priđe njegova najmlađa sestra, pa ga i ona zagrli, zaplakavši tako groznim plačem da je i Hasan zaplakao zbog njene duge čežnje za njim. I djevojka mu se požali na bol koja ju je morila zbog rastanka s njim i na zamorenost svoje duše, a reče mu i što je sve podnijela dok nije bila s njim, izgovorivši ove stihove:

Kad si mi otiš'o ti, druge su oči gledale,
Ali se slika tvoja pred njima njihala uvijek.

Kada su snene bile, ja sam sanjala tebe,
Kô da si živio onda ispod kapaka očnih.

A kad je izgovorila te stihove, ona se obradova velikom radošću, a Hasan joj reče: – Ja sam za sve to zahvalan najviše tebi – više no svim tvojim sestrama! Neka ti veliki Alah uvijek pritječe u pomoć i neka te prati njegova promisao! – A zatim Hasan ispriča sestri sve što mu se dogodilo od početka do kraja, što je sve pretrpio i što mu se desilo sa sestrom njegove žene i kako je oslobodio svoju ženu i svoju djecu, a spomenu joj i čuda i velike strahote koje je vidio, pa joj tako ispriča sve do onoga trenutka kad je sestra njegove žene htjela zaklati njega, i njegovu ženu, i njegovu djecu, i kad ih nije spasio nitko drugi do veliki Alah. A zatim Hasan ispriča djevojkci povijest o štapiću i kalpaku, rekavši joj da su mu ih zatražili šeik Abu-r-Ruvejš i šeik Abd-al-Kadus, i da im ih je on dao samo radi nje, a sestra mu se zahvali za to i poželi mu da dugo poživi. A potom Hasan reče: – Alaha mi, ja nikad neću zaboraviti dobra koja si mi činila od početka do kraja ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trideset prva noć, ona reče:

831. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Hasan sastao s djevojkama i da je ispričao svojoj najmlađoj sestri sve što je podnio na putu, rekavši joj: – Ja neću zaboraviti ono što si činila za mene od početka vremena do kraja. – I onda se Hasanova sestra okrene njegovoj ženi, pa je zagrli, a njegovu djecu pritisne na svoje grudi, rekavši: – Zar u tvome srcu nije bilo sažaljenja kad si ga odvojila od njegove djece i time mu sažegla srce? Jesi li htjela da on umre kad si to učinila? – I Manar-as-Sana se nasmija, pa reče: – Tako je sudio Alah – neka mu je hvala i neka bi bio velik! – a Alah će obmanuti onoga koji obmanjuje ljude! – A zatim Hasanova sestra donese hrane i pića, pa se svi zajedno prihvatiše, napiše i proveseliše.

I Hasan provede deset dana kod djevojaka, jedući i pijući, radostan i sretan, a kad je prošlo deset dana, on se poče spremati za put, te njegova sestra pripremi za nj novaca i rijetkosti koje se ne mogu opisati. I onda ga pritisnu na svoje grudi i zagrli u času oproštaja, a on izgovori ove stohove, pokazajući je:

Za zaljubljenika zaborava nema,
    Jer rastanak s dragim užasan je za nj.

Okrutnost, daljina – to su muke za nas. –
    Mučenik je onaj koga strast ubija.

Zaljubljenom kako duga noć izgleda,
    Kad ostavi dragog i kad je sam!

Niz obraze njemu suze tada teku,
    A on veli: – Suze, možete l' još teći?

A potom Hasan dade štapić šeiku Abd-al-Kadusu, koji mu se obradova velikom radošću. I šeik se zahvali Hasanu, pa uze štapić od njega, a zatim se vrati u svoje boravište. A Hasan iziđe iz dvora sa ženom i djecom, te iziđoše i djevojke, pa se oprostiše s njim i vratiše u dvor, a on ode u svoju zemlju.

I Hasan je putovao tako dva mjeseca i deset dana, prolazeći kroz najpustiju pustaru, a onda stiže u grad Bagdad, Obitavalište mira, i dođe do svoje

kuće, ušavši na tajna vrata koja su se nalazila prema pustinji i ravnici, pa zalupa za vrata. A Hasanova majka se bila zabrinula za sina zbog njegova dugog izbivanja, te je tuga nikako nije ostavljala, pa je svejednako plakala i kukala, te se i razboljela zbog toga i prestala jesti. I ona nije više znala za sladak san, već je plakala i noću i danju, neprestano spominjući sina, pošto bijaše izgubila nadu da će joj se on vratiti. A kad se Hasan zaustavio pred vratima, ona je kukala i plakala, i on je ču gdje plače i izgovara ove stihove:

Tako vam Alaha, bolnog vidajte, gospodari,
Jer tijelo kopni mu sad a srce skrhano mu je.

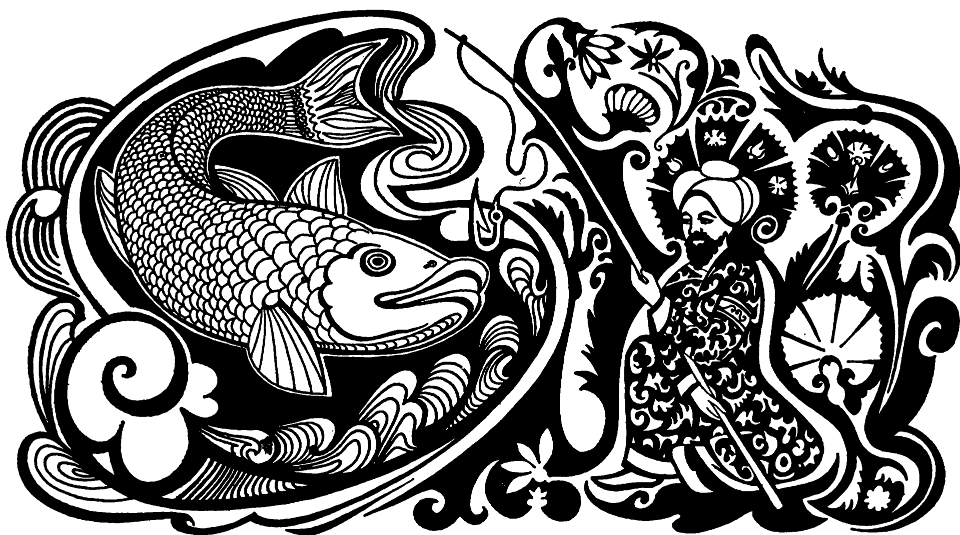
Ako li ga dobrostivo zbližite s bićima dragim,
Milošću njinom on će biti obasut sav.

Al' ja se nadam tome, mada, u svojoj moći,
Alah tegobe često popraća olakšanjem.

A kad je izgovorila te stihove, ona ču kako njen sin Hasan viče pred vratima: – O, majčice, dani su nam darovali zajednički život. – I ona ču te riječi i prepozna glas svoga sina, pa priđe vratima, i vjerujući i ne vjerujući da je to on. I starica otvori vrata, pa vidje svoga sina kako stoji pred njom sa svojom ženom i svojom djecom, a onda vrisnu od velike radosti i pade na zemlju onesviještena. I Hasan je milovao svoju majku sve dotle dok ona nije došla k sebi i dok ga nije zagrlila, plačući.

A potom starica pozva Hasanove sluge i robove, pa im naredi da unesu u kuću sve ono što on bijaše donio, te oni unijeşe u kuću njegove svežnjeve. A kad je u kuću ušla Hasanova žena s djecom, njegova majka ustade, pa je zagrli i poljubi u glavu, a poljubi i njene noge, rekavši joj: – O, kćeri najvećega cara, ako sam se što ogriješila o tebe, ja evo molim velikog Alaha da mi to oprosti! – A potom se starica obrati sinu, pa ga zapita: – O, čedo moje, zašto si se toliko zadržao na putu? – a Hasan joj ispriča sve što mu se bilo dogodilo od početka do kraja. I starica saslуša riječi svoga sina, a kad joj on spomenu što mu se sve dogodilo, ona povika iz sveg glasa i pade na zemlju onesviještena. I Hasan je milovao svoju majku sve dotle dok ona nije došla k sebi i dok mu nije rekla: – O, čedo moje, šteta je, Alaha mi, što si olako dao štapić i kalpak – o, da si ga sačuvao i zadržao, ti bi zavladao zemljom koliko je ona dugačka i široka, ali neka je hvala Alahu, o, čedo moje, što te je spasio i što je spasio tvoju ženu i tvoju djecu!

I sva čeljad provede najugodniju i najljepšu noć, a kad nastade jutro, Hasan svuče odijelo koje je imao na sebi i obuče odijelo od najbolje tkanine, pa ode na trg i poče kupovati robove, robinje, tkanine i skupocjene stvari – odjeću, ukrase i ćilime, a kupi i skupocjeno posuđe kakvo nisu imali ni carevi. I Hasan kupi još i kuću i vrtove, imanja i ostalo, a zatim poče živjeti s majkom, ženom i djecom za punim stolom, jedući, pijući i uživajući. I svi su oni živjeli najljepšim i najugodnijim životom dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. Pa neka je hvala gospodaru vidljivoga i nevidljivoga carstva, koji vječno živi i nikad ne umire!

PRIČA O RIBARU KALIFI

PRIČA SE DA JE U DREVNO DOBA i u toku minulih vjekova i godina u gradu Bagdadu živio jedan ribar koji se zvao Kalifa, a da je to bio čovjek veoma siromašan i da se nikada nije ženio. I jednoga dana među danima taj ribar uze svoju mrežu, pa po svome običaju pođe k rijeci da malo lovi ribu prije no što dođu drugi ribari, a kad je došao do rijeke, opasa se i pribra skutove svoga odijela, pa dođe do vode, raširi svoju mrežu i baci je u rijeku jedanput, a zatim je baci i drugi put, ali ne ulovi ništa, te je opet baci, pa ju je bacao tako sve dotle dok je nije bacio deset puta, ali ne ulovi baš ništa.

I ribar osjeti da mu je teško na duši i da mu se muti u glavi zbog toga, te uzviknu: – Molim velikog Alaha da mi oprosti! Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Ono što hoće Alah, to i biva, a ono što on neće, to i ne biva! Sve što imamo – od Alaha je, pa kad on hoće da nešto dâ svom robu, njegov dar nitko ne odbija, a kad on što uskrati svome robu, ovome nitko ništa ne daje! – A potom izgovori ove stihove, obuzet velikom žalošću:

Kada te snalazi samo zla sudba u životu,
    Za strpljenje se spremi, a grudi ispravi svoje.
Gospod svjetova, znaj, milostiv i dobar bit će,
    Pa će ti, poslije jada, poslati olakšanje.

I ribar posjedi malo, razmišljajući o onome što mu se dogodilo i poniknuvši, a potom izgovori ove stihove:

Podnosi slasti dana, podnosi čemer njihov
I znaj da Alah uvijek postiže sve što hoće.

Tå noć žalosna nekad poput čira mi je,
Pa s njim tumaram, lutam, dokle ga ne probijem.

Zla sudba često tako snalazi i mladića,
A potom prođe sve, i on se ne sjeća ničeg.

A potom ribar reče u sebi: – Bacit ću mrežu još jedanput, uzdajući se u Alaha – možda on neće dati da mi se izjalovi nada. – I on priđe rijeci, te baci mrežu u nju, zamahnuvši što je jače mogao, a zatim provede neko vrijeme čekajući, pa je povuče i osjeti da je teška . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trideset druga noć, ona reče:

832. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ribar Kalifa bacio mrežu što je jače mogao, i da je proveo neko vrijeme čekajući, pa da ju je onda povukao i osjetio da je teška. A kad je osjetio da je mreža teška, ribar poče oprezno poslovati oko nje, vukući je sve dotle dok je nije izvukao na suhu zemlju, a onda odjednom vidje da je u njoj majmun, jednook i hrom! I ribar Kalifa uzviknu: – Nema moći ni sile do u Alaha! Mi smo doista njegovi i njemu se vraćamo! Kakva li je to zla sreća i kakav li je to kobni predznak! Ali je sve to sudio veliki Alah!

I ribar uze majmuna, pa ga sveza užetom, a potom priđe jednom drvetu koje je raslo na riječnoj obali, pa priveza majmuna za nj. A ribar je imao bič, te ga uze u ruku, pa zamahnu njime da udari majmuna, ali Alah natjera majmuna da progovori jasnim jezikom, te on reče ribaru: – O, Kalifa, nemoj spustiti ruku i nemoj me udariti. Ostavi me svezana za ovo drvo, pa otiđi na rijeku i baci mrežu, uzdajući se u Alaha – on će ti dati ono što ti je dodijelio. – I ribar sasluša te majmunove riječi, pa uze mrežu, priđe rijeci i baci je u nju, olabavivši uzice, a potom je povuče i osjeti da je teža no što je bila prvi put. I on se sve dotle motao oko te mreže dok je nije izvukao na obalu, a onda odjednom vidje da je u njoj drugi majmun, koji je imao razmaknute zube, oči namazane rastokom i crveno obojene ruke, a taj se majmun smijao i oko pojasa imao jednu poderanu krpu. I Kalifa uzviknu: – Neka je hvala Alahu što je ribe u rijeci zamijenio majmunima! – a zatim priđe onome majmunu što bješe privezan za drvo, pa mu reče: – Pogledaj, o, zlosretniče, koji si mi loš savjet dao! Samo si me ti naveo da uhvatim drugog majmuna, i nitko drugi, a kad si mi poželio dobro jutro tako hrom i jednook, ja sam bio klonuo i premoren i nisam imao ni dirhema ni dinara!

I ribar uze štap, pa triput zavitla njime i htjede udariti majmuna, ali ovaj pozva Alaha u pomoć, a ribaru reče: – Molim te da mi oprostiš Alaha radi i radi onoga moga druga, a od njega zatraži ono što ti je potrebno – on će ti pomoći da postigneš ono što želiš. – I Kalifa baci štap i oprosti majmunu, pa stade pored njega, a on mu reče:

– O, Kalifa, od tih riječi nećeš imati nikakve koristi ako ne saslušaš ono što ću ti reći, a ako me saslušaš i poslušaš i ako mi se ne protiviš, ja ću ti pomoći da se obogatiš. – Što mi to hoćeš kazati, pa da te poslušam? – zapita Kalifa majmuna, a ovaj mu reče: – Ostavi me ovdje svezana, pa sam otiđi na rijeku, i baci mrežu, a ja ću ti reći što treba da činiš poslije toga.

I Kalifa uze mrežu, pa ode na rijeku i baci je, a zatim malo počeka, pa je povuče i osjeti da je teška. I on se petljao oko mreže sve dotle dok je nije izvukao na suhu zemlju, a onda odjenom ugleda u njoj trećega majmuna, samo što je taj majmun bio crven i imao plavu krpu oko pojasa, a noge i ruke bile su mu crveno obojene, dok su mu oči bile namazane rastokom. A kad je ugledao tog majmuna, Kalifa uzviknu: – Neka je hvala velikom Alahu, neka je hvala onome u čijoj je ruci sva moć! Današnji dan je doista bio blagoslovljen od početka do kraja, jer mi je njegova zvijezda donijela sreću u obliku prvoga majmuna, a po jutru se dan poznaje. Današnji dan je majmunski dan, jer u rijeci nije ostalo nijedne ribe, a ja sam danas došao loviti samo majmune. Neka je hvala Alahu što je ribe zamijenio majmunima!

A potom se ribar obrati trećem majmunu, pa ga zapita: – A što si ti, zlosretniče? – a majmun mu odgovori: – Zar me ne poznaješ, o, Kalifa? – Ne poznajem te – odgovori Kalifa, a majmun reče: – Ja sam majmun Abu-s-Sâdata, Židova mjenjača. – A što radiš? – zapita Kalifa majmuna, a on mu odgovori: – Ja mu poželim dobro jutro na početku dana, pa on zaradi pet dinara, a poželim mu i dobro veče na kraju dana, pa opet zaradi pet dinara.

I Kalifa se okrene prvome majmunu, pa mu reče: – Pogledaj, o, zlosretniče, kako ljudi imaju dobre majmune! A ti mi želiš dobro jutro tako hrom i jednook, te ću osiromašiti, propasti i gladovati. – I ribar uze štap, pa zavitla njime i htjede udariti majmuna, ali mu Abu-s-Sâdatov majmun reče: – Ostavi ga, o, Kalifa! Spusti ruku, pa dođi amo, a ja ću ti reći šta treba da radiš, – I Kalifa baci štap, pa priđe majmunu i zapita ga: – Šta mi to hoćeš reći, o, gospodaru svih majmuna? – a majmun mu reče: – Uzmi mrežu, pa je baci u rijeku, a pusti mene i ove majmune da sjedimo s tobom, pa ako što uloviš, donesi to amo, a ja ću ti reći nešto što će te obradovati . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trideset treća noć, ona reče:

833. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-s-Sâdatov majmun rekao Kalifu: – Uzmi mrežu, pa je baci u rijeku, a sve što uloviš donesi amo, pa ću ti reći nešto što će te obradovati – a da mu je Kalifa onda odgovorio: – Slušam i pokoravam se! – A potom ribar uze mrežu, pa je smota i metnu na rame, izgovarajući ove stihove:

Kad god me jadi more, tvorcu se ja obraćam,
Jer ljudske tegobe samo on olakšati može.

Dok samo okom trepneš, gospod milošću svojom
Sastavlja razbijeno, a robu slobodu vraća.

Alahu povjeravaj uvijek sva djela svoja!
Za milost gospodnju zna svatko tko oči ima.

A potom ribar izgovori i ove stihove:

Ti što si ljudska bića bac'o u tegobe,
Otkloni brige sve i uzrok nevolje svake!

Žudnju mi ne ulijevaj za nečim nedostižnim,
Jer su se mnoge želje izjalovile ljudske!

A kad je izgovorio te stihove, Kalifa priđe rijeci, pa baci mrežu u nju i malo pričeka, a zatim je povuče i odjednom vidje da je u njoj grgeč s velikom glavom i repom kao kutlača, dok mu oči bijahu kao dva dinara. I Kalifa se obradova kad vidje tu ribu, jer u svome životu nijedanput nije ulovio takvu ribu, pa je uzme i odnese majmunu Abu-s-Sâdata, a osjećao se kao čovjek koji je zavladao cijelim svijetom. I Židovljev majmun ga zapita: – Što ćeš raditi s tom ribom, o, Kalifa, i što ćeš učiniti sa svojim majmunom? – a Kalifa mu kaza: – Reći ću ti što ću uraditi, o, gospodaru svih majmuna. Najprije ću smisliti kako da ubijem onoga prokletnika, svoga majmuna, pa ću onda uzeti tebe mjesto njega, a hranit ću te svakoga dana kako samo možeš poželjeti. – Kad si već izabrao mene, ja ću ti reći što treba da uradiš, pa će ti to donijeti samo dobro, ako ushtije veliki Alah. Slušaj dobro što ću ti reći: – Spremi jedno uže za mene, pa me priveži za drvo, a potom me ostavi, pa otiđi na sredinu plićaka i baci mrežu u rijeku Tigar. A kad budeš bacio mrežu, pričekaj malo, pa je povuci – u njoj ćeš naći tako lijepu ribu kakve nikada nisi vidio u svome životu. Dođi onda amo i donesi mi je, a ja ću ti reći što treba da radiš poslije toga.

I Kalifa ustade istog časa i trenutka, pa baci mrežu u Tigar, a zatim je izvuče i vidje u njoj morunu koja bijaše velika kao ovan, a on takve ribe još nije vidio u svome životu, jer je bila još veća od prve ribe. I Kalifa uze tu ribu, pa je odnese majmunu, a majmun mu reče: – Donesi malo zelene trave, pa pola te trave metni u košaru, a onda metni u nju ribu i pokri je drugom polovinom trave. Ostavi sve nas svezane, a košaru metni na rame, pa je odnesi u grad Bagdad, ali nemoj odgovarati ako te tkogod što zapita ili ako zapodjene razgovor s tobom, već idi i šuti dok ne dođeš na mjenjački trg. Na kraju toga trga naći ćeš dućan gazde Abu-s-Sâdata, Židova, šeika mjenjača, pa ćeš vidjeti i njega kako sjedi u naslonjaču, s jastukom iza leđa i s dva kovčega ispred sebe, od kojih je jedan od zlata a drugi od srebra, a pored njega ćeš vidjeti njegove bijele i crne robove i sluge. Priđi mu, pa metni košaru preda nj, a zatim mu reci: – O, Abu-s-Sâdate, danas sam pošao loviti ribu, pa sam bacio mrežu u tvoje ime, a veliki Alah mi je poslao ovu ribu. – I on će ti reći: – Da li si je pokazao još kome? – a ti mu reci: – Nisam, Alaha mi! – I Židov će ti uzeti ribu, a dat će ti dinar, ali mu ga ti vrati, pa će ti on dati dva dinara, a ti mu ih vrati, i tako mu vraćaj sve što ti bude davao i nemoj ništa uzeti od njega, pa makar ti dao toliko zlata koliko je teška ta riba. I onda će te on za-

pitati: – Koliko onda tražiš za nju? – a ti mu reci : – Alaha mi, prodat ću je samo za nekoliko riječi. – Pa kad te bude zapitao: – A koje su to riječi? – reci mu: – Ustani, pa reci: – O, vi koji ste na trgu, posvjedočite da sam uzeo majmuna Kalife ribara, a da sam mu dao u zamjenu svoga majmuna, dajući mu tako svoj udes i svoju sreću u zamjenu za njegov udes i njegovu sreću – i tako ćeš mi platiti ribu, jer mi zlato nije potrebno. – A kad Židov bude učinio to, ja ću ti svakoga dana poželjeti dobro jutro i dobro veče, pa ćeš svakoga dana zarađivati po deset dinara u zlatu, dok će Židovu Abu-s-Sâdatu željeti dobro jutro onaj ćoravi i hromi majmun, ta će ga Alah svakoga dana iskušavati globom, a on će je plaćati sve dotle dok ne osiromaši i ne ostane bez igdje ičega. Poslušaj me, dakle, i učini onako kako ti kažem – bit ćeš sretan i poći ćeš pravim putem!

I ribar Kalifa sasluša majmuna, a potom mu reče: – Učinit ću onako kako mi ti savjetuješ, o, care svih majmuna, a što se tiče onog zlosretnika – ne blagoslovio ga Alah! – ja ne znam što da radim s njim! – Pusti ga da ode u vodu, a pusti i mene – reče majmun, a Kalifa mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa priđe majmunima i razveže ih, a zatim ih ostavi, te oni siđoše u vodu. A potom Kalifa priđe onoj ribi, pa je uzme i opere, a zatim je položi u košaru, stavivši malo trave ispod nje i pokrivši je njome, pa metne košaru na rame i ponese je, pjevajući ovu pjesmicu:

Sva djela povjeravaj uvijek gospodu svome
I dobro uvijek čini ne tugujući nikad.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju ju započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trideset četvrta noć, ona reče:

834. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ribar Kalifa otpjevao tu pjesmicu i da je onda metnuo košaru na leđa i pošao, a da je išao sve dotle dok nije ušao u grad Bagdad. A kad je ušao u grad, ljudi ga prepoznaše, pa mu počeše dovikivati: – Što je to s tobom, o, Kalifa? – ali on nije obraćao pažnju ni na koga dok nije došao na mjenjački trg. A onda ribar prođe pored dućana, kao što mu bješe naredio majmun, pa primijeti Židova i vidje ga kako sjedi u svome dućanu, a vidje i kako ga dvore sluge, kao da je koji od horasanskih careva. A kad vidje i prepozna Židova, Kalifa mu priđe i zaustavi se pred njim. I Židov podigne glavu, pa i on prepozna Kalifu, te mu reče: – Zdravo, o, Kalifa! Što ti je potrebno i što hoćeš? Ako je netko zapodjenuo razgovor s tobom i ako si se porječkao s nekim, reci mi to – ja ću te odvesti valiji, pa će mu se on naplatiti. – Nisam, tako mi živa bila tvoja glava, o, starješino Židova! – odgovori mu Kalifa. – Nitko nije zapodjenuo razgovora sa mnom, već sam danas izišao iz kuće na tvoju sreću i otišao na rijeku Tigar, a onda sam bacio mrežu i ulovio evo ovu ribu. – I ribar otvori košaru, pa izbaci iz nje ribu, a Židov je pogleda i vidje da je divna, te uzviknu: – Tako mi Tore[10] i deset zapovijedi, ja sam jučer spavao, pa sam usnio da stojim pred Djevom i da mi ona

kaže: – Znaj, o, Abu-s-Sâdate, da sam ti poslala jedan lijep poklon. Taj poklon je zacijelo ta riba, bez svake sumnje! – A zatim se Židov okrene Kalifi, pa ga zapita: – Vjere ti, jesi li se vidio još s kim, osim sa mnom? – a Kalifa mu odgovori: – Nisam, Alaha mi! Tako mi Abu-Bekra Pravednog, ovu ribu nije vidio nitko osim tebe. – I Židov se okrene jednom sluzi, pa mu reče: – Hodi amo, uzmi ovu ribu i odnesi je kući, pa neka je Suada zgotovi, ispeče i zapeče dok ja ne svršim posao i ne dođem – a onda i Kalifa reče sluzi: – Idi, momče, pa neka domaćica ispeče jedan dio, a drugi neka zapeče. – I sluga odgovori: – Slušam i pokoravam se, o, gospodaru! – pa uze ribu i ode kući, a što se tiče Židova, on pruži ruku i dade dinar ribaru Kalifi, rekavši mu: – Uzmi ovo, o, Kalifa, pa potroši na svoju obitelj.

A kad je ugledao dinar u svojoj ruci, Kalifa uzviknu: – Neka je slava onome u čijoj je ruci moć! – kao da nikada u svome životu nije vidio ni komadić zlata, a zatim uze dinar, pa se odmakne malo, ali se onda sjeti majmunove pouke, te se vrati i baci dinar Židovu, rekavši mu: – Uzmi svoje zlato, a ribu predaj onome čija je! Zar se možeš tako rugati ljudima?

Kad je Židov čuo te njegove riječi, on pomisli da se ribar šali s njim, te mu dade dva dinara, povrh prvoga dinara, ali Kalifa reče: – Daj mi ribu, a nemoj zbijati šalu! Zar misliš da ja prodajem ribu po toj cijeni? – I Židov pruži ruku da uzme još dva dinara, rekavši Kalifi: – Uzmi tih pet dinara za ribu, a okani se pohlepe! – te Kalifa uze novac, pa ode, radujući se i gledajući u zlato, diveći mu se i govoreći: – Neka je slava Alahu! Ni bagdadski kalif nema ono što ja imam danas!

I ribar je išao tako sve dotle dok nije došao do mjesta gdje počinje trg, a onda se sjeti riječi onoga majmuna i pouke koju mu on bijaše dao, pa se vrati Židovu i baci mu zlato. – Što ti je, o, Kalifa, što ti je potrebno? Ti možda smatraš moje dinare za dirheme, je li? – zapita ga Židov, a on mu reče: – Neću ni dirheme ni dinare, već hoću da mi daš moju ribu. – I Židov se naljuti, pa dreknu na Kalifu, rekavši mu: – O, ribaru, ti mi donosiš ribu koja ne vrijedi ni dinar, a ja ti dajem za nju pet dinara, pa si opet nezadovoljan! Jesi li bjesomučan, što li ti je? Reci mi za koliko ćeš mi je prodati. – Neću ti je prodati ni za srebro ni za zlato, već samo za nekoliko riječi koje ćeš mi reći – odgovori mu Kalifa.

A kad je Židov čuo da on spominje »nekoliko riječi«, oči mu se popeše do tjemena, a dah mu se prekine, te zaškrguta zubima i viknu: – O, muslimanski otpatku, zar hoćeš da se rastanem sa svojom vjerom radi tvoje ribe i zar želiš da narušim vjeru koju su prije mene ispovijedali moji očevi? – I Židov pozva svoje sluge, te oni dođoše, a on im reče: – Razbijte mu potiljak pljuskama i dobro ga istucite!

I sluge jurnuše na Kalifu, pa ga počeše devetati, a tako su ga udarali sve dotle dok ne pade onesviješten. – I onda Židov reče svojim slugama: – Pustite ga da ustane! – a Kalifa skoči na noge kao da ništa nije ni bilo.

A potom Židov reče ribaru: – Reci mi koliko tražiš da ti dam za ribu, pa ću ti dati toliko – maloprije nisi dobio ništa dobro od nas. – Ne boj se

da će mi nauditi batine, o, gazdo! Ja ih sâm mogu podnijeti onoliko koliko ih mogu podnijeti deset magaraca – reče Kalifa, a Židov se nasmija na te njegove riječi, pa uzviknu: – Tako ti Alaha, reci mi što hoćeš, a ja ću ti to dati, vjere mi! – Bit ću zadovoljan ako izgovoriš nekoliko riječi, a ničim drugim mi ne možeš platiti tu ribu – odgovori Kalifa, a Židov mu reče: – Da nećeš da prijeđem na islam? – Alaha mi, o, Židove, ako postaneš musliman, tvoj islam neće biti od pomoći muslimanima niti će nauditi Židovima, a ako ostaneš bezbožnik, tvoje bezboštvo neće nauditi muslimanima niti će pomoći Židovima. Evo što ja tražim od tebe: ustani, pa reci: – O, ljudi na ovome trgu, posvjedočite da sam uzeo majmuna Kalife ribara, a da sam mu u zamjenu dao svoga majmuna, dajući mu tako svoj udes u životu u zamjenu za njegov udes, a svoju sreću za njegovu sreću. – Ako je to tvoja želja, ja ti je lako mogu ispuniti – reče mu Židov . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trideset peta noć, ona reče:

835. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Židov rekao ribaru Kalifi: – Ako je to tvoja želja, ja ti je lako mogu ispuniti. – I Židov ustane istoga časa i trenutka, pa izgovori one riječi koje mu bješe spomenuo ribar Kalifa, a potom se okrene, pa ga zapita: – Da li ti dugujem još nešto? – Ne – odgovori ribar, a Židov mu reče: – Mir neka ti je! – I Kalifa ustane istoga časa i trenutka, pa uzme svoju košaru i mrežu i ode na rijeku Tigar. A zatim ribar baci mrežu, pa je povuče, ali osjeti da je teška. I on je izvuče s velikom mukom, pa vidje da je puna svakojakih riba, a onda mu priđe jedna žena koja je nosila zdjelu, pa mu dade dinar, a on njoj ribe; potom mu dođe jedan sluga, pa i on uze za dinar riba, a to potraja sve dotle dok Kalifa nije prodao sve ribe za deset dinara. I ribar je prodavao ribe svakoga dana, te je tako za deset dana prikupio sto dinara u zlatu.

A taj ribar je imao kuću u samom trgovačkom prolazu, pa je jedne noći među noćima ležao u njoj, govoreći u sebi: – O, Kalifa, svi ljudi znaju da si siromašan ribar, a sad imaš sto dinara u zlatu. Gospodar pravovjernih Harun ar-Rašid će svakako čuti od nekoga što je bilo s tobom, a možda će mu ustrebati novaca, pa će poslati nekoga s ovakvom porukom: – Potrebno mi je nešto novaca, a čuo sam da imaš sto dinara. Daj mi ih na zajam. – A ja ću mu reći: – O, gospodaru pravovjernih, ja sam siromašan čovjek, a slagao ti je onaj koji ti je to rekao. Nemam ja ni prebijene pare – a onda će me kalif predati valiji, pa će mu reći: – Svuci ga do gole kože, a zatim ga udari na muke i batinama ga natjeraj da prizna – možda će priznati da ima zlata u kovčegu. – Najbolje će biti da se ovako izvučem iz te nezgode: odmah ću ustati, pa ću se sam mučiti šibajući se bičem, ne bih li se tako prekalio za batine. – I hašiš reče ribaru: – Ustani, pa se svuci do gole kože – te on ustade istoga časa i trenutka, pa se svuče do gole kože, a zatim uze bič koji je imao pri sebi. A on je imao jedan kožni jastuk, pa poče šibati i taj jastuk i sebe sama, udarajući jedanput jastuk, a jedanput sebe i vučući: – Ah, ah, ah, to je koješta, o,

gospodaru, oni lažu kad tako što kažu o meni. Ja sam siromašan čovjek, ribar, pa nemam nikakvoga blaga ovoga svijeta!

I ljudi čuše kako ribar Kalifa muči sebe sama i kako udara bičem o jastuk (a on je svake noći podizao buku šibajući sebe i jastuk), pa to čuše i neki trgovci, koji rekoše: – De da vidimo zašto viče taj jadnik i tko ga to udara. Reklo bi se da su ga napali kradljivci, pa ga sad muče. – A kad čuše udarce i viku, svi oni iziđoše iz svojih kuća i pođoše k Kalifinoj kući, a onda vidješe da su vrata zatvorena, te rekoše jedni drugima: – Možda su ga kradljivci napali zaobišavši sobu, pa treba da uđemo u kuću s krova. – I oni se popeše na krov, pa se provukoše kroz dimnjak i uđoše u kuću, i onda vidješe da je Kalifa gol i da se sam muči. I ljudi mu rekoše: – Što je to s tobom, Kalifa, i što je to bilo? – A on im odgovori: – Znajte, o, ljudi, da se kod mene zateklo nekoliko dinara, pa se bojim da me netko ne potkaže gospodaru pravovjernih Harunu ar-Rašidu, koji me može pozvati i zatražiti mi te dinare, a onda ću ja početi poricati to, pa se bojim da me on ne udari na muke, te se sâm mučim i činim ovo, ne bih li se prekalio za ono što će biti. – I trgovci mu se počeše smijati, govoreći: – Okani se toga, ne blagoslovio Alah ni tebe ni te dinare do kojih si došao. Noćas si nas uznemirio i prestravio si nam srca.

I Kalifa se prestane udarati, pa legne i prespava tu noć do jutra, a kad je ustao, htjede otići na posao, ali pomisli na sto dinara koje je imao, pa reče u sebi: – Ako ih ostavim u kući, ukrast će mi ih kradljivci, a ako ih zadjenem za pojas, možda će me netko vidjeti, pa će ići za mnom dok se ne nađem na nekom mjestu gdje nema ljudi, a onda će me ubiti i uzet će mi ih. Ali ja ću smisliti neko lukavstvo koje će biti i veoma lijepo i veoma korisno. – I on ustade toga istoga trenutka, pa prišije džep za ovratnik svoga ogrtača, a onda stavi sto dinara u jednu kesu i zaveže je, pa kesu metne u džep koji bijaše prišio. A potom Kalifa ustade, pa uze mrežu i košaru i pođe, a tako je išao sve dotle dok nije došao do rijeke Tigra . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trideset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ribar Kalifa metnuo sto 836.
dinara u džep, a da je potom uzeo svoju mrežu i otišao na rijeku Tigar. I on NOĆ
baci mrežu u rijeku, ali ništa ne ulovi, te prijeđe s toga mjesta na drugo, pa i tamo baci mrežu, ali opet ništa ne ulovi. I tako je on prelazio s jednog mjesta na drugo dok se nije udaljio od grada za pola dana hoda, svejednako bacajući mrežu, a ne ulovivši ništa. I onda ribar reče u duši: – Alaha mi, bacit ću mrežu u vodu samo još jedanput, pa što bude! – te je baci s velikom odlučnošću, jer bijaše veoma gnjevan, a ona kesa u kojoj bijahu sto dinara ispade mu iz ovratnika, pa pade usred rijeke i iščezne, jer ju je odnijela brza voda. I Kalifa baci mrežu, pa se svuče i ostavi svoje odijelo na obali, a zatim zaroni u vodu za kesom.

I tako je on ronio i isplivavao u oko sto navrata, pa naposljetku malaksa i izgubi prisustvo duha, a kese ne nađe. A kad je izgubio nadu da će naći kesu,

ribar iziđe na obalu, ali na njoj vidje samo svoj štap, svoju mrežu i svoju košaru. I on poče tražiti odijelo, ali njega ne bijaše nigdje ni od korova, te reče u sebi: – Hodočašće se ne završava bez šurovanja s devom. – A potom ribar raširi mrežu i zamota se u nju, pa uze štap, metnu košaru na rame i pođe kao razjarena deva, trčeći desno i lijevo, naprijed i natrag, sav oznojen i obasut prašinom, kao pobunjeni ifrit koji je umakao iz Sulejmanove tamnice.

Eto šta je bilo s ribarom Kalifom.

Što se pak tiče kalifa Haruna ar-Rašida, on je imao jednoga prijatelja zlatara koji se zvao Ibn-al-Kirnas, a svim trgovcima i posrednicima bilo je poznato da je Ibn-al-Kirnas kalifov nabavljač, te u gradu Bagdadu i u drugim mjestima nitko nije prodavao skupocjene stvari prije no što bi ih pokazao njemu, pa su mu prodavači tako pokazivali i bijele robove i robinje.

A jednoga dana među danima taj je trgovac, to jest Ibn-al-Kirnas, sjedio u svome dućanu, pa mu odjednom priđe starješina posredničkog ceha i dovede mu jednu robinju, jer ona bijaše neizmjerno lijepa, divna, stasita i skladna, a između ostalih lijepih odlika imala je i tu da je bila upućena u sve nauke i vještine, pa je sastavljala i stihove i svirala u sve muzičke instrumente. I zlatar Ibn-al-Kirnas kupi tu robinju za pet hiljada dinara u zlatu, a potom joj kupi haljine za hiljadu dinara, pa je odvede gospodaru pravovjernih. I robinja provede jednu noć pored kalifa, a za to vrijeme on je ispita i vidje da su joj poznate sve nauke i vještine i da joj u njenu vijeku nijedna žena ne bijaše ravna. A ta robinja se zvala Kut-al-Kuluba i o njoj je rekao pjesnik:

Optuženih se kloni – optužit će te oni;
Jeziku ne daj da grdi – sam ćeš izgrđen biti...

Pogledam u nju kad god okrene lice svoje,
A ona lice sklanja od svakog pogleda moga.

Kad se okrene nama, vrat kô gazela ima –
Gazele, rečeno je, unazad gledaju često.

Ali šta je to prema riječima drugoga pjesnika:

Neka nas smrt ne snađe od onog što je tako
Visok i vitak kao samharska koplja što su.

Tužne su njegove oči, svilaste malje su mu,
Te mu je mjesto u srcu što od ljubavi pati.

A kad nastade jutro, kalif Harun ar-Rašid posla nekoga da mu dovede Ibn-al-Kirnasa, zlatara, te ovaj dođe, a on onda naredi da mu se isplati deset hiljada dinara za tu robinju. I kalifovo srce bijaše toliko zaokupljeno robinjom koja se zvala Kut-al-Kuluba, da je napustio Sit-Zubejidu, al-Kasimovu kćerku (a ona bijaše kći njegova strica), pa je napustio i sve svoje ljubimice. I on provede mjesec dana u odaji te robinje, izlazeći iz nje samo u petak, kad je odlazio na molitvu, i vraćajući se odmah u nju. A to bijaše tako krupna stvar

za velikaše kalifove uprave da se oni požališe veziru Džafaru Barmakidu, a ovaj sačeka da dođe petak, pa ode u sabornu džamiju i sastade se tako s gospodarom pravovjernih.

I vezir poče pričati kalifu sve neobične događaje koje je sam proživio i koji su imali veze s ljubavlju, ne bi li tako saznao što je s kalifom, ali mu ovaj reče: – O, Džafare, Alaha mi, meni se to nije dogodilo zato što sam tako htio, već zato što mi je srce upalo u mrežu ljubavi, pa sad ne znam što da radim. – Znaj, o, gospodaru pravovjernih – odgovori mu Džafar – da ti je potčinjena tvoja robinja Kut-al-Kuluba i da je ona postala jedna od tvojih sluškinja, a duša ne želi ono što je u ruci. Reći ću ti i nešto drugo, bolje od svega čime se mogu pohvaliti carevi i carevići, a to je lov i hajka i vještina da se iskoristi svaka prilika za veselje. Ako učiniš to, možda ćeš se odvojiti od nje, a možda ćeš je i zaboraviti. – Divno je to što mi kažeš, o, Džafare – uzviknu kalif. – Pođimo u lov ovoga časa. – A kad se završi molitva, kalif i vezir iziđoše iz džamije ne časeći časa, pa odoše u lov i hajku . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trideset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su kalif Harun ar-Rašid i njegov 837.
vezir Džafar pošli u lov i hajku i da su tako stigli u jednu pustinju. I gospodar NOĆ
pravovjernih i vezir Džafar su jahali mazge, a bijahu tako zauzeti razgovorom da ih je vojska pretekla. A bijaše vrućina, te ar-Rašid reče svome veziru: – O, Džafare, mori me velika žeđ. – A potom ar-Rašid napregne vid, pa ugleda neku priliku na jednoj visokoj gomili, te zapita vezira: – Vidiš li i ti ono što ja vidim? – Vidim, o, gospodaru pravovjernih – odgovori mu vezir – vidim neku priliku na jednoj visokoj gomili, a ne znam je li to čuvar nekog vrta ili nekog povrtnjaka, ali će svakako tamo biti i vode. Otići ću tamo, pa ću ti donijeti vode – reče potom vezir, ali mu ar-Rašid kaza: – Moja mazga je brža od tvoje. Pričekaj me ovdje, iza vojske, a ja ću otići sam da se napijem vode, pa ću se vratiti.

I ar-Rašid potjera svoju mazgu, te ona pojuri kao vjetar u zaletu ili voda u potoku, pa tako za tren oka dojuri do one prilike, a onda kalif vidje da ta prilika nije nitko drugi do ribar Kalifa. I ar-Rašid vidje da je ribar gol i da se omotao svojom mrežom, a da su mu oči pocrvenjele kao zapaljena buktinja, dok mu tijelo bijaše strašno, a stas mu se pregibao, te je sav bio nalik na nekog pomahnitalog i razjarenog ifrita ili lava. I ar-Rašid poželje mira Kalifi, koji mu uzvrati tu želju, ali bijaše tako razjaren da mu dah bijaše vruć kao vatra. I ar-Rašid zapita ribara: – O, čovječe, imaš li malo vode? – Hej, ti – odgovori mu Kalifa – jesi li slijep ili bjesomučan? Eno ti rijeke Tigra iza ove gomile. – I ar-Rašid obiđe gomilu, pa siđe na rijeku Tigar i napi se vode, a napoji i svoju mazgu. A potom se kalif odmah vrati ribaru Kalifi, pa ga zapita: – Zašto stojiš ovdje, o, čovječe, i kojim se zanatom baviš? – To je još čudnije i neobičnije pitanje od tvoga pitanja da li imam vode – odgovori mu Kalifa. – Zar ne vidiš pribor za moj zanat na mome ramenu? – Izgleda da si ribar

– reče mu ar-Rašid. – Jesam – kaza Kalifa, a ar-Rašid ga zapita: – A gdje ti je ogrtač, gdje su ti povezača, pojas i odijelo?

A stvari koje bijahu nestale Kalifi bile su nalik na one koje mu je kalif spomenuo jednu za drugom, te on pomisli da mu ih je kalif uzeo s riječne obale, pa siđe s gomile brže od munje i uhvati kalifovu mazgu za uzdu, rekavši kalifu: – O, čovječe, daj mi moje stvari, a okani se igre i šale! – I kalif uzviknu: – Alaha mi, ja nisam vidio tvoje stvari, niti znam kakve su! – A ar-Rašid je imao velike obraze i mala usta, te mu Kalifa reče: – Da nisi ti pjevač ili flautaš po zanatu? Ali daj mi moje odijelo na lijep način, a ako to ne učiniš, ja ću te udarati ovim štapom dok se ne razboliš i dok ne isprljaš svoje odijelo.

I kalif vidje Kalifin štap, a vidje i da je on jači od njega, te reče u sebi: – Alaha mi, bit će mi dosta ako me ovaj bjesomučni prosjak udari takvim štapom! – A ar-Rašid je imao na sebi kaftan od atlasa, te ga svuče, pa reče Kalifi: – O, čovječe, uzmi ovaj kaftan u zamjenu za svoje odijelo. – I ribar uze kaftan, pa ga poče okretati, a zatim reče: – Moje odijelo vrijedi koliko deset ovakvih šarenih kaftana. – Obuci ga dok ja ne donesem tvoje odijelo – reče ar-Rašid, te ovaj uze kaftan i obuče ga, ali vidje da mu je dug. A Kalifa je imao nož koji bješe privezan za držak na košari, pa ga uze i odsiječe skutove na kaftanu za jednu trećinu otprilike, tako da mu je kaftan dosezao do ispod koljena. A potom se ribar okrene ar-Rašidu, pa mu reče: – Tako ti Alahova dostojanstva, o, flautašu, reci mi koliko ti plaća tvoj gospodar mjesečno za sviranje u flautu! – Plaća mi svakoga mjeseca po deset dinara u zlatu – reče kalif, a Kalifa uzviknu: – Alaha mi, o, jadniče, ti si me opteretio i svojom brigom! Alaha mi, ja svakoga dana zarađujem po deset dinara. Hoćeš li služiti kod mene? Naučit ću te loviti ribu, a dijelit ću s tobom svoju zaradu, pa ćeš tako svakoga dana razađivati po pet dinara i bit ćeš moj sluga, a ja ću te braniti od tvoga gospodara evo ovim štapom. – Pristajem na to – izusti ar-Rašid, a Kalifa reče: – Sjaši s te magarice i priveži je, pa će nam ona prenositi ribu, a ti dođi amo – odmah ću te naučiti loviti ribu.

I ar-Rašid sjaha i priveza svoju mazgu, pa zadjenu skutove svoga odijela za pojas, a Kalifa mu reče: – O, flautašu, uzmi mrežu evo ovako, pa je metni na ruku evo ovako, a zatim je baci u rijeku Tigar evo ovako. – I ar-Rašid okrijepi svoje srce, pa učini sve onako kako mu bješe pokazao Kalifa i baci mrežu u Tigar, a zatim je povuče, ali je nije mogao izvući, te mu priđe Kalifa, pa je i on poče vući, ali obojica nisu bili kadri da je izvuku. – O, zlosretni flautašu – reče onda Kalifa – prvi put sam uzeo tvoj kaftan u zamjenu za svoje odijelo, a ovoga puta ću ti uzeti magaricu za svoju mrežu, ako samo vidim da je poderana, pa ću te udarati štapom sve dotle dok se ne onesvijestiš i dok mi ne nadoknadiš štetu. – Povucimo zajedno – reče ar-Rašid Kalifi, te obojica povukoše mrežu i s mukom je izvukoše, a onda pogledaše u nju i vidješe da je puna riba svake vrste i svakojakih boja . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trideset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su ribar Kalifa i kalif zajedno izvukli mrežu i da su onda vidjeli da je ona puna riba svake vrste. I Kalifa reče kalifu: – Alaha mi, o, flautašu, ti si baš dobar čovjek, ali ćeš biti veliki ribar ako se marljivo budeš bavio ribolovom. Najbolje će biti da uzjašeš svoju magaricu, pa da odeš na trg da mi doneseš otuda dvije košare; ja ću čuvati ribu dok ti ne dođeš, a onda ćemo je natovariti na tvoju magaricu. Ja imam kantar, utege i sve što nam je potrebno, pa ćemo sve to ponijeti, a ti ćeš samo držati kantar i primati novac. Imamo riba za dvadeset dinara. Donesi što prije košare, a nemoj se zadržavati. – I kalif mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa ostavi i ribara i ribu, a potjera svoju mazgu veoma radostan i smijući se zbog svega onoga što mu se dogodilo s ribarom, a tako se smijao sve dotle dok nije dojahao do Džafara. I Džafar ugleda kalifa, pa ga zapita: – O, gospodaru pravovjernih, kad si otišao da se napiješ vode, ti si svakako naišao na neki lijep vrt, pa si ušao u nj i šetao se po njemu sâm. – A ar-Rašid se nasmija na te njegove riječi. I svi Barmakidi poustajaše i poljubiše zemlju između kalifovih ruku, a zatim rekoše: – O, gospodaru pravovjernih, neka bi Alah dao da tvoja radost vječno traje i da te žalost nikad ne snađe! Kad si otišao da se napiješ vode, zašto si se zadržao i što ti se dogodilo? – Dogodilo mi se nešto neobično, veselo i čudno – odgovori im kalif, a zatim im ispriča što mu se dogodilo s ribarom Kalifom, a reče im i to da mu je Kalifa kazao: – Ti si mi ukrao odijelo! – i da mu je on dao svoj kaftan, ali ga je ribar skratio, jer mu je bio dug. – Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih, – reče mu onda Džafar – ja sam namjeravao da te zamolim da mi daš taj kaftan, a sad ću otići tome ribaru, pa ću ga kupiti od njega! – Alaha mi, on je odsjekao trećinu kaftana s one strane gdje su skutovi, pa ga je tako upropastio! – uzviknu kalif. – A ja sam se umorio od lovljenja riba u rijeci, o, Džafare, jer sam ulovio mnogo riba, a one su na riječnoj obali, pored moga gazde Kalifa, koji tamo stoji i čeka da se vratim i da mu donesem dvije košare i nož, pa da potom odem s njim na trg, gdje ćemo prodati ribu i podijeliti novac koji budemo dobili za nju. – O, gospodaru pravovjernih – reče mu Džafar – ja ću dovesti čovjeka koji će je kupiti od vas. – O, Džafare – uzviknu kalif – tako mi mojih bezgrešnih otaca, ja ću dati dinar u zlatu svakom onom koji mi bude donio jednu od onih riba što su pred Kalifom, jer me je on naučio loviti ribu.

838. NOĆ

I glasnik povika među kalifovim pratiocima: – Idite da kupite ribu gospodaru pravovjernih! – a robovi pođoše, uputivši se k rijeci. A dok je Kalifa čekao da mu gospodar pravovjernih donese košare, robovi odjednom jurnuše na nj, pa ščepaše ribu, i počeše je trpati u marame izvezene zlatom, tukući se zbog nje. I Kalifa uzviknu: – To je bez sumnje rajska riba! – pa uze dvije vreće ribe u desnu ruku, a dvije u lijevu, a zatim zaroni u vodu do grla pa poče vikati: – Alaše, neka tvoj rob flautaš, a moj drug, odmah dođe radi ove ribe! – a onda mu odjednom priđe jedan crnac. A taj crnac bijaše starješina svih kalifovih crnaca, ali on bijaše zaostao za ostalim robovima zato što mu se konj bio pomokrio na putu. I taj rob priđe Kalifi, pa vidje da od riba nije ostalo ništa – ni malo ni mnogo. I on pogleda na desnu i lijevu stranu, pa

vidje Kalifu kako stoji u vodi i drži ribe, te mu reče: – Hej, ribaru, hodi amo! – Odlazi i ne trabunjaj – odgovori ribar, a eunuh mu priđe, pa mu reče: – Daj mi te ribe, a ja ću ti dati novaca za njih. – Zar tako malo pameti imaš? – reče ribar Kalifa eunuhu. – Neću ti ih prodati. – I onda eunuh poteže toljagu, a Kalifa uzviknu: – Nemoj me tući, bezbožniče! Bolje je da mi platiš nego da me udariš toljagom! – A potom Kalifa baci ribe eunuhu, te ih ovaj uze i metnu u maramu, a zatim zavuče ruku u džep, ali u njemu ne nađe ni prebijenog dirhema. – O, ribaru – reče crnac Kalifi – zle si sreće, Alaha mi, ja nemam nimalo novaca pri sebi. Ali dođi sutra u kalifov dvor, pa reci: – Odvedite me eunuhu Sandalu – a sluge će te dovesti meni, pa ću ti onda dati nešto što će te usrećiti, a ti ćeš uzeti to i otići ćeš svojim putem. – I Kalifa uzviknu: – Blagoslovljen je današnji dan, a vidjelo se da je bio blagoslovljen još od samoga početka! – pa stavi mrežu na rame i pođe, te je tako išao sve dotle dok nije ušao u Bagdad.

A kad je došao u grad, ribar uđe u svoju ulicu, na čijem početku bijaše dućan kalifova krojača, te tako krojač vidje ribara Kalifu u kalifovu ogrtaču koji je vrijedio hiljadu dinara, pa mu reče: – O, Kalifa, otkud ti ta fardžija? – A što to brbljaš? – odgovori mu Kalifa. – Uzeo sam je od čovjeka koga sam naučio loviti ribu i koji je postao moj sluga; on mi je ukrao odijelo, ali sam mu ja oprostio i nisam mu odsjekao ruke, a on mi je dao ovaj kaftan u zamjenu za moje odijelo. – I krojaču bijaše jasno da je kalif prošao pored ribara dok je ovaj lovio ribu, pa se našalio s njim i dao mu tu fardžiju . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto trideset deveta noć, ona reče:

839. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je krojaču bilo jasno da je kalif prošao pred ribara dok je ovaj lovio ribu i da se našalio s njim, davši mu tu fardžiju. A potom ribar ode kući, i eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče kalifa Haruna ar-Rašida, on ode u lov, ne bi li se tako odvojio od robinje Kut-al-Kulube.

A Sit-Zubejidu, kad je čula za robinju koja bijaše zanijela kalifa, obuze ljubomora svojstvena ženama, te je prestala jesti i piti, i rastala se sa slatkim snom. I ona je čekala da se kalif negdje zadrži ili da nekud otputuje, pa da razapne zamku za Kut-al-Kulubu. A kad je saznala da je kalif otišao u lov i hajku, ona naredi robinjama da zastru dvor ćilimima, a sama ga okiti što je mogla bolje i raskošnije, pa stavi na stol zdjele pune jela i poslastica, među kojima bijaše i jedna zdjela od porculana, puna najbolje alve, u koju bijaše metnula bunike. A potom Sit-Zubejida naredi jednom eunuhu da ode po robinju i da je pozove na gozbu koju priređuje Sit-Zubejida, al-Kasimova kćerka i žena gospodara pravovjernih, a da joj pri tom kaže: – Danas je žena gospodara pravovjernih popila lijek, a čula je da lijepo pjevaš, pa hoće da vidi kakve sve vještine znaš. – I robinja odgovori: – Slušam i pokoravam se Alahu i Sit-Zubejidi! – pa ustade istoga časa i trenutka, ne znajući što je čeka u nepoznatome.

(STRANA 171 — 844. NOĆ)

In onda Ibn-al-Kirnas ostavi Kalifu na trgu, pa sam ode gospodaru pravovjernih i obavijesti ga o njegovoj robinji; potom se vrati, pa pođe ribarevoj kući, te ugleda ljude što su se skupili ispred kuće i radoznalo promatrali Kut-al-Kulubu, dobacujući joj svakakve riječi i ispitujući je kako je dospjela u ribarevu kuću . . .

I ona uze muzičke instrumente i pođe s eunuhom, pa je išla s njim sve dotle dok nije ušla u Sit-Zubejidinu odaju, a onda poljubi zemlju između ruku kalifove žene u mnogo navrata, pa se podigne na noge i reče: – Pozdravljam visoku zavjesu i nepristupačnu veličinu, izdanak Abasida i člana prorokove obitelji – neka te Alah vodi k uspjehu i miru danima i godinama! – A zatim stade između drugih robinja i eunuha. I onda Sit-Zubejida podigne glavu, pa pogleda u djevojku i vidje da je lijepa i dražesna, da ima ovalne obraze i dojke poput narava; da joj je lice kao mjesec, čelo sjajno, a oko crno, dok su joj očni kapci počivali u svojoj malaksalosti. I njeno je lice blistalo svjetlošću, a kao da joj se sunce rađalo s čela, dok se noćni mrak spuštao iz njenih kovrča. I dah joj je bio mirisan kao mošus, cvjetovi su svjetlucali u njenoj ljepoti, na čelu joj se pojavljivao mjesec, a stas joj se povijao kao grana, te je bila nalik na pun mjesec koji je zasjao u noćnome mraku. I oči joj bijahu pune miline i ljubavi, obrve joj bijahu u luk izvijene, a usta kao od koralja, te je zanosila svojom ljepotom svakoga tko bi je gledao i očaravala pogledom svakoga tko bi je vidio. – I bila je slična onoj djevojci o kojoj je pjesnik rekao:

Naljuti li se, vidjet ćeš – ginu svi,
A oprosti li – duša mi se vraća.

Očima čarobne poglede baca,
Šaljući smrt il' život kome želi.

Zjenicama narode zarobljava,
Kô da su ljudi svi robovi njeni.

A potom Sit-Zubejida reče djevojci: – Neka ti je ugodno i prostrano ovdje, o, Kut-al-Kulubo! Sjedni, pa nam pokaži svoj rad i svoju divnu vještinu! – a Kut-al-Kuluba joj odgovori: – Dobro! – pa pruži ruku i uze daire, koje je netko opisao u ovim stihovima:

Od želje, daire, srce uzlijeće
I uvijek klikće kad u vas udarim.

Vi ste ranjeno osvajale srce,
Te ljudi u vas udaraju rado.

Brujite li tužno ili veselo –
Svejedno, svi ćemo veseli biti.

Radostan budi, o, zaljubljeniče!
Igraj bez stida, čudi se, začuđuj!

A zatim djevojka udari u daire mnogo puta, pa tako zapjeva da se zaustaviše i oduševiše svi koji bijahu oko nje, a potom ostavi daire, pa uze sviralu koja je opjevana u ovome stihu:

Oči i zjene njene ljudskim prstima kažu
Koja je pjesma prava, te ne sumnjaju u to.

A pjesnik je izrekao i ovaj stih:

Kada se njome postigne cilj pjesme,
Godi nam vrijeme radosnog zbliženja.

A potom djevojka ostavi sviralu, kojom bijaše oduševila sve prisutne, pa uze lutnju, o kojoj je pjesnik rekao:

O, grano svježa, ti si za pjevačiću ovu
Lutnja koja mami dostojne i plemenite.
U strunu udarajući, proba ih pjevačica,
A prsti su njeni kô lanac divno spleten.

I Kut-al-Kuluba zategne strune i savi vijke na lutnji, pa je položi na krilo i nagne se nad nju kao što se majka naginje nad svojim djetetom, te je izgledalo da je pjesnik mislio na nju i na lutnju kad je izgovorio ove stihove:

Perzijskom govori strunom djeva sada,
Te je svi ljudi lako shvatiti mogu.
Ljubav ubojica naš je, veli nam ona,
A razum muslimani zbog nje gube.
Rukom je djevojačkom tvorac nagnao šaru
Da jasno progovori i da nam kaže sve.
I lutnjom je ljubav zaustavila bujnu,
Kao što liječnik vješti krv zaustavit' može...

I djevojka je udarala u lutnju na četrdeset načina, pa je tako otpjevala sve pjesme prateći se njome i zanijela sve one koji su je gledali, a oduševila sve one koji su je slušali. A potom Kut-al-Kuluba izgovori ove stihove:

Došla sam ti s blagoslovom
I radošću vječno novom.
Uspjesi se naši nižu,
A sreća nas uvijek prati...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto četrdeset noći, ona reče:

840. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka Kut-al-Kuluba otpjevala te stihove, udarajući u strune pred Sit-Zubejidom, a da je zatim ustala i počela pokazivati opsjenarske vještine i divne majstorije koje je izvodila svojim spretnim rukama. I Sit-Zubejida pomisli, zaljubivši se gotovo i sama: – Ne može se zamjeriti ar-Rašidu, sinu moga strica, što ju je zavolio. – A potom djevojka poljubi zemlju pred Zubejidom, pa sjedne, a robinje joj doniješe jela, pa joj tako doniješe i alvu u kojoj bijaše bunika. I Kut-al-Kuluba pojede malo

te alve, pa zabaci glavu prije no što joj se ona učvrstila u utrobi, a zatim pade opijena. I onda Sit-Zubejida reče robinjama: – Odnesite je u neku sobu, pa neka ostane tamo dok vam je ne zatražim – a one joj rekoše: – Slušamo i pokoravamo se! – A zatim Sit-Zubejida reče jednom eunuhu: – Načini jedan sanduk, pa mi ga donesi! – I ona naredi slugama da načine nešto nalik na grob, a da pronesu glas da se robinja zadavila i da je umrla, opomenuvši sve one koji bijahu u njenoj blizini da će odsjeći glavu svakom onom koji bude rekao da je Kut-al-Kuluba živa.

A u tome času odjednom dođe ar-Rašid iz lova i hajke, pa zapita što je s djevojkom, prije no što se poče raspitivati o svemu. I onda mu priđe jedan od njegovih slugu (a Sit-Zubejida ga bijaše naučila da kaže kalifu da je Kut-al-Kuluba umrla, ako ga on što zapita o njoj), pa poljubi zemlju pred njim, a zatim mu reče: – O, gospodaru, neka je živa tvoja glava! Znaj da se Kut-al-Kuluba zadavila jelom i da je umrla. – I kalif uzviknu: – Ne obradovao te Alah dobrom viješću, o, nevaljali robe! – pa uđe u dvor, a tamo mu svi rekoše da je djevojka umrla. – I kalif zapita sluge: – Gdje je njen grob? – a oni ga odvedoše u grobnicu i pokazaše mu njen tobožnji grob, rekavši mu: – Evo njena groba! – I kalif ciknu kad je ugledao njen grob, pa ga zagrli i zaplaka, a zatim izgovori ove stihove:

Tako ti tvorca, grobe, gdje je ljepota njena?
Zar se izmijenit' mogla njena vanjština divna?

Da nisi svod nebeski, grobe, i vrt da nisi,
Jer se u tebi sliše mjesec i grana vitka?

I kalif zaplaka groznim plačem nad grobom i dugo ostade na tome mjestu, obuzet najvećom tugom. A Sit-Zubejida saznade da joj je lukavstvo pošlo za rukom, te reče eunuhu: – Donesi ovaj sanduk! – a kad joj je on donio sanduk, ona mu naredi da donese i robinju i da je metne u sanduk. A potom Sit-Zubejida reče eunuhu: – Potrudi se da prodaš taj sanduk i pogodi se s kupcem da ga kupi tako zatvorena, a novac koji budeš dobio za nj razdijeli kao milostinju. – I rob uze sanduk, pa iziđe iz njene odaje, a potom učini sve onako kako mu ona bješe naredila, i eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče ribara Kalife, on je ustao čim je nastalo jutro i zasjalo svjetlošću i zablistalo, pa je rekao u sebi: – Najbolje će biti da danas odem onom eunuhu koji je kupio ribu od mene – pogodili smo se da mu odem u kalifov dvor. – I on iziđe iz svoje kuće, pa se uputi u kalifov dvor, a kad stiže tamo, vidje bijele i crne robove i sluge kako stoje i sjede u njemu. I ribar se zagleda u njih, pa odjednom ugleda onog eunuha koji bijaše kupio ribu od njega, a taj je eunuh sjedio i ostali su ga robovi dvorili. A jedan rob dreknu na nj, te se eunuh okrene da vidi što je to, pa tako odjednom ugleda ribara. A ribar vidje da ga je eunuh ugledao i prepoznao, te viknu: – Nisi me prevario, o, Riđo! Takvi su vjerni ljudi! – I eunuh sasluša njegove riječi, pa se nasmije i reče: – Alaha mi, ti si u pravu, o, ribaru! – A potom mu eunuh Sandal htjede

dati nešto, pa uvuče ruku u džep, ali se odjednom razliježe velika vika u dvoru, te i on okrene glavu da vidi što je, a onda vidje da Džafar Barmakid izlazi iz kalifove odaje. I eunuh skoči na noge kad je ugledao vezira, pa mu pođe u susret, a potom obojica počeše razgovarati, pa su tako dugo išli i razgovarali, a Kalifa je stajao i eunuh nije obraćao pažnju na nj. I ribar je dugo čekao, a kad mu dodija čekati, on ustade, pa stade prema eunuhu koji bijaše daleko od njega i dade mu znak rukom, doviknuvši mu: – O, gospodaru Riđo, pusti me da odem! – I eunuh ču to, ali ga bijaše stid da odgovara ribaru pred vezirom Džafarom, te poče razgovarati s vezirom, pretvarajući se da mu nije ni stalo do ribara.

I onda ribar uzviknu: – O, ti što oklijevaš kad valja što platiti, neka bi Alah unakazio sve neljubazne ljude i sve one koji oduzimaju ljudima njihove stvari, a potom su neljubazni prema njima! Ja sam pod tvojom zaštitom, o, gospodaru Uškopljeniče! Daj mi ono što mi pripada, kako bih mogao otići!

I eunuh ču to, ali ga bijaše stid od Džafara, a i Džafar vidje da Kalifa daje neke znakove eunuha i da razgovara s njim, ali nije znao što mu govori. I vezir reče eunuhu, osuđujući ga: – O, eunuše, što traži od tebe onaj bijedni prosjak? – A Sandal mu reče: – Zar ne poznaješ toga čovjeka, o, gospodaru vezire? – Ne poznajem ga, Alaha mi, a kako ga mogu i poznavati kad sam ga sada prvi put vidio? – odgovori mu vezir Džafar. I onda eunuh reče veziru: – O, gospodaru, to je moj ribar, a mi smo razgrabili njegovu ribu na obali Tigra. Ja onda nisam ništa zatekao, pa me je bilo stid da se bez ičega vratim gospodaru pravovjernih, jer svi ostali robovi bijahu ugrabili ponešto. I ja onda priđoh, pa vidjeh ribara kako stoji usred rijeke i priziva Alaha, držeći u rukama četiri ribe, te mu rekoh: – Daj mi to što imaš, a uzmi onoliko koliko košta! – A kad mi je on dao ribe, ja zavukoh ruku u džep i htjedoh mu dati nešto, ali ne nađoh ništa, te mu rekoh: – Dođi mi u dvor, pa ću ti dati nešto da se pomogneš u svome siromaštvu. – I on mi je došao danas, a ja sam pružio ruku i htio mu nešto dati, ali si naišao ti, te sam ustao da te služim, pa sam se tako odvojio od njega. A njemu nije bilo do čekanja, i eto njegove povijesti i uzroka njegova stajanja . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrdeset prva noć, ona reče:

841. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je eunuh Sandal ispričao Džafaru Barmakidu priču o ribaru Kalifi, a da mu je potom rekao: – I eto njegove povijesti i uzroka njegova stajanja. – I vezir sasluša eunuhove riječi, pa se osmjehnu i kaza: – O, eunuše, taj ribar je došao amo iz nužde, a ti mu ne izlaziš u susret. Zar ga ne poznaješ, o, starješino eunuha? – Ne poznajem ga – odgovori eunuh, a vezir mu reče: – To je učitelj i drug gospodara pravovjernih. A danas je naš gospodar kalif nešto potišten, srce mu je tužno a um zaokupljen, te ga nitko ne može razgaliti osim toga ribara. Ne daj mu da ode, dok ne porazgovaram s kalifom o njemu, a onda ću ga odvesti u kalifovu odaju – možda će dati Alah da kalifu bude lakše, a možda će i zaboraviti

da je izgubio Kut-al-Kulubu kad mu bude došao taj ribar, pa će mu i on dati nešto da se pomogne, a tome ćeš ti pridonijeti. – O, gospodaru, čini što hoćeš, neka bi Alah dao da budeš stup uprave gospodara pravovjernih – reče eunuh veziru. I vezir Džafar pođe, pa ode gospodaru pravovjernih, a eunuh naredi robovima da ne puštaju ribara iz dvora. I onda ribar Kalifa uzviknu: – Baš si ti veoma milostiv čovjek, o, Riđo! Počeli ste tražiti od onoga koji traži! Ja sam došao tražiti svoj novac, a oni su i mene zadržali pride. – A Džafar ode u kalifovu odaju, pa vidje kalifa kako sjedi oborene glave i kako u svojoj potištenosti i dubokoj nedoumici pjevuši ove pjesnikove stihove:

Sad kudioc hoće da zaboravim dragu,
Ali sa srcem što ću – ne sluša ono njih.

Kako da zaboravim sad ljubav te djevojke,
Kad od tog zaborava nikakve koristi nemam?

Kako je kružio pehar ja zaboraviti neću,
Ni vino očiju njenih kojim se tad opijah.

A kad se našao između kalifovih ruku, Džafar reče: – Mir neka ti je, o, gospodaru pravovjernih i branioče vjerske svetinje, sinovče gospodara svih poslanika, blagoslovio i pozdravio Alah i njega i sav naš rod! – I kalif podigne glavu, pa reče: – I tebi neka je mir, a Alah neka bude milostiv prema tebi i neka te blagoslovi! – I onda Džafar izusti: – Ako gospodar pravovjernih dopusti svome slugi da porazgovara s njim, on će to učiniti, a u tome neće biti grijeha. – A kad je bilo grijeha u onome o čemu si razgovarao sa mnom, kad si ti gospodar svih mojih vezira? Reci mi što hoćeš – reče kalif, a vezir Džafar izusti: – Pošao sam kući, a onda sam vidio tvoga nastavnika, učitelja i ortaka ribara Kalifu kako stoji pred vratima i kako se ljuti i žali na tebe, govoreći: – Alaha mi, ja sam ga naučio da lovi ribu, a on je otišao da mi donese košare, pa se nije ni vratio. Tako ne čine ortaci i tako se ne postupa s učiteljima! – Ako želiš da mu budeš ortak, onda u tome neće biti zla, a ako to ne želiš, obavijesti ga o tome, kako bi mogao naći drugoga ortaka.

I kalif sasluša te Džafarove riječi, pa se osmjehnu, jer ga je minula tuga, a zatim mu reče: – Reci mi, života ti, da li je istina da ribar stoji pred vratima? – Tako mi tvoga života, o, gospodaru pravovjernih, on je pred dvorskim vratima – reče Džafar – a kalif uzviknu: – O, Džafare, ja ću se postarati, Alaha mi, da mu učinim ono što mu treba učiniti, pa ako Alah želi da ga unesrećim, ja ću ga unesrećiti, a ako želi da ga usrećim, ja ću ga usrećiti!

I kalif uze jedan list papira, pa ga iskida na komade, a zatim reče veziru: – O, Džafare, ispiši svojom rukom dvadeset brojeva od jednoga do hiljadu dinara, a ispiši i isto toliko činova i emirstava, od najmanjeg namjesništva do kalifata, i dvadeset svakojakih muka – od najmanje kazne do ubojstva! – a Džafar mu odgovori: – Slušam i pokoravam se, o, gospodaru pravovjernih! – pa svojom rukom napisa sve ono što mu bijaše naredio kalif. I onda kalif izusti: – O, Džafare, tako mi mojih bezgrešnih otaca i moga srodstva s Ham-

zom i Akilom, ja ću dovesti amo ribara Kalifu, pa ću mu narediti da izvuče jedan od tih listića papira na kojima piše ono što znamo samo ti i ja, a dat ću mu ono što piše na papiru; ako to bude kalifat, ja ću ga se odreći i predat ću ga Kalifi bez žaljenja, a ako na njemu piše da ga treba objesiti, isjeći ili ubiti, ja ću to učiniti s njim. Hajde, dovedi mi ga!

I Džafar sasluša te kalifove riječi, pa uzviknu u sebi: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Možda će onaj bijednik izvući listić na kojem piše da ga treba ubiti, pa ću ja biti kriv za to! Ali se kalif zakleo, te ribaru ostaje samo da uđe, a bit će ono što želi Alah. – I vezir ode ribaru Kalifi, pa ga uhvati za ruku, ne bi li ga tako odveo kalifu, a ribaru odletje razum iz glave, jer pomisli: – Baš sam bio budala kad sam došao onome odvratnom robu, Riđi, koji me sastavio s Uškopljenikom!

I Džafar je vodio tako Kalifu, a robovi su išli iza njega i ispred njega. I ribar reče: – Malo im je što su me zadržali, već sad idu iza mene i ispred mene a ne daju mi da pobjegnem.

I Džafar je išao s njim sve dotle dok nisu prošli kroz sedam prolaza, a potom reče Kalifi: – Teško tebi, o, ribare. Sad ćeš stajati između ruku gospodara pravovjernih i čuvara vjerske svetinje. – I vezir podigne najveću zavjesu, a pogled ribara Kalife pade na kalifa, koji je sjedio na svome prijestolju, dok su velikaši njegove uprave stajali i dvorili ga. I ribar prepozna kalifa, te mu priđe, pa reče: – Zdravo-živo, o, flautašu! Nije lijepo od tebe što si postao ribar i što si me ostavio da sjedim i čuvam ribu, a sam si otišao i više nisi dolazio. Ja još nisam stigao ni da se priberem, a došli su neki robovi koji su jahali raznobojne životinje, pa su mi razgrabili ribu dok sam bio sam, a svemu tome kriva je tvoja glava – da si mi brzo donio košare, prodali bismo onu ribu za sto dinara. A sad sam došao da tražim ono što mi pripada, pa su me zadržali ovdje. A tko je tebe zadržao na ovome mjestu?

A kalif se osmjehnu na te njegove riječi, pa podigne zavjesu i provuče glavu, a zatim reče: – Hodi amo, pa izvuci jedan od ovih listića papira! – I ribar Kalifa reče gospodaru pravovjernih: – Bio si ribar, a sad si, kao što vidim, postao astrolog. Ali je veliki siromašak svaki onaj koji zna mnogo zanata. – Uzmi što prije listić papira i nemoj razgovarati, već učini ono što ti naređuje gospodar pravovjernih – reče Džafar ribaru Kalifi, te ovaj priđe i pruži ruku, govoreći: – Ovaj mi flautaš ne može više biti sluga, niti može loviti ribu sa mnom. – A zatim ribar uzme jedan listić papira, pa ga pruži kalifu, rekavši mu: – O, flautašu, što sam izvukao? Nemoj ništa zatajiti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrdeset druga noć, ona reče:

842. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ribar Kalifa uzeo jedan listić papira i da ga je predao kalifu, rekavši mu: – O, flautašu, što sam izvukao? Nemoj mi ništa zatajiti – i da je kalif uzeo taj listić papira, pa ga dao veziru Džafaru, rekavši mu: – Pročitaj to što piše na njemu! – I Džafar pogleda u listić papira, pa uzviknu: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha!

– Jesu li to dobre vijesti, o, Džafare? Što si pročitao? – zapita kalif, a Džafar mu odgovori: – O, gospodaru pravovjernih, na listiću piše: – Ribara treba udariti sto puta štapom! – I kalif naredi slugama da Kalifu udare sto puta štapom, a oni izvršiše njegovo naređenje i udariše ribaru sto batina. A potom ribar ustade, govoreći: – Prokleo Alah tu igru, o, Uškopljeniče! Zar i zatvor i batine u igru?

I onda Džafar reče: – O, gospodaru pravovjernih, ovaj bijednik je došao do rijeke, pa kako sad da se vrati žedan? Molimo gospodara pravovjernih da se smiluje na nj i da mu dopusti da izvuče još jedan listić – možda će izvući nešto, pa će se s tim vratiti i ispomagati u svom siromaštvu. – Alaha mi, o, Džafare – reče mu kalif – ako izvuče listić papira na kojem piše da ga treba ubiti, ja ću ga svakako ubiti, a za to ćeš ti biti kriv. – Ako umre, odmorit će se – reče Džafar, a ribar Kalifa uzviknu: – Ne obradovao te Alah dobrom viješću! Da li vam je zbog mene tijesan Bagdad, pa hoćete da me ubijete? – Izvuci listić, a moli se velikom Alahu da on to odluči – reče Džafar ribaru, te ovaj pruži ruku i izvuče listić, pa ga preda Džafaru. I Džafar uzme listić, pa ga pročita, ali ne reče ništa. – A zašto šutiš, o, Jahjin sine? – zapita kalif, a Džafar mu odgovori: – O, gospodaru pravovjernih, na listiću piše da ribaru ne treba ništa dati. – Nije mu suđeno da što dobije od nas – reče kalif. – Reci mu da mi se skloni ispred očiju. – Tako ti tvojih bezgrešnih otaca – reče onda Džafar kalifu – dopusti mu da izvuče i treći listić – možda će nešto dobiti. – Neka izvuče još jedan listić, i nijedan više – reče kalif, te ribar pruži ruku, pa izvuče treći listić, a onda odjednom vidješe da na njemu piše: – Treba dati ribaru jedan dinar! – I Džafar reče ribaru Kalifi: – Tražio sam za tebe sreću, ali ti Alah nije htio dati ništa više osim toga dinara – a Kalifa uzviknu: – Svaka stotina batina za jedan dinar – to mi je velika sreća, ne dao Alah zdravlja tvome tijelu! – I kalif se nasmija, a Džafar uze Kalifu za ruku, pa iziđe s njim.

A kad je ribar došao do dvorskih vrata, ugleda ga eunuh Sandal, pa mu reče: – Hodi amo, o, ribaru, pa mi pokloni nešto od onoga što ti je dao gospodar pravovjernih dok se šalio s tobom. – Pravo veliš, Alaha mi, o, Riđo – odgovori mu Kalifa. – Zar hoćeš da to podijelim s tobom, o, crnokošče? Izvukao sam sto batina, a dobio sam jedan dinar, pa ti ga dajem bambadava! – I ribar baci dinar eunuhu, pa iziđe iz dvora, a suze su mu tekle niz obraze. A kad ga vidje takva, eunuh shvati da mu je on rekao istinu, te pođe k njemu, a slugama viknu da ga vrate. A kad sluge vratiše ribara, eunuh zavuče ruku u džep, pa izvadi iz njega jednu crvenu kesu, a zatim je razveže i istrese iz nje sto zlatnih dinara. – O, ribaru, uzmi ovo zlato za svoju ribu, pa idi svojim putem – reče eunuh ribaru. I Kalifa se obradova i uze tih sto dinara, a uze i onaj dinar koji mu bijaše dao kalif, pa iziđe iz dvora, zaboravivši batine.

A pošto je veliki Alah želio da se zbude ono što je odlučio, ribar Kalifa je prolazio trgom na kojem su se prodavale robinje, pa ugleda jedan veliki krug u kojem bijaše mnogo svijeta, te reče u sebi: – Kakvi li su to ljudi? – a zatim priđe tome krugu i provuče se između ljudi – trgovaca i drugih.

I trgovcu rekoše: – Načinite mjesta za kapetana Zulejta![11] – te ljudi načiniše mjesto za nj, a onda Kalifa pogleda i vidje jednoga starca kako stoji, a pred njim vidje i jedan sanduk na kojem je sjedio eunuh. I taj je starac vikao i govorio: – O, ljudi, vi koji imate novaca, tko će se od vas odlučiti i tko će požuriti da nešto dâ za ovaj neznani sanduk iz kuće Sit-Zubejide, al-Kasimove kćeri, žene gospodara pravovjernih ar-Rašida?

I onda reče jedan trgovac: – To je opasna stvar, Alaha mi! Reći ću nešto, a neka me zato nitko ne kori! Uzet ću taj sanduk za dvadeset dinara! – a drugi reče: – Za pedeset dinara! – I trgovci podizahu cijenu dok se ona ne pope na sto dinara, a onda oglašivač reče: – Tko će dati više, o, trgovci? – I ribar Kalifa viknu: – Ja ću dati sto i jedan dinar! – a trgovci čuše te Kalifine riječi, pa pomisliše da on zbija šalu, te prasnuše u smijeh i rekoše: – O, eunuše, prodaj sanduk Kalifi za sto i jedan dinar! – Prodat ću ga samo njemu, Alaha mi! – uzviknu eunuh. – Uzmi ga s Alahovim blagoslovom, o, ribaru, a meni daj zlato! – I Kalifa izvuče zlato, pa ga preda eunuhu, te se tako poravna s njim, a potom eunuh razdade to zlato, stojeći na tome mjestu, pa se vrati da obavijesti Sit-Zubejidu o onome što bijaše učinio i da je obraduje.

I ribar ponese sanduk na ramenu, ali ga tako nije mogao nositi stoga što bijaše veoma težak, te ga metnu ga glavu. I tako ribar dođe u svoju ulicu, a onda skine sanduk s glave, jer bijaše umoran, pa poče razmišljati o onome što mu se bijaše dogodilo, govoreći u duši: – Da mi je znati što je u ovome sanduku! – I on otvori vrata svoje kuće, pa poče tumarati oko sanduka i natezati se s njim dok ga nije unio u kuću, a potom se potrudi da ga otvori, ali mu to nije polazilo za rukom. I onda ribar reče u sebi: – Gdje li mi bijaše pamet kad kupih ovakav sanduk? Svakako ga valja razbiti, a onda ću vidjeti što je u njemu. – I on poče poslovati oko katanca, ali mu ne pođe za rukom da ga razbije, te reče u sebi: – Ostavit ću ga do sutra! – I ribar htjede leći, ali u sobi nije bilo mjesta, jer sanduk bijaše iste veličine kao i soba, te se on popne na sanduk, pa legne na nj, i tako je ležao neko vrijeme, a onda odjednom začuje da se nešto miče. I Kalifa se poplaši i rasani, a um mu odletje . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ribar Kalifa legao na sanduk i da je ležao tako neko vrijeme, a da je onda odjednom čuo kako se nešto miče. I Kalifa se poplaši, a um mu odletje, te ustade i reče: – Kao da su u njemu džinovi! Neka je hvala Alahu što mi nije dao da ga otvorim – da sam ga otvorio, oni bi me napali u tami i ubili, a ne bi mi učinili nikakvo dobro.

A potom se ribar vrati, pa legne, ali odjednom osjeti da se sanduk pomakao i po drugi put, još jače nego prvi put! I Kalifa skoči na noge, pa reče: – Gle, i po drugi put! E, baš je to strašno! – I on potrči da uzme svjetiljku, ali je ne nađe, jer je nije ni kupio stoga što mu nije bila potrebna, a onda iziđe iz kuće i povika: – O, stanovnici ove ulice! – A većina stanovnika njegove ulice je spavala, ali se svi probudiše od njegove vike, pa ga zapitaše: – Što

ti je, o, Kalifa? – A Kalifa im reče: – Hodite amo i donesite svjetiljku – napali su me džinovi. – I ljudi mu se nasmijaše, ali mu dadoše svjetiljku, a on je uze i uđe u kuću, pa udari jednim kamenom o katanac na sanduku i slomi ga, a onda otvori sanduk i odjednom vidje da u njemu leži djevojka slična rajskoj huriji. A djevojka bijaše opijena bunikom, ali ju je baš toga časa izbacila i došla k sebi, pa je otvorila oči i pomakla se, jer je osjetila da joj je tjeskobno u sanduku.

A kad je ugledao djevojku, Kalifa joj priđe, pa joj reče: – Alaha ti, o, gospođo, odakle si? – A djevojka otvori oči, pa mu reče: – Dovedi mi Jasminu i Nardžisu! – Ovdje ima samo kane – odgovori ribar djevojci, a ona dođe k sebi i vidje Kalifu, te ga zapita: – Što je to? I gdje sam to? – a on joj odgovori: – Ti si u mojoj kući. – A zar nisam u dvoru kalifa Haruna ar-Rašida? – zapita djevojka ribara, a on joj odgovori: – Kakav tvoj ar-Rašid, o, bjesomučnice! Ti si samo moja robinja, jer sam te danas kupio za sto i jedan dinar, pa sam te donio kući, a ti si ležala u tome sanduku. Zašto li je sad moja zvijezda sretna, kad znam da nije takva?

I djevojka se nasmija, pa mu reče: – Okani se razgovora! Imaš li kakvog jela? – Nemam, Alaha mi, a nemam ni pića! – odgovori joj Kalifa. – Alaha mi, ima već dva dana kako ništa nisam okusio, a ni sad nemam ni korice kruha. – Zar nemaš novaca? – zapita djevojka Kalifu, a on joj odgovori: – Neka čuva Alah ovaj sanduk zbog kojeg sam osiromašio! Dao sam za nj sve što sam imao, te sam se tako upropastio. – I djevojka se nasmija, pa reče ribaru: – Otiđi svojim susjedima, pa ih zamoli da ti daju malo hrane – gladna sam! – I Kalifa iziđe iz kuće, pa povika: – O, stanovnici ove ulice! – a oni bijahu zaspali, ali se probudiše, pa ga zapitaše: – Što ti je, o, Kalifa? – O, susjedi – odgovori im Kalifa – gladan sam, a nemam što jesti! – I onda mu jedan susjed donese pogačicu, drugi – komad kruha, treći – komadić sira, a četvrti, krastavac, te tako napuniše polovinu njegova skuta.

Potom Kalifa uđe u kuću, pa stavi sve to pred djevojku, rekavši joj: – Jedi! – a ona se nasmija, pa mu reče: – Kako da jedem to, kad u ibriku nema vode da se napijem. Bojim se da se ne zadavim i da ne umrem. – Napunit ću ovaj ibrik za tebe – reče Kalifa djevojci, pa iziđe iz kuće i stade nasred ulice, a zatim povika: – Hej, stanovnici ove ulice! – I ljudi ga zapitaše: – Kakva te je nevolja snašla noćas, o, Kalifa? – a on im reče: – Dali ste mi jela i ja sam ga pojeo, pa mi se sad prohtjelo da nešto popijem – dajte mi malo pića. – I onda mu jedan susjed donese pun bokal, drugi mu donese pun ibrik, a treći punu bocu, te on napuni svoj ibrik, a zatim se vrati u svoju kuću, pa reče djevojci: – O, gospođo, sad ti više ništa nije potrebno. – Tako je, sad mi više ništa nije potrebno – odgovori djevojka Kalifi, a on joj reče: – Porazgovaraj malo sa mnom i ispričaj mi svoju povijest! – Teško tebi – odgovori mu djevojka – ako me ne poznaješ, ja ću ti reći tko sam i što sam. Ja sam Kut-al-Kuluba, robinja kalifa Haruna ar-Rašida, a Sit-Zubejida je bila ljubomorna na mene, pa me je opila bunikom i metnula u ovaj sanduk. Neka je hvala Alahu – reče potom djevojka – što se sve svršilo na tome i što nije bilo ničega

drugoga! A to mi se dogodilo na tvoju sreću, jer ti svakako treba da uzmeš mnogo novaca od ar-Rašida, pa ćeš se tako obogatiti. – A da li je to onaj ar-Rašid u čijem su me dvoru zadržali? – zapita Kalifa djevojku, a ona mu odgovori: – Jest.

I onda Kalifa uzviknu: – Alaha mi, ja nisam vidio veće škrtice od njega. To je flautaš koji ima malo blaga i pameti. Jučer mi je udario sto batina, a dao mi je jedan dinar, iako sam ga ja naučio da lovi ribu; ja sam postao i njegov ortak, a on me je iznevjerio. – Okani se odvratnih riječi i otvori oči! – reče mu na to djevojka. – Budi pristojan kad ga budeš opet vidio, pa ćeš postići ono što želiš. – I Kalifa se probudi poslije tih djevojčinih riječi, kao da je dotle spavao, a Alah mu skine zavjesu s očiju na njegovu sreću. A on odgovori djevojci: – To mi je na pameti i pred očima! – A potom joj reče: – Lezi pa spavaj, u Alahovo ime! – I djevojka ustade, pa legne da spava, a i Kalifa prespava tu noć do jutra, ali podalje od nje.

A sutradan izjutra Kut-al-Kuluba zatraži pero i papir od Kalife, te joj ih on donese, a ona napisa pismo onome trgovcu, kalifovu prijatelju, i reče mu što je bilo s njom i što joj se sve dogodilo, a reče mu i to da se nalazi u kući ribara Kalife, koji ju je kupio. A potom djevojka dade to pisamce Kalifi, rekavši mu: – Uzmi ovo pisamce, pa otiđi na trg gdje se prodaje drago kamenje. Pitaj nekog gdje je dućan Ibn-al-Kirnasa, zlatara, pa mu predaj pisamce, a nemoj mu ništa reći. – I Kalifa joj odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa uze pisamce iz njenih ruku, a zatim ode na trg gdje se prodaje drago kamenje.

A kad je došao na trg, on zapita ljude gdje je dućan Ibn-al-Kirnasa, i oni ga odvedoše do njega, te on priđe trgovcu i pozdravi ga, pa i trgovac pozdravi njega, ali mu oči odavahu prezir prema ribaru. – Što ti je potrebno? – zapita ga trgovac, a on mu pruži pisamce. I trgovac uze pisamce, ali ga ne pročita, jer je mislio da je Kalifa prosjak koji traži milostinju, te reče jednome od svojih slugu: – Daj mu pola dirhema! – Meni nije potrebna milostinja, već pročitaj pisamce – reče onda Kalifa, te Ibn-al-Kirnas uze pisamce, pa ga pričita i vidje što piše u njemu, a potom ga poljubi i metnu na svoju glavu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrdeset četvrta noć, ona reče:

844. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ibn-al-Kirnas pročitao pisamce i vidio što u njemu piše, a da ga je onda poljubio i metnuo na svoju glavu. I on skoči na noge, pa reče: – O, brate, a gdje je tvoja kuća? – A što će ti moja kuća? Da nećeš otići u nju, pa mi ukrasti robinju? – zapita ga Kalifa. – Neću, naprotiv, hoću da ti kupim nešto da pojedeš s njom – odgovori mu Ibn-al-Kirnas. I onda Kalifa reče: – Moja kuća je u toj i toj ulici. – Divno! Neka ti Alah dâ sreće! – reče mu Ibn-al-Kirnas, a potom pozva svoja dva roba, pa im reče: – Otiđite s ovim čovjekom u dućan mjenjača Muhsina, pa mu recite: – O, Muhsine, daj ovome čovjeku hiljadu dinara u zlatu! – a vratite se s njim što prije.

I robovi odoše s Kalifom u mjenjačev dućan, pa rekoše mjenjaču: – O, Muhsine, daj ovome čovjeku hiljadu dinara u zlatu! – I Muhsin dade novac Kalifi, a ovaj ga uze, pa se vrati s robovima u dućan njihova gospodara. A kad se vratiše, oni zatekoše trgovca na njegovoj šarenoj mazgi koja je vrijedila hiljadu dinara, okružena robovima i slugama, a pored njegove mazge bijaše još jedna, takva ista mazga, koja bijaše osedlana i zauzdana. I Ibn-al-Kirnas reče Kalifi: – U Alahovo ime! Uzjaši tu mazgu! – A Kalifa uzviknu: – Neću da je uzjašem! Alaha mi, bojim se da me ne zbaci. – Ti je svakako moraš uzjahati, Alaha mi – reče trgovac Ibn-al-Kirnas. I Kalifa priđe da uzjaše mazgu, pa okrene zadnjicu naprijed, a uhvati mazgu za rep i povika, te ga mazga baci na zemlju. I ljudi mu se počeše izrugivati, a on ustade, pa reče: – Ne rekoh li ti da neću uzjahati tu veliku mazgu! – I onda Ibn-al-Kirnas ostavi Kalifu na trgu, pa sam ode gospodaru pravovjernih i obavijesti ga o njegovoj robinji, a potom se vrati, pa pođe ribarevoj kući, te ugleda ljude što su se skupili ispred kuće i radoznalo promatrali Kut-al-Kulubu, dobacujući joj svakakve riječi i ispitujući je kako je dospjela u ribarevu kuću, i onda on naredi svojim robovima da rastjeraju te ljude, pa uze robinju i prenese je u svoju kuću.

A potom Kalifa ode kući da gleda u robinju, ali vidje da su se okupili stanovnici njegove ulice, a ču ih kako govore: – Danas je Kalifi ušao strah u pete. De da vidimo otkud mu ta robinja! – a netko reče: – To je pomahnitali podvođač! Možda ju je našao pijanu na putu, pa ju je ponio i odnio u svoju kuću, a potom se sakrio samo zato što zna kakav je to grijeh.

A dok su oni tako razgovarali, odjednom im priđe Kalifa, te mu rekoše: – Kako si, o, bijedniče? Zar ne znaš što ti se dogodilo? – Ne znam, Alaha mi – odgovori Kalifa, a oni mu rekoše: – Maločas su došli neki robovi, pa su odveli onu robinju koju si ukrao, a tražili su i tebe, ali te nisu našli. – Kako, odveli su moju robinju? – zapita Kalifa, a netko reče: – Da im je on pao šaka, ubili bi ga. – Ali Kalifa ne obrati pažnju na te ljude, već se trčeći vrati u dućan Ibn-al-Kirnasa, a onda vidje da on izlazi iz njega. I Kalifa uzviknu: – Alaha mi, to nije lijepo od tebe! Odvrato si moju pažnju, pa si poslao svoje robove da odvedu moju robinju. – O, bjesomučniče, hodi amo i šuti! – odgovori mu Ibn-al-Kirnas. A potom trgovac povede ribara i ode s njim do jedne lijepo ozidane kuće, pa obojica uđoše u nju. I onda Kalifa vidje djevojku kako sjedi na zlatnom krevetu, okružena robinjama koje su bile slične mjesecima. A djevojku Kut-al-Kulubu ugleda i Ibn-al-Kirnas, koji poljubi zemlju između njenih ruku. A potom djevojka zapita trgovca: – Što si uradio s mojim novim gospodarom, koji me kupio za sav novac koji je imao? – a on joj odgovori: – O, gospođo, dao sam mu hiljadu dinara u zlatu. I trgovac ispriča djevojci cijelu Kalifinu povijest od početka do kraja, a ona se nasmija, pa mu reče: – Nemoj mu zamjeriti – on je priprost čovjek. – A potom mu reče: – Evo, ja mu poklanjam još hiljadu dinara, a ako ushtjedne veliki Alah, kalif će mu dati toliko novaca da će biti bogat čovjek.

A dok su oni tako razgovarali, odjednom dođe eunuh koga kalif bijaše poslao po Kut-al-Kulubu, pošto bijaše saznao da je ona u Ibn-al-Kirnasovoj kući, a nije mogao čekati da mu ona sama dođe. A kad je pošla kalifu, Kut-al-Kuluba povede i Kalifu, pa je išla s njim sve dotle dok nije došla do kalifa, a onda poljubi zemlju između njegovih ruku. I kalif ustade čim je ona naišla, pa joj poželje mira i pozdravi je, a zatim je zapita kako joj je bilo s čovjekom koji ju je kupio, a ona mu odgovori: – Taj čovjek se zove ribar Kalifa, a evo ga sad pred vratima. On mi je pričao da ima neke neprečišćene račune s našim vladarom, gospodarom pravovjernih, s kojim se uortačio radi ribolova. – Je li on ovdje? – zapita kalif djevojku, a ona mu odgovori: – Jest! – I onda kalif naredi slugama da mu dovedu ribara, te tako ribar uđe i poljubi zemlju između njegovih ruku, poželjevši mu vječnu slavu i sreću. I kalif se začudi kad je ugledao ribara, te mu se podsmjehnu, rekavši mu: – O, ribaru, zar si ti doista jučer bio moj ortak? – a Kalifa shvati što mu je htio reći gospodar pravovjernih, te obodri svoje srce i okrijepi svoju dušu, pa reče: – Tako mi onoga koji ti je poklonio kalifat poslije smrti tvoga brata od strica, ja ne znam u čemu se sastojao taj naš ortakluk. Morao sam samo gledati i govoriti. I Kalifa ispriča kalifu sve što mu se dogodilo od početka do kraja, a kalif prasnu u smijeh. A potom mu Kalifa ispriča što je bilo s eunuhom i što mu se s njim dogodilo – kako mu je on dao sto dinara, povrh onoga dinara koji mu bijaše dao kalif, i kako je potom otišao na trg i kupio jedan sanduk za sto i jedan dinar, ne znajući što je u njemu.

I tako ribar ispriča kalifu cijelu svoju povijest od početka do kraja, a onda se kalif nasmija ribaru i osjeti da mu je lakše na duši, te uzviknu: – Učinit ćemo onako kako ti hoćeš, o, ti što vraćaš imovinu onome čija je! I Kalifa zašuti, a kalif naredi da mu se da pedeset hiljada dinara u zlatu i raskošno odijelo kakvo su nosili veliki kalifi, a pokloni mu i mazgu i crne robove da ga dvore, te Kalifa bijaše kao jedan od careva koji su postojali u to vrijeme. I kalif se obradova kad mu je došla robinja, a bijaše mu jasno da je sve to bilo maslo Sit-Zubejide, kćeri njegova strica . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrdeset peta noć, ona reče:

845. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se kalif obradovao Kut-al-Kulubinu povratku i da mu je bilo jasno da je sve to bilo maslo Sit-Zubejide, kćeri njegova strica. I kalif se silno naljuti na Sit-Zubejidu, pa je i napusti za neko vrijeme, jer joj ne bijaše naklonjen. A kad se Sit-Zubejida uvjerila da se kalif razgnjevio na nju, njeno dotle rumeno lice požutje od velike brige, a naposljetku je izdade strpljenje, te napisa pismo sinu svoga strica, gospodaru pravovjernih, i ispriča mu se u njemu, priznavši mu svoju krivicu, a napisa mu i ove stihove:

Htjela bih da, kô nekad, vi oproštajem svojim
I sada ugasite sve jade što me peku.

Na strast se smilujte moju sada, o, gospodari!
Dosta je bilo patnji koje sam podnijela zbog vas.

Strpljenja više nemam, a ni vas nema, dragi,
Te mi je život mutan, a nekad vedar bješe.

Živjet ću, ako zavjet budete držali svoj –
Umrijet ću, ako vjernost uskratite mi svoju.

Uzmimo da sam kriva – oprostite mi onda! –
Kako je mio dragi kad prašta, Alaha mi!

A kad je primio tu Sit-Zubejidinu poslanicu, gospodar pravovjernih je pročita i vidje da Sit-Zubejida priznaje svoju krivicu, da mu piše i da mu se ispričava za ono što je učinila, te reče u sebi: – Doista, Alah oprašta sve grijehe, jer je on milosrdan gospod koji sve prašta – a zatim odgovori Sit-Zubejidi i reče joj u pismu da joj oprašta, da se izvinjava i da prelazi preko svega što je bilo, i nju zbog toga obuze velika radost.

A potom kalif odredi ribaru Kalifi mjesečnu plaću od pedeset dinara, te se tako Kalifa nađe na velikom položaju i visokom mjestu u kalifovu dvoru, a svi su ga uvažavali i poštovali. I on poljubi zemlju između ruku gospodara pravovjernih, pa se spremi da iziđe iz dvora, a onda ga ugleda i prepozna onaj eunuh koji mu bijaše dao sto dinara, te ga zapita: – O, ribaru, otkud ti sve to?

I Kalifa ispriča eunuhu sve što mu se dogodilo od početka do kraja, a eunuh se obradova kad je to čuo, jer se ribar bijaše obogatio njegovom zaslugom. I eunuh reče: – O, ribaru, zar mi nećeš dati na ime nagrade nešto od toga novca koji sad imaš? – A Kalifa uvuče ruke u džep, pa izvadi iz njega kesu u kojoj bijaše hiljadu dinara u zlatu i pruži je eunuhu, ali ovaj reče: – Uzmi svoj novac, neka ti je s Alahom blagoslovljen! – I eunuh se začudi Kalifinoj velikodušnosti i darežljivosti njegove duše pri svemu njegovu siromaštvu. A potom Kalifa ode, jašući mazgu koju su držale za sapi njegove sluge, pa je tako jahao sve dotle dok nije dojahao do hana, a svijet ga je gledao i čudio se veličini do koje bijaše dospio. A kad je sjahao s mazge, ljudi mu priđoše, pa ga zapitaše što je to pridonijelo tolikoj njegovoj sreći, te im on ispriča sve što mu se dogodilo od početka do kraja.

Potom Kalifa kupi kuću s lijepim stupovima, na koju utroši mnogo novaca, jer sad bijaše čovjek savršenih osobina, pa poče živjeti u njoj izgovarajući ove stihove:

Pogledaj kuću ovu – na kuću sreće je nalik,
Jer tugu goni ona, a boljku svaku liječi.

Sagrađena je samo za uzvišene ljude,
A prava sreća u njoj u svako doba vlada.

A kad se smjestio u svojoj kući, Kalifa zaprosi kćerku jednoga od najuglednijih stanovnika toga grada – jednu divnu djevojku – i ode joj u ložnicu, a ona mu pruži veliko uživanje i veliku sreću i zadovoljstvo, te je on tako živio u velikom blagostanju i bio sasvim sretan. A kad vidje to svoje blagostanje, Kalifa se zahvali Alahu – neka je njegova slava i veličina! – što mu je darovao tako veliko blago i što su njegova dobročinstva smjenjivala jedno drugo, a

svome gospodaru poče odavati hvalu kakvu odaje zahvalan čovjek, pjevajući i izgovarajući ove pjesnikove riječi:

Hvala ti, gospode moj, što si milostiv tako
I što milošću svojom sve obasipaš ljude!

Hvalu odajem tebi, a ti je primi, bože! –
Pamtim ja darežljivost tvoju, milost i dobro svako.

Ti si darežljiv, dobar, blag i milostiv bio
Čineći dobro meni, a ja se sjećam svega.

Milošću i vječnom srećom ti nas, gospode naš,
Oduvijek obasipaš, a grijehe praštaš moje.

Neka je proroku slava, pravednom i bezgrešnom.
Koga si poslao ljud'ma u toj milosti svojoj!

Neka ga Alah čuva i neka blagosilje
Rod mu i pomagače dok se hadžija klanja.

A i sve suradnike, razumne i dostojne,
Dokle god pjevaju ptice u granju na drveću!

A potom Kalifa poče odlaziti u pohode kalifu Harunu ar-Rašidu, koji ga je rado primao i obasipao svojom milošću i darežljivošću, te njegov život bijaše ispunjen srećom, radošću, veličinom i uživanjem, a njegovo blagostanje bijaše veliko i on se uzdizao sve više. I tako je on živio lijepim, ugodnim životom, punim bezgrešnog uživanja koje godi Alahu, dok mu nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. Pa neka je slava onome kome je svojstvena veličina i vječnost, koji je uvijek živ i koji nikad ne umire!

PRIČA O MASRURU I ZEJN-AL-MAVASIFI

PRIČA SE DA JE U DREVNO DOBA i u toku minulih vjekova i godina bio jedan trgovac koji se zvao Masrur, a da je on spadao u najljepše ljude svoga vremena, da je imao mnogo novaca i da je živio u izobilju, ali da je rado šetao po cvijetnjacima i ašikovao s lijepim ženama.

I on zaspa jedne noći među noćima, pa usni da se nalazi u jednom od najljepših vrtova u kojem bijahu četiri ptice, a među njima bijaše i jedna golubica, bijela kao očišćeno srebro. I trgovcu se svidje ta golubica, te ona pobudi veliko uzbuđenje u njegovu srcu, ali odjednom sletje jedna ptičurina, pa mu istrže golubicu iz ruku, a njemu bijaše teško na duši zbog topa. A potom se trgovac prenu iza sna, ali ne ugleda golubicu, te se borio sa svojim željama do samoga jutra. I on reče u sebi: – Danas ću svakako otići nekom čovjeku koji mi može protumačiti taj san . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se trgovac Masrur prenuo iza 846.
sna i da se borio sa svojim željama do samoga jutra, a da je onda rekao u NOĆ
sebi: – Danas ću svakako otići nekom čovjeku koji mi može protumačiti taj san! – I on ustade, pa pođe, te je išao tako na desnu i lijevu stranu dok se nije udaljio od svoje kuće, ali nije naišao na čovjeka koji bi mu mogao protumačiti san, te je zaželio da se vrati kući. A dok je išao putem, odjednom mu pade na pamet da navrati u jednu trgovačku kuću, a to bijaše kuća jednoga bogataša.

A kad je došao do te kuće, Masrur odjednom ču jecaje koji potjecahu iz tužnoga srca, a ču i kako netko glasno izgovara ove stihove:

Blagi je puhnuo vjetrić s mjesta boravka njenog,
    A bolnik, udišuć' ga, lijeka će naći boljci.

Kraj razvalina stajah i raspitivah se o njoj,
    Ali suzama kosti tad odgovoriše trule.

I rekoh: – Alaha ti, vjetriću, reci mi sad
    Da l' će se dani sreće vratiti kući ovoj!

Da li ću sretan biti s gazelom pognutom kad? –
    Iznurila me je ona očnim kapcima snenim.

A kad je čuo taj glas, Masrur proviri kroz vrata i ugleda jedan od najljepših vrtova na čijem kraju bijaše zavjesa od crvene zlatotkanice, obrubljene biserjem i dragim kamenjem, a iza nje bijahu četiri djevojke, među kojima bijaše i jedna djevojka niža od pet a viša od četiri pedlja. I ta djevojka bijaše slična sjajnome mjesecu, a dva njena oka bijahu namazana rastokom, obrve joj bijahu sastavljene, usta su joj bila nalik na Sulejmanov pečat, dok joj usne i zubi bijahu kao biserje i koralji. I ona bijaše tako lijepa, dražesna, stasita i skladna da su ljudi gubili razum zbog nje.

A kad je ugledao tu djevojku, Masrur uđe u kuću i trudio se da odmakne što dalje, pa je tako došao do zavjese, a onda djevojka podiže glavu i pogleda u nj. I Masrur je pozdravi, a ona mu uzvrati pozdrav riječima punim nježnosti, ali Masrur izgubi glavu i srce videći takvu ljepotu. I on pogleda u vrt, a vrt bijaše pun jasmina, šeboja, ljubičica, ruža, narančina cvijeta i svakojakog cvijeća koje raste po vrtovima, a stabla bijahu puna sočnih plodova i voda je tekla iz četiri trijema što su se nalazila jedan prema drugome. I Masrur se zagleda u prvi trijem, pa vidje da su oko njega crvenom bojom ispisani ovi stihovi:

O, kućo, nikad ne znala za jade,
    A domaćinu sudba nek je skona!

O, kućo divna, utočište ti si
    Za goste kad se u tjeskobi nađu!

A potom se Masrur zagleda u drugi trijem, pa vidje da su oko njega dukatskim zlatom ispisani ovi stihovi:

Odjeća zadovoljstva neka na tebi blista
    Dokle god u drveću bude cvrkuta ptičjeg.

I uvijek sve u tebi mirisom nek odiše,
    A želje svih što vole neka se ispune.

I ukućani tvoji neka radosni budu
    Dokle roj zvijezda jasnih u visinama blista.

A potom se Masrur zagleda u treći trijem, pa vidje da su oko njega plavim azurom ispisani ovi stihovi:

Neka te blagostanje i zadovoljstvo, kućo,
Prate dok noći tamne i dok sjaju zvijezde.

Nek na vratima tvojim sreća i dobro svako
Čekaju svakog koji rado dolazi amo.

A zatim se Masrur zagleda u četvrti trijem, pa vidje da je oko njega žutim tušem ispisan ovaj stih:

Divan je ovaj vrt, i jezerce je u njemu –
Krasno je mjesto ovo, a gospod prašta sve.

A u tom vrtu bijahu razne ptice: grlice, golubovi i slavuji, pa su sve one pjevale svojim glasom, a djevojka se njihala u hodu, onako lijepa, dražesna, stasita i skladna, osvajajući sve ljude koji su je mogli vidjeti. – O, čovječe – reče ona potom Masruru – kako si se usudio ući u kuću koja nije tvoja i doći djevojkama koje nisu tvoje, bez odobrenja njihova gospodara? – A Masrur joj odgovori: – O, gospođo, ja sam ugledao ovaj vrt, pa mi se svidjela ljepota njegova zelenila, a svidjeli su mi se i miris cvijeća i pjevanje ptica u njemu, te sam ušao u nj da se malo prošetam, a potom ću otići svojim putem. – S ljubavlju i drage volje – kaza mu djevojka.

A kad je trgovac Masrur čuo njene riječi i vidio njene vragolaste oči, njega zbuniše njena ljepota i dražesnost, a i ugodan vrt i ptice, te on izgubi razum. I u toj zabuni on nije znao što radi, te je izgovorio ove stihove:

Zasjao je mjesec, urešen ljepotom,
Usred brežuljaka, cvijeća i vjetrića.

Ljubičice, mirte i ruže u vrtu.
Mirisnim su dahom disale pod granjem.

Savršen si, vrte, po svojstvima svojim,
A na okupu je sve cvijeće u tebi.

Mjesec jasni sija iznad granja gustog,
A pjesmom se ptice nadmeću u njemu.

Grlice, slavuji, golubovi, drozdovi
Pobuđuju čežnju sad u srcu mome,

A strast mori dušu koju zbuni ona
Dražesnošću svojom, opivši me njome.

A kad je čula te Masrurove stihove, Zejn-al-Mavasifa ga pogleda, a njen pogled ostavi hiljadu uzdaha u njemu i oduze mu razum i srce. A potom ona odgovori na njegove stihove ovim stihovima:

Nikad se zbližiti nećeš s onom koju voliš!
Nemoj se nadati tome, želje se te okani!

Nemoj misliti pri tom da ćeš kadar biti
Da tako zaljubljen sada djevu napustiš lijepu.

Nevolja pogled moj je za one koji me vole,
A žao mi ih nije. Eto, rekoh ti sve.

I Masrur sasluša njene riječi, pa odluči da bude čvrst i ustrajan, ali zataji to u svojoj duši, a u sebi reče, razmislivši: – Osim strpljenja, nikakvo zlo me neće snaći.

I oni su tako provodili vrijeme dok ne doletje noć, a onda djevojka naredi robinjama da donesu stol, te one doniješe stol sa svakojakim jelima – s prepelicama, mladim golubovima i ovčjim mesom, a onda se oboje prihvatiše jela i zasitiše. A potom Zejn-al-Mavasifa naredi robinjama da uklone stol, te ga one ukloniše, a doniješe pribor za pranje ruku. A kad opraše ruke, djevojka naredi robinjama da donesu svijećnjake, te ih one namjestiše, a u njih metnuše kamforne svijeće. A poslije toga Zejn-al-Mavasifa reče: – Alaha mi, večeras mi je teško na duši, jer sve u meni gori! – A Masrur uzviknu: – Neka dâ Alah da ti bude lakše i da te minu brige! – O, Masrure – reče djevojka – ja sam navikla igrati šaha. Znaš li tu igru? – Jest, znam je – odgovori joj Masrur. I onda Zejn-al-Mavasifa metnu šah preda nj, a on odjednom vidje da je ploča od ebanovine i da je ukrašena slonovačom, da su polja obilježena sjajnim zlatom, a da su figure od bisera i korunda . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrdeset sedma noć, ona reče:

847. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka naredila svojim robinjama da joj donesu šah i da su joj ga one donijele, a da su se Masruru pobrkale misli kad ga je ugledao. I Zejn-al-Mavasifa se okrene Masruru, pa mu reče: – Hoćeš li crvene ili bijele figure? – a on joj odgovori: – O, gospodarice ljepotica i ukrase jutra, uzmi ti crvene, jer su one ljepše i više priliče tebi, a meni ostavi bijele. – Pristajem – reče Zejn-al-Mavasifa, pa uze crvene figure i poređa ih prema bijelima, a onda pruži ruku prema figurama koje se povlače u početku igre, te Masrur pogleda u njene prste i vidje da su gipki kao da su od tijesta. I njega zbuniše ljepota njenih prstiju i njeno milovidno lice, te mu djevojka reče: – O, Masrure, nemoj se zbunjivati, već trpi i budi ustrajan. – A on joj odgovori: – Kako se može strpjeti zaljubljen čovjek kada gleda u tebe?

I sve se to tako zbivalo neko vrijeme, a onda ona odjednom reče: – Šah-mat! – i tako ga nadigra, a bijaše joj jasno da je on izludio od ljubavi prema njoj. – O, Masrure – reče mu potom djevojka – igrat ću s tobom samo za okladu i za određenu svotu novaca. – Slušam i pokoravam se! – odgovori Masrur djevojci, a ona mu reče: – Zakuni mi se, a i ja ću se tebi zakleti, da nećemo varati jedno drugo! – A kad se oboje zakleše, djevojka reče: – Ako ja tebe nadigram, uzet ću ti deset dinara, o, Masrure, a ako ti mene nadigraš, ja ti neću ništa dati. – I Masrur pomisli da će je nadigrati, te joj reče: – O, gospođo, nemoj pogaziti svoju zakletvu! Ja vidim da ti igraš bolje od mene. – Pristajem na to – odgovori mu djevojka, pa počeše igrati pretičući jedno drugo

pješacima, ali ih je djevojka sustizala kraljicom, a izbacivala ih ili zaustavljala topovima, pa joj se prohtje duši da isturi konje.

A potom djevojka prijeđe rukom po crvenim figurama, pa reče Masruru: – Budi pažljiv! – I Masrur se zbuni, a razum mu odletje i srca mu nestade, jer bijaše pogledao u vitak djevojčin stas, a njene nježne osobine dovedoše ga u takvu zabunu da je pružio ruku prema bijelim figurama, a mašio se za crvene. – O, Masrure, gdje ti je razum? Crvene su moje, s tvoje su bijele – reče mu djevojka, a on uzviknu: – Čovjek doista ne može gospodariti svojom pameću kad te gleda!

A kad vidje da je Masrur u takvu stanju, Zejn-al-Mavasifa uze od njega bijele figure, a dade mu crvene, pa opet počeše igrati, ali ga ona nadigra. I Masrur je i dalje igrao s djevojkom, a ona ga nadigravala, te joj je on davao po deset dinara poslije svake igre. I Zejn-al-Mavasifi bijaše jasno da njegovu pažnju odvraća njegova ljubav prema njoj, te mu reče: – O, Masrure, ti ćeš dobiti ono što hoćeš tek kad me budeš nadigrao, a ja ću igrati s tobom samo po sto dinara za svaku igru. – S ljubavlju i drage volje! – reče Masrur djevojci, te ona poče igrati s njim, ali ga nadigra u više navrata, a on joj je poslije svake igre davao po sto dinara.

I oni igrahu tako do jutra, ali Masrur ne nadigra djevojku ni jedan jedini put. I onda on skoči na noge, a Zejn-al-Mavasifa ga zapita: – Što to hoćeš, o, Masrure? – Otići ću kući, pa ću donijeti novaca – možda će se tako ispuniti moje nade – odgovori Masrur djevojci, a ona mu reče: – Učini onako kako si naumio. – I Masrur ode kući, pa uze sav novac koji je imao i donese ga djevojci, a onda izgovori ova dva stiha:

Usnio sam noćas pticu jednu,
U prekrasnom vrtu punom cvijeća

I ulovih pticu čim je vidjeh.
Budi mi vjerna – to san znači.

A kad je donio sav svoj novac djevojci, Masrur poče igrati s njom, ali ga je ona nadigravala, a on nije dobio ni jedne igre. I to potraja tri dana, a za to vrijeme on proigra sav svoj novac, te ga ona zapita: – O, Masrure, što ćeš sad? – Odigrat ću s tobom jednu igru o dućan u kojem se prodaju ljekarije – reče joj Masrur. – A koliko vrijedi taj dućan? – zapita ga djevojka, a on joj odgovori: – Pet stotina dinara. – I Masrur odigra s djevojkom još pet partija, ali ga ona nadigra, te on poče igrati s njom u robinje, spahiluke, vrtove i zgrade, ali mu ona uze sve to, te mu ne ostade ništa.

A poslije toga djevojka se obrati Masruru, pa ga zapita: – Da li ti je ostalo još novaca za igru? – a on joj odgovori: – Tako mi onoga koji je bacio u mrežu ljubavi i mene i tebe, ja više nemam nimalo novaca, a ni čega drugog – ni sitnog ni krupnog. – O, Masrure, ne treba da se završi kajanjem ono što je počelo s pristankom – reče mu djevojka. – Ako se kaješ, uzmi svoj novac, pa idi svojim putem, a ja ću smatrati da mi ništa ne duguješ. – Tako mi onoga

koji nam je sudio sve to, da si zaželjela da mi uzmeš dušu, to bi bilo malo za ljubav koju si mi učinila! – uzviknu Masrur. – Ja neću zavoljeti nijednu drugu djevojku. – O, Masrure – reče mu Zejn-al-Mavasifa – dovedi onda suca i svjedoke, pa prepiši na mene sva svoja imanja i sve svoje spahiluke. – I Masrur joj odgovori: – S ljubavlju i drage volje! – pa ustade istoga časa i trenutka i ode po suca i svjedoke, a potom ih dovede i uvede u djevojčinu odaju. A kad je sudac ugledao djevojku, njemu odletje um a srca mu nestade, jer mu pomutiše pamet njeni lijepi prsti. – O, gospođo – uzviknu on – napisat ću potvrdu samo pod ovom pogodbom: da kupiš te spahiluke, robinje i imanja, pa da ti s njima raspolažeš i gospodariš. – Mi smo se sporazumjeli o tome, a ti napiši potvrdu da sva Masrurova imovina – njegove robinje i sve što ima u rukama – prelazi u vlasništvo Zejn-al-Mavasife za toliko i toliko novaca – reče Zejn-al-Mavasifa. I sudac napisa takvu potvrdu, pa je potpisaše i svjedoci, a potom je Zejn-al-Mavasifa uze . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrdeset osma noć, ona reče:

848. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zejn-al-Mavasifa uzela od suca potvrdu o tome da je sva Masrurova imovina prešla u njeno vlasništvo, a da je potom rekla: – O, Masrure, idi svojim putem! – I onda se Musruru obrati njena robinja, pa mu reče: – Izgovori nam neku pjesmu! – a on izgovori ove stihove o igranju šaha:

Tužim se na sudbu svoju i na sve što se zbilo –
Na šah i na gubitak i na svoj udes zao.

Zavoljeh djevojku nježnu, a divan vrat je njen –
Tȁ ravan nitko joj nije u cijelom ljudskom rodu!

Strijelu je oka svoga na divan metnula luk,
A vojsku pobjedničku, svrstanu, digla cijelu.

I bijelu i crvenu, i konje ubojne svoje,
A zatim u napad prešla i rekla: – Čuvaj se sad!

Prezirući me onda prste ispruži svoje,
A noćca bijaše tamna kô crna kosa njena.

Htjedoh spasiti bijele, al' ih ne mogoh maći
Jer mi strast nagna oči da grozne suze liju.

Kraljica i pješaci, i njeni topovi teški
Razbiše vojsku bijelu, te ona u bijeg udari.

A zatim ljepojka baci očiju čežnjivih strijelu
I razbi srce moje, pogodivši me njome.

Pustila me je najprije da vojsku izaberem,
A ja izabrah bijelu, u sreću uzdajuć' se.

I rekoh: – Bijela vojska više priliči meni,
Te ću uzeti nju, a ti crvenu uzmi.

U ulog igrasmo moj, jer na to pristadoh ja.
A nju nagnat' ne mogoh da sama uloži što.

O, kako srce boli! O, tugo i čežnjo moja!
Zbližit' želim se s djevom koja je mjesecu slična!

Duša mi ne gori sad, zemlje joj žao nije,
Već je pogleda njenog jedino željna ona.

Zbunjen i smeten bijah, a u nemiru tome
Ukorih sudbu svoju zbog svega što me je snašlo.

– Zašto si zbunjen tako? – zapitala me je tad.
– Može li trijezan biti čovjek kad pije? – rekoh.

O, ženo, stasom vitkim ti si mi otela um!
Da l' će se duša tvoja kamena smilovat' kada?

I, u pohlepi svojoj, ja rekoh: – Uzet ću nju,
Ako dobijem igru, a ne bojah se ničeg.

I srce je moje stalno žudjelo za zbliženjem,
Dok tako ne propadoh i ne izgubih sve.

Može l' se zaljubljen čovjek odreći strasti svoje
I kad u more želja zaroni bićem cijelim?

Rob sad novaca nema, te ih trošit' ne može,
A ljubav zarobi njega, ostade želja pusta.

I Zejn-al-Mavasifa sasluša te stihove, čudeći se Masrurovoj rječitosti, a zatim reče: – O, Masrure, okani se bezumlja, i daj se pameti, te idi svojim putem – ti si izgubio svoj novac i svoja imanja igrajući šaha sa mnom, a nisi dobio ono što hoćeš i ni na koji način nećeš uspjeti da to dobiješ. – I Masrur se okrene Zejn-al-Mavasifi, pa joj reče: – O, gospođo, zatraži od mene što hoćeš, a ja ću ti dati sve što budeš zatražila. Donijet ću ti i dat ću ti u ruke sve to. – O, Masrure, ti nemaš više ni prebijene pare – reče mu djevojka, a on joj kaza: – O, najveća moja željo, ako ja nemam ni prebijene pare, pomoći će mi ljudi. – Zar da traži poklone onaj koji ih je davao? – reče Zejn-al-Mavasifa Masruru, a on joj odgovori: – Ja imam rođaka i prijatelja, pa će mi oni dati sve što od njih budem zatražio. – Hoću da mi daš – reče mu onda Zejn-al-Mavasifa – četiri vrećice mirisnoga mošusa, četiri ritla ambre, četiri hiljade dinara i četiri stotine haljina od izvezene carske zlatotkanice, a ako mi doneseš te stvari, o, Masrure, ja ću te pustiti da mi se približiš. – To je lako za mene, o, djevojko što dovodiš u zabunu i sam mjesec – odgovori joj Masrur.

A potom on iziđe iz njene kuće i ode da joj donese ono što mu bješe zatražila, a Zejn-al-Mavasifa posla za njim svoju robinju Hububu, ne bi li tako saznala kako ga cijene oni ljudi koje bijaše spomenuo. I Masrur je išao tako gradskim ulicama, pa odjednom baci pogled i ugleda Hububu u daljini, te sačeka da ga ona stigne, a onda joj reče: – Kuda ćeš, o, Hububo? – I robinja ispriča Masruru sve što joj bijaše rekla Zejn-al-Mavasifa, od početka do kraja, a on uzviknu: – O, Hububo, ja nemam ni prebijene pare, Alaha mi! – A zašto si joj onda obećao to? – zapita Hububa Masrura, a on joj odgovori: – Koliko ima obećanja koja nisu ispunili oni koji su ih dali, a odugovlačenje se ne može

izbjeći u ljubavi. – I Hububa sasluša te njegove riječi, pa uzviknu: – O, Masrure, umiri svoju dušu i rashladi oči! Ja ću ti pomoći da se zbližiš s njom, Alaha mi!

A zatim robinja ostavi Masrura, pa pođe, te je išla tako sve dotle dok nije došla svojoj gospođi, a onda zaplaka groznim plačem, pa reče: – O, gospođo, to je veoma ugledan čovjek, Alaha mi, i ljudi ga poštuju! – A njena gospođa reče: – Nikako se ne može izbjeći ono što je presudio veliki Alah! Naše srce nije bilo milostivo prema tome čovjeku, jer smo mu uzeli novac, a nismo mu pružili ni ljubavi ni sažaljenja kad se je htio zbližiti s nama. A ako pristanem na ono što on hoće, bojim se da se to ne sazna. – O, gospođo – reče joj Hububa – mi ne možemo lako vidjeti u kakvom je on stanju i kako mu je oduzet novac. Tà pored tebe smo samo nas dvije – ja i tvoja robinja Sukoba. Pa koja od nas dviju može što reći o tebi, kad smo mi tvoje robinje? – I onda Zejn-al-Mavasifa obori glavu, pa ju je držala tako neko vrijeme, a robinje joj rekoše: – O, gospođo, mi mislimo da treba da pošalješ nekoga po njega i da budeš milostiva prema njemu. Nemoj dopustiti da traži novaca od podlih ljudi – o, kako je teško moliti druge! – I Zejn-al-Mavasifa sasluša te riječi svojih robinja, pa zatraži pero i papir, a zatim napisa Masruru ove stihove:

Zbliženju našem skorom raduj se, Masrure, sad!
Kad noć pocrni, dođi, pa čini što hoćeš sa mnom!

Od podlih ljudi novac ne traži, mladiću dragi!
Jer bijah pijana onda, a sad se pameti dadoh.

Sav novac vratit ću tvoj kad mi došao budeš,
A povrh toga s tobom tad zbližit ću se rado.

Strpljiv si bio, zbilja, i uvijek nježan za onu
Koja te voli, al' ona surova bješe za te.

Radostan što prije dođi! Sit ćeš ljubavi biti.
A pazi, oprezan budi da tkogod to ne sazna.

Izvoli doći brzo, ne časi i ne oklijevaj!
Okusi plod zbliženja dok muž kod kuće nije!

A potom Zejn-al-Mavasifa presavi pismo, pa ga preda svojoj robinji Hububi i reče joj da ga odnese Masruru. I Hububa odnese pismo Masruru, a onda vidje da on plače i izgovara ove stihove:

Miris ljubavi mi je sad zapuhnuo srce,
A ono od jada mnogih sad iskidano sve je.

Čeznem sve više otkad odoše bića draga,
A iz očiju mojih bujice suza teku.

Takve su sumnje moje da bi i kamen tvrdi
Morao mekši biti, kad bih ih odao njemu.

O, kad bih mogao znati da l' ću je vidjeti kad –
Da l' ću radostan, sretan, postići sve što želim!

Da l' će se sviti noći poslije rastanka s dragom?
Da l' ću se spasiti onog što mi probode srce?...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto četrdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Masrur sve više mahnitao od ljubavi i da je počeo izgovarati stihove, obuzet velikom strašću, a da je Hububa odjednom čula stihove koje je on pjevao i ponavljao. I ona zalupa na vrata, te Masrur ustade i otvori vrata. I onda Hububa uđe u kuću i preda pismo Masruru, a on ga uze i pročita, pa je zapita: – O, Hububo, kakve mi vijesti donosiš o svojoj gospođi? – a ona mu odgovori: – Sve je u pismu, pa nije potrebno da ti odgovaram na to, jer si ti pametan čovjek. – I Masrur izgovori ova dva stiha, obuzet velikom radošću: 849. NOĆ

Gle, pismo stiže njeno, a ja sam radostan tako
Da bih ga na dnu duše svoje čuvao uvijek.

S ljubavlju većom samo ja ljubim te retke njene,
Kô da se u njima krije biserje strasti naše.

A zatim Masrur napisa odgovor na to pismo, pa ga preda Hububi, a ona ga uze i odnese Zejn-al-Mavasifi. I Hububa poče opisivati djevojci Musrurove vrline i govoriti joj o njegovim osobinama i njegovoj velikodušnosti, te mu je tako pomagala da se zbliži sa Zejn-al-Mavasifom.

I Zejn-al-Mavasifa reče robinji: – O, Hububo, njega još nema. – On će zacijelo uskoro doći – odgovori joj Hububa, a Masrur odjednom dođe i zalupa na vrata prije no što je ona izgovorila te riječi. I Hububa otvori vrata, pa povede Masrura i odvede ga svojoj gospođi Zejn-al-Mavasifi, koja mu poželje mira i pozdravi ga, a zatim ga posadi pored sebe. A zatim djevojka reče robinji Hububi: – Daj mu jedno od najljepših odijela! – te Hububa donese jedno odijelo izvezeno zlatom, a Zejn-al-Mavasifa ga obuče Masruru. A potom ona sama obuče jednu od najraskošnijih haljina i metnu na glavu mrežu od svježega biserja, a preko nje priveza traku od zlatotkanice, obrubljenu biserjem, dragim kamenjem i korundima. I onda pusti da joj ispod trake vire dvije kovrče, privezavši za svaku po jedan crveni korund s biljegom od sjajnoga zlata, a zatim rasplete kosu, pa se okadi alojem i namirisa mošusom i ambrom. I onda joj reče njena robinja Hububa: – Neka te čuva Alah od zlih očiju! – a ona poče gordo hodati, njišući se pri svakom koraku, dok je robinja izgovarala stihove iz jedne od svojih divnih pjesama:

Vrbovu granu vitku zbuniše koraci njeni,
Dok one koji je vole pogledom napade ona.

U mraku kose njene mjesec se javi sjajni,
Kô sunce kad odjednom ozari kovrče tamne.

Kako je sretan onaj s kojim će noć provesti,
Koji će umrijeti za nju, kunuć' se životom njenim!

I Zejn-al-Mavasifa se zahvali robinji, pa priđe Masruru, slična nezaklonjenu mjesecu, a on skoči na noge čim ju je ugledao, pa uzviknu: – Ako je

istina ono što pretpostavljam, to nije ljudsko biće, već jedna od rajskih nevjesta! – A potom Zejn-al-Mavasifa naredi robinjama da donesu stolić zo jelo, te ga one doniješe, a Masrur odjednom vidje da su na njegovu rubu ispisani ovi stihovi:

Sa žlicom priđi svojom taboru zdjela ovih,
Pa u slast pečenje jedi i divljač svakojaku!

I prepelica bit će, koje ja uvijek volim,
I kokošiju nježnih, i pilića mladih.

Alah nam ćevap dade, na rumen ponosan što je,
A zelen u ocat blagi umakat ćemo mi.

Divan je pilav s mlijekom u koji ruke tonu
Do samoga mjesta onog na kojem grivne stoje.

O, tugo duše moje zbog riblja jela dva
Na pogačicama svježim od bijelog tijesta tvrdog!

I oboje počeše jesti i piti, uživati i veseliti se, a potom robinje odniješe jela, pa im doniješe vina, te se počeše obređivati peharima i čašama, a disanje im bijaše lagodno. I Masrur napuni čašu, pa uzviknu: – O, ženo, ja sam tvoj rob, a ti si moja gospodarica! – pa poče pjevušiti, izgovarajući ove stihove:

Očima čudim se svojim što pune nisu još
Ljepote one koja pred njima sad blista.

U njeno doba nema djevojke kô što je ona,
Ni tako tankoćutne, a ni ugodne tako.

Vrbove grane uvijek zavide vitkosti njenoj
Kad u haljini ide, jer je skladna i vitka.

U noći tamnoj ona licem zbunjuje mjesec,
A razdjeljak joj je sjajan kao i mjesec sâm.

Ma kuda pošla ona, miris se širi njen,
Kô vjetar koji diše dolinom ili gorom.

A kad je Masrur izgovorio te stihove, Zejn-al-Mavasifa uzviknu: – O, Masrure, mi smo dužni da uzvratimo kako valja svakome onome koji se čvrsto drži svoje vjere i koji je jeo našega kruha i naše soli! Ne misli više o tim stvarima, dakle, jer ću ti vratiti tvoja imanja i sve što sam uzela od tebe. – O, gospođo – odgovori joj Masrur – ti nikome nisi dužna odgovora za ono o čemu govoriš, mada si pogazila zakletvu koju smo dali jedno drugom, a ja ću otići, pa ću biti musliman. – I onda robinja Hububa reče Zejn-al-Mavasifi: – O, gospođo, ti si mlada po godinama, ali mnogo znaš, pa te molim da mu učiniš po volji u ime velikog Alaha. Ako me ne poslušaš i ako mi ne zaliječiš srce, ja ove noći neću spavati u tvojoj kući. – O, Hububo – odgovori joj djevojka – bit će samo ono što ti hoćeš. Idi, razmjesti nam ponovo drugu sobu!

I robinja Hububa ustade, pa ponovo razmjesti drugu sobu, ukrasi je i namirisa najboljim mirisima, onako kako je sama htjela i željela, a zatim pri-

premi jela i donese vina, te se njih dvoje opet počeše obređivati čašama, a disanje im bijaše lagodno . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto pedeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zejn-al-Mavasifa naredila 850.
svojoj robinji Hububi da ponovo razmjesti sobu za razonodu, a da je Hububa NOĆ
ustala i ponovo donijela jela i pića. I njih dvoje se počeše obređivati peharima i čašama, osjećajući da im je disanje lagodno, a zatim Zejn-al-Mavasifa reče: – O, Masrure, došlo je vrijeme sastanku i zbliženju, pa ako se staraš o našoj ljubavi, izgovori neke stihove s neobičnim smislom! – I Masrur izgovori ovu kasidu:

Zbliženjem s njom sam vezan (a srce plamti moje),
Mada je rastankom ona presjekla vezu tu.

I strasno volim djevu koja mi srce razbi
I koja um mi ote obrazom svojim nježnim.

Obrve povijene i crnu kosu ima,
A na usnama njenim osmijeh kô munja sijeva.

Sad joj je svega deset i još četiri ljeta,
A ja zbog nje sad lijem suze kô krv crvene.

U vrtu ugledah je, gdje brzi potoci teku –
Ljepše joj lice bijaše no mjesec što nebom plovi.

I stadoh onda pa joj, kô rob, s poštovanjem rekoh;
– O, nepristupačna djevo, Alah ti pomogao!

A ona prihvati pozdrav i na nj mi odgovori
Riječima nježnim koje na biser su pravi nalik.

I shvati ona tada da želim samo nju,
Ali joj srce bijaše gluho za želje moje.

I reče djeva onda: – Kakve su gluposti to?
A ja joj rekoh: – Ne grdi onog tko je zaljubljen u te!

Ako me primiš sada, meni će lako biti:
Ti ćeš voljena biti, a voljet ću te ja.

Kad vidje što ja hoću, ona s osmijehom reče:
– Tako mi tvorca neba i cijele zemlje ove,

Ja sam Židovka, znaj, moja je vjera stroga,
A ti kršćansku vjeru bez sumnje ispovijedaš.

Kako me željeti možeš, kad sam ja inovjerka?
Ako to sada želiš, žalit ćeš sebe potom.

Smiješ li se, ljubavi radi, igrati vjerom svojom?
Djevokju kô ja što sam prijekori ranili bi.

A vjera bi je onda nosila na sve strane,
Dok bi ti zlotvor bio za obje vjere naše.

Ako nas zbilja voliš, na vjeru židovsku prijeđi,
Kako se sa ženom drugom zbližiti ne bi mog'o.

Nad Evanđeljem sada položi zakletvu tešku
Da ćeš ljubavi naše tajnu čuvati uvijek,

A ja ću ti se onda zakleti nad Torom svojom
Da ću ostati vjerna zavjetu koji dadoh.

I ja se zakleh vjerom i zakonima njenim,
A potom i nju nagnah da se zakune meni.

I rekoh: – Željo moja, kako se zoveš, reci!
A ona: – Ljepotica kojoj se prić' ne može.

I ja uzviknuh onda: – Ljepojko od svih ljepša.
Volim te ludo, znaj, i strast mi srce mori!

I ispod vela vidjeh kako je lijepa ona,
A srce tužno mi bješe, jer se zaljubih u nju.

I pred zavjesom dugo stajah i preklinjah je,
Jer strasti velikom srce obuzeto mi bješe,

A ona vidje da je velika ljubav moja,
Pa mi pokaza lice osmijehom obasjano.

I vjetar zbliženja puhnu i ponese nas tada,
A tijelo i ruke njene na mošus mirisahu.

I miris njen se svuda raširi oko nas,
A ja ispijah vino ljubeći usta divna.

Kô grane povi se ona u svojoj haljini lakoj,
Te se ja zbližih s njom poslije zabrana svih.

I jedno pored drugog spavasmo zbliženi tako,
Grleć' i ljubeći se, s usnama uz usne sočne.

Nema ukrasa ljepšeg doista za zemlju ovu
Od drage koja rado daje se draganu svome.

A kad zasja jutro, ustade draga moja
Da se oprosti sa mnom, zamračiv mjesec licem.

Stihove izgovori, opraštajuć' se sa mnom,
A kapi suza sjajnih na obrazu joj bjehu.

Alahu vjeran ću biti, a zaboraviti neću
Zakletve koje joj dadoh i onu divnu noć.

I Zejn-al-Mavasifa bijaše ushićena, te uzviknu: – O, Masrure, kako su divne tvoje osobine! Ne živio onaj koji je s tobom u neprijateljstvu! – I ona uđe u sobu, a pozva i Masrura, te i on uđe za njom, pa je pritisnu na svoje grudi, zagrli i poljubi, a zatim postiže ono što na izgled bijaše nemoguće, radujući se toj divnoj bliskosti. I onda mu reče Zejn-al-Mavasifa: – O, Masrure, ja ne smijem uzeti taj novac, a ti ga možeš uzeti, jer se sad volimo! – pa mu vrati sve blago koje mu bješe uzela, a zatim ga zapita: – O, Masrure, imaš li neki vrt po kojem bismo se mogli šetati? – Imam, gospođo – odgovori joj Masrur – imam vrt kome nema ravna.

I on ode kući, pa naredi svojim robinjama da zgotove jela, da raspreme veliku sobu i da u njoj prirede gozbu, a zatim pozva Zejn-al-Mavasifu, te tako

ona dođe u njegovu kuću sa svojim robinjama. I njih dvoje počeše jesti, piti, uživati i veseliti se, obređujući se čašama, a disanje im bijaše ugodno. A kad se osamiše svi koji se vole, Zejn-al-Mavasifa reče Masruru: – O, Masrure, pala mi je na um jedna izvrsna pjesma, pa hoću da je otpjevam uz lutnju. – Otpjevaj je – reče Masrur djevojci, te ona uze lutnju, pa je zglasi i zatalasa strune na njoj, a zatim zapjeva divnim glasom, izgovarajući ove stihove:

Od zvukova nježnih u sevdah padoh,
A piće nam bješe slatko u zoru.

Ljubav bezumnih dušu svu otkriva,
A strast im zavjese stida dere.

Divna su svojstva čistih vina,
Kô sunce u ruci mjeseca sjajnog,

U noći što nam sve naslade pruža
I što radošću tugu otklanja.

A kad je izgovorila te stihove, Zejn-al-Mavasifa reče: – O, Masrure, izgovori nam koju od svojih pjesama, kako bismo mogli uživati u plodovima tvojih tvorevina – a Masrur izgovori ovaj dvostih:

S radošću pio sam vino iz ruku mjeseca sjajnog,
Uz svirku lutnje glasne, u vrtu u kom bjesmo.

Grlice pjevahu tada, grana se njihaše vitka
Pred zoru u tom vrtu, najveća željo moja!

A kad je Masrur izgovorio te stihove, Zejn-al-Mavasifa reče: – O, Masrure, izgovori nam pjesmu o onome što nam se dogodilo, ako si zaokupljen našom ljubavlju . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto pedeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zejn-al-Mavasifa rekla Ma- 851.
sruru: – Ako si zaokupljen našom ljubavlju, izgovori nam pjesmu o onome što NOĆ
nam se dogodilo! – S ljubavlju i drage volje! – odgovori joj Masrur, pa izgovori ovu kasidu:

Gazelu strasno zavoljeh, a evo što se zgodi:
Gazela strijelu pògleda baci i mene obori.

Sad strasti svojoj robujem, pa ne znam što ću, kako ću.
Ja kaćiperku zavoljeh što strijelom oka pogađa.

U vrtu jednom vidjeh je, a vitka bješe i stasita.
– Mir vam! – rekoh joj, a ona: – I tebi, čuj! – reče mi.

– Kako se zoveš? – zapitah. – Kruna ljepote – reče mi.
Zovem se djeva najljepša. – Smiluj se na me! – rekoh joj.

Strast me sažiže, bogami, a nitko kô ja ne voli!
A ona: – Kad me ti voliš i hoćeš da se zbližimo,

Ja želim mnogo novaca i mnogo raznih poklona.
Haljina hoću svilenih i skupocjenih od tebe,

A za noć strasnu mošusa bar četvrtinu kantara.
Koralja hoću, biserja rijetkoga, skupocjenog.

I ja joj sve to učinih, mada od strasti izgarah,
A potom s njom zbližih se u noći mladog mjeseca.

Ako me tkogod zbog toga kori i kudi, reći ću:
– Kovrče njene divne su i crne kao noć mrkla,

A ruže njenih obraza gore i plamte kô vatra.
U oku mač joj krije se, a strijele lete iz njega.

Vina su puna usta joj, pogled je izvor studeni.
Biser u njenim ustima kô divan đerdan sija se.

Gazele samo imaju vrat divan kao njen što je.
Grudi kô mramor bijele su, a dojke – čuke planinske.

Sav joj je trbuh naboran i prožet divnim mirisom,
A ispod njega krije se Ono za čime žudimo.

Masno je to i mesnato a i debelo, bogami!
Na carski prijesto nalik je, pred kojim stojim, moleći.

A između njenih stupova red kalupa stoji visokih.
Čudne su osobine te stvari: zbog nje svi ljudi luduju.

Dvije usne ima, a division dršće kô mazga, kad se dodirne.
Nekad joj oko crveno, a usne – kô u deve.

Primakneš li se stvari toj, za pos'o ona orna je.
Dodirneš li je, vrela je, te snagu novu ulijeva.

Od sebe tjera junaka, kad nema snage za borbu,
A često na njoj vidjet ćeš bradicu jednu vanrednu.

Sve o njoj može kazati ljepotan koji je ravan
Ljepojki ljepšoj od sviju i savršenoj u svemu.

I jedne noći dođoh joj, pa slast tu čudnu osjetih,
A od te noći sve druge noći će biti tamnije.

Kad svanu zora, ustade ljepojka s licem kô mjesec,
Pa mi se povi, nagnu se, vitka i ravna kô koplje.

Kad priđe, ona zapita: – Kad li će doći te noći?
A ja joj rekoh: – Kad hoćeš, svjetlosti mojih očiju!

I Zejn-al-Mavasifa sasluša tu kasidu s velikim ushićenjem i radošću. – O, Masrure – reče ona potom – približilo se jutro, pa valja da odem, jer se bojim sramote. – S ljubavlju i drage volje! – reče joj Masrur, pa skoči na noge i odvede je do njene kuće, a potom se vrati u svoju kuću i provede noć u njoj, misleći na djevojčinu ljepotu.

A kad jutro zasja svjetlošću i zablista, Masrur spremi jedan bogat poklon, pa ga odnese djevojci i sjedne pored je. I njih dvoje provedoše tako nekoliko dana, živeći najsretnijim životom, a potom od Zejn-al-Mavasifina muža stiže pismo s viješću da će on uskoro doći, te ona reče u sebi: – Ne sačuvao ga Alah

i ne dao mu da dugo poživi! Kad on bude došao, poremetit će se naš život. O, kad bih mogla da mu se ne dam!

A kad je Masrur izgovorio te stihove, Zejn-al-Mavasifa reče: – O, Masrure, dobila sam pismo od muža, a on mi javlja da će se uskoro vratiti s puta. Što da radimo, kad ne možemo živjeti jedno bez drugoga? – Ne znam što će biti – odgovori joj Masrur – ali ti bolje znaš kakva je narav tvoga muža, a pri tom si jedna od najplemenitijih žena, pa ćeš se nekako doviti i poslužit ćeš se nekim lukavstvom kojim se ne mogu poslužiti muškarci. – To je nezgodan čovjek – reče mu Zejn-al-Mavasifa – a ljubomoran je na sve žene u svojoj kući. A kad on bude došao i kad čuješ da je stigao, otiđi mu u dućan, pa se pozdravi s njim, a zatim sjedni pored njega i reci mu: – O, brate, o, prodavaču ljekarija! – pa kupi od njega neke ljekarije. Navraćaj mu češće i razgovaraj s njim što duže, a nemoj mu se protiviti ako ti što naredi, pa ću ja možda smisliti nešto. – I Masrur joj odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa ode iz njene kuće, a u srcu mu se razbukta ljubavna vatra.

A kad je Zejn-al-Mavasifin muž došao kući, ona mu se obradova i reče mu: – Dobro došao! – I ona pozdravi muža, a on je pogleda i vidje da joj je lice žuto. (A Zejn-al-Mavasifa bijaše izmila lice šafranom, poslužívši se nekim ženskim lukavstvom.) I muž je zapita što joj je, a ona mu odgovori da i ona i njene robinje boluju od onoga dana kad je on otišao, a zatim mu reče: – Srca su nam bila zaokupljena mišlju o tebi zbog tvoga dugoga izbivanja. – I ona se poče žaliti mužu na svoj težak život poslije rastanka s njim, pa uz to i zaplaka i proli grozne suze, govoreći: – Da je s tobom bio neki tvoj ortak, srce mi ne bi morila tolika briga. Tako ti Alaha, gospodaru, ne idi više nikuda bez nekoga svoga ortaka, a češće se javljaj, kako bi mi srce i duša bili spokojni...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto pedeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zejn-al-Mavasifa rekla svome 852.
mužu: – Nemoj više nikuda ići bez nekoga svoga ortaka, a češće mi se javljaj, NOĆ
kako bi mi i srce i duša bili spokojni – a da joj je on onda odgovorio: – S ljubavlju i drage volje! Tvoje naređenje je doista umjesno, a tvoje mišljenje tačno. Tvoj život je drag mome srcu, pa će biti samo ono što ti hoćeš. – A zatim on uze nešto svoje robe, pa ode i otvori svoj dućan.

I on je sjedio u svom dućanu i prodavao robu, a dok je tako sjedio, odjednom mu priđe Masrur, pa ga pozdravi i sjedne pored njega, a zatim mu reče: – Neka bi dao Alah da dugo poživiš! – I on provede neko vrijeme sjedeći i razgovarajući s njim, a zatim izvadi i razveza kesu, pa uze zlato iz nje i dade ga mužu Zejn-al-Mavasife, rekavši mu: – Daj mi ljekarije za ove dinare, kako bih imao što da prodajem u svome dućanu. – I onda se muž Zejn-al-Mavasife obrati Masruru, pa mu reče: – Potreban mi je neki čovjek s kojim bih mogao ortački trgovati – a Masrur mu odgovori: – I meni je potreban čovjek s kojim bih mogao ortački trgovati, jer mi je i otac bio trgovac, a on mi je ostavio veliko bogatstvo, pa se sad bojim da mi ono ne propadne. – I onda muž Zejn-

-al-Mavasife reče Musruru: – Hoćeš li biti moj ortak, a ja ću biti tvoj ortak i prijatelj, pa ću prijateljevati s tobom i na putu i ovdje i učit ću te kako ćeš prodavati i kupovati, uzimati i davati – a Masrur mu odgovori: – S ljubavlju i drage volje! – I Židov odvede Masrura u svoju kuću, pa ga ostavi da sjedi u prolazu, a sam ode svojoj ženi Zejn-al-Mavasifi, pa joj reče: – Uortačio sam se s jednim čovjekom, pa sam ga doveo da ga počastim. Spremi nam dobru zakusku, dakle! – I Zejn-al-Mavasifa se obradova kad je to čula, jer joj bijaše jasno da je to Masrur, te pripremi bogatu gozbu i zgotovi izvrsna jela, radujući se što je Masrur došao i što joj je lukavstvo pošlo za rukom. A kad je Masrur ušao u kuću, Židov reče svojoj ženi Zejn-al-Mavasifi: – Hajdemo k njemu, pa ga pozdravi i reci mu: – Obradovao si nas! – ali se Zejn-al-Mavasifa naljuti i uzviknu: – Vodiš me tuđem i stranom čovjeku! Neka me Alah sačuva! Ja se neću pojaviti pred njim, pa makar me ti sasjekao na komade. – Čega se stidiš? – zapita je muž. – On je kršćanin i bit će moj ortak, a mi smo Židovi. – Ne želim otići stranome čovjeku koga nikad nisu vidjele moje oči i koga ne poznajem – odgovori Zejn-al-Mavasifa mužu, a on pomisli da mu ona govori istinu.

I on ju je sve dotle nagovarao dok ona nije ustala, umotala se u veo, pa otišla Masruru da ga pozdravi. A Masrur obori glavu kad se ona pojavila pred njim, kao da se snebiva, i Židov vidje da je on oborio glavu, te pomisli: – To je nesumnjivo neki isposnik.

Potom se svi dobro najedoše, pa robinje odniješe jela i doniješe vina, a Zejn-al-Mavasifa sjede prema Masruru i poče gledati u nj, a i on gledaše u nju, pa im tako prođe taj dan. A potom Masrur ode kući, osjećajući da mu vatra gori u srcu, a što se tiče muža Zejn-al-Mavasife, on svejednako mišljaše o lijepom ponašanju svoga ortaka i o njegovoj ljepoti. A kad nastade večer, Zejn-al-Mavasifa donese večeru svome mužu, kao što je obično činila.

A Židov je imao u kući jednoga slavuja, pa je taj slavuj slijetao na stol i jeo s njim kad god bi on sjeo da jede a pri tom mu je lepršao iznad glave. I ta ptica se bijaše naviknula na Masrura, pa je lepršala nad njim dok je sjedio za stolom, a kad je Masrur otišao i došao domaćin, slavuj ga nije prepoznao i nije mu se približio. I trgovac poče misliti o toj ptici koja se bješe odbila od njega. Što se pak tiče Zejn-al-Mavasife, ona nije mogla zaspati stoga što joj srce bijaše zaokupljeno Masrurom, a to potraja i druge i treće večeri. I muž vidje što je s njegovom ženom, te poče motriti na nju, a ona bijaše zaokupljena svojim mislima. I on posumnja u nju, a četvrte noći prenu se iz sna u ponoć i ču kako njegova žena mrmlja u snu i nešto govori o Masruru, mada je spavala u njegovu zagrljaju. I to bijaše sumnjivo trgovcu, ali on ne reče nikome ništa.

A kad nastade jutro, Židov ode u svoj dućan, pa sjedne, i dok je on sjedio, odjednom naiđe Masrur i pozdravi ga. I trgovac uzvrati pozdrav Masruru, rekavši mu: – Dobro došao, brate! – a potom mu reče: – Hajdemo u moju kuću, da tamo zaključimo ugovor i da se pobratimo! – I Masrur odgovori trgovcu: – S ljubavlju i drage volje! – pa pođe s njim, ali trgovac uđe

prije njega u kuću i reče ženi da će Masrur doći i da će se njih dvojica pogađati i zbratimiti. I Židov reče svojoj ženi: – Spremi za nas jednu lijepu sobu, a svakako i sama dođi da vidiš kako ćemo se zbratimiti. – Tako ti Alaha – reče mu žena – nemoj me voditi tome stranome čovjeku! Ja mu ne želim otići. – I muž joj ne reče ništa, ali naredi robinjama da donesu jela i pića, a potom pozva slavuja, ali on sletje Masruru na krilo, jer nije prepoznao svoga gospodara. I onda trgovac zapita Masrura: – O, gospodine, kako se zoveš? – A Masrur mu odgovori: – Zovem se Masrur! (A stvar bijaše u tome što je Židovljeva žena cijele noći izgovarala to ime.) I trgovac podigne glavu, pa vidje kako njegova žena gleda u Masrura i daje mu znake obrvom, te mu bijaše jasno da im je pošlo za rukom da ga izigraju. – O, gospodine – reče on Masruru – pričekaj me dok ne dovedem sinove svoga strica, kako bi i oni mogli prisustvovati našem bratimljenju. – A Masrur mu odgovori: – Učini onako kako si naumio! – I onda muž Zejn-al-Mavasife ustade i iziđe iz kuće, pa priđe toj sobi sa stražnje strane . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto pedeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je muž Zejn-al-Mavasife rekao 853.
Masruru: – Pričekaj me dok ne dovedem sinove svoga strica, kako bi i oni NOĆ
mogli prisustvovati našem bratimljenju – a da je potom otišao toj sobi sa stražnje strane. A na tome mjestu bijaše jedan visok prozor i dvoje zaljubljenih bijahu ispod njega, te trgovac priđe tome prozoru i poče gledati u njih, a oni ga ne vidješe. I Zejn-al-Mavasifa odjednom zapita svoju robinju Sukubu: – Kud je otišao tvoj gospodar! – A kad joj djevojka reče: – Izišao je iz kuće – Zejn-al-Mavasifa joj reče: – Zatvori vrata i stavi željezni zasun, i nemoj ih otvoriti dok on ne zalupa na njih, ali me najprije obavijesti o tome. – I robinja joj odgovori: – Tako ću i učiniti. – A Zejn-al-Mavasifin muž sve je to vidio i gledao. I on vidje kako je Zejn-al-Mavasifa uzela jednu čašu i namirisala je ružinom vodicom i mošusom, pa je prišla Masruru, na što je i on ustao i pošao joj u susret, uzviknuvši: – Alaha mi, tvoj je poljubac slađi od meda! – I Zejn-al-Mavasifa i Masrur počeše piti, dodajući čašu jedno drugom, a potom ga ona poškropi ružinom vodicom od glave do pete, te zamirisa cijela soba. I muž je sve to gledao, čudeći se njihovoj velikoj ljubavi, a srce mu se ispuni gnjevom i jarošću, jer bijaše veoma ljubomoran.

A potom muž priđe vratima, ali vidje da su zatvorena, te jako zalupa na njih, obuzet silnim gnjevom, a robinja reče: – O, gospođo, došao je moj gospodar! – Otvori mu vrata, ne dao mu Alah da se sretno vrati! – reče Zejn-al-Mavasifa, te Sukuba priđe vratima i otvori ih. – Zašto zatvaraš vrata? – zapita gospodar robinju, a ona mu odgovori: – Ona su bila tako zatvorena zato što si ti bio odsutan, a mi ih nismo otvarale ni noću ni danju. – Dobro si učinila, sviđa mi se to – reče njen gospodar, pa ode Masruru, smijući se i krijući svoju namjeru. I trgovac reče Masruru: – O, Masrure, oslobodi me bratimljenja na današnji dan – zbratimit ćemo se nekog drugog dana, a ne

danas. – Slušam i pokoravam se! Čini onako kako si naumio – odgovori mu Masrur. A potom on ode kući, a muž Zejn-al-Mavasife poče razmišljati o onome što ga je snašlo, ne znajući što da radi, jer bijaše veoma zbunjen. I on reče u sebi: – Čak me je i slavuj zaboravio, a robinje mi zatvaraju vrata ispred nosa i pristaju uz drugog čovjeka. – A zatim izgovori ove stihove, obuzet velikom tugom:

Dugo življaše Masrur naslađujući se njom
I za slast znađaše on do kraja života svog.

Dok zla je za me sudba, zla ona koju volim,
Te mi zbog toga srce sve jače gori i plamti.

Vedar mi život bješe, ali se završi sad,
A ja sam u njene draži zaljubljen kô i prije.

Oči mi vidješe onda ljepotu njenu svu,
A strast u meni planu i sad mi srce mori.

Dugo je i rado ona iz divnih usta svojih
Pojila mene vinom kad god sam žedan bio.

Zašto me ti, slavuju, ostavi kô i ona?
Zašto pozdrave šalješ zaljubljeniku drugom?

Očima svojim vidjeh ja čuda svakojaka,
I probudih se onda, a tvrdo spavah dotle.

I vidjeh da je draga izdala ljubav moju
I da sad ptica moja ne leti iznad mene.

Tako mi boga koji svima bićima sudi
I koji presudu svoju nikada ne odgađa,

Ja ću milom za drago vratit krvniku svom,
Koji se zbliži s njom zbog glupe glave moje.

A kad je Zejn-al-Mavasifa čula te stihove svoga muža, koljena joj zaklecaše, a lice joj požutje. I ona zapita svoju robinju: – Jesi li čula tu pjesmu? – Nikada u životu nisam čula takve stihove iz njegovih usta, ali neka sve to pripiše samome sebi – odgovori joj robinja.

A kad vidje da je to istina, muž Zejn-al-Mavasife poče prodavati sve što je imao u ruci, a u duši reče: – Ako ih ne udaljim iz njihova zavičaja, oni neće odustati od onoga što čine. – I on proda sva svoja imanja, pa napisa lažno pismo i pročita ga svojoj ženi, rekavši da su mu ga poslali sinovi njegova strica i da ga oni mole da im ode u pohode sa svojom ženom. – A koliko ćemo ostati kod njih? – zapita Zejn-al-Mavasifa muža, a on joj reče: – Dvadeset dana – te ona pristade da pođe, a zatim ga zapita: – Da li da povedem koju od svojih robinja? – Povedi Hububu i Sukubu, a Hutubu ostavi ovdje – odgovori joj muž. A potom trgovac pripremi lijepe nosiljke za žene, pa se i sam spremi za put. I Zejn-al-Mavasifa poruči Masruru: – Ako prođe rok koji su utvrdili, a mi se ne vratimo, znaj da se moj muž poslužio lukavstvom i da nam je razapeo neku zamku, ne bi li nas tako udaljio jedno od drugoga. Nemoj zaboraviti na

(STRANA 178 — 847. NOĆ)

I Zejn-al-Mavasifa se okrene Masruru, pa mu reče: — Hoćeš li crvene ili bijele figure? — a on joj odgovori: — O, gospodarice ljepotica i ukrase jutra, uzmi ti crvene, jer su one ljepše i više priliče tebi, a meni ostavi bijele . . .

ona uvjeravanja i one zakletve koje smo dali jedno drugome – ja se bojim njegova lukavstva i njegove podmuklosti.

A kad se muž Zejn-al-Mavasife spremio za put, ona poče tako plakati i ridati da nije imala mira ni noću ni danju, te je on poče grditi. I Zejn-al-Mavasifa vidje da će njen muž svakako poći na put, te pokupi svoje tkanine i svoje stvari, pa sve to preda na čuvanje sestri, rekavši joj šta joj se dogodilo, a potom plačući iziđe iz njene kuće. I ona se vrati kući, a onda vidje da je njen muž doveo deve i da je počeo tovariti svežnjeve na njih, a da je za nju pripremio najbolju devu. I Zejn-al-Mavasifa vidje da je neizbježan njen rastanak s Masrurom, te nije znala što da radi, ali se dogodi da je njen muž izišao iz kuće radi nekoga posla, a ona onda priđe prvim vratima, pa na njima napisa ove stihove...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto pedeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zejn-al-Mavasifa vidjela da 854. NOĆ
je njen muž doveo deve i da joj je bilo jasno da će otputovati, a da nije znala što da radi. I dogodi se da je njen muž izišao iz kuće radi nekoga posla, a ona onda priđe prvim vratima, pa na njima napisa ove stihove:

Golube domaći moj, pozdravi moga dragog,
Koga volim strasno, a sad se rastajem s njim.

Reci mu da ću uvijek tužna zbog toga biti
I žao će mi biti života tako lijepog.

I dragi moj će onda bezuman i sam biti
Jer radost minu naša, a čežnja morit će ga.

Radosni, sretni bjesmo, a dugo potraja to,
I mnogi dani i noći puni naslada bjehu.

Ali se prenusmo zatim, jer gavran zagrakta glasno
I dan rastanka našeg objavi iznenada.

Odosmo iz kuće mi, a ona pusta osta –
O, da smo mogli da je ne ostavimo nikada

A zatim Zejn-al-Mavasifa priđe drugim vratima, pa na njima napisa ove stihove:

Kad priđeš vratima ovim, pogledaj, Alaha ti,
Kako je krasan dragi u tami, a reci svima

Da plačem kad se sjetim da sam mu bliska bila
I da sad kraja nema suzama koje lijem.

A ako strpljenja nemaš za ono što ubi mene,
Prašinu uzmi rukom pa zaspi stihove ove.

A zatim na put pođi – na istok i na zapad,
I strpljiv budi uvijek – Alah je sudio to!

A potom priđe i trećim vratima, pa na njima napisa ove stihove:

Kad uđeš u kuću ovu, Masrure, tiho stupaj
I priđi vratima ovim, pa ove stihove čitaj!

Čuvaj ljubavni zavjet, ako je istinit bio! –
Tā dani za žene mnoge gorki su i slatki bili.

Masrure, Alaha ti, ne zaboravi je nikad,
Jer se radosti svih zbog tebe odrekla ona!

Oplakuj dane divne naslade i zbliženja,
Kad dolažaše ti, a ja zavjese bacah!

Sad i ti za nama pođi, Musrure, u kraj daleki,
Pa po morima roni i zemlje obiđi sve.

Daleko sad su one večeri zbliženja našeg –
Rastanka duboka tama pogasila ih je sve.

Alaše, čuvaj dane negdašnje radosti naše
U divnom vrtu nada, gdje smo kidali cvijeće!

Zašto ti dani nisu trajali dokle htjedoh? –
Alah je želio da svi dani dođu i prođu.

Da l' će se vratiti oni, a mi jedno drugom? –
Vjerna ću biti tebi, zavjet ću čuvati svoj.

I znaj da sve na svijetu u desnici je onog
Što iskonski svakom na čelo žig udara.

I ona zaplaka groznim plačem, pa se vrati u kuću plačući i ridajući, jer se sjećala svega što je prošlo, a zatim uzviknu: – Neka je slava Alahu koji nam je to sudio! – I onda je obuze još veća tuga zbog rastanka s dragim i sa zavičajem, te izgovori ove stihove.

Alah nek ti je sklon, o, opustjela kućo!
U tebi radosni dani završiše se svi.

Golube domaći moj, oplakuj neprestano
Onu što mjesec svoj napušta sada opet!

Masrure, tiho ridaj poslije gubitka našeg! –
Kad tebe nema, oči nemaju svijetlog dana.

O, kad bi vidjeti mog'o kako odlazim sada,
I kako u duši mojoj vatra sve jače gori!

Ne zaboravi vrijeme u vrtu provedeno,
Kad nas je gusto granje kao zavjesa krilo!

I Zejn-al-Mavasifa priđe mužu, i on joj pomogne da se popne na nosiljku koju bijaše načinio za nju. A kad se našla na devinim leđima, Zejn-al-Mavasifa izgovori ove stihove:

Alah nek ti je sklon, o, opustjela kućo! –
U tebi nesreću dugo podnosili smo mi.

O, da su prestali dani između zidova tvojih
I da je ljubav žarka ubila onda mene!

Tugujem u daljini, čeznem za rodnim krajem,
A ne znam, dragi, što se sad gogađa sa mnom.

Da mi je znati samo da li će povratak biti
Onako vedar kao što je nekada bio!

I muž joj reče: – O, Zejn-al-Mavasifo, nemoj tugovati zbog rastanka sa svojom kućom – uskoro ćeš se vratiti u nju – pa joj poče umirivati srce i tješiti je, a zatim oboje krenuše iziđoše iz grada. A kad pođoše putem, Zejn-al-Mavasifa vidje da se doista rastala sa svim, te joj se na dušu svali težak teret.

A Masrur je sve to vrijeme sjedio u svojoj kući i razmišljao o svome slučaju i o svojoj dragani. I njegovo srce osjeti da će se rastati s njom, te on skoči na noge istoga časa i trenutka, pa pođe k njenoj kući, a kad je došao tamo, vidje da su vrata na njoj zatvorena i da je Zejn-al-Mavasifa napisala neke stihove na njima. I on poče čitati ono što bješe napisano na prvim vratima, a kad pročita sve, pade na zemlju onesviješten. A potom se osvijesti, pa otvori prva vrata i priđe drugima, te tako vidje ono što Zejn-al-Mavasifa bješe napisala na njima, a pročita i ono što je bilo napisano na trećim vratima.

A kad je pročitao sve to, Masrur osjeti da su se smirila njegova čežnja i njegova ljubav, te pođe za draganom, koračajući sve brže, pa tako stiže karavanu. I on ugleda Zejn-al-Mavasifu na kraju karavane, a njen muž bijaše na početku karavane, zbog svojih stvari, pa priđe njenoj nosiljci i uhvati se za nju, plačući i tugujući zbog rastanka s njom i izgovarajući ove stihove:

O, da mi je znati zašto nas je strijela
Dugoga rastanka pogodila sada!

Kući tvojoj dođoh jednom, srećo moja,
S ljubavlju i strašću velikom u srcu,

Ali vidjeh onda ruševine same,
Te, ljubavlju moren, zajecah nad njima.

I zidove puste ja zapitah tvoje:
– Kuda ode ona što mi srce uze?

A oni rekoše: – Iz kuće je svoje
Otišla strast svoju tajeći u duši.

Stihove je one ispisala ona
Na vratima svojim u vjernosti svojoj.

A kad je Zejn-al-Mavasifa čula stihove, bilo joj je jasno da ih je izgovorio Masrur...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto pedeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zejn-al-Mavasifa čula te 855.
stihove i da joj je bilo jasno da ih je izgovorio Masrur, a da su onda zaplakale NOĆ
i ona i njene robinje. A potom ona reče: – Molim te, o, Masrure, da se vratiš

Alaha radi, kako te moj muž ne bi vidio pored mene! – I Masrur se onesvijesti poslije tih njenih riječi, a potom dođe k sebi, pa se oprosti s njom i izgovori ove stihove:

Gonilac njihov javlja da kreću zorom oni,
A vjetrić njegov glas raznosi na sve strane.

Osedlav deve svoje, pođoše na put brzo.
Karavana naprijed žuri, a vođe pjevaju glasno.

I zemljom kojom hode njihov se miris širi,
I oni sve brže idu preko doline ravne.

Ja ih zavoljeh dušom, ali odoše oni,
A toga jutra ja im ni traga ne mogoh naći.

Susjedi, ja ih nikad ostavit' nisam htio,
Te sada kvasim zemlju groznim suzama svojim

O, srce, što učini rastanak s dušom mojom!
Daleko sad su oni, a ja to želio nisam.

I Masrur ostade i dalje u blizini karavane, plačući i ridajući, a Zejn-al-Mavasifa ga je nagovarala da se vrati prije no što svane jutro, jer se bojala sramote. I Masrur priđe nosiljci u kojoj bijaše ona, pa se još s jednim pogledom oprosti s njom, a potom se onesvijesti. A kad dođe k sebi poslije duge nesvjestice, on vidje da putnici odlaze, te se okrene na onu stranu gdje bijahu putnici, pa udahnu vjetar odanosti i polako izgovori ove stihove:

Kad iz blizine njene vjetar puhne,
Zaljubljenik se na strast svoju jada.

Kada ga jutro zadahne svježinom,
On kao s neba da na zemlju pada.

Bolestan leži u postelji svojoj
I lije suze krvave, obilne.

Susjedi srce odniješe njegovo,
A goniocu njinom to je znano.

Čim vjetar zapuše, ja, Alaha mi,
Očima tražim srce odneseno.

A potom se Masrur vrati kući, obuzet najvećom tugom, pa vidje da tamo nema kolja[12] i da su draga bića napustila svoje boravište. A kad se vratio kući, njegova se duša uznemiri zbog svega toga i oči mu se ispuniše suzama, te tako uznemiren i tužan bijaše punih deset dana.

Eto što je bilo s Masrurom:

Što se pak tiče Zejn-al-Mavasife, njoj bijaše jasno da ju je njen muž uspio nadmudriti, jer je putovao s njom punih deset dana, a potom se nastanio u jednom gradu. I Zejn-al-Mavasifa napisa pismo Masruru, pa ga predade svojoj robinji Hububi, rekavši joj: – Pošalji ovo pismo Masruru, kako bi i on mogao saznati da me je Židov uspio nadmudriti i prevariti – a robinja uze pismo, pa ga posla Masruru. A Masruru bješe teško pri duši kad je primio

to pismo, te on gorko zaplaka, a zatim napisa pismo Zejn-al-Mavasifi i završi ga ovim stihovima:

Kako se sada mogu tješiti, draga, reci,
I kako da se tješi čovjek u vatri vreloj?

Kako je divno bilo doba koje je prošlo!
O, kad bi trenuci oni sada se vratiti mogli!

A kad je stiglo to pismo, Zejn-al-Mavasifa ga uze i pročita, a zatim ga preda svojoj robinji Hububi, rekavši joj: – Nemoj nikome odati to. – A njen muž otkri da se ona dopisuje s Masrurom, te odvede i nju i njene robinje u jedan drugi grad, a do toga grada putovao je s njima punih dvadeset dana.

Eto što je bilo sa Zejn-al-Mavasifom.

Što se pak tiče Masrura, njemu san ne bijaše ugodan, jer nije imao mira u duši, a strpljenje ga bješe izdalo. A dok je bio u takvome stanju, on zadrijema jedne noći i usni da mu Zejn-al-Mavasifa prilazi u jednom vrtu i da ga grli, a onda se prenu iza sna, ali je ne vidje. I njegov mu um odletje, srce mu se uznemiri, u očima mu se zavrtješe suze, a srce mu obuze najveće uzbuđenje, te izgovori ove stihove:

Pozdravljam onu koja u snu mi noćas dođe
I čežnju uzburka moju, pobudiv strast još veću.

A kad se prenuh poslije tog snoviđenja divnog
I dragog koje minu, ja bijah uzbuđen sav.

Da li će doista biti ono što usnih, draga,
I da l' ću ljubavnoj boljci ikada lijeka naći?

Čas će mi ruku dati, čas će me stisnut čvrsto
Uz grudi svoje ona, čas blagom tješiti riječju.

A kada jedno drugom kazasmo prijekore svoje
I kad mi suze mnoge zauvijek pokriše oči,

Iz usta njenih sočnih ja žeđ utažih svoju
Vinom što bješe divno kô mošus mirisavi.

A kad se iza sna prenuh, ja vidjeh da nje nema
I da su ostali samo strast moja i nemir moj.

I izbezumih se kad je divnu u snu ugledah,
A od vina se opih, mada ga ne okusih.

O, vjetre, Alaha ti, puhni, pozdravi dragu
Za kojom čeznem sada i kojoj mira želim!

I reci da je onaj koga poznaje ona
Ispio čašu smrti koju mu sudba dade.

A potom Masrur pođe k njenoj kući, neprestano plačući, pa tako dođe do nje i pogleda ono mjesto koje bijaše opustjelo, a pred očima mu bješe njen lik i činilo mu se da je ona sama pred njim. I vatra se razbukta u njemu, a obuze ga još veća tuga, te pade onesviješten . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto pedeset šesta noć, ona reče:

856. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Masrura obuzela tako velika tuga da je pao onesviješten. A kad je došao k sebi, on ponovo zaplaka i izgovori ove stihove:

Osjetih miris ambre, a i mirise njene,
Te pođoh, čežnjom moren, k njinom stanu pustom.

Boreć' se sa strašću svojom, bezuman stigoh tamo
I s tugom vidjeh da ih u njemu više nema.

Bolujem od rastanka, od čežnje i od tuge,
Jer nema dragih bića kojih se uvijek sjećam.

A kad je izgovorio te stihove, Masrur ču kako gavran grakće pored njene kuće, te uzviknu: – Neka je slava Alahu! Gavran grakće samo nad napuštenim boravištem! – A zatim ga opet obuze tuga, te poče uzdisati i izgovarati ove stihove:

Zašto li gavran grakće nad kućom ljubavi naše
I zašto pečati vreli cijelu utrobu peku?

Doba je ljubavi naše suviše brzo prošlo,
A srce tugujuć' roni po pučinama strasti.

Od čežnje umirem sada, strast mi u duši plamti,
Te pišem pisma strasna, al' ih ne šaljem nikom.

Tijelo je klonulo moje, jer ode moja draga.
O, jade! One noći da l' će se vratiti ikad?

O, vjetre, kad pred jutro u pohode još odeš,
Stani kraj kuće njene, pa pozdrav predaj moj!

A Zejn-al-Mavasifa je imala sestru koja se zvala Nasima, pa je ona gledala Masrura s jednoga visokog mjesta, i kad ga je vidjela u takvom stanju, ona zaplaka od tuge i izgovori ove stihove:

Dokle ćeš, plačući tako, u stan dolazit' njen?
Tà kuća tuguje već za gradiocem svojim!

Radost je vladala u njoj dok ukućani nisu
Otišli iz nje svi i sunca odnijeli sjajna.

Gdje li su mjeseci što blistahu u njoj? –
Zla sudba sve je odlike njihove zbrisala divne.

Sad zaboravi djevu koju si volio nekad
I gledaj da l' ćeš doći u kuću ovu opet!

Da tebe nije bilo, ona otišla ne bi,
Niti bi gavrana crnog vidio nad kućom njenom.

I Masrur sasluša te riječi i shvati te nanizane stihove, pa zaplaka groznim plačem. A sestra Zejn-al-Mavasife znala je za njihovu ljubav, za njihovu strast,

njihovu čežnju i njihovo bezumlje, te reče Masruru: – Tako ti Alaha, o, Masrure, ne približavaj se ovome boravištu, jer netko može vidjeti da dolaziš amo, pa može pomisliti da dolaziš radi mene. Ti si nagnao moju sestru da ode, pa hoćeš da i ja odem! Tȁ ti znaš da ova kuća ne bi ostala bez ukućana da nije bilo tebe; utješi se, dakle, i okani se toga – što je bilo, bilo je.

I Masrur sasluša njene riječi, pa zaplaka groznim plačem, a zatim joj reče: – O, Nasima, kad bih mogao letjeti, ja bih doista poletio od čežnje za njom. Kako da se utješim onda? – Sad ti ne može pomoći nikakvo lukavstvo, već moraš biti strpljiv – odgovori mu Nasima, a on joj reče: – Molim te da joj napišeš pismo, Alaha radi, a potom da mi doneseš njen odgovor, kako bi mi se umirilo srce i kako bi se ugasila vatra koja gori u meni. – S ljubavlju i zadovoljstvom! – odgovori mu Nasima, pa uze pero i papir, a Masrur joj poče opisivati svoju veliku čežnju i svoju borbu s mukama zbog rastanka, govoreći:

– Ovo pismo kazuje u pero bezumni, ožalošćeni, bijedni i napušteni čovjek, koji nema mira ni noću ni u dnevne sate i koji, naprotiv, plače i lije grozne suze. Očni kapci su mu oboljeli od suza, tuga mu se razbuktala u srcu, njegov jad već dugo traje, a sve češće je uzbuđen kao ptica koja je ostala bez svoga druga, te smrt brzo juri k njemu. O, kako patim zbog rastanka s tobom, o, kako čeznem za drugovanjem s tobom! Mršavost mi je izmučila tijelo, a od patnje prolijevam bujice suza. Sad mi je tjeskobno i u planinama i u ravnicama, a u svojoj velikoj čežnji za ljepojkom reći ću i ovo:

Za kućama njinim ja i sada čeznem
I sve više volim svu čeljad u njima.

I ljubavnu povijest ja vam poslah dugu,
A peharnik čašu moju strašću nali.

Otkad ste otišli i otkad živite
Daleko od mene, ja suze prolijevam.

O, vođo deva, u stan njihov svrati –
Tȁ sve jače vatra plamti u mom srcu.

Pozdravi mi dragu i reci joj onda:
– Samo tvoja usta izliječit' ga mogu.

Sudbina je za nj nemilosrdna bila
I strijelom rastanka probola mu srce.

Reci da me more i ljubav i čežnja
Otkad ode ona, a utjehe nema.

I kunem se strašću da ću biti vjeran
Zakletvama svojim i zavjetu danom.

Nikoga ne volim, vas ne zaboravljam,
Kako da se tješi zaljubljenik onda?

Pozdrave vam šaljem i želim vam mira,
A sve se to miješa s mošusom u pismu.

I njenu sestru Nasimu iznenadi Masrurova rječitost, a iznenadiše je i njegova divna svojstva i nježnost njegovih stihova. I ona se sažali na nj, te

zapečati pismo mirisnim mošusom i okadi ga mošusom i ambrom, a zatim ga preda jednom trgovcu, rekavši mu: – Ovo nemoj predati nikome, osim mojoj sestri ili njenoj robinji Hububi – a on joj reče: – S ljubavlju i drage volje!

A kad je pismo stiglo, Zejn-al-Mavasifa vidje da je ono napisano onako kako ga je sam Masrur kazivao u pero, jer je prepoznala u njemu njegovu dušu po njegovim izvanrednim osobinama. I ona poljubi to pismo, pa ga prinese očima i proli suze iz očnih kapaka, a zatim zatraži pero i papir, te napisa Masruru odgovor na njegovo pismo. A pošto mu opisa svoju čežnju, svoju strast i svoje uzbuđenje, ona mu reče da je srce vuče k dragome i požali mu se na svoje stanje i na ljubav prema njemu koja ju je satrla . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto pedeset sedma noć, ona reče:

857. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zejn-al-Mavasifa napisala Masruru odgovor na njegovo pismo i da mu je rekla u njemu: – Mome gospodaru i gospodaru kojem robujem, mome zapovjedniku i gospodaru mojih tajni i mojih priznanja. A zatim: uznemirena sam zbog bdjenja i sve više razmišljam; daleko sam od tebe, te ne mogu biti ustrajna, o, ti, čija ljepota zamračuje sunčevu i mjesečevu svjetlost! Čežnja me je zamorila i strast ubila, a kako i da ne budem takva kad spadam u one koji ginu? O, ljepoto ovoga svijeta i ukrase života, može li pijanka biti ugodna onome koji je prestao disati? Tà ja ne spadam u žive, već u mrtve. – A zatim Zejn-al-Mavasifa izgovori ove stihove:

Masrure, pismo je tvoje podstaklo želju moju. –
Tako mi Alaha, ja se ne tješim zaboravom.

Čim tvoj rukopis vidjeh, čežnja mi udove prože,
A samo suzama svojim žeđ utažiti mogu.

Da imam krila, ja bih još noćas poletjela. –
Ni voće ni prepelica ne prijaju mi više.

Otkad odoste vi, moj život – život nije,
Jer plamen rastanka više podnositi ne mogu.

A zatim Zejn-al-Mavasifa posu pismo mljevenim mošusom i ambrom, pa ga zapečati i posla po jednom trgovcu, kome reče: – Nemoj ga predati nikome, osim mojoj sestri Nasimi. – A kad je pismo stiglo, Nasima ga preda Masruru, a on ga poljubi i prinese očima, pa tako zaplaka da se onesvijestio.

Eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče muža Zejn-al-Mavasife, on je naslutio da se njih dvoje dopisuju, pa je sa svojom ženom i svojim robinjama prelazio iz jednoga mjesta u drugo, te mu Zejn-al-Mavasifa reče: – Neka je slava Alahu! Kud to odlaziš s nama i zašto nas sve više udaljuješ od našega rodnoga kraja? – Neću se zaustaviti dok s vama ne provedem godinu dana na putu, kako ne biste mogle dobivati Masrurova pisma – odgovori joj muž. – Vidjet ću kako ćete sad uzimati moj novac i davati ga Masruru, a od vas ću uzeti sve ono što mi je

nestalo, pa ću vidjeti da li vam Masrur može pomoći i da li vas može osloboditi iz mojih ruku!

A potom Židov ode jednome kovaču i pogodi se s njim da mu načini tri lanca za te žene. I on donese te lance, pa im svuče svilene haljine, a obuče im haljine od kostrijeti i okadi ih sumporom. I onda dovede kovača, pa mu reče: – Metni te lance na noge ovih robinja! – i privede mu najprije Zejn-al-Mavasifu, a kovač, videći njenu ljepotu, upita Židova: – Što su zgriješile ove robinje? – a ovaj mu odgovori: – To su moje robinje, a one su mi ukrale novac, pa su pobjegle od mene. – Nek Alah opovrgne tu tvoju pretpostavku! – uzviknu kovač. – Da je ta djevojka u kući kadije nad kadijama i da se svakoga dana po hiljadu puta ogriješila o njega, on joj to ne bi zamjerio, te joj ne možeš metnuti željezni lanac na noge.

I on poče moliti i salijetati Židova da joj ne metne lanac na noge i da je ne okuje, a Zejn-al-Mavasifa vidje kako se on zalaže za nju, te reče Židovu: – Alaha ti, nemoj me voditi tome tuđem čovjeku! – A kako si odlazila Masruru? – zapita je Židov, ali mu ona ne odgovori. I Židov prihvati kovačevu molbu, pa njoj metnu na noge jedan mali lanac, a druge dvije robinje okova u teške lance. A Zejn-al-Mavasifa i njene robinje nosile su haljine od kostrijeti i danju i noću, mada je tijelo Zejn-al-Mavasife bilo tako meko da nije podnosilo ništa tvrdo, te tako sve one omršavješe i promijeniše se u licu. Što se pak tiče kovača, njemu obuze srce velika ljubav prema Zejn-al-Mavasifi, te on ode kući obuzet velikom tugom i izgovori ove stihove:

Nek ti se ruka ona osuši sad, kovaču,
Što joj žile i noge okova lancem teškim! –

Okovao si noge te gospodarice nježne
Koja je čudo pravo među ljudima svima.

Da si pravedan bio, mjesto željeznih grivni,
Zlatne bi ti zacijelo na noge metnuo njene.

Kad bi je tako lijepu vidio kadija sam,
Žao bi mu je bilo, pa bi joj stolicu dao.

A dok je kovač izgovarao te stihove, kadija nad kadijama prođe pored njegove kuće. I on posla ljude da mu dovedu kovača, a kad je ovaj došao, on ga zapita: – O, kovaču, koja je ta čije ime izgovaraš i koju si zavolio srcem? – A kovač ustade pred kadijom, pa mu poljubi ruke i uzviknu: – Neka bi Alah dao da dugo potraju dani našega gospodara kadije i da mu život bude dug! To je jedna djevojka, a ona je takva i takva. – I kovač poče opisivati kadiji ljepotu, draženost, skladnost, otmjenost i savršenstvo te djevojke – njeno divno lice, njen tanak struk i njenu tešku zadnjicu, a potom mu reče da je ona ponižena i zatvorena, da je okovana u lance i da dobiva malo hrane. I kadija mu reče: – O, kovaču, pokaži joj put koji vodi k mojoj kući i dovedi mi je, pa ću ja kazniti onoga koji joj čini nažao. Ti si uzeo robinju na svoj vrat, pa će te Alah kazniti na dan uskrsnuća ako joj ne pokažeš put koji vodi

k mojoj kući. – I kovač reče kadiji: – Slušam i pokoravam se! – pa se istoga časa i trenutka uputi kući Zejn-al-Mavasife, ali vidje da su vrata zatvorena. I on onda ču nježan govor koji je potjecao iz tužnoga srca, a ču i ove stihove koje je Zejn-al-Mavasifa izgovarala u to vrijeme:

Bijah u rodnom kraju, pored dragoga svoga,
Koji je ljubavlju svojom punio pehar naš.

I pismo iz njega tada, radošću obuzeti,
A ništa ne pomuti večeri i jutra naša.

I provodismo dane, radosni i živahni,
Kraj čaše i lutnje, veselo pjevajući.

Ali nas sudba zla razdvoji iznenada –
Dragi mi ode onda, vrijeme drugarstva prođe.

O, kad bi rastanka gavran sad odletio nekud!
O, kad bi zasjala zora ljubavi i zbliženja!

I kovač sasluša te nanizane stihove, pa se tako rasplaka da mu suze potekoše iz očiju kao kiša iz oblaka, a potom zalupa na vrata. – Tko je pred vratima? – zapita ga žena, a on joj odgovori: – Ja, kovač – i reče joj ono što mu bijaše kazao kadija, a saopći joj i to da on hoće da mu ona ode i da mu izloži svoju stvar, jer želi kazniti onoga koji joj je činio nažao . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto pedeset osma noć, ona reče:

858. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kovač rekao Zejn-al-Mavasifi da kadija hoće da mu ona ode sa svojom robinjom, kako bi mu mogla izložiti svoju stvar, jer on želi da se osveti njihovu krvniku i da ga kazni za ono što im je učinio. I Zejn-al-Mavasifa kaza kovaču: – Kako da mu odemo, kad su vrata zatvorena i kad imamo lance na nogama, a ključevi su kod Židova? – Ja ću načiniti ključeve za katance, pa ću otvoriti vrata, a skinut ću i vaše lance – odgovori kovač Zejn-al-Mavasifi, a ona mu reče: – A tko će nam pokazati kadijinu kuću? – Ja ću vam je opisati – reče joj kovač. – A kako da odemo kadiji u ovim haljinama od kostrijeti, koje su okađene sumporom? – reče Zejn-al-Mavasifa kovaču, a on joj odgovori: – Kadija vam neće zamjeriti što tako izgledate.

I kovač priđe kući istoga časa i trenutka, pa načini ključeve za katance i otvori vrata, a zatim skine lance koje su žene imale na nogama, pa ih izvede iz kuće i pokaza im put koji je vodio kadijinoj kući. I onda robinja Hububa svuče svojoj gospođi haljinu od kostrijeti koju je ona imala na sebi, pa je odvede u kupatilo i okupa je, a zatim joj obuče svilenu haljinu, te Zejn-al-Mavasifa opet dobi onakvu boju lica kakvu je imala ranije. A Židov u to vrijeme bijaše odsutan, na njihovu veliku sreću, jer ga neki trgovac bijaše pozvao na gozbu. I Zejn-al-Mavasifa se udesi što je mogla bolje, pa pođe kadijinoj kući, a kadija skoči na noge čim ju je ugledao. I ona pozdravi kadiju nježnim

govorom i lijepim riječima, bacajući na nj u isto vrijeme i strijele svojih pogleda. – Neka bi Alah dao dug život našem gospodaru kadiji i neka bi ulio snage onome koga on brani! – reče ona kadiji, a zatim mu ispriča što je sve učinio kovač i kako je bio plemenit prema njoj, a reče mu i to da ju je Židov udarao na takve muke da je od njih gubila svijest.

A potom djevojka reče kadiji da im prijeti smrtna opasnost, a da se nikako ne mogu osloboditi, te je kadija zapita: – O, djevojko, kako se zoveš? – Zovem se Zejn-al-Mavasifa, a moja robinja se zove Hububa – odgovori djevojka kadiji, a on uzviknu: – Baš ti priliči to ime,[13] a ono je u skladu s onim što označuje! – I Zejn-al-Mavasifa se osmjehnu, pa pokri lice, a kadija joj reče: – O, Zejn-al-Mavasifo, imaš li muža ili ga nemaš? – Nemam muža – odgovori djevojka kadiji, a on je zapita: – A koje si vjere? – Moja je vjera – islamska vjera, a to je vjera najboljeg čovjeka među ljudima – odgovori mu djevojka. – Zakuni mi se božanskim zakonom i znamenjima i poukama koje on sadrži da ispovijedaš vjeru najboljeg čovjeka među ljudima – reče kadija djevojci, te mu se ona zakle i izgovori simbol vjere, a on je onda zapita: – Kako ti je prošla mladost s tim Židovom? – Znaj, o, kadijo – neka bi Alah dao da dugo poživiš u zadovoljstvu, da postigneš ono što želiš i da svoja djela završiš dobrim djelima! – reče Zejn-al-Mavasifa – da mi je otac ostavio pedeset hiljada dinara poslije svoje smrti i da je taj novac dao u ruke tome Židovu, s tim da on trguje služeći se njime, a dobit dijeli sa mnom, ne krnjeći glavnicu, po propisima božanskoga zakona. A kad mi je otac umro, Židov me poželje i zaprosi me od majke, ali mu ona reče: – Kako da je izvedem iz njene vjere i da od nje načinim Židovku? Ja ću te prijaviti vlastima, Alaha mi! – I Židov se poboja da ona to ne učini, pa uze novac i pobježe u grad Aden, a mi saznasmo da je on u Adenu, te odosmo tamo da ga potražimo. A kad se sastasmo s njim, on nam reče da trguje i da kupuje jednu robu za drugom, pa nas je tako zavaravao sve dotle dok nas nije zatvorio i okovao. I on nas je udarao na najgore muke, a mi smo tuđinke, te nemamo nikoga da nam pritekne u pomoć, osim velikog Alaha i našega gospodara kadije.

I kadija sasluša tu povijest, pa zapita robinju Hububu: – Da li je ovo tvoja gospođa, da li ste vi strankinje i da li ona doista nema muža? – a ona mu odgovori: – Jest! – I onda kadija uzviknu: – Oženi me njome, a ja se obavezujem da oslobodim roba, da postim, da odem na hadžiluk i da dijelim milostinju ako ne kaznim toga psa i ako mu ne uzvratim ono što je on učinio vama! – I Hububa mu odgovori: – S pažnjom i pokornošću! – a on joj reče: – Idi sad, pa umiri svoje srce i srce svoje gospođe, a ja ću sutra, ako ushtije veliki Alah, poslati ljude po onoga bezbožnika, pa ću ga kazniti za ono što vam je učinio i udarit ću ga na takve muke da ćeš se i sama čuditi.

I djevojka poželje svako dobro kadiji, pa ode iz njegove kuće, a njega ostavi tužna, izbezumljena, obuzeta čežnjom i strašću. A potom Hububa i njena gospođa zapitaše ljude gdje se nalazi kuća drugoga kadije, a oni im je pokazaše. I one odoše drugome kadiji, pa i njemu saopćiše ono što bijahu

saopćile i prvome, a to isto učiniše i s trećim i četvrtim kadijom, te tako Zejn-al-Mavasifa izloži svoju stvar svoj četvorici kadija. I svaki je kadija molio Zejn-al-Mavasifu da se uda za nj, te ona svima reče: – Dobro! – a nijedan kadija nije znao što je bilo s ostalima. I tako su sve kadije željele Zejn-al-Mavasifu, a Židov nije ništa znao o svemu tome, jer je bio u onoj kući u kojoj bijaše priređena gozba.

A kad nastade jutro, robinja ustade, pa obuče Zejn-al-Mavasifi najljepše haljine, a zatim ode s njom u sudnicu, gdje bijahu sve kadije. I Zejn-al-Mavasifa vidje da su svi suci u sudnici, te podigne veo i otkri lice, pa ih pozdravi, a oni joj uzvratiše pozdrav, jer su je svi poznavali. A jedan je sudac pisao, pa mu pero ispade iz ruke; drugi je razgovarao, pa mu se jezik poče zapletati, a treći je nešto računao, pa pogriješi u računu. I suci rekoše djevojci: – O, djevojko divnih osobina i rijetke ljepote, neka ti srce bude sasvim spokojno! Mi ćemo svakako kazniti onoga koji ti je činio nažao i pomoći ćemo ti da postigneš ono što hoćeš – a ona im poželi svaku sreću, pa se oprosti s njima i ode...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto pedeset deveta noć, ona reče:

859. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zejn-al-Mavasifa poželjela svako dobro sucima, a zatim se oprostila s njima, pa onda otišla. A Židov bijaše za sve to vrijeme u kući svojih prijatelja, na gozbi, i nije znao ništa o svemu tome. I Zejn-al-Mavasifa se poče obraćati izvršiocima zakona i ljudima koji su se služili perom, moleći ih da je obrane od sumnjivoga neznabošca i da je spasu muka na koje ju je on udario. I ona zaplaka, pa izgovori ove stihove:

Bujicu suza prolij, oko moje –
Njome ću, možda, ugasiti tugu!

Haljinu svilenu, svu izvezenu,
Nošah, a sad je monaška na meni.

O, kad bi znao što je sa mnom sada,
Masrure, sram taj ti podnio ne bi!

Hububu u lance bacio je ropske
Onaj što u božji ne vjeruje sud.

Židova i vjere odrekoh se njine,
Pa sad i ja bolju vjeru ispovijedam.

I ničice padoh pred bogom što prašta
Po Muhamedovim zakonima svetim.

Ljubav našu nemoj zaboravit' nikad,
Masrure, i zavjet i zakletve naše!

Voleći te, ja na tvoju vjeru prijeđoh,
Krijući od svakog svoju ljubav strasnu.

Što brže mi dođi, ako me još voliš,
Kô plemenit čovjek koji ne oklijeva!

I ona napisa pismo i u njemu spomenu sve što je Židov učinio s njom od početka do kraja, pa doda i ove stihove, a potom presavije pismo i preda ga svojoj robinji Hububi, rekavši joj: – Čuvaj ovo pismo u njedrima dok ga ne pošaljemo Masruru!

A dok se sve to zbivalo, odjednom u kuću banu Židov, pa vidje da se one raduju nečemu. – Čemu se to radujete? Da vam nije stiglo pismo od vašeg prijatelja Masrura? – zapita ih on, a Zejn-al-Mavasifa mu odgovori: – Nas nitko ne može obraniti od tebe, osim velikog Alaha koji će nas izbaviti, te nas više nećeš kinjiti. Ako nas ne vratiš u našu zemlju i u naš rodni kraj, mi ćemo te sutra tužiti upravitelju ovoga grada i njegovim sucima. – A tko vam je skinuo lance s nogu? – zapita Židov. – Ja ću svakako naručiti po jedan lanac od deset ritala za svaku od vas, pa ću vas tako okovane voditi oko grada. – Ti nama kopaš jamu, a sam ćeš u nju pasti, ako ushtije veliki Alah – reče mu Hububa – a nastradat ćeš i zbog toga što si nas odveo iz našeg rodnog kraja. Sutra ćeš i ti stajati s nama pred upraviteljem ovoga grada.

I tako to potraja do jutra, a potom Židov ustade i ode kovaču, pa zatraži od njega da mu načini lance za žene. I onda ustade Zejn-al-Mavasifa, pa sa svojom robinjom pođe u sudnicu, s zatim sve one uđoše u nju. I Zejn-al-Mavasifa vidje kadije, pa ih pozdravi, a svi joj oni odzdraviše. I kadija nad kadijama reče onima koji bijahu oko njega: – Ova je žena tako divna i blistava da se u nju zaljubljuje svaki čovjek koji je vidi, a sve ljude smiruje njena ljepota i njena dražesnost. – A zatim kadija posla s njom četiri poslanika, koji bijahu šerifi, rekavši im: – Dovedite mi u najgorem stanju čovjeka koji joj je činio nažao!

Eto što je bilo s njom.

Što se pak tiče Židova, on je uzeo lance za žene koje mu bijaše načinio kovač, pa je pošao svojoj kući, ali nije našao nikoga u njoj, te je izgubio glavu. A dok se to zbivalo, kadijini poslanici ga odjednom ščepaše, pa ga počeše žestoko udarati i vući, okrenuvši mu lice prema zemlji. I oni ga odvukoše kadiji, a onda kadija dreknu na nj i reče: – Teško tebi, o, Alahov neprijatelju! Zar si dotle dospio da činiš ono što si učinio? Ti si odveo ove žene iz njihova rodnoga kraja i ukrao im novac, pa sad hoćeš od njih načiniti Židovke. Zar hoćeš da muslimane preobratiš u nevjernike? – O, gospodaru, to je moja žena – reče Židov, a kadije dreknuše na nj poslije tih njegovih riječi i rekoše: – Bacite toga psa na zemlju, pa ga udarajte sandalama po licu! Isprebijajte ga na mrtvo ime, jer se takav grijeh ne može oprostiti.

I ljudi svukoše Židovu njegovo svileno odijelo, pa mu obukoše haljinu od kostrijeti koju je nosila Zejn-al-Mavasifa, a zatim ga baciše na zemlju, iščupaše mu bradu i izudaraše ga sandalama po licu. A potom kadijini ljudi metnuše Židova na jednoga magarca, okrenuvši mu lice magarčevoj zadnjici, pa mu dadoše u ruke magarčev rep, a sami povedoše magarca na kojem je on sjedio, i tako su ga vodili sve dotle dok nisu obišli cio grad. A potom ga ljudi vratiše kadiji, veoma ponižena, pa kadije doniješe presudu da mu se odsijeku ruke i noge, a zatim da se raspne. – I prokletnik se zbuni kad je čuo te riječi, a

razum mu se smuti, te uzviknu: – O, gospodo suci, što hoćete od mene? – A suci mu odgovoriše: – Reci: – Ova žena nije moja i novac je njen, a ja sam se ogriješio o nju, jer sam je odveo iz njenoga rodnoga kraja. – I Židov izgovori to, a kadije napisaše potvrdu o njegovu priznanju i uzeše novac od njega, pa predadoše Zejn-al-Mavasifi i novac i tu potvrdu. I Zejn-al-Mavasifa ode iz sudnice, dovodeći u zabunu um svih onih koji je vidješe tako lijepu i dražesnu, a svaki kadija bijaše uvjeren da će ona, radi svoga posla, otići baš njemu.

A kad se vratila u svoju kuću, Zejn-al-Mavasifa prikupi sve što joj bijaše potrebno, a zatim sačeka da dođe noć, pa uze sve što bijaše lako za nošenje i skupocjeno i pođe sa svojim robinjama po mrkloj noći. I ona je išla puna tri dana i tri noći, i eto što je bilo sa Zejn-al-Mavasifom.

Što se pak tiče kadija, oni narediše svojim ljudima da zatvore muža Zejn-al-Mavasife, te ga oni zatvoriše po njenu odlasku . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto šezdeset noći, ona reče:

860. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su kadije naredile svojim ljudima da zatvore Židova, muža Zejn-al-Mavasife. A kad nastade jutro, kadije i svjedoci počeše očekivati Zejn-al-Mavasifu, ali ona ne ode nijednome od njih. I onda reče onaj kadija kome ona najprije bijaše otišla u kuću: – Danas hoću da se prošetam izvan grada – treba da tamo obavim neki posao. – I on uzjaha mazgu, a povede i slugu, pa poče obilaziti gradske uličice uzduž i poprijeko i tražiti u njima Zejn-al-Mavasifu, ali ne ču ništa o njoj.

A dok je tako jahao, on odjednom vidje da su se i ostale kadije razmiljele po gradu, jer je svaki od njih mislio da se Zejn-al-Mavasifa nije dogovorila ni s kim drugim, već samo s njim. I prvi kadija zapita ostale zašto su izišli iz svojih kuća i zašto su se razmiljeli po gradskim uličicama, a oni mu rekoše što je i kako je, te tako on vidje da je njihovo stanje nalik na njegovo stanje, a da su njihova pitanja nalik na njegovo pitanje. I svi oni počeše tražiti Zejn-al-Mavasifu, ali ne čuše ništa o njoj, te odoše svojim kućama bolesni i legoše u bolesničku postelju. A potom se kadija nad kadijama sjeti kovača, te posla ljude da mu ga dovedu, a kad se kovač našao između njegovih ruku, on ga zapita: – O, kovaču, znaš li što je bilo s onom djevojkom kojoj si pokazao moju kuću? Alaha mi, ako mi ne kažeš što je bilo s njom, ja ću te išibati bičevima. – I kovač sasluša te kadijine riječi, pa izgovori ove stihove:

Doista, ona koja osvoji srce moje,
Osvoji ljepotu svu, a ne ostavi je nikom.

Kao gazela gleda, na ambru miriše sva,
Na sunce, jezersku vodu i granu nalik je vitku.

A zatim kovač uzviknu: – Alaha mi, o, gospodaru, moje je oči nisu vidjele od onoga časa kad me je lišila svoga plemenitog prisustva. A ona je osvojila moje srce i moj razum, pa sad samo o njoj govorim i za nju se brinem, a kad

sam otišao u njenu kuću, nisam je našao, niti sam vidio koga da mi što kaže o njoj, te bi čovjek rekao da je zaronila u morsku pučinu ili da ju je netko odnio na nebo.

I kadija sasluša njegove riječi, pa tako ciknu da zamalo ne ispusti dušu, a zatim uzviknu: – Alaha mi, nije ni trebalo da je vidim! – I kovač ode, a kadija pade u postelju, jer ga bijaše izdala snaga zbog djevojke, pa to isto snađe i svjedoke i ostale kadije, te im počeše dolaziti liječnici, mada za njihovu bolest ne bijaše potreban liječnik. A potom ugledni ljudi odoše prvome kadiji, pa ga pozdraviše i zapitaše što mu je, a on uzdahnu i odade im ono što mu bijaše na duši, izgovorivši ove stihove:

Ne korite me više – dosta je bola moga:
Kadija novi nek bude odsada sudac vaš!

Nek' mi oprosti onaj što me zbog strasti kori
I nek ne grdi onog koga ubija ona.

Kadija bijah ja vaš, a sreća služila me
Dok na položaju bijah i perom svoj potpis stavljah.

Al' me pogodi strijela – a od nje lijeka nema –
Iz oka djevojke divne što dođe i krv mi proli.

Nijedna muslimanska tužiteljica nije joj ravna,
Jer u ustima ima nisku bisera sjajnog.

Pogledah lice divno, a mjesec onda zasja
I pojavi se usred mrkloga noćnog mraka.

I lice vidjeh svijetlo, i osmijeh njen čudesni. –
Tȁ sva je lijepa ona, od glave pa do peta!

Tako mi Alaha, ja još ne vidjeh djevojke takve
Međ' Arabljanima svima i nearabljanima.

Nešto je divno ona tad obećala meni,
Rekavši: Kadijo, znaj, ispunit ću ti želju!

Eto vam i moga sna i iskušenja moga. –
Ne pitajte me više o jadu mome, ljudi!

A kad je izgovorio te stihove, kadija zaplaka groznim plačem i samo jedanput jauknu, a duša mu se rastade s tijelom. I ljudi koji bijahu došli vidješe to, te ga okupaše i zamotaše u pokrov, pa se pomoliše Alahu nad njim, a zatim ga sahraniše i ispisaše mu nad grobom ove stihove:

Zaljubljenička svojstva bjehu u duši onog
Što u grob leže ovaj, usmrćen zlobom dragog.

Međ' stvorenjima ljudski sudac bijaše on.
A pero mu je bilo jače od ljutog mača.

Ali presudu njemu izreče ljubav sama. –
Nikad se gospodar tako pred robom ne ponizi!

A potom ljudi rekoše: – Neka mu se smiluje Alah! – pa odoše drugome kadiji, a s njima pođe i liječnik, ali taj kadija ne bijaše povrijeđen i ne osjećaše nikakve bolove, te mu liječnik nije bio potreban. I ljudi ga zapitaše što mu je i čime mu je zaokupljen um, a on im reče što je bilo s njim, te ga oni počeše grditi i koriti zbog toga. I kadija onda odgovori tim ljudima, polako izgovarajući ove stihove:

Ona je kriva tome: ne korite me –
    Pogodio me je strijelac strijelom svojom.

Hububa mi je došla, robinja njena,
    Što dane sudbe broji već godinama,

A s njom djevojka dođe čije je lice
    I od mjeseca ljepše u noćnome mraku.

Potuži mi se onda, onako lijepa,
    A iz očiju suze potekoše joj.

Ja ne čuh riječi njenih, već je pogledah
    I razboljeh se tad od osmijeha njena.

Dušu mi uze i ode – kud li ode?
    A ja, kô talac ljubavi, ostah sam.

Eto što sa mnom bi. Sažalite se na me,
    A za suca svog uzmite slugu moga!

A potom i on jauknu, a duša mu se rastade s tijelom. I ljudi ga opremiše i sahraniše, pa rekoše: – Neka mu se smiluje Alah! – a zatim odoše trećem kadiji, pa vidješe da je i on bolestan. I tako se i trećem kadiji dogodi ono isto što se bješe dogodilo s drugim, pa to snađe i četvrtoga, te ljudi vidješe da su se svi oni bili razboljeli od ljubavi prema Zejn-al-Mavasifi, a od ljubavi prema njoj bijahu se razboljeli i svjedoci, jer su umirali od ljubavi svi oni koji bijahu vidjeli Zejn-al-Mavasifu, a ako netko nije umro, on je živio boreći se sa svojom uzburkanom strašću . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šezdeset prva noć, ona reče:

861. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su ugledni građani zatekli sve suce i svjedoke bolesne od ljubavi prema Zejn-al-Mavasifi, jer su umirali od ljubavnog zanosa svi oni koji su je vidjeli, a ako tko i nije umro, on je živio boreći se sa svojom uzburkanom strašću i svojom velikom ljubavlju prema njoj – neka im se svima smiluje Alah!

Eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče Zejn-al-Mavasife, ona je putovala nekoliko dana, idući sve brže, pa je tako prevalila velik dio puta. I dogodi se da je ona sa svojim robinjama pošla putem koji je vodio pored jednog manastira, a u tome manastiru bijaše jedan veliki monah, po imenu Danis, i četrdeset njegovih patricija. I Danis vidje kako je lijepa Zejn-al-Mavasifa, pa iziđe iz manastira i pozva je, rekavši joj: – Odmarajte se kod nas kojih desetak dana, a potom opet krenite na put – te se ona zadrža sa svojim robinjama u tome manastiru.

A kad one ostadoše tako i kad Danis vidje kako je ona lijepa i dražesna, njegova se vjera izopači, a djevojka ga toliko zanese da joj poče slati jednoga patricija za drugim, moleći je da se sprijatelji s njim, ali se u nju zaljubiše svi oni koje joj on bijaše poslao, pa je počeše navoditi i na grijeh, a ona im se izvinjavala i odbijala ih. I tako joj Danis posla svih četrdeset patricija, šaljući ih jednoga za drugim, a svi je oni zavolješe čim je ugledaše, te je počeše sve više nagovarati i navoditi na grijeh, ne spominjući joj Danisa, a ona ih je odbijala i odgovarala im najoštrijim riječima. A kad ga izdade strpljenje i kad ga obuze još veća strast, Danis reče u sebi: – Netko je izrekao ovu poslovicu: - Tuđa ruka svrab ne češe, a čovjek može pobjeći samo svojim nogama – pa ustade i zgotovi jedno izvrsno jelo, a zatim ga sâm odnese Zejn-al-Mavasifi (a to bijaše devetog od onih deset dana odmora koje je valjalo da Zejn-al-Mavasifa provede u manastiru, jer se tako bješe dogovorila s Danisom). I monah stavi jelo pred nju, pa reče: – Izvoli, u božje ime! To je najbolja hrana koju imamo – a djevojka pruži ruke i reče: – U ime milostivog, milosrdnog Alaha! – pa poče jesti sa svojim robinjama.

A kad je djevojka završila objed, monah joj reče: – O, gospođo, hoću da ti izgovorim neke stihove. – Izgovori ih – reče djevojka Danisu, a on izgovori ove stihove:

Obrazom i pogledom osvojila si mi srce,
Te sad spominjem tebe u stihu i u prozi.

Da l' ćeš odgurnut' onog koga iznuri ljubav?
Tâ ljubav mori mene i kada snove snivam.

Bezuman i satrven ja sam zbog tebe sad –
Za manastir i ne hajem, a ni za život svoj.

O, grano nježna, krv se zbog tebe proli moja. –
Tâ sažali se na me i moja jadanja čuj!

I Zejn-al-Mavasifa sasluša te stihove, pa odgovori na monahovu pjesmu ovim stihovima:

Ti za zbliženjem čezneš, al' se ne nadaj tome
I o tome više nikad ni pitati me nemoj!

Duša nek ti ne gori za onim što neće biti. –
Požuda i strah uvijek bliski su jedno drugom.

I Danis sasluša te stihove, pa se vrati u svoju ćeliju zamišljen, jer nije znao što da radi s djevojkom, a tu je noć proveo da ne može biti gore. A kad se spustila noć, Zejn-al-Mavasifa ustade, pa reče svojim robinjama: – Hajdemo, jer ne možemo izići na kraj s četrdesetoricom monaha, a svi me oni navode na grijeh! – I robinje joj odgovoriše: – S ljubavlju i drage volje! – pa pojahaše konje i iziđoše na manastirska vrata . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šezdeset druga noć, ona reče:

862. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Zejn-al-Mavasifa i njene robinje izišle noću iz manastira i da su neprestano putovale dok nisu ugledale jednu karavanu. I one se umiješaše u tu karavanu, pa odjednom vidješe da je to karavana iz grada Adena, u kojem je živjela Zejn-al-Mavasifa. I Zejn-al-Mavasifa ču da ljudi u karavani razgovaraju o onome što se dogodilo s njom, pa tako saznade da su i kadije i svjedoci umrli od ljubavi prema njoj, da su građani odredili druge ljude za kadije i svjedoke, a da je njen muž pušten iz tamnice. A kad je čula sve to, Zejn-al-Mavasifa se okrene svojim robinjama, pa zapita Hububu: – Zar ne čuješ što se govori? – a Hububa joj odgovori: – Kad si zanijela monahe koji vjeruju da im pobožnost nalaže da se pribojavaju žena, što li tek može biti s kadijama koji vjeruju da u islamu nema neženstva! Ali mi ćemo otići u svoj rodni kraj dok o tome još nitko ništa ne zna. – I one pođoše, trudeći se da idu što brže, i eto što je bilo sa Zejn-al--Mavasifom i njenim robinjama.

Što se pak tiče monaha, oni odoše Zejn-al-Mavasifi čim nastade jutro, jer je htjedoše pozdraviti, ali nađoše pusto ono mjesto na kojem je ona bila, te im se zbog toga ugnijezdi bolest u utrobama. I prvi monah podera svoju odjeću, pa poče izgovarati ove stihove:

Hodite brzo amo, o, prijatelji moji,
Jer se ja uskoro moram rastati s vama!

Duša je moja puna ljubavnih patnji sada,
A u srcu se kriju uzdasi smrtne strasti.

Djevojku ja zavoljeh što dođe u naš kraj –
Samo je mjesecu sjajnom na nebu ravna ona.

Ali je otišla ona, a ja ubijen ostah,
Jer me pogodi strijelom od koje umrijet' moram.

A potom drugi monah izgovori ove stihove:

Vi ste dušu odnijele, smilujte se
Na mene jadnog, pa se opet vratite amo!

Odoše one, a ja za odmor više ne znam.
Daleko sad su one, a uho čuje im glas.

Daleko sad su one i boravište njino.
O, kad bi se u snu bar pojaviti htjele!

Srce su odnijele moje, a mene ostavile
Da lijem suze grozne, koje me obliše sveg.

A potom treći monah izgovori ove stihove:

Duša i srce moje crtaju sliku vašu,
A srce i sve u meni jedva vas čeka sad.

Svaka je riječ o vama od meda slađa meni,
A usta su je puna, i grudi, i duša moja.

Kô čačkalica sada zbog vas sam tanak ja,
Jer strast me mori, a u pučinu suza tonem.

U snu mi dođite bar! Možda će obrazi moji
Odmora onda naći, jer me od suza bole.

A potom i četvrti monah izgovori ova dva stiha:

Onijemjeli jezik može reći samo
Da je ljubav uzrok boljkama i patnji.

O, mjeseče puni, ti dostojan si neba,
Pa te zato volim kô bezumnik pravi!

A potom peti monah izgovori ove stihove:

Mjesec volim taj što nježan je i stasit,
A i struk njen tanak što u bijedi čezne.

Od ljubavi te sad cijela mi duša gori,
A ubi okrutno me ona usred noćnoga mraka.

Na obrazu mome sada, suze su crvene,
A one mi svejednako kao kiša teku.

A potom šesti monah izgovori ove stihove:

Ubijaš onoga s kojim se rastaješ,
O, grano vitka što te sreća prati!

Na tugu se i strast žalim tebi sada,
O, ti što ti ruže na obrazu plamte!

Zar pobožan nije onaj što te voli
I zar se ne klanja do pasa i zemlje?

A potom sedmi monah izgovori ove stihove:

Dušu mi zatvori on i suze izmami mi,
A strasti maha dade, te strpljiv nisam više.

O, divno lice mu je! Gorak je rastanak s njim,
A kad se sastanemo, dušu mi strijelom gađa.

Prestani, o, kudioče, i zaboravi prošlost –
Kad je ljubav posrijedi, ne vjeruje se tebi.

I ostali plemići i monasi plakahu i izgovarahu stihove, a što se tiče njihova poglavara Danisa, on udari u još veći plač i zapomaganje, ali njegovo zbliženje s njom nije bilo moguće. A zatim i on izgovori ove stihove, polako izgovarajući svaku riječ:

Strpljenja nemam otkad odoše bića draga,
Otkad me ostavi ti, nado i snu moj lijepi!

Goniču, blaži budi goneći deve njine –
Možda će oni htjeti da nam se opet vrate.

San se ne spušta više na očne kapke moje,
I tuga opet tu je, a radost ostavi me.

Alahu tužim se sad na patnje i ljubav svoju
Koja mi iznuri tijelo i snagu oduze svu.

A kad izgubiše nadu da će vidjeti Zejn-al-Mavasifu, monasi odlučiše da dočaravaju u duši njen lik i svi se složiše s tim, pa su tako živjeli dok im nije došla Rušiteljica uživanja.

Eto što je bilo s monasima koji su živjeli u manastiru.

Što se pak tiče Zejn-al-Mavasife, ona se bješe uputila svome draganu Masruru, a putovala je sve dotle dok nije stigla do svoje kuće. I ona otvori vrata, pa uđe u kuću, a zatim posla robinju da pozove njenu sestru Nasimu. I njena se sestra obradova velikom radošću kad je čula da je ona došla, te joj donesoše ćilime i skupocjene tkanine. A potom Nasima uredi njenu kuću i obuče je, pa spusti zavjese na vratima i upali aloja, ambre i mirisnoga mošusa, te sva kuća bijaše prožeta njihovim mirisima, a bijaše ljepša od svega na svijetu. A zatim Zejn-al-Mavasifa obuče svoje najraskošnije haljine, pa se okiti najljepšim ukrasima, a dok se sve to zbivalo, Masrur nije znao da je ona došla, te je bio veoma zabrinut i tužniji no ikad . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šezdeset treća noć, ona reče:

863. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zejn-al-Mavasifa ušla u svoju kuću i da joj je onda sestra donijela ćilime i tkanine. I njena sestra zastre kuću, pa obuče raskošne haljine Zejn-al-Mavasifi, a dok se sve to zbivalo, Masrur nije znao da je ona došla, te je bio veoma zabrinut i tužniji no ikad. I Zejn-al-Mavasifa sjede i poče razgovarati s robinjama koje bijahu ostale kod kuće, pa im tako ispriča sve što joj se dogodilo od početka do kraja, a zatim se obrati Hububi, pa joj dade novaca i naredi joj da ode u grad i donese hrane i pića za nju i njene robinje. I Hububa ode, a zatim donese hranu i piće koje bješe zatražila Zejn-al-Mavasifa, pa sve posjedaše i počeše jesti i piti. A kad se prihvatiše, Zejn-al-Mavasifa naredi Hububi da ode Masruru i da vidi gdje je i kako živi. A Masrur se nikako nije mogao smiriti, jer nije mogao biti ustrajan, a kad ga skoliše uzbuđenje i strast, ljubav i zanos, on se poče tješiti izgovaranjem stihova i odlaženjem njenoj kući, gdje je ljubio zidove. I tako on ode na ono mjesto gdje se bijaše oprostio s njom, pa tamo izreče ovu neobičnu pjesmu:

Sve što podnijeti morah, tajih od svih uzalud,
A mjesto slatkoga sna nesanica mi dođe.

Kad mi srce i misli zanijeste, uzviknuh ja;
– O, sudbo moja, ti me ne maziš i ne štediš!

Duša se moja muči, a opasnost joj prijeti!
O, kad bi pravedan bio gospodar ljubavi moje.

On san prognao ne bi s očiju mojih nikad!
O, sažalite se sada na mene, gospodari,

Jer plemenit bijah ja, a ljubav ponizi me,
Jer bogat nekad bijah, a sad sam siromah puki!

Kudilac dodija mi grdeć' vas neprestano,
Al' ja začepih uši i tako zbunih njega,

A ne pogazih zavjet koji dragima dadoh.

I rekoše mi oni: – Ti sad odsutne voliš,
A ja im odgovorih: – Sljepilo suđeno je.

A zatim se Masrur vrati u svoju kuću, pa sjedne, i tako je sjedio i plakao dok ga ne savlada san i dok ne usni da je Zejn-al-Mavasifa došla kući. I on se prenu iza sna, pa pođe k njenoj kući, izgovarajući ove stihove:

Zar zaboravit' mogu onu koju zavoljeh,
Kad srce gori moje kao ugljevlje vrelo?

Zavolio sam je strasno, a ona daleko je,
Te se Alahu molim i udes proklinjem svoj.

Kad li ćemo se sresti, o, dušin cilju u snu?
Kad li ću, mjesečev liku, osjetit' da si tu?

I Masrur je išao uličicom u kojoj življaše Zejn-al-Mavasifa izgovarajući kraj te pjesme, a onda osjeti da nešto miriše, te mu se um uznemiri i srce mu napusti grudi, a njegova strast buknu, te postade još bezumniji. I on odjednom ugleda Hububu, koja bješe izišla iz kuće da obavi neki posao, a primijeti je na kraju uličice, te joj se obradova velikom radošću. A onda i Hububa ugleda Masrura, te mu priđe, pa ga pozdravi i obradova viješću, da je došla njena gospođa Zejn-al-Mavasifa, rekavši mu: – Ona me je poslala da te pozovem.

I Masrur se obradova najvećom radošću, a Hububa ga povede Zejn-al--Mavasifi, koja siđe s postelje čim ga je ugledala, pa ga poljubi, a i on poljubi nju. A potom djevojka zagrli Masrura, a i on zagrli nju, pa se tako grljahu i ljubljahu neprestano dok se ne onesvijestiše, a njihova nesvjestica dugo potraja, jer njihova ljubav bješe velika a njihov rastanak dug. A kad se osvijestiše, Zejn-al-Mavasifa zapovjedi svojoj robinji Hububi da joj donese jedan ibrik zašećerenoga pića i jedan ibrik limunade, te joj ona donese sve to, a onda njih dvoje počeše jesti i piti.

I to potraja dok ne dođe noć, a onda se oboje počeše prisjećati svega što im se bješe dogodilo od početka do kraja. I Zejn-al-Mavasifa reče Masruru da je postala muslimanka, a on se obradova tome, pa i sam prijeđe na islam, a na islam prijeđoše i robinje, te se tako svi oni vratiše velikom Alahu. A kad nastade jutro, Zejn-al-Mavasifa zapovjedi svojim robinjama da joj dovedu suca i svjedoke, te ih one dovedoše, a ona im saopći da je neudata i hoće da se uda za Masrura po isteku roka za čišćenje. I oni napisaše potvrdu o tome, a Zejn-al-Mavasifa i Masrur počeše živjeti najslađim životom.

Eto što je bilo sa Zejn-al-Mavasifom.

Što se pak tiče njenoga muža Židova, njega građani pustiše iz tamnice, a on onda pođe u svoju zemlju, i tako je putovao sve dotle dok nije došao do

mjesta od kojeg mu bijaše preostalo još samo tri dana hoda do grada u kojem je živjela Zejn-al-Mavasifa. I ljudi obavijestiše o tome Zejn-al-Mavasifu, a ona pozva svoju robinju Hububu, pa joj reče: – Otiđi na groblje, pa iskopaj tamo raku, a zatim metni cvijeće na nju i zali vodom zemlju oko nje, a ako dođe Židov i ako te što zapita o meni, reci mu: – Moja gospođa je umrla od uvreda koje si joj nanio, a od njene smrti proteklo je dvadeset dana. – A ako ti on kaže: – Pokaži mi njen grob – odvedi ga na taj grob, pa ga nekako ukopaj živa. – I Hububa odgovori Zejn-al-Mavasifi: – Slušam i pokoravam se!

A zatim robinje pokupiše ćilime i odniješe ih u ostavu, a Zejn-al-Mavasifa ode u Masrurovu kuću, pa tamo oboje sjedoše za stol i počeše jesti i piti, a to potraja tri dana, i eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče njena muža, on je došao s puta, pa je zalupao na vrata, te Hububa zapita: – Tko je to pred vratima? – Tvoj gospodar – odgovori joj Židov, te mu ona otvori vrata, a on onda vidje da joj suze teku niz obraze. – Zašto plačeš, i gdje ti je gospođa? – zapita on Hububu, a ona mu odgovori: – Moja je gospođa umrla od uvreda koje si joj nanio. – I Židov izgubi glavu poslije tih njenih riječi i zaplaka groznim plačem, a zatim je zapita: – O, Hububo, a gdje je njen grob? – I Hububa ga odvede na groblje, pa mu pokaza grob koji sama bješe iskopala, a onda Židov zaplaka groznim plačem i izgovori ove stihove:

Čak ni deseti dio od ovih stvari dviju
Oplakat' ne možemo, lijući krvave suze –

Cvijeće mladosti svoje, što tako brzo vene,
I bolni rastanak s onim koji je srcu drag.

A potom Židov opet zaplaka groznim plačem, pa izgovori ove stihove:

Avaj, u bolu tome ja čvrst ne mogu biti!
Poslije rastanka s dragom u smrt ću poći ja.

Kakva je nevolja za me odlazak bića dragih!
Kako se kida srce zbog onog što učinih!

O, da sam umio onda tajnu čuvati svoju
I strast prikriti onu što mi u duši planu!

S njom mi je život veseo, ugodan bogu,
A bez nje on je samo pun srama i tegoba.

U srcu mome Hububa pobudi čežnju
Viješću o smrti one koja mi oslonac bješe.

O, Zejn-al-Mavasifo, ne bilo rastanka kletog!
Ne bilo zla zbog kojeg duša ostavlja tijelo!

Zakletve ja pogazih, a sad se gorko kajem
I korim sebe što se u gnjevu ne obuzdah.

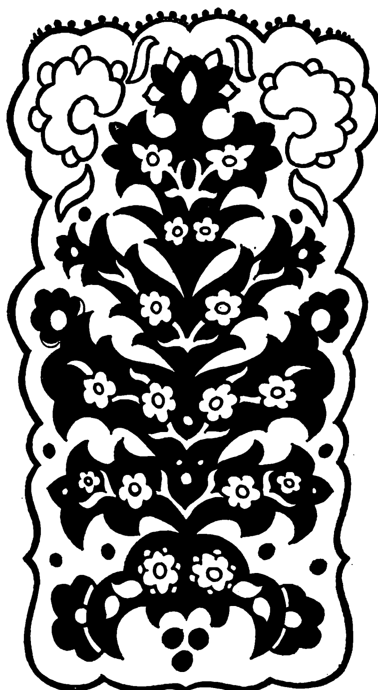
A kad je izgovorio te stihove, on poče plakati, jecati i jadikovati, a zatim se onesvijesti i pade, te ga Hububa brže-bolje povuče i spusti u raku tako one-

osviještena, a živa. A potom Hububa zatrpa raku, pa se vrati svojoj gospođi i obavijesti je o onome što je učinila. I Zejn-al-Mavasifa sasluša robinju, pa izgovori ove stihove, obuzeta velikom radošću:

Zakle se sudba da mi uvijek zbunjuje dušu –
Pogazi zakletvu sad i iskupi je, sudbo!

Kudilac moj je mrtav, a dragi moj kraj mene. –
Radost te zove, sudbo, ustani, skut priberi!

I njih su dvoje živjeli zajedno, jedući, pijući i zabavljajući se, igrajući i veseleći se, dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova, Upropastiteljica sinova i kćeri.

PRIČA O NUR-AD-DINU I MARIJAMI POJASARKI

Priča se da je u drevno doba i u toku minulih vjekova i godina u egipatskoj zemlji bio jedan trgovac koji se zvao Tadž-ad-din, a on je trgovao na veliko i spadao u odane i plemenite ljude, ali ga je oduševljavalo putovanje po svima zemljama, pa je rado odlazio u pustare, pustinje i ravnice, strmine i morske otoke, tražeći tamo dirheme i dinare. I on je imao bijelih i crnih robova, slugu i robinja, ali se dugo izlagao opasnostima i podnosio takve tegobe na putu da bi od njih mogla osijedjeti i mala djeca, a bio je bogatiji i rječitiji od svih trgovaca toga vremena. I on je imao konja, mazgi, i jednogrbih i dvogrbih deva, a imao je i vreća, svežnjeva robe, novaca i izvanrednih tkanina – truba tkanina iz Himsa, balbeških odijela, komada svilenoga platna, odjeće iz Merva, komada indijskih tkanina, bagdadskih ovratnika, magrebinskih burnusa, turskih robova, abesinskih slugu, rumskih robinja i egipatskih nadničara, a robu je prenosio u svilenim vrećama, jer je imao mnogo novaca. I bio je to veoma lijep čovjek, a kretao se lako, jer bijaše vitak, te je pobuđivao želje, kao što je rekao o njemu onaj koji ga je opisao:

Gle, trgovca lijepog! Zaljubljene vidjeh
    Kako svi zbog njega ljutu bitku biju.

I on reče meni: – Što žagore ljudi?
    A ja odgovorih: – Zbog tebe, trgovče!

A jedan drugi ga je izvrsno opisao i izrazio želju koju je on pobuđivao:

Gle, trgovca lijepog! Dođe da se zbliži,
A pogledom svojim moje srce zbuni.

I reče mi onda: – Što si zbunjen tako?
A ja odgovorih: – Zbog tebe, trgovče!

I taj je trgovac imao jedno muško dijete koje se zvalo Alija Nur-ad-din, a ono bijaše slično punome mjesecu u četrnaestu mjesečevu noć, jer bijaše neobično lijepo i divno, a i otmjeno u svojoj stasitosti i skladnosti. A jednoga dana među danima taj dječak uđe u dućan svoga oca, kao što je obično činio, pa sjede tamo da prodaje i kupuje, da uzima i daje, a oko njega se okupiše trgovački sinovi, te je on bio među njima kao mjesec među zvijezdama, jer je imao sjajno čelo, rumene obraze, mlade malje i tijelo kao mramor, kao što je rekao pjesnik o njemu:

Ljepotan reče: – Opiši me!
– Ljepši si od svih! – odgovorih.

A potom kratko rekoh njemu:
– Znaj da je divno sve na tebi!

A jedan od onih koji su ga opisivali rekao je ovo:

Gle, madež je njegov na obrazu bijelom
Kô tačka ambre na mramornoj zdjeli!

A mačem pogleda on kazuje onom
Koji strast ne sluša: – Velik je Alah!

I trgovački sinovi ga pozvaše, pa mu rekoše: – O, Nur-ad-dine, htjeli bismo se s tobom prošetati danas po tome i tome vrtu – a on im odgovori: – Pitat ću oca, jer ne mogu nikud otići bez njegova odobrenja.

A dok su oni tako razgovarali, odjednom dođe Tadž-ad-din, mladićev otac, te ga mladić pogleda, pa mu reče: – O, babo, trgovački sinovi me zovu da se prošetam s njima po tome i tome vrtu. Hoćeš li mi dopustiti da odem? – Hoću, o, čedo moje – odgovori mu Tadž-ad-din, pa mu dade malo novaca, rekavši mu: – Idi s njima!

I trgovački sinovi pojahaše magarce i mazge, te i Nur-ad-din uzjaha mazgu, pa ode s njima u vrt u kojem bijaše sve ono što može poželjeti duša i čime se mogu naslađivati oči. U njemu bijahu visoki stupovi i zgrade koje su se dizale u visinu, a i zasvođena vrata koja su bila nalik na trijem u nekom dvoru, i lazurna vrata koje su bila nalik na vrata u rajskim vrtovima koje čuva Ridvan, a iznad njih bilo je stotinu pritaka s vinovom lozom i grožđem svakojakih boja – s grožđem crvenim kao koralj, s crnim kao crnački nosovi i bijelim kao golubinja jaja. A bilo je tamo i šljiva, narova, krušaka, kajsija i jabuka raznih vrsta i različitih boja, a sve je to drveće raslo u bokorima ili zasebno . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šezdeset četvrta noć, ona reče:

864. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su trgovački sinovi ušli u vrt i da su onda vidjeli sve ono što mogu poželjeti usta i jezik, a da su u njemu našli i grožđa na vinovoj lozi koja je rasla u bokorima i zasebno, kao što reče pjesnik:

Evo grožđa koje ukus pića ima,
A po boji svojoj na gavrana je nalik.
Okruženo lišćem, ono nas podsjeća
Na ženine prste obojene tamno.

A drugi jedan pjesnik je rekao o njemu:

Evo loza koje sad o pritkama vise,
A mršave sve su kao i sam što sam.
Na med me i vodu podsjećaju one
U komini što se pretvara u vino.

A potom mladići dođoše do sjenice koja se nalazila u tome vrtu, pa vidješe da Ridvan, čuvar vrata, sjedi u njoj baš kao pravi Ridvan koji čuva rajska vrata. A potom mladići vidješe da su na toj sjenici ispisani ovi stihovi:

Alaše, vrt sad zalij gdje grožđe zrelo visi
I gdje povinute grane kô pijane da su.
Kad ih zanjišu samo vjetrovi rukom svojom,
Ukrasit će ih kiša biserjem sjajnim s neba.

A u samoj sjenici mladići vidješe ove stihove:

Hajdemo, prijatelju, u ovaj prekrasni vrt –
Rđu nam sa srca može skinuti samo on.
Vjetrić posrće kada po njemu puše lako,
A cvjetovi se onda stidljivo, krišom smiješe.

A u tome vrtu bijaše i raznoga voća i ptica različitih vrsta i boja: grivnjaša, slavuja, jarebica pjevačica, grlica i golubova koji guču u granju, a olucima je tekla voda i u njoj je odbljeskivalo cvijeće i slatko voće, kao što reče pjesnik o tome:

Vjetrić proletje vrtom, te je granje u njemu nalik
Na djeve lijepe što se u divnoj haljini njišu.
Potoci pak su nalik na jatagane sjajne,
Kad ih viteška ruka potrgne iz korica.

A o njemu je pjesnik rekao i ovo:

Pod granjem voda uvijek krivuda i protječe,
A u dubini svojoj njihovu sliku nosi.

Al' kad zavidni vjetar propuhne u granje to,
Odmah napušta ono to ogledalo svoje.

A drveće u tome vrtu bijaše urodilo svakojakim plodom, pa je bilo u njemu i narova koji su nalikovali na kajravanske loptice, kao što je izvrsno rekao jedan pjesnik:

Narovi s najtanjom kožom doista su nalik
Na djevojačke dojke, oble i jedre.

Kad im se koža skine, kô korundi su,
Te čovjek razum gubi kad ih gleda.

A o njima je pjesnik rekao i ovo:

O, nare, kada čovjek u tebe duboko prodre,
Rubine iz Akbara u naborima će naći.

O, nare, kad te vidjeh, s dojkama te usporedih
Nevinih djeva ili s kupolom od mramora.

Bolnik u tebi može lijeka i zdravlja naći,
A to bezgrešni prorok jednom ljudima reče.

Njega spominje Alah – neka je uzvišen on! –
U svome spisu svetom, riječju tako dubokom.

A u tome vrtu bijaše i jabuka – šećernih, mirisnih kao mošus i damanijskih – koje su očaravale pogled, kao što reče pjesnik o njima:

Gle dvije jabuke koje bojom nas podsjećaju
Na obraz dvoje dragih, kad su jedno uz drugo.

Na grani blistaju se, različne a obje divne –
Jedna je od njih tamna, a druga cijela sjajna.

Zagrlile se tako, jer se uhoda boje,
A dok jedna rumeni, druga od čežnje blijedi.

I bijaše u njemu kajsija, bademastih i kamfornih, iz Giljana i Ajin-Taba, o kojima je pjesnik rekao:

Kajsija bademasta kô zaljubljena da je,
Pa se zbunjuje lako kad god joj dragan dođe.

A ona je zbilja nalik na zaljubljenu djevu,
Jer joj je lišće žuto, a srce razbijeno.

A drugi jedan pjesnik izvrsno je rekao o njoj:

Kajsiju pogledaj i vrt boja njenih
Što vesele sjajem svojim pogled ljudski.

Kô svjetlila one blistaju se uvijek,
A grane ih gordo zaklanjaju lišćem.

A bilo je u tome vrtu i šljiva, višanja i grožđa, koje mogu izliječiti bolnika od svake boljke, a otklanjaju žuč iz glave i vrtoglavicu, dok je na granama bilo smokava, crvenih i zelenih, koje su dovodile u zabunu razum i poglede, kao što reče pjesnik o njima:

I reklo bi se da su zelene i bijele smokve
Što na granama stoje, usred zelenog lišća,
Rumski sinovi koji na dvoru visokom nekom
Kao stražari stoje, kad se noć tamna spusti.

A drugi jedan je izvrsno rekao:

S pozdravom dočekujemo smokava zdjelu punu.
Na stolnjak su nalik one, savijen bez alke jedne.

A drugi jedan je opet izvrsno rekao:

Smokvom se naslađuj sad, jer divan ukus ima.
A ne znaš da l' je ljepša izvana ili iznutra.
Okusiš li ih samo, mirišu kô kamilica,
A sve su slatke kao od samog šećera da su.
Na poslužavnik kad se istresu i donesu,
Sve su kô lopte lijepe od čiste zelene svile.

A kako su tek divni ovi stihovi jednog pjesnika:

Rekoše oni meni (mada ne volim voće
Koje svi oni vole i koje u slast jedu):
– Što voliš smokvu, reci! – A ja im odgovorih:
– Jednome smokve gode, a drugom sikomore.

A to je još ljepše rekao drugi jedan pjesnik:

Ja smokvu više volim od svakog drugog voća:
Kad sazri, lišće sjajno obavija je cijelu.
Kô da se moli ona, a kiša iz oblaka
Prolijeva suze grozne, strahujuć' od Alaha.

A u tome vrtu bijaše i tirskih, alepskih i rumijskih krušaka raznih boja, koje su rasle u bokorima i zasebno ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šezdeset peta noć, ona reče:

865. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su trgovački sinovi ušli u taj vrt i da su onda vidjeli u njemu voće koje spomenusmo. A potom mladići

naiđoše i na raznobojne tirske, alepske i rumijske kruške, koje su rasle u bokorima i zasebno, a bile su zelene i žute i očaravale su poglede. A pjesnik je rekao o njima:

Kruški se raduj sad! Ona je blijeda sva
Kao i oni koje mori ljubavni jad.

Mislit ćeš, djeva to je u ogrtaču svom,
Što lice zaklanja lijepo velom svojim.

I u tome vrtu rasle su raznobojne sultanske breskve, žute i zelene, o kojima je pjesnik rekao:

Kada u vrtu breskve sve porumene,
One, u sjaju svome, nalikuju doista

Na žuto grumenje zlata, obojeno
Krvlju prosutom vrelom, jasno crvenom.

A bio je u tome vrtu i zeleni badem, veoma sladak, koji je nalik na palminu srž, a koščica mu ima tri haljine, jer ga je tako stvorio gospod koji daruje, kao što reče pjesnik o tome:

Na tijelu njenom nježnom tri su haljine razne,
A stvorio ih je gospod koji je stvorio sve.

Od njih umrijeti može i noću i svakog dana,
Mada je zatvorena, a ništa zgriješila nije.

A drugi jedan pjesnik izvrsno je rekao:

A zar ne vidiš badem u zelenome granju,
Kada ga pokaže ruka lišćem obavijena?

Skinemo li mu ljusku, srce ćemo mu naći –
Na biser ono je nalik što se u školjci krije.

A još ljepše je ono što je kazao drugi jedan pjesnik:

Kako je divan badem zeleni! –
Ispuni ruku i kad je mali,

Sav je pokriven maljama mekim,
Kô što su malje momaka mladih.

A ispod njih ćeš srce mu naći,
Sa srcem drugim, il' sasvim samo.

To srce na biser sjajni liči,
Zatvoren u školjku smaragda.

A drugi jedan pjesnik izvrsno je rekao:

Još ništa tako lijepo očima vidio nisam
Kô što je zeleni badem, kada je sav u cvijetu.

A kad mu plod poraste, glava mu sijeda blista.
Mada se zelene još njegove malje meke.

A u tome vrtu bijaše i gloga razne boje, koji je rastao u bokorima i zasebno, a njega je opisao pjesnik u ovim stihovima:

Glogovih cvjetova nizove na granju gledaj onom –
Kô kajsija se oni diče ljepotom svojom.
I žuti svi su oni, te se čovjeku čini
Da to daire vise, od zlata izlivene.

A drugi je pjesnik izvrsno rekao:

Sidar se blista svaki dan,
A ljepota mu se mijenja.
Zrna u lišću njegovu –
Ako ih samo pogledaš –
Liče na zlatne daire
Što tamo o granama vise.

A u tome vrtu bijaše i naranača koje su nalik na galbanum,[14] a o kojima je rekao od ljubavi pomahnitali pjesnik:

Kô dlan velika, rujna, ona se ljepotom diči,
Jer je izvana kô vatra, a kao snijeg iznutra.
Čudo je pravo snijeg taj, jer ga vatra ne topi,
A i vatra čudna je, jer bez plamena gori.

A netko je izvrsno rekao:

Gle, naranča ova urodila je plodom,
A on je doista nalik pronicavome oku
Na obraz žena lijepih, kad, u praznične dane,
Obuku svoje nove haljine zlatotkane.

A drugi jedan je izvrsno rekao:

Kad vjetrić puhne tamo gdje naranče rastu
I kad se grane vitke s teškim poviju plodom,
Sve naranče su nalik na obraze rumene,
Kad se, lijepi i sjajni, primaknu jedno drugom.

A drugi je izvrsno rekao:

Zamolismo jednom jelena jednog:
– Naranče u vrtu ovom opiši!

A on nam reče: – Vrt je na mene nalik,
    A naranča svaka na vatru živu.

A u tome vrtu bilo je i limunova žutih kao zlato, koji su se spustili s najvišeg mjesta, viseći na granama kao zlatno grumenje, a o njima je rekao bezumno zaljubljeni pjesnik:

Vidiš li šumicu tu gdje limun žuti rađa?
    Sad se pognula ona, jer smrt joj strašna prijeti.

A kada vjetrić puhne, nama se čini da su
    Sve grane urodile plodom od suhoga zlata.

A u tome vrtu bilo je i limunova s debelom kožom, koji su visjeli na granama kao dojke u djevojke slične gazeli, te ih je čovjek mogao samo poželjeti, kao što je izvrsno rekao jedan pjesnik:

Divan ja vidjeh limun usred ovoga vrta –
    Grane su mu vitke nalik na stas djevojke mlade.

Kad vjetar lako puhne, plod se na grani pogne.
    Kao loptica zlatna s peteljkom od smaragda.

A u tome vrtu bilo je i slatkih limunova koji divno mirišu, a nalik su na kokošje jaje; njihova žuta boja je pravi ukras za vrtove, a njihov miris udiše svaki onaj koji ih bere, kao što je rekao o tome onaj koji ih je opisao:

Vidiš li limun onaj koji mami
    Poglede svojim divnim žutim sjajem?

Na kokošje jaje on je nalik
    Što ga je šafranom išarala ruka.

I bilo je u tome vrtu svakojakoga voća, cvijeća, zelenila i mirisnoga bilja – jasmina, kaline, papra i ruža svakojakog izgleda, a bilo je i veprovca i mirte i drugoga cvijeća svake vrste. I bio je to neusporedivi vrt, te se gledaocu činilo da se nalazi u nekome rajskome kutu – kad bi u nj ušao bolnik, izišao bi iz njega kao ljuti lav. I jezik nije kadar opisati taj vrt, jer u njemu bijahu takva čuda i rijetkosti kakve se mogu naći samo u rajskim vrtovima, a kako i ne bi bio takav kad se čuvar vrata u njemu zvao Ridvan? Ali se ipak ta dva vrta razlikuju.

A kad se prošetaše i prohodaše po tome vrtu, trgovački sinovi posjedaše ispod jednoga trijema, a Nur-ad-dina posadiše nasred trijema . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šezdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su trgovački sinovi posjedali 866.
ispod jednoga trijema, a da su Nur-ad-dina posadili nasred trijema, na prostirku NOĆ

od izvezene kože. I Nur-ad-din se nalakti na jastuk koji bijaše napunjen nojevim perjem a na jednome kraju imao je vjeveričju kožu, i onda mu drugovi dadoše lepezu od nojeva perja, na kojoj bijahu ispisani ovi stihovi:

Gle, kako vjetar miris donosi,
Sličan mirisu u trenutku sreće.

Uvijek nas miris taj vodi onome
Čije je lice plemenito, slavno.

A potom mladići skinuše turbane i svukoše odijela koja su imali na sebi, pa posjedaše i počeše razgovarati, nadovezujući jednu riječ na drugu, a svi su pogledavali u Nur-ad-dina i promatrali njegovo lijepo obličje. I tako oni provedoše neko vrijeme spokojno sjedeći, a potom im priđe jedan crni rob koji je nosio na glavi kožni poslužavnik s jelima, na kojem bijaše posuđe od biljura, jer jedan od trgovačkih sinova bijaše naredio svojim ukućanima prije svog odlaska da mu pošalju jelo, a na poslužavniku bijaše sve ono što trči, leti i pliva po moru: jarebice, prepelice, mladi glubovi, janjad i najbolja riba.

A kad je rob sva ta jela metnuo pred mladiće, oni priđoše pa se siti najedoše, a zatim ustadoše, pa opraše ruke čistom vodom i sapunom koji bijaše namirisan mošusom i obrisaše ih ubrusima izvezenim svilom i zlatnom srmom, a Nur-ad-dinu dadoše ubrus izvezen dukatskim zlatom. A potom robovi doniješe kavu, te se mladići napiše kave do mile volje, pa posjedaše i počeše razgovarati. I vrtlar odjednom ode nekuda, a zatim se vrati s punom košarom ruža, pa zapita mladiće: – Što velite o cvijeću, gospodo? – a jedan trgovački sin reče: – U cvijeću nema ničeg lošeg, a ponajmanje ima lošeg u ružama, te ih stoga nitko ne odbija. – Jest – odgovori mu vrtlar – ali je naš običaj da ruže dajemo onome koji izgovara neke stihove pri čaši vina, te ih može dobiti samo onaj koji bude izgovorio stihove koji priliče ovome mjestu. – A od deset trgovačkih sinova jedan reče: – Dobro! Daj mi ruže, a ja ću izgovoriti stihove koji priliče ovome mjestu. – I vrtlar dade kitu ruža tome mladiću, a on je uze, pa izgovori ove stihove:

Za ruže mjesta imam ja, jer one dosadne nikad nisu.
Sve drugo cvijeće – vojska je, a one – emir slavljeni.

Bez nje je gordo cvijeće sve, a pred njom mirno i smjerno.

Potom vrtlar dade jednu kitu ruža drugome mladiću, a ovaj je uze, pa izgovori ovaj dvostih:

Evo ti ruže, gospodaru moj! Kô mošus pravi miriše ona.
Kô djevojka kad je dragi gleda, ona zaklanja lice rukavom.

Potom vrtlar dade kitu ruža trećem mladiću, a on je uze, pa izgovori ove stihove:

Divnih li ruža! One usrećuju srce,
A miris njihov nalik je na lijepi miris neda.

U ushićenju grane obavile su ih lišćem,
Kô da mi usta ljube, ne rastajući se s njima.

Potom vrtlar dade jednu kitu ruža četvrtom mladiću, a ovaj ih uze, pa izgovori ove stihove

Vidiš li ruže one što u bokoru rastu
I čuda ona prava na svim granama njinim?

Kao korundi su one, okruženi smaragdom uvijek,
I kô da sjajnog zlata u svakoj od njih ima.

Potom vrtlar dade jednu kitu ruža petome mladiću, a ovaj ih uze, pa izgovori ove stihove:

Smaragdne grane, eno, urodile su plodom,
A svaki plod na njima na grumen zlata je nalik.

I kaplje što sa grana na plod padaju njihov
Na suze su nalik koje iz tamnog oka teku.

Potom vrtlar dade jednu kitu ruža šestome mladiću, a ovaj ih uze pa izgovori ove stihove:

U ruži ljepote sve na okupu se našle,
A Alah povjeri njoj najskrivenije tajne.

Nalik je na obraz dragog, na koji po dinar meće
Onaj koji ga voli, kada se sretne s njime.

Potom vrtlar dade kitu ruža sedmome mladiću, a ovaj ih uze, pa izgovori ove stihove:

Zapitah ružu: – Zašto bodeš trnjem
I što ranjavaš ruku, kad te dirne?

A ona reče: – Sultan vojske cvjetne
Ja sam, a trnje – oružje je moje.

A kad svi mladići izgovoriše svoje stihove i dobiše po jednu kitu ruža, vrtlar donese jelo i vino, pa metnu između mladića zdjelu od porculana, išaranu sjajnim zlatom, a zatim izgovori ovaj dvostih:

Zora sviće sada, daj nam starog vina
Od kojeg ljudi lako razum gube.

Providno je ono, te ja ne znam sada
Da li je u čaši il' čaša u njemu.

I vrtlar napuni čašu, pa je ispi, a zatim se svi počeše obređivati njome, te tako dođe red i na Nur-ad-dina. I vrtlar napuni čašu, ali mu Nur-ad-din reče: – Tebi je poznato da ja ne znam što je to, jer još nikad nisam okusio to piće stoga što je to velik grijeh i što je veliki gospod u svojoj knjizi zabranio ljudima da piju vino. – O, gospodaru moj Nur-ad-dine – reče mu onda vrtlar – ako dosad nisi pio vino samo stoga što si se bojao grijeha, znaj da je Alah i veliko-

dušan, blag i milostiv, te oprašta sve grijehe, pa i velike. On obuhvaća sve svojom milošću, a neka se smiluje onome pjesniku koji je rekao:

Kakav god hoćeš budi – Alah je milostiv, znaj,
Pa te kazniti neće i ako zgriješiš kada.

U ova grijeha dva nemoj upasti nikad:
U novo, veće društvo i u okrutnost neku.

A potom jedan od trgovačkih sinova reče: – O, gospodaru Nur-ad-dine, ispij ovaj pehar, života ti! – pa mu priđe i drugi mladić i poče ga zaklinjati, a zatim i treći skoči na noge i nađe se pred njim. I Nur-ad-din se zastidje, te uze pehar od vrtlara i otpi gutljaj vina iz njega, ali ga ispljunu, pa uzviknu: – Gorko je! – I onda mu reče mladi vrtlar: – Da nije gorko, ono ne bi bilo tako ljekovito. Zar ne znaš da svi slatki lijekovi izgledaju gorki? A u ovome vinu ima mnogo ljekovitih svojstava, u koja spadaju i ova: ono vari hranu, odgoni žalost i brigu, sprečava vjetrove, pročišćava krv, čisti boju lica, a tijelo čini živahnijim. Od strašljivca ono stvara hrabra čovjeka i povećava volju za ljubavnim poslovima, a kad bismo htjeli spomenuti sva njegova ljekovita svojstva, to bi nabrajanje doista dugo trajalo. A jedan pjesnik je rekao:

Pio sam vino onda – Alah mi oprosti to,
Jer boljke svoje liječih sa čašom kraj usana.

Odavno ja sam znao da grijeh je piti vino rujno,
Al' zbunjen bjeh, jer Alah reče da ono liječi.

I vrtlar skoči na noge istoga časa i trenutka, pa otvori ormar koji se nalazio pod tim trijemom i izvadi iz njega glavu pročišćena šećera, a zatim odlomi od nje jedan veliki komad, pa ga stavi u pehar, rekavši Nur-ad-dinu: – O, gospodaru, ako se bojiš piti vino stoga što je gorko, popij ga odmah – sad je slatko! – I Nur-ad-din ispi vino iz pehara, a zatim njegovu čašu napuni jedan od trgovačkih sinova, koji reče: – O, gospodaru Nur-ad-dine, ja sam tvoj rob! – pa mu i drugi reče: – Ja sam tvoj sluga! – A zatim ustade i treći, pa mu reče: – Učini mi tu ljubav! – dok mu četvrti reče: – Zaliječi mi srce!

I tako su svi trgovački sinovi zaklinjali Nur-ad-dina, dok ga nisu natjerali da ispije za svakoga od njih po jedan pehar. A Nur-ad-dinova utroba bijaše djevičanska, jer ranije mladić nije pio vino, te mu se zavrtje mozak i pijanstvo ga poče svladavati. I on skoči na noge (a jezik mu bijaše otežao, te je izgovarao neke nerazumljive riječi), pa reče: – O, ljudi, svi ste vi divni, Alaha mi, a i vaše riječi su divne, pa je divno i ovo mjesto, ali ovdje nema dobre muzike – tà vino bi onda bilo još bolje no što je, a to je i rekao pjesnik u ovim stihovima:

Velika i mala čaša neka kruži!
Pijmo, a mjesec nek nas sjajni služi!

Al' bez muzike nemoj piti vino –
Ni konj vodu neće kad nitko ne zviždi!

I onda ustade mladi vlasnik toga vrta, pa uzjaha mazgu jednog drugog trgovačkog sina i ode nekuda, a zatim se vrati i dovede jednu kairsku djevojku, sličnu čistome srebru, dinaru u zdjeli od porculana ili gazeli u pustinji, čije je lice dovodilo u zabunu i samo sjajno sunce. Njene su oči očaravale sve, obrve su joj bile u luk povijene, obrazi ružičasti, zubi kao biserje, usta slatka kao šećer, a oči čežnjive; dojke joj bijahu kao slonovača, na ugnutu trbuhu imala je nabore, a zadnjica joj bijaše kao dva puna jastuka, bedra kao sirijske tablice, a između njih bijaše nešto poput kese umotane u komad platna. A pjesnik je rekao o njoj:

Kad bi je mnogobošci odjednom ugledali,
Ne bi idola u njoj, već boga vidjeli svog.

A kad bi monah neki s istoka vidio nju,
Istok bi ostavio, pa bi na zapad poš'o.

A drugi jedan pjesnik je rekao:

Od mjeseca je ljepša s rastokom pod očima,
A kao košuta je što mrežom laviće lovi.

Na kovrče joj divne noć se iz kose spušta,
A kosa joj je šator pod kojim kolja nema.

Na obrazima njenim kao da vatra gori,
Topeć' duše i srca onih koji je vole.

Kad bi je sve ljepojke svih doba ugledale,
U glas bi uzviknule: – Ona je od nas ljepša!

A kako su divne ove riječi jednoga pjesnika:

Tri stvari smetaju mi da ljepojkama odem –
Znajte, uhode strašne, pakosni zavidljivci:

Sjaj njenog čela lijepog, zveka nakita njenog
I ambra divna kojom odišu haljine njene.

Uzmimo da čelo svoje može zaklonit' rukom
I nakit skinuti svoj, ali sa znojem što će?

I ta djevojka bijaše slična punome mjesecu u četrnaestu noć, a na sebi je imala plavu haljinu i zeleni veo iznad blistavoga čela, te je zanosila i dovodila u zabunu sve one koji su imali razuma . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šezdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vrtlar doveo mladićima dje- 867.
vojku o kojoj rekosmo da je bila veoma lijepa, dražesna, stasita i skladna, kao NOĆ
da je baš o njoj pjesnik rekao ovo:

Došla nam je ona u svom plaštu plavom
Što je bio nalik na azurno nebo.

Zagledah se dobro, pa u njemu vidjeh
Kako ljetni mjesec sija u noć zimsku.

A kako su tek divne i izvrsne ove riječi drugoga pjesnika:

Dođe u plaštu svome, te joj ja rekoh onda:
– Lice kô mjesec svoje otkri nam, djevo lijepa!

Ona mi reče: – Stid me! – a ja joj kazah: – Mani!
Dani su varljivi naši, al' se ne zbunjuj zato!

Veo podigne ona s obraza svojih tada,
A biljur kanu sjajni na te korunde vrele.

Usnama svojim htjedoh obraz da joj dodirnem,
Da se na sudnji dan s njome sporio ne bih,

Kad na istinu odem Alahu, bogu našem,
Kô prvi među svima koji su voljeli druge.

A onda ću mu reći: – Ostavi račun, idi,
Kako bih duže mog'o gledati dragu svoju!

I mladi vrtlar reče djevojci: – O, gospodarice ljepotica i svih sjajnih zvijezda, znaj da smo zaželjeli da dođeš amo stoga što smo htjeli da zabavljaš ovoga mladića divnoga lica, moga gospodara Nur-ad-dina, koji do danas nije dolazio na ovo mjesto. – O, da si mi to kazao ranije, pa da donesem ono što imam! – uzviknu djevojka. – O, gospođo, otići ću ja po to – reče onda vrtlar djevojci, a ona izusti: – Čini ono što si naumio! – Daj mi neki svoj biljeg – reče potom vrtlar djevojci, te mu ona dade svoju maramu, a on ode, pa se vrati poslije nekog vremena i donese jednu vrećicu od zelene svile sa dva zlatna visuljka. I djevojka uze vrećicu od vrtlara, pa je razveza i istrese iz nje trideset i dva komada drveta, a zatim poče sastavljati te komadiće, uvlačeći mušku u žensku i navlačeći žensku na mušku. A kad je sastavila sve komadiće, djevojka savi rukave do doručja, pa uspravi to sastavljeno drvo, a ono se pretvori u izglačanu i dotjeranu lutnju, kao što su lutnje koje prave Hindusi. I djevojka se nagnu nad njom kao što se majka naginje nad svojim djetetom, pa prijeđe prstima preko struna na njoj, a ona zajeca, zabruja i zajadikova, jer se sjeti vode kojom se napajala i zemlje na kojoj je izrasla i gdje je bila uzgojena. I lutnja se sjeti drvodjelja koji su je sasjekli na komade, i ljudi koji su je premazali lakom, i trgovaca koji su je nabavili, i lađa koje su je prenosile, a potom ciknu još glasnije i poče ridati i naricati, te je izgledalo da je djevojka pita o tome, a da joj ona odgovara ovim stihovima:

Nekada drvo bijah i zaklon za slavuje,
A pod njima u čežnji grane povijah svoje.

Oni plakahu onda, a ja taj plač zadržah,
Pa sada plakanjem njinim odajem tajnu svoju.

Sjekirom drvosječa na zemlju obori me,
Iako nevina bjeh, te tako lutnja postah.

Čim prsti strune dirnu, one kazaju svima
Da me je strast ubila i da me ona mori,

A znaj da goste koji za stolom vino piju
Opija plakanje to i strast im razum muti.

I gospod višnji srca umekšao je njina
Te na najviše mjesto oni stavljaju mene.

I stas mi uvijek grli djeva ljepša od sviju –
Gazela crnooka što tako čežnjivo gleda.

Neka nas Alah nikad od djeve ne odvoji
I nek ne živi onaj koji ostavlja dragog!

A potom djevojka zašuti i položi lutnju u svoje krilo, nagnuvši se nad njom kao što se majka naginje nad svojim djetetom, pa opet poče udarati u strune na mnogo načina, ali se vrati na prvi način i izgovori ove stihove:

O, zaljubljenog da ste posjetili onda,
Ljubavni teret s duše skinuli biste mu.

I u džbunu se slavuj pjesmom nadmeće s njim,
Kao zaljubljen da je, a dragi daleko su.

Preni se i ustani – dođe zbliženja noć,
I mjesec sija jasni, a zora već je tu.

Zavidljivci su nas sad zaboravili svi,
A strune glasno zovu na uživanje nas.

Četvoro za ljubav već na okupu je sad:
Ruža, mirta, đurđica i šeboj, njihov drug.

I za radost je danas opet četvoro tu:
Zaljubljenik i dragi, dinar i piće to.

Životnu sreću uzmi – radosti bit će kraj,
A o tom spomen samo ostat će zatim, znaj.

I Nur-ad-din sasluša te stihove, pa pogleda u djevojku okom ljubavi, jer mu duša bijaše toliko naklonjena njoj da ju je jedva mogao svladavati, i onda i djevojka pogleda u sve okupljene trgovačke sinove, pa i Nur-ad-dina, i vidje da je on među njima kao mjesec među zvijezdama, jer je govorio blagim glasom, a bio je nježan i savršen u svojoj stasitosti, u svome sjaju i svojoj ljepoti – tä bio je nježniji od povjetarca i blaži od vode Tasnima, kao što je rečeno o njemu u ovim stihovima:

Obrazima i osmijehom mu kunem se divnim,
Strijelama iz očiju, s perjem od čari samih.

Stasom mu tako vitkim, njegovim pogledom svakim,
Njegovim bijelim čelom i kosom tako crnom.

I obrvama što mi san sa očiju gone,
A okrutne su za me kad on što ne dâ il' hoće;

I škorpijama što mu na sljepoočnici vise,
A ubijaju brzo onog koji ga voli;

Obrazom rumenim mu i mirtom malja mekih,
Koraljom na usnama, biserom zuba sjajnih

I stasom vitkim kao grana na kojoj rastu
Dva divna nara tamo gdje su njegove grudi.

Kunem se zadnjicom mu, što dršće kad se makne
Ili kad mirno stoji, i slabinama vitkim,

I odjećom od svile, naravlju tako blagom
I svom ljepotom koja njegovo biće krasi.

Dah mu je mirisan kao i divni mošus što je,
A i vjetar je prožet mirisom takvim istim.

S njim se usporedit ne može ni samo sunce sjajno,
A mjesec – odrezak je njegova nokta samo...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šezdeset osma noć, ona reče:

868. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nur-ad-din saslušao riječi i stihove te djevojke i da mu se svidio njihov sklad (a bijaše već klonuo od opijenosti), te je izgovorio ove pohvalne stihove:

Lutnjašica se naglo opi od vina i pognu,
A strune rekoše njene: – Alah nam taj govor dade...

A kad je Nur-ad-din izgovorio te riječi i te nanizane stihove, djevojka ga pogleda okom ljubavi i zavolje ga još više i strasnije. I ona se začudi kad vidje kako je on lijep, krasan, vitak i skladan, te opet prigrli lutnju, pa izgovori ove stihove:

On me grdi i onda kad ga pogledam ja,
A bježi s dušom mojom, u ruci noseći je.

Tjera me od sebe tad, a kako mi je – zna.
Kô da je Alah njemu o meni rekao sve.

Ja na dlanove zato nacrtah njegov lik
I rekoh pogledu svom: – Tješi se sada njim!

Al' oko moje neće da ga zamijenim čim,
Nit' srce može biti strpljivo kad ode on.

O, srce, iščupat ću te iz svojih grudi, znaj!
Tȁ ti si zavidljivo kao i drugi što su!

Kako da kažem srcu: – Tješi se sada tim. –
Kad ono njega voli i čezne samo za njim?

A kad je djevojka izgovorila te stihove, njena rječitost i nježnost s kojom ih je izgovorila, a i njen jasan jezik toliko zadiviše Nur-ad-dina da mu um odletje od velike strasti, čežnje i ljubavnog bezumlja. I njemu bijaše teško provoditi ma i jedan trenutak bez nje, te se nagnu k njoj i pritisnu je na svoje grudi, a i ona pojuri k njemu i približi mu se. I ona poljubi njega između očiju, a on nju u

usta, pošto ju je najprije uhvatio oko pasa, pa oboje počeše vragovati i ljubiti se, kao što se golubovi ljube kljunovima. I djevojka se okrene mladiću, pa poče i ona činiti ono što je on činio, te se svi prisutni izbezumiše i skočiše na noge, a onda se Nur-ad-din zastidje i spusti ruke s djevojke. A potom djevojka uze lutnju, pa poče udarati u strune na razne načine, ali se vrati na prvi način i izgovori ove stihove:

Evo mjeseca moga s mačem srdžbe u oku,
Koji podsmjehujući se gleda gazelu svaku.

Evo mog gospodara s vojskom njegovih draži,
A njegov stas u borbi na samo je koplje nalik.

Kad bi mu duša bila kao slabine meka,
On ne bi vrijeđao dragu i ne bi grešan bio.

O, zar okrutno srce i slabine mu meke
Maknuti se ne mogu i promijeniti mjesta?

O, kudioče strogi, oprosti što ga volim!
Tȁ ti ćeš ostati s njim, a meni mrijeti valja!

I Nur-ad-din sasluša djevojčine riječi i njene čudesno lijepe nanizane stihove, te se nagnu k njoj, a bio je ushićen i više nije vladao svojim umom. A potom i on izgovori ove stihove:

Kada ja usnuh jednom, pomislih sunce da je,
A požar njegov tada zahvati srce moje.

Što stoji znak nju il' pozdrav koji šalje
Vrhom prstiju svojih ili klimanjem glave.

Sjajno je lice njeno vidio on i rek'o,
Zbunjen ljepotom većom i od ljepote same:

– Da nije to djevojka koju ti ludo voliš?
Zbilja, oprošteno ti bilo! – a ja mu rekoh: – Jeste!

Iz oka ona strijele baci i ne žaleći
Onoga što je sada ponižen, skrhan i sam.

I tako bez duše ostah, jer se zaljubih u nju,
Pa ridam i plačem sad, noću i danju – uvijek.

A kad je Nur-ad-din izgovorio te stihove, djevojka se zadivi njegovoj rječitosti i njegovom lijepom ponašanju, pa uze lutnju i poče udarati u strune što je bolje mogla, ponavljajući sve napjeve, a potom izgovori ove stihove:

Kunem se licem tvojim, živote duše moje,
Da te ostavit' neću, pa nadala se il' ne.

Ako li surov budeš, u snu ćeš sa mnom biti,
A ako odeš nekud, snovima zabavljat ću se.

O, ti što sad bježiš ispred očiju mojih,
Znaj da je ljubav moja jedini prijatelj moj!

I Nur-ad-din sasluša te djevojčine stihove, veoma ushićen i veoma zadivljen, a potom odgovori na njih ovim stihovima:

Tek što joj lice divno u noći kô sunce sinu,
A puni mjesec odmah na nebu ukloni se.

Tek što pred okom zasja ujutro čelo njeno,
A razdjeljak joj poče da se zaklinje zori.

Pozajmi suza mojih ovaj tok neprekidni,
Pa o ljubavi priču najkraćim putem vodi!

Često govorah onoj koja me strijelom gađa:
Ne gađaj strijelom tako! Od nje mi duša strepi.

Ako bujice suza od Nila potječu moje,
Onda strast tvoja zbilja potiče od Malaka.

Reče: – Sav novac daj mi! – Uzmi ga! – odgovorih.
Reče: – I san svoj daj mi! – U očima je! – rekoh.

A kad je djevojka saslušala Nur-ad-dinove riječi i njegovo divno objašnjenje, srce joj odletje, a već bijaše zanesena, jer je mladić zagospodario cijelim njenim srcem. I ona ga pritisnu na svoje grudi, pa ga poče ljubiti onako kako ljube golubovi, a i on je njoj neprestano odgovarao poljupcima, ali prvenstvo pripada onome koji je prvi počeo. A poslije poljubaca koje je dala Nur-ad-dinu djevojka uze lutnju, pa izgovori ove stihove:

Prijekori kudilaca dodijaše mi, avaj!
Da l' da se na njih žalim il' njima na ovaj jad?

O, što me ostavi ti! Ne mišljah da ću ikad
Tako prezrena biti, kad si ti dragi moj.

Strasno te voljah, ludo, a ti si okrutan bio,
Te kudiocima svima otkrih to poniženje.

Jučer sam kudila sama one koji te vole,
A sada praštam svima koje strast takva mori.

I Nur-ad-din sasluša te djevojčine riječi i njene nanizane stihove, diveći se njenoj rječitosti, a potom joj se zahvali za lijepe i raznolike riječi. I djevojka skoči na noge poslije tih Nur-ad-dinovih pohvala, pa svuče haljine i skine ukrase koje je imala na sebi, a zatim mu sjedne na krilo sasvim gola i poče ga ljubiti između očiju, ljubeći mu pri tome i madeže na obrazima. I ona mu pokloni sve što je imala . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto šezdeset deveta noć, ona reče:

869. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka poklonila Nur-ad-dinu sve što je imala, rekavši mu: – Znaj, o, dragane moga srca, da je ovaj poklon u skladu s dostojanstvom onoga koji ti ga daje. – I Nur-ad-din uze sve

to od nje, pa joj uzvrati poklon i poče je ljubiti u usta, u obraze i oči, a kad je i tome došao kraj (vječan je samo onaj koji živi, koji je samobitan i koji daje svoj dio paunu i sovi), Nur-ad-din se podigne sa svoga mjesta i skoči na noge, a djevojka ga zapita: – Kamo ćeš, o, gospodaru? – Kući, svome ocu – odgovori joj Nur-ad-din. I trgovački sinovi počeše zaklinjati Nur-ad-dina da tu noć prespava kod njih, ali on ne htjede ostati, već uzjaha svoju mazgu, pa pođe, te je tako jahao dok nije došao do kuće svoga oca.

A njegova je majka ustala kad je on došao, pa mu rekla: – O, dijete moje, zašto si se zadržao izvan kuće do ovoga doba? Alaha mi, oneraspoložio si i mene i svoga oca svojim izbivanjem, a srca su nam bila zaokupljena tobom!

A zatim mu majka priđe i htjede ga poljubiti u usta, ali osjeti miris vina, te uzviknu: – O, dijete moje, kako si mogao piti vino poslije molitve i osjećaja pobožnosti i kako si se mogao oglušiti o onoga u čijim su rukama stvorenje i zapovijed?

I dok su oni tako razgovarali, odjednom dođe Nur-ad-dinov otac, te mladić pojuri postelji i legne u nju. – Što je to Nur-ad-dinu? – zapita njegov otac, a njegova majka reče: – Kao da ga je zaboljela glava od zraka u vrtu. – I onda otac priđe sinu da ga zapita što mu je i da se pozdravi s njim, ali osjeti da mu usta mirišu na vino. A taj trgovac nije volio one koji piju vino, te on stoga reče svome sinu: – Teško tebi, o, čedo moje, zar si u svojoj gluposti dospio dotle da piješ vino? – I Nur-ad-din ču te riječi, pa onako pijan podigne ruku i udari njome svoga oca, a bilo je suđeno da ga udari u desno oko, te mu ono iscuri i pade na obraz. I Nur-ad-dinov otac se onesvijesti i pade na zemlju, pa je tako ležao neko vrijeme, a potom ga poškropiše vodom, te je došao k sebi. I Tadž-ad-din htjede istući sina, ali mu mladićeva majka ne dopusti da to učini, te se on zakle razvodom s njom da će sinu odsjeći desnu ruku čim svane jutro.

A mladićevoj majci bijaše teško poslije tih riječi njegova oca, jer se bojala za svoje dijete. I ona je nagovarala Tadž-ad-dina i umirivala mu srce sve dotle dok nije zaspao, a potom sačeka da iziđe mjesec, pa priđe sinu (a on se bio otrijeznio) i reče mu: – O, Nur-ad-dine, zašto si tako ružno postupio sa svojim ocem? – A što sam to učinio sa svojim ocem? – zapita Nur-ad-din majku, a ona mu reče: – Udario si ga rukom u desno oko, te mu je ono iscurilo a on se zakleo razvodom sa mnom da će ti odsjeći desnu ruku čim svane jutro.

Kad je to čuo, Nur-ad-din se pokaja za ono što se dogodilo zbog njega, ali od njegova kajanja nitko nije mogao imati koristi, te mu majka reče: – O, čedo moje, kajanje ti sad neće pomoći, već treba da odmah ustaneš i pobjegneš, ne bi li tako spasio svoju dušu. Kad budeš izišao iz kuće, idi kriomice sve dotle dok ne odeš kojem od svojih prijatelja, a onda pričekaj i gledaj što će učiniti Alah. Tà on mijenja prilike u kojima se nalazimo.

A potom Nur-ad-dinova majka otvori kovčeg u kojem je držala novac i izvadi iz njega jednu kesu u kojoj bijaše sto dinara, pa je dade sinu i reče mu:

– O, čedo moje, uzmi ove dinare, pa neka ti se nađu za ono što ti može biti od koristi, a kad ih budeš sve potrošio, obavijesti me o tome pismom, pa ću ti poslati druge. A kad mi budeš slao pisma, šalji ih krišom: možda će Alah dati da ti bude lakše i da se vratiš u svoju kuću.

Potom se ona oprosti s Nur-ad-dinom i zaplaka plačem kakvim još nitko nije plakao, a Nur-ad-din uze od nje kesu s dinarima i htjede otići, ali onda ugleda jednu veliku kesu koju njegova majka bijaše zaboravila pored kovčega (a u njoj je bilo hiljadu dinara), te uze i nju. I on priveza obje kese za pojas, pa iziđe iz svoje uličice i prije zore pođe na onu stranu gdje se nalazi Bulak.

A kad je nastalo jutro i kad svi ljudi poustajaše, spominjući jedinog Alaha, gospoda koji sve objelodanjuje, i odlazeći svatko na svoju stranu, ne bi li tako došli do onoga što im je udijelio Alah, Nur-ad-din već bijaše stigao u Bulak. I on poče hodati po riječnoj obali, pa tako ugleda jednu lađu s koje su ljudi spuštali mostić za silaženje i penjanje, a ta lađa je imala četiri kotve i sve su one bile zabodene u zemlju. I Nur-ad-din vidje mornare koji su stajali pored te lađe, te ih zapita: – Kuda ćete? – a oni mu odgovoriše: – U grad Iskanderiju. – Povedite i mene tamo! – reče Nur-ad-din mornarima, a oni mu odgovoriše: – Neka bi ti bilo ugodno među nama, o, mladiću, o, ljepotane!

I Nur-ad-din ustade istoga časa i trenutka, pa ode u grad i tamo kupi onoliko hrane i pokrivača koliko mu bijaše potrebno, a zatim se vrati na lađu, koja bijaše spremna za polazak. I onda se Nur-ad-din ukrca na lađu, a ona zaplovi poslije kraćeg vremena, pa je tako plovila sve dotle dok nije stigla do grada Rušejida. A kad su stigli u Rušejid, Nur-ad-din ugleda jednu lađicu koja je plovila u Iskanderiju, te se on ukrca na nju, a ona potom zaplovi, presijecajući moreuz, i plovila je tako sve dotle dok nije stigla do mosta koji se zove Džamijski most. I Nur-ad-din iziđe iz lađice i prođe kroz vrata koja se zovu Lotosova vrata, a Alah ga je zaklonio, te ga ne vidješe oni koji su stajali pored njih, pa pođe dalje, te je išao tako sve dotle dok nije ušao u grad Iskanderiju...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto sedamdeset noći, ona reče:

870. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nur-ad-din ušao u grad Iskanderiju i da je onda vidio da su gradske zidine jake, a da u samome gradu ima divnih mjesta za šetnju. I taj je grad pružao zadovoljstva onima koji su živjeli u njemu, pa je pobuđivao želju došljaka da se nastane u njemu, jer je iz njega bilo otišlo zimsko doba s mrazevima, a došlo je proljeće s ružama; u njemu je cvalo cvijeće, drveće je prolistalo, a olucima je tekla voda, dok se sam grad nalazio na lijepome mjestu i bio veoma lijepo sagrađen, a u njemu su živjeli vojnici koji su spadali u najbolje ljude. Kad bi se zatvorila gradska vrata, stanovnicima nije prijetila nikakva opasnost, te je stoga i rečeno o tome gradu:

Rekoh jednom prijatelju koji uvijek rječit bješe:
– Iskanderiju opiši! – A on reče: – Čudna tvrđa!

A jedan pjesnik je rekao:

Iskanderija je tvrđa u kojoj je voda pitka
I lijep život pored dragih, kad gavrani ne nasrću.

I Nur-ad-din poče hodati po gradu, pa je išao tako sve dotle dok nije došao na trg gdje bijahu stolarske radionice, a zatim ode na trg gdje bijahu mjenjači, pa na trg gdje su trgovci prodavali suho voće, pa na voćarski trg, a naposljetku ode na trg gdje su se prodavale ljekarije, diveći se neprestano tome gradu, jer njegove odlike bijahu u skladu s njegovim imenom.

A dok je Nur-ad-din prolazio trgom na kojem su se prodavale ljekarije, odjednom jedan star čovjek iziđe iz svoga dućana, pa mu poželje mira i uhvati ga za ruku, a zatim pođe s njim k svojoj kući. I Nur-ad-din ugleda jednu divnu uličicu, počišćenu i polivenu, u kojoj je puhao povjetarac, te je u njoj bilo ugodno pod hladovitim prolistalim drvećem. I u toj uličici bile su tri kuće, a na samom njenom početku bila je jedna kuća s temeljima u vodi i s visokim zidovima koji su dopirali do oblaka na nebu. I dvorište pred tom kućom bijaše počišćeno i poliveno, a cvijeće je mirisalo u njemu, i vjetrić je puhao u susret došljaku. A taj vjetrić kao da je puhao iz vrtova blaženstva, dok ulica bijaše na početku počišćena i polivena, a na kraju popločana mramorom.

I starac uđe s Nur-ad-dinom u tu kuću, pa ga ponudi jelom, a i sam poče jesti s njim. A kad je Nur-ad-din prestao jesti, starac ga zapita: – Kad si došao iz grada Kaira u ovaj grad? – Sinoć, o, oče! – odgovori mu Nur-ad-din. – Kako se zoveš? – zapita ga starac, a on mu odgovori: – Alija Nur-ad-din. – I onda starac uzviknu: – O, dijete moje, o, Nur-ad-dine, ja se moram triput razvesti! Dok budeš u ovome gradu, nemoj se rastajati sa mnom, a ja ću ti dati odaje u kojima ćeš živjeti. – O, gospodaru šeiče, reci mi što o sebi, kako bih znao tko si – reče Nur-ad-din, a starac mu kaza: – O, dijete moje, znaj da sam jedne godine otišao u Kairo i da sam tamo prodao svoju robu, a potom kupio drugu. I onda mi bijaše potrebno još hiljadu dinara, te mi je tvoj otac Tadž-ad-din odmjerio toliko novaca, mada me nije poznavao, a o tome nismo napisali nikakvu potvrdu. I tvoj otac me čekao dok nisam opet otišao u taj grad i dok mu nisam poslao novac po jednome svome sluzi, a pored novaca poslao sam mu i jedan poklon. Tada sam te i vidio, ali si ti onda bio još mali, a sad hoću da ti bar unekoliko uzvratim za ono što je meni učinio tvoj otac, ako ushtije veliki Alah.

I Nur-ad-din se obradova i osmjehnu poslije tih njegovih riječi, pa izvadi kesu u kojoj je imao hiljadu dinara i dade je starcu, rekavši mu: – Uzmi ovaj novac, pa mi ga čuvaj dok ne kupim neku robu kojom ću trgovati.

A potom je Nur-ad-din proveo nekoliko dana u gradu Iskanderiji, šetajući se svakoga dana ovom ili onom ulicom, jedući, pijući, uživajući i veseleći se, dok tako nije potrošio sto dinara, koliko je imao pri sebi za trošak. I onda mladić ode starome prodavaču ljekarija da od njega uzme nekoliko dinara od one hiljade koju mu bijaše ostavio na čuvanje, ali ne nađe starca u dućanu, te

sjedne da ga sačeka. I on poče zagledati trgovce i obazirati se na desnu i lijevu stranu, a dok je tako sjedio, na trg odjednom dođe jedan Perzijanac koji je jahao mazgu, a na mazgi iza njega bijaše djevojka lijepa kao mjesec i skladna poput gazele u pustinji. Lice joj je dovodilo u zabunu sjajno sunce, oči su joj očaravale ljude, a grudi kao da su joj bile od slonovače; zubi su joj bili kao biserje, trbuh ugnut, a noge prekrasno oblikovane, te je bila savršena po svojoj ljepoti i dražesnosti, po svome tankome struku i svojoj skladnosti, kao što je rekao netko od onih koji su je opisali:

I kô po želji tvojoj da je sazdana ona –
U sjaju ljepote nije visoka niti mala.

Kad god se zbuni, njeni obrazi rumene se,
A od stasa se njenog i cvjetne grane stide.

Kô mjesec lice joj je, a dah kô mošus pravi,
Stas joj je kao grana – nitko joj ravan nije.

I kô bisernom vodom da je umila lice,
A da joj iz uda svakog mjesec ljepote blista.

I Perzijanac sjaha s mazge i spusti djevojku na zemlju, pa pozva posrednika, a kad je ovaj došao, reče mu: – Uzmi ovu djevojku, pa je ponudi kupcima na trgu! – I posrednik uze djevojku i odvede je na sredinu trga, a zatim se izgubi na neko vrijeme, ali se vrati noseći klupicu od ebanovine, ukrašenu bijelom slonovačom. I on metnu tu klupicu na zemlju, pa posadi djevojku na nju, a potom joj podigne veo, te se pod njim ukaza njeno lice koje bijaše sjajno kao dajlemski štit ili jarka zvijezda, a sama djevojka bila je nalik na pun mjesec u četrnaestu noć, jer je bila blistavo lijepa, kao što je rekao pjesnik o njoj:

S njenom ljepotom mjesec glupo se takmičio.
Al' je postiđen bio, te je zbog toga ljut.

Ako se palmino drvo uspoređuje s njenim stasom,
Ne bilo ruku one koja će nositi drva![15]

A kako su tek lijepe ove pjesnikove riječi:

Reci djevojci koja na velu zlato ima:
– Što to učini s mužem, pravednim i pobožnim?

Ona za sjajnim velom blistavo lice krije,
A vojska noći bježi od toga sjaja njenog.

Kad htjedoh pogledom svojim njen pogled da ukradem,
Čuvari obraza njenih u nj baciše zvijezdu.

I posrednik zapita trgovce: – Koliko dajete za ovaj roniočev biser, za ovu gazelu što je umakla lovcu? – I jedan trgovac reče: – Dajem za nju sto dinara – a drugi reče: – Dvjesta dinara – dok treći reče: – Trista dinara. – I trgovci su se sve dotle nadmetali dok se svota koju su nudili za djevojku nije popela na

devet stotina pedeset dinara, te je prodaja odgađana samo zbog tih ponuda i djevojčina pristanka . . .

I Scherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamdeset prva noć, ona reče:

Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su se trgovci sve dotle nadmetali 871. NOĆ
dok se svota koju su nudili za djevojku nije popela na devet stotina i pedeset dinara, a da je onda posrednik prišao Perzijancu, djevojčinu gospodaru, i da mu je rekao: – Trgovci nude za tvoju djevojku devet stotina pedeset dinara. Hoćeš li da je prodam i da uzmem novac za tebe? – A pristaje li djevojka na to? – zapita ga Perzijanac. – Ja želim da joj učinim po volji, jer sam se bio razbolio na putu, a ona me je dvorila što je bolje mogla. Zakleo sam se da ću je prodati onome koga ona zaželi, pa sad ona treba da odluči kome ćeš je prodati. Zapitaj je o tome, dakle, pa ako ti kaže da pristaje, prodaj je onome koga ona želi, a ako ti kaže da neće, nemoj je ni prodavati. – I posrednik priđe djevojci, pa joj reče: – O, gospodarice ljepotica, znaj da je tvoj gospodar prepustio prodaju tebi, a da mi za tebe nude devet stotina i pedeset dinara; hoćeš li mi dopustiti da te prodam? – Pokaži mi toga koji me hoće kupiti, prije no što se s njim pogodiš – reče djevojka posredniku, a on je privede jednom veoma starom i oronulom trgovcu.

A djevojka je gledala u toga trgovca neko vrijeme, a potom se okrene posredniku, pa mu reče: – Jesi li bjesomučan ili si šenuo pameću? – Zašto mi kažeš to, o, gospodarice ljepotica? – zapita posrednik djevojku, a ona uzviknu: – Zar ti Alah dopušta da me prodaš tome oronulom starcu, o čijoj je ženi rečeno:

Sva raznježena bješe kad mu ljutito reče
(A ranije ga je uzalud na to zvala):

– Kad me imat' ne možeš kao muž ženu svoju,
Grdit' me nemoj što ti rogove natičem sad.

Meni se čini da je kô vosak tvoj stojko mek,
Te se povija uvijek kad ga protarem rukom.

A o njegovu stojku rečeno je i ovo:

Uvijek mi spava stojko (i prezren i nesretan)
Kad hoću da obljubim draganu koja čeka.

A kad u kući svojoj samotan sjedim,
Stojko se zaželi borbe i megdana.

A o tome stojku rečeno je i ovo:

Nevaljao mi je i odveć surov stojko,
Pa mirno sreće one što ga štuju.

Kad spavam, skače: kad ustanem, spava.
Ubio Alah onog kome valja!

Kad je starješina trgovačkog ceha čuo kako mu se djevojka izruguje, on reče posredniku, obuzet najvećim gnjevom: – O, najnevaljaliji posredniče, ti si doveo na trg tu zlosretnu djevojku, a ona me zadirkuje i ruga mi se pred trgovcima! – I onda posrednik povede djevojku i ode od toga trgovca, a zatim reče: – O, gospodarice ljepotica, nemoj biti tako neučtiva: starac kome si se izrugivala starješina je ovoga trga i nadzornik cijena, te se trgovci savjetuju s njim. – Na to se djevojka nasmija, pa reče posredniku: – Alaha mi, ja neću da me prodaš tome trgovcu. Možda će ga biti stid od mene, pa će me prodati kome drugom, te ću tako postati radnica, a meni ne priliči da se mučim i radim, to prije što je meni prepušteno da se odlučim kome ćeš me prodati. – I posrednik joj odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa je povede i pođe s njom jednome od krupnih trgovaca, a kad dođe do toga čovjeka, reče joj: – O, gospođo, hoćeš li da te prodam svome gospodaru Šerif-ad-dinu za devet stotina pedeset dinara?

I onda djevojka pogleda u toga trgovca, pa vidje da je star i da je obojio bradu, te reče posredniku: – Jesi li ti bjesomučan ili si šenuo pameću kad me hoćeš prodati ovome starcu koji je na samrti? Jesam li ja kučina ili dronjak, te me vodiš od jednoga starca drugome, a obojica su nalik na zid koji će se sad na srušiti ili na ifrita koga je pogodila zvijezda padalica?[16] Što se pak tiče Perzijanca, jezik okolnosti veli o njemu ono što je rekao pjesnik:

U usta poljubit je htjedoh, al' mi reče:
– O, ne, tako ti onog što sve ni iz čeg stvori!
Do tvoje sijede kose sada mi nije stalo. –
Zar da mi netko živoj pamuk u usta meće?

A kako su divne ove pjesnikove riječi:

Rekoše sjedina da je svjetlost sjajna
Što sjajem i dostojanstvom lik pokriva.
Al' evo, sjedina sada glavu pokri,
A ja se nisam htio lišiti mraka.
I kad bi brada sijeda bila za grijehe
Strana, ni onda nitko uz'o je ne bi.

Ali su još ljepše riječi drugoga pjesnika:

Glavi je mojoj, eto, došao bestidni gost,
A mač je ljuti bolji od tog nezvanog gosta.
Odlazi, jer u bjelini ničega bijelog nemaš,
Već si mi tako crn da te gledat' ne mogu!

A što se tiče onoga drugoga, to je poročan i sumnjiv čovjek, jer boji svoje sijede vlasi. Obojivši ih, on je izvršio najteži zločin, te se na nj mogu primijeniti ovi stihovi:

Reče mi ona: – Zašto oboji kosu svoju?
– Od tebe da je skrijem, uši i oči moje!
Smijuć' se, ona reče: – E, to je čudo pravo!
Krivotvorina je sada prodrla i u kosu.[17]

A kako su lijepe ove pjesnikove riječi:

O, ti što crnom bojom sjedinu bojiš,
Ne bi li mladost svoju produžio s tim,
Oboji je samo jednom udesom mojim,
A ja ti jamčim da ta boja ne blijedi.

I starac sasluša te djevojčine riječi, pa reče posredniku, obuzet najvećim gnjevom: – O, najnevaljaliji posredniče, danas si doveo na trg tu robinju koja veli da su glupaci svi ljudi na trgu i koja im se izruguje izgovarajući stihove i prazne riječi! – A potom taj trgovac iziđe iz svoga dućana, pa udari posrednika po licu, te se ovaj naljuti, pa povede djevojku i vrati se s njom, uzviknuvši: – Alaha mi, ja u svome životu nisam vidio bestidnije robinje od tebe! Danas si okrnjila i moju i svoju imovinu, jer su me zbog tebe omrzli svi trgovci!

A dok su tako išli, ugleda ih jedan trgovac, pa on ponudi još deset dinara za djevojku (a taj trgovac se zvao Šihab-ad-din), te posrednik zatraži od nje odobrenje da je proda, a ona mu reče: – Pokaži mi ga, kako bih ga mogla vidjeti i zapitati o jednoj stvari, pa ako ima tu stvar u kući, prodaj me njemu, a ako je nema, nemoj me prodati. – I posrednik ostavi djevojku, pa priđe tome trgovcu i reče mu: – O, gospodaru Šihab-ad-dine, znaj da mi je ona djevojka rekla da će te zapitati o jednoj stvari, pa ako imaš tu stvar, ja ću ti je prodati. A ti si već čuo što je ona rekla trgovcima, tvojim drugovima...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je posrednik rekao tome trgovcu: 872.
– A ti si već čuo što je ta djevojka rekla trgovcima, tvojim drugovima. Alaha NOĆ
mi, bojim se da i s tobom ne učini ono što je učinila s tvojim susjedima i da me ne osramoti pred tobom kad ti je budem doveo. – Dovedi mi je! – reče trgovac, a posrednik mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa ode da dovede djevojku trgovcu. I djevojka pogleda trgovca, pa reče: – O, gospodaru Šihab-ad-dine, imaš li u kući koji jastuk napunjen komadićima vjeveričje kože? – Imam, o, gospodarice ljepotica – imam u kući deset jastuka napunjenih komadićima vjeveričje kože. Alaha ti, a što će ti ti jastuci? – Pričekat ću dok zaspiš, pa ću ti ih metnuti na usta i nos, ne bi li tako umro – odgovori mu djevojka, a potom se okrene posredniku, pa mu reče: – O, najodvratniji čovječe među posrednicima, ti kao da si bjesomučan! Maloprije si me nudio dvojici staraca koji imaju po dvije mane, a sad me nudiš gospodaru Šihab-ad-dinu koji ima tri mane: prvo, mali je; drugo, ima veliki nos, a treće, ima dugu bradu. A neki pjesnik je rekao o takvoj bradi:

Nikada još nismo vidjeli ni čuli
Da ima čovjeka kao što je on.

Brada – lakat duga, a nos četvrt lakta,
Dok on cio nije ni od prsta veći.

A neki pjesnik je rekao i ovo:

Na njegovu nosu diže se minare,
A on sâm je tanak kô prstenak pod burmom.

Kad bi ljudi htjeli da mu u nos uđu,
Na svijetu nikoga više ne bi bilo.

I trgovac Šihab-ad-din sasluša te djevojčine riječi, pa iziđe iz svoga dućana i ščepa posrednika za vrat, uzviknuvši: – O, najzlosretniji čovječe među posrednicima, kako si mogao dovesti tu robinju koja ismijava trgovce jednoga za drugim, izgovarajući stihove i govoreći gluposti? – I posrednik povede djevojku i udalji se s njom od toga trgovca, govoreći: – Alaha mi, ja se cijeloga svoga života bavim ovim zanatom, ali nisam vidio neučtivije robinje od tebe i nesretnije zvijezde no što je tvoja: spriječila si me da dođem do svoga dijela danas, jer ne tebi nisam zaradio ništa, osim udaraca po potiljku i hvatanja za vrat.

A potom se posrednik opet zaustavi s djevojkom pored jednoga trgovca koji je imao bijelih i crnih robova, pa je zapita: – Hoćeš li da te prodam ovom trgovcu, Sidi Ala-ad-dinu? – Tada ona pogleda u toga trgovca i vidje da je grbav. – To je grbavko – reče ona – a pjesnik je rekao o njemu:

Ramena su mu uska, al' mu je kičma duga,
Te je na đavola nalik, kad zvijezda na njega padne.

Bičem je ošinut jednom, pa kao da osjeća
Da mu je bič nad glavom, i kao da se čudi.

A o njemu je pjesnik rekao i ovo:

Od vas je netko uzjahao mazgu
I dao odjednom primjer svima.

Od smijeha je pognut, te čudno nije
Što mazga pod njim od njega preza.

Ili, kako je rekao jedan pjesnik:

Grbonja još ima, pa i s gorom grbom.
A ljudske ih oči gledaju s prezirom.

Oni su kô grana, suha, iskrivljena.
Što danima trune pod limunom teškim.

I posrednik brže-bolje povede djevojku drugome trgovcu, a onda je zapita: – Hoćeš li da te prodam ovome? – I ona pogleda u toga trgovca, pa vidje da

su mu oči krmeljive, te uzviknu: – Oči su mu krmeljive! Kako me možeš prodati čovjeku o kojem je rekao jedan pjesnik:

Trahom ima! Bolest ta ubija, snagu lomeći.
Pogledajte ga samo sad: krmeljiv sav je i prljav!

A potom posrednik povede djevojku i dođe s njom do jednoga trgovca, a onda je zapita: – Hoćeš li da te prodam ovome? – te ona pogleda u toga trgovca i vidje da ima dugu bradu. – Teško tebi – reče ona posredniku – ovo je ovan, samo što mu je rep izrastao na grlu! Kako me možeš prodati njemu, o, najzlosretniji čovječe među posrednicima! Zar nisi čuo da svi ljudi s dugom bradom imaju malo pameti i da im je pamet utoliko kraća ukoliko im je brada duža? To znaju razumni ljudi, a i jedan pjesnik je rekao:

Čovjeku sa dugom i velikom bradom
Svi ljudi odaju veće poštovanje,

Al' je njihova pamet sve kraća i kraća
Ukoliko duža biva njihova brada.

A o njemu je jedan pjesnik rekao i ovo:

Prijatelju našem Alah je dao
Uzalud dugu i široku bradu.

Na zimsku noć nas podsjeća ona,
Hladnu i tamnu, a i tako dugu!

I onda posrednik povede djevojku natrag, a ona ga zapita: – Kud si to pošao sa mnom? – Tvome gospodaru Perzijancu – odgovori joj posrednik. – Dosta nam je svega onoga što se danas događalo zbog tebe. Zbog tvoje neučtivosti nismo danas imali nikakvog prihoda ni on ni ja. – Tada robinja pogleda na trg, pa se osvrne na desnu i lijevu stranu, iza i ispred sebe, a sudba htjede da joj pogled padne na Aliju Nur-ad-dina Kairskog. I djevojka vidje da je on lijep i golobrad mladić vitkoga stasa, da ima četrnaest godina, da je lijep kao rijetko tko, da je divan, otmjen, da je živio na dovletu i da liči na pun mjesec u četrnaestu noć – čelo mu bijaše sjajno, obrazi rumeni, vrat kao mramor, a zubi kao biserje, kao što je rekao o njemu jedan od onih koji su ga opisivali:

Ljepote mu se čudne ja sjetih kad ugledah
Gazele i mjesec pun, te rekoh: – Stanite sad!

Lakše, gazele vitke, ne ugledajte se na nj!
Čekaj, mjeseče sjajni, uzalud ti je trud!

A kako su tek lijepe riječi jednoga pjesnika:

Stasa je tako vitkog! Sa kose mrak mu pada,
    A s čela svjetlost jasna, kad ko u njega gleda.

Madež mu obraz krasi – ne korite ga za to,
    Jer anemona svaka po jednu pjegu ima.

A kad pogleda u Nur-ad-dina, djevojka osjeti kako se diže pregrada između nje i njena uma, jer ju je on pogodio u najosjetljivije mjesto u duši. I ljubav prema njemu priraste joj za srce...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamdeset treća noć, ona reče:

873. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka ugledala Aliju Nur-ad-dina i da joj je onda prirasla za srce ljubav prema njemu. I ona se okrene posredniku, pa ga zapita: – Zar ovaj mladi trgovac koji sjedi među trgovcima i ima na sebi fardžiju od prugastoga sukna nije ništa više ponudio za mene? – A posrednik joj odgovori: – O, gospodarice ljepotica, taj mladić je stranac, Kairac. Njegov otac je jedan od krupnih kairskih trgovaca i uživa najveći ugled među tamošnjim trgovcima, a on sâm došao je amo prije kratkog vremena i živi u kući jednoga prijatelja svoga oca. On mi nije ponudio za tebe ni više ni manje.

I djevojka sasluša te riječi, pa skine s prsta skupocjeni prsten s korundom i reče posredniku: – Odvedi me tome divnome mladiću – ako me on ne bude kupio, dat ću ti ovaj prsten za tvoje zamaranje na današnji dan. – I posrednik se obradova, pa pođe s robinjom Nur-ad-dinu, te se tako ona nađe pored mladića, a onda ga dobro zagleda i vidje da je on nalik na pun mjesec, jer bijaše otmjen u svojoj ljepoti, a uz to vitak i skladan, kao što je rekao o njemu jedan od onih koji su ga opisivali:

Voda mu čistih čari lice krasi,
    A iz oka mu strijele lete na nas.

Rastanka čemer-piće guši onog
    Kome je blizina uvijek slatka s njim.

Divna je ljubav moja, kao što su
    Ljepotanovo čelo i njegov stas.

Na vratu mjesečevu zbilja su se
    Sastale kopče na njegovu ruhu.

Za mene su noći njegove oči,
    Njegovi madeži i suze moje.

Njegove obrve, lice i tijelo –
    To su ta moja tri mjeseca sjajna.

Oči mu pehar vina daju svakom
    U nj zaljubljenom, te ga uzet' mogu.

Tom tekućinom hladnom on me napaja,
    Smiješeć' se na dan radosnog zbliženja.

Ubiti me može, krv mi proliti –
    S pravom to može učiniti uvijek!

I djevojka pogleda Nur-ad-dina, pa mu reče: – O, gospodaru, zar nisam lijepa, Alaha ti? – a on joj odgovori: – O, gospodarice ljepoticâ, a zar na ovome svijetu ima koga ljepšeg od tebe? – Zašto si onda gledao kako se trgovci nadmeću i nude sve više novaca za mene, a sam si šutio i nisi ništa izustio, niti si ponudio ma i jedan dinar više za mene, kao da ti se nisam ni svidjela, o, gospodaru? – zapita djevojka Nur-ad-dina, a on joj reče: – O, gospođo, da si u mome gradu, ja bih dao za tebe sav novac kojim raspolažem. – O, gospodaru – reče mu djevojka – ja ti nisam rekla: – Kupi me, iako to ne želiš – već sam ti rekla da bi mi zaliječio srce kad bi ponudio koliko-toliko za mene, pa makar me i ne kupio, a onda bi trgovci rekli: – Da ta djevojka nije lijepa, ovaj kairski trgovac ne bi ponudio više novaca za nju, jer se Kairci razumiju u robinje.

I Nur-ad-din se zastidje poslije tih djevojčinih riječi, a lice mu pocrveni. – Koliko ti je ponuđeno za ovu djevojku prilikom nadmetanja? – zapita on posrednika, a ovaj mu odgovori: – Posljednji put mi je ponuđeno za nju devet stotina pedeset dinara, osim nagrade za posredovanje, a što se tiče sultanova dijela, njega plaća prodavalac. – Neka robinja bude moja za hiljadu dinara, računajući i nagradu za posredovanje – reče Nur-ad-din posredniku, a djevojka brže-bolje napusti posrednika, rekavši: – Ja sam se sama prodala ovome divnome mladiću za hiljadu dinara! – I Nur-ad-din ne izgovori ni riječi, ali netko reče: – Prodali smo mu je! – a neki drugi čovjek reče: – On je dostojan nje! – I onda netko uzviknu: – Prokletnik je i prokletnikov sin onaj koji nudi više za nju a ne kupuje je! – A netko opet reče: – Alaha mi, njih dvoje pristaju jedno uz drugo! – I Nur-ad-din ne bijaše stigao ni da se pribere, a posrednik već bijaše doveo suce i svjedoke, koji uzeše komad papira, pa napisaše kupoprodajni ugovor. I posrednik dade taj ugovor Nur-ad-dinu, rekavši mu: – Uzmi svoju robinju, neka ti je s Alahovim blagoslovom! Ona pristaje samo uz tebe, a ti pristaješ samo uz nju. – A potom posrednik izgovori ova dva stiha:

Poslušna radost sama mu je došla,
    Vukući skute u smjernosti svojoj.

Tȁ ona pristaje samo uz njega,
    Kô što i on uz nju pristaje samo.

I Nur-ad-dina bijaše stid od trgovaca, te ustade istoga časa i trenutka, pa odmjeri hiljadu dinara koliko bijaše dao na čuvanje prodavaču ljekarija, prijatelju svoga oca, a zatim odvede djevojku u kuću koju mu bijaše ustupio taj stari prodavač ljekarija. I djevojka uđe u kuću, pa u njoj vidje jedan stari, poderani ćilim i jednu staru kožnu prostirku, te uzviknu: – O, gospodaru, zar nisam dostojna nečeg boljeg u tvojoj kući i zar ne zaslužujem da me odvedeš u svoju glavnu kuću, u kojoj se nalaze tvoje stvari? Zašto me nisi odveo svome ocu? – Alaha mi, o, gospodarice ljepotica – odgovori joj Nur-ad-din – ovo je kuća u kojoj stanujem, a njen je vlasnik stari prodavač ljekarija, jedan od ovdašnjih građana, pa ju je on ispraznio i pustio me da se uselim u nju. Ja sam ti već rekao da sam stranac i da sam rodom iz Kaira. – O, gospodaru –

odgovori mu robinja – za nas će i najmanja kuća biti dovoljno velika dok se ti ne budeš vratio u svoj grad. Ali, Alaha ti, o, gospodaru, ustani, pa donesi za nas malo pečenog mesa, vina, suhog i svježeg voća. – Alaha mi, o, gospodarice ljepoticâ, ja nisam imao više od hiljadu dinara, koliko sam odmjerio za tebe, te mi nije preostalo ništa više. Imao sam još nekoliko dirhema, ali sam ih potrošio jučer. – Zar nemaš u gradu nekoga prijatelja od koga bi mogao posuditi pedeset dirhema? Donesi mi ih, pa ću ti reći što da radiš – reče mu djevojka. – Nemam nijednog prijatelja, osim staroga prodavača ljekarija – odgovori joj Nur-ad-din.

I mladić odmah pođe i ode prodavaču ljekarija, pa mu reče: – Želim ti mira, o, striko! – a prodavač ljekarija mu odgovori na pozdrav, pa ga zapita: – O, dijete moje, što si danas kupio za onu hiljadu svojih dinara? – Kupio sam jednu robinju – odgovori mu Nur-ad-din. – O, dijete moje – uzviknu prodavač ljekarija – da nisi ti bjesomučan, kad kupuješ robinju za hiljadu dinara? O, kad bih mogao znati kakvoga je porijekla ta robinja! – O, striko, ta robinja je porijeklom Frankinja – odgovori mu Nur-ad-din . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamdeset četvrta noć, ona reče:

874. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nur-ad-din rekao starome prodavaču ljekarija: – Ta robinja je porijeklom Frankinja – a da mu je starac onda odgovorio: – Znaj, o, dijete moje, da se najljepša Frankinja u našem gradu može kupiti za sto dinara. Ali je tebi netko prodao tu robinju na prijevaru, Alaha mi, o, dijete moje. Ako si je zavolio, prespavaj s njom ovu noć i zadovolji svoju želju, a sutra ujutro izvedi je na trg i prodaj, pa makar morao izgubiti i dvjesta dinara na njoj. Smatraj da si pretrpio brodolom ili da su te napali kradljivci na putu.

– Pravo veliš – odgovori mu Nur-ad-din. – Ali ti znaš, o, striko, da ja nisam imao više od hiljadu dinara, koliko sam dao za nju, pa sad nemam ni dirhema za trošak. Molim te da budeš tako milostiv i dobar pa da mi daš na zajam pedeset dirhema. Ja ću ih potrošiti do sutra, a sutra ću prodati robinju, pa ću ti vratiti toliko od novaca koje budem dobio za nju. – Dat ću ti ih, o, dijete moje, to mi je na pameti! – odgovori starac Nur-ad-dinu, a potom mu izbroji pedeset dirhema, pa mu reče: – O, dijete moje, ti si još mlad i zelen, a ta robinja je lijepa, pa ti je možda priraslo srce za nju, te će ti biti teško da je prodaš. Ti nemaš novaca za trošak, a ovih pedeset dirhema će ti se izmaći iz ruku, pa ćeš opet doći, a ja ću ti posuđivati novaca prvi i drugi put, pa i treći i deseti put, ali ako mi i poslije toga budeš došao, ja ti neću odgovoriti na pozdrav po zakonu, te će tako propasti moje prijateljstvo s tvojim ocem – a zatim mu dade pedeset dirhema. I Nur-ad-din uze novac od njega, pa ga odnese robinji, a ona mu reče: – O, gospodaru, otiđi na trg pa kupi za dvadeset dirhema svile u pet boja, a za preostalih trideset dirhema kupi mesa, voća, vina i cvijeća.

I Nur-ad-din ode na trg, pa kupi sve ono što mu bješe naredila djevojka, a zatim joj donese to. I djevojka ustade istoga časa i trenutka, pa zgotovi jelo što je bolje mogla, a zatim ga donese Nur-ad-dinu, pa i sama poče jesti s njim, te se tako oboje dobro najedoše. A potom robinja donese vina, pa poče piti s Nur-ad-dinom, dajući mu da pije i zabavljajući ga sve dotle dok se on nije opio i zaspao. I djevojka ustade čim je on zaspao, pa izvadi iz svoga zavežljaja jednu vrećicu od taifske kože, razveže je i izvadi iz nje dvije kukice, a potom sjede i poče raditi, i tako je radila dok nije završila posao i dok nije od svile načinila divan zunar.[18] I djevojka očisti i uglača taj zunar, pa ga umota u jednu krpicu i metnu pod jastuk, a zatim ustade, svuče se do gole kože i legne pored Nur--ad-dina. I djevojka poče trljati mladića, te se on probudi i vidje pored sebe djevojku bijelu kao čisto srebro, mekšu od svile i svježiju od ruža. A ona bijaše uočljivija od barjaka i ljepša od crvenih deva[19] – bijaše visoka pet pedalja, grudi joj bijahu visoke, obrve kao lukovi za strijele, a oči kao oči u gazele. Obrazi joj bijahu kao anemone, trbuh ugnut i nabran, u pupak joj je mogla stati unca orahova ulja, bedra su joj nalikovala na jastuke napunjene nojevim perjem, a između bedara joj bijaše ona stvar koja se ne može opisati jezikom i koja izaziva suze čim se spomene. I rekao bi čovjek da je pjesnik imao pred očima tu djevojku kad je izgovorio ove stihove:

Noć joj iz kose pada, zora sa čela sviće,
Obrazi su joj ruže, a sočna usta – vino.

Zbliženje – sklonište je, rastanak – vatra živa.
Usta joj bisera puna, na licu mjesec joj je.

A kako su tek divne ove riječi jednoga pjesnika:

Kô mjesec sjajna je, kô vrba njiše se,
Na mošus miriše, a kô gazela gleda.

I kao da mi tuga zavolje srce,
Te mu je bliska ona i na rastanku.

Od njenog sjajnog lica Plejada tamni,
A od sjajnog joj čela tamni i mjesec.

I Nur-ad-din se okrene djevojci istoga časa i trenutka, pa je pritisnu na svoje grudi i poče joj sisati gornju usnu, pošto joj je prije toga bio isisao donju, a zatim joj metnu svoj jezik između usana, pa se podigne i vidje da je ona neprobušeni biser i mlada deva koju dotle nitko nije jahao. I tako joj on oduze djevičanstvo, a među njima se zače neraskidiva i vječna ljubav.

I Nur-ad-din je obasipao djevojčine obraze poljupcima kao kamenčićima koji padaju u vodu, i probadao je kao da je gađa kopljem u nepoštednom napadu, jer je volio grliti crnooke djeve, sisati im usta, rasplitati kosu, stezati stas grleći ih, ujedati za obraz i sjediti na grudima, a da se pri tom kreće na kairski način, da vraguje na jemenski način, da potcikuje na abesinski način, da zamara i da bude pohotan na nubijski način, da jadikuje na seljački način,

da stenje na damjetski način, da bude vatren na saidski način[20] i da malaksava na aleksandrijski način. A djevojka je imala sve te osobine i bila je uz to neobično lijepa i nježna, kao što je pjesnik rekao o njoj:

Gle one koju uvijek ja zaboravit' željah,
A ne zavoljeh one što bliske joj ne bjehu.

Po svemu ona liči samo na mjesec sjajni. –
Neka je slava uvijek i hvala njenu tvorcu!

Ako je velik moj grijeh što sam je volio strasno,
Ja se ne nadam da ću taj grijeh okajat' ikad.

Zbog nje ne spavam, tužan, a i bolestan sada,
A srce zbunjeno je, jer misli samo na nju.

Stih jedan izgovori (a on je poznat samo
Onome što u sliku odvažno govorit' zna):

Strast je poznata onom koga je morila ona,
A ljubav znana je onom koji se borio s njom.

I Nur-ad-din provede cijelu tu noć s djevojkom, uživajući i radujući se do jutra...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamdeset peta noć, ona reče:

875. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nur-ad-din proveo cijelu tu noć do jutra s djevojkom, a da su oboje bili u odjeći zagrljaja s jakim kopčama i da su bili zaklonjeni od nevolja koje donose noći i dani. I tako njih dvoje spavahu, osjećajući se da ne može biti bolje, jer se pri zbližavanju nisu bojali priča i razgovora, kao što je rekao o njima pjesnik koji je napisao ove stihove:

Posjećuj drage svoje, ne slušaj zavidljivce –
Tà u strasti ti neće pomoći zavidljivac.

Na svijetu Alah nije stvorio prizora ljepšeg
Od dvoje dragih koji istu postelju dijele.

U njoj se grle oni, slogom obavijeni,
A ruke i ramena jastuke zamjenjuju im.

A kad s ljubavlju jednom zaključe savez vječni,
Ljudi i hladno željezo kovati lako mogu.

O, vi što ljubav dragih rado kudite uvijek,
Može l' se pokvarena kad popraviti duša?

Kad tko druguje s tobom, prijatelj nek bude tvoj,
Pa s prijateljem takvim živi i sretan budi!

A kad nastade jutro i svjetlost zasja i zablista, Nur-ad-din se probudi i vidje da mu je djevojka već donijela vodu. I onda oboje uzeše avdes, pa Nur-ad-din očita propisane molitve, obraćajući se svome gospodu, a zatim mu djevojka donese ono malo hrane što su je imali, te on založi i napi se pića. A

poslije toga robinja zavuče ruku pod jastuk i izvuče zunar koji bijaše načinila noću, pa ga preda Nur-ad-dinu, rekavši mu: – O, gospodaru, uzmi ovaj zunar! – Otkud ti taj zunar? – zapita je Nur-ad-din, a ona mu reče: – O, gospodaru, načinila sam ga od one svile koju si mi kupio jučer za dvadeset dirhema. Ustani, pa otiđi na trg i predaj ga posredniku, kako bi ga on mogao ponuditi kupcima, ali ga nemoj prodati za manje od dvadeset čistih dinara.[21] – O, gospodarice ljepoticâ – reče joj Nur-ad-din – zar se stvar koja vrijedi dvadeset dirhema, a prodaje se za dvadeset dinara, može načiniti za jednu noć? – O, gospodaru – odgovori mu djevojka – ti ne znaš koliko vrijedi taj zunar. Ali otiđi na trg, pa ga predaj posredniku, a kad ga posrednik bude ponudio na prodaju, tebi će biti jasno koliko on vrijedi.

I onda Nur-ad-din uze zunar od robinje, pa ga odnese na trg Perzijanaca. I on dade zunar posredniku, naredivši mu da ga ponudi nekome, a sam sjedne na jednu klupu koja se nalazila pored jednoga dućana. I posrednik ode nekud, a poslije nekog vremena dođe, pa mu reče: – O, gospodaru, ustani da primiš novac za svoj zunar. Prodao sam ga za dvadeset dinara u gotovu novcu. – I Nur-ad-din s najvećim čuđenjem sasluša te posrednikove riječi, zadrhtavši od uzbuđenja, a potom ustade da primi dvadeset dinara, vjerujući i ne vjerujući u to. I on odmah ode, a potom za sav primljeni novac kupi raznobojne svile, jer je htio da mu robinja načini zunare od sve te svile. I mladić se vrati kući, pa preda svilu djevojci, rekavši joj: – Načini zunare od sve ove svile, a nauči i mene da ih pravim, kako bih mogao raditi s tobom. Ja u svome vijeku nisam vidio ni boljega zanata ni veće zarade. Alaha mi, taj zanat je hiljadu puta bolji od trgovine!

A djevojka se nasmija na te njegove riječi, pa mu kaza: – O, gospodaru moj Nur-ad-dine, otiđi svome prijatelju prodavaču ljekarija, pa posudi od njega trideset dirhema, a sutra ćeš prodati zunar, pa ćeš mu vratiti tih trideset dirhema, a i onih pedeset koje ti je dao ranije.

I Nur-ad-din ustane, pa ode svome prijatelju prodavaču ljekarija i reče mu: – O, striko, daj mi trideset dirhema, a ja ću ti sutra, ako ushtije veliki Alah, donijeti svih osamdeset dirhema odjednom. – I stari prodavač ljekarija izbroji trideset dirhema, a Nur-ad-din ih uze, pa ode na trg i kupi za taj novac mesa, kruha, suhoga i svježega voća i cvijeća, kao što bijaše učinio uoči toga dana, i sve to odnese djevojci, a ona se zvala Marijama Pojasarka. I djevojka uze meso, pa ustade toga istoga časa i trenutka i zgotovi od njega izvrsno jelo, koje donese i metnu pred svoga gospodara Nur-ad-dina, a potom donese vino, pa poče piti s mladićem. I ona poče nalijevati čaše i davati mu ih da ih ispije, a i on je njoj nalijevao čašu i davao joj da je ispije. A kad je oboma vino zaigralo u glavi, djevojci se svidje Nur-ad-dinova divna tankoćutnost, a svidje joj se i njegova nježnost, te izgovori ove stihove:

Kad vitki podigne čašu, zapitah ga,
Osjetiv da mu je dah – mirisni mošus:

Da li je tekućina ta iz obraza tvojih?
Zar se iz ruža – reče on – vino cijedi?

I djevojka je razgovarala s Nur-ad-dinom, a i on je razgovarao s njom. I tako je djevojka dodavala mladiću pehar i čašu, tražeći od njega da i on njoj nalijeva čaše i da je poji tim pićem od kojega disanje postaje ugodno, a kad bi je on dodirnuo rukom, ona mu se ne bi podala iz kaćiperstva. A kad se opila, ona bijaše još ljepša i dražesnija, te je Nur-ad-din izgovorio ove stihove:

Djevojka vitka vino voli, razgovor s dragim,
A on se boji da ne bude dosadan dragoj.

Ako ne piješ i ne pojiš me, spavat ćeš sam! –
A on joj napuni čašu vinom, bojeć' se toga.

I tako su njih dvoje i dalje pili, dok Nur-ad-dina ne savladaše pijanstvo i san, a onda Marijama odmah ustade i poče raditi zunar, kao što je obično činila. A kad je završila zunar, djevojka ga očisti i umota u papir, pa se svuče i legne, a tako je spavala pored Nur-ad-dina dok nije svanulo jutro . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamdeset šesta noć, ona reče:

876. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Marijama Pojasarka završila zunar, da ga je očistila i umotala u papir, a da se potom svukla i legla pored Nur-ad-dina. I ona je tako spavala s njim dok nije svanulo jutro, a među njima se dogodilo ono što se dogodilo. A potom je Nur-ad-din ustao i obavio svoje poslove, pa mu je Marijama predala zunar, rekavši mu: – Odnesi ga na trg, pa ga prodaj za dvadeset dinara, kao što si prodao i onaj jučer.

I Nur-ad-din uze zunar, pa ga odnese na trg i proda ga za dvadeset dinara, a potom ode prodavaču ljekarija i preda mu osamdeset dirhema, zahvalivši mu se za dobrotu i poželjevši mu svaku sreću. – O, dijete moje, jesi li prodao robinju? – zapita prodavač ljekarija, a Nur-ad-din uzviknu: – Ti hoćeš da me snađe neko zlo! Kako mogu prodati dušu iz svoga tijela? – I on ispriča starcu cijelu svoju povijest od početka do kraja, saopćivši mu sve što mu se bješe dogodilo, a starac se obradova ne može biti većom radošću, te uzviknu: – Alaha mi, o, dijete moje, obradovao si me time, a ako ushtije veliki Alah, ti ćeš uvijek biti sretan! Ja sam želio da budeš sretan zato što volim tvoga oca i što hoću da sačuvam to naše prijateljstvo! – I Nur-ad-din se rastade sa starim prodavačem ljekarija, pa istoga časa i trenutka ode na trg da kupi mesa, voća i svega što mu bijaše potrebno, kao što je obično činio, a zatim sve to odnese djevojci.

I Nur-ad-din je tako jeo, pio, vragovao i veselio se s djevojkom, drugujući i zabavljajući se s njom za stolom cijelu godinu dana, a djevojka je svake noći izrađivala po jedan zunar i on ga je sutradan prodavao za dvadeset dinara, pa je za jedan dio novca kupovao ono što mu je bilo potrebno, dok je ostatak donosio i predavao njoj, a ona ga je stavljala u kovčeg i čuvala novac za crne

dane. A poslije godinu dana djevojka reče mladiću: – O, gospodaru Nur-ad--dine, kad sutra budeš prodao zunar, uzmi mi za jedan dio novca svile u šest boja – palo mi je na pamet da izradim jednu maramu koju ćeš nositi na ramenu. Takvoj marami nisu se mogli obradovati ni trgovački ni carski sinovi.

I onda Nur-ad-din ode na trg, pa proda zunar i kupi svile u raznim bojama kao što mu bijaše rekla robinja, a zatim joj je donese. I Marijama Pojasarka je sjedila vezući maramu punih tjedan dana (a svake noći je pomalo radila na marami pošto bi završila zunar), pa ju je napokon i završila. I onda djevojka dade maramu Nur-ad-dinu, a on je metnu na rame, pa poče hodati po trgu, te se trgovci, ljudi i velikaši iz toga grada počeše zaustavljati pored njega i stajati u redovima, ne bi li ga vidjeli tako lijepa, s tako lijepo izrađenom maramom.

I jedne noći među noćima Nur-ad-din je spavao, pa se prenuo iza sna, a onda vidio da njegova robinja plače groznim plačem i da izgovara ove stihove:

Skoro ću se, jadna, rastati s draganom,
Avaj, skoro ću se rastati s njime!

Srce mi se kida i tuga me mori,
Kad se sjetim divnih i radosnih noći.

Zavidljivci će nas pogledati onda
Zlim okom i svi će postići svoj cilj.

Najgora će biti za nas zavist drugih,
Oči gadnih žbira, a i svih spletkara.

I Nur-ad-din zapita djevojku: – O, gospođo moja Marijamo, zašto plačeš? – A ona mu odgovori: – Plačem od bola zbog rastanka – srce mi ga je osjetilo. – O, gospodarice ljepoticâ, tko nas može rastaviti sada, kad sam ti ja draži od svih ljudi i kad sam zaljubljen u tebe više nego itko? – zapita Nur-ad-din djevojku, a ona mu odgovori: – Ja mnogo više volim tebe nego ti mene, ali ljude može baciti u tugu njihovo povjerenje u noći, kao što je izvrsno rekao jedan pjesnik:

Bio si zadovoljan dok si živio lijepo,
A zle se sudbe onda nikad bojao nisi.

Miran si noću bio, obmanjujući sebe,
Al' nekad u noć jasnu metež izbiti može.

Znaj da na nebu mnogo svjetlila sjajnih ima,
A samo sunce i mjesec potamnjet' ne mogu.

Koliko raslinja ima, zelenog ili suhog,
Al' mi bacamo kamen na ono što plod nosi.

Vidiš li da leš samo po površini pliva,
A da se na dnu mora biseri sjajni kriju?

– O, gospodaru moj Nur-ad-dine – reče mu djevojka potom – ako nećeš da dođe do našeg rastanka, čuvaj se jednoga Franka koji je ćorav na desno oko

i hrom u lijevu nogu (taj starac ima pepeljasto lice i gustu bradu) – baš on će biti uzrok našeg rastanka. Vidjela sam da je došao u naš grad, a mislim da je došao radi mene. – O, gospodarice ljepotica – reče joj Nur-ad-din – ako mi pogled padne na nj, ja ću ga ubiti i unakaziti! – ali Marijama uzviknu: – O, gospodaru moj, nemoj ga ubiti i nemoj razgovarati s njim, nemoj mu prodati što ili kupiti što od njega. Ne stupaj ni u kakvu pogodbu s njim, nemoj sjediti s njim, nemoj ići s njim, nemoj razgovarati s njim i nemoj mu odgovarati onako kako nalaže zakon. Moli se Alahu da nas izbavi od njegova zla i njegove podmuklosti!

A kad nastade jutro, Nur-ad-din uze zunar i odnese ga na trg, pa tamo sjedne na klupu koja se nalazila ispred jednoga dućana i poče razgovarati s trgovačkim sinovima, a zatim zadrijema i zaspa na klupi ispred tog dućana. A baš u to vrijeme trgom prođe jedan Franak sa sedmoricom drugih Franaka, pa on vidje Nur-ad-dina kako spava na klupi ispred dućana, glavom zamotanom u maramu čiji je kraj držao u ruci. I Franak sjedne pored Nur-ad-dina, pa uze jedan kraj marame i poče ga okretati u ruci, a poslije nekog vremena Nur-ad-din osjeti to, te se prenu iza sna i vidje da pored njega sjedi baš onaj Franak koga mu bijaše opisala djevojka. I Nur-ad-din dreknu na Franka iz svega glasa, a ovaj se poplaši, pa zapita: – Zašto vičeš na mene? Da ti nisam što uzeo? – Alaha mi, o, prokletniče – odgovori mu Nur-ad-din – da si mi što uzeo, ja bih te zacijelo odveo valiji! – I onda mu Franak reče: – O, muslimane, tako ti vjere i onoga u koga vjeruješ, reci mi otkud ti ta marama! – To je rad moje majke – odgovori mu Nur-ad-din...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamdeset sedma noć, ona reče:

877. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Franak zapitao Nur-ad-dina tko mu je izradio maramu, a da mu je Nur-ad-din onda odgovorio: – Moja majka ju je izradila za mene svojom rukom. – Hoćeš li mi je prodati, pa da ti je platim koliko vrijedi? – zapita Franak, ali Nur-ad-din uzviknu: – Alaha mi, o, prokletniče, neću je prodati ni tebi niti kome drugom! Moja majka ju je izradila samo za mene i neće drugu izraditi. – Prodaj mi je, a ja ću ti odmah dati onoliko koliko ona vrijedi – pet stotina dinara, pa neka onaj koji ju je izradio izradi za tebe drugu, još ljepšu maramu – reče mu Franak. – Nikad je neću prodati, jer takve marame nema u ovome gradu – odgovori Nur-ad-din, a Franak reče: – O, gospodaru, hoćeš li mi je prodati za šest stotina dinara čistoga zlata? – I Franak je dotle dodavao jednu stotinu dinara za drugom, dok tako naposljetku nije ponudio Nur-ad-dinu devet stotina dinara za maramu, ali mu Nur-ad-din reče: – Alah će mi pomoći i ako ne prodam maramu! Nikad je neću prodati ni za dvije, ni za više hiljada dinara! – A Franak je i dalje salijetao Nur-ad-dina, nudeći mu sve više novaca za maramu, dok mu tako nije ponudio za nju hiljadu dinara, a onda rekoše neki od prisutnih trgovaca: – Prodali smo ti maramu, daj novac za nju! – ali Nur-ad-din uzviknu: – Neću je prodati, Alaha mi! – I jedan trgovac reče mladiću: – Znaj, o, dijete moje,

da ta marama vrijedi sto dinara, pa čak i da je veća i da imaš kupca za nju, a ovaj Franak ti je dao za nju hiljadu dinara odjednom, te si tako zaradio na njoj devet stotina dinara. Zar možeš zaraditi na njoj više od toga? Ja mislim da treba da prodaš maramu i da uzmeš za nju hiljadu dinara. Reci onoj koja ju je izradila da ti izradi drugu, ili još ljepšu, a sam zaradi hiljadu dinara od tog prokletog Franka, dušmanina naše vjere. – I Nur-ad-din se zastidje od trgovaca, te proda maramu za hiljadu dinara, a Franak mu odmah preda novac.

I Nur-ad-din htjede poći i otići svojoj robinji, ne bi li je obradovao viješću o tome što je učinio s Frankom, ali Franak reče: – O, okupljeni trgovci, ne dajte Nur-ad-dinu da ode: večeras ćete biti moji gosti i vi i on. Imam bure rumijskoga vina, i to staloženog, a imam i debelog ovna, i svježeg i suhog voća, i cvijeća, te ćete se večeras raspoložiti i proveseliti. Neka nijedan od vas ne izostane. – O, Sidi Nur-ad-dine – rekoše onda trgovci – mi želimo da s tobom provedemo večer kao što je ova, kako bismo mogli porazgovoriti s tobom. Budi milostiv i dobar i pođi s nama; otići ćemo s tobom u goste tome Franku, jer je on plemenit čovjek.

I potom trgovci počeše zaklinjati Nur-ad-dina razvodom i silom ga sprečavati da ne ode kući, pa svi poustajaše toga istoga časa i trenutka i zatvoriše svoje dućane. I oni pođoše s Frankom, vodeći Nur-ad-dina, pa tako dođoše s njim u jednu prostranu namirisanu sobu sa dva trijema. I Franak ih ponudi da sjednu, pa stavi pred njih jedan neobično i čudno izrađen stolić, na kojem bijahu slike onoga koji uništava i onoga koji je uništen, onoga koji voli i onoga koji je voljen, onoga koji pita i onoga koji je upitan, a zatim stavi na taj stolić skupocjeno posuđe od porculana i biljura, puno divnoga suhog i svježeg voća i cvijeća. A potom Franak preda trgovcima bure puno staloženog rumijskog vina, pa naredi slugama da zakolju debeloga ovna, a sam raspali vatru i poče peći ovna, dajući trgovcima meso i nudeći ih vinom, pri čemu im je namigivao da navaljuju na Nur-ad-dina da popije što više vina.

I trgovci su davali Nur-ad-dinu sve dotle dok se on nije opio i onesviiestio, a Franak vidje da je on mrtav pijan, te mu reče: – Razveselio si nas večeras, o, Sidi Nur-ad-dine – neka bi ti bilo ugodno i još jedanput ugodno ovdje!

I Franak poče zabavljati Nur-ad-dina govoreći mu nešto, a zatim mu se približi i sjedne pored njega. I neko ga je vrijeme kriomice gledao, razgovarajući s njim, a potom ga zapita: – O, Sidi Nur-ad-dine, hoćeš li mi prodati svoju robinju? Kupio si je prije godinu dana za hiljadu dinara pred ovim trgovcima, a ja ću ti sad dati za nju pet hiljada dinara – četiri hiljade dinara više.

A Nur-ad-din se začudi na tu njegovu ponudu, ali ne htjede da je proda, a Franak ga je i dalje nudio jelom i pićem, sablažnjavajući ga novcem sve dotle dok mu naposljetku nije ponudio za djevojku deset hiljada dinara. I onda Nur-ad-din, onako pijan, reče pred trgovcima: – Prodao sam ti je, daj mi deset hiljada dinara! – a Franak se veoma obradova kad je čuo te njegove riječi, pa pozva trgovce da mu budu svjedoci.

I tako svi oni provedoše tu noć jedući, pijući i veseleći se do jutra, a zatim Franak viknu svojim slugama: – Donesite mi novac! – I sluge mu

doniješe novac, a on odbroji Nur-ad-dinu deset hiljada dinara u gotovu novcu, pa mu reče: – O, Sidi Nur-ad-dine, uzmi novac za robinju koju si mi sinoć prodao pred ovim muslimanskim trgovcima. – O, prokletniče – uzviknu Nur-ad-din – ja ti ništa nisam prodao, a ti lažeš, jer ja i nemam robinje! – ali Franak reče: – Prodao si mi svoju robinju, a ovi trgovci će posvjedočiti da si mi je prodao. – I onda svi trgovci rekoše: – Jest, Nur-ad-dine, prodao si mu svoju robinju pred nama, a mi svjedočimo da si mu je prodao za deset hiljada dinara. Ustani, pa uzmi novac, a njemu predaj svoju robinju. Alah će ti dati ljepšu robinju mjesto nje. Zar ti nije ugodno, Nur-ad-dine, što si kupio tu robinju za hiljadu dinara i što ima već godina i po dana kako se naslađuješ njenom ljepotom i njenim dražima, kako uživaš u razgovoru s njom i u njenoj blizini, a poslije svega toga zarađuješ na njoj devet hiljada dinara, povrh one hiljade koju si dao za nju? A ona ti je uz to svakog dana pravila po jedan zunar, koji si prodavao za dvadeset dinara. I ti poričeš da si je prodao poslije svega toga, a smatraš da si malo zaradio! Ima li većega ćara od toga ćara i ima li veće zarade od te zarade? A ako voliš tu djevojku, ti si je se već zasitio za to vrijeme. Uzmi novac, dakle, pa kupi drugu, ljepšu robinju, ili ćemo ti mi dati koju od svojih djevojaka i uzet ćemo od tebe manje od polovine toga novca na ime otkupa, a djevojka će biti ljepša od nje, dok će preostali novac biti glavnica kojom ćeš sam raspolagati.

I trgovci su sve dotle razgovarali s Nur-ad-dinom, nagovarajući ga i grleći ga, dok on nije uzeo deset hiljada dinara za svoju robinju, a istoga časa i trenutka Franak dovede suce i svjedoke, pa mu oni napisaše potvrdu da je kupio Nur-ad-dinovu djevojku koja se zvala Marijama Pojasarka.

Eto šta je bilo s Nur-ad-dinom. Što se pak tiče Marijame Pojasarke, ona je sjedila i čekala svoga gospodara cijeli dan do sunčeva zalaska i od sunčeva zalaska do ponoći, ali se njen gospodar nije vraćao, a onda je obuze tuga, te poče gorko plakati. I stari prodavač ljekarija ču kako ona plače, pa joj posla svoju ženu, te ova uđe u njenu sobu i vidje je gdje plače, pa je zapita: – Zašto plačeš? – I djevojka odgovori: – O, majčice, sjedim i čekam svoga gospodara Nur-ad-dina, a on još nije došao, pa se bojim da ga netko nije naveo da me proda, poslužívši se lukavstvom, i da me on nije prodao, podlegavši tome lukavstvu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamdeset osma noć, ona reče:

878. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Marijama Pojasarka rekla ženi prodavača ljekarija: – Bojim se da netko nije naveo moga gospodara da me proda, poslužívši se lukavstvom, i da me on nije prodao, podlegavši tome lukavstvu. – I žena prodavača ljekarija reče djevojci: – O, gospođo Marijamo, kad bi netko dao tvome gospodaru punu ovu sobu zlata, on te ne bi prodao! Tà ja znam koliko te on voli. Ali je možda njegov roditelj poslao amo neke ljude iz grada Kaira, pa im je on priredio gozbu tamo gdje su odsjeli, a stidio se da ih dovede u ovu sobu stoga što ih ovdje ne bi mogao smjestiti ili stoga što su to ljudi nižega staleža, pa ih nije mogao dovesti u svoju kuću. Ili je

opet htio prikriti od njih ono što je bilo s tobom, pa je ostao kod njih za ovu noć, a sutra ujutro će ti sretno doći, ako ushtije veliki Alah. Neka ti dušu ne more brige i jad, o, gospođo, jer je tvoj gospodar zbog toga odsutan od kuće. Ja ću ostati kod tebe ove noći, pa ću te zabavljati dok ti ne dođe gospodar.

I žena prodavača ljekarija zabavljala je Marijamu razgovorom cijele te noći, a kad nastade jutro, Marijama vidje kako njen gospodar ulazi u kuću iz uličice i kako za njim ide onaj Franak, okružen mnoštvom trgovaca. I Marijami zaklecaše koljena čim ih je ugledala, a lice joj požutje i ona sva zadrhta kao lađa koju šiba jak vjetar nasred mora. I žena prodavača ljekarija vidje sve to, pa je zapita: – O, gospođo Marijamo, zašto si se tako promijenila i zašto ti je lice požutjelo i postalo još mršavije no što je bilo? – A djevojka joj odgovori: – O, gospođo, srce mi je, Alaha mi, osjetilo da ću se rastati s njim i da se nećemo uskoro sastati. – A zatim djevojka poče jaukati i duboko uzdisati, pa izgovori ove stihove:

Ne vjeruj nikad rastanku, čuj! –
    Uvijek je bolan, čemeran on.

I kada sunce zalazi, znaj,
    Od muke uvijek žut mu je lik.

A kad se rađa, blista se, znaj,
    Jer se sastanku raduje tad.

A potom Marijama Pojasarka zaplaka tako groznim plačem kakvim još nikad nitko nije zaplakao, jer je bila uvjerena da će se rastati sa svojim gospodarom. I ona reče ženi prodavača ljekarija: – O, gospođo, nisam li ti rekla da će se ljudi poslužiti lukavstvom i navesti moga gospodara da me proda? Ja ne sumnjam da me je on noćas prodao tome Franku, iako sam mu kazala da ga se čuva. Ali se opreznošću ne može otkloniti ono što je suđeno, a tebi je sad jasno da je istina ono što sam ti rekla.

A dok je ona razgovarala sa ženom prodavača ljekarija, u njenu sobu odjednom uđe njen gospodar Nur-ad-din. I djevojka pogleda u njega, pa vidje da se i on promijenio u licu, da mu koljena klecaju i da mu se na licu vide tragovi tuge i kajanja. I ona mu reče: – O, gospodaru moj Nur-ad-dine, ti si me prodao, kako mi se čini? – A Nur-ad-din zaplaka groznim plačem, pa zajauka i duboko uzdahnu, a zatim izgovori ove stihove:

Od sudbe još nitko pobjegao nije,
    A ako ja griješih, ne vara se ona.

Kad htjede Alah učiniti nešto
    Pametnu čovjeku što vidi i čuje,

On mu vid oduzme, uši mu zagluši,
    Pa mu um istrgne kô dlaku iz glave.

A kad se izvrši presuda njegova,
On mu pamet vraća, da pouku shvati.

Ne pitaj me sada što je bilo! Čemu? –
Sve biva onako kako sudba želi.

A potom Nur-ad-din poče moliti djevojku da mu oprosti, rekavši joj: – Alaha mi, o, gospođo Marijamo, projurio je kalam s onim što nam je sudio Alah, jer su se ljudi poslužili lukavstvom i naveli me da te prodam, a ja sam podlegao, zanemarivši te najvećom nemarnošću. Ali će nas možda opet sastaviti onaj koji nam je sudio da se rastanemo. – Ja sam ti govorila da se čuvaš toga, jer sam to predosjećala – reče mu djevojka, a potom ga pritisnu na svoje grudi i poljubi između očiju, pa izgovori ove stihove:

Strašću se kunem svojom, sjećat ću vas se uvijek,
Pa makar tijelo mi od strasti iskopnjelo.

Ridam i plačem stalno, danju i svake noći,
Kô što grlica plače u džbunu usred stepe.

Sve teži život mi je, jer vas sad nema, dragi, –
Otkad ste otišli vi, ni s kim se nisam sreo.

A kad je izgovorila ove stihove, u kuću odjednom uđe onaj Franak, pa priđe Marijami i htjede je poljubiti u ruku, ali ga ona udari po obrazu, uzviknuvši: – Odlazi od mene, o, prokletniče. Stalno si išao za mnom dok nisi prevario moga gospodara! Ali će nas snaći samo sreća, bude li htio veliki Alah, o, prokletniče! – I Franak sasluša te njene riječi, pa se nasmije, čudeći se onome što je učinila, a zatim je zamoli da mu oprosti, rekavši joj: – O, gospođo Marijamo, čime sam se ogriješio o tebe? Tvoj gospodar Nur-ad-din pristao je da te proda meni i to je učinio mirne duše, a da te voli, on te ne bi prežalio, Mesije mi. Da ga nije minula želja da te ima, Nur-ad-din te ne bi prodao, a jedan pjesnik je rekao:

Nek jednom ode onaj što mi je dodijao! –
Ako ga spomenem kad, zaista lud ću biti.

Tȁ svijet još nije tako tijesan i malen za me,
Da bih željeti mog'o onog koji me neće.

A ta robinja bijaše kći cara Afrandžije[22] (to je grad koji se prostire na sve strane, a po svojim rijetkostima i po svome raslinju nalik je na al-Konstantiniju), pa je otišla od svoga oca zbog jednog čudnog događaja i jedne neobične stvari, koje ćemo redom ispričati, na radost i veselje naših slušalaca . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto sedamdeset deveta noć, ona reče:

879. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Marijama Pojasarka otišla od svoga oca i svoje majke zbog jedne čudne okolnosti i jedne neobične stvari.

A evo što je bilo. Nju su odgajali njen otac i njena majka, i naučila je da viteški jaše konje i da bude odvažna, a izučila je i sve zanate, kao što su vezenje, šivenje, tkanje, izrada zunara, opšivanje gajtanom, pozlaćivanje srebra i posrebrivanje zlata. A kako bijaše izučila sve muške i ženske zanate, bila je jedinstvena u svoje vrijeme i nitko joj nije bio sličan u njenu vijeku i stoljeću, a Alah joj je darovao takvu ljepotu, takvu otmjenost i takvo savršenstvo da je u svemu nadmašivala sve ljude svoga stoljeća. I nju su prosili u njena oca gospodari raznih otoka, ali je otac nije htio udati ni za jednog od tih prosaca, zato što ju je volio velikom ljubavlju, pa se nije mogao rastati s njom ni za jedan sat. A car nije imao druge kćeri, te je više volio nju nego svoje sinove.

I jedne godine razbolje se careva kći od tako teške bolesti da je već jednom nogom bila u grobu. I onda djevojka dade zavjet da će, ako ozdravi, otići u taj i taj samostan, a taj samostan se nalazi na tom i tom otoku i ubraja se u velike samostane, te su ljudi donosili tamo darove, a za njih dobivali blagoslov. A kad je preboljela bolest, Marijama zaželje da ispuni zavjet koji bijaše dala i da ode u samostan, te je njen otac, car Afrandžije, posla u taj samostan na jednoj maloj lađi, a s njom posla nekoliko velikaških kćeri iz grada i nekoliko patricija, kako bi je oni mogli dvoriti na putu. A kad se Marijama bijaše približila samostanu, naiđe jedna od lađa onih muslimana koji se bore na Alahovu putu, pa oni pohvataše sve patricije i djevojke i uzeše novac i rijetkosti što su bili na lađi, a zatim prodadoše svoj plijen u gradu Kajravanu.[23] I Marijama pade u ruke jednome Perzijancu, trgovcu, koji bijaše nemoćan čovjek, pa nije obljubljivao žene i nije vadio svoga stojka nad njima, te je on uzeo Marijamu za svoju dvorkinju.

A taj Perzijanac se tako teško razbolio da je već bio na rubu groba, pa ta njegova bolest potraja nekoliko mjeseci, a Marijama ga je služila i starala se o njemu sve dotle dok se nije izliječio od te bolesti. I Perzijanac se sjeti Marijamine dobrote i njene sućuti, njenoga staranja i njenih usluga, pa zaželje da je nagradi za dobro koje mu bijaše učinila, te joj reče: – Zatraži nešto od mene, o, Marijamo! – a ona mu reče: – O, gospodaru, tražim od tebe da me prodaš samo onome koga ja budem izabrala i poželjela. – Dobro, tako ću i učiniti – odgovori joj Perzijanac. – Alaha mi, o, Marijamo, prodat ću te samo onome koga ti budeš poželjela, a prodaju prepuštam tebi – reče Perzijanac, a Marijama se obradova velikom radošću.

A potom Perzijanac predloži Marijami da prijeđe na islam, te ona postade muslimanka, a on je poče učiti pravilima pobožnosti. I tako je Marijama za to vrijeme naučila od Perzijanca vjerske obrede i ono što je morala znati, a on je natjera da nauči i Kuran i one stvari iz pravnih nauka i predanja o proroku koje se lako mogu naučiti. A kad je ušao s njom u Iskanderiju, Perzijanac ju je prodao onome koga je ona sama zaželjela, jer bijaše prepustio prodaju njoj samoj, kao što smo spomenuli, te ju je tako kupio Alija Nur-ad-din, kao što smo ispričali, i eto zašto je Marijama otišla iz svoje zemlje.

Što se pak tiče njena oca, cara Afrandžije, on je dobio vijest o onome što se dogodilo s njegovom kćerkom i onima koji bijahu s njom, i njemu se smrači

pred očima i pred njim se ukaza sudnji dan. I car posla jednu lađu na kojoj bijahu patriciji, vitezovi, zreli ljudi i junaci, pa su je oni tražili po svim muslimanskim otocima, ali nisu čuli ništa o njoj, te su se vratili njenu ocu, glasno govoreći o nesreći, o pogibiji i krupnim stvarima.

I Marijamina oca obuze velika tuga kad je to čuo, te on posla po nju čovjeka koji bijaše ćorav na desno oko i hrom u lijevu nogu, jer to bijaše njegov najveći vezir, a bio je nepokorni tlačilac, prepreden čovjek i velika varalica. I car mu zapovjedi da traži Marijamu po svim muslimanskim zemljama i da je kupi, pa makar morao dati za nju punu lađu zlata. I tako je taj prokletnik tražio djevojku po svim morskim otocima i svim gradovima, ali nije čuo ništa o njoj sve do onoga dana kad je stigao u Iskanderiju.

A kad je došao u taj grad, on se raspita o njoj, pa ču da se ona nalazi u kući Nur-ad-dina Alije Kairskog, a onda mu se dogodilo s njim ono što mu se dogodilo. On je na prijevaru kupio od njega djevojku, kao što smo spomenuli, pošto je najprije saznao da se ona nalazi kod njega po marami koju nitko osim nje nije mogao izraditi. A taj Franak bijaše naučio trgovce i bio se dogovorio s njima da mu pomognu da se na prijevaru dokopa djevojke.

A u Frankovoj kući Marijama je provodila sve vrijeme u plakanju i jecanju, te joj on reče: – O, gospođo Marijamo, okani se tugovanja i plakanja, pa hajdemo u grad tvoga oca, gdje je tvoje carstvo, gdje je boravište tvoje slave i tvoja domovina, kako bi se našla među svojim slugama i onima koji te dvore. Okani se toga ponižavanja i boravljenja u tuđini, a meni je dosta što sam se morao zamarati, putujući i trošeći novac zbog tebe – ta ja putujem, zamaram se i trošim novac godinu i po dana. A tvoj otac mi je zapovjedio da te kupim, pa makar morao dati za tebe punu lađu zlata.

A potom vezir cara Afrandžije poče ljubiti djevojci ruke i noge, ponižavajući se pred njom i sve jednako joj ljubeći ruke i noge, a Marijamu je obuzimao sve veći gnjev dok je on to činio, te mu reče: – O, prokletniče, ne dao ti Alah da postigneš ono što želiš!

A odmah potom sluge privedoše jednu mazgu, na kojoj bijaše izvezeno sedlo, pa je posadiše na nju i podigoše iznad njene glave svileni baldahin koji se držao na zlatnim i srebrnim stupovima. A potom Franci pođoše, okruživši djevojku, pa tako iziđoše s njom iz grada na Morsku kapiju. I onda Franci uvedoše djevojku u jedan mali čamac, pa zaveslaše i tako doploviše do jedne velike lađe, a onda je smjestiše u tu lađu. A kad je ćoravi vezir ustao i viknuo mornarima: – Podignite katarku! – oni je podigoše istoga časa, pa razapeše jedra, istakoše zastave i zategoše tkanine od pamuka i lana, a zatim zaveslaše, te lađa zaplovi. A Marijama je sve to vrijeme gledala na onu stranu gdje se nalazi Iskanderija, sve dotle dok nije izgubila grad iz vida, plačući gorko i tiho . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto osamdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je iz Iskanderije zaplovila lađa carskoga vezira na kojoj je bila Marijama Pojasarka, a da je djevojka onda sve dotle gledala na onu stranu gdje je bio grad Iskanderija dok ga nije izgubila iz vida. A potom Marijama zaplaka, zarida i proli suze iz očiju, pa izgovori ove stihove: 880. NOĆ

O, da l' ću opet doći u boravište dragih?
Sad ne znam što će Alah na kraju učinit' sa mnom.

Lađa rastanka krenu, i brzo plovi ona,
A oči ranjave su od suza prolivenih.

Rastah se s dragim svojim, s najvećom željom svojom,
Što bolnu izliječi me i tugu odagna svu.

Gospode, ti me sada zamijeni pored njega –
Što se povjeri tebi, nikada ne propada.

I Marijama je plakala i ridala kad god bi se sjetila Nur-ad-dina, te joj priđoše patriciji i počeše je savjetovati, ali ih ona ne htjede slušati, jer ju je od svega odvraćao poziv ljubavi i strasti. I ona zaplaka, zajeca i zajadikova, pa izgovori ove stihove:

Sad se strast moja s tobom u duši razgovara
I kazuje ti opet da te ja strasno volim.

Dokle da krijem strast tu, od koje iskopnjeh sva?
Očni me kapci bole, jer suze bujicom teku.

I Marijama je bila u takvome stanju za sve to vrijeme, jer se nikako nije mogla smiriti, te nije bila ustrajna na tome putu, i eto što joj se dogodilo s ćoravim i hromim vezirom.

Što se pak tiče Alije Nur-ad-dina Kairskog, sina trgovca Tadž-ad-dina, njemu je zemlja bila tjeskobna poslije odlaska lađe na kojoj je bila Marijama.

I on ode u sobu u kojoj je živio s Marijamom, pa vidje da je ona crna i mračna, a vidje u njoj i razboj na kojem je djevojka tkala zunare, i haljinu koju je imala na tijelu. I on pritisnu tu haljinu na svoje grudi, pa zaplaka i proli suze iz očnih kapaka, a zatim izgovori ove stihove:

Poslije rastanka, da l' će bliska mi opet biti,
I poslije tuge ove i svih osvrta za njom?

Sve je to bilo davno, a vratiti se neće! –
Da l' ću se s dragom svojom opet zbližiti kad?

Da li će Alah dati s njom da se sjedinim ja?
Da l' se sjećaju dragi kako ih nekad voljah?

Čuvaj, ljubavi, onu koju izgubih ludo,
I zavjet koji dadoh, i moju družbu s njom!

Doista, ja sam mrtvac kad su daleko oni,
A zar pristaju dragi da zbog njih ginem tako?

O, jade, tugom mojom drugi se koriste sad! –
Iskopnjeh od čežnje sad i tuge što me mori.

Prošlo je ono vrijeme kad blizak bijah joj ja. –
Da li će ikad sudba ispunit' želju moju?

Tuguj još više, srce! Oči nek suze liju!
Nek u očima mojim suza ne bude više!

Sad su daleko dragi, a ja ustrajan nisam,
Nikoga uza se nemam u toj nesreći svojoj!

Gospoda svjetova molim da mi pošalje opet
Draganu koja ode, i bliskost negdašnju s njom.

I Nur-ad-din zaplaka tako groznim plačem kakvim nitko nikad nije zaplakao, pa pogleda u kutove te sobe i izgovori ove stihove:

Od čežnje kopnim ja i grozne suze lijem
Kad vidim dragih trag u rodnom kraju njinom,

I onom molim se što nas je rastavio
Da jednom opet dâ bića da vidim draga.

A odmah potom Nur-ad-din ustade, pa trkom pojuri k moru i poče tražiti pogledom lađu na kojoj bijaše Marijama, a onda zaplaka i poče uzdisati, izgovarajući ove stihove:

Pozdrav vam šaljem, dragi! Bez vas ne živi mi se,
I ma gdje da ste sada – blizu ili daleko,

Nešto me vuče k vama, uvijek, svakoga časa,
Jer čeznem za vama kao za vodom žedan čovjek.

Sluh mi je kraj vas uvijek, i srce, i pogled moj,
A mis'o o vama svaka od meda mi je slađa.

O, jad me mori sada, jer vaša karavana ode,
I ode vaša lađa s mjesta kome jurim!

I Nur-ad-din zarida, zaplaka, zajeca, uzbudi se i zajadikova, pa uzviknu: – O, Marijama, jesi li me usnila kad si spavala ili sanjarila? – A potom ga obuze još veća tuga, te on izgovori ove stihove:

Hoću l' te vidjeti ikad, poslije odlaska tvoga?
Hoću li ikad čuti tvoj glas iz kuće bliske?

I kuća navikla na nas hoće l' nas sastavit?
Hoćemo l' utolit u njoj svoje želje, draga?

Ma kud pošli, kosti sa sobom nosite moje,
Pa ih u mjestu novom kraj sebe pokopajte.

I srca dva da imam, sa jednim živio bih,
Ostaviv srce ono koje vas strasno voli.

A da me zapita tko: – Što od Alaha želiš?
– Oproštaj ar-Rahmanov i vaš – rekao bih mu.

A dok je Nur-ad-din tako plakao i govorio, jedan starac odjednom iziđe iz čamca, pa mu priđe, vidjevši ga gdje plače i izgovara ove stihove:

O, lijepa Marijamo, vrati se! Iz očiju mi,
Kô kiša iz oblaka, bujicom suze teku.

One koji me kude pitaj prije svakog drugog:
Znat će da su mi oči u suze ogrezle sad.

I starac mu reče: – O, dijete moje, meni se čini da ti plačeš zbog robinje koja je jučer otputovala s Frankom? – A Nur-ad-din se obeznani kad je čuo te starčeve riječi, te je ležao tako onesviješten cijeli sat, a potom dođe k sebi i zaplaka tako groznim plačem kakvim nikad nitko nije plakao, izgovarajući pri tom ove stihove:

Ima li nade da ću se s njome zbližiti opet,
I slasti drugovanja da će nam se vratiti?

Zbilja, srce mi more i strast i uzbuđenje,
Jer mi pričanjem svojim uhode mir remete.

Zbunjen i smeten tako provodim cio dan,
A noću nadam se njen da ću usniti lik.

Ljubav tu, Alaha mi, zaboraviti neću!
A i mogu li, kad mi spletkari dušu vade?

Nježne udove ima, slabine upale joj,
A iz očiju strijele u srce baca moje.

Stas joj je vitak kao u vrtu vrbova grana,
A od ljepote njene i sunce poniknut' može.

Da se ne bojim samo Alaha (slavljen nek je!),
Rek'o bih ljepojci toj: – Od njega slavnija si!

I starac pogleda Nur-ad-dina, pa vidje da je lijep, stasit i skladan, a da mu je jezik jasan, tanan i raznolik, te mu srce obuze tuga, jer mu bijaše žao mladića koji je bio u takvome stanju.

A taj starac bio je kapetan lađe što je plovila k gradu te robinje, i na njegovoj lađi bijaše sto trgovaca, pravovjernih muslimana. I on reče Nur-ad-dinu: – Strpi se, pa će biti samo dobra, bude li htio veliki Alah, i ja ću te odvesti njoj . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je stari kapetan rekao Nur-ad- 881.
-dinu: – Odvest ću te njoj, bude li htio veliki Alah. – A kada ćete poći? – zapita NOĆ
Nur-ad-din, te mu kapetan odgovori: – Ostalo nam je još tri dana, a potom ćemo poći sretno i sigurno. – I Nur-ad-din se obradova velikom radošću kad je čuo te njegove riječi, te mu se zahvali za tu ljubav i to dobro, a potom se sjeti dana blizine i sloge s robinjom s kojom se nijedna druga nije mogla usporediti, te zaplaka groznim plačem i izgovori ove stihove:

Hoće l' me milosrdni zbližiti s vama opet?
Hoću li ikad cilj svoj postići, gospodari?

Posjetom vašom sudba hoće l' me obdariti ikad,
Da očne kapke svoje zatvorim i poštedim?

Kad bih tu bliskost s vama kupiti samo mog'o,
Ja bih i dušu dao, jer mi je bliskost draža.

I Nur-ad-din ode na trg tog istog časa i trenutka, pa uzme onoliko hrane i zalihe koliko mu bijaše potrebno za putovanje, a potom se vrati i sastane s kapetanom. I kapetan ga vidje, pa ga zapita: – Što ti je to, o, dijete moje? – Hrana i ono što mi je potrebno za putovanje – odgovori Nur-ad-din, a kapetan se nasmija na te njegove riječi, pa mu kaza: – O, dijete moje, da ne ideš da s uživanjem promatraš Stup katarki?[24] Odavde do tvoga cilja valja putovati dva mjeseca, ako puše povoljan vjatar i ako je vrijeme vedro.

A potom starac uze nešto malo novaca od Nur-ad-dina, pa ode na trg i kupi za nj dovoljno svega što mu bijaše potrebno za put, a napuni mu i jedno bure slatkom vodom. I Nur-ad-din ostade na toj lađi tri dana, a dotle se okupiše trgovci i posvršavaše svoje poslove, pa se svi ukrcaše na lađu. I kapetan naredi da se razapnu jedra, te lađa zaplovi, i putnici tako putovahu pedeset i jedan dan, a zatim ih napadoše gusari koji preprečavaju put lađama, pa opljačkaše lađu i zarobiše sve ljude koji bijahu na njoj. I gusari odvedoše te ljude u grad Afrandžiju i pokazaše ih svome caru (a među njima bijaše i Nur-ad-din), a car naredi da se zarobljenici bace u tamnicu.

A kad su oni izišli iz careva dvora i pošli k tamnici, u grad je stigla ona lađa na kojoj bijahu careva kći Marijama Pojasarka i ćoravi vezir. I kad je ta lađa doplovila do grada, vezir ode u carev dvor i obavijesti cara o sretnom dolasku njegove kćeri, te ljudi udariše u talambase, a građani okitiše grad što su bolje mogli. I car iziđe iz dvora sa svojom vojskom i velikašima svoje uprave, pa se uputi k moru, u susret kneginji. A kad je careva kći Marijama izišla iz lađe, car je zagrli i upita je za zdravlje, a i ona njega upita za zdravlje. I car privede konja svojoj kćeri, te ga ona uzjaha i pođe, a kad je došla na dvor, dočeka je i zagrli njena majka, koja se pozdravi s njom i zapita je kako je i je li još djevojka, ili je žena koju je obljubio muškarac. I Marijama reče svojoj majci: – O, majčice, kako djevojka može ostati nevina u muslimanskim zemljama, kad se tamo djevojke prodaju čas jednome a čas drugome trgovcu, kojima su potčinjene? Trgovac koji me je kupio prijetio mi je batinama i nagnao me da mu se podam, te mi je tako oduzeo nevinost, a zatim me je prodao drugom trgovcu, koji me je prodao trećem.

I Marijaminoj majci se smrači pred očima kad je čula te njezine riječi, a one pogodiše i njena oca kad mu je ona ponovila sve to, jer mu se učini da je to krupna stvar. I car reče velikašima i patricijima svoje uprave što je sve bilo, a oni mu rekoše: – O, care, ona je ukaljala obraz kod muslimana, te tu ljagu možemo oprati samo odsijecanjem stotinu muslimanskih glava. –

I car onda naredi da mu se dovedu zarobljeni muslimani koji bijahu u tamnici, te ih ljudi dovedoše caru, zajedno s Nur-ad-dinom, a car zapovjedi da im se odsijeku glave.

I ljudi najprije odsjekoše glavu kapetanu lađe, a potom odsjekoše glave i ostalim trgovcima, dovodeći ih jednoga za drugim, te tako ostade još samo Nur-ad-din. I ljudi otkidoše komad tkanine od njegova skuta i njome mu zavezaše oči, a zatim ga odvedoše na krvavi ćilim da mu odsijeku glavu, kad odjednom, baš toga časa i trenutka, caru priđe jedna stara žena, pa mu reče: – O, gospodaru, ti si dao zavjet da ćeš svakoj crkvi dati po pet zarobljenih muslimana, ako ti se vrati kćerka Marijama, kako bi nam oni pomagali u obavljanju crkvenih poslova. Sad ti je stigla kćerka, Sit-Marijama, pa valja da ispuniš zavjet koji si dao. – O, majčice – odgovori joj car – tako mi Mesije i prave vjere, od svih zarobljenika nije mi ostao nijedan, osim ovoga, a ljudi se spremaju da i njega ubiju. Uzmi ga – on će ti pomagati u obavljanju crkvenih poslova dok mi ne dovedu još kojeg zarobljenog muslimana, a onda ću ti poslati i ostalu četvoricu. A da si došla ranije, prije no što su odsječene glave tim zarobljenicima, ja bih ti dao sve što hoćeš.

I starica se zahvali caru za tu dobrotu i poželi mu vječnu slavu, dug vijek i sreću, pa istoga časa i trenutka priđe Nur-ad-dinu i odvede ga s krvavog ćilima. I starica pogleda u mladića, pa vidje da je nježan i otmjen, da ima tanku kožu i da mu je lice nalik na pun mjesec u četrnaestu noć. I ona ga povede i pođe s njim u crkvu, rekavši mu: – O, dijete moje, svuci odijelo koje imaš na sebi – ono je dobro samo za služenje sultanu – a potom donese Nur-ad-dinu crn vuneni kaftan, crnu maramu i široki pojas, pa mu obuče kaftan, sveza mu maramu kao turban i opasa ga pojasom, a zatim mu zapovjedi da obavlja crkvene poslove tjedan dana.

A dok se to zbivalo, starica odjednom dođe mladiću, pa mu reče: – O, muslimane, uzmi svoje svileno odijelo i obuci ga, a uzmi i ovih deset dirhema, pa odmah napusti crkvu. Šetaj se danas, a ovdje se nemoj zadržavati ni za trenutak, kako ti ne bi propala duša. – O, majčice, što se to dogodilo? – zapita Nur-ad-din staricu, a ona mu odgovori: – Znaj, o, dijete moje, da će sad doći u crkvu careva kći, Sit-Marijama Pojasarka, pa će u njoj dobiti blagoslov i pričestit će se u čast svoga sretnog povratka, jer se iščupala iz muslimanskih zemalja, a onda će ispuniti i zavjete koje je dala za slučaj da je Mesija spasi; s njom će doći još četiri stotine djevojaka, od kojih je svaka pravo savršenstvo dražesti i ljepote, a među njima će biti vezirova kći i kćeri velikaša carske uprave. One će sad doći, pa će im možda pogled pasti na tebe u ovoj crkvi, a onda će te isjeći jataganima.

I Nur-ad-din uze od starice deset dirhema, pošto je obukao svoje odijelo, pa ode na trg i poče se šetati po gradu, te je tako vidio sve njegove dijelove i saznao gdje se nalaze gradska vrata . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamdeset druga noć, ona reče:

882. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nur-ad-din obukao svoje odijelo i uzeo deset dirhema od starice, a da je potom izišao iz crkve i otišao na trg. I on je proveo neko vrijeme u gradu, razgledajući njegove dijelove, a potom vidje kako Marijama Pojasarka, kći cara Afrandžije, prilazi crkvi s četiri stotine djevojaka-djevica bujnih grudi, sličnih mjesecima, među kojima bijaše kći ćoravog vezira i kćeri emira i velikaša carske uprave. I Marijama je išla okružena tim djevojkama kao mjesec zvijezdama, a Nur-ad-dinov pogled pade na nju. I mladić ne odoli srcu, već uzviknu! – O, Marijama, o, Marijama! – a djevojke čuše njegov vapaj i njegov uzvik: – O, Marijama! – pa jurnuše na nj isukanim bijelim mačevima koji su nalikovali na strijele groma i htjedoše ga odmah ubiti. I Marijama se okrene, pa pažljivo pogleda u Nur-ad-dina i prepozna ga, te reče djevojkama: – Ostavite toga mladića – on je nesumnjivo bjesomučan, jer mu se na licu vide znaci bjesomučnosti.

I Nur-ad-din je čuo te Sit-Marijamine riječi, pa je skinuo kapu, iskolačio oči i zamahao rukama, iskrivio noge i počeo puštati pjenu na usta, te Sit-Marijama reče djevojkama: – Zar vam nisam rekla da je bjesomučan? – Dovedite mi ga, a same se udaljite od njega, pa ću ja vidjeti što će mi reći. Ja znam arapski, pa mogu vidjeti u kakvom je stanju i da li je njegova bolest izlječiva ili nije. – I djevojke podigoše Nur-ad-dina, pa ga donijeŝe carevoj kćeri, a zatim se udaljiše od njega. I Marijama zapita mladića: – Jesi li došao amo zbog mene, izlažući svoju dušu opasnosti, i pretvarajući se da si bjesomučan? – O, gospođo – odgovori joj Nur-ad-din – zar nisi čula ove pjesnikove riječi:

Bezumno zaljubljen si – rekoše – te kazah ja:
– Zbilja, bezumnim samo sladak je život ovaj.

Bezumlje i onom dajte što me razuma liši,
Pa će vam jasno biti da me korit' ne treba.

– Alaha mi, o, Nur-ad-dine – reče mu Marijama – ti doista sam srljaš u nevolju! Ja sam te opominjala prije no što se to dogodilo, ali me ti nisi htio slušati, već si se poveo za svojom strašću, a ja ti nisam tako govorila stoga što sam to pročitala na licima ili usnila, već zato što je to bilo očigledno. Vidjela sam ćoravog vezira, pa mi je bilo jasno da je on došao u grad samo zato što me je htio potražiti u njemu. – O, gospođo Marijamo – uzviknu Nur-ad-din – moli se Alahu da me zaštiti od pogreške koju može učiniti razuman čovjek! – A potom Nur-ad-din osjeti da se pogoršava njegovo stanje, te izgovori ove stihove:

Krivicu posrnulog podari meni, bože! –
Tâ darežljivost gospodara roba zaklonit' može.

Zlotvor je dovoljno kažnjen i samim grijehom svojim,
A od kajanja sada nikakve koristi nema.

Kada sam došao k sebi, ja sam pristojan bio,
Što sad velike duše treba da mi oproste?

I Nur-ad-din i Marijama Pojasarka upućivahu jedno drugome prijekore koje bismo morali dugo navoditi, a zatim ispričaše jedno drugom što im se dogodilo, izgovarajući stihove i prolijevajući suze koje su im tekle niz obraze kao dva mora. I oni se potužiše jedno drugome na svoju veliku ljubav, na svoje muke od strasti i uzbuđenja, pa ih tako oboje izdade snaga, te nisu bili kadri da govore, a sunce se već bilo počelo kloniti zapadu i mrak se približavao. A na Sit-Marijami bijaše zelena haljina, izvezena srmom od dukatskoga zlata i ukrašena biserjem i dragim kamenjem, te je bila još ljepša, dražesnija i otmjenija, kao što je netko izvrsno rekao o njoj:

U ruhu zelenome pun mjesec pojavi se,
S kopčama razmaknutim i kosom kovrčavom.

– Kako se zoveš? – rekoh, a ona odgovori:
– Ja srca zaljubljenih na žeravicu mećem.

Ja sam i srebro bijelo, i zlato suho kojim
Sužanj se može lako iz ropstva izbaviti.

Rekoh joj: – Ako srce kameno imaš, onda
Znaj da je Alah rek'o da voda iz stijene teče.

A kad je nastala noć, Sit-Marijama se obrati djevojkama i reče im: – Jeste li zatvorile vrata? – Zatvorile smo ih – odgovoriše joj one, a onda ih Sit-Marijama odvede na mjesto koje se zvalo mjesto gospođe Marijame, djeve, majke svjetlosti, jer kršćani vjeruju da njena duša i njena tajna počivaju na tome mjestu. I djevojke počeše tražiti blagoslov na tome mjestu i ići oko cijele crkve, a kad završiše tu posjetu, Sit-Marijama im se obrati ovim riječima: – Hoću da sama uđem u crkvu i da u njoj dobijem blagoslov – zaželjela sam je se zbog dugog boravljenja u muslimanskim zemljama. A budući da ste vi već bile u njoj, lezite, pa spavajte gdje koja hoće. – S ljubavlju i poštovanjem, a ti čini što hoćeš – rekoše joj djevojke, pa se raziđoše na razne strane i polijegaše u crkvi. A Marijama ih zavara, pa ustade i poče tražiti Nur-ad-dina, a onda vidje da on sjedi kao na ugljevlju u jednom prikrajku i da je čeka.

A kad je Marijana prišla Nur-ad-dinu, on skoči na noge i poljubi joj ruke, a ona sjedne i posadi ga pored sebe, pa skine dragocjenosti što ih je imala na sebi, haljine i druge skupocjene tkanine, a zatim pritisne Nur-ad-dina na svoje grudi, metnuvši ga na krilo. I tako su se njih dvoje neprekidno ljubili i grlili, pocikujući, a pri tom izgovarali ove pjesnikove riječi:

Prva u ljubavi, o, noći zbliženja,
Nisi li ti ljepša od svih noći divnih? –

Ti dovodiš jutro u večernje doba.
Il' si bila rastok pod okom svitanja?

Ili si san bila za oči što gore?
O, noći rastanka, kako si mi duga!

Njen će kraj s početkom opet da se stekne. –
Ona je kô prsten koji kraja nema.

Prije no što i prođe, sastat ću se s dragim,
Uskrsnuv iz mrtvih po rastanku našem.

A dok su oni osjećali tu veliku nasladu i bili obuzeti nepomućenom radošću, odjednom jedan od sluga presvete djeve udari o klepalo na crkvenome krovu, te poustajaše oni koji poštuju obrede, a o tom sluzi rekao je pjesnik:

Kad sam vidio kako on u klepalo bije,
Rekoh: – Jelene, tko te nauči tome, reci!

A duši svojoj rekoh: – Što li te više boli:
Rastanak s dragim ili udarac u klepalo?...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamdeset treća noć, ona reče:

883. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su se Marijama Pojasarka i Nur-ad-din tako naslađivali i radovali dok se na crkveni krov nije popeo sluga koji je udarao u klepalo i dok nije udario u nj. I Marijama ustade istoga časa i trenutka, pa obuče svoje haljine i okiti se svojim skupocjenim nakitom, a onda Nur-ad-din osjeti da mu je teško i da se vrijeme muti za nj. I on zaplaka, i proli suze, i izgovori ove stihove:

Obraza ružu svježu ja ljubih neprestano,
I ujedah je pri tom, sve jače svakim časom.

A kad naš život bijaše ugodan, i kad zaspa
Uhoda, snom obrvan, odjednom mi začusmo

Klepalo kako lupa i kako, toga časa,
Mujezin s džamije zove vjernike da se mole.

I onda ona reče: – O, snu i željo moja,
Jutro je svanulo već i lice mu je bijelo!

Bogme, kad bih samo za jedan dan bar mog'o
Da budem sultan moćni, ja bih snažnim dlanom

Srušio sve te crkve i sve te stupove njine,
A svećenike sve bih pobio u svijetu cijelom.

A potom Sit-Marijama pritisnu Nur-ad-dina na svoje grudi i poljubi ga u obraz, pa ga zapita: – O, Nur-ad-dine, koliko ima dana otkako si u ovome gradu? – Tjedan dana – odgovori Nur-ad-din, a ona mu reče: – Jesi li hodao po gradu, jesi li saznao kojim se putovima može izići iz njega i gdje se nalaze gradska vrata prema suhom i prema moru? – Jesam – odgovori joj Nur-ad-din. – A znaš li kojim putem možeš doći do onoga kovčega sa svetim tajnama što se nalazi u crkvi? – zapita Marijama Nur-ad-dina, a on joj odgovori: – Znam. – I onda mu djevojka reče: – Kad sve to znaš, pričekaj da prođe prva

trećina naredne noći, pa odmah otiđi i uzmi iz kovčega sa svetim tajnama sve što budeš zaželio, a potom otvori crkvena vrata – ona koja su na prolazu koji vodi k moru – i onda ćeš vidjeti jednu malu lađu i u njoj deset mornara. I kapetan te lađe će ti pružiti ruku čim te bude ugledao, pa ćeš i ti njemu pružiti svoju ruku, a on će te uvući u lađu. Sjedni pored njega i čekaj dok ja ne dođem, ali se čuvaj, i još jedanput ti velim da se čuvaš da te ne obrva san te noći – kajat ćeš se za to, ali ti to kajanje neće pomoći.

A zatim se Sit-Marijama oprosti s Nur-ad-dinom, pa ga odmah ostavi i ode. I ona probudi svoje robinje i ostale djevojke, pa ih odvede do crkvenih vrata, a onda zalupa u vrata, te joj starica otvori. I Marijama uđe u crkvu, a onda vidje sluge i patricije koji tamo stajahu. I oni joj privedoše šarenu mazgu, te je ona uzjaha, a sluge raširiše nad njom svileni baldahin. I patriciji povedoše mazgu za uzdu, pa pođoše i djevojke za njom, a oko njih su išli stražari s isukanim mačevima u rukama. I svi su oni išli tako s njom sve dotle dok je nisu doveli do dvora njenoga oca.

Eto što je bilo s Marijamom Pojasarkom.

Što se pak tiče Nur-ad-dina Kairskog, on se sakrio iza one zavjese iza koje se bio sklonio s Marijamom, a kad je svanuo dan i kad se otvoriše crkvena vrata, u crkvi se okupi mnoštvo ljudi, te se i on umiješa u to mnoštvo, pa tako dođe do starice koja je nadgledala crkvu. – Gdje si spavao noćas? – zapita starica Nur-ad-dina, a on joj odgovori: – Na jednome mjestu u gradu, kao što si mi ti zapovjedila. – O, dijete moje, dobro je što si tako učinio – reče mu starica. – Da si proveo tu noć u crkvi, careva kći bi te umorila najgorom smrću. – Neka je hvala Alahu što me je spasio od zla koje me je moglo snaći te noći! – reče Nur-ad-din.

I on je obavljao svoje poslove u crkvi sve dotle dok nije prošao taj dan i dok se ne poče spuštati noć s mrklom tamom, a onda ustade, pa otvori kovčeg u kojem bijahu darovi i uze iz njega ono što bijaše lako i skupocjeno. A potom Nur-ad-din pričeka da prođe prva trećina noći, pa ustade i pođe k vratima na onom prolazu što je vodio k moru, moleći se Alahu da ga zaštiti. I tako je on išao sve dotle dok nije došao do tih vrata, a onda otvori vrata i pođe, idući kroz prolaz, pa pođe do mora i ugleda usidrenu lađu pored morske obale, nedaleko od vrata. I Nur-ad-din vidje da je kapetan te lađe veoma star i lijep čovjek s dugom bradom, jer je on stajao nasred lađe, a njegovih deset mornara stajali su ispred njega. I Nur-ad-din mu pruži ruku, kao što mu bješe zapovjedila Marijama, a on ga uhvati za ruku i povuče s obale, te se tako mladić nađe nasred lađe, a onda stari kapetan povika mornarima: – Iščupajte sidro iz zemlje, pa zaplovite prije no što svane! – I onda reče jedan od desetorice mornara: – O, gospodaru kapetane, a kako možemo zaploviti kad nam je car rekao da će sutra poći na put i ploviti našom lađom po moru, kako bi mogao vidjeti što se tamo radi, jer se boji da muslimanski kradljivci ne učine što njegovoj kćeri Marijami? – Ali kapetan dreknu na mornare, rekavši im: – Teško vama, o, prokletnici! Zar je stvar dotle došla da mi se protivite i da ne slušate ono što vam kažem? – A potom stari kapetan

trgnu mač iz korica, pa udari po vratu onoga što je govorio, a mač mu iziđe iz potiljka, blistajući se. – I netko reče: – A što ti je skrivio naš drug, te si mu odsjekao glavu? – I kapetan se maši rukom za mač, pa odsiječe glavu i onome koji je to izgovorio, i tako odsijecaše jednu glavu za drugom dok nije poodsijecao glave desetorici mornara, a onda ih izbaci na obalu, pa se okrene Nur-ad-dinu i tako glasno viknu na nj da se mladić uplašio. I kapetan reče mladiću: – Iziđi iz lađe, pa iščupaj kolac za koji se veže sidro! – A Nur-ad-din se poboja da ga starac ne udari mačem, te skoči na obalu i iščupa kolac, a zatim utrča u lađu brže od munje. I onda kapetan poče govoriti Nur-ad-dinu: – Učini to i to, okreni tako i tako i gledaj u zvijezde! – a on je činio sve što mu je naređivao kapetan, jer mu se srce bojalo i strahovalo. A potom kapetan razapne jedra, te lađa zaplovi debelim morem na kojem su se sudarali valovi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamdeset četvrta noć, ona reče:

884. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je stari kapetan razapeo jedra na lađi i da je zaplovio s Nur-ad-dinom, a da je more bilo debelo i da je njime puhao povoljan vjetar. I Nur-ad-din je pri tom čvrsto držao palamare u rukama, topeći se u moru razmišljanja, jer je utonuo u misli i nije znao što se skriva za nj u nepoznatome, a kad god bi pogledao u kapetana, srce bi mu se uplašilo, jer nije znao na koju li se stranu uputio.

I mladić bijaše tako zaokupljen mislima i nemirom do samog svitanja, a onda pogleda u kapetana, pa vidje da se on uhvatio za svoju dugu bradu i da ju je povukao, a potom vidje kako mu ona spade s lica i ostade u ruci. I Nur-ad-din dobro zagleda tu bradu, pa vidje da je lažna i da je bila prilijepljena za lice, a kad se dobro zagledao u kapetana i kad ga je pogledao kako valja, vidje da je to Sit-Marijama – njegova dragana i miljenica njegova srca.

A ona se bila poslužila tim lukavstvom te je ubila kapetana lađe, kome je oderala kožu s lica, zajedno s bradom, pa je tu njegovu kožu metnula na svoje lice. I Nur-ad-dina začudi taj njen postupak, a začudiše ga i njena smjelost i okorjelost njena srca, i um mu odletje od radosti, a grudi mu se raširiše i ispraviše. – Dobro mi došla, o, željo moja i snu moj, o, svrho za kojom težim! – uzviknu Nur-ad-din, a potom ga potresoše strast i ushićenje, jer bijaše uvjeren da su mu se ostvarile želje i nade. I on ponovi najugodnije napjeve, pa izgovori ove stihove:

Onima koji ne znaju da volim
Dragoga koji za njih zbilja nije,

Reci: – Sad bliske zapitajte moje
O stihu nježnom i ljubavnoj riječi

Za one što su sad u srcu mome.
Čim ih spomenem, boljka moja prođe.

I minu muke što mi dušu more,
A zanos, ljubav još su veći onda

Kad srce voli, kad ga more jadi –
Srce koje je već ušlo u priču.

Neću da slušam one što ih kore,
Neću, već nastojim da ih zaboravim,

Al' tugu ucijepi tad ljubav u dušu
I vatru živu zažeže u srcu,

Te sad sve plamti i gori u meni.
Čudim se – moju odadoše boljku

I nesanicu usred noći tamnih.
Kô surovo da su ubiti me htjeli,

Misleć, da krv moju proliti mogu.
Tä pravedni su u tlačenju oni!

Da mi je znati tko vam je ulio
Surovost takvu, iako vas volim!

Životom svojim, a i tvorcem vašim
Kunem se sada da su riječi toga

Kudioca lažne, Alaha mi moga.
Nek Alah moju boljku ne ublaži,

Neka žeđ srca moga ne utaži
U dan kad čeznem i na strast se tužim –

Ja neću drugi da mi vas zamijeni!
Mučite srce, il' budite bliski,

Ono će uvijek voljeti vas strasno,
Pa makar bez vas morila ga tuga.

Gnjev i oproštaj – sve od vas potječe –
Tä dušu svoju ne žalim ja za vas!

A kad je Nur-ad-din izgovorio te stihove, Sit-Marijama se čudom začudi i zahvali mu se za riječi koje bijaše izrekao, a potom mu reče: – Onaj koji je u ovakvom stanju mora ići putem odvažnih ljudi i ne smije činiti ono što čine podli i prezreni ljudi. – A Sit-Marijama bješe jaka srcem i bješe joj poznato kako plove lađe po slanome moru, a znala je i sve morske putove. I Nur-ad-din joj reče: – O, gospođo, da si to još odgađala, ja bih zacijelo umro od velikoga straha i velike bojazni, a naročito od vatre čežnje i strasti koja gori u meni i od teških muka zbog našega rastanka. – A Marijama se nasmija na te njegove riječi, pa ustade istoga časa i trenutka i donese nešto hrane i pića, te oboje počeše jesti, piti, uživati i veseliti se.

A potom djevojka izvadi korunde, drago kamenje, razne metale, skupocjeno blago, zlato i srebro svake vrste, a sve to bijaše donijela iz dvora i riznice svoga oca, jer je sve to bilo lako, a skupocjeno. I ona pokaza to blago Nur-ad-dinu, te se on obradova najvećom radošću.

A za sve to vrijeme puhao je ujednačen vjetar, te je lađa brzo plovila, a tako je plovila sve dotle dok se nije približila gradu Iskanderiji. I onda oboje ugledaše stare i nove međaše, pa ugledaše i Stup katarki, a kad uploviše u

luku i pristadoše uz kopno, Nur-ad-din siđe s lađe istoga časa i trenutka, pa je priveza za jedan od Kamenova valjalaca sukna nadomak jedne šumice. A potom mladić uze malo onoga blaga koje bješe ponijela Sit-Marijama, pa reče djevojci: – Ostani na lađi, o, gospođo, dok ne uzmognem ući s tobom u Iskanderiju onako kako volim i želim. – A ona mu kaza: – Treba da to učiniš što prije, jer se čovjek kaje poslije sporo obavljena posla. – Ja nisam spor – odgovori Nur-ad-din Marijami, te ona ostade na lađi, a on ode u kuću prodavača ljekarija, prijatelja svoga oca, da od njegove žene uzme veo, haljinu, obuću i zar, kakve obično nose žene u Iskanderiji, a nije znao što mu je namijenila prevrtljiva sudbina, majka svakojakih čuda.

Eto što je bilo s Nur-ad-dinom i Marijamom Pojasarkom.

Što se pak tiče njenoga oca, cara Afrandžije, on je potražio svoju kćer Marijamu čim je svanulo jutro, ali je nije našao. I on zapita robinje i eunuhe o njoj, a oni mu rekoše: – O, gospodaru naš, ona je noću izišla iz dvora i otišla u crkvu, a poslije toga nismo ništa čuli o njoj.

A dok je car tako razgovarao s robinjama i eunusima, odjednom se pod dvorom razlijegoše dva tako glasna uzvika da je od njih zatutnjio cio kraj. I car zapita ljude: – Što se to dogodilo? – a oni mu odgovoriše: – O, care, našli smo deset ubijenih ljudi na morskoj obali, a careve lađe nema nigdje. I vidjeli smo da su otvorena vrata na prolazu u blizini crkve, s one strane gdje je more, a nema ni onog zarobljenika koji je bio u crkvi. – Ako je nestala ona moja lađa koja je bila na moru, onda je moja kći Marijama bez sumnje i zacijelo na njoj . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamdeset peta noć, ona reče:

885. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su ljudi javili caru Afrandžije da je iščezla njegova kći Marijama, rekavši mu: – Nema tvoje lađe – a da je car onda uzviknuo: – Ako je iščezla moja lađa, onda je moja kći Marijama bez sumnje i zacijelo na njoj! – A potom car pozva starješinu luke, pa mu reče: – Tako mi Mesije i prave vjere, ako s vojskom odmah ne stigneš moju lađu i ako mi ne dovedeš one koji su na njoj, ja ću te umoriti najgorom smrću i unakazit ću te! – I car dreknu na starješinu luke, te ovaj iziđe dršćući iz dvora, pa pozva onu staricu iz crkve i zapita je: – Što si čula od zarobljenika koji je bio kod tebe o njegovoj zemlji i o zemlji iz koje je došao? – Rekao mi je da je iz grada Iskanderije – odgovori starica, a starješina sasluša njene riječi, pa se istoga časa i trenutka vrati u luku i viknu mornarima: – Spremajte se i razapnite jedra!

I mornari učiniše ono što im bješe naredio njihov starješina, pa zaploviše, i tako su plovili i noću i danju dok se nisu približili gradu Iskanderiji, a približili su se baš u času kad je Nur-ad-din bio sišao s lađe, ostavivši Marijamu u njoj. A među Francima bijaše i onaj ćoravi i hromi vezir koji bijaše kupio Marijamu od Nur-ad-dina. I Franci prepoznaše usidrenu lađu čim su je ugledali, pa privezaše svoju lađu podalje od nje, a zatim prijeđoše u jednu lađicu

koja je gazila samo dva lakta, pa doploviše do obale. A u toj lađi bijaše stotinu boraca, među kojima bješe i ćoravi vezir, nepokorni tlačilac i neposlušni sotona, a uz to i tako lukav kradljivac da njegovu lukavstvu nitko nije mogao odoljeti, po čemu je bio sličan Abu-Muhamedu-al-Bataliji.[25]

I Franci su tako veslali i plovili dok se nisu približili obali, a onda se načas sakriše u šumici, pa zatim jurnuše i napadoše Marijaminu lađu svi kao jedan, ali u njoj ne nađoše nikoga osim Sit-Marijame. I Franci uhvatiše djevojku, pa je jedan od patricija uze na ruke i iznese na obalu, a onda se ukrcaše u lađicu kojom bijahu doplovili, pa se istoga časa i trenutka vratiše na svoju lađu, dokopavši se onoga što su htjeli bez ikakva boja i ne potrgnuvši oružje. A potom se Franci vratiše, uputivši se k rumijskoj zemlji, pa su tako spokojno plovili praćeni povoljnim vjetrom, dok nisu stigli do grada Afrandžije.

I Franci odvedoše Sit-Marijamu njenu ocu koji je sjedio na prijestolju svoje vlasti. I tako car ugleda svoju kćerku, a onda uzviknu: – Teško tebi, o, obmanjivačice! Kako si mogla napustiti vjeru svojih otaca i djedova i Mesijinu tvrđavu, na koju se valja oslanjati, pa prijeći u vjeru skitnica (a mislio je na islamsku vjeru) koji su ustali protiv križa i idolâ s mačem u ruci? – To nije moja krivica – odgovori mu Marijama. – Ja sam noću izišla iz dvora i otišla u crkvu da se pomolim gospođi Marijami, ne bih li se udostojila njene blagodati, a dok sam bila nečim zabavljena, muslimanski kradljivci su me odjednom napali i začepili mi usta, a zatim su me čvrsto svezali i odnijeli na svoju lađu, pa su zaplovili sa mnom k svojoj zemlji. I ja sam ih prevarila, razgovarajući s njima o njihovoj vjeri, dok me nisu razvezali, a teško mi je bilo vjerovati da su me tvoji ljudi stigli i oslobodili. Tako mi Mesije i prave vjere, tako mi križa i onoga koji je raspet, ja sam bila veoma radosna kad sam se istrgla iz njihovih ruku, a grudi su mi se raširile i ispravile čim sam se oslobodila muslimanskoga ropstva. – Lažeš, o, raspusnice, o, razvratnice! – uzviknu njen otac. – Tako mi zabrana i odobrenja koje nam je bog poslao i koji su jasno izloženi u Evanđelju, ja ću te svakako umoriti najgorom smrću i unakaziti što gore mogu! Zar se nisi zadovoljila onim što si učinila na početku, kad si nam bila razapela svoje zamke, već nas hoćeš opet obmanuti?

I car naredi svojim ljudima da ubiju Marijamu i da je razapnu na dvorska vrata, ali u taj mah u carevu odaju uđe ćoravi vezir (koji je već odavno volio Marijamu), pa reče caru: – O, care, nemoj je ubiti, već me oženi njome! Ja je želim više no išta na svijetu, ali joj neću otići u ložnicu prije no što sagradim za nju dvor od jakog kamena, viši od svih dvorova koji se grade, kako se kradljivac ne bi mogao popeti na njegov krov. A kad ga budem sagradio, zaklat ću pred vratima trideset muslimana i prinijet ću ih na žrtvu Mesiji u svoje i u njeno ime. – I car mu dopusti da sklopi brak s Marijamom, a dopusti i svećenicima, redovnicima i patricijima da ih vjenčaju, te se tako djevojka udade za ćoravog vezira. A potom car dopusti veziru da pristupi zidanju visokog dvora, podesnog za njegovu kćerku, te radnici prionuše uz posao.

Eto što je bilo s carevom kćerkom Marijamom, s njenim ocem i ćoravim vezirom.

Što se pak tiče Nur-ad-dina i staroga prodavača ljekarija, Nur-ad-din je otišao prodavaču ljekarija, prijatelju svoga oca, i uzeo od njegove žene na posudbu njen zar, njen veo, njene cipele i njenu haljinu, kakvu nose žene u Iskanderiji, a zatim se vratio i pošao k moru i lađi na kojoj je bila Sit-Marijama, ali je vidio da je prazno mjesto na kojem je ona bila i da je daleko ona koju je htio posjetiti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamdeset šesta noć, ona reče:

886. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nur-ad-din vidio da je prazno ono mjesto na kojem je bila lađa i da je daleko ona koju je htio posjetiti, a da mu je onda tuga obuzela srce, te je tako zaplakao da mu je jedna suza pretjecala drugu. I on izgovori ove stihove:

K meni, spotičuć' se, utvara Sude juri
Zorom, dok u pustinji druzi spavaju mirno.
A kad se prenusmo mi, ona odjuri dalje,
Te vidjeh – prazno sve je, a cilj je daleko moj.

I Nur-ad-din pođe morskom obalom, osvrćući se desno i lijevo, pa tako ugleda neke ljude koji se bijahu okupili na obali i koji govorahu: – O, muslimani, grad Iskanderija više nema časti, jer eto Franci ulaze u nj i otimaju ljude iz njega, pa se mirno vraćaju u svoju zemlju, a nijedan musliman ili ratnik ne izlazi iz njega da ih napadne! – Što je to bilo? – zapita ih Nur-ad-din, a oni mu rekoše: – O, sinko, došla je jedna franačka lađa u kojoj je bila vojska, pa su vojnici odmah napali našu obalu i prigrabili lađu koja je bila usidrena u njoj, a pohvatali su i one koji su bili na njoj i spokojno otišli u svoju zemlju.

I Nur-ad-din se onesvijesti i pade na zemlju, kad je čuo te riječi, a kad je došao k sebi, oni ga zapitaše što je to bilo s njim, te im on ispriča svoju povijest od početka do kraja. I ljudi tako saznaše što mu se dogodilo, pa ga svi počeše grditi i karati, govoreći mu: – A zašto si htio da je odvedeš s lađe baš sa zarom i velom? – I svi ga obasipahu prijekornim riječima, a neki rekoše: – Ostavite ga, dosta mu je što mu se to dogodilo! – ali mu svi oni zadavahu jada svojim riječima i bacahu na nj strijele prijekora, te se on opet onesvijesti i pade.

I dok se sve to zbivalo s ljudima i Nur-ad-dinom, odjednom naiđe stari prodavač ljekarija, pa vidje okupljene ljude i uputi se k njima, ne bi li saznao što se dogodilo, a onda ugleda Nur-ad-dina kako leži onesviješten među njima. I prodavač ljekarija sjedne pored Nur-ad-dina, pa ga osvijesti, a kad je mladić došao k sebi, zapita ga: – O, dijete moje, što znači to stanje u kojem se nalaziš? – O, striko – odgovori mu Nur-ad-din – ja sam doveo onu robinju koja mi je bila nestala i doplovio sam s njom lađom iz grada njenoga oca, podnijevši ono što sam podnio, a kad sam stigao do ovoga grada, privezao sam lađu za obalu i ostavio robinju na njoj, a sâm sam otišao u tvoju kuću

i uzeo od tvoje žene stvari za robinju, kako bih je mogao odvesti u grad, ali su uto došli Franci, pa su prigrabili lađu i moju robinju i spokojno otišli do svojih lađa.

I starom se prodavaču ljekarija smrkne pred očima poslije tih Nur-ad-dinovih riječi, jer mu bijaše veoma žao mladića. – O, dijete moje – uzviknu starac – a zašto je nisi odveo s lađe u grad bez zara? Ali sad ne vrijedi o tome govoriti. Ustani, o, dijete moje, pa hajde sa mnom u grad – možda će ti Alah dati ljepšu robinju od nje, pa ćeš s njom zaboraviti prvu djevojku. Neka je hvala Alahu što nisi ništa izgubio, već si, naprotiv, zaradio na njoj! I znaj, o, dijete moje, da je sjedinjavanje i razjedinjavanje u rukama višnjega gospoda. – Alaha mi, o, striko – uzviknu Nur-ad-din – ja je nikako ne mogu zaboraviti i nikad je neću prestati tražiti, pa makar zbog nje morao ispiti čašu smrti. – O, dijete moje, što si naumio u duši i što hoćeš učiniti? – zapita prodavač ljekarija, a Nur-ad-din mu odgovori: – Namjeravam se vratiti u rumijsku zemlju i ući u grad Afrandžiju, izlažući dušu opasnosti, a u tome ću uspjeti ili neću uspjeti. – O, dijete moje – reče mu onda prodavač ljekarija – poslovica veli: – Ide vrč na vodu dok se ne razbije – a ako ti oni prvi put nisu ništa učinili, možda će te ubiti ovoga puta, to prije što te sad dobro poznaju. – O, striko – reče Nur-ad-din – pusti me da otputujem i da brzo poginem zbog one koju volim, jer je to bolje nego da ne poginem, a da nju ostavim na mukama i u zabuni.

A sudbina je htjela da se u to vrijeme u luci našla jedna lađa koja je bila opremljena za putovanje. I ljudi koji su putovali tom lađom bijahu posvršavali svoje poslove i baš su toga časa čupali kolje za koje je ona bila privezana. I Nur-ad-din se popne na tu lađu, pa lađa zaplovi i tako je plovila nekoliko dana, a vrijeme i vjetar bijahu povoljni za putnike. A dok su oni plovili, odjednom se pojaviše franačke lađe, koje su plovile tamo-amo po debelom moru, jer su Franci zarobljavali svaku lađu koju bi ugledali na moru, bojeći se da muslimanski kradljivci ne učine što carevoj kćeri, a ljude s tih lađa odvodilu su caru Afrandžije, koji ih je ubijao i tako ispunjavao zavjet što ga bijaše dao zbog svoje kćeri Marijame. I Franci ugledaše lađu na kojoj je bio Nur-ad-din, pa je uhvatiše, a sve putnike koji bijahu na njoj odvedoše caru, Marijaminu ocu. A kad su zarobljenike izveli pred cara, on vidje da ih ima stotina i da su svi muslimani, pa naredi krvniku da ih sve pokolje istoga časa i trenutka, a među njima bijaše i Nur-ad-din. Ali krvnik ostavi mladića za posljednjeg, jer mu ga bijaše žao zbog njegove mladosti i stasitosti. I car onda ugleda Nur-ad-dina i prepozna ga, pa ga zapita: – Jesi li ti onaj Nur-ad-din koji je bio kod nas ranije, prije ovoga? – A on mu odgovori: – Ja nisam bio kod vas, a ne zovem se Nur-ad-din, već se zovem Ibrahim. – Lažeš! – uzviknu car. – Ne, ti si Nur-ad-din, koga sam poklonio staroj nadstojnici crkve i koji joj je pomagao u obavljanju crkvenih poslova. – O, gospodaru – reče mu Nur-ad-din – ja se zovem Ibrahim – a car izusti: – Kad bude došla stara nadstojnica crkve i kad te bude pogledala, ona će znati jesi li Nur-ad-din ili netko drugi.

A dok su oni tako razgovarali, odjednom naiđe ćoravi vezir koji se bješe oženio carevom kćerkom, pa poljubi zemlju pred carem i reče: – O, care, znaj da je građevina završena, a poznato ti je da sam se zavjetovao da ću pred dvorom zaklati trideset muslimana čim ga završim, pa sam eto došao da uzmem od tebe trideset muslimana, kako bih ih mogao zaklati i tako ispuniti zavjet koji sam dao Mesiji. Uzet ću ih na svoju odgovornost, kao pozajmicu, a kad mi budu stigli zarobljenici, ja ću ti dati druge mjesto njih. – Tako mi Mesije i prave vjere – reče car – ja nemam više nijednog zarobljenika, osim ovoga: – I car pokaza Nur-ad-dina veziru, rekavši: – Uzmi ga, pa ga odmah zakolji, a ja ću ti poslati i ostale zarobljene muslimane, kad mi budu stigli.

Na to ćoravi vezir ustade, pa povede Nur-ad-dina k dvoru, kako bi ga mogao zaklati na kućnome pragu, ali mu bojadisari rekoše: – Treba da radimo i bojimo dvor još dva dana. Strpi se i nemoj ubiti toga zarobljenika dok ne obojimo dvor. Možda će dotle stići i ostali zarobljenici, pa ćeš poklati svu tridesetoricu odjednom i tako ispuniti zavjet istoga dana. – I onda vezir naredi slugama da zatvore Nur-ad-dina . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamdeset sedma noć, ona reče:

887. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir naredio svojim slugama da zatvore Nur-ad-dina i da su ga sluge odvele okovana u konjušnicu. A on bijaše gladan, žedan i tužan zbog onoga što ga je snašlo, jer bijaše pogledao smrti u oči. A bilo je suđeno i unaprijed čvrsto odlučeno da taj car ima dva konja od jedne iste kobile, od kojih se jedan zvao Sabik, a drugi Lahik, i da su carevi Hosroji zaželjeli da se dokopaju jednoga od njih. A jedan od tih konja bio je siv, bez ijedne pjege, dok je drugi bio vran kao tamna noć, te svi carevi s otoka govorahu: – Ako netko ukrade jednoga od tih konja, dat ćemo mu onoliko crvenoga zlata, biserja i dragocjenosti koliko bude zatražio od nas – ali nitko nije mogao ukrasti nijednoga od ta dva konja.

A onda se jedan od njih razbolje – požutje mu bjeloočnica, te car pozva sve veterinare da ga izliječe, ali ga oni nisu mogli izliječiti.

I caru dođe ćoravi vezir koji se bješe oženio njegovom kćerkom, pa ga vidje zabrinuta zbog toga konja, te zaželje da odagna njegovu brigu. – O, care – reče vezir – predaj mi toga konja, pa ću ga ja izliječiti. – I car preda konja veziru, a ovaj ga odvede u onu konjušnicu u kojoj bijaše zatvorio Nur-ad-dina. A kad toga konja odvojiše od njegova brata, on glasno zavrišta i zarza, te se ljudi uznemiriše zbog njegova vrištanja, ali veziru bijaše jasno da je konj završtao zbog rastanka sa svojim bratom. I vezir ode da o tome obavijesti cara, a car ga sasluša kako valja, pa reče: – Kad je toj životinji bilo teško da se rastane sa svojim bratom, kako li je tek rastanak težak onima koji imaju razuma!

A potom car naredi slugama da odvedu drugoga konja njegovu bratu, u kuću ćoravog vezira, Marijamina muža, rekavši im: – Recite veziru: – Car ti poklanja oba konja, želeći da ugodi svojoj kćeri Marijami. – I Nur-ad-din je

(STRANA 269 — 885. NOĆ)

I Franci uhvatiše djevojku, pa je jedan od patricija uze na ruke i iznese na obalu, a onda se ukrcaše u lađicu kojom bijahu doplovili, pa se istoga časa i trenutka vratiše na svoju lađu, dokopavši se onoga što su htjeli bez ikakva boja i ne potrgnuvši oružje . . .

ležao u konjušnici, okovan i svezan, pa odjednom ugleda oba konja i zapazi da su jednome od njih bolesne oči. A on je znao nešto o čuvanju i liječenju konja, te reče u sebi: – Evo zgodne prilike za mene, Alaha mi! Ustat ću, pa ću slagati vezira i reći: – Ja ću izliječiti toga konja! – i načinit ću nešto čime ću mu upropastiti oči, a vezir će me onda ubiti, te ću se tako izbaviti iz ovoga odvratnog života. – I Nur-ad-din pričeka vezira, a kad je ovaj ušao u konjušnicu da obiđe konje, reče mu: – O, gospodaru, što ćeš mi dati ako izliječim ovoga konja i ako načinim nešto od čega će mu oči opet biti dobre? – Tako mi moje žive glave – odgovori mu vezir – ako ga izliječiš, neću te ubiti, već ću ti dopustiti da od mene zatražiš što želiš. – O, gospodaru – reče Nur-ad-din veziru – naredi svojim slugama da mi skinu okove s ruku – te vezir naredi slugama da mu skinu okove, a onda mladić ustane, a zatim uzme malo negašena kreča i pomiješa ga s lukovom vodom, pa sve to stavi konju na oči i sveže mu ih, misleći: – Sad će mu oči ispasti, a vezir će me ubiti, te ću se tako izbaviti od ovoga odvratnog života.

I Nur-ad-din prespava tu noć mirna srca, jer ga briga nije morila svojim došaptavanjem, a zatim se pomoli velikom Alahu, govoreći: – O, gospode, ti si toliko mudar da znaš što je čovjeku potrebno i kad te on ne moli za to! – A kad nastade jutro i kad zasja sunce iznad brežuljaka i dolina, vezir dođe u konjušnicu i skine konju zavoj s očiju, pa vidje da su to ljepše oči od svih očiju koje je stvorio gospod u svojoj moći. I onda vezir reče Nur-ad-dinu: – O, muslimane, ja nisam vidio u svijetu tako vješta čovjeka kao što si ti! Tako mi Mesije i prave vjere, ti si me zadovoljio do najveće mjere – tȁ ovoga konja nije mogao izliječiti nijedan veterinar u našoj zemlji. – I vezir priđe Nur-ad-dinu, pa mu svojom rukom skine lance, a zatim mu obuče raskošno odijelo i postavi ga za nadstojnika svoje konjušnice, odredivši mu obilnu nagradu i plaću i davši mu za stanovanje sobu koja se nalazila iznad konjušnice.

A na novome dvoru koji je vezir sagradio za Sit-Marijamu bio je jedan prozor koji je gledao na vezirovu kuću i na sobu u koju se uselio Nur-ad-din. I Nur-ad-din provede nekoliko dana sjedeći za stolom, jedući, pijući, uživajući i veseleći se, a pri tom je ponešto naređivao ili zabranjivao slugama koji su čuvali konje. I kad bi neki sluga otišao nekud i ne bi dao hrane konjima koji su bili privezani u konjušnici o kojoj se starao Nur-ad-din, on bi ga srušio i dobro izdevetao, a na noge bi mu metnuo željezne lance.

A vezir je s najvećom radošću gledao što Nur-ad-din radi, i grudi su mu se raširile i ispravile, mada nije znao što će s njim biti na kraju, a Nur-ad-din je odlazio svakoga dana u konjušnicu da istimari konje svojom rukom, jer je znao koliko su oni dragi veziru i koliko ih on voli.

A ćoravi vezir je imao nevinu i neobično lijepu kćerku koja je bila nalik na odbjeglu gazelu ili vitku granu. I jednoga dana među danima ona je sjedila kraj prozora što je gledao na vezirovu kuću i Nur-ad-dinovu odaju, pa odjednom ču Nur-ad-dina kako pjeva i kako se sam tješi izgovarajući ove stihove:

Kad bi, kudioče, što si sada ganut
I radostan tako da si sav ozaren,

I tebe nevolje morile kô mene,
Ti bi rek'o, znajuć' kako su čemerne:

– Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Al' ja se sad spasih svih prijevara njenih,
I krajnosti njenih, i nevolja mnogih,

Pa ne kori onog koji sada, zbunjen
I obuzet strašću, kliče iz sveg glasa:

– Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Oprosti onima koje ljubav mori
I ne potpomaži one što ih kude,

Već se čuvaj da te isto zlo ne snađe
I da ne ispiješ svu gočinu strasti.

Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Prije no što vas vidjeh, ja samo rob bijah,
Kao i rob svaki što bezbrižno spava,

A nisam znao što je ljubav, a što bdjenje,
Dok me strast ne pozva da robujem njoj.

Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Ljubav je upoznao i sva poniženja
Samo onaj kog je strast morila dugo.

Onaj što je zbog nje izgubio razum
I, voleći, dugo samo čemer pio.

Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Koliko očiju i kapaka očnih
Noću za san ne zna zbog ljubavi strasne!

Koliko očiju prolijevaju suze
Što kô rijeka teku niz obraze blijede!

Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Koliko je onih što bezumno vole
I što, uzbuđeni, zaspati ne mogu!

Njihova odjeća sad su boljke same
Što prognaše snove iz postelje njine.

Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Istrunuše kosti, izdade strpljenje,
A suze mi teku, kao krv crvene.

O, kako je stasit! Čini mi se da je
Meni gorko ono što je njemu slatko.

Ah, ne bilo nikad ljubavi ni jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Nesretan je onaj koji kô ja voli
I čije su noći besane i tamne,

Kô po moru strasti, on pliva il' tone,
A na strast se tuži, uzdišuć' duboko.

Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Tko tu strast nikada osjetio nije,
Izbjegavši zamke vješto ispletene?

Tko još nije znao za ljubavne muke
I tko je spokojan cijelog svog života?

Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

Gospode, uputi sve te žrtve strasti
I čuvaj ih, bože, zaštitniče ljudi!

Daj im snage, bože, i blag budi za njih,
Kako bi podnijeli sva ta iskušenja.

Ah, ne bilo nikad ljubavi i jada –
Oni su mi srce sagorjeli cijelo!

A kad je Nur-ad-din izgovorio posljednje riječi i posljednje nanizane stihove, vezirova kći reče u sebi: – Tako mi Mesije i prave vjere, onaj musliman je lijep mladić, ali ga je bez sumnje napustio onaj u koga je zaljubljen. De da vidim da li je biće koje je drago tome mladiću isto tako lijepo kao što je i on sâm, ili nije tako lijepo! Ako je biće u koje je zaljubljen lijepo kao što je i on sâm, onda ima zašto prolijevati suze i tužiti se na ljubav, a ako nije tako lijepo, onda je upropastio svoj život tugujući i lišavajući se uživanja . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koje je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezirova kći rekla u sebi: – 888.
Ako je lijepo to biće u koje je zaljubljen taj mladić, onda on ima zašto da lije NOĆ
suze, a ako nije lijepo, on je upropastio svoj život tugujući.

A Marijamu Pojasarku bijahu preveli u vezirov dvor uoči toga dana i vezirova je kćerka vidjela po njenu izgledu da joj je teško pri duši. I djevojka odluči da ode Marijami i da joj kaže što je bilo s tim mladićem i kakve je stihove čula od njega, ali ona nije stigla ni da smisli što da joj kaže, a Sit-Marijama je pozva na razgovor, jer je željela da se razonodi. I vezirova kći ode Marijami, pa vidje da joj je teško na duši, da joj suze teku niz obraze i da plače tako groznim plačem kakvim nikad nitko nije plakao, a da pri tome zadržava suze i izgovara ove stihove:

Život mi prođe već, a ljubav traje još,
I grudi tijesne su od silne strasti te.

I srce kopni mi poslije rastanka s njim
I uvijek nada se – sastanka doć' će dan.

I bliskost bit će tad kô i prije skladna, znaj,
Pa korit nemoj me: bez srca ostah svog.

I tijelo kopni mi, jer tuga mori ga.
Na ljubav strijele te ne bacaj, koreć' je –

Na svijetu, nikog, znaj, ne mori takav jad,
Al' za me kao da je i čemer sladak taj.

I vezirova kćerka reče Marijami: – Zašto ti je tako teško na duši, o, careva kćeri, i zašto si tako rastresena? – A Sit-Marijama ču njene riječi i sjeti se minulih velikih naslada, pa izgovori ove stihove:

Navikoh da podnosim rastanak s dragim svojim
I da biserne suze ronim jednu za drugom.

Alah će, možda, meni pomoći u tom jadu,
Jer je sve lako što se pod krilom teškog svilo.

– O, careva kćeri – reče joj vezirova kćerka – neka te više ne more jadi, već hajdemo odmah na dvorski prozor – imamo jednoga lijepog mladića vitkoga stasa, a on slatko govori, ali ga je, čini se, napustila ona u koju je zaljubljen. – Po čemu si zaključila da ga je napustila ona u koju je zaljubljen? – zapita Sit-Marijama, a vezirova kćerka joj reče: – O, careva kćeri, to sam saznala po tome što on izgovara kaside i stihove u noćne i u dnevne sate. – I Sit-Marijama pomisli: – Ako je tačno ono što mi kaže vezirova kćerka, onda će to biti ožalošćeni, nesretni Alija Nur-ad-din. Kad bih samo mogla saznati je li to taj mladić o kojem mi govori vezirova kćerka! I ljubav Sit-Marijame planu, te bijahu još veći njeno bezumlje, njeno uzbuđenje i njena strast. I ona ustade istoga časa i trenutka, pa ode s vezirovom kćerkom do prozora i pogleda kroza nj, a onda vidje da je taj mladić njen dragan i gospodar Nur-ad-din. I ona se netremice zagleda u nj i odmah ga prepozna, samo što je on sada bio bolestan od velike ljubavi prema njoj i zaljubljenosti u nju, od vruće strasti, od muka zbog rastanka, od ljubavnog bezumlja i čežnje, te je bio mršaviji no što je nekada bio. I on prozbori i reče:

U ropstvu je srce, a suze slobodno
Sad teku kô kiša iz teškog oblaka.

Ne spavam ja noću, već plačem, čeznući,
I, tužan, tad ridam za dragim bićima.

O, vatro, moj bole, o, strasti ljubavna,
Na okupu svi ste, i svi me morite!

Za njima pet zala, i još pet dolazi. –
Tä stan'te sad malo i mene počujte!

To su sva sjećanja, i misli, uzdasi,
Iznurenost, patnja, ljubav i progonstvo,

I jad i veselje, kô što i sâm vidiš. –
Tȁ čovjek čvrst nije, ni strpljiv kad voli!

O, ti što sve praštaš, kako duša gori!
I srce mi mori teški jad ljubavni.

Sad strpljiv ja nisam, a kraj se moj bliži,
Zašto mi u duši suza tako plamti?

Taj plamen u duši bukti neprestano,
A ja u bujicu suza svojih tonem,

Ali strah me vrgnu u oganj pakleni.

A kad je ugledala svoga gospodara Nur-ad-dina i kad je saslušala njegove stihove koji su prožimali dušu, Sit-Marijama se uvjeri da je to on, ali ne odade svoju tajnu vezirovoj kćeri, već joj reče: – Tako mi Mesije i prave vjere, ja nisam mislila da znaš kako mi je teško na duši!

I Marijama ustade istoga časa i trenutka, pa se odmakne od prozora i vrati na svoje mjesto, a vezirova kćerka ode na svoj posao. I Sit-Marijama pričeka da prođe neko vrijeme, pa opet priđe prozoru i sjedne pored njega, a zatim počne gledati u svoga gospodara i zagledati ga onako tanahna i nježna. I ona vidje da je on nalik na pun mjesec u četrnaestu noć, ali da je tužan i da prolijeva suze stoga što se sjeća onoga što je minulo. A on izgovori ove stihove:

Zbliženju nadah se ja, al' drage nema moje,
Već mi je život dao gorčinu mjesto njega.

Bujica suza mojih na more podsjeća me,
Ali ja krijem suze kad vidim kudioce.

Ah, ubio bih sad onog što rastavi nas,
Jezik bih istrg'o mu, kad bi mi dopao šaka!

Ne korim dane što su tad učinili meni,
Ulivši gorčinu svu u piće koje pijem.

Kome da odem sada, kad k vama poć' ne mogu?
Tȁ srce ostavih svoje u vašem vrtu onda.

Tko od krvnika može svemoćnog da me brani?
Još gori on će biti, prepustim li se njemu.

Dušu mu svoju dadoh, da je, kô poklon, čuva,
Ali on ubi mene i ubi dušu moju.

Potratih život sav, voleći samo njega, –
O, kad bi blizak bio, nadoknadio bi to!

O, gazelice što mi u srcu sad boraviš,
Dosta je bilo muka poslije rastanka našeg!

Tvoje je lice lijepo skupilo svu ljepotu,
Al' svu strpljivost svoju utroših ja na njega.

U srce ja sam njega unio, a unijeh s njim
I iskušenja mnoga, al' zadovoljan sam tim.

Teku mi suze sada, kô voda debelog mora.
O, zbilja, da znam puta, otišao bih njoj!

Bojah se, strahovah da ću od čežnje te umrijeti
I da će proći sve u što se nadah ja.

A kad je saslušala tu pjesmu zaljubljenog i ostavljenog Nur-ad-dina, Marijama poče i sama patiti zbog njegovih riječi, te proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

Za dragim čeznula sam, al' čim ugledah njega,
Zbunih se, te nad okom i srcem izgubih vlast.

Prijekora svitke pune ja sam spremala za nj,
A kad se susreh s njim, ni riječi ne izustih.

I Nur-ad-din ču te Sit-Marijamine riječi i prepozna njen glas, pa zaplaka groznim plačem i uzviknu: – Alaha mi, to je glas Marijame Pojasarke – bez ikakve sumnje, kolebanja i bacanja kamenja u ono što je nepoznato . . .[26]

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto osamdeset deveta noć, ona reče:

889. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nur-ad-din saslušao stihove koje je izgovorila Marijama i da je potom uzviknuo: – Doista, to je glas Sit-Marijame, bez sumnje, kolebanja i bacanja kamenja u ono što je nepoznato! De da vidim da li je tačno ono što pretpostavljam i da li je to doista ona, ili je to netko drugi! – A potom Nur-ad-din zajeca, obuzet još većom tugom, pa izgovori ove stihove:

Onaj što me kori sad zbog strasti moje
Vidje jednom kako s dragom ja se sretoh.

A riječ prijekornu joj ne uputi tada –
Tȁ prijekor za tužne utjeha je samo.

Ali meni reče: – Što šutiš sad, je li,
I odgovor pravi što ne možeš dati?

A ja rekoh njemu: – Ti za ljubav ne znaš,
Pa sumnjaš u naše osjećaje nježne. –

Kad se dvoje vole, njinu strast odaje
Baš šutnja rječito pri susretu svakom.

I Sit-Marijama sasluša te mladićeve stihove, pa donese pero i papir i, poslije svete basmale,[27] napisa ove riječi: – Javljam ti da te pozdravlja robinja Marijama, koja veoma čezne za tobom, i to je, eto, poslanica koju ti ona upućuje. U času kad ti ovaj listić papira bude dospio u ruke, ustani bez oklijevanja, pa se, što možeš brižljivije, pozabavi onim što Marijama hoće od tebe. Kad prođe prva trećina noći (a to je najsretniji čas), ti nećeš imati drugoga posla do da osedlaš oba konja i da ih odvedeš izvan grada, a ako te tkogod upita: – Kuda ćeš? – odgovori mu: – Hoću da ih malo provodam. – Ako tako budeš rekao, nitko te neće zadržavati: građani su uvjereni da su gradska vrata zatvorena.

A potom Marijama umota pisamce u rubac, pa ga baci s prozora Nur-ad-dinu, a on ga uze, pročita i vidje što u njemu piše, a prepozna i Sit-Marijamin rukopis. I mladić poljubi to pisamce, pa ga prinese čelu i stavi između očiju, a onda se sjeti kako mu je bilo ugodno dok je ona bila blizu njega, te proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

Sumrak je noćni bio kad primih vaše pismo
Što čežnju pobudi moju i svega iznuri me,

Jer ja se sjetih onda kako smo bliski bili. –
Hvala gospodu nek je što mi rastanak posla!

A kad se spustila noć, Nur-ad-din se lati posla oko opremanja konja, čekajući da prođe prva trećina noći, a kad je ona prošla, on priđe konjima istoga časa i trenutka, pa stavi na njih dva najbolja sedla i izvede ih iz konjušnice, zatvorivši vrata za sobom. A potom Nur-ad-din odvede konje do gradskih vrata, pa sjedne da pričeka Sit-Marijamu.

Eto što je bilo s Nur-ad-dinom.

Što se pak tiče careve kćeri Marijame, ona je istoga časa i trenutka otišla u onu dvorsku odaju koja bijaše pripremljena za nju, pa vidje ćoravog vezira kako sjedi u njoj, oslonjen na jastuk napunjen nojevim perjem (a njega bijaše stid da se dotakne rukom Marijame ili da zapodjene razgovor s njom). A kad ga vidje, Sit-Marijama se u srcu obrati svome gospodaru i reče: – O, bože, ne daj mu da mnome zadovolji svoju želju i nemoj me osuditi da budem nečista, iako sam sada čista! – A potom Sit-Marijama prijateljski priđe veziru i sjede pored njega, pa ga pomilova, rekavši mu: – O, gospodaru, zašto mi okrećeš leđa? Da to ne činiš zbog toga što si ohol i nadmen? Ali poznata poslovica veli: – Kad pozdrav nema dobru prođu, onda oni što sjede pozdravljaju one što stoje – a ako ti nećeš da priđeš k meni, o, gospodaru, i da porazgovaraš sa mnom, onda ću ja prići k tebi, pa ću porazgovarati s tobom. – Ja očekujem milost i dobročinstvo od tebe, o, ti što vladaš zemljom uzduž i poprijeko, a zar ja nisam jedan od tvojih najbeznačajnijih slugu? – odgovori joj vezir. – Nemoj tako govoriti, već donesi za nas jela i pića – reče careva kći veziru, a on pozva svoje robinje i eunuhe i naredi im da prostru stol i da iznesu na nj ono što leti, ide i pliva po moru: ribe, prepelice, mlade golubove, janjad koja je sisala i debele guske, a zatim dobro ispečene kokoši i jela svakojakog oblika i izgleda.

I Marijama pruži ruku, pa poče jesti i stavljati veziru komade u usta, ljubeći ga pri tom u usne, a to je činila sve dotle dok se oboje ne najedoše. A potom oboje opraše ruke, pa eunusi ukloniše jelo i donesoše vino. I Marijama poče nalijevati vino u pehar i piti, a nalijevala je vino i u pehar koji je davala veziru, služeći ga kako valja, te je on bio toliko radostan da mu zamalo srce nije odletjelo od radosti. A kad vezirov razum više nije znao što je istina i kad ga je vino svladalo, careva kćerka uvuče ruku u njedra i izvuče jedan komadić magrebinske bunike – tako jake da bi i slon spavao od jedne godine do druge kad bi je samo ponjušio (a Marijama je bijaše pripremila baš za taj čas). I ona

skrene vezirovu pažnju na nešto drugo, pa izmrvi buniku i stavi je u vezirov pehar, a zatim napuni pehar vinom i dade ga veziru. A vezir je bio tako radostan da se sav izbezumio od radosti, jer mu bijaše teško vjerovati da ga careva kći nudi vinom. I on uze pehar pa ga ispi, ali pade kao pokošen čim mu je vino stiglo do želuca. A onda Sit-Marijama skoči na noge i uze dvije vreće, pa u njih stavi sve one stvari koje bijahu lake i skupocjene, kao što su drago kamenje, korundi i skupocjeni metali, a zatim ponese malo jela i pića i uze opremu za rat i boj, te se tako opremi i naoruža. A pored toga djevojka ponese za Nur-ad-dina carsko odijelo, pribor i ubojito oružje, a zatim zabaci vreće na ramena, pa iziđe iz dvora (a bila je snažna i smjela) i uputi se k onome mjestu gdje bijaše Nur-ad-din.

Eto što je bilo s Marijamom. Što se pak tiče Nur-ad-dina . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni osamsto devedeset noći, ona reče:

890. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Marijama izišla iz dvora i da se uputila k onome mjestu gdje bijaše Nur-ad-din, a on je sjedio kraj gradskih vrata i čekao Marijamu, ali mu je Alah poslao san, te on zaspa – neka je slava onome koji ne spava! A u to vrijeme carevi s otoka nisu žalili novaca za podmićivanje ljudi koji su htjeli ukrasti ta dva konja, ili bar jednoga od njih, pa kako je tih dana živio jedan rob koji bijaše odgojen na otocima i koji je vješto krao konje, franački carevi mu dadoše dosta novaca i tako ga podmitiše da ukrade jednoga od ta dva konja, obećavši mu cijeli jedan otok i raskošno odijelo, ako ukrade oba konja. I taj je rob dugo hodao amo-tamo po gradu Afrandžiji, krijući se, ali nije uspio da se dokopa konja dok su oni bili u carevoj konjušnici, a kad ih je car predao ćoravom veziru i kad ih je ovaj preveo u svoju konjušnicu, on se obradova velikom radošću i poče se nadati da će ih se dokopati. I rob onda uzviknu: – Tako mi Mesije i prave vjere, ukrast ću ih! – a potom iziđe i uputi se konjušnici, ne bi li ukrao konje.

A dok je tako išao putem, rob odjednom baci pogled i ugleda Nur-ad-dina koji je spavao i držao uzde u rukama. I rob skine uzde s konjskih glava, pa htjede uzjahati jednoga konja i potjerati drugoga ispred sebe, kad odjednom naiđe Sit-Marijama s vrećama na ramenu. I djevojka pomisli da je to Nur-ad-din, te dade robu jednu vreću da je stavi na konja, a potom mu dade i drugu, te je rob šuteći stavi na drugoga konja, a Marijama je i dalje mislila da je to Nur-ad-din. I njih dvoje iziđoše iz grada, prošavši kroz gradska vrata, a rob je sve jednako šutio, te mu Marijama reče: – O, gospodaru moj Nur-ad-dine, zašto šutiš? – ali rob se okrene, pa joj ljutito reče: – Što to kažeš, djevojko? – I Marijama ču njegovo mrmljanje i vidje da tako ne govori Nur-ad-din, te podigne glavu i pogleda roba, a onda vidje da su mu nozdrve kao ibrici.

A kad je pogledala u roba, Marijama osjeti da joj mrak pada na oči, te zapita: – Tko si ti, o, šeiče Hamovih sinova i kako se zoveš? – O, kćeri odvratnih ljudi – reče rob – ja se zovem Masud, a kradem konje u vrijeme kad ljudi spavaju. – I Marijama ne odgovori robu ni jednom riječju, već izvuče mač i

tako ga udari po ramenu da mu je mač izišao iz tijela, svjetlucajući se među žilama. I posječeni rob pade na zemlju, pa se poče koprcati u svojoj krvi, a Alah se požuri da mu pošalje dušu u oganj (to odvratno prebivalište!). I onda Marijama povede konje, pa uzjaha jednog, a drugoga je držala rukom, a zatim se vrati, ne bi li našla Nur-ad-dina. A Nur-ad-din je ležao na onome mjestu gdje je valjalo da se sastanu i držao uzde u rukama, a spavao je i hrkao, ne znajući gdje su mu ruke a gdje noge.

I Marijama sjaha s konja, pa gurnu Nur-ad-dina rukom, te se on probudi i uplaši, a zatim uzviknu: – O, gospođo, neka je hvala Alahu što si sretno došla! – Ustani, pa uzjaši ovoga konja i šuti! – reče Sit-Marijama Nur-ad-dinu, te on ustade i uzjaha konja, a ona uzjaha drugog, pa oboje iziđoše iz grada.

I tako su njih dvoje putovali, a poslije nekog vremena Marijama se okrene, pa reče Nur-ad-dinu: – Zar ti nisam rekla: – Nemoj spavati? Tä ništa ne može postići onaj koji spava. – O, gospođo – uzviknu Nur-ad-din – zaspao sam zato što mi je zebla duša dok sam čekao da se sastanem s tobom! A što se to dogodilo, o, gospođo? – I Marijama mu ispriča sve što joj se dogodilo s robom, od početka do kraja, a on onda uzviknu: – Neka je hvala Alahu što nam je dao sreće! – A potom oboje potjeraše konje, ne bi li išli brže, i povjeriše svoju stvar milostivome, sveznajućem, a tako su jahali i razgovarali dok nisu došli do onoga mjesta gdje je Marijama ubila roba. I Nur-ad-din vidje kako se rob valja u prašini kao ifrit, a Marijama mu onda reče: – Sjaši s konja, pa mu svuci odijelo i uzmi oružje! – O, gospođo – reče joj Nur-ad-din – ja ne mogu sjahati s konja, Alaha mi, niti mogu stati uz njega i približiti mu se! – I mladić se zadivi kad vidje toga roba i zahvali se Sit-Marijami što ga je ubila, čudeći se njenoj smjelosti i njenom snažnom srcu.

A potom pođoše, pa su putovali što su brže mogli do kraja te noći, a kad nastade jutro, kad zasja i zablista i kad granu sunce iznad brežuljaka, njih dvoje stigoše do jedne prostrane livade sa zelenim rubovima, po kojoj su pasle gazele. I voće bijaše sazrelo na toj livadi, i cvjetovi na njoj bijahu kao zmijski trbuh, i ptice se skrivahu po njoj, a tekli su potoci različitog izgleda, kao što je to izvrsno rekao pjesnik koji je izrazio sve ono što se može poželjeti:

Od žege nas tada zaštiti dolina,
A nju je štitio hlad šumice guste.

Sjedosmo pod žbunje, a ono se pognu
Nad nama, kô majka nad djetetom svojim.

I na potoku smo žeđ gasili vodom,
Slađom i od vina, kad je dvoje piju.

Čim sunce proviri, drveće ga goni,
A vjetru dopušta da slobodno puše.

Ili, kao što je rekao drugi jedan pjesnik:

Kad žubori potok, a pjevaju ptice
Zaljubljenik zorom tamo bi da ode.

Na raj je nalik ona – pod njenim su krilom
Voće, hladovina, i voda što teče.

I Sit-Marijama i Nur-ad-din zastadoše ne bi li se odmorili u toj dolini...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devedeset prva noć, ona reče:

891. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su se Sit-Marijama i Nur-ad-din zaustavili u toj dolini, a da su onda pojeli malo voća i napili se vode s potoka, pustivši konje da pasu po dolini i piju vodu. I Nur-ad-din i Marijama sjedoše, pa počeše razgovarati i sjećati se onoga što je bilo i što im se bijaše dogodilo, a oboje su se tužili jedno drugom na svoju čežnju dok su bili daleko jedno od drugoga.

A dok su oni tako sjedili, odjednom se podigne prašina koja zastre rubove neba, a njih dvoje čuše rzanje konja i zveket oružja.

A evo što je bilo uzrok tome: Kad je ono car udao svoju kćerku za vezira, ovaj joj je još iste noći otišao u ložnicu, a kad sutradan svanu jutro, car zaželje da im oboma poželi dobro jutro, kao što obično čine carevi sa svojim kćerima. I on ustade, pa ponese svilene tkanine i poče bacati zlato i srebro eunusima i slugama, koji su ga hvatali, pa je tako išao s nekolicinom svojih slugu sve dotle dok nije stigao u novi dvor, a onda vidje da je vezir bačen na postelju i da ne zna gdje mu je glava a gdje su mu noge.

I car se osvrtao po dvoru na desnu i lijevu stranu, ali ne vidje svoju kćerku, te mu se smuči, a misli mu bjehu zaokupljene time i razum ga izdade. I on naredi slugama da mu donesu vruće vode, jakoga octa i tamjana, a kad mu oni doniješe to, on sve pomiješa i tu mješavinu metnu veziru na nos, pa ga prodrma, te mu bunika ispade iz utrobe kao komadić sira. A potom car drugi put stavi tu mješavinu veziru na nos, te on dođe k sebi. I car onda zapita vezira što je to bilo s njim i što je s njegovom kćerkom Marijamom, a vezir mu reče: – O, najveći care, ja ništa ne znam o njoj osim da mi je dala da ispijem pun pehar vina, a poslije toga sam se odmah onesvijestio, te ne znam što je bilo s njom.

Kad je car čuo te vezirove riječi, njemu pade mrak na oči, te izvuče mač i udari njime vezira po glavi, a mač se pojavi između njegovih zubi, blistajući se.

A potom car odmah posla ljude da mu dovedu sluge i konjušare, pa kad oni dođoše, zatraži od njih oba konja, ali mu oni rekoše: – Konji su nestali noćas, a s njima je nestao i naš starješina. Jutros smo našli sva vrata otvorena. – Tako mi moje vjere i onoga što priznaje moja vjera – uzviknu car – konje nije odveo nitko drugi do moja kćerka – ona i onaj zarobljenik koji je bio posluživatelj u crkvi! On ju je i prvi put bio oteo, i ja sam ga dobro prepoznao, a iz mojih ga je ruku spasio samo ovaj ćoravi vezir, ali sad sam mu ja vratio milo za drago. – A potom car odmah pozva svoja tri sina – tri odvažna viteza od kojih je svaki vrijedio koliko i hiljadu konjanika u ljutoj bici i na poprištu boja i borbe – pa viknu na njih i zapovjedi im da pojašu konje. I braća pojahaše

konje, pa i car uzjaha konja, a s njim krenuše i odabrani plemići, velikaši carske uprave i ugledni ljudi, te tako svi pođoše za bjeguncima i sustigoše ih u toj dolini. I Marijama ih ugleda, pa uzjaha konja, priveza mač i uze ratnu opremu i oružje, a zatim zapita Nur-ad-dina: – Kako ti je sada i kakav si junak u boju, borbi i okršaju? – Nepokolebljiv sam kao kolac u mekinjama – odgovori joj Nur-ad-din, a zatim reče:

O, čuj, Marijamo, ne kori me tako
I ne daj da umrem poslije dugih muka!

Kakav mogu, reci, sada ratnik biti,
Kad se i gavrana bojim koji grakće?

A kad vidim miša, uplašim se tako
Da se sav umokrim, te odijelo kvarim.

Volim da se borim samo kad smo sami,
A tada je stojko jarostan i vreo.

Eto što ja mislim, a sve drugo nije
Ni tačno, a, bogme, ni umjesno sada.

I Marijama sasluša te njegove riječi i nanizane stihove, pa mu se osmjehnu, a zatim mu reče: – O, gospodaru moj Nur-ad-dine, ostani tu gdje si, a ja ću te spasiti od zla koje ti oni mogu učiniti, pa makar ih bilo toliko koliko ima zrnaca u pijesku!

I djevojka se spremi za borbu istoga časa i trenutka, pa uzjaha konja i popusti mu uzde, okrenuvši naprijed oštricu koplja, a konj pojuri s njom kao vjetar ili voda koja se izlijeva iz uskog oluka. A Marijama je spadala u najhrabrije ljude svoga vremena i nitko se nije mogao usporediti s njom u njenu vijeku i stoljeću, jer ju je otac bio naučio, dok još bijaše maloljetna, da jaše konja i da roni po moru boja u tamnoj noći. I ona reče Nur-ad-dinu: – Uzjaši konja, pa idi za mnom, a ako potrčimo nastoj da ne padneš, jer tvoga konja nitko ne može stići.

I car ugleda i sasvim lijepo prepozna svoju kćerku Marijamu, pa se okrene i reče svome najstarijem sinu: – O, Barture, o, ti koga su ljudi prozvali Ras-al-Kalutom,[28] ono je tvoja sestra Marijama, zacijelo i bez sumnje. Ona nasrće na nas i hoće da se s nama tuče i bori: iziđi joj na megdan i nasrni na nju! Pođi u Mesijino ime i u ime prave vjere, pa ako je svladaš, nemoj je ubiti prije no što joj predložiš da prijeđe na kršćansku vjeru; ako se vrati u svoju staru vjeru, dovedi mi je kao zarobljenicu, a ako se ne vrati u vjeru, umori je najgorom smrću i unakazi je što gore možeš, a ubij i onoga prokletnika što je s njom i unakazi ga što gore možeš. – I Bartut odgovori ocu: – S poštovanjem i pokornošću! – pa istoga časa i trenutka iziđe na megdan svojoj sestri Marijami i nasrne na nju, a ona ga dočeka, udari na nj i približi mu se.

A kad se djevojka približila svome bratu Bartutu, on joj reče: – O, Marijamo, zar ti je malo bilo onoga što se dogodilo zbog tebe kad si napustila vjeru svojih otaca i djedova i prešla u vjeru onih koji se skitaju po zemljama (mislio

je na islamsku vjeru)? Tako mi Mesije i prave vjere – uzviknu on potom – ako se ne vratiš u vjeru careva, svojih otaca i djedova i ako ne pođeš k njoj najboljim putem, ja ću te umoriti najgorom smrću i unakazit ću te što gore mogu! – I Marijama se nasmija na te riječi svoga brata, pa uzviknu: – Ne može se nikad vratiti ono što je minulo, niti se može oživjeti onaj koji je umro! Ne, već ću te ja nagnati da osjetiš što je najveća tuga! Tako mi Alaha, ja se neću odreći vjere Abd-Alahova sina Muhameda, čija pouka obuhvaća sve, jer je to prava vjera, te neću skrenuti s pravog puta, pa makar morala ispiti čašu smrti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devedeset druga noć, ona reče:

892. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Marijama rekla svome bratu: – Ne mogu se odreći vjere Abd-Alahova sina Muhameda, čija pouka obuhvaća sve, jer je to vjera pravoga puta, a ja ću njim ići pa makar morala ispiti čašu smrti. – I prokletom Bartutu se smrači pred očima kad je čuo te riječi svoje sestre, a učini mu se da je to važna i krupna stvar. I među njima planu boj i zapodjenu se žestoka borba i bitka, i oboje zaroniše u široke i duboke doline, i podnošahu patnje, a oči bijahu uperene u njih, te se nađoše u zubuni. I oboje su dugo viteški jahali i borili se, a kad god bi se Bartut počeo boriti protiv svoje sestre Marijame na nov način, ona bi to osujetila i odbila ga s izvanrednom vještinom, snagom svoje nadmoćnosti, svojim umiječem i svojom hrabrošću.

I oni su se tako borili dok se nad njihovim glavama ne sklopi prašina i dok ne izgubiše vitezove iz vida, a Marijama je dotle zavaravala Bartuta i sprečavala mu put dok se on nije umorio i dok nije iščezla njegova odlučnost, dok se nije slomila njegova čvrstina i dok ga nije izdala snaga. I onda ga Marijama tako udari mačem da mu je on izišao iz tijela, blistajući se između žila, a Alah se požuri da mu pošalje dušu u oganj (to odvratno prebivalište!). A potom Marijama skačući preko polja, preko poprišta boja i borbe, poče pozivati u borbu i megdan, vičući: – Ima li koga borca, ima li koga protivnika? Neka mi danas ne izlazi na megdan onaj koji je lijen ili slab! Neka mi na megdan izlaze vitezovi koji su dušmani vjere, kako bih ih mogla napojiti pićem iz čaše sramnoga mučenja! O, poklonici idola, bezbožnici i nepokorni ljudi, na današnji dan će osvjetlati obraz oni koji vjeruju, a pocrvenjet će obraz onih koji ne vjeruju u svemilostivog.

A car vidje da mu je najstariji sin poginuo, pa se poče udarati po licu i derati odijelo koje je imao na sebi, a zatim pozva svoga srednjega sina, pa mu reče: – O, Bartuse, koga su ljudi prozvali Har-as-Susom, iziđi što prije na megdan svojoj sestri Marijami, o, dijete moje! Osveti joj se za svoga brata Bartuta i dovedi mi je kao zarobljenicu, posramljenu i poniženu. – I Bartus mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa iziđe na megdan svojoj sestri Marijami i nasrne na nju, a ona ga dočeka i navali na nj, te se tako počeše žestoko tući i boriti, žešće nego prvi put.

I drugi Marijamin brat vidje da je u borbi slabiji od nje, te zaželje da pobjegne i umakne, ali ne uspje u tome zbog njene velike jarosti, jer mu se ona

približavala i sasvim blizu primicala kad god je htio udariti u bijeg. A potom Marijama tako udari Bartusa mačem po vratu da mu je on izišao na grlo, svjetlucajući se, te ga tako posla za bratom, a sama ode skučući preko polja, preko poprišta boja i borbe. I ona uzviknu: – Gdje su vitezovi i junaci, gdje je ćoravi i hromi vitez koji ispovijeda izopačenu vjeru? – I onda viknu car, njen otac, ranjena srca i oka razjedenog od suza: – Ona je ubila moga srednjega sina, tako mi Mesije i prave vjere!

A potom car pozva svoga najmlađega sina, pa mu reče: – O, Fasijane, o, ti koga su ljudi prozvali Selhas-Sibjanom, iziđi na megdan svojoj sestri, o, dijete moje, i osveti se za svoju braću! Sudari se s njom, pa kako te sreća posluži, a ako je budeš svladao, umori je najgorom smrću. – I onda Marijami iziđe na megdan njen najmlađi brat, pa i on navali na nju, a Marijama udari na nj s izvanrednom vještinom, nasrćući na nj s divnim umijećem, smjelošću, poznavanjem boja i odvažnošću. I ona uzviknu: – O, prokletniče, o, Alahov dušmanine i dušmanine muslimana, sad ću te poslati za tvojom braćom, a loše je pribježište bezbožnika! – pa trgne mač iz korica i tako ga udari njime da mu je presjekla vrat i ruke, te ga posla za braćom, a Alah se požuri da mu pošalje dušu u oganj (to odvratno prebivalište!). I patriciji i vitezovi koji bijahu pošli s kneginjinim ocem vidješe da su poginula sva tri careva sina (a to bijahu najhrabriji ljudi svoga vremena), te im se u srca useli strah, a bojazan im pomuti um. I oni oboriše glave, jer bijahu uvjereni da će pomrijeti, da će biti uništeni, poniženi i pobijeni. I srca im sagorješe na plamenu gnjeva, te okrenuše leđa i udariše u bijeg, a kad car vidje da su mu sinovi izginuli i da mu je vojska pobjegla, njega obuze nedoumica, a srce mu spali vatra, te reče u sebi: – Doista, Sit-Marijama nas je satrla, a ako se i sam izložim opasnosti i ako joj iziđem na megdan, ona će me možda svladati i pokoriti, pa će me umoriti najgorom smrću i unakaziti što može gore, kao što je pobila svoju braću, jer se ona ničemu ne može nadati od nas, a ni mi ne možemo željeti da nam se vrati. I ja mislim da valja očuvati svoj obraz i vratiti se u svoj grad.

A potom car popusti uzde svome konju, pa se vrati u svoj grad, a kad se našao u svome gradu, u srcu mu planu oganj zbog pogibije njegova tri sina, zbog bijega njegove vojske i ljage koja mu bijaše pala na obraz. I car sjede, ali ne ostade na mjestu ni pola sata, već pozva velikaše carske uprave i ljude iz carstva, pa im se požali na ono što je s njima učinila njegova kći Marijama, koja je ubila svoju braću, a požali im se na tugu i jad koje je podnosio i zatraži savjeta od svojih velikaša, a oni mu posavjetovaše da napiše pismo Alahovu nasljedniku na zemlji, gospodaru pravovjernih Harunu ar-Rašidu, i da ga obavijesti o svemu tome. I car napisa ovakvo pismo ar-Rašidu: – Poslije pozdrava gospodaru pravovjernih: imamo kćerku koja se zove Marijama Pojasarka, a nju je iskvario i digao na nas jedan od zarobljenih muslimana koji se zove Nur-ad-din, sin trgovca Tadž-ad-dina, Kairca, koji ju je oteo noću i otišao s njom na onu stranu gdje se nalazi njegova zemlja. Molim našega gospodara i gospodara pravovjernih da bude tako dobar pa da pošalje pismena naređenja

u sve muslimanske zemlje, kako bi je njegovi ljudi mogli potražiti i poslati amo s pouzdanim poslanikom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devedeset treća noć, ona reče:

893. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Afrandžije napisao pismo kalifu, gospodaru pravovjernih Harunu ar-Rašidu, i da mu je u tome pismu, između ostalog, napisao i ove riječi: – Za tvoju pomoć u ovome poslu dat ću ti polovinu grada Velike Rume,[29] kako bi mogao podizati džamije za muslimane, a prepustit ću ti i danak na taj dio grada. – A pošto napisa to pismo po savjetu uglednih ljudi iz carstva i velikaša carske uprave, car ga presavi, pa pozva vezira koga bijaše postavio na mjesto ćoravog vezira i naredi mu da na pismo udari carski pečat, a zatim da ga dâ velikašima carske uprave, kako bi i oni na nj udarili svoje pečate, pošto se najprije svojeručno potpišu. A potom car reče svome veziru: – Ako mi je dovedeš, dat ću ti onoliko imanja koliko imaju dva emira, a nagradit ću te i odijelom sa dva širita. – I car preda pismo veziru, naredivši mu da ode u grad Bagdad, Obitavalište Mira, i da ga preda gospodaru pravovjernih u ruke.

I vezir pođe, noseći pismo, pa je tako putovao, prelazeći preko dolina i pustara, dok napokon nije stigao u grad Bagdad. A kad je ušao u grad, vezir provede u njemu tri dana, koliko mu je bilo potrebno da se smjesti i odmori. A potom vezir zapita ljude gdje se nalazi dvor gospodara pravovjernih Haruna ar-Rašida, te mu ga ljudi pokazaše, a on onda uđe u dvor i zamoli gospodara pravovjernih da mu odobri da uđe u njegovu odaju. I kalif dopusti veziru da uđe u njegovu odaju, te tako vezir uđe u nju i poljubi zemlju pred ar-Rašidom, a zatim mu preda pismo cara Afrandžije i neobične poklone i rijetkosti koji su dolikovali gospodaru pravovjernih. I kalif otvori pismo, pa ga pročita i vidje što u njemu piše, a odmah zatim naredi vezirima da napišu pisma i da ih pošalju u sve muslimanske zemlje, te veziri učiniše to, objasnivši u pismima kako izgledaju Marijama i Nur-ad-din, spomenuvši u njima njihova imena i rekavši da su oboje bjegunci i da svatko koji ih bude pronašao treba da ih uhvati i pošalje gospodaru pravovjernih. I veziri opomenuše namjesnike da to učine bez oklijevanja, nehaja i nemarljivosti, a zatim zapečatiše pisma, pa ih poslaše namjesnicima po svojim glasnicima. I namjesnici počeše tražiti u svim gradovima one čiji se osobni opis nalazio u pismu, ne bi li tako što prije izvršili kalifovo naređenje.

Eto što je bilo s tim vladarima i onima koji su im bili potčinjeni.

Što se pak tiče Nur-ad-dina i Marijame Pojasarke, kćeri cara Afrandžije, oni su pojahali konje onoga istoga časa i trenutka kad je car pobjegao sa svojom vojskom, pa su se uputili k sirijskim zemljama, a zaštićivao ih je onaj koji zaštićuje. I njih dvoje stigoše u grad Damask, a potjernica koju je gospodar pravovjernih poslao za njima bijaše stigla u Damask uoči toga dana, te je damaskom emiru bilo poznato da je kalif naredio svima da uhvate oba bjegunca, ako ih nađu, pa da mu ih pošalju. A kad njih dvoje stigoše u Damask, pridoše

im uhode, pa ih zapitaše kako se zovu, a oni im rekoše istinu i ispričaše im što je sve bilo s njima i što im se dogodilo. I uhode ih tako prepoznaše, pa ih pohvataše i svezaše, a zatim ih odvedoše damaskom emiru, koji ih posla sa svojim ljudima kalifu u Bagdad, Obitavalište Mira.

A kad stigoše u Bagdad, emirovi ljudi zamoliše gospodara pravovjernih Haruna ad-Rašida da im dopusti da uđu u njegovu odaju, te ih on pusti, a oni onda poljubiše zemlju između njegovih ruku, pa rekoše: – O, gospodaru pravovjernih, ova djevojka je Marijama Pojasarka, kći cara Afrandžije, a ovo je Nur-ad-din, sin Tadž-ad-dina Kairskog, koji ju je tako iskvario da je ustala na svoga oca, a ukrao ju je iz njene zemlje i njenoga carstva, pa je otputovao s njom u Damask. Našli smo ih kad su ušli u Damask, pa smo ih zapitali kako se zovu, a oni su nam rekli istinu, te smo ih doveli tebi.

I gospodar pravovjernih pogleda u Marijamu, pa vidje da je stasita i vitka, da jasno govori, da je ljepotica među ljudima svoga vremena, da je jedinstvena u svome vijeku i stoljeću, a da ima sladak jezik, postojan duh i odvažno srce.

A kad je Marijama prišla kalifu i poljubila zemlju između njegovih ruku, poželjevši mu vječnu slavu, sreću i prestanak nevolja i nesreća, njemu se svidje njen lijep stas, nježnost njenih riječi i brzina s kojom mu je odgovarala, te je zapita: – Jesi li ti Marijama, kći cara Afrandžije? – A ona mu odgovori: – Jesam, o, gospodaru pravovjernih i imame jednobožaca, čuvaru vjere u bojevima i sinovče gospodara svih poslanika.[30] – I onda se kalif okrene, pa vidje da je Nur-ad-din lijep mladić, da je veoma lijepo razvijen i da je nalik na sjajni mjesec u noći uštapa, te ga zapita: – Jesi li ti Alija Nur-ad-din, sin trgovca Tadž-ad--dina Kairskog? – a on mu odgovori: – Jesam, o, gospodaru pravovjernih i potporo svih onih koji idu k njemu. – Kako si mogao oteti ovu ženu iz njenoga carstva i pobjeći s njom? – zapita kalif, a Nur-ad-din poče pričati što mu se sve dogodilo od početka do kraja. A kad je mladić završio svoju priču, kalif se čudom začudi svemu tome, a bijaše i veoma ushićen, te uzviknu: – Kako ljudi moraju mnogo trpjeti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devedeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se kalif Harun ar-Rašid čudom 894.
začudio svemu tome, te je uzviknuo: – Kako ljudi moraju mnogo trpjeti! – A NOĆ
potom se kalif obrati Sit-Marijami ovim riječima: – O, Marijamo, znaj da mi je tvoj otac, car Afrandžije, pisao o tebi. Što veliš na to? – O, Alahov nasljedniče na njegovoj zemlji, ti održavaš zakone njegova proroka i njegove propise, pa neka ti Alah dâ da budeš vječno sretan i neka te brani od nevolja i nesreća! Ti si Alahov nasljednik na njegovoj zemlji! Ja sam prešla na vašu vjeru zato što ta vjera počiva na čvrstim osnovama, što je istinita, a napustila sam vjeru bezbožnika koji lažu kad govore o Mesiji, te sada vjerujem u velikodušnog Alaha i smatram da je istina ono što nam je poslao po svome milosrdnom poslaniku. Klanjam se Alahu (neka je njegova slava i veličina!), izjavljujem da je to jedini bog i padam ničice i smjerno pred njim, i slavim ga, i kažem,

stojeći između kalifovih ruku: – Tvrdim da nema drugoga boga osim Alaha, i tvrdim da je Muhamed Alahov poslanik; njega je Alah poslao s porukom da ide pravim putem i da ispovijeda pravu vjeru, kako bi tu vjeru mogao uzdići iznad svake druge vjere, ma koliko to bilo odvratno mnogobošcima. I zar ti smiješ, o, gospodaru pravovjernih, slušati ono što ti piše heretički car i poslati me u zemlju mnogobožaca, koji pridaju ortake sveznajućem gospodu, a veličaju križ i klanjaju se idolima, vjerujući u Isino[31] božanstvo, mada je on stvoren? A ako to budeš učinio sa mnom, o, Alahov nasljedniče, ja ću se uhvatiti za skut tvoga odijela, pa ću se požaliti tvome bratu od strica, Alahovu poslaniku (blagoslovio ga i pozdravio Alah) u dan kad nikome ne mogu pomoći imovina i sinovi osim onima koji su došli Alahu čista srca.

I gospodar pravovjernih uzviknu: – O, Marijamo, ne dao Alah da to ikad učinim! Kako da vratim muslimanku koja vjeruje u jedinog Alaha i njegova poslanika u ono što su zabranili Alah i njegov poslanik? – A Marijama uzviknu: – Tvrdim da nema drugoga boga osim Alaha, i tvrdim da je Muhamed Alahov poslanik!

I onda gospodar pravovjernih kaza: – O, Marijamo, neka te blagoslovi Alah i neka ti ukaže što veću pomoć na tvome putu k islamu! Time što si postala muslimanka i što vjeruješ u jedinog Alaha, mi smo primili na sebe obavezu koju smo dužni ispuniti, a ona se sastoji u tome da nikad ne dopustim da ti netko učini ono što je najgore, pa makar mi ljudi davali za tebe punu zemlju dragocjenosti i zlata. Umiri svoju dušu, dakle, i rashladi oči, a neka ti se grudi isprave i neka ti srce bude spokojno. Pristaješ li da ti ovaj mladić, Alija Kairac, bude muž, a ti da budeš njegova žena? – O, gospodaru pravovjernih, kako da ne pristajem da mi bude muž onaj koji me je kupio za svoj novac i koji je bio neizmjerno milostiv prema meni? A on je bio toliko milostiv prema meni da je zbog mene mnogo puta izlagao opasnosti svoju dušu.

I onda naš gospodar i gospodar pravovjernih udade Marijamu za Nur-ad-dina i spremi otkup za nju, a zatim pozva kadiju, svjedoke i velikaše da dođu na svadbu i da prisustvuju sastavljanju zapisa, te se toga dana okupi mnogo ljudi.

I gospodar pravovjernih se odmah obrati veziru rumijskoga cara, koji je u to vrijeme bio na njegovu dvoru, pa ga zapita: – Jesi li čuo što ona kaže? Kako da je pošaljem bezbožnome ocu, kad je ona muslimanka koja vjeruje u jednoga boga? Tà možda će joj on učiniti neko zlo i možda će biti surov prema njoj, a ja ću zbog toga biti grešan na dan uskrsnuća. A zna se da je veliki Alah kazao: – Alah nije stvorio put bezbožnicima za njihovu borbu protiv muslimana. – Vrati se dakle svome caru, pa mu reci: – Odustani od toga i okani se te želje. – A vezir, koji bijaše glup, reče onda kalifu: – O, gospodaru pravovjernih, tako mi Mesije i prave vjere, ja se nikako ne mogu vratiti bez Marijame, pa makar ona bila i muslimanka, jer će me njen otac ubiti ako se vratim bez nje. – I kalif uzviknu: – Odvedite ovoga prokletnika pa ga ubijte! – a zatim izgovori ovaj stih:

(STRANA 280 — 889. NOĆ)

I ona skrene vezirovu pažnju na nešto drugo, pa izmrvi buniku i stavi je u vezirov pehar, a zatim napuni pehar vinom i dade ga veziru. I vezir uze pehar pa ga ispi, ali pade kao pokošen čim mu je vino stiglo u želudac . . .

Kad se tko protivi višemu od sebe,
Nagrada mu takva od mene ne gine!

A potom kalif naredi da se prokletom veziru odsiječe glava i da se spali, ali mu Sit-Marijama reče: – O, gospodaru pravovjernih, ne prljaj svoj mač krvlju toga bezbožnika! – pa sama izvuče mač i udari njime vezira, te mu začas skine glavu s tijela, pa i on ode u prebivalište pogibije i nađe utočišta u podzemnome svijetu. I kalif se začudi kad vidje kako Marijama ima čvrstu ruku i kako je jaka duhom, te nagradi Nur-ad-dina počasnim odijelom i dade im odaje u svome dvoru, a odredi im i plaću, nagradu i hranu, naredivši slugama da odnesu u njihove odaje odijela, ćilime, skupocjeno posuđe i sve što im bijaše potrebno.

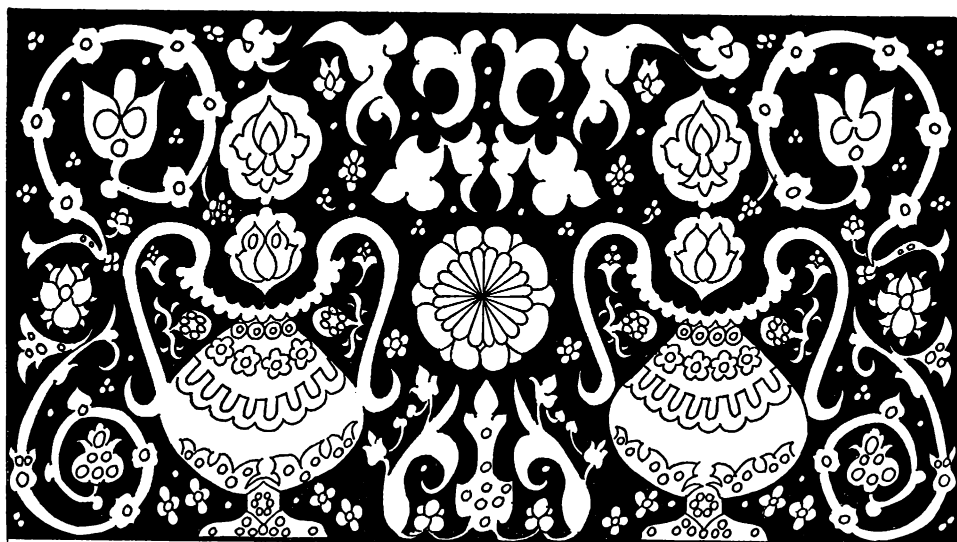
I njih dvoje provedoše neko vrijeme u Bagdadu, živeći najslađim i najugodnijim životom, a potom se Nur-ad-din zaželje oca i majke, te reče to kalifu, zamolivši ga da mu dopusti da ode u svoju zemlju i da posjeti one koji mu bijahu bliski.

I mladić pozva Marijamu, pa ode s njom kalifu, a kalif mu odobri da otputuje i dade mu poklone i skupocjene rijetkosti, povjerivši Marijamu njemu i njega Marijami i naredivši pisarima da u njegovo ime napišu pisma emirima Zaštićenog Kaira, tamošnjim učenim ljudima i velikašima i da im preporuče da se staraju o Nur-ad-dinu, o njegovim roditeljima i o njegovoj rodbini, a da im ukazuju najveće poštovanje.

A kad je vijest o tome stigla u Kairo, trgovac Tadž-ad-din se obradova povratku svoga sina, a veoma mu se obradova i majka. I onda Nur-ad-dinu pođoše u susret ugledni ljudi, emiri i velikaši carske uprave, jer im to bijaše naredio kalif, pa ga dočekaše, a bio je to divan i neobično lijep dan, kad se bilo okupilo mnogo ljudi, kad se onaj koji je volio sastao s voljenima i kad su se oni što su tražili sjedinili s onim koga su tražili. I svakoga je dana po jedan emir priređivao gozbu u svojoj kući, jer su se svi veoma radovali njihovu povratku, a pri tom su im svi ukazivali sve veće poštovanje. I Nur-ad-din se sastao sa svojim ocem i majkom, i onda se obradovaše oni njemu i on njima, te ih minuše brige i žalost.

A svi se obradovaše i Marijami i svi joj iskazivahu najveće poštovanje, a potom im oboma počeše pristizati pokloni i rijetkosti koje su im slali emiri i veliki trgovci, te su svakoga dana imali po jedno novo uživanje i po jednu novu radost, veću od blagdanske radosti.

I tako su oni živjeli životom punim radosti, uživanja, obilja, veselo blagujući, pijući, zabavljajući se i veseleći se neko vrijeme, a potom im dođe Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova, koja pustoši kuće i dvorove i naseljava utrobe grobova, pa ih ona prenese iz ovozemaljskog života u smrt, te se tako nađoše među umrlima. Pa neka je slava živome, koji ne umire i u čijoj su ruci ključevi vidljivoga i nevidljivoga carstva!

PRIČA O SAIĐANINU I FRANKINJI

Priča se da je emir Šudža-ad-din Muhamed, kairski namjesnik, rekao ovo: – Proveli smo noć u kući jednoga čovjeka iz as-saidskih zemalja, a on nas je častio i iskazivao nam poštovanje. A bio je to veoma crnomanjast i star čovjek, dok su njegova mala djeca imala bijela lica, a ta njihova bjelina bila je oblivena crvenilom. I mi ga zapitasmo: – O, takav i takav, zašto su tvoja djeca bijela, kad si ti veoma crnomanjast? – a on nam reče: – Majka ove djece je Afrandžijka, a ja sam se oženio njome i s njom mi se dogodilo nešto čudno. – Obdari nas tom poviješću – rekosmo mi Saiđaninu, a on izusti: – Dobro!

– Znajte da sam jednom posijao lan u ovome gradu i da sam ga potom počupao i očistio, utrošivši na nj pet stotina dinara, a da sam onda zaželio da ga prodam, ali da nisam mogao dobiti za nj više od one svote koju bijah utrošio. I ljudi mi rekoše: – Odnesi lan u Aku[32] – možda ćeš tamo više zaraditi na njemu (a Aka bijaše u to vrijeme u franačkim rukama). – I ja odoh u Aku, pa tamo prodadoh jedan dio toga lana, pogodivši se s kupcem da mi plati poslije šest mjeseci.

A dok sam ja tako prodavao lan, odjednom pored mene prođe jedna Afrandžijka – a Afrandžijke imaju običaj da idu po trgu bez vela – pa mi ona priđe da kupi lana, a ja onda vidjeh da je lijepa i razum mi oslijepi. I ja joj prodadoh malo lana po nižoj cijeni, a žena ga uze i ode, ali poslije nekoliko dana opet dođe, pa joj opet prodadoh malo lana, po još nižoj cijeni nego prvi put. I ta žena poče češće dolaziti, pa je tako saznala da je volim, a obično je

dolazila s jednom staricom. I ja rekoh starici koja bijaše s njom: – Mori me ljubav prema njoj; da li bi mogla nekako urediti da je obljubim? – Uredit ću to – reče mi starica – ali neka za tajnu znamo samo nas troje: ja, ti i ona, a za to ćeš svakako morati potrošiti nešto novaca. – Ako mi i duša propadne zbog blizine s njom – to će biti malo...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devedeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica izišla u susret tome 895. NOĆ
čovjeku i da mu je rekla: – Za tu tajnu neka znamo samo nas troje: ja, ti i ona, a za to ćeš svakako morati potrošiti nešto novaca – a da je čovjek onda uzviknuo: – Ako mi i duša propadne zbog blizine s njom – to će biti malo!

I tako njih dvoje utanačiše da on dâ ženi pedeset dinara, pa da mu ona dođe u kuću. I trgovac spremi pedeset dinara, pa ih preda starici, a ona ih uze, rekavši: – Pripremi za nju neko mjesto u kući, jer će ti doći večeras. – I ja odoh – pričao je trgovac – pa spremih onoliko jela i pića, cvijeća i slatkiša koliko sam mogao, a kuća mi bijaše nad morem i sve se to događalo u ljeto, te prostrijeh postelju na krovu. I Afrandžijka dođe, pa malo jedosmo i pismo, a uto se spusti noć, te oboje legosmo pod vedrim nebom (a bijaše mjesečina), pa počesmo gledati u zvijezde koje odbljeskivahu na moru. I ja rekoh u sebi: – Kako te nije stid od velikog, slavnog Alaha! Ti si stranac, a ležiš pod vedrim nebom nad morem i narušavaš Alahovu volju s jednom kršćankom! Zaslužuješ da budeš kažnjen ognjem! Bože, budi mi svjedok da sam se noćas uzdržao i da nisam prišao toj kršćanki zato što me je stid od tebe i što se bojim da me ne kazniš. – A potom zaspah i spavah do jutra, te se žena naljuti, pa ustade u zoru i ode kući. I ja odoh u svoj dućan, pa sjedoh, kad odjednom ta žena prođe pored mene sa staricom, a bijaše ljutita i lijepa kao mjesec, te se izgubih i rekoh u sebi: – Tko si ti, kad odbacuješ takvu djevojku? Da nisi Siri-as-Sakati, ili Bišr Bosonogi, ili Džunejid Bagdadski, ili Fudejil-ibn-Ijad?[33] – pa stigoh staricu i rekoh joj: – Dovedi mi je opet! – a ona mi reče: – Tako mi Mesije, doći će ti opet tek onda kad joj budeš dao sto dinara! – Dat ću ti sto dinara – rekoh onda starici, pa joj dadoh sto dinara, a žena mi dođe i po drugi put.

A kad se žena našla u mojoj kući, meni opet pade na pamet ona misao, te se uzdržah i ostavih je, pa iziđoh u svoju odaju. A potom pored mene ljutito prođe ta starica, te joj rekoh: – Dovedi mi je opet! – a ona uzviknu: – Tako mi Mesije, ako joj ne daš pet stotina dinara, nećeš joj se više obradovati, već ćeš umrijeti od čežnje. – I ja zadrhtah od toga, pa se odlučih da potrošim sav novac koji bijah primio za lan, ne bih li njime iskupio svoju dušu, ali još ne stigoh da se priberem, kad li čuh kako glasnik viče: – O, okupljeni muslimani, prestalo je primirje između nas i vas, te dajemo rok od tjedan dana svima muslimanima koji se nalaze ovdje za obavljanje njihovih poslova i odlazak u zemlje iz kojih su došli!

I ta žena više nije došla, a ja počeh prikupljati novac od ljudi kojima bijah prodao lan na poček i zamjenjivati preostali lan, pa kupih dobru robu i odoh

iz Ake, a u srcu mi bijaše ono što bijaše zbog velike i strasne ljubavi prema Afrandžijki, jer mi ona bješe uzela i srce i novac. I tako iziđoh iz grada, pa pođoh i stigoh u grad Damask, gdje prodadoh skuplje onu robu koju bijah kupio u Aki, jer takve robe više nije bilo zbog isteka primirja, te mi Alah (neka je njegova slava i veličina!) posla odličnu zaradu.

A potom počeh trgovati zarobljenim djevojkama, ne bi li mi tako iščezlo iz srca ono što bijaše u njemu zbog Afrandžijke, pa sam tako neprestano trgovao djevojkama pune tri godine, a svejednako bijah u takvome stanju.

I onda se al-Maliku an-Nasiru dogodilo ono što mu se dogodilo s Francima poslije bitaka s njima, i Alah mu dade da ih pobijedi, a on odvede u ropstvo njihove careve i osvoji njihove primorske gradove, po volji velikog Alaha. A onda mi dođe jedan čovjek, pa zatraži jednu robinju za al-Malika an-Nasira, pa kako sam imao jednu lijepu robinju, ja mu je ponudih, te je on kupi za sto dinara, a dade mi devedeset dinara, s tim da deset dinara primim kasnije, ali toga dana u riznici ne bijaše toliko novaca, jer je car potrošio sav novac na rat s Francima. I al-Maliku saopćiše to, a on reče: – Otiđite s njim u odaju u kojoj su zarobljene djevojke, pa neka tamo izabere jednu franačku djevojku i neka je uzme za tih deset dinara . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devedeset šesta noć, ona reče:

896. – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Malik an-Nasir rekao svojim
NOĆ ljudima: – Neka izabere jednu robinju i neka je uzme za preostalih deset dinara. – I ljudi me povedoše, te tako s njima odoh u odaju u kojoj bijahu zarobljenici, a onda pogledah i dobro zagledah sve zarobljenike, pa ugledah onu Frankinju koju bijah zavolio i odmah je prepoznah. A to bijaše žena jednog franačkog viteza. I ja rekoh ljudima: – Dajte mi evo ovu! – pa je odvedoh i odoh s njom u svoj šator, a onda je zapitah: – Poznaješ li me? – Ne poznajem te – odgovori mi ona, te joj rekoh: – Ja sam tvoj prijatelj koji je prodavao lan, a s tobom mi se dogodilo ono što mi se dogodilo, i ti si mi uzela zlato, pa si mi rekla: – Vidjet ćeš me tek kad mi budeš dao pet stotina dinara. – A sad si moja, jer sam te kupio za deset dinara.

I žena mi onda reče: – To je tajna tvoje prave vjere. Ja tvrdim da nema drugoga boga osim Alaha, i tvrdim da je Muhamed njegov poslanik! – I tako ona prijeđe na islam, a njen islam bijaše divan, te ja rekoh u sebi: – Alaha mi, neću joj se približiti prije no što je oslobodim i obavijestim kadiju o tome! – I ja odoh Ibn-Šedadu, pa mu rekoh što se dogodilo, te on zaključi bračni ugovor između mene i nje, a zatim prespavah tu noć s njom i ona zatrudnje.

A potom vojska pođe, te i ja pođoh s njom i dođoh u Damask, a poslije malo dana dođe al-Malikov poslanik, pa zatraži zarobljene i odvedene ljude, jer se carevi tako bijahu sporazumjeli.

I mi vratismo sve zarobljenike, muškarce i žene, a ostade samo žena koja bijaše sa mnom, te Franci rekoše: – Nije došla žena toga i toga viteza – pa se počeše tako uporno raspitivati o njoj i tragati za njom, a naposljetku saznaše

da je ona sa mnom, te je zatražiše od mene. I ja bijah zbog toga tako uzbuđen da se promijenih u licu, te me žena zapita: – Što ti je i što te je snašlo? – a ja joj odgovorih: – Došao je al-Malikov poslanik da pokupi sve zarobljenike, pa traži i tebe od mene. – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo – reče mi žena. – Odvedi me al-Maliku, ja znam što treba da mu kažem. – I ja je povedoh – govorio je trgovac – i izvedoh je pred lice sultana al-Malika an-Nasira (a poslanik franačkog cara sjedio je desno od njega) pa rekoh: – Evo žene koja je kod mene. – I onda al-Malik an-Nasir i poslanik zapitaše ženu: – Hoćeš li da odeš u svoju zemlju ili želiš da se vratiš svome mužu. Alah je oslobodio ropstva i tebe i druge! – A ona reče sultanu: – Ja sam sad muslimanka i trudna sam, kao što vidite po mome trbuhu, te Franci ne mogu više imati nikakve koristi od mene.

I onda je poslanik zapita: – Tko ti je draži – ovaj musliman ili tvoj muž, vitez taj i taj? – a žena mu reče ono isto što bijaše kazala sultanu, te on zapita Franke koji bijahu s njim: – Jeste li čuli što ona kaže? – a Franci mu odgovoriše: – Jesmo. – Uzmi svoju ženu, pa idi s njom – reče mi poslanik, te ja odoh s njom, a potom me poslanik brzo pozva, pa mi reče: – Njena majka joj je poslala po meni jednu stvar, rekavši mi: – Moja kći je odvedena u ropstvo gola, te hoću da joj odneseš ovaj kovčeg. – Uzmi, dakle, taj kovčeg, pa joj ga predaj. – I ja uzeh kovčeg, pa ga odnesoh kući i predadoh ženi, a ona ga otvori i vidje u njemu svoju haljinu i dvije kese sa zlatnim novcem – u jednoj bijaše pedeset, a u drugoj sto dinara. I ja vidjeh da su to one kese koje bijah sam zavezao i da se na njima otada ništa nije promijenilo, te odadoh hvalu velikom Alahu. A ova djeca su mi od nje, i ona je još živa i sama vam je zgotovila ovo jelo.

I nas začudi ta njegova povijest i sreća koja ga bijaše snašla, a Alah bolje zna što je istina.

PRIČA O MLADIĆU I ROBINJI

PRIČA SE DA JE U STARO DOBA U BAGDADU živio jedan sretan čovjek koji je naslijedio mnogo novaca od svoga oca. I on je volio jednu robinju, te ju je kupio, a i ona je njega voljela kao i on nju. I on je sve dotle trošio na nju novac koji je imao dok ga nije potrošio i dok nije ostao bez igdje ičega, a onda poče smišljati kako da se prehrani i živi. A dok je bio bogat, taj je mladić odlazio u društva ljudi koji bijahu upućeni u vještinu pjevanja, pa je i sam postigao velik uspjeh u pjevanju. I on zatraži savjet u jednoga svoga prijatelja, a ovaj mu reče: – Ne znam da li u čemu možeš imati više uspjeha nego u pjevanju, a možeš pjevati sa svojom robinjom. Za to ćeš dobivati mnogo novaca, pa ćeš imati i hrane i pića. – Ali to bijaše mrsko mladiću i robinji, te djevojka reče: – Smislila sam što treba da radiš. – A što? – zapita je mladić, a ona mu reče: – Prodaj me, pa ćemo se tako izvući iz ove nevolje i ti i ja, jer ću ja živjeti u bogatoj kući, budući da djevojku kao što sam ja može kupiti samo bogat čovjek, pa ću ti se kasnije moći vratiti. – I mladić odvede robinju na trg, gdje je najprije ugleda jedan hašemit iz Basre, a to bijaše obrazovan i uglađen čovjek, darežljiv po duši, pa je on kupi za hiljadu i pet stotina dinara.

– A kad primih novac – govorio je mladić, robinjin vlasnik – ja se pokajah i zaplakah, a zaplaka i robinja, te počeh moliti hašemita da odustane od pogodbe, ali on ne pristade na to. I ja stavih novac u kesu, a nisam znao kamo da pođem, jer mi kuća bijaše prazna bez te djevojke, te briznuh u plač i po-

čeh se udarati po obrazima i ridati kao nikada dotle, a zatim uđoh u jednu džamiju, pa sjedoh tamo i plakah, toliko zanesen da nisam znao za sebe. I tako zaspah, metnuvši kesu ispod glave, mjesto jastuka, ali ne stigoh ni da se priberem, a neki čovjek mi uze kesu koja mi bijaše pod glavom, pa ode brzo koračajući. I ja se probudih, prestrašen i poplašen, i ne nađoh kesu pod glavom, te ustadoh i htjedoh potrčati za tim čovjekom, ali odjednom vidjeh da su mi noge svezane užetom. I onda padoh ničice, pa briznuh u plač i počeh se udarati po obrazima, a u sebi rekoh: – Napustila te tvoja duša i nestao je tvoj novac!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devedeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić ispričao kako mu je 897.
nestao novac, a da je potom rekao: – I ja rekoh u sebi: – Napustila te je tvoja NOĆ
duša i nestao je tvoj novac – a bijaše mi još teže. I odoh na Tigar, pa prebacih odijelo preko lica i skočih u rijeku, ali to vidješe ljudi koji bijahu tamo, pa rekoše: – Skočio je u vodu zbog velike brige! – I oni pojuriše za mnom i izvukoše me iz vode, a zatim me zapitaše: – Zbog čega si to učinio – te im ja ispričah što mi se dogodilo, a njih obuze žalost. I onda mi priđe jedan starac koji bijaše s njima, pa mi reče: – Nestao ti je novac, ali kako možeš raditi sam sebi o glavi i uvrstiti se u ljude koji će otići u pakleni oganj? Ustani, pa hajde sa mnom, da vidim tvoju kuću. – I ja učinih to, a kad stigosmo do moje kuće, starac posjedi dok se ne utiša ono što bijaše u meni, a onda mu se zahvalih za to. A kad je starac izišao iz moje kuće, ja se zamalo ne ubih, ali se sjetih ognja i budućeg života. I onda iziđoh iz kuće, pa otrčah jednome svome prijatelju i ispričah mu što mi se dogodilo, a on zaplaka iz sažaljenja prema meni, pa mi dade pedeset dinara, rekavši mi: – Poslušaj moj savjet i odmah napusti Bagdad, a ovaj novac neka ti se nađe za trošak dok ti se srce ne okani ljubavi prema njoj i dok se ne utješi. Ti spadaš u ljude koji znaju pisati i sastavljati ukaze, a imaš i odličan rukopis i lijepo si obrazovan. Otiđi kome hoćeš namjesniku, pa padni ničice pred njim – možda će te Alah sastaviti s tvojom robinjom. – I ja ga poslušah, te postadoh odlučniji, a onda iščezne jedan dio mojih briga, pa se tako odlučih da odem u zemlju Vasita[34] – tamo sam imao rodbinu. I odoh na riječnu obalu, pa vidjeh jednu usidrenu lađu, a vidjeh i mornare koji su unosili u nju neke stvari i skupocjene tkanine, pa ih zapitah hoće li me povesti sa sobom, a oni mi rekoše: – Ovo je lađa jednoga hašemita, pa te stoga ne možemo povesti.

I ja ih počeh nagovarati, obećavajući im nagradu za to, te mi oni rekoše: – Kad se već nema kud, onda svuci to raskošno odijelo, a obuci mornarsko, pa uđi u lađu s nama kao mornar. – I ja se vratih u grad, pa kupih nešto mornarskog odijela i obukoh ga, a zatim dođoh na lađu koja je polazila za Basru. I tako uđoh u lađu s mornarima, a poslije jednog trenutka ugledah svoju robinju – baš nju glavom, a ugledah i dvije robinje koje su je dvorile. I onda me minu veliki gnjev što me bješe obuzeo, te rekoh u sebi: – Eto, gledat ću je i slušati kako pjeva do Basre! – A ubrzo potom dođe i hašemit jašući, a s

njime i mnoštvo ljudi, pa svi uđoše na lađu, te ona zaplovi niz rijeku. I hašemit iznese jelo, pa poče jesti s robinjom, te se i ostali putnici prihvatiše, a potom hašemit reče robinji: – Dokle ćeš se uzdržavati od pjevanja i dokle će trajati to tvoje tugovanje i plakanje? Nisi se ti prva rastala sa svojim draganom. – I ja tako saznadoh koliko me je voljela ta djevojka. A zatim hašemit objesi zavjesu ispred djevojke na jednome kraju lađe i pozva one koji bijahu na mome kraju, a ja onda zapitah tko su ti ljudi i saznadoh da su to njegova braća. I hašemit im donese pića i mezeluka koliko bješe potrebno, pa svi počeše podsticati djevojku da pjeva, te ona zatraži lutnju, a zatim je zglasi i poče pjevati, izgovarajući ove stihove:

Karavana bića dragih ode po noćnoj tami,
A na tom putu noćnom nigdje zastati neće.

A kad karavanu njinu izgubi iz vida sasvim
Onaj koji ih voli, u srcu tad mu gori.

A potom djevojka briznu u plač, pa baci lutnju i prestade pjevati, te se svi putnici ražalostiše, a ja se onesvijestih i padoh. I ljudi pomisliše da imam padavicu, te mi jedan od njih poče čitati Kuran na uho, a pri tome svi nagovarahu i moljahu djevojku da pjeva, pa su je nagovarali sve dotle dok ona nije zglasila lutnju i nije zapjevala, izgovarajući ove stihove:

Kad su putnici pošli, stajah i plakah gorko –
U srcu ja ih čuvam, mada su daleko sad.

Logor je porušen njin – ja ga o njima pitam,
Ali je kuća prazna i nigdje nikog nema.

A potom se djevojka onesvijesti i pade, te ljudi udariše u plač, a onda i ja ciknuh i padoh onesviješten. I mornari zažagoriše, a jedan hašemitov sluga im reče: – Zašto ste poveli toga bjesomučnika? – te mornari rekoše jedni drugima: – Kad budete doplovili do nekoga sela, iskrcajte ga iz lađe i oslobodite nas od njega.

I ja se veoma zabrinuh i počeh patiti zbog toga, ali se potrudih da budem što strpljiviji, te rekoh u sebi: – Neću se nikako moći iščupati iz njihovih šaka, ako nekako ne dam na znanje djevojci da se nalazim na lađi, kako bi ih ona mogla spriječiti da me skinu s lađe.

I tako smo plovili dok se nismo našli u blizini jednog sela, a onda vlasnik lađe reče: – Hajdemo na obalu! – te ljudi iziđoše iz lađe. A kako to bijaše uvečer, ja ustadoh, pa odoh iza zavjese, uzeh lutnju i počeh udarati u strune, svirajući razne napjeve, a zatim je zglasih na napjev koji djevojka bješe naučila od mene i odoh na svoje mjesto na lađi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devedeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao: – A zatim se 898.
vratih na svoje mjesto na lađi, pa pođoše i oni ljudi koji bijahu na obali i za NOĆ
uzeše svoja mjesta na lađi, a mjesečina je obasjavala zemlju i vodu. I hašemit reče onda djevojci: – Alaha ti, ne zagorčavaj nam život! – te ona uze lutnju i dodirnu strune rukom, a onda tako ciknu da svi pomisliše da će ispustiti dušu, pa reče: – Alaha mi, moj učitelj je s nama, na ovoj lađi! – Alaha mi – – uzviknu hašemit – da je on s nama, ja bih ga nagovorio da nam svira na lutnji, a ti bi ga pratila pjesmom, pa bismo i mi čuli kako pjevaš! Ali on nikako ne može biti na ovaj lađi. – Ja ne mogu svirati u lutnju i mijenjati pjesme kad je moj gospodar s nama – reče djevojka, a hašemit kaza: – Zapitat ću mornare. – Učini to! – reče robinja hašemitu, te on zapita mornare: – Jeste li poveli sa sobom još koga? – Nismo – odgovoriše mu mornari, a ja se onda pobojah da se on ne prestane raspitivati o meni, te se nasmijah i rekoh mu: – Jest, ja sam njen učitelj, a učio sam je pjevati dok sam bio njen gospodar. – Alaha mi, to su riječi moga gospodara! – uzviknu djevojka, te mi sluge priđoše, pa me odvedoše hašemitu. I hašemit me vidje i prepozna, pa mi reče: – Teško tebi! Što ti je i zašto tako izgledaš – I ja mu ispričah sve što mi se dogodilo, pa zaplakah, a onda se razliježe i robinjino plakanje iza zavjese, pa i sam hašemit gorko zaplaka, te zaplakaše i njegova braća, jer se svi sažališe na mene. A potom mi hašemit reče: – Alaha mi, ja nisam prilazio ovoj robinji niti sam je obljubio, a do današnjega dana nisam čuo kako pjeva. Ja sam čovjek koga je Alah bogato obdario, pa sam otišao u Bagdad samo zato što sam htio čuti kako se tamo pjeva i zatražiti svoju plaću od gospodara pravovjernih, a učinio sam i jedno i drugo. A kad sam se htio vratiti u svoj rodni kraj, ja rekoh u sebi: – De da čujem kako se pjeva u Bagdadu! – te tako kupih ovu robinju, a nisam znao da ste vas dvoje u takvome stanju. Neka mi Alah bude svjedok da ću osloboditi tu djevojku i da ću te oženiti njome čim budemo stigli u Basru, a oboma ću davati dovoljno svega što vam je potrebno, pa i više, pod uvjetom da se spusti zavjesa pred djevojkom kad se zaželim pjevanja, pa da mi ona pjeva iza zavjese. A ti si odsad moj brat i moj drug za stolom.

A zatim hašemit provuče glavu kroz zavjesu, pa zapita djevojku: – Pristaješ li na to? – a ona ga poče blagosiljati i zahvaljivati mu se. A potom hašemit pozva jednoga svog slugu, pa mu reče: – Uzmi za ruku ovoga mladića, pa mu svuci odijelo koje ima na sebi, obuci mu raskošne haljine i okadi ga mirisima, a zatim mi ga dovedi. I sluga me povede, pa učini sve što mu bijaše naredio njegov gospodar, a zatim me dovede hašemitu, koji me posluži vinom, kao što je služio i druge, a djevojka zapjeva najljepšu pjesmu, izgovarajući ove stihove:

Kuđahu me zato što zaridah onda
  Kad mi dragi dođe da se oprostimo.

Tä ne znaju ljudi za rastanak bolni.
  Ni za tugu što mi sad sažiže grudi.

Zbilja, ljubav strasna znana je onome
Što je, skitajući, izgubio srce.

I svi bijahu ushićeni, a mladić bijaše još radosniji. – I ja uzeh lutnju od robinje – govorio je on – pa udarih u strune, izmamljujući divne zvuke i izgovarajući ove stihove:

Ako poklon tražiš, mogu ti ga dati
Samo plemeniti i bogati ljudi.

Moleći ih, ti ćeš uzdići se samo,
A moliš li podle, znaj, ponižen bit ćeš.

A ako se ipak poniziti moraš,
Prijeđi preko toga kad velike moliš.

Uzdići dostojnog poniženje nije,
Već je poniženje uzdizati podle.

I ljudi mi se obradovaše, te bijahu još radosniji, pa su se tako radovali i veselili, a ja i robinja pjevasmo pomalo naizmjence dok ne pristadosmo uz obalu. I onda mornari baciše sidro, pa svi putnici iziđoše iz lađe, a s njima iziđoh i ja. A bijah pijan, te čučnuh da se pomokrim, ali me uhvati san, te tako zaspah, a putnici se vratiše na lađu i otploviše niz rijeku, ne znajući da mene nema među njima, jer i sami bijahu pijani.

A ja sam svoj novac bio dao robinji, te nisam imao ništa pri sebi, ali svi oni već bijahu stigli u Basru, jer sam se ja probudio tek onda kad bješe osvojila vrućina. I onda ustadoh na tome mjestu i obazreh se, ali ne vidjeh nikoga, a bijah zaboravio zapitati hašemita kako se zove, gdje mu je kuća u Basri i kako mogu što saznati o njemu, te se nađoh u zabuni i učini mi se da je moj radosni susret s robinjom bio samo san.

I tako sam stajao ne znajući što da radim, a uto prođe jedna velika lađa, te se ukrcah u nju i otplovih u Basru, ali u tome gradu nisam poznavao nikoga, niti sam znao gdje se nalazi hašemitova kuća. I onda odoh jednome prodavaču povrća, pa uzeh od njega papir i pero . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade osamsto devedeset deveta noć, ona reče:

899. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Bagdađanin, robinjin gospodar, doplovio u Basru, a da se onda našao u zabuni, jer nije znao gdje se nalazi hašemitova kuća. – I onda odoh jednome prodavaču povrća – govorio je on – pa uzeh od njega tintu i pero i sjedoh pisati, a prodavaču povrća se svidje moj rukopis. I on vidje da mi je prljavo odijelo, te me zapita što je to bilo sa mnom, a ja mu rekoh da sam stranac, jadnik. I onda mi prodavač povrća reče: – Hoćeš li ostati kod mene? Ja ću ti svakoga dana davati po dva dirhema, hranu i odijelo, a ti ćeš mi voditi račune u dućanu! – I ja mu rekoh da pristajem, pa ostadoh kod njega i sredih njegove račune, a izravnah njegove prihode s njegovim rashodima.

A poslije mjesec dana prodavač povrća vidje da su mu se prihodi povećali a rashodi smanjili, te mi se zahvali za to. I on mi poče isplaćivati po jedan dirhem dnevno, pa to potraja do kraja te godine, a onda mi predloži da se oženim njegovom kćerkom i da ortački radimo u dućanu, te pristadoh i na to. A zatim odoh svojoj ženi u ložnicu, pa počeh dolaziti u dućan i sjediti u njemu razorena srca i uma, pokazujući svoju tugu, a prodavač povrća se odade piću, pa je i mene pozivao da pijem, ali ja nisam mogao piti od tuge.

I tako provedoh dvije godine, a dok sam jednom sjedio u dućanu, vidjeh kako mnogi ljudi nose jela i pića, te zapitah prodavača povrća što je to, a on mi reče: – Današnji dan slave bogati ljudi, te svirači, igrači i sinovi bogataša odlaze na obalu rijeke, pa jedu i piju između drveća na kanalu Obolu.[35] – A mene pozva duša da i ja vidim to, te rekoh u sebi: – Budem li vidio te ljude, možda ću se sresti s onom koju volim. – I ja rekoh prodavaču povrća: – I ja hoću to! – A on mi kaza: – Ako želiš, pođi s njima.

I on mi spremi jela i pića, te ja pođoh, a kad dođoh do kanala, vidjeh da se ljudi već razilaze. I ja htjedoh otići s njima, ali odjednom vidjeh kako kapetan lađe na kojoj bijaše hašemit s djevojkom plovi po kanalu Obolu, te viknuh, a kapetan me prepozna, pa me prepoznaše i oni koji bijahu s njim. I oni me pozvaše, pa mi rekoše: – Zar si živ? – a zatim me zagrliše i zapitaše što je bilo sa mnom, te im ispričah sve. – Mislili smo da si bio mrtav pijan i da si se utopio – rekoše mi oni, a ja ih zapitah kako je robinja. – Kad je saznala da si nestao, poderala je haljinu koju je imala na sebi, spalila lutnju i počela se udarati po licu i ridati, a kad smo se vratili s hašemitom u Basru, rekli smo joj: – Okani se plakanja i tugovanja – ali nam je ona odgovorila: – Obući ću crninu i načiniti ću grob u kući, pa ću sjediti pored njega, a više neću pjevati – te joj dopustismo, da to učini, a ona je i sada u takvome stanju.

I oni me povedoše sa sobom, te tako odoh u njihovu kuću i vidjeh robinju u takvome stanju, a ona je tako glasno vrisnula kad me je ugledala da pomislih da je umrla, a onda me zagrli i dugo me je držala u zagrljaju. I hašemit mi reče: – Uzmi je – a ja mu odgovorih: – Dobro, ali je najprije oslobodi, kao što si obećao, pa me onda oženi njome. – I hašemit učini to, pa nam dade neke skupocjene stvari, mnogo odjeće i ćilimova, a dade nam i pet stotina dinara, rekavši nam: – Toliko ću vam dati svakoga mjeseca, pod pogodbom da pijem s tobom i da slušam robinjino pjevanje. – A zatim hašemit isprazni za nas jednu kuću, pa naredi svojim slugama da odnesu u nju sve što nam bješe potrebno, a onda i ja odoh u tu kuću i vidjeh da je puna puncata ćilimova i tkanina, te odvedoh djevojku u nju. A potom odoh prodavaču povrća, pa ga zamolih da mi dopusti da se razvedem s njegovom kćerkom, ne upisujući mi to u grijeh, a tom prilikom joj dadoh otkup i sve što sam joj morao dati. I tako provedoh s hašemitom dvije godine, a za to vrijeme stekoh veliko bogatstvo, pa opet počeh živjeti onakvim životom kakvim sam živio s robinjom u Bagdadu. Alah ublaži naš jad i obasu nas svakim dobrom, a našu ustrajnost nagradi ispunjenjem naših želja, pa neka mu je hvala i u ovom i u potonjem životu! A Alah bolje zna što je istina.

PRIČA O DŽILIJADU I ŠIMASU

Priča se da je u staro doba i u toku minulih stoljeća i godina bio jedan car u indijskim zemljama, a bijaše to veliki car, visoka rasta, lijepa lica, divne naravi i plemenite duše, te je činio dobra siromasima i volio svoje podanike i sve ljude u svome carstvu. A taj se car zvao Džilijad, i pod njegovom vlašću, u njegovu carstvu, bila su sedamdeset i dva namjesnika, dok je u njegovim zemljama bilo trista pedeset kadija. I car je imao sedamdeset vezira i bio je postavio starješine za svaku desetinu svojih ratnika, a njegov najstariji vezir zvao se Šimas i bile su mu dvadeset i dvije godine, a bio je divan čovjek po svome izgledu i svojoj prirodi i vješto je obavljao svoje poslove, iako bijaše mlad – bio je to mudrac, dobar upravitelj i starješina, jer je znao svaku mudrost, a bio je i učtiv. I car ga je volio velikom ljubavlju i bio mu naklonjen zbog njegova znanja, njegove rječitosti i njegove umješnosti u tumačenju državnih poslova, a i stoga što ga Alah bješe obdaro milosrđem i blagošću prema podanicima.

A taj je car pravedno carevao u svome carstvu i čuvao svoje podanike, obasipajući dobročinstvima i male i velike, brinući se o njima i dajući im poklone, čuvajući njihovo spokojstvo i njihovu sigurnost i olakšavajući namet svima. I tako je taj car volio svoje podanike, i velike i male, te je bio milostiv prema njima i starao se o njima.

Ali pri svemu tome veliki Alah ne bijaše dao sina tome caru, a zbog toga bijaše teško na duši i njemu i stanovnicima njegova carstva. I jedne noći među

nоćima car je ležao, razmišljajući o ishodu poslova u njegovu carstvu, pa ga tako savlada san, te on zaspa i usni da mokri pod jednim drvetom...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni devetsto noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je taj car usnio da mokri pod 900. NOĆ
jednim drvetom (a u blizini toga drveta bijaše mnogo drugog drveća), a da je iz korijena toga drveta odjednom buknula vatra, te je izgorjelo sve okolno drveće. I car se onda prenu iza sna, prestrašen i uplašen, pa pozva jednoga od svojih slugu, a zatim mu reče: – Otiđi što brže veziru Šimasu, pa mi ga dovedi!

I sluga ode veziru Šimasu, pa mu reče: – Car ti je poručio da mu odeš ovoga časa – on se prenuo iza sna i poplašio, pa me je poslao da ti kažem da mu što prije odeš. – I Šimas saslуša riječi toga sluge, pa ustade istoga časa i trenutka i ode u carevu odaju, a onda vidje cara kako sjedi na postelji, te pade ničice pred njim, poželjevši mu vječnu slavu i sreću, a zatim uzviknu: – Ne dao Alah da budeš tužan, o, care! Što te je to uznemirilo noćas i zašto si zatražio da ti brzo dođem? – I car dopusti Šimasu da sjedne, a kad je ovaj sjeo, poče mu pričati što je usnio, rekavši: – Noćas sam usnio jedan san od kojeg sam se užasnuo. Sanjao sam da sam mokrio pod jednim drvetom, a dok sam to činio, pod tim drvetom odjednom planu vatra, te sagorje sve okolno drveće. I ja se onda uplaših i obuze me strah, te se probudih i poslah slugu da te pozove, jer ti raspolažeš velikim znanjem i znaš tumačiti snove, a meni je poznata tvoja velika učenost i tvoja velika razboritost.

I Šimas obori glavu, pa ju je tako držao neko vrijeme, a zatim se osmjehnu, te ga car zapita: – Što si to pomislio, o, Šimase? Reci mi istinu i nemoj mi ništa zatajiti! – A Šimas mu ovako odgovori: – O, care, veliki Alah se smilovao na tebe i rashladio ti oko, jer će ti taj san donijeti najveću sreću, a on upravo znači da će ti veliki Alah dati muško dijete koje će te naslijediti poslije tvoga dugog života, ali će u njemu biti nešto što ti ja ne bih htio objasniti, jer je ovo vrijeme nepodesno za takvo objašnjenje.

I car se obradova velikom radošću i bijaše sve veseliji, a minu ga strah i umiri mu se duša. – Kad si mi tako lijepo protumačio san – reče car – onda mi ga protumači do kraja kad tome bude došlo vrijeme, kako bi moja radost bila potpuna, jer ja ne želim ništa više osim Alahove naklonosti, neka mu je slava i neka je velik! – I Šimas vidje da car navaljuje na nj da mu protumači cio san, te navede neke razloge i otkloni to od sebe; a onda car pozva astrologe i sve tumače snova iz svoga carstva, te oni dođoše. I car im ispriča što je usnio, a zatim im reče: – Hoću da mi tačno protumačite taj san.

I onda istupi naprijed jedan od tih tumača snova, pa zamoli cara da mu dopusti da govori, a kad mu je car to dopustio, on reče: – Tvoj vezir Šimas nipošto nije čovjek koji ti ne može protumačiti taj san, ali se on zastidio od tebe, te je utišao tvoje strahovanje time što ti nije protumačio cio san, a ako meni dopustiš da govorim, ja ću ti to reći. – Govori, o, tumaču, i nemoj se stidjeti, već mi reci cijelu istinu! – I onda tumač snova reče: – Znaj, o, care, da

ćeš dobiti sina koji će naslijediti tvoje carstvo poslije tvoga dugog života, ali on neće postupati sa svojim podanicima onako kako si ti postupao s njima, već će pogaziti tvoje ukaze i tlačit će svoje podanike, a snaći će ga ono što je snašlo miša od mačka, kad je ono miš zamolio Alaha da ga zaštiti.

PRIČA O MAČKU I MIŠU

A kakva je to povijest o mačku i mišu? – zapita car, a tumač snova mu reče: – Neka bi Alah dao caru dug život! – Murlika, to jest mačak, iziđe jednom noću da nešto rastrgne u nekom kraju vrta, ali ne nađe ništa, te klonu od velike gladi i kiše koja je padala te noći. I mačak poče smišljati kako da dođe do nečega, a dok je lutao u takvom stanju, odjednom ugleda rupu pod jednim drvetom, te joj se približi i poče njuškati oko nje, frkćući. I tako mačak osjeti da je u rupi miš, te se poče dovijati na sve načine da uđe u nju, čvrsto odlučivši da uhvati miša, ali ga miš osjeti, pa mu okrene leđa i poče grepsti prednjim i stražnjim šapama, ne bi li tako zatrpao ulaz u rupu. I onda mačak zamijauka i reče slabašnim glasom: – Zašto to činiš, o, brate? Ja tražim od tebe da me zakloniš, da budeš dobar prema meni i da me umiriš noćas u svojoj rupi. Klonuo sam od mnogih godina i izdala me snaga, te se ne mogu ni maknuti. Noćas sam zašao daleko u ovaj vrt, a već koliko puta sam dozivao smrt, ne bih li se odmorio! Sad sam, eto, pred tvojom rupom, a napolju je hladno i pada kiša. Molim te da budeš dobar, Alaha radi, i da me uhvatiš za ruku, pa da me uvedeš u svoju rupu i da me zakloniš u njoj, jer sam stranac i nevoljnik, a rečeno je: tko primi u svoju kuću stranca u nevolji, bit će i sam primljen u raj na sudnji dan. Ti si dostojan, o, brate, takve nagrade, ako me pustiš da kod tebe provedem ovu noć do jutra, o potom ću otići svojim putem . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto prva noć, ona reče:

901. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mačak rekao mišu: – Hoćeš li mi dopustiti da prenoćim kod tebe, a potom ću otići svojim putem? – I miš sasluša mačkove riječi, pa mu kaza: – Kako da uđeš u moju rupu, kad si ti moj prirodni neprijatelj i kad se hraniš mojim mesom? Bojim se da me ne prevariš, jer je to jedna od tvojih osobina, te za tebe nema zavjeta, a zna se da je rečeno: ne treba lijepu ženu povjeriti preljubniku, ni novac bijedniku koji nema ništa, ni drva vatri. Ja nisam dužan da imam povjerenja u tebe, jer je rečeno: prirodno neprijateljstvo je utoliko jače ukoliko je slabiji onaj koji ga osjeća.

I mačak odgovori mišu najprigušenijim glasom, jer je bio u najgorem stanju: – U poukama koje si rekao zbilja ima istine, i ja te ne korim zbog toga, već te molim da odustaneš od prirodnog neprijateljstva koje nas je ranije razdvajalo, jer je rečeno: ako netko oprosti nekome stvorenju, i njemu će

oprostiti njegov tvorac. Ja sam nekada bio tvoj neprijatelj, a danas te molim da budeš milostiv prema meni. Ta rečeno je: ako hoćeš da ti neprijatelj bude prijatelj, učini mu neko dobro. A ja sam ti se zakleo, brate, i zavjetovao sam se Alahu da ti više nikad ne činim zlo. Imaj povjerenja u Alaha i učini dobro djelo – prihvati moju zakletvu i moj zavjet. – I miš odgovori mačku: – Kako da prihvatim zavjet onoga s kojim sam oduvijek u neprijateljstvu i koji me je obično varao? Da smo mi neprijatelji zbog nečega drugog, a ne zbog krvi, ja bih doista smatrao da to nije ništa, ali je to neprijateljstvo među dušama urođeno, a rečeno je: onaj koji ima povjerenja u svoga neprijatelja nalik je na onoga koji stavlja ruku u čeljust otrovnice.

I mačak reče, pucajući od gnjeva: – Teško mi je i duša mi je u nosu! Već sam na samrtnim mukama i uskoro ću umrijeti pred tvojim vratima, a to će biti tvoj grijeh, jer me možeš spasiti od onoga što me je snašlo. To su moje posljednje riječi. – I miša obuze strah od velikog Alaha, a milosrđe se kosnu njegova srca, te reče u sebi: – Tko hoće da mu Alah pomogne u njegovoj borbi protiv neprijatelja, neka i sam bude milostiv prema tome neprijatelju i neka mu učini dobro. Uzdam se u Alaha u ovoj prilici, te ću spasiti mačka od smrti, a Alah će me za to nagraditi.

I miš iziđe, pa uvuče mačka u svoju rupu, a mačak ostade u njoj dok nije prikupio snagu, dok se nije odmorio i malo oporavio. I on je tugovao zbog toga što je oslabio, što ga je izdala snaga i što je ostao bez prijatelja, a miš ga je tješio i umirivao, približujući mu se i trčeći oko njega.

Što se pak tiče mačka, on je milio po rupi dok nije prepriječio izlaz iz nje, jer se bojao da miš ne iziđe. I mišu se prohtje da iziđe, te se približi mačku, kao što je obično činio, a kad mu se sasvim približio, mačak ga ščepa noktima i poče ga ujedati i drmusati, hvatajući ga ustima, podižući ga sa zemlje i bacajući, trčeći za njim, rastržući ga i mučeći. I onda miš poče dozivati u pomoć Alaha, moleći ga da ga oslobodi, a mačka poče koriti, govoreći mu: – Gdje su zavjeti koje si mi davao i gdje su tvoje zakletve? Zar me time nagrađuješ što sam te pustio u svoju rupu i što sam imao povjerenja u tebe? Ali je istina ono što je netko rekao: tko primi zavjet svojih neprijatelja, neka ne čeka spasa – a netko je rekao: zaslužuje smrt svaki onaj koji se predaje svome dušmaninu. Ali ja se uzdam u svoga tvorca – on će me osloboditi od tebe.

A dok se to zbivalo i kad je mačak htio jurnuti na miša i rastrgnuti ga, odjednom prođe jedan lovac s lovačkim psima. I jedan od tih pasa prijeđe preko ulaza u rupu, pa ču veliku tučnjavu u njoj i pomisli da to lisica rastrže neku životinju. I pas jurnu u rupu da uhvati lisicu, ali naiđe na mačka i povuče ga k sebi, te se tako mačak nađe u psećim šapama i poče se baviti samim sobom, a miša pusti živa, bez ijedne rane. Što se pak tiče samoga mačka, njega lovački pas izvuče iz rupe, pa mu pokida žile, a zatim ga baci mrtva. I tako mačak i miš svojim primjerom potvrdiše da je tačno ono što je netko rekao: tko je milostiv, bit će i sam pomilovan u potonjem životu, a tko tlači druge, bit će i sam neminovno tlačen.

Eto što se dogodilo s njima, o, care, pa stoga nikome ne priliči da pogazi ono na što se zavjetovao biću koje je imalo povjerenja u njega. A biću koje izdaje i vara druge dogodit će se ono isto što se dogodilo mačku, jer će deliji biti suđeno onako kako je sam sudio drugima, a bit će nagrađen onaj koji ide k dobru. Ali nemoj tugovati, o, care, i neka ti ne bude teško na duši, jer će tvoj sin najprije biti nepravedan i tlačit će druge, a potom će se lijepo vladati, kao i ti. A onaj mudrac, tvoj vezir, nije htio da ti zataji ništa od onoga što ti je nagovijestio, i dobro je što je tako učinio, jer vele: najviše se boje najumniji ljudi, i njima je najviše stalo do dobra.

I onda se car pokori sudbini, pa naredi da se tumačima snova dâ bogata nagrada, a zatim ih pusti da odu kućama, dok on sam ode u svoju sobu i poče razmišljati o ishodu onoga što ga je snašlo.

A kad nastade noć, car ode jednoj od svojih žena (a ona mu bijaše draža i milija od svih), pa legne s njom. I nad tom ženom prođe vrijeme od oko četiri mjeseca, a onda joj se pomakne plod u trbuhu, te se ona obradova velikom radošću i obavijesti cara o tome, a on uzviknu: – Obistinio se moj san! Molim Alaha da mi pomogne!

A potom car dade svojoj ženi najljepšu odaju, iskaza joj veliko poštovanje i bogato je obdari svim i svačim, pa pozva jednoga slugu i posla ga da mu dovede Šimasa. A kad je Šimas došao, car mu reče da mu je žena zatrudnjela, pa mu u svojoj radosti reče i ovo: – Obistinio se moj san i ispunile su se moje nade! Možda će se roditi muško dijete, pa će ono naslijediti moje carstvo. Što veliš na to, o, Šimase? – Ali Šimas ništa ne odgovori, već je šutio kao zaliven, te mu car reče: – Što je to, ja vidim da se ti ne raduješ mojoj radosti i da mi ne odgovaraš? Da mi je znati da li ti je to neugodno, o, Šimase! – I onda Šimas pade ničice pred carem, pa reče: – O, care, neka bi Alah dao da dugo živiš! Kakve koristi ima čovjek od hlada pod drvetom, kad iz njega samog izbija vatra, i kako može biti slatko čisto vino onome koji se zadavio pijući ga? Kakvu korist ima čovjek koji je utažio žeđ slatkom, čistom vodom, kad je sam utonuo u nju? Ja sam Alahov i tvoj rob, o, care, ali je rečeno: postoje tri stvari o kojima razuman čovjek ne treba da govori prije nego što se one završe: putnik ne treba ništa da kaže dok se ne vrati s puta, onaj koji ratuje ne treba ništa da kaže dok ne pokori svoga neprijatelja, a žena ne treba ništa da kaže dok se ne porodi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto druga noć, ona reče:

902. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Šimas rekao caru: – Postoje tri stvari o kojima razuman čovjek ne treba ništa da kaže prije nego što se one završe – a da je potom kazao: – Znaj, o, care, da čovjek koji govori o nečemu što nije završio nalik je na bogomoljca kome je ulje oblilo glavu.

A kakva je ta povijest o bogomoljcu, i što mu se to dogodilo? – zapita car, a vezir reče:

(STRANA 306 — 902. NOĆ)

A poslije nekoga vremena careva žena rodi muško dijete, te glasnici odoše caru i javiše mu da je dobio sina, a on im naredi da mu ga donesu i da mu ga pokažu, i oni mu ga doniješe i pokazaše, a on se obradova silnom radošću kad ga je vidio . . .

PRIČA O BOGOMOLJCU

– Znaj, o, care, da je jedan čovjek živio pored jednog šerifa u nekome gradu, a taj čovjek bijaše bogomoljac i svakoga je dana dobivao od šerifova dijela po tri pogačice od pšeničnoga brašna i malo ulja i meda. A ulje bijaše skupo u tome gradu, te je bogomoljac prikupljao ulje koje je dobivao i nalijevao ga u ibrik, a kad je napunio ibrik, objesio ga je iznad svoje glave jer se bojao da mu ga tkogod ne uzme, pa je bio oprezan.

I jedne noći među noćima on je sjedio na svojoj postelji, držeći štap u rukama, a onda mu pade na pamet da ima ulja i da ga može skupo prodati, te reče u sebi: – Treba da prodam sve ulje koje imam, pa da za primljeni novac kupim jednu ovcu i da je dam nekome felahu na čuvanje, a da s njim dijelim prihod od nje. Ta ovca će mi prve godine ojanjiti muško i žensko janje, a druge žensko i muško, pa će se tako te ovce jednako množiti, janjeći se, dok ih ne bude mnogo. I onda ću odvojiti svoj dio, pa ću prodati onoliko ovaca koliko budem htio, a zatim ću kupiti takvu i takvu njivu i zasadit ću je voćem, podići ću divan dvor i nabaviti odijelo i odjeću, a kupit ću i robinje. Oženit ću se kćerkom toga i toga trgovca i priredit ću svadbu kakve nikad nije bilo, jer ću poklati stoku i pripremiti izvrsna jela, poslastice, variva i ostalo, pa ću na dan svadbe okupiti šaljivčine, mađioničare i svirače, a pripremit ću i cvijeća, mirisavog bilja i svakojakih mirisavih trava. A na svadbu ću pozvati bogataše i siromahe, i učene ljude, i starješine, i velikaše carske uprave, pa ću svakome davati ono što bude tražio, jer ću pripremiti za svadbu svakojaka jela i pića. Reći ću glasniku da viče: – Tko što bude zatražio, dobit će! – a kad s moje nevjeste budu skinuli velove, [36] otići ću joj u ložnicu, pa ću se naslađivati njenom ljepotom i dražesnošću, i jest ću, pit ću i veselit ću se, a u sebi ću reći: – Postigao si ono što si želio! – i tako ću se odmoriti od pobožnosti i bogomoljstva. A potom će moja žena zatrudnjeti i rodit će mi muško dijete, te ću mu se obradovati i priredit ću gozbu u njegovu čast, a odgajat ću ga što bolje mogu i naučit ću ga da bude mudro, učtivo i da računa, te će se njegovo ime pročuti među ljudima. Hvalit ću se njime ljudima koji okupljaju druge ljude, i podsticat ću ga da čini ono što je ugodno, a ono mi se neće protiviti – i sprečavat ću ga da čini ono što je odvratno i za pokudu, a učit ću ga da bude pobožno i da čini dobra. Davat ću mu bogate, divne darove, pa ću mu davati još i više darova u svojoj pravednosti, ako vidim da je uvijek poslušno, a ako vidim da naginje neposlušnosti, udarit ću ga evo ovim štapom.

I bogomoljac podigne štap da udari sina, ali udari njime u ibrik s uljem koji mu bijaše iznad glave i razbi ga, te se krhotine sručiše na nj, a ulje mu obli glavu, odijelo i bradu. I tako su se na bogomoljčevu primjeru mogli poučiti svi ljudi.

I zato, o, care, čovjeku ne priliči da išta kaže o nekoj stvari prije no što se ona dogodi.

– Pravo veliš – reče mu car. – Ti si divan vezir, jer si mi rekao istinu i dao si mi dobar savjet. Odsad ćeš imati kod mene onakav položaj kakav sâm hoćeš, a uvijek ćeš mi biti drag.

I Šimas pade ničice pred Alahom i carem, a zatim poželje caru vječnu sreću, uzviknuvši: – Neka bi Alah dao da ti tvoji dani budu dugi, a tvoje dostojanstvo još veće! Znaj da ja ništa ne krijem od tebe, pa bilo da je riječ o onome što se čuva u tajnosti, bilo o onome što se razglašava, a tvoja blagonaklonost je moja blagonaklonost, i tvoj gnjev je moj gnjev. Ja nemam drugih radosti, osim tvoje radosti, a noću ne mogu zaspati kad znam da si gnjevan na mene, jer me je veliki Alah obasuo svakim dobrom u vidu tvojih nagrada, te molim velikog Alaha da kaže svojim anđelima da te čuvaju i da te što ljepše nagradi kad se budeš sastao s njim.

I onda se car razveseli, a Šimas ustade, pa ode iz careva dvora.

A poslije nekog vremena careva žena rodi muško dijete, te glasnici odoše caru i javiše mu da je dobio sina, a on im naredi da mu ga donesu i da mu ga pokažu, i oni mu ga doniješe i pokazaše, a on se obradova silnom radošću kad ga je vidio i odade veliku hvalu Alahu, uzviknuvši: – Neka je hvala Alahu što mi je dao sina onda kad mu se više nisam nadao! On se stara o svojim robovima i blag je prema njima! – A potom car napisa pismo svim stanovnicima svog carstva i pozva ih u svoje boravište, te mu dođoše emiri, starješine, učeni ljudi i velikaši carstva koji mu bijahu potčinjeni, i eto što je bilo s carem.

Što se pak tiče njegova sina, njemu se obradovaše svi, te ljudi počeše udarati u talambase po cijelome carstvu, a caru dođoše ljudi iz raznih krajeva carstva, pa mu dođoše i ljudi od nauke, filozofi, pisci i mudraci, a potom svi oni uđoše u carevu odaju i zauzeše mjesta prema svom dostojanstvu. I onda car dade znak sedmorici vezira, čiji starješina bješe Šimas, da svaki od njih kaže što mu leži na srcu, ukoliko mu to mudrost dopušta. I Šimas, starješina vezira, zamoli cara da mu dopusti da govori, a kad mu je car to dopustio, on reče:

– Neka je hvala Alahu što nas je iz nepostojanja preveo u postojanje i što je svojim robovima dao za gospodare pravedne ljude, koji pravo sude, služeći se vlašću koju im je on dao, i koji su pravedni u svojim djelima, a neka mu je hvala i za ono što je, i posredstvom njihovih ruku, dao njihovim podanicima! Takav je osobito naš car, koji je oživio mrtve u našoj zemlji onim dobrima koja mu je poklonio Alah, i koji nam je, u svojoj blagosti, dodijelio slobodan život, mir i pravdu. Hoće li ikoji car učiniti za stanovnike svoga carstva ono što je za nas učinio ovaj car, koji se stara o onome što nam može biti od koristi, koji poštuje naša prava i koji je pravedan kad se ogriješimo jedni o druge ili kad što učinimo iz nehata, te tako ispravlja nepravde koje činimo? Alah iskazuje svoju milost prema ljudima na taj način što im daje cara koji se stara o njihovim poslovima i koji ih štiti od dušmanina, jer je krajnji dušmaninov cilj da pokori svog neprijatelja i da ga drži u ruci. Mnogi ljudi dovode svoju djecu carevima, i ona postaju njihove sluge i borave kod njih kao njihovi robovi, kako bi mogla odbiti dušmanina od njih, a u našu zemlju nisu ulazili dušmani za vladavine

našega cara, zahvaljujući velikoj blagodati i našoj velikoj sreći koju ne mogu opisati oni koji se bave opisivanjem, jer je ona iznad svakoga opisivanja. I ti si, o, care, zaslužio da te Alah udostoji te velike milosti, a mi smo pod tvojom zaštitom i pod sjenkom tvoga krila – neka bi ti Alah dao što ljepšu nagradu za to i neka bi produžio tvoj vijek! Mi smo se prije svega neprestano molili Alahu da bude milostiv prema nama i da usliši naše molitve, pa da te čuva za nas i da ti dâ dobroga sina koji bi ti osvježio oči, a Alah je čuo naše riječi i uslišio naše molitve...

I Šeherezadu zateče jutro te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Šimas rekao caru: – A 903.
Alah je čuo naše riječi i uslišio naše molitve, pa nam je brzo pritekao u pomoć, NOĆ
kao što je pritekao u pomoć ribama koje su bile u jednom jezercu.

– A kakva je ta povijest o ribama i kako je to bilo? – zapita car, a vezir reče:

PRIČA O PREPLAŠENIM RIBAMA

– Znaj, o, care, da je na jednom mjestu bilo jezerce puno vode i da je u njemu bilo nekoliko riba. I dogodi se da je to jezerce oseklo i da se slilo s drugim jezercem, te u njemu bijaše tako malo vode da ribe zamalo ne uginuše. I ribe rekoše: – Što će biti s nama? Što sad da radimo i tko nam može posavjetovati kako da se spasimo? – I onda ustade jedna od tih riba (a ona bijaše najpametnija i najstarija), pa im reče: – Nikako se ne možemo same spasiti, već treba da se pomolimo Alahu. Ali možemo zamoliti raka da nas posavjetuje – on je naš glavar. Hajdemo njemu, pa ćemo vidjeti što on misli – on je iskusniji od nas, pa će nam reći što nam je raditi. – I ribe se složiše s njom, i sve odoše raku i vidješe da se on zavukao u svoj kraj i da ne zna što je s ribama. I one poželješe mira raku, pa mu rekoše: – O, gospodaru, zar te se ne tiče što se zbiva s nama, iako si naš vladar i starješina? – A rak im odgovori: – I vama neka je mir! Što vas je to snašlo i što hoćete? – I ribe mu ispričaše svoju povijest, rekavši mu da je u jezercu opala voda i da će sve one uginuti ako voda sasvim presahne, a zatim rekoše: – I eto, došle smo tebi, nadajući se da ćeš nas ti posavjetovati kako da se spasimo – ta ti si naš starješina i bolje to znaš od nas.

I rak je dugo stajao oborene glave, a zatim reče: – Nema sumnje da vam nedostaje pamet kad ste izgubile nadu u milost velikog Alaha i njegovo jamstvo za sreću svih njegovih stvorenja. Zar ne znate da Alah bez računa daje svojim robovima ono što im pripada i što im je namijenio prije no što je stvorio koju bilo stvar? I on je namijenio svakome stvorenju ograničen život i određeni dio imovine u svojoj božanskoj moći, pa kako onda da se mi brinemo za ono što nam je suđeno i nepoznato? Ja mislim da nema ničeg boljeg od molitve koju upućujemo velikom Alahu, a svako od nas treba da uskladi svoje pomisli s

gospodovom voljom, kako u onome što je tajno tako i u onome što je oglašeno, i da mu se moli da nas spasi i izbavi iz nevolje, a veliki Alah ne iznevjerava nade onoga koji se uzda u nj, niti odbija molitve onoga koji želi da mu se približi. A kad damo takav pravac svome životu, poboljšat će se i naše prilike, pa ćemo živjeti u dobru i potpunoj sreći. I doći će zima, pa će Alah zaliti vodom našu zemlju na molbu onih koji su pravedni među nama, jer ne uništava dobro onaj koji ga je podigao. Najbolje će biti da sačekamo ono što će Alah učiniti s nama, pa ako nas zadesi smrt, kao što obično biva, odmorit ćemo se, a ako nas snađe nešto zbog čega moramo pobjeći, pobjeći ćemo i otići iz svoje zemlje tamo kud bude zahtijevao Alah. – I ribe jednoglasno rekoše: – Pravo veliš, o, gospodaru naš, neka te Alah za to nagradi svakim dobrom! – pa sve odoše na svoja mjesta. A poslije malo dana Alah posla veliku kišu i tako napuni jezero da u njemu bijaše više vode nego ranije.

Tako smo i mi, o, care, bili izgubili svaku nadu, ne znajući da li ćeš dobiti sina, a pošto je Alah i tebi i nama poklonio to blagoslovljeno dijete, mi se molimo velikom Alahu da od njega načini doista blagoslovljena sina i da ti njime osvježi oko, kako bi on bio tvoj pravedni nasljednik i kako bismo njegovim posredstvom dobivali svoj dio od Alaha, kao što smo ga dobivali tvojim posredstvom. Jer Alah ne obmanjuje onoga koji ide k njemu, te nitko ne treba da gubi nadu u Alahovu milost.

A zatim ustade drugi vezir, pa poželje caru mira, a car mu odgovori: – I vama neka je mir! – I taj vezir reče:

– Car se naziva carem samo onda kad daje poklone ljudima i kad radi onako kako je pravo, kad pravedno sudi i kad je darežljiv, kad lijepo postupa sa svojim podanicima i kad se pridržava zakona i običaja koje su ljudi usvojili, kad vraća milo za drago jednome u korist drugoga, kad ne dâ da se prolijeva njihova krv i kad otklanja zlo od njih. Njega treba slaviti kad nije nemarljiv prema jadnicima i kad pomaže velike i male, a prepušta im ono na što imaju pravo, kako bi se svi njegovi podanici molili za nj i činili ono što on zapovijeda, jer nema sumnje da podanici vole cara koji ima takve osobine i da on njima stječe slavu u ovozemaljskom životu, a u potonjem – poštovanje i blagonaklonost onoga koji ga je stvorio. A mi, tvoji okupljeni robovi, priznajemo, o, care, da u tebi ima svega onoga što opisasmo, a rečeno je: – Najbolje je kad je car pravedan prema svojim podanicima, kad je liječnik iskusan i kad je učen čovjek dobar znalac koji postupa onako kako mu nalaže njegovo znanje. Sad mi uživamo u toj sreći, a ranije smo bili očajni, jer smo bili izgubili nadu da ćeš dobiti sina koji će naslijediti tvoje carstvo, ali Alah nije iznevjerio tvoje nade, a uslišio je tvoju molitvu zbog tvojih blagih misli o njemu i tvoga povjerenja u njega. Tvoja nada je bila divna, a tebi se dogodilo ono što se dogodilo gavranu i zmiji.

– A kako je to bilo i kakva je ta povijest o gavranu i zmiji? – zapita car, a vezir reče:

PRIČA O GAVRANU I ZMIJI

– Znaj, o, care, da je jedan gavran živio najugodnijim životom sa svojom ženom na jednom drvetu. I oni doživješe da im se izlegu mladunci (a bila je vrućina), a onda izmili jedna zmija iz svoje rupe, pa se uputi k tome drvetu i zakvači se za grane, te tako dospije do gavranova gnijezda. I ona legne u gnijezdo, pa je ležala u njemu dok su trajali ljetni dani, te je tako otjerala gavrana, koji nije znao što da radi ni kuda da ode da prilegne.

A kad prođoše topli dani, zmija ode u svoju rupu, a gavran reče ženi: – Zahvalimo se velikom Alahu što nas je spasio i oslobodio od te nevolje, iako smo ostali bez hrane ove godine, jer Alah neće dati da se izjalove naše nade. Zahvalimo mu se i za sigurnost i tjelesno zdravlje koje nam je poslao. Mi se ne možemo ni u koga uzdati osim u njega, a ako Alah zahtijeva da živimo do naredne godine, on će nam nadoknaditi porod koji smo izgubili.

A kad dođe vrijeme da se izlegnu mladunci, zmija opet izmili iz rupe i uputi se k drvetu, ali kad se htjela zakvačiti za jednu granu i ući u gavranovo gnijezdo, kao što je obično činila, na nju odjednom jurnu jastreb, pa je udari po glavi i raskine je.

I zmija pade na zemlju onesviještena, a onda naiđoše mravi, pa je pojedoše. I gavran i njegova žena opet su živjeli sigurno i mirno, pa tako izlegoše mnogo mladunaca, zahvaljujući Alahu koji ih je spasio i dao im djece.

I mi, o, care, treba da se zahvalimo Alahu što nam je podario tebe i to blagoslovljeno i sretno dijete onda kad smo očajavali i kad se više ničemu nismo nadali. Neka te Alah nagradi što ljepšom nagradom i što boljim ishodom tvojih poslova . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je drugi vezir završio svoj govor 904.
ovim riječima: – Neka te Alah nagradi što ljepšom nagradom i što boljim isho- NOĆ
dom tvojih poslova – a da je onda ustao treći vezir, koji je rekao:

– Raduj se, o, pravedni care, sreći koja te neće mimoići i nagradi u potonjem životu, jer nebeski ljudi vole svakoga čovjeka koga vole zemaljski ljudi. Alah ti je dodijelio ljubav i unio ju je u srca stanovnika tvoga carstva; neka mu je hvala, dakle, i u naše i u tvoje ime, i neka bi bio još milostiviji prema tebi, pa i prema nama, tvojim posredstvom. I znaj, o, care, da čovjek ne može ništa učiniti bez Alahove zapovijedi, jer je on bog koji daruje, a svako čovjekovo dobro potječe od njega. On je podijelio dobra svojim robovima po svojoj volji, pa je nekima dao mnoge darove, a drugima brigu oko pribavljanja hrane; od jednoga je načinio starješinu, a od drugoga čovjeka kome nije stalo do dobara ovoga svijeta, već mu je stalo do Alaha, koji je rekao: – Ja nanosim štetu i

donosim korist, ja liječim i šaljem bolest, ja dajem bogatstvo i uništavam ga, ja usmrćujem i oživljavam: u mojoj ruci je sve i sve se završava mnome, te svi ljudi treba da mi budu zahvalni. A ti, o, care, spadaš u sretne i bezgrešne ljude, jer je rečeno: – Među bezgrešnima je najsretniji onaj za koga je Alah spojio dobra ovozemaljskog i potonjeg života, i onaj koji je zadovoljan onim što mu je dodijelio Alah, i onaj koji mu je zahvalan za ono što je on ustanovio. A onaj koji je prevršio mjeru i nije tražio ono što je Alah odredio za nj, nalik je na divljega magarca i lisicu.

– A kakva je njihova povijest? – zapita car, a vezir reče:

PRIČA O DIVLJEM MAGARCU I LISICI

– Znaj, o, care, da je jedna lisica svakoga dana izlazila iz svoje jazbine i odlazila nekud da pribavi svoj dnevni obrok. A jednom ona bijaše negdje u planini, pa joj dan začas prođe, te se vrati kući. I ta lisica se sretne s drugom lisicom, koju je vidjela kako ide, pa jedna drugoj poče pričati što joj se dogodilo s onim koga bijaše rastrgla, a zatim jedna od njih reče: – Jučer mi je pao šaka jedan divlji magarac. Bila sam gladna, jer tri dana ne bijah ništa okusila, pa se obradovah i zahvalih se velikom Alahu što mi je priskrbio tog magarca, a zatim mu izvadih srce, pa ga pojedoh i zasitih se. A poslije toga odoh u jazbinu i provedoh tri dana, ne našavši nimalo hrane, a ipak sam i sada sita.

I gladna lisica sasluša povijest site lisice, pa joj pozavidje i reče u sebi: – I ja ću svakako pojesti srce divljega magarca! – I gladna lisica provede nekoliko dana ne jedući ništa, te je tako omršavjela da zamalo nije uginula, a sve manje je tražila hranu i bila je sve nemarljivija. I tako je ona ležala u svojoj jazbini, a jednoga dana odjednom prođoše tuda dva lovca koji bijahu pošli u lov. I ta dva lovca naiđoše na jednoga divljega magarca, pa provedoše cio dan goneći ga, a potom jedan lovac hitnu na nj razdvojenu strijelu sa zupcem i pogodi ga. I strijela probi magarcu utrobu i stiže mu do srca, te ga tako lovci ubiše pred jazbinom spomenute lisice. I lovci priđoše magarcu, pa vidješe da je mrtav, te mu izvukoše strijelu koja mu se bješe zarila u srce, ali izvukoše samo drvce, a razdvojeni vrh strijele ostade mu u trbuhu.

A kad nastade večer, lisica izađe iz svoje jazbine, stenjući od slabosti i gladi, pa vidje divljega magarca kako se valja pored njene rupe. I ona se toliko obradova da je gotovo poletjela od radosti, te uzviknu: – Neka je hvala Alahu što je dao da zadovoljim svoju želju bez po muke! Ja se nisam ni nadala divljem magarcu, a ni čemu drugom. Možda ga je Alah oborio i dotjerao do moje rupe. – I lisica skoči na magarca, pa mu raspori trbuh i uvuče glavu u nj, a zatim poče riti njuškom po njegovoj utrobi, te mu naposljetku nađe srce i proguta ga. A kad joj se srce našlo u grlu, zubac od strijele joj se zakvači za vratnu kost, te nije mogla ni da ga otjera u trbuh ni da ga izbaci iz grla. I lisica

onda vidje da će uginuti, te reče: – Doista, nijedno stvorenje ne treba da traži nešto više od onoga što mu je dodijelio Alah! Da sam se zadovoljila onim što mi je dodijelio Alah, ja ne bih uginula.

Zato čovjek treba da bude zadovoljan onim što mu je dodijelio Alah, o, care, da mu bude zahvalan za njegovu milost i da se uvijek uzda u nj. Tako je i tebi, o, care, za tvoje lijepe namjere i dobra djela koja si učinio, Alah dodijelio sina u vrijeme kad si bio izgubio svaku nadu, a mi se molimo velikom Alahu da i njemu dâ dug život i stalnu sreću i da od njega načini blagoslovljenog nasljednika koji će ispuniti tvoj zavjet poslije tebe i tvoga dugog života.

A zatim ustade četvrti vezir, pa reče: – Doista, care, ako on bude razuman i ako mu budu poznata poglavlja o mudrosti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je potom ustao četvrti vezir, koji 905.
je rekao: – Doista, care, bude li razuman i budu li mu poznata poglavlja o NOĆ
mudrosti, zakoni i nauka o vladanju, a pri tome bude pravedan po svojim namjerama i pravičan prema svojim podanicima, ako poštuje one koje treba poštovati i ako odaje počast onima kojima je treba odavati, ako prašta kad je to moguće i neizbježno, ako čuva gospodara i one koji su im potčinjeni, ako im olakšava teret i ako ih nagrađuje, ako čuva njihovu krv, ako prikriva njihovu bruku i ako ispunjava zavjete koje im je dao – on će biti dostojan sreće u ovozemaljskom i potonjem životu, jer će se time sačuvati od svojih podanika, a to će mu pomoći da utvrdi svoju vlast, da svlada svoje dušmane i da postigne ono što želi, stječući tako sve veću Alahovu milost i potporu i zahvaljujući mu se za to i za njegovu zaštitu. A ako car čini ono što je suprotno tome, on će biti uvijek u iskušenju, a nevolje će snalaziti i njega i stanovnike njegova carstva, jer će tlačiti i bliske i daleke ljude, pa će ga snaći ono što je snašlo carevića namjernika.

– A kako je to bilo? – zapita car, a vezir reče:

PRIČA O CAREVIĆU NAMJERNIKU

– Znaj, o, care da je u zapadnim zemljama bio jedan car koji je kinjio ljude svojim presudama, jer je bio nepravedan, svojeglav i sklon nasilju, te nije štitio svoje podanike, a ni one koji su dolazili u njegovo carstvo. I nije bilo čovjeka koji je ušao u njegovo carstvo a da mu njegovi namjesnici nisu oduzeli četiri petine imovine, ostavivši mu samo jednu petinu, i ništa više. I veliki Alah bijaše sudio da taj car ima sina, sretna mladića kome je pomagao Alah, pa je taj njegov sin vidio da prilike u ovozemaljskom životu nisu onakve kakve bi trebale da budu, te je napustio dvor u svojoj ranoj mladosti i počeo putovati

po svijetu i klanjati se velikom Alahu, odrekavši se ovozemaljskoga života i svega što je u njemu.

I tako je on otišao od kuće, pa je počeo putovati po pustarama i pustinjama i navraćati u gradove, a jednoga dana ušao je i u svoj grad i zastao pored stražara. I stražari uhvatiše mladića, pa ga pretražiše, ali na njemu ne nađoše ništa osim dva para odijela, jednoga novog i jednoga starog, te mu uzeše novo odijelo, a ostaviše mu staro, pošto ga najprije izvrgoše poniženju i vrijeđanju. I carević poče jadikovati, govoreći: – Teško vama, o, tlačitelji! Ja sam siromašan čovjek, putnik i namjernik, pa kakve koristi možete imati od tog odijela? Ako mi ga ne date, ja ću otići caru, pa ću mu se požaliti na vas! – I stražari odgovoriše mladiću: – Mi smo to učinili po carevu naređenju, a ti čini ono što ti je palo na pamet.

I putnik pođe dalje, pa tako dođe do careva dvora, a kad je htio ući u nj, stražari mu ne dopustiše da se približi ulazu, te se on vrati, rekavši u sebi: – Nema druge, već moram sačekati cara, a kad on bude izišao iz dvora, ja ću mu se požaliti na svoje stanje i na ono što me je snašlo.

I tako je mladić iščekivao cara, a uto ču da neki vojnik nešto govori o njemu, te se poče polako približavati vratima, a zatim stade prema njima, ali nije stigao ni da se pribere, a car iziđe iz dvora. I putnik pođe usporedo s carem, pa mu poželi da uvijek pobjeđuje i reče mu što ga je snašlo od stražara, a požali mu se i na svoje stanje. I mladić reče caru da je on jedan od onih Alahovih poklonika koji su se odrekli ovozemaljskog života, da je otišao od kuće zato što želi da mu veliki Alah bude naklonjen i da je počeo putovati po svijetu, a da su mu svi ljudi kojima je odlazio činili dobra, kako je koji mogao. – I tako sam ulazio u svaki grad i svako naselje, nalazeći se u takvim prilikama, a kad sam ušao u ovaj grad – govorio je mladić – ja sam se nadao da će građani učiniti sa mnom ono što su činili s drugim putnicima, ali mi prepriječiše put ljudi koji su ti potčinjeni, pa mi oteše odijelo i žestoko me izudaraše. Razmisli o tome slučaju, dakle, pa me uhvati za ruku i reci svojim ljudima da mi vrate odijelo, a ja neću ostati u ovom gradu ni jedan sat.

A nepravedni car ovako odgovori putniku: – Tko ti je savjetovao da uđeš u ovaj grad, kad nisi znao što čini njegov car? – A putnik reče: – Kad budem uzeo svoje odijelo, čini sa mnom što hoćeš. – I car se sav promijeni poslije tih putnikovih riječi, te uzviknu: – O, glupane, mi smo ti oteli odijelo zato što smo te htjeli poniziti, a sad ću ti oduzeti i dušu zbog te dreke koju si podigao preda mnom!

I car naredi svojim slugama da zatvore putnika, te se tako ovaj nađe u tamnici, a onda se poče kajati što je onako odgovorio caru i zamjeri sebi što nije digao ruke od svega toga i što nije sačuvao svoju dušu. A kad nastade ponoć, putnik skoči na noge, pa se poče moliti Alahu, a molio mu se dugo, govoreći: – O, Alaše, ti si pravedan sudac, a znaš u kakvom sam stanju, i što mi se dogodilo s tim carem tlačiocem. Ja sam tvoj rob kome je učinjeno nažao, pa te molim da me, u svojoj velikoj milosti, spasiš od toga nepravednoga cara i da mu se osvetiš, jer ti vraćaš milo za drago svakome čovjeku koji čini nažao

drugima. A ako znaš da mi je on učinio nažao, osveti mu se još ove noći i kazni ga, jer ti pravedno sudiš i pritječeš u pomoć svim ojađenim ljudima, o, bože, čija će moć i veličina trajati do kraja vjekova!

I tamničar ču te riječi nesretnoga mladića i osjeti da mu je strah ušao u kosti, a dok je on bio u takvom stanju, u carevu dvoru odjednom planu vatra, te izgorje sve što se nalazilo u njemu, pa izgorješe i tamnička vrata, a nije se spasio nitko osim tamničara i putnika. I putnik tada krene na put s tamničarom, pa su tako obojica išli sve dotle dok nisu stigli u drugi grad, a što se tiče grada nepravednoga cara, on bijaše sagorio do temelja zbog careve okrutnosti.

I mi se, o, sretni care, isto tako molimo velikom Alahu i ujutro i uveče, zahvaljujući mu što nam te je dao u svojoj milosti i vjerujući u tvoju pravednost i tvoja dobra djela. A bili smo veoma zabrinuti što nisi imao sina koji bi mogao naslijediti tvoje carstvo, jer smo se bojali da ne dobijemo nekog drugog cara poslije tebe, a sad nas je Alah obdario u svojoj velikodušnosti, oslobodivši nas naše zabrinutosti i unijevši radost u naša srca samim postojanjem toga blagoslovljenoga dječaka, pa se molimo Alahu da od njega načini tvoga pravednoga nasljednika i da mu dâ slavu, vječnu sreću i svako dobro.

A zatim ustade peti vezir, pa reče: – Neka je blagoslovljen veliki Alah . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je peti vezir rekao: – Neka je 906.
blagoslovljen Alah koji pravednicima daje darove i dragocjene nagrade. A zatim, NOĆ
mi smo se uvjerili da je Alah milostiv prema onima koji su mu zahvalni i koji čuvaju njegovu vjeru, a ti si se, o, sretni care, proslavio tim uzvišenim vrlinama i svojom pravednošću, jer sudiš svojim podanicima pravedno i onako kako godi velikom Alahu. I zato te je veliki Alah uzvisio u tvome dostojanstvu i usrećio tvoje dane s time što ti je dao taj lijepi poklon, to jest to sretno dijete, u vrijeme kad si bio izgubio svaku nadu, te nas je zato obuzela vječna radost i neprekidna veselost, jer smo prije toga bili veoma zabrinuti i veoma ožalošćeni što nisi imao sina, pa smo razmišljali o tome koliko si bio pravedan i blag prema nama, a bojali smo se da ti Alah ne sudi da umreš ne ostavivši nikoga da naslijedi tvoje carstvo, pa da se mi ne složimo u mišljenju i da među nama ne dođe do sukoba, jer bi nam se onda dogodilo ono što se dogodilo gavranu.

– A kakva je ta povijest o gavranu? – zapita car, a vezir reče:

PRIČA O GAVRANU

– Zanj, o sretni care, da je u jednoj pustari bila jedna široka dolina u kojoj je bilo oluka, drveća i plodova, i da su ptice u njoj slavile jedinog Alaha pokorioca, tvorca noći i dana, a da je među njima bilo i gavranova, i da su sve

one živjele najugodnijim životom. I njihov vođa i sudac bijaše jedan blag gavran koji se starao o njima, te su živjele s njim sigurnim i spokojnim životom, a njihovo uređenje bilo je tako lijepo da ih nijedna ptica nije mogla savladati.

I dogodi se da njihov vođa premine i da ga snađe ono što je suđeno svim stvorenjima, a onda sve ptice obuze velika tuga, koja bješe utoliko veća što među njima nije bilo nijedne ptice koja je mogla zauzeti gavranovo mjesto.

I ptice se okupiše, pa se počeše dogovarati koga da izaberu za svoga pravednog vođu, pa neke među njima izabraše jednoga gavrana i rekoše: – On će biti dobar za našega cara – dok druge ne pristadoše na to i ne htjedoše ga. I među njima dođe do sukoba i svađa, i metež je bivao sve veći, a potom se sve složiše i dogovoriše da prespavaju tu noć i da sutradan nijedna ne odleti u ranu zoru po hranu, već da sačekaju jutro, a da se u zoru okupe na jednome mjestu, pa da vide koja će ptica poletjeti prije ostalih. I ptice rekoše: – To će biti ptica koja će biti naš vođa po Alahovoj zapovijedi, te ćemo nju izabrati za svoga cara! Proglasit ćemo je za svoga cara i predat ćemo joj vlast nad sobom.

I sve ptice pristadoše na to i dadoše jedna drugoj takvo obećanje, pogodivši se da se pridržavaju toga zavjeta.

A dok se to zbivalo, odjednom se podiže sokol, te mu ptice rekoše: – O, oče svakoga dobra, tebe smo izabrale za svoga vladara i suca koji će razmatrati naše sporove! – A sokol pristade na ono što mu one rekoše, te im odgovori: – Učinit ću vam veliko dobro, ako ushtjedne veliki Alah!

I tako ptice izabraše sokola za svoga cara, a poslije toga on je odlijetao svakoga dana da traži plijen, pa su s njim odlijetali i gavranovi, ali ih je on lovio jednoga za drugim nasamo. I sokol bi udario ulovljenoga gavrana, pa bi mu pojeo mozak i oči, dok bi ostalo bacio, a tako je činio sve dotle dok se ptice ne dosjetiše jadu. I onda ptice vidješe da su mnoge među njima izginule i uvjeriše se da će i same izginuti, te rekoše jedna drugoj: – Što da radimo? Mnogo nas je izginulo, a mi smo to uvidjele tek onda kad su izginule najstarije među nama. Treba da čuvamo svoje duše! – I sutradan ujutro ptice pobjegoše od sokola i razletješe se na sve strane.

I mi smo se dosad bojali da se i s nama ne dogodi nešto slično tome i da ne dobijemo nekog drugog cara, ali nam je Alah poslao tu blagodat i dao da ti budeš za nas ono što si bio, te smo sada uvjereni da će sve biti dobro, da ćemo živjeti u slozi, da ćemo biti sigurni i odani jedni drugima, a da će naša domovina biti sretna i napredna. Neka je blagoslovljen veliki Alah, dakle, i neka mu je najveća hvala i slava, a neka i on blagoslovi cara i nas, njegove podanike. Neka i nama i njemu dâ najveću sreću, a neka njemu dâ sreće u životu i čvrstine u njegovoj marljivosti.

A potom ustade šesti vezir, pa reče: – Pozdravio te Alah, o, care, najljepšim pozdravom u ovozemaljskom i potonjem životu! Negdašnji ljudi su rekli: – Tko se moli bogu, tko posti, tko poštuje roditeljska prava i tko pravedno sudi, naići će na milost gospodnju. Ti si bio postavljen za našega vladara, a bio si

pravedan i pri tome sretan u onome što si započinjao, pa smo se molili Alahu da ti to bogato uzvrati i da te nagradi za tvoju milost. Ti si čuo što je rekao ovaj mudrac o našem strahovanju da ne ostanemo bez cara, ili da ne dobijemo nekoga drugoga cara, ne ovakva kao što je ovaj, da se poslije njegove smrti ne povećaju naše nesuglasice i da nas ne snađe nevolja zbog tih nesuglasica, a ako je sve tako kao što rekosmo, onda treba da se obratimo velikom Alahu i da mu se pomolimo – možda će on dati caru sretnoga sina koji će naslijediti carstvo poslije careve smrti. A poslije toga reći ću i ovo: čovjek često ne zna kakav će biti ishod onoga što voli u životu, pa stoga ne treba ni da se moli gospodu za stvar o čijem ishodu ništa ne zna, jer često može imati više štete nego koristi od toga, pa može i umrijeti baš od onoga što traži i može ga snaći ono što je snašlo odgajivača zmija, njegovu ženu, njegovu djecu i njegove ukućane...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je šesti vezir rekao caru: – Čovjek ne treba da se moli svome gospodaru za stvar o čijem ishodu ništa ne zna, jer ga može zadesiti ono što je zadesilo odgajivača zmija, njegovu djecu, njegovu ženu i njegove ukućane. 907. NOĆ

– A kakva je ta povijest o odgajivaču zmija, o njegovoj djeci, njegovoj ženi i njegovim ukućanima? – zapita car, a vezir reče:

PRIČA O ODGAJIVAČU ZMIJA

– Znaj, o, care, da je jedan čovjek molitvama istjerivao duhove iz zmija i da ih je stoga gajio, jer mu je to bio zanat. I on je imao jednu veliku košaru u kojoj je držao tri zmije (a njegovi ukućani nisu to znali), pa je svakoga dana odlazio iz kuće i hodao tamo-amo po gradu s tim zmijama, ne bi li tako došao do onoga što je Alah dodijelio njemu i njegovoj obitelji. I on se vraćao kući prije večeri pa je polako stavljao te gmazove u košaru, a sutradan ujutro ih opet uzimao i hodao s njima amo-tamo po gradu. I on je to činio neprestano, a svojim ukućanima nikad nije govorio o onome što je bilo u košari.

I dogodi se da se taj čovjek vratio kući, kao što je obično činio, i da ga je žena zapitala: – Što ti je to u košari? – I čovjek koji je istjerivao duhove iz zmija odgovori ženi: – Zašto ti je ona potrebna? Zar nemate više hrane no što vam treba? Zadovolji se onim što ti je udijelio Alah, a ne pitaj me ni o čemu drugom. – I žena ošutje, ali u sebi reče: – Svakako ću pretražiti tu košaru, pa ću vidjeti što je u njoj. – I ona čvrsto odluči da to učini, pa o tome obavijesti i svoju djecu, strogo im naredivši da pitaju oca što drži u košari i da mu dosađuju pitanjima dok im on to ne kaže. I djeca su svejednako mislila da se u košari nalazi nešto što se jede, pa su počela iz dana u dan tražiti od oca da im pokaže što drži u košari. I otac im je obećavao to, trudeći se da ih odvrati od

toga i zabranjujući im da ga pitaju o tome, pa je tako prošlo neko vrijeme, a majka je i dalje podstrekavala djecu, te se ona dogovoriše s njom da ne okuse hranu i piće koje im je donosio otac dok im on ne učini ono za što su ga molila i dok im ne otvori košaru.

A dok se to zbivalo, čovjek koji je istjerivao duhove iz zmija dođe jednom kući uveče i donese mnogo hrane i pića, pa pozva djecu da jedu s njim, ali ona ne htjedoše ni da mu priđu, jer bjehu ljuta na nj. I zmijar poče nagovarati djecu lijepim riječima, govoreći im: – Kakvo biste jelo, piće i odijelo željeli da vam donesem? – ali mu djeca rekoše: – O, tatko, hoćemo samo da nam otvoriš košaru, kako bismo mogli vidjeti što je u njoj, a ako nam to ne učiniš, ubit ćemo se. – O, djeco moja – reče zmijar – u njoj nema ničega dobroga za vas, već ćete imati samo štete ako je otvorim. – I djecu obuze još veći gnjev, a zmijar vidje to, pa im pripriječi, rekavši im da će ih istući ako se ne okanu toga, ali se ona još više razgnjeviše, a poče ih sve više kopkati želja da ga pitaju o tome. I onda se njihov otac naljuti, pa uze štap da ih istuče, te ona počeše trčati pred njim po kući, a košara bijaše baš tu, jer je zmijar ne bješe sklonio. I žena ostavi muža da se bavi djecom, pa brže-bolje otvori košaru, želeći da vidi što je u njoj, te zmije odjednom iziđoše iz košare, pa ujedoše i usmrtiše najprije ženu, a potom se razmilješe po kući i usmrtiše i veliko i malo u njoj, osim zmijara, koji napusti kuću i ode nekud.

A ako promisliš o tome, o, sretni care, tebi će biti jasno da čovjek treba da želi samo ono što mu ne uskraćuje veliki Alah; naprotiv, njegova duša treba da se umiri i da bude zadovoljna onim što mu je dodijelio Alah i što je sâm poželio. Tako je i tebi, o, care, pored tvoga velikog znanja i izvrsnog razuma, Alah rashladio oko time što ti je dao sina u vrijeme kad si bio izgubio svaku nadu, pa je tako umirio tvoje srce, a mi se molimo velikom Alahu da od tvoga sina načini jednoga od pravednih kalifa, koji će biti u volji velikom Alahu i svojim podanicima.

A potom ustade sedmi vezir, pa reče: – Ja pouzdano znam i uvjeren sam u ono što su rekla moja braća, ovi veziri, učeni ljudi i mudraci, a i u ono što su oni rekli u tvome prisustvu, kao što sam uvjeren u pravednost i lijepe postupke koje su ti oni pripisali i po kojima se razlikuješ od ostalih careva, nad kojima su te oni uzdigli, a to je samo jedan dio onoga što smo dužni učiniti, o, care. A što se mene tiče, ja ću reći: – Neka je hvala Alahu što je bio milostiv prema tebi i što ti je dao carstvo koje je uređeno u skladu s njegovim milosrđem, pomogavši time i tebi i nama da mu budemo još zahvalniji, a sve je to bilo samo zato što ti postojiš. A dok ti budeš među nama, mi se nećemo bojati tlačenja, niti ćemo sami težiti za nepravičnošću, te nas nitko neće moći svladati, iako smo slabi. Tà rečeno je: najbolji su podanici pravednoga cara, a najgori su oni čiji je car tlačilac, pa je rečeno i ovo: bolje je živjeti s lavovima koji sve satiru nego sa sultanom koji tlači. Neka je za sve to hvala, vječna hvala velikom Alahu, jer nam je on poklonio tvoj život, a tebi je dao toga blagoslovljenoga

sina u vrijeme kad si već bio izgubio svaku nadu i zašao u godine, jer je najveći dar u ovozemaljskom životu – dobar sin. Tà rečeno je: tko nema sina, nema ni potomstva, pa nema ni posmrtne slave, a ti si, zahvaljujući svojoj pouzdanoj pravednosti i svojim blagim mislima o Alahu, obdaren tim sretnim i blagoslovljenim sinom, koga je Alah dao i nama i tebi, nagrađujući te njime za tvoje lijepe postupke i tvoju blagu strpljivost. A s tobom se dogodilo ono što se dogodilo s paukom i vjetrom. – I car zapita: – A kakva je ta povijest o pauku i vjetru? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car zapitao vezira: – Kakva 908.
je ta povijest o pauku i vjetru? – i da mu je vezir rekao: NOĆ

PRIČA O PAUKU I VJETRU

– Znaj, o, care, da se jedan pauk prikačio za jedna udaljena i visoka vrata i da je na njima načinio svoju kuću, u kojoj je sigurno živio, zahvaljujući Alahu što mu je dopustio da se skrasi na tome mjestu i time utišao njegovo strahovanje od crva. I pauk provede neko vrijeme u takvim prilikama, zahvaljujući se Alahu za svoj mir i hranu koju je neprestano dobivao, ali ga njegov tvorac skine s toga mjesta i iskuša ga, ne bi li vidio kolika je njegova zahvalnost i ustrajnost. I Alah posla na pauka jedan istočni vjetar, koji ponese i baci u more i njega i njegovu kuću, ali valovi izbaciše pauka na suho, te se on zahvali velikom Alahu što ga je spasio, a poče koriti vjetar, govoreći: – O, vjetre, zašto si to učinio sa mnom i kakvo si dobro vidio od toga što si me odnio s moga mjesta i donio me amo? Tà ja sam bio spokojan i živio sam sigurno u svojoj kući na vrhu onih vrata.

– Prestani s tim prijekorima! – reče mu vjetar. – Vratit ću te i odnijet ću te na ono mjesto na kojem si bio ranije. – I pauk je boravio na suhu, podnoseći to i nadajući se da će se vratiti na svoje mjesto, a uto ode sjeverni vjetar i ne odnese pauka, ali onda poče puhati južni vjetar, koji prohuji iznad pauka pa ga poduhvati i ponese na onu stranu gdje bjehu vrata, a kad doletje do iznad vrata, pauk ih prepozna, te se prikači za njih.

I mi smo se molili Alahu koji je nagradio cara za njegovu usamljenost i njegovo strpljenje, davši mu toga dječaka u vrijeme kad se više nije nadao tome i kad je bio već zamakao u godine, i on ga nije odveo iz ovozemaljskog života ne davši mu ono što mu je rashladilo oko i ne obdarivši ga gospodstvom i vlašću kojima je obdaren, a Alah se smilovao njegovim podanicima i učinio im to dobro.

I car uzviknu: – Neka je Alahu najveća hvala i najveća zahvalnost! Nema drugoga boga osim njega, tvorca svake stvari, koji nam svjetlošću svojih tvorevina pokazuje koliko je uzvišena njegova veličina! On daje vlast i gospodstvo u svojim zemljama onome robu kome želi da ih dâ, jer među njima bira onoga koga hoće i od njega stvara svoga nasljednika i vladara svojih stvorenja, a zapovijeda mu da bude pravedan prema njima, da im pravedno sudi, da se pridržava zakona i propisa, da svoje postupke uskladi s istinom i da svojim podanicima čini ono što je ugodno njemu i njima. A gospod će spasiti strahota ovozemaljskog života onoga vladara koji je postupao onako kako mu je zapovijedao Alah, koji je postao sretan i slušao zapovijed svoga gospodara, a u potonjem životu će ga lijepo nagraditi, jer Alah ne lišava nagrade one koji čine dobro. A mnogo griješe oni koji ne postupaju onako kako im zapovijeda Alah, koji su se oglušili o svoga gospodara i koji su pretpostavljali ovozemaljski život potonjem životu; u njihovu životu nema nezaboravnih djela, a ništa ih ne čeka ni u potonjem životu, jer Alah ne odgađa obračun s nasilnicima i tlačiocima i ne zanemaruje nijednog svoga roba. I moji veziri su spomenuli da je Alah, zbog moje pravičnosti i dobrih djela koja sam im činio, pritekao u pomoć i meni i njima, odajući mu hvalu koju mu duguju za njegovu veliku milost, a svaki od njih je rekao ono što mu je Alah ulio u glavu, i svi su oni daleko odmakli u svojoj zahvalnosti Alahu i slavljenju svoga gospodara za njegovu milost i njegova dobročinstva, pa sam i ja zahvalan Alahu, jer sam samo potčinjen rob svega, a moje je srce u njegovoj ruci, i moj se jezik povodi za njim, te sam zadovoljan onim što je on sudio meni i njima, pa ma što se dogodilo. I svaki vezir je rekao o tome dječaku ono što mu je palo na pamet, a svi su spomenuli da se Alah ponovo smilovao na mene kad sam bio u godinama u kojima pobjeđuje beznadnost i slabi uvjerenost. Neka je hvala Alahu, dakle, što je spasio od gubitaka i smjenjivanja vladara koje je nalik na smjenjivanje noći i dana. On je bio veoma milostiv prema njima i prema meni; odajmo hvalu velikom Alahu, dakle, što nam je dao toga dječaka, pošto nas je saslušao i čuo, i što je od njega načinilo nasljednika visokog položaja u kalifatu. Molimo ga da u svojoj velikodušnosti i dobroti dâ sreće dječaku u svemu što bude započeo, kako bi i on bio car i gospodar svojih podanika koji radi onako kako je pravo i koji im pravedno sudi, a neka ga čuva od ubistvene samovolje, u svojoj milosti, velikodušnosti i darežljivosti.

A kad je car prestao govoriti, učeni ljudi i mudraci poustajaše, pa padoše ničice pred Alahom i zahvališe se caru, poljubivši mu ruke, a zatim svi odoše svojim kućama, te i car ode u svoje odaje i vidje tamo dječaka, pa se pomoli Alahu da mu dâ sreće i nadjenu mu ime Vird-šah.

A kad dječak uze dvanaestu godinu, car zaželje da ga dâ na nauke, te mu podigne usred grada dvor sa trista i šezdeset soba i prevede ga tamo, a za učitelja mu dade tri mudraca i učena čovjeka, zapovjedivši im da ne zanemaruju dječakovo učenje ni danju ni noću, već da po jedan dan provedu u svakoj sobi, radeći s njim, da se staraju da ga upute u sve nauke, ne propuštajući nijednu, kako bi mogao izučiti sve nauke. A učitelji bjehu dužni da ispisuju na vratima

svake sobe što su u njima prešli s dječakom iz raznih nauka i da svakog tjedna izvještavaju cara o dječakovu uspjehu u naukama. I mudraci se posvetiše dječaku i počeše ga učiti, ne prekidajući rad ni danju ni noću i ne skrivajući od njega ništa što im bijaše poznato iz nauka, a dječak je pokazivao takvu oštroumnost, razboritost i sposobnost za usvajanje nauka kakve ne bješe pokazao nitko prije njega.

I učeni su ljudi izvještavali cara svakog tjedna o onome što je njegov sin naučio za to vrijeme i što je temeljito izučio, te je tako carević usvajao prekrasnu mudrost i korisno znanje, a mudraci su govorili: – Nismo vidjeli nijednog čovjeka koji bi bio obdaren takvim umom kakvim je obdaren taj dječak! Neka te njime blagoslovi Alah i neka ti dâ da uživaš u njegovu životu!

A kad je napunio dvanaest godina, dječak bijaše izučio ono što je najbolje u svakoj nauci, te je tako nadmašio sve ljude koji su živjeli u njegovo vrijeme, a onda ga mudraci odvedoše caru, njegovu ocu, pa rekoše: – Neka ti Alah rashladi oko, o, care, ovim sretnim sinom! Doveli smo ti ga, pošto je izučio sve nauke i postigao ono što nije postigao nijedan učen čovjek našega vremena.

I car se obradova velikom radošću i oda još veću hvalu velikom Alahu, prostrijevši se ničice pred njim i uzviknuvši: – Neka je hvala Alahu za nebrojena dobra koja mi je dao! – A potom car pozva Šimasa, svoga vezira, pa mu reče: – Znaj, o, Šimase, da su mudraci došli amo i da su mi rekli da je moj sin tako izučio sve nauke da nema nijedne u koju ga nisu uputili, te je dječak sada nadmašio sve ljude koji su živjeli prije njega. Što veliš na to, o, Šimase? – I Šimas onda pade ničice pred Alahom i poljubi ruku caru, pa kaza: – Korund mora sjati, pa makar bio u tvrdoj planinskoj stijeni, a tvoj sin je pravi biser, i njemu ne smeta njegova mladost da bude mudar. Neka je hvala Alahu, dakle, za ono čime ga je obdario! Ako ushtije veliki Alah, ja ću ga sutra pred skupom ispitati o onome što zna, a na taj skup ću pozvati odabrane učene ljude i emire...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Džilijad saslušao Šimasa, 909.
a da je potom naredio oštroumnim učenim ljudima, razboritim velikašima i NOĆ
oprobanim mudracima da sutradan dođu u carev dvor, te svi oni dođoše, a kad se okupiše pred njegovim vratima, on im dopusti da uđu u njegovu odaju. A potom dođe Šimas, vezir, koji poljubi ruke careviću, a ovaj ustade i pade ničice pred njim, ali mu vezir reče: – Lavlje mladunče ne treba da pada ničice ni pred kojom zvjerkom, jer svjetlosti ne priliči da se sjedinjuje s tamom. – Kad je ugledalo careva vezira, lavlje mladunče je ničice palo pred njim – reče carević, a Šimas mu kaza: – Reci mi što je vječno i slobodno, koja su dva njegova postojanja, i što je vječno i u jednom i u drugom njegovu postojanju! – A mladić mu odgovori: – Što se tiče onoga što je vječno i slobodno, to je Alah, jer je on prvi bez početka i posljednji bez kraja. A dva njegova postojanja su ovozemaljski i potonji život, i u tim njegovim postojanjima vječno je blaženstvo potonjeg

života. – Tačno je što si mi rekao, i ja prihvaćam to od tebe, samo želim da mi kažeš otkud si saznao da je jedno postojanje ovozemaljski život, a drugo – potonji život. – I mladić odgovori veziru: – Otuda što je ovozemaljski život stvoren, što nije ponikao ni iz čega što postoji i što proistječe iz iskonskog postojanja, ali je on samo pojava koja brzo prolazi, te je prijeko potrebno da se u njemu uzvraća za ono što se čini, a to iziskuje uspostavljanje onoga što je prolazno. A potonji život je drugo postojanje. – Tačno je to što si mi rekao – reče Šimas mladiću – i ja prihvaćam to od tebe, samo bih htio da mi kažeš kako si saznao da je blaženstvo potonjega života ono što je vječno i u jednom i u drugom postojanju. – I dječak odgovori veziru: – To sam saznao otuda što je potonji život boravište u kojem se ljudima uzvraća ono što su činili, a to im je pripremio onaj koji postoji vječno i neprekidno.

I onda Šimas reče: – Reci mi koji su ljudi u ovozemaljskom životu najdostojniji pohvale za svoja djela. – Oni koji pretpostavljaju potonji život ovozemaljskom – odgovori mu dječak. – A koji čovjek pretpostavlja potonji život ovozemaljskom životu? – zapita Šimas, a dječak odgovori: – Onaj koji zna da boravi u usamljenoj kući, da je stvoren samo za smrt i da će poslije smrti biti pozvan da položi račun, i kad bi netko bio ostavljen vječno, zauvijek, da živi ovozemaljskim životom, on ne bi pretpostavljao ovozemaljski život potonjem.

– Reci mi da li postoji potonji život bez ovozemaljskog života – kaza Šimas, a dječak mu odgovori: – Tko nema ovozemaljskog života, neće imati ni potonjeg života. Ali ja smatram da je ovozemaljski život i oni koji njime žive, a i ishod kojem oni idu, nalik na seljake kojima je emir sagradio tjeskobnu kuću, pa ih je uveo u nju i naredio im da obave neki posao do određenoga roka, postavivši jednoga čovjeka da motri na njih. I taj čovjek je izvodio iz tjeskobe svakog onog koji je izvršio ono što mu je bilo naređeno, a kažnjavao svakog onog koji nije izvršio ono što mu je bilo naređeno do određenoga roka.

A dok se to zbivalo, odjednom je iz pukotina na zidovima te kuće potekao med, a ljudi su pojeli malo toga meda i osjetili da je sladak, pa su počeli polako obavljati određeni posao, ne hajući za nj, a podnosili su tjeskobu u kojoj su živjeli i tugu zbog toga što su znali da ih čeka kazna, zadovoljivši se tom malom količinom slasti. A čovjek koji je motrio na njih nije ostavljao nijednoga poslije isteka roka, već ih je sve izvodio iz te kuće. I mi znamo da je ovozemaljski život boravište u kojem se mute pogledi i u kojem je dan krajnji rok svima onima koji njime žive; da će onaj koji je našao malo slasti koja se nalazi u ovozemaljskome životu i njome zabavio dušu biti među onima koji će propasti, jer je on pretpostavio stvari ovozemaljskog života potonjem životu. A onaj koji pretpostavlja potonji život ovozemaljskom životu, ne obazirući se na to malo slasti, bit će među onima koji imaju uspjeha.

– Saslušao sam ono što si mi spomenuo o ovozemaljskom i potonjem životu – reče Šimas – i prihvaćam to od tebe, ali sam vidio, da ta dva života gospodare čovjekom i da on bezuvjetno mora zadovoljavati i jedan i drugi u isti mah, iako se oni razlikuju među sobom. Ako se rob posveti samo traženju hrane, to će nauditi njegovoj duši na onome mjestu na koje će se vratiti, a ako

se posveti potonjem životu, to će nauditi njegovu tijelu, te nikako ne može zadovoljiti u isti mah ono što je neprolazno. Ja smatram da su ovozemaljski i potonji život nalik na dva cara, od kojih je jedan bio pravedan, a drugi nepravedan. A zemlja nepravednoga cara bila je puna drveća, voća i raslinja, ali nije bilo ni jednog trgovca u njoj kome on nije oteo novac i robu, a oni su to podnosili stoga što im je njegova plodna zemlja davala hrane. A što se tiče pravednoga cara, on je poslao jednoga čovjeka iz svoje zemlje u zemlju nepravednoga cara, davši mu mnogo novaca i naredivši mu da tamo kupi dragocjenosti. I taj čovjek krene na put s tim novcem i ode u tu zemlju, a onda ljudi rekoše nepravednome caru: – U tvoju zemlju došao je jedan trgovac, a on ima mnogo novaca i hoće da kupi ovdje dragocjenosti za sav taj novac. – I car zapovjedi svojim ljudima da mu dovedu toga čovjeka, a kad je ovaj došao, on ga zapita: – Odakle si došao, tko te je doveo u moju zemlju i što ti je potrebno? – I taj čovjek odgovori caru: – Ja sam iz te i te zemlje. Car te zemlje dao mi je novaca i naredio mi da kupim dragocjenosti u tvojoj zemlji, a ja sam postupio po njegovu naređenju i došao amo. – Teško tebi! – uzviknu car. – Zar ne znaš što ja činim s ljudima koji žive u mojoj zemlji. Ja im svakoga dana otimam novac. Kako si onda mogao doći u moju zemlju i nalaziti se u njoj od toga i toga vremena? – Od toga novca meni ne pripada ništa – odgovori taj trgovac – već mi je on samo povjeren i predan u ruke s tim da ga predam vlasniku. – Ja ti neću dopustiti da odneseš hranu iz moje zemlje dok se ne otkupiš svim tim novcem . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto deseta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je nepravedni car rekao trgovcu 910.
koji je htio kupiti dragocjenosti u njegovoj zemlji: – Nikako nećeš moći iz- NOĆ
nijeti hranu iz moje zemlje prije no što se otkupiš tim novcem, a ako to ne učiniš, poginut ćeš. – I onda taj čovjek reče u sebi: – Zapao sam između dva cara! Znam da je ovaj car nepravedan prema svim ljudima koji žive u njegovoj zemlji, pa ako ga ne zadovoljim, propast ću, a propast će mi i novac – ne može se izbjeći ni jedno ni drugo – te neću moći doći do onoga što mi je potrebno. A ako mu predam sav novac, ubit će me onaj car koji mi ga je dao. Ne ostaje mi ništa drugo no da dam ovome caru manji dio toga novca – time ću ga zadovoljiti i zaštititi sebe i novac od propasti. Dobivat ću hranu s ove plodne zemlje dok ne budem kupio dragocjenosti koje hoću, pa će tako ispasti da se car zadovoljio onim što sam mu dao. Uzet ću iz ove zemlje ono što mi bude palo u dio, pa ću otići vlasniku novca i odnijet ću mu ono što mu je potrebno, a očekujem da će on biti pravedan i uviđavan i da me neće kazniti strašnom kaznom zbog novca koji mi je uzeo ovaj car, a osobito ako mu dam neku malu svotu.

A potom trgovac poželje caru svaku sreću, pa mu reče: – O, care, otkupit ću se jednim manjim dijelom novca za vrijeme od svog dolaska u tvoju zemlju do svoga odlaska iz nje. – I car uze taj dio novca, pa ga pusti da ide svojim

putem za godinu dana, te tako taj čovjek kupi dragocjenosti za sav preostali novac, a zatim ode svom gospodaru. Pravedni car nalik je na potonji život, a dragocjenosti koje su se nalazile u zemlji nepravednoga cara nalik su na dobra djela i postupke pravednika. Čovjek koji ima novaca nalik je na čovjeka koji traži dobra ovozemaljskoga života, a novac koji ima nalik je na čovjekov život. A kad sam vidio to, ja sam shvatio da čovjek koji traži hrane u ovozemaljskom životu ne treba da propusti nijedan dan a da ne teži za potonjim životom. I tako će ispasti da je on zadovoljio ovozemaljski život time što je od plodne zemlje dobio ono što je mogao dobiti, a zadovoljit će i potonji život onim što je činio za svoga života, težeći za njim.

– Reci mi – kaza Šimas dječaku – da li se tijelo i duša podjednako nagrađuju i kažnjavaju, ili se kažnjava samo onaj koji je podlegao svojim strastima i griješio? – Sklonost k strastima i griješenju – odgovori mu dječak – može biti i nagrađena stoga što se duša zatvara od strasti i griješenja i kaje se za njih; vlast je pak u rukama onoga koji čini ono što hoće, a stvari se razlikuju po onome što je suprotno u njima. Ali je hrana prijeko potrebna tijelu, dok se čistoća duše ogleda u iskrenim namjerama u ovozemaljskom životu i u staranju o onome što može biti od koristi u potonjem životu. Tijelo i duša su dva konja koji se utrkuju za istu okladu, dvoje djece koja sisaju istu dojku i dva saučesnika u djelima. Ono što im je zajedničko objašnjava se namjerama, jer su tijelo i duša saučesnici u djelanju, pa i u nagradi i kazni.

A nešto slično tome nalazi se u povijesti o slijepcu i bogalju koje je vlasnik jednoga voćnjaka odveo u svoj voćnjak, zapovjedivši im da mu ništa ne pokvare i da ništa ne oštete u njemu. A kad je u tom voćnjaku sazrelo voće, bogalj reče slijepcu: – Teško tebi! Ja vidim da je voće lijepo, pa sam ga se zaželio, ali ne mogu doći do drveta i pojesti malo voća. Ustani ti – tvoje su noge zdrave, pa donesi voća, a potom ćemo ga zajedno pojesti. – Teško tebi! – odgovori mu slijepac – podsjetio si me na voće onda kad nisam ni mislio o njemu, ali ga ja ne mogu ubrati zato što ga ne vidim. Kako onda da dođemo do njega? –

A dok su oni tako razgovarali, odjednom im priđe čuvar voćnjaka (a bio je to dobar znalac), te mu bogolj reče: – Teško tebi, o, čuvaru! Zaželio sam se malo onoga voća, ali smo nas dvojica ovakvi kakve nas vidiš: ja se ne mogu maknuti, a moj drug je slijep, te ništa ne razaznaje. Kako onda da dođemo do voća? – Teško vama! – reče im čuvar. – Zar ne znate da ste dali obećanje vlasniku voćnjaka da nećete dirnuti ništa i da nećete pričiniti nikakvu štetu u njegovu voćnjaku? Suzdržite se od toga, dakle, i nemojte to činiti. – Prijeko je potrebno da naberemo i pojedemo malo toga voća – rekoše mu bogalj i slijepac. – Reci nam kako možemo to učiniti. – I oni ne odustaše od te svoje namjere, te im čuvar reče: – To možete učiniti ovako: neka ustane slijepac pa neka te podigne, o, bogalju, i neka te metne na svoja leđa, a zatim neka te odnese do drveta na kojem ima voća koje ti se sviđa, pa kad te bude odnio do drveta, naberi voća koje možeš dohvatiti. – I slijepac ustane, pa podigne bogalja i uprti ga na leđa, a bogalj mu onda pokaza put, te tako obojica dođoše do jednoga drveta i bogalj nabra ono voće koje mu se bješe svidjelo. I

to im prijeđe u običaj, te tako oštetiše sva drveća u voćnjaku, a uto dođe vlasnik voćnjaka, pa im reče: – Teško vama! Što ste to radili? Zar mi niste obećali da nećete pričiniti nikakvu štetu voćnjaku? – I dva nemoćna čovjeka odgovoriše vlasniku voćnjaka: – Ti znaš da ne možemo ništa dohvatiti, jer je jedan od nas dvojice bogalj koji ne može ustati, a drugi slijepac koji ništa ne vidi pred sobom. U čemu je onda naš grijeh? – Da ne mislite da ja ne znam kako ste to činili i kako ste mi oštetili voćnjak? – reče im vlasnik voćnjaka. – Kao da vidim kako si ti, o, slijepče, ustao i uprtio bogalja na svoja leđa i kako ti je on onda pokazivao put dok ga nisi odnio do drveta.

A potom vlasnik voćnjaka kazni obojicu teškom kaznom, pa ih istjera iz voćnjaka.

Slijepac je nalik na tijelo, jer tijelo vidi samo pomoću duše, a bogalj je nalik na dušu, koja se ne može maknuti ako joj ne pomogne tijelo; što se pak tiče voćnjaka, on je nalik na djela za koja se robu uzvraća onako kako je zaslužio; čuvar voćnjaka, opet, nalik je na razum koji naređuje čovjeku da čini ono što je dobro i da se suzdržava od onoga što je zlo. Tijelo i duša podjednako sudjeluju u nagradi i u kazni.

– U pravu si – reče Šimas – i ja prihvaćam to što si kazao. – Reci mi koji je učen čovjek najdostojniji pohvale po tvom mišljenju? – Onaj koji zna za Alaha i koji ima koristi od tog znanja – reče dječak, a Šimas ga zapita: – A tko je to? – I dječak odgovori: – Onaj koji želi da mu njegov gospod bude naklonjen i koji izbjegava njegov gnjev. – Tko je najbolji među njima? – zapita Šimas, a dječak mu odgovori: – Onaj koji najviše zna o Alahu. – Tko je među njima najviše iskušan? – zapita Šimas. – Onaj koji je radio ono što je u skladu s njegovim znanjem i koji je bio trpeljiv. – I onda Šimas reče: – Reci mi tko od njih ima najnježnije srce. – Onaj koji se najčešće sprema za smrt i sjeća se Alaha, a najmanje se nada – odgovori dječak – jer čovjek koji se izlaže strahotama smrti sličan je čovjeku koji gleda u prozirno ogledalo: on zna istinu, te ogledalo postaje sve prozirnije i sjajnije. – Koja su najljepša blaga? – zapita Šimas, a dječak mu odgovori: – Nebeska blaga. – A koje je nebesko blago najljepše? – zapita Šimas, a dječak mu odgovori: – Veličanje i hvaljenje Alaha. – I onda Šimas zapita: – A koje je najbolje zemaljsko blago? – Dobra djela – odgovori mu dječak . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto jedanaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Šimas zapitao: – Koje 911.
je zemaljsko blago najbolje? – a da mu je carević odgovorio: – Dobra djela. NOĆ
– A zatim Šimas kaza: – Kazao si istinu, i ja sam prihvatio to. Reci mi što o ovim trima različitim sposobnostima: o znanju, rasuđivanju i razumijevanju, a i o onome što ih spaja. – Znanje proistječe iz proučavanja – odgovori mu dječak – rasuđivanje iz iskustva, a razumijevanje iz razmišljanja, dok su sve te sposobnosti udružene u razumu. Savršen je onaj čovjek u kojem su se udružile

te tri odlike, a ako im čovjek doda i bojazan od Alaha – on je postigao svoj cilj.

– U pravu si, i ja sam prihvatio to od tebe – reče Šimas. – Reci mi što o čovjeku koji mnogo zna, koji pravilno rasuđuje i odlikuje se živom razboritošću i izvrsnim, sjajnim razumijevanjem – da li će pohlepa i strast izmijeniti u njemu ona svojstva koja spomenuh? – Kad ta dva svojstva uđu u čovjeka – odgovori dječak – ona mijenjaju njegovo znanje, njegov razum, njegovo rasuđivanje i razumijevanje, te je on nalik na grabljivog orla koji se čuvao lovaca i boravio visoko pod nebom, jer je bio veoma obazriv. I tako je on živio, pa je odjednom vidio kako jedan čovjek razapinje mreže i kako potom meće u njih komad mesa. I kad je vidio taj komad mesa, orao nije mogao odoljeti svojoj požudi i strasti, već je zaboravio mreže koje bijaše vidio i zlu sudbinu onih ptica koje su upadale u njih, te je pojurio s velike visine i sletio na taj komad mesa, ali se zapleo u mrežu. A potom je došao lovac i vidio orla u svojoj mreži, pa se čudom začudio tome i uzviknuo: – Ja sam razapeo mreže da u njih upadaju golubovi ili slabe ptice koje su poput njih, a kako li je u njih upao ovaj orao?

A vele da čovjek razmišlja o posljedicama onoga na što ga podstiču njegova pohlepa i strast, pa se brani od svega što su mu one prikazale u lijepim bojama, i tako razumom suzbija svoju požudu i svoju strast. A kad požuda i strast podstiču čovjeka na nešto, on treba da od svoga razuma načini nešto poput vješta jahača: kad uzjaše nemirnoga konja, on dobro zategne uzde dok se konj ne ispravi i ne dođe onako kako jahač hoće. A ako je glup i ako nema pameti, te su mu stvari nejasne, a njime gospodare žudnja i strast, on se povodi za svojom žudnjom i svojom strašću, te se naposljetku nađe među propalim ljudima, a za čovjeka nema goreg stanja od toga.

– Tačno je to što si rekao – reče Šimas dječaku – i ja sam prihvatio to od tebe. Reci mi kad je znanje korisno i kad razum može otkloniti štetu koju čovjeku pričinjavaju njegova požuda i njegova strast. – Kad se čovjek služi njima u svome stremljenju k potonjem životu – odgovori mu dječak – jer čovjek ima koristi i od razuma i od znanja, ali treba da se služi njima u svome stremljenju k zemaljskom blagu samo utoliko ukoliko mu je potrebno da pribavlja hranu, a neka odbija od sebe zlo ovoga svijeta i neka se koristi svojim znanjem i razumom za ono što spada u potonji život.

– Reci mi što najviše zaslužuje da ga se čovjek pridržava i što treba da mu leži na srcu – reče Šimas, a dječak mu odgovori: – Pravedna djela. – Ako čovjek tako radi, da li će ga to odvratiti od njegova zanimanja? Kako onda da dolazi do hrane koja mu je prijeko potrebna? – reče Šimas. – Dan i noć imaju dvadeset i četiri sata, pa čovjek treba da odredi jedan dio toga vremena za traženje hrane, jedan dio za mir i odmor, a ostatak vremena upotrebljava za stjecanje znanja, jer je razuman čovjek koji nema znanja poput neplodne zemlje na kojoj nema ni jednog mjesta za obrađivanje, sađenje i bilje. Ako ne pripremi tu zemlju za obrađivanje i ako je ne zasadi, ona mu neće donijeti ploda, a ako je pripremi i zasadi, urodit će mu divnim plodom. Tako je i s čovjekom

koji nema znanja: – Nitko ne može imati koristi od njega dok se u njemu ne zasadi znanje, a kad se znanje zasadi u njemu, ono će donijeti ploda.

– Reci mi štogod o znanju bez razuma – kakvo je ono? – reče Šimas, a dječak mu odgovori: – Ono liči na znanje stoke koja zna kad joj je vrijeme da jede, pije i da bude budna, ali stoka nema razuma.

– Na to si mi ukratko odgovorio – odgovori Šimas dječaku – ali ja sam prihvatio to što si mi rekao. – Reci mi kako treba da se čuvam od sultana. – Nemoj mu davati povoda da ti što učini – odgovori dječak, a Šimas ga zapita: – Kako mogu da ne dajem povoda kad sam u njegovoj vlasti i kad su uzde mojih djela u njegovim rukama? – Njegova vlast nad tobom – odgovori mu dječak – zasniva se samo na onome što si dužan učiniti za nj, a ako ti učiniš ono što si bio dužan učiniti za nj, on nema vlasti nad tobom.

– Kakve su vezirove obaveze prema caru? – zapita Šimas, a dječak mu odgovori: – Iskren savjet i marljivost u onome što je tajno i oglašeno, zdravo rasuđivanje i čuvanje njegovih tajni, a neka vezir ne taji ništa od onoga o čemu car treba da bude obaviješten; vezir ne treba da bude nehatan prema onome što mu je car stavio u dužnost da učini za nj, a neka se stara da na svaki način pridobije njegovu naklonost i neka izbjegava njegov gnjev. – Reci mi kako vezir treba da postupa s carem? – reče Šimas, a dječak mu odgovori: – Ako si carev vezir i ako hoćeš da ti od njega ne prijeti nikakva opasnost, neka tvoja pažnja i ono o čemu mu govoriš budu iznad onoga čemu se on nada, a neka tvoja molba za ono što ti je potrebno bude u srazmjeru s mjestom koje zauzimaš pored njega. Pazi da ne zauzmeš mjesto koga nisi dostojan prema carevu mišljenju, kako ne bi izgledalo da si drzak. Ako te zavara blagost i ako zauzmeš mjesto koga nisi dostojan po carevu mišljenju, bit ćeš poput lovca koji je lovio zvijeri i derao im kožu, jer mu je samo ona bila potrebna, a meso je bacao. I jedan lav poče dolaziti na to mjesto i jesti strvine, a kako je sve češće dolazio tamo, naposljetku se navikao na lovca i zavolio ga. I lovac poče bacati meso lavu i brisati ruke o njegova leđa, a lav je mahao repom. I tako je lovac vidio da lav ima povjerenja u njega, da je navikao na nj i da ga sluša, te reče u sebi: – Ovaj lav je skrušen preda mnom, te mogu gospodariti njime. Mislim da treba da ga uzjašem, pa mu oderem kožu, kao što sam činio i s drugim zvijerima. – I lovac se osmjeli, pa skoči lavu na leđa, zaželjevši da gospodari njime, ali se lav razgnjevi velikim gnjevom kad to vidje, te podigne šapu i tako udari njome lovca da su mu se nokti zarili u crijeva. A potom lav baci lovca na prednje šape, pa ga iskida na komade.

Po tome sam vidio da vezir treba da se ponaša prema caru onako kako vidi da se i sâm car ponaša, a da ne bude odveć smjel prema njemu stoga što bolje rasuđuje od njega, kako se car ne bi promijenio prema njemu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvanaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je dječak, sin cara Džilijada, 912.
rekao veziru Šimasu: – Vezir treba da se ponaša prema caru onako kako vidi NOĆ

da se i on sâm ponaša, a ne treba da bude odveć smjel što bolje rasuđuje od njega, kako se car ne bi promijenio prema njemu. – A potom Šimas izusti: – A čime vezir može postići da car ljepše misli o njemu? – Vršenjem poruka koje su mu povjerene, iskrenim savjetom, zdravim rasuđivanjem i izvršenjem carevih zapovijedi – odgovori dječak, – a Šimas reče: – Što se tiče onoga što si spomenuo o vezirovoj obavezi da izbjegava carev gnjev, da svojim radom stječe carevu naklonost i da marljivo vrši ono što mu je stavljeno u dužnost, to i jeste vezirova obaveza. Ali reci mi što može učiniti vezir kad je njegov car zadovoljan samo onda kad tlači, kad je nepravedan i kad vrši nasilja? Što može učiniti vezir kad je stavljen na kušnju s tim surovim carem? Ako htjedne da ga odvrati od njegove strasti, njegove požude i njegovih zamisli, on to neće moći učiniti; a ako se povede za njegovim strastima i izjavi da su njegove zamisli dobre, ponijet će sâm sav teret i postat će dušmanin za podanike. Što veliš na to?

I dječak ovako odgovori veziru: – Ono što si spomenuo o teretu i grijehu, o, vezire, to biva samo onda kad se vezir u svome radu povodi za carevim pogreškama. Ali kad zatraži savjet od svoga vezira, ovaj je dužan da mu pokaže put pravičnosti i pravednog suđenja, da ga opomene da ne tlači ljudi i da ne vrši nasilja, da ga obavijesti o lijepom ponašanju prema podanicima i da ga pridobije za to nagradom koju bi time zaslužio, skrećući mu pažnju na to da ga čeka neizbježna kazna za njegove grijehe. I ako se car prikloni i posluša vezira, onda će se postići ono što se želi, a ako to ne učini, veziru ne preostaje ništa drugo do da se na lijep način rastane s carem, jer se obojica samo tako mogu spasiti.

– Reci mi – reče vezir – kakve su careve obaveze prema podanicima i kakve su obaveze podanika prema caru. – A dječak mu odgovori: – Neka podanici s čistim namjerama vrše sve što im naređuje car i neka mu se pokoravaju u svemu onome što može biti ugodno njemu, Alahu i Alahovu podaniku. A careva obaveza prema podanicima sastoji se u ovome: da čuva njihovu imovinu i da brani njihove hareme isto onako kao što su i podanici dužni da budu pažljivi prema caru, da mu se pokoravaju, da ne žale za nj svoje duše, da mu daju ono što mu pripada i da mu glasno odaju najljepšu hvalu za njegovu pravičnost i dobra koja im čini.

– Objasnio si mi sve o carevim i podaničkim obavezama o kojima sam te pitao – reče Šimas. – Reci mi ima li car još kakvih obaveza prema svojim podanicima, osim onih koje si spomenuo. – Ima – odgovori dječak. – Podanička prava više obavezuju cara nego što njegova prava obavezuju podanike, stoga što je zapostavljanje podaničkih prava štetnije nego zapostavljanje carevih prava, jer car može propasti i izgubiti vlasti i sreću samo zbog zapostavljanja prava svojih podanika. Ovaj kome je dana vlast ne treba da zanemaruje ove tri stvari: održavanje reda u vjerskim poslovima, održavanje reda u podaničkim poslovima i održavanje reda u upravnim poslovima. Ako ne zanemaruje te tri stvari, njegova vlast će biti dugotrajna.

– Reci mi – izusti Šimas – kako car može održavati red u podaničkim poslovima. – A dječak mu odgovori: – Uzvraćajući svakome ono što je zaslužio, čuvajući podaničke običaje, upućujući učene ljude i mudrace da uče podanike, a i pravednim suđenjem i jednoj i drugoj strani, staranjem da se ne prolijeva krv, poštovanjem njihove imovine, olakšavanjem njihovih teškoća i jačanjem njihove vojske.

– Reci mi – izusti Šimas – kakve su careve obaveze prema veziru. – Careve obaveze prema bilo kojem čovjeku nisu tako neumitne kao što su njegove obaveze prema njegovu veziru, a to proistječe iz ove tri naročite okolnosti. Prvo, zbog toga što pogrešno vezirovo mišljenje pogađa samoga cara, a i zbog toga što od zdravog vezirova rasuđivanja imaju koristi svi – i car i njegovi podanici; drugo, zato što ljudi znaju koliko je lijep položaj careva vezira, pa na nj gledaju s poštovanjem, uvažavanjem i poslušnošću; treće, kad vidi da to čine i car i njegovi podanici, vezir otklanja od njih ono što im je mrsko, a čini on što im je ugodno.

– Saslušao sam sve što si mi rekao o carevim, vezirovim i podaničkim osobinama, i prihvatio sam to od tebe. Reci mi kako se može sačuvati jezik od laži, gluposti, vrijeđanja časti i neumjerenosti u govoru. – Čovjek ne treba da govori ni o čemu – odgovori mu dječak – osim o dobru i milosti, a ne treba da govori ni o onome što ga se ne tiče. Neka se okani klevetanja i neka ono što je čuo od nekog čovjeka ne saopćava njegovu dušmaninu; neka ne traži od sultana da usreći ili unesreći njegova prijatelja ili dušmanina i neka ne misli ni na koga, očekujući dobro ili bojeći se zla, osim na velikog Alaha, jer on doista može nanijeti štetu i donijeti neku korist. Neka se ne sjeća ničijih mana i neka ne govori o onome što ne zna, kako ne bi bio sklon griješenju i kako se ne bi ogriješio o Alaha, a osjetio mržnju na ljude. Znaj da je riječ poput strijele: kad ona što probije, nitko je ne vrati. Neka vezir pazi da ne povjeri svoju tajnu onome koji će je razglasiti: kad je uvjeren da za njegovu tajnu nitko ne zna, a netko je razglasio, on često može imati štete od toga. Neka svoju tajnu više čuva od svoga prijatelja nego od dušmanina – doista, čuvanje tajne je za sve ljude izvršenje onoga što im je povjereno.

– Reci mi štogod – izusti Šimas – o pristojnosti i ophođenju s rođacima i bliskim ljudima – a dječak mu odgovori: – Adamovi sinovi ne mogu imati mira ako nemaju dobru narav, ali čovjek treba da uzvraća rođacima ono što oni zaslužuju, a prijateljima ono što im pripada.

– Reci mi – reče Šimas – kako čovjek treba da se ponaša prema svojim rođacima – a dječak mu odgovori: – Što se tiče njegova ponašanja prema roditeljima, potrebno je da im bude pokoran, da je nježan u razgovoru s njima i blag u ophođenju, i da ih uz to poštuje i uvažava. Što se pak tiče njegova ponašanja prema prijateljima, potrebno je da im daje dobre savjete, da ih izdašno pomaže novcem i sredstvima za život, da se raduje njihovoj radosti i da bude popustljiv prema pogreškama koje oni dopuštaju sebi. A kad prijatelji vide da je čovjek takav, oni će ga dočekivati s najdragocjenijim savjetom koji mogu dati i neće im biti žao da za nj dadu i svoju dušu. Ako vjeruješ svome prijatelju,

budi darežljiv u prijateljevanju s njim i pomaži mu u svakom njegovom poslu...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devet stotina trinaesta noć, ona reče:

913. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Šimas stavio dječaku, sinu cara Džilijada, naprijed spomenuta pitanja i da je ovaj odgovorio na njih, a da je onda vezir rekao: – Smatram da prijatelji mogu biti dvojaki: povjerljivi prijatelji i prijatelji s kojima se čovjek druži. Što se tiče povjerljivih prijatelja, njima pripada ono što si spomenuo, a sad ću te pitati o onima drugima – o prijateljima s kojima se čovjek druži. – Što se tiče prijatelja s kojima se čovjek druži, u tom druženju ima uživanja, lijepog ophođenja, nježnosti u govoru i divnih odnosa. Ne uskraćuj sebi to uživanje, dakle, već im uzvraćaj ono što ti daju, a s njima postupaj onako kako oni postupaju s tobom – neka ti je lice veselo i govor pun nježnosti, pa će ti život biti ugodan, a i njima će biti ugodne tvoje riječi.

– Saznali smo sve to – izusti Šimas – a sad mi reci štogod o onome što je stvorenjima dodijelio njihov tvorac – da li je on dodijelio ljudima i životinjama sve što im je potrebno do kraja njihova života? Ako je tako, što onda primorava biće koje traži hranu da se muči i da teži za onim što zna da će svakako dobiti, jer mu je dodijeljeno, pa makar se i ne mučilo oko toga? Ako mu pak ništa nije dodijeljeno, ono ništa neće ni dobiti, pa ma koliko se trudilo da dođe do nečega. Da li da digne ruke od staranja i da se uzda u svoga tvorca, a da pusti svoje tijelo i svoju dušu da se odmaraju? – Smatramo – odgovori mu dječak – da je određeno što će svatko dobiti i da je svima označen rok. Ali ima puteva i načina da se dođe do onoga što je dodijeljeno svima bićima, a onaj koji traži može se odmoriti kad prestane tražiti, mada je pri svem tom prijeko potrebno da svatko traži ono što mu je dodijeljeno. Postoje dvije vrste bića koja traže ono što im je dodijeljeno – ona ili dobivaju svoj dio ili ostaju bez njega. Odmor bića koje je dobilo svoj dio zavisi od dvije okolnosti: od toga što ga je dobilo i od toga što je dostojan pohvale sâm ishod njegovih težnji, a odmor bića koje je ostalo bez svoga dijela zavisi od ove tri okolnosti: od njegove spremnosti da traži ono što mu je dodijeljeno, od njegove želje da ne bude na teretu drugim ljudima i od namjere da ne daje povoda za prijekore.

– Reci mi – reče Šimas – na koji se način može tražiti hrana. – A dječak mu odgovori: – Čovjek može činiti što dopušta Alah, a ne smije činiti ono što ne dopušta Alah (velik je on i slavan).

I oni prekinuše razgovor kad dođoše do toga, a zatim ustadoše Šimas i oni mudraci koji bjehu prisutni, pa svi popadaše ničice pred dječakom, veličajući ga i hvaleći, a otac ga pritisnu na svoje grudi, pa ga posadi na carsko prijestolje i uzviknu: – Neka je hvala Alahu što mi je dao sina i što mi je rashladio oči za života! – A zatim dječak reče Šimasu i onim mudracima koji bjehu prisutni: – O, mudrače, poznavaoče duhovnih pitanja, iako mi je Alah

dao samo nešto malo znanja, ja sam ipak shvatio s kakvim si ciljem saslušao odgovore koje sam davao na tvoja pitanja, bez obzira na to da li su oni bili tačni ili pogrešni, a možda si mi i oprostio ako sam pogriješio. Hoću da te zapitam o jednoj stvari koju ne mogu shvatiti zbog svog slabog rasuđivanja i svojih ograničenih sposobnosti, a ne mogu je ni opisati stoga što je ona za mene tamna kao što je tamna svijetla voda u tamnome sudu. Hoću da mi objasniš tu stvar, kako ona ubuduće ne bi bila nejasna drugima kao što je bila nejasna meni u prošlosti. Jer je Alah stvorio poznavaoce da liječe neznalice svojim znanjem, kao što je stvorio život u vodi i snagu u hrani i liječnike koji liječe bolesnike. Čuj, dakle, što ću ti reći!

– O, mladiću što blistaš razumom, poznavaoče pravednih pitanja čiju su prednost potvrdili svi mudraci, jer si objasnio i razumio stvari, a na divan način dospijevao do cilja odgovarajući na ono o čemu sam te pitao – reče Šimas – ja znam da ćeš me zapitati o nečemu, a da ćeš se pri objašnjavanju toga pridržavati ispravnijeg mišljenja i tačnijih riječi, jer te je Alah obdario znanjem kakvim nije obdario nijednog čovjeka. Reci mi, dakle, koje su te stvari o kojima hoćeš da me pitaš.

I dječak reče: – Reci mi od čega je tvorac (neka bi se uznosila njegova moć!) stvorio sve što postoji, kad prije toga nije bilo ničega, a na ovome svijetu se ne može vidjeti nijedna stvar koja ne bi bila stvorena od druge stvari. Tvorac može stvarati stvari ni iz čega, ali je njegova volja bila, kraj sve savršenosti njegove moći i njegove veličine, da stvari ne stvara na neki drugi način, već da ih stvara od neke druge stvari. – I vezir Šimas reče: – Što se tiče lončara koji izrađuje predmete od gline i nekih drugih zanatlija, oni mogu stvoriti neku stvar samo od neke druge stvari, jer su i sami stvoreni. Što se pak tiče tvorca koji je stvorio svijet s tako čudnom vještinom, razmišljaj i dalje o raznolikim stvorenjima, ako želiš saznati da li on može stvarati stvari ni iz čega, pa ćeš vidjeti znamenja i znakove koji odaju savršenstvo njegove moći i koji potvrđuju da on može stvarati stvari ni iz čega. Štaviše, on je stvorio elemente od čistoga nebića, jer su elementi koji sačinjavaju gradivo od kojeg su načinjene stvari bili čisto nebiće. Objasnio sam ti to stoga što hoću da više ne sumnjaš, a takvo objašnjenje naći ćeš i u znamenju noći i dana. Oni se pojavljuju jedno za drugim, a kad ode dan i dođe noć, dan se sakriva od nas, te ne znamo gdje je; kad zatim ode noć sa svojim mrakom i strahotom, dolazi dan, a mi ne znamo gdje je noć. Kad nad nama zasja sunce, mi ne znamo gdje se skriva njegova svjetlost, a kad zađe, ne znamo gdje je zašlo. U tome ima mnogo sličnosti s djelima našega tvorca, te to dovodi u zabunu njegova pronicava stvorenja.

I dječak reče veziru: – O, mudrače, ti si mi pružio mogućnost da saznam da je Alahova moć takva da se ne može poricati, ali reci mi kako on stvara svoja stvorenja. – Stvorenja su – odgovori mu Šimas – stvorena Alahovom riječju koja je postojala odvajkada, a on je njome stvorio sve stvari. – Da li je Alah – zapita dječak – zaželio da stvori stvari prije nego što su one postojale? – On ih je stvorio po svojoj volji – odgovori mu Šimas – svojom riječju. Da nije bilo njegova govora i najjasnije riječi, stvorenja ne bi postojala . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četrnaesta noć, ona reče:

914. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je dječak stavio Šimasu pitanja koja smo izložili i da mu je ovaj odgovorio na njih, a da mu je potom rekao: – O, sinko, nijedan čovjek ti neće reći ništa drugo, već ono što ti ja rekoh, osim ako ne promijeni mjesta onih riječi koje su sačuvane do danas u božanskim zakonima i ako ne ukloni istinu iz njihova smisla. A tako će biti ako kažeš da riječ ima neku snagu (neka me sačuva Alah od takvog vjerovanja!). Nasuprot tome, kad kažemo da je Alah stvorio stvorenja svojom riječju, naše riječi znače da je on jedinstven po svojoj bitnosti i svojim osobinama, a nikako ne znače da Alahova riječ ima neku moć. Ne, moć je Alahovo svojstvo, onako isto kao što su riječ i druge odlike savršenstva – Alahova svojstva, te ga mi ne možemo opisati bez riječi, a ne možemo opisati ni njegove riječi bez njega. Alah je stvorio sva svoja stvorenja svojom riječju, a bez riječi nije stvorio ništa. On je sve stvari stvorio svojom istinitom riječju, te smo mi svi stvoreni u istini. – Shvatio sam sve što si mi rekao o tvorcu i o veličini njegove riječi, i prihvatio sam to od tebe s razumijevanjem – reče dječak – ali sam čuo kako si rekao da je Alah sve stvorio svojom istinitom riječju, a da je ono što je istinito suprotno onome što je lažno. A kako se onda pojavilo ono što je lažno i kako se ono može pojaviti uporedo s onim što je istinito, tako da se čak i brka s onim što je istinito, te ih stvorenja ne mogu razlikovati, već je potrebno da im netko odvoji jedno od drugoga? Ako kažeš da je on zavolio ono što je istinito i da je svoja stvorenja stvorio u istini, a da mu je mrsko ono što je lažno, otkud se onda pomiješalo to što je mrsko tvorcu s onim što mu je drago, to jest s istinom? – Alah je – odgovori mu Šimas – stvorio čovjeka u istini, te čovjeku nije ni bilo potrebno kajanje dok ono što je lažno nije prodrlo u istinu u kojoj je čovjek stvoren, a to je bilo zbog moći koju je Alah dao čovjeku, to jest zbog njegove volje i njegove sklonosti koja je nazvana pohlepom. A kad je tako prodrlo u istinu ono što je lažno, ono se pomiješalo s njom zbog čovjekove volje, moći koja je svojstvena ljudima i pohlepe, a pohlepa je dio čovjeka koji zavisi od njegove volje, budući da je čovjek slab po svojoj prirodi. I Alah je stvorio kajanje za čovjeka, ne bi li ga tako odvratio od onoga što je lažno i ojačao u njemu ono što je istinito, a stvorio je i kaznu za nj, ako se i dalje bude pridržavao onoga što je lažno.

– Reci mi – reče dječak – zašto se pored istine pojavilo i ono što je lažno, pa se čak ono i pomiješalo s njom, i zašto je čovjek podložan kazni, te mu je potrebno kajanje? – A Šimas mu odgovori: – Kad je Alah stvorio čovjeka u istini, on ga je stvorio kao biće koje voli istinu, te za nj nije bilo kazne ni kajanja. I to je bilo tako dok Alah nije dao čovjeku dušu, a ona je jedno od savršenstava ljudske prirode, bez obzira na to što je ona tako stvorena da je sklona strastima. Iz toga je poniklo ono što je lažno, pa se ono pomiješalo s istinom u kojoj je čovjek stvoren kao biće koje voli istinu. I čovjek je dospio do te granice, pa je skrenuo s puta istine i postao neposlušan, a onaj koji

skreće s puta istine mora upasti u ono što je lažno. – Dakle, lažno je prodrlo u istinu samo zbog čovjekove neposlušnosti i nepokornosti? – zapita dječak, a Šimas mu odgovori: – Tako je, Alah voli čovjeka, pa ga je u svojoj prevelikoj ljubavi stvorio tako da mu je bog potreban, a to je sušta istina. Ali čovjek ponekad postaje slab zbog sklonosti svoje duše k strastima, te je sklon nepokoravanju, a onda prelazi na ono što je lažno zbog toga što nije poslušao svoga gospodara, pa tako zaslužuje kaznu, dok nagradu može dobiti kloneći se lažnoga, kajući se i vraćajući se ljubavi prema istini.

– Reci mi – reče dječak – u čemu se sastojala ta početna neposlušnost – tà svi ljudi smatraju da su Adamovi potomci, a Alah je stvorio Adama u istini. Zašto je čovjek navukao na sebe grijeh svojom neposlušnošću i zašto su se spojili njegova neposlušnost i njegovo kajanje kad mu je Alah već bio dao dušu, te je ispalo da su nagrada ili kazna proistekli iz njegovih djela? Mi vidimo da su neki ljudi stalno nepokorni i skloni onome što Alah ne voli, a da se oni ne slažu s onim što čini osnovu njihovih bića, to jest ljubavlju prema istini, te zaslužuju gnjev svoga gospoda. A vidimo i to da drugi ljudi stalno gledaju da umilostive svoga tvorca svojom pokornošću, te oni zaslužuju njegovo milosrđe i njegovu nagradu. Zbog čega je nastala ta razlika među ljudima?

I Šimas mu reče: – Na stvorenja se spustila ta neposlušnost najprije zbog Iblisa, kojeg je Alah stvorio kao najplemenitije biće među anđelima, ljudima i džinovima. I Iblis je stvoren u ljubavi, te nije znao ni za što drugo, a kad je postao neusporediv, obuzela ga je gordost, sujeta i oholost, pa se ponio i uzdigao iznad vjere i prestao se pokoravati vlasti svoga tvorca, a Alah ga je onda pretvorio u najniže stvorenje i udaljio od ljubavi. I tako je Iblis saznao da Alah ne voli neposlušnost, a vidio je Adamovu ljubav, njegovu privrženost istini i njegovo pokoravanje tvorcu, pa ga je obuzela zavist, te se počeo služiti lukavstvom, ne bi li nekako odvratio Adama od istine i od njega načinio svoga saučesnika u onome što je lažno. I Adam je zaslužio kaznu svojom sklonošću neposlušnosti, koju mu je njegov dušmanin prikazao u lijepim bojama, a i svojim pokoravanjem strastima, zbog kojih je pogazio zapovijed svoga tvorca i podlegao onome što je lažno. A kad je tvorac saznao da je čovjek slab i da se povodi za svojim dušmaninom, zapostavljajući istinu, on je u svojoj milosti stvorio za nj kajanje, ne bi li ga tako podigao iz močvare njegove sklonosti k neposlušnosti, a zatim ga naoružao kajanjem, kako bi mogao pokoriti svoga dušmanina Iblisa i njegovu vojsku i vratiti se istini u kojoj je stvoren. I Iblis je onda vidio da mu je Alah odredio rok, pa je brže-bolje zaratio s čovjekom, služeći se raznim lukavstvima, jer je želio da ga liši Alahove naklonosti i da od njega načini svoga saučesnika u Alahovu gnjevu koji je sam izazvao sa svojom vojskom. I zato je Alah stvorio u čovjeku mogućnost da se pokaje, a zapovjedio mu da se pridržava istine i da stalno živi u njoj, zabranivši mu da bude neposlušan i nepokoran i ulivši mu u glavu misao da na zemlji ima dušmanina koji stalno ratuje s njim i ne ostavlja ga ni danju ni noću, pa stoga čovjek zaslužuje nagradu kad se pridržava istine i kad živi u ljubavi u kojoj je stvoren, a zaslužuje kaznu kad u njemu prevlada duša koja ga navodi na strasti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto petnaesta noć, ona reče:

915. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je dječak stavio Šimasu pitanja koja smo spomenuli i da mu je ovaj odgovorio na njih, a da je onda rekao: – Reci mi kakva je to sila koja pruža mogućnost stvorenjima da se ne pokoravaju svome tvorcu, kad on boravi u najvećoj veličini, kao što si mi rekao, kad ga ništa ne može pokoriti i kad se ništa ne zbiva bez njegove volje. Zar ne misliš da on može odvratiti svoja stvorenja od takve neposlušnosti i od njih zauvijek stvoriti pristalice ljubavi? – Veliki Alah je pravedan, pravičan i blag prema onima koji ga vole – odgovori mu Šimas – i on im je jasno pokazao put koji vodi k dobru, davši im sposobnost i moć da čine ono što hoće i što je dobro, a ako ne čine ono što je u skladu s tim, oni srljaju u propast i neposlušnost. – Ako im je sam tvorac dao tu mogućnost i ako oni stoga mogu činiti što hoće, zašto onda Alah nije stao između njih i onoga što je lažno, a što oni hoće, kako bi ih opet vratio istini? – zapita dječak, a Šimas mu odgovori: – To biva zbog njegova velikog milosrđa i njegove neobične mudrosti, jer se on smilovao Adamu zbog njegova kajanja i oprostio mu kad ga je minuo gnjev, isto onako kao što je ranije bio gnjevan na Iblisa, kome se nije smilovao. – To je cijela istina – reče dječak – jer Alah svakome uzvraća prema njegovim djelima, a nema drugoga tvorca osim Alaha, u čijoj je ruci vlast nad svakom stvari.

– Da li je Alah stvorio ono što voli i što ne voli, ili je stvorio samo ono što voli, i ništa drugo? – zapita dječak potom, a Šimas reče: – On je stvorio sve stvari, ali mu godi samo ono što voli.

– Koje su te dvije vrste stvari od kojih jedne gode Alahu, te njima zaslužuje nagradu onaj koji ih čini, dok druge ljute Alaha, te on kažnjava one koji ih čine? – zapita dječak, a Šimas mu reče: – Objasni mi pitanje o dvjema stvarima, ali učini to tako da te mogu razumjeti – onda ću ti reći i to. – To su dobro i zlo – odgovori dječak – koje je Alah unio u tijelo i dušu. – O, razumni dječače – izusti Šimas – ja mislim da znaš da dobro i zlo potječu iz djela koja čine tijelo i dušu. I dobro je nazvano dobrim zato što je u njemu Alahov blagoslov, a zlo je nazvano zlom zato što ono izaziva Alahov gnjev. Treba da znaš za Alaha i da mu ugađaš čineći ono što je dobro, jer nam je on to naredio, a zabranio nam je da činimo ono što je zlo. – I dječak reče: – Mislim da te dvije stvari – to jest dobro i zlo – čine pet poznatih čula u čovjekovu tijelu, to jest: mjesto gdje se nalazi čulo ukusa, iz kojeg potječe riječ, i čulo sluha, čulo vida, čulo mirisa i čulo opipa. Htio bih da mi kažeš jesu li ta čula stvorena za dobro ili za zlo. – Prihvati, o, čovječe – reče mu Šimas – objašnjenje onoga o čemu si me pitao, jer je to jasan dokaz; dobro ga utuvi u pamet i neka ono prožme tvoje srce. Stvar je u tome što je istiniti bog stvorio čovjeka u istini i ulio mu ljubav prema sebi, a da nema nijednoga stvorenja koje je on stvorio na neki drugi način, već ih je sva stvorio u svojoj višnjoj moći koja se iskazuje u svakom događaju, te mu se ne može pripisivati ništa drugo osim pravednog

suđenja, pravičnosti i dobročinstva. Bog je stvorio čovjeka da ga voli, zadahnuvši ga dušom koja je sklona strastima, a dao mu je i volju i od tih pet čula načinio ono od čega zavisi njegovo blaženstvo ili njegovo mučenje u paklenom ognju. – A kako to? – zapita dječak, a Šimas mu reče: – Bog je stvorio jezik za govor, ruke za rad, noge za hodanje, vid za gledanje, a uši za slušanje. Svim tim čulima on je dao po jednu sposobnost i podstakao ih na rad i kretanje, naredivši svakome da čini samo ono što može biti ugodno Alahu. A u govoru njemu godi istina i suzdržavanje od onoga što je njoj suprotno, to jest od laži, dok mu čulo vida ugađa time što skreće pogled na ono što on voli i što se suzdržava od onoga što je tome suprotno, to jest od skretanja pogleda na strasti. Čulo sluha ugađa Alahu kad osluškuje ono što je istinito i što se nalazi, na primjer, u propovijedima i Alahovim knjigama, suzdržavajući se pri tom od onoga što je suprotno tome, to jest od slušanja onoga što izaziva Alahov gnjev. Ruke mu ugađaju kad se ne suzdržavaju od onoga što im je dodijelio Alah, već kad to troše onako kako Alah voli i kad se suzdržavaju od onoga što je suprotno tome, to jest od škrtosti i trošenja onoga što im je dodijelio Alah na grešne stvari. A noge ugađaju Alahu kad jure k onome što im može donijeti dobra, kao što je, na primjer, stremljenje k učenju, i kad se suzdržavaju od onoga što je suprotno tome, to jest kad ne idu nekim drugim putem, već onim koji im je pokazao Alah. Što se pak tiče ostalih strasti koje pokazuje čovjek, one potječu iz tijela i po zapovijedi koju im izdaje duša, a zatim ću ti reći da strast koja potječe iz tijela može biti dvojaka: strast za razmnožavanjem i strast za dobrim jelom. I strast za razmnožavanjem može biti ugodna Alahu samo onda kad je dopuštena, a može izazvati njegov gnjev kad je zabranjena. Što se pak tiče strasti za jelom i pićem, Alahu godi kad se svatko koristi samo onim što mu je Alah dopustio, pa bilo toga malo ili mnogo, i kad odaje hvalu i zahvalnost Alahu za to, dok čovjek ljuti Alaha kad uzima ono na što nema prava. I lažni su svi propisi o tome. Ti znaš da je Alah stvorio sve stvari, a da mu godi samo ono što je dobro: on je svakome udu našega tijela naredio da čini ono što mu je stavljeno u zadatak, jer je on mudar bog koji sve zna.

– Reci mi – reče dječak – da li je Alah unaprijed znao da će Adam naći načina da okusi voće s drveta, iako ga je Alah sprečavao da to učini, a da će se s njim dogoditi ono što će se dogoditi i da će zbog toga postati nepokoran i neposlušan? – Jeste, o, mudrače – odgovori mu Šimas – veliki Alah je unaprijed znao to, prije no što je i stvorio Adama, a to se može objasniti i dokazati time što ga je on prije opomenuo, rekavši mu da će biti neposlušnik ako okusi voće s tog drveta, a sve je to Alah učinio u svojoj pravednosti i pravičnosti, kako Adam ne bi mogao navesti nijedan razlog u svoju obranu pred svojim gospodom. A kad je Adam bacio sebe sama u provaliju i neobazrivost i kad je tako zaslužio još veću pokudu i osudu, to je prešlo i na njegove potomke poslije njegove smrti, te je veliki Alah poslao na zemlju svoje proroke i poslanike i dao im knjige, a oni su nas uputili u zakone i objasnili nam pouke i propise koji se nalaze u njima, izloživši nam ih potanko, osvijetlivši nam put koji vodi k dobru i objasnivši nam što treba da činimo, i od čega da se suzdr-

žavamo. Nama je dana volja, pa će postići svoj cilj i dobiti nagradu svaki onaj koji postupa onako kako propisuju ta pravila, a udaljit će se od svoga cilja i pretrpjet će štetu na ovom i onom svijetu svaki onaj koji krši ta pravila i koji se ne pridržava zapovijedi u svojim postupcima. Ti znaš da je u Alahovoj ruci vlast nad svakom stvari i da je on stvorio strasti u nama po svojoj želji i volji, naredivši nam da ih iskazujemo samo onako kako nam on dopušta, kako bi nam one mogle donijeti dobra, a kad ih iskazujemo u onome što je zabranjeno, one su zlo za nas. I od velikog Alaha potječe svako dobro koje dobivamo, a zlo koje nas snalazi potječe od nas samih, stvorenih ljudi – ne od tvorca, jer se Alah uzdigao na veliku visinu iznad toga . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šesnaesta noć, ona reče:

916. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je dječak, sin cara Džilijada, stavio ta pitanja veziru Šimasu, a da mu je ovaj odgovorio na njih. I onda dječak reče: – Shvatio sam ono što si mi rekao o velikom Alahu i njegovim stvorenjima. Reci mi sad nešto o onome čemu se čudim i što mi zbunjuje um: čudim se potomcima Adamovih sinova i njihovu zapostavljanju potonjeg života, za koji oni i ne haju, već vole život na ovome svijetu. A oni znaju da će napustiti ovaj svijet i da će otići poniženi iz njega.

– Jest – odgovori mu Šimas. – Ti vidiš kako je život na ovome svijetu promjenljiv i kako vara one koji njime žive, a to dokazuje da sreća nije vječna za sretnika, kao što ni nesreća nije vječna za nesretnika. Onaj koji živi na ovome svijetu ne može se ničim osigurati od njegove promjenljivosti, pa to ne može učiniti čak ni onda kad gospodari i blaguje na njemu – okolnosti u kojima živi neminovno će se promijeniti, a vrijeme prijelaza će brzo doći, te čovjek ne treba da ima povjerenja u život na ovome svijetu, jer od njegova lažnoga sjaja ne može imati nikakve koristi. A kad znamo to, mi znamo da je za čovjeka najgore kad se zavarava sa životom na ovome svijetu i kad zaboravlja da postoji i potonji život, jer svojim blagostanjem ne može nikad izravnati svoje strahovanje, tegobe i užase koji ga čekaju po njegovu odlasku s ovoga svijeta. Mi znamo da bi se rob, kad bi samo znao što će ga snaći kad mu bude došao smrtni čas i kad se bude rastajao s uživanjima i blagostanjem kojima je bio okružen, odrekao života na ovome svijetu i svega što je na njemu, a uvjereni smo da je potonji život za nas bolji i korisniji.

I dječak reče: – O, mudrače, zahvaljujući tvojoj sjajnoj svjetiljci, razišao se mrak koji mi je obavijao srce, a ti si me uputio onom stazom kojom si i sam išao težeći za istinom, davši mi u ruke buktinju koja će mi osvjetljavati put.

I onda ustade jedan od prisutnih mudraca, pa reče: – Kad nastane proljetno doba, i zec i slon moraju potražiti pašnjak. Slušajući vaša pitanja i vaša tumačenja, ja sam čuo za neke stvari za koje, mislim, nikada nisam ništa čuo, pa me to navodi da vas i ja zapitam o koječemu. Recite mi, dakle, koji je najbolji dar na ovome svijetu. – Tjelesno zdravlje, imovina do koje je čovjek do-

šao na dopušten način i pravedan sin – odgovori dječak, a mudrac mu reče: – Recite mi što je malo, a što veliko. – Veliko je ono – odgovori mu dječak – čemu se pokorava ono što je manje od njega, a malo je ono što se pokorava većem od sebe. – Recite mi – reče mudrac – koje su četiri stvari istovjetne u svih stvorenja. – Sva stvorenja su istovjetna u jelu i piću, u ugodnom snu, u strasnoj ljubavi prema ženama i u samrtnim mukama – reče dječak, a mudrac ga zapita: – Koje tri stvari nitko ne može lišiti onoga što je ružno u njima? – To su glupost, pogana narav i laž – odgovori dječak, a mudrac ga zapita: – A koja je laž najbolja, iako je svaka laž ružna. – To je ona laž, kojom lažljivac otklanja od sebe ono što je štetno i od koje može imati koristi – odgovori dječak, a mudrac ga zapita: – Koja je istina ružna, iako je svaka istina divna? – Kad se čovjek zanosi onim čega nema i kad je zadovoljan sobom – odgovori dječak, a mudrac ga zapita: – Koji je čovjek najgluplji? – Onaj koji ne misli ni o čemu, već samo o onome što će strpati u svoju utrobu – odgovori dječak, a Šimas reče: – O, care, ti si naš car, ali mi hoćemo da odrediš svoga sina za našega cara poslije svoje smrti, a mi ćemo biti njegove sluge i njegovi podanici.

I car poče sklanjati prisutne mudrace i ljude da zapamte ono što su čuli od carevića, pa da svoje postupke usklade s onim što je on rekao, a zapovjedi im da izvršavaju naređenja njegova sina, koga je odredio za svoga nasljednika, kako bi on mogao prihvatiti vlast iz ruku svoga oca. I car zatraži od svih stanovnika u svome carstvu – od mudraca i vitezova, od uglednih staraca, djece i ostalih – da mu se zavjetuju da se zbog njega neće gložiti i da neće kršiti njegova naređenja.

I carević napuni sedamnaest godina, a onda se car tako teško razbolje da bijaše na rubu groba. I car vidje da mu je došla smrt, te reče svojim ljudima: – Pozovite one koji su mi bliski, a pozovite i moga sina i okupite oko mene sve stanovnike moga carstva, ali gledajte da nijedan ne izostane. – I ljudi iziđoše iz careve odaje, pa pozvaše sve one koji bjehu bliski caru, a glasno objaviše carev poziv i ljudima koji su živjeli daleko, te svi oni dođoše i uđoše u carevu odaju, a onda zapitaše cara: – O, care, kako si i čemu se nadaš od te svoje boljke? – Moja je boljka takva – odgovori im car – da ću od nje preminuti. Probila me strijela, jer mi je tako sudio veliki Alah, a ovaj dan je posljednji dan moga života na ovome svijetu i prvi dan moga potonjeg života. – Hodi amo – reče car svome sinu, te mu dječak priđe, plačući tako groznim plačem da zamalo nije smočio svu carevu postelju, a onda se caru zavrtješe suze u očima, pa zaplakaše i svi prisutni ljudi. – Nemoj plakati, o, sine moj – reče car svome sinu – ja nisam prvi čovjek kome se dogodilo ono što mu je suđeno; to snalazi sve one koje je stvorio Alah. Boj se Alaha i čini ono što je dobro, kako bi te tvoja dobra djela pretekla tamo kamo idu sva stvorenja. Ne povodi se za strastima, a neka ti duša bude zaokupljena spominjanjem Alahova imena i kad stojiš, i kad sjediš, i kad si budan, i kad spavaš, i neka ti istina bude uvijek pred očima – to su posljednje riječi koje ti upućujem, i to je sve . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamnaesta noć, ona reče:

917. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Džilijad poučio svoga sina i da ga je odredio za svoga nasljednika u carstvu, a da je dječak onda rekao ocu: – Ti znaš, o, tatko, da sam te uvijek slušao, da sam se pridržavao tvojih pouka, da sam izvršavao tvoja naređenja i da sam gledao da zadobijem tvoju naklonost. Ti si bio divan otac za mene, pa kako onda da prekoračim granice onoga što je tebi u volji? Ti si me lijepo odgajao, a sad me ostavljaš i ja te ne mogu vratiti; dok god se budem sjećao tvoje pouke, ja ću biti sretan, a pripast će mi najveći udio u životu. – I onda mu car reče (a on bijaše zaronio u najveće samrtne muke): – O, sinko, pridržavaj se ovih deset svojstava, pa će Alah dati da imaš koristi od njih u svom potonjem životu: kad se budeš razgnjevio, obuzdaj svoj gnjev; kad budeš što podnosio, trpi; kad govoriš, govori istinu; kad što obećaš, ispuni svoje obećanje; kad sudiš, budi pravedan; kad budeš dobio vlast, opraštaj; iskazuj poštovanje svojim vojskovođama; voli svoje dušmane i obasipaj ih dobročinstvima, a gledaj da im ne pričiniš neku štetu. Pridržavaj se i ovih drugih deset svojstava, pa će Alah dati da imaš koristi od njih dok živiš među stanovnicima svoga carstva: kad što dijeliš, budi pravičan; kad s pravom kažnjavaš, ne čini to iz pakosti; kad zaključiš neki ugovor, pridržavaj ga se; prihvaćaj taj dobar savjet, okani se uporstva i primoravaj svoje podanike da čuvaju običaje i uredbe koji zaslužuju pohvalu. Budi pravedan sudac za sve ljude, kako bi te voljeli i veliki i mali i kako bi te se bojao siledžija i štetočina.

A zatim car reče mudracima i emirima koji bijahu oko njega u času kad je odredio svoga sina za svoga nasljednika u carstvu: – Pazite da se ne oglušite o naređenje svoga cara i da ne odreknete poslušnost svome starješini, jer će zbog toga propasti vaša zemlja, raspast će se vaša zajednica, nastradat će vaše tijelo i propast će vaša imovina, a onda će se vaši dušmani radovati vašem zlu. Vi znate kakav ste mi zavjet dali, pa dajte takav isti zavjet i ovome dječaku, a s njim zaključite onakav isti savez kakav sam ja bio zaključio s vama. Slušajte ga i pokoravajte mu se kad vam što naredi, jer ćete od toga sami imati koristi, a držite se onoga čega ste se držali sa mnom – vaši će posli napredovati, a vi ćete živjeti u svakom dobru. Evo vašeg cara i dobrotvora. To je sve.

A poslije toga cara spopadoše još veće samrtne muke, a jezik ga poče izdavati. I on pritisnu svoga sina na svoje grudi, pa ga poljubi i zahvali se Alahu, a zatim umrije i duša mu se uznese na nebo. I cara počeše oplakivati svi njegovi podanici i stanovnici njegova carstva, a zatim ga umotaše u pokrov i sahraniše s poštovanjem i slavom, pa se vratiše s mladićem, kome obukoše carsko odijelo, metnuvši mu na glavu vijenac njegova oca, a natakoše mu na prst carski prsten i posadiše ga na carsko prijestolje.

I dječak je išao s njima onim putem kojim bijaše išao njegov otac, a bio je blag i pravičan prema njima i činio im dobra neko vrijeme, pa mu se pred

(STRANA 337 — 917. NOĆ)

I tako mladić nakupi više žena nego što ih je imao Sulejman-ibn-Daud, car Izraelovih sinova, pa je svakoga dana odvodio nasamo po nekoliko njih i ostajao s njima po mjesec dana.

očima ukazao zemaljski život. I strasti toga života bijahu primamljive za nj, te im se on poda, pa tako osjeti njegove slasti i poče tražiti utjehu u njima, a zaboravi zakletve koje bijaše dao svome ocu, i prestade se pokoravati svome roditelju, i zanemari svoje carstvo. I tako on pođe putem koji ga je vodio u propast, a njegova ljubav prema ženama bijaše tako velika da nije mogao što čuti o nekoj divnoj ženi a da odmah ne pošalje svoje ljude po nju i da se ne oženi njome. I tako mladić nakupi više žena nego što ih je imao Sulejman-ibn-Daud, car Izraelovih sinova, pa je svakoga dana odvodio nasamo po nekoliko njih i ostajao s njima po mjesec dana, ne izlazeći za to vrijeme iz svoje odaje, ne raspitujući se o svome carstvu i o svojoj vlasti i ne razmatrajući uvrede koje su nanošene njegovim podanicima, a kad bi mu tko pisao o čemu, on mu ne bi odgovorio. I ljudi vidješe i primijetiše da je car odlučio da ne haje za njihove poslove, da se nimalo ne brine za poslove svoje uprave i svojih podanika, te bijahu uvjereni da će ih uskoro snaći neka nevolja. I njima bijaše teško pri duši zbog toga, te se obratiše jedni drugima, jednako koreći sebe same, a onda jedni rekoše drugima: – Hajdemo Šimasu, njegovom najvećem veziru, da mu kažemo što je s nama i da ga obavijestimo o onome što čini taj car, ne bi li ga on poučio, jer će nas inače snaći neka nevolja. Doista, toga je cara zanio zemaljski život svojim nasladama i sputao ga svojim vezama.

I ljudi poustajaše, pa odoše Šimasu i rekoše mu: – O, učeni mudrače, toga cara je zanio zemaljski život svojim nasladama i sputao svojim vezama, te se poveo za onim što je lažno, a svojim postupcima unosi pokvarenost u naše carstvo. A kad se kvari carstvo, kvari se i cio narod, te svi mi srljamo u propast. I mi zbog toga boravimo ovdje već mjesec dana, a ima mnogo dana kako ga nismo vidjeli, kako nije poslao nikakvo naređenje ni nama, ni veziru, niti kome drugom, a ne možemo mu javiti što nam je potrebno, jer on ne razmatra presude niti se stara o kojem svom podaniku, jer ne haje za njih. Došli smo da ti kažemo istinu o svemu tome, jer si ti najstariji i savršeniji od svih nas, te ne treba da snađe nevolja onu zemlju u kojoj ti boraviš, jer ti imaš više prava od svih nas da utječeš na cara da se popravi. Otiđi mu, pa razgovaraj s njim – možda će se vratiti Alahu kad bude saslušao tvoje riječi.

I Šimas ustade i pođe, pa se u dvoru sretne s onim do koga je mogao doprijeti, a onda reče: – O, izvrsni mladiću, molim te da zamoliš cara da me pusti u svoju odaju, jer hoću da vidim njegovo lice zbog jedne stvari, da mu kažem što je to i da saslušam njegov odgovor. – Ali mu mladić odgovori: – Alaha mi, o, gospodaru, ima već mjesec dana kako car nikoga ne pušta u svoju odaju, pa nije puštao ni mene, te mu za sve to vrijeme nisam vidio lica. Ali ću ti ja pokazati čovjeka koji ga može zamoliti da te pusti u svoju odaju. Uhvati toga i toga slugu – on stoji kraj careva uzglavlja i nosi caru jelo iz kuhinje – pa kad on bude pošao u kuhinju po jelo, zamoli ga da ti učini ono što si namislio, a on će to učiniti onako kako želiš. – I Šimas se uputi kuhinjskim vratima, pa tamo sjedne da malo pričeka slugu, a uto ovaj naiđe i htjede ući u kuhinju. I Šimas zapodjene razgovor s tim slugom, rekavši mu: – O, sinko, ja želim porazgovarati s carem i saopćiti mu ono što ga se tiče. Kad on bude

ručao i osjetio da mu je ugodno u duši, porazgovaraj s njim o meni i zatraži od njega odobrenje da uđem u njegovu odaju, kako bih mogao porazgovarati s njim o onome što treba da čuje. – I sluga odgovori Šimasu: – Slušam i pokoravam se! – pa uze jelo iz kuhinje i odnese ga caru. I car pojede jelo i osjeti da mu je ugodno u duši, a onda mu sluga reče: – Šimas stoji pred vratima i hoće da ga pustiš u tvoju odaju, kako bi te mogao obavijestiti o stvarima koje te se tiču. – I car se poplaši i uznemiri zbog toga, te naredi slugama da uvedu Šimasa u njegovu odaju...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamnaesta noć, ona reče:

918. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car zapovjedio svome sluzi da uvede Šimasa u odaju i da je ovaj pozvao Šimasa da uđe u nju, a da je onda Šimas ušao u carevu odaju i ničice pao pred Alahom, poljubivši caru ruke i poželjevši mu svaku sreću. I car zapita Šimasa: – Što te je zadesilo, o, Šimase, te si zatražio da uđeš u moju odaju? – Već odavna nisam vidio lica svoga cara i gospodara – odgovori mu Šimas – pa sam te se bio veoma zaželio, a sad sam, eto, ugledao tvoje lice i došao ovamo da ti izložim ono što sam ti htio reći, o, care, koga Alah obasipa svojom milošću.

– Reci mi ono što si naumio da mi kažeš – izusti car, a Šimas mu reče: – Znaj, o, care, da ti je veliki Alah, bez obzira na tvoju mladost, dao takvo znanje i takvu mudrost kakve nije dao nijednome caru prije tebe, a povrh toga ti je dao i carsku vlast, pa mu je milo kad ne napuštaš ono čime te je obdario i kad ne prelaziš na nešto drugo zbog svoje neposlušnosti; nemoj zapodijevati kavgu s njim služeći se blagom svojih vrlina – treba da se pridržavaš njegovih zapovijedi i da se pokoravaš njegovim naređenjima. Ja vidim da si za ovo malo dana zaboravio svoga oca i njegove zapovijedi, da si prekršio njegov zavjet i zanemario njegove opomene i riječi, da ne cijeniš njegovu pravičnost i zakone, da se ne sjećaš milosti kojom te obasipa Alah i da mu se ne zahvaljuješ za njih. – Kako to i što je uzrok tome – zapita car, a Šimas mu reče: – Tome je uzrok to što si se prestao starati o poslovima u svome carstvu i o poslovima svojih podanika, a to ti je Alah stavio u dužnost. Tvoja duša se povela za onim ništavnim strastima ovoga svijeta i prikazala ti ih u ljepšim bojama, a rečeno je: ono što je od koristi za carstvo, vjeru i podanike – to car treba da čuva. Ja mislim da moraš dobro porazmisliti o onome što će proisteći iz onoga što činiš, a onda ćeš ugledati jasan put koji te može voditi k spasenju. Kloni se ništavne prolazne naslade koja vodi u močvaru propasti, jer će te inače snaći ono što je snašlo ribara.

– A kako je to bilo? – zapita car, a Šimas reče:

– Doprlo mi je do ušiju da je jedan ribar pošao na rijeku da lovi ribu, kao što je obično činio, a kad je došao do rijeke i već bio na mostu, ugledao je jednu veliku ribu, te je rekao u sebi: – Sad ne moram ostati ovdje, već ću poći tamo kuda je pošla i ta riba, pa ću je tako uhvatiti, a potom neću mo-

rati loviti nekoliko dana. – I ribar se svuče, pa uđe u vodu i zapliva za ribom, a voda ga prihvati i ponese, pa ga je nosila sve dotle dok nije uhvatio i uzeo tu ribu. I ribar se onda obazre oko sebe, pa vidje da je daleko od obale, a vidje i što je voda učinila s njim, ali ne ostavi ribe, niti se vrati na obalu, već uhvati svoj plijen objema rukama, izlažući se opasnosti, pa se pusti da ga voda nosi. I voda ga je nosila sve dotle dok ga nije bacila u jedan vrtlog iz kog se nije izvukao nitko od onih koji su ranije upadali u nj. I onda ribar poče vikati: – Spasavajte utopljenika! – a neki čuvari dođoše do obale, pa mu rekoše: – Šta te je snašlo i zašto si srljao u tako veliku opasnost? – Skrenuo sam s pravoga puta koji je vodio k spasenju, a predao sam se strastima i svojoj propasti – odgovori im ribar. – I ljudi mu rekoše: – O, takav i takav, pa kako si to napustio put spasenja i upropastio sebe? Ti odavno znaš da se nije spasio nijedan od onih koji su pali ovdje, pa što je smetalo da baciš to što ti je u rukama i da se spasiš – tako bi spasio svoju dušu i ne bi srljao u propast od koje se ne možeš spasiti. A sad te nitko od nas neće spasavati od propasti. – I ribar izgubi nadu da će ostati živ, te baci ono što je imao u rukama i na što ga bješe navela duša, a zatim umre najgorom smrću.

I ja sam ti ispričao tu priču, o, care, samo zato što želim da se okaniš ništavnih stvari koje odvraćaju tvoju pažnju od onoga što je korisno za tebe, pa da razmisliš o onome što si dužan činiti kao vladar svojih podanika i car koji održava red u svome carstvu, kako nitko ne bi vidio da imaš mana.

– A što mi naređuješ da činim? – zapita car, a Šimas reče: – Kad sutra svane dan i kad ustaneš zdrav i sretan, pusti ljude da ulaze u tvoju odaju, pa razmatraj njihove slučajeve. Zamoli ih da ti oproste, a obećaj im da ćeš ubuduće činiti samo ono što je dobro.

– O, Šimase – reče car – tačno je to što si mi rekao, te ću sutra učiniti ono što si mi posavjetovao, ako ushtije veliki Alah.

I Šimas iziđe iz careve odaje, pa obavijesti ljude o svemu onome što mu car bijaše rekao, a kad nastade jutro, car napusti svoju usamljenost, pa pusti ljude da ulaze u njegovu odaju. I car ih zamoli da mu oproste, a obeća im da će činiti samo ono što im je ugodno, te svi odoše zadovoljni iz dvora, a potom se uputiše svojim kućama.

A onda u carevu odaju uđe žena koju je car najviše volio i poštovao, pa vidje da se on nešto promijenio u licu i da je zamišljen poslije onoga što mu je rekao najstariji vezir, te mu reče: – Zašto ti je duša tako uznemirena, o, care? Da se ne žališ na što? – Ne – odgovori joj car – ali su me uživanja u koja sam zaronio odvratila od mojih poslova. Zašto sam tako nemarljiv prema sebi samom i prema svojim podanicima? Budem li i dalje tako činio, ispustit ću vlast iz svojih ruku. – I žena mu ovako odgovori: – Ja vidim, o, care, da ti ne znaš tko su tvoji namjesnici i veziri. Oni samo hoće da ti dodijaju i da ti ne dopuste da osjetiš sve naslade koje ti pruža vlast, da blaguješ i da živiš na miru. Naprotiv, oni hoće da ti život prolazi u otklanjanju njihovih tegoba, ne bi li ti tako

cio život prošao u mukama i zamaranju, a onda bi bio sličan čovjeku koji se ubio radi drugoga, ili mladiću i kradljivcima.

– A kako je to bilo? – zapita car svoju ženu, a ona mu reče:

– Vele da je sedam kradljivaca pošlo u krađu, po svom običaju. I oni su prolazili pored jednog voćnjaka u kojem bijaše i mladih oraha, te uđoše u taj voćnjak, ali vidješe pred sobom jednoga dječaka. I kradljivci rekoše dječaku: – O, mladiću, da li želiš da uđeš s nama u ovaj voćnjak, pa da se popneš na drvo i najedeš oraha do mile volje, a da i nama baciš koji? – I mladić pristade na to i uđe s njima u voćnjak...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto devetnaesta noć, ona reče:

919. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić pristao na prijedlog tih kradljivaca i da je ušao s njima u voćnjak, a da su onda kradljivci rekli jedan drugome: – Vidite tko je najmlađi i najlakši među nama, pa njega popnite na drvo. – Nitko nije sitniji od ovoga mladića – rekoše kradljivci, pa ga popeše na drvo, rekavši mu: – Nemoj ništa uzeti s tog drveta, jer se možeš zlo provesti ako te netko vidi da to činiš. – Pa što onda da radim? – zapita mladić kradljivce, a oni mu rekoše: – Sjedni nasred drveta, pa tresi svaku granu što jače možeš, ne bi li tako opali orasi s drveta, a mi ćemo ih pokupiti, pa kad otreseš sve orahe s drveta, siđi s njega i uzmi svoj dio prikupljenih oraha. – I mladić se popne na drvo, pa počne tresti grane koje je vidio, te su orasi padali s njih, a kradljivci su ih skupljali. A dok se to zbivalo, kradljivci odjednom vidješe da vlasnik voćnjaka stoji pored njih i gleda ih što rade. – Što vam je smetalo ovo drvo? – zapita on, a kradljivci mu rekoše: – Ništa nismo uzeli s njega, već smo prolazili pored voćnjaka i vidjeli na drvetu onoga mladića, pa smo ga zamolili da nam dâ koji orah, misleći da je drvo njegovo. I on je zatresao neke grane, te su orasi pali s njih, a to nije naša krivica. – A što ti veliš na to? – zapita vlasnik voćnjaka mladića, a ovaj mu odgovori: – Ti ljudi lažu, a ja ću ti reći istinu. Svi smo došli amo zajedno, pa su mi oni zapovjedili da se popnem na drvo i da tresem grane, kako bi orasi padali s njih, a ja sam izvršio njihovo naređenje. – Navukao si sebi na vrat veliku nevolju – reče vlasnik drveta mladiću – a da li si imao kakve koristi od toga i da li si pojeo koji orah? – Ništa nisam pojeo – reče mladić, a vlasnik drveta izusti: – Sad vidim da si glup i nerazuman. Gledao si da upropastiš svoju dušu radi tuđe koristi. Ja vam ništa ne mogu učiniti – reče potom vlasnik kradljivcima – idite svojim putem – pa dohvati dječaka i kazni ga.

Takvi su i tvoji veziri i velikaši tvoga carstva: oni hoće da te upropaste radi svoje koristi i da učine s tobom ono isto što su kradljivci učinili s mladićem.

– Rekla si mi istinu – reče car – a i tvoja priča je istinita. Ja više neću izlaziti iz svoje odaje, a neću se odreći ni svojih uživanja.

I car provede sa svojom ženom cijelu narednu noć do svanuća, živeći najugodnijim životom, a kad nastade jutro, vezir ustade, pa okupi velikaše carske uprave i podanike koji bjehu došli, a zatim svi oni dođoše do carevih vrata, radosni i zadovoljni. Ali im nitko ne otvori vrata, a car ne iziđe da ih dočeka, niti im dopusti da uđu u njegovu odaju. I ljudi izgubiše nadu da će vidjeti cara, te rekoše Šimasu: – O, zaslužni vezire i savršeni mudrače, zar ne vidiš što je s tim maloljetnim i maloumnim djetetom, koje je svojim grijesima dodalo još i laž? Vidiš, on je pogazio obećanje koje ti je zadao, jer ga nije ispunio, a taj grijeh treba da dodaš ostalim njegovim grijesima. Nadamo se da ćeš i po drugi put otići u njegovu odaju i vidjeti zašto nije htio izići iz nje. Kako on ima loših osobina, mi ga i ne osuđujemo zbog toga, jer je već oguglao. – I Šimas ode caru i uđe u njegovu odaju, a onda mu reče: – Mir neka ti je, o, care! Zašto si se predao ništavnoj nasladi i zašto si zanemario veliko djelo o kojem treba da se staraš, te si sad nalik na čovjeka koga je njegova deva othranila svojim mlijekom? A mlijeko te deve bilo je tako divno da je on zaboravljao pričvrstiti njenu uzdu. I jednom je on počeo sisati mlijeko iz devine sise, ne hajući za uzdu a deva je osjetila da joj je uzda olabavljena, pa se otrgla i odjurila u pustinju. I tako je taj čovjek ostao i bez mlijeka i bez deve, a šteta koju je podnio bila je veća od koristi koju je imao. Porazmisli, o, care, o onome što je korisno i za tebe i za tvoje podanike. Čovjeku ne priliči da stalno sjedi pored kuhinje zato što mu je potrebno jelo, a ne treba ni da često sjedi sa ženama zato što im je naklonjen, jer čovjek traži u jelu ono čime može utažiti glad, a u piću ono čime može utažiti žeđ, pa je razumnom čovjeku dovoljno da u dvadeset i četiri sata svakoga dana provede u ženskome društvu po dva sata, dok preostalo vrijeme treba da posveti poslovima od kojih će imati koristi i on i njegovi podanici. Neka se ne zadržava dugo sa ženama i neka ne ostaje s njima nasamo više od dva sata, a ako se duže zadržava s njima, to će mu nauditi i umu i tijelu, jer žene ne pozivaju čovjeka na ono što je dobro i ne pokazuju mu put koji vodi dobru. Čovjek ne treba da sluša žene ili da čini ono što one čine, jer mi je doprlo do ušiju da su mnogi ljudi propali zbog svojih žena, a jedan je propao zato što je stalno boravio sa svojom ženom i što je učinio ono što mu je ona zapovjedila.

– A kako je to bilo? – zapita car, a Šimas reče:

– Vele da je jedan čovjek imao ženu koju je volio, a uz to ju je i poštovao, te ju je slušao u svemu i radio onako kako je ona mislila. A taj čovjek je imao voćnjak koji je nešto ranije bio zasadio svojom rukom, pa je odlazio u nj svakoga dana da ga njeguje i zalijeva. I jednoga dana među danima žena zapita čovjeka: – Što si posadio u svome voćnjaku? – a on joj odgovori: – Sve što voliš i hoćeš, a sad njegujem i zalijevam ono što sam zasadio. – Hoćeš li me povesti i prošetati sa mnom po voćnjaku, kako bih ga mogla vidjeti i uputiti

bogu pravednu molitvu mjesto tebe, jer bog prihvaća moje molitve – reče žena mužu, a on joj kaza: – Dobro, pričekaj do sutra, a onda ću te povesti. – I sutradan ujutro čovjek povede ženu i ode s njom u voćnjak, a baš onda ih ugledaše dva mladića, pa jedan od njih reče drugome: – Onaj čovjek je preljubnik, a ona žena je preljubnica. Oni su ušli u ovaj voćnjak samo radi preljube.

I mladići pođoše za njima, kako bi mogli vidjeti što će njih dvoje činiti, pa obojica zastadoše na kraju voćnjaka, a čovjek i žena uđoše u voćnjak i smjestiše se u njemu. I čovjek reče ženi: – Pomoli se bogu mjesto mene, kao što si mi obećala – a žena mu odgovori: – Neću mu se pomoliti dok mi ne učiniš ono što žene žele od muškarca. – Teško tebi, o, ženo! – uzviknu njen muž. – Zar ti nije dosta ono što sam činio dok smo bili kod kuće? A ovdje se bojim sramote, pa će me to možda odvratiti i od mojih poslova. Zar se ne bojiš da nas netko ne vidi? – Na to ne treba ni da mislimo, jer nećemo činiti ono što je odvratno ili zabranjeno, a što se tiče zalijevanja voćnjaka, to se može odgoditi, jer voćnjak možeš zalijevati kad god hoćeš. – I ona ne htjede ni čuti njegova pravdanja i njegove razloge, već poče navaljivati na nj da je obljubi, te on legne s njom. A spomenuti mladići vidješe to, pa priskočiše i uhvatiše ih, a zatim im rekoše: – Nećemo vas pustiti zato što ste preljubnici, a ako sami ne obljubimo ovu ženu, prokazat ćemo vas. – I onda muž uzviknu: – Teško vama! Ovo je moja žena, a ja sam vlasnik ovoga voćnjaka – ali mladići ne htjedoše ni čuti, već priđoše ženi. I žena poče vikati i dozivati muža u pomoć, govoreći mu: – Ne daj ovim muškarcima da me osramote! – te im muž priđe, dozivajući druge ljude u pomoć, ali se jedan mladić okrene, pa ga udari i ubi svojim jataganom. I onda mladići priđoše ženi, pa je osramotiše . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni devetsto dvadeset noći, ona reče:

920. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su mladići ubili muža te žene, a da su se potom vratili i osramotili je.

– I mi ti rekosmo to, o, care, samo zato što valja da znaš da čovjek ne treba da sluša ono što mu kaže žena, da ne treba da joj se pokorava kad što čini i da ne treba da usvaja njeno mišljenje kad se savjetuje s njom. Pazi da ne obučeš odjeću nerazumnosti poslije odjeće mudrosti i znanja i da se ne povedeš za lošim mišljenjem, iako si ranije saznao koje je mišljenje tačno i korisno. Nemoj juriti za sitnim uživanjem iz kojeg proistječe pokvarenost, jer pokvarenost dovodi do velikog i teškog gubitka.

I car sasluša te Šimasove riječi, pa kaza: – Sutra ću izići iz svoje odaje da ih dočekam, ako ushtije veliki Alah – a Šimas ode uglednim ljudima iz carstva koji bjehu tamo, pa ih obavijesti o onome što mu bješe rekao car. A ona žena doču što je Šimas rekao, pa ode caru i reče mu: – Podanici su carevi robovi, a ja sad vidim, o, care, da si ti rob svojih podanika, jer ih se bojiš i strepiš da ti ne učine kakvo zlo, a oni hoće da te iskušaju, ne bi li vidjeli kakav si

u stvari, pa ako budu vidjeli da si slab, počet će te prezirati, a ako budu vidjeli da si smion, bojat će te se. Tako postupaju loši veziri sa svojim carem, jer su njihova lukavstva neizbrojna, a ja ti rekoh istinu o njihovim spletkama. Ako pristaneš na ono što oni hoće, oni će te odvratiti od tvoga posla i navest će te da činiš ono što je njima potrebno, pa će te tako neprestano prevoditi od jednoga posla na drugi dok te na kraju ne upropaste, a onda ćeš biti nalik na trgovca i kradljivce.

– A kako je to bilo? – zapita car, a žena reče:

– Doprlo mi je do ušiju da je jedan trgovac, koji je imao mnogo novaca, ponio svoju robu i pošao u jedan grad da je tamo proda, a kad je stigao u taj grad, uzeo je u zakup jednu kuću i nastanio se u njoj. I toga čovjeka vidješe kradljivci koji su tragali za trgovcima i htjeli da im pokradu imovinu, pa se uputiše njegovoj kući i počeše se dovijati da nekako uđu u nju, ali im to nije pošlo za rukom. I onda im reče njihov harambaša: – Ja ću to sam učiniti. – I on ode, pa obuče liječničko odijelo i objesi o rame torbu s nekim lijekovima, a zatim poče vikati: – Kome je potreban liječnik? – pa tako dođe do kuće toga trgovca. I harambaša vidje trgovca kako sjedi i ruča, te ga zapita: – Hoćeš li liječnika? – A trgovac mu odgovori: – Liječnik mi nije potreban, ali sjedni za stol, pa se prihvati sa mnom. – I kradljivac sjedne prema trgovcu i počne jesti s njim, a onda vidje da trgovac mnogo jede, te reče u sebi: – Našao sam zgodan način! – I on se obrati trgovcu ovim riječima: – Dužan sam ti dati jedan savjet zbog dobra koje si mi učinio, a taj savjet ne mogu zatajiti od tebe. Vidim da mnogo jedeš i da ti je zbog toga obolio želudac. Ako se ne postaraš da se što prije izliječiš, propast ćeš od toga. – Tijelo mi je zdravo i želudac mi brzo vari – reče trgovac – a ako dobro jedem, od toga mi tijelo nije bolesno, hvala Alahu! – To ti se samo čini – reče mu kradljivac – a ja sam saznao da se u tebi krije neka bolest. Ako me hoćeš poslušati, liječi se. – A gdje da nađem čovjeka koji će me znati izliječiti? – zapita trgovac, a kradljivac mu reče: – Izlječilac je samo Alah, a liječnik kao što sam ja može liječiti bolesnika samo utoliko ukoliko je sposoban za to. – Pokaži mi sad lijek i daj mi ga – reče trgovac, te mu kradljivac dade praške u kojima bješe mnogo izmirne, rekavši: – Progutaj to večeras. – I trgovac uze te praške od kradljivca, a kad nastade noć, proguta jedan dio lijeka i vidje da je to izmirna neugodna ukusa, ali ni u šta ne posumnja, a te noći osjeti neku lakoću od lijeka koji bješe progutao. A kad nastade naredno veče, kradljivac opet dođe trgovcu i donese mu lijek u kojem bijaše još više izmirne nego u prvom, pa mu dade jedan dio toga lijeka, a trgovac ga proguta i dobi proljev te noći, ali pretrpje to i ništa ne posumnja. I tako kradljivac vidje da trgovac s pažnjom sluša njegove riječi i da ima povjerenja u njega, i bijaše uvjeren da mu se trgovac neće protiviti. I on ode, a zatim donese jedan smrtonosan lijek i preda ga trgovcu, koji ga uze i popi. A kad je trgovac popio taj lijek, cijela mu se utroba spusti, a crijeva mu se pokidaše, te ujutro osvanu mrtav, a onda kradljivci dođoše, pa uzeše svu trgovčevu imovinu.

I ja sam ti ispričala to, o, care, samo zato što hoću da ne činiš ono što ti kaže ta varalica, jer će te inače snaći ono od čega će ti propasti duša. – U pravu si – reče joj car – a ja neću izići iz svoje odaje da ih dočekam. – A kad nastade jutro, ljudi se okupiše i priđoše carevim vratima, pa tamo provedoše veći dio dana sjedeći, a onda izgubiše nadu da će on izići iz svoje odaje, te odoše Šimasu i rekoše mu: – O, mudri filozofe i iskusni učeni čovječe, zar ne vidiš da nas to glupo dijete sve više laže i da mu valja oduzeti vlast iz ruku i predati je drugome, jer će se tek onda srediti naše prilike, a naši poslovi krenut će na bolje! Ali otiđi mu i po treći put, pa mu reci da još nismo ustali na nj i da mu nismo oduzeli vlast iz ruku samo zato što nam je njegov otac činio dobra i što smo mu pod zakletvom obećali da to nećemo činiti. Sutra ćemo se okupiti svi do jednoga i ponijet ćemo oružje, pa ćemo srušiti vrata ove tvrđave, a ako car onda iziđe iz svoje odaje, to neće biti loše; ako pak ne učiniš to, ući ćemo u njegovu odaju i ubit ćemo ga, a vlast ćemo predati nekom drugom.

I vezir Šimas ode u dvor i uđe u carevu odaju, a onda reče caru: – O, care, što si zaronio u strasti zabave, što to radiš sa svojom dušom? Ako sâm srljaš u nesreću, onda u tebi nema više ni vrline, ni mudrosti, ni čistoće, a mi znamo da si ih imao. O, da mi je znati pod čijim si se utjecajem promijenio i tko te je tako mudra naveo na glupost, tako vjerna na surovost, tako blaga na okorjelost i tako pažljiva prema meni na potcjenjivanje moje osobe? Kako je to – ja sam te triput poučio, a ti ne haješ za moje pouke. Ja te upućujem da radiš onako kako valja, a ti ne slušaš moje upute. Reci mi zašto si tako nemarljiv i nepažljiv i tko te podstrekava na to! Znaj da se stanovnici tvoga carstva spremaju da uđu u tvoju odaju i da te ubiju, a da tvoju vlast predaju nekom drugom. Imaš li snage da im se odupreš, možeš li se spasiti kad im padneš šaka i možeš li oživiti svoju dušu kad te oni budu ubili? Ako ti je Alah sve to darovao, onda ti nitko ništa ne može, pa ti ni moje riječi nisu potrebne; ako su ti pak potrebni život i vlast, onda dođi k sebi, pa učvrsti svoje carstvo i pokaži da je velika tvoja moć. Ispričaj im se – oni hoće da ti istrgnu iz ruku i predaju drugome to što imaš, a odlučili su da ti se više ne pokoravaju i da te ne slušaju. To se može dokazati time što oni znaju da si mlad i da si se odao strastima i zabavama – ako kamenje dugo stoji u vodi, pa se izvadi iz vode jedan od tih kamenova i udari o drugi, planut će vatra. Tvojih podanika ima mnogo, a svi su se oni dogovorili da ti oduzmu vlast i da je predaju drugome, pa će i postići to što hoće – ubit će te, pa ćeš se provesti kao onaj vuk sa lisicama . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvadeset prva noć, ona reče:

921. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir Šimas rekao caru: – I oni će postići to što hoće – ubit će te, pa ćeš se provesti kao vuk sa lisicama.

– A kako je to bilo? – zapita car, a Šimas mu reče:

– Vele da je nekoliko lisica pošlo tražiti hranu i da su sve one lutale dok odjednom nisu naišle na jednu uginulu devu. I lisice onda rekoše u sebi: – Našle smo ono od čega možemo dugo živjeti, ali se bojimo da neke među nama ne počnu tlačiti ostale i da svoju snagu ne iskoriste za borbu protiv slabih, jer će onda izginuti sve one koje su slabe među nama. Treba da nađemo nekog suca, pa da nam on sudi i da svakoj daje onaj dio koji joj pripada – onda jake lisice neće imati nikakve vlasti nad slabima. – A dok su se lisice savjetovale o tome, odjednom im priđe vuk, te one rekoše jedna drugoj: – Ako se slažete s tim, uzmimo vuka za svoga suca, jer je on jači od svih nas, a i njegov otac je nekada bio naš sultan. Molimo se Alahu da vuk bude pravedan prema nama! – I lisice odoše vuku, pa mu ispričaše što su smislile, a zatim rekoše: – Uzele smo te za svoga suca, pa ćeš nam odsad davati onoliko hrane koliko nam je potrebno svakoga dana, kako jače među nama ne bi tlačile slabije i kako ne bismo poubijale jedne druge. – I vuk pristade na to i poče obavljati njihove poslove, i toga dana dade im dovoljno hrane.

A kad je nastao naredni dan, vuk reče u sebi: – Ako podijelim ovu devu onim nejakim lisicama, meni neće ostati ništa osim onoga dijela koji su mi one namijenile, a ako je sam pojedem, one mi ne mogu ništa – tà i one su plijen za mene i za moje ukućane. Tko će me spriječiti da uzmem sve za sebe? Možda će mi Alah prepustiti tu devu i bez njihovog dobročinstva. Najbolje će biti da je prisvojim ja, a ne one lisice; odsad im neću davati ništa.

A ujutro lisice dođoše po svome običaju, pa zamoliše vuka da im dâ hrane, rekavši mu: – O, Abu-Sirhane, daj nam hrane za današnji dan – a vuk im odgovori: – Ništa mi nije ostalo, pa vam ne mogu ništa dati – te lisice odoše u ne može biti gorem stanju. A potom lisice rekoše: – Doista, Alah nas je bacio u veliku brigu zbog te odvratne varalice koja ne strepi od Alaha i ne boji ga se, a mi nemamo ni snage ni moći. – A zatim jedna lisica reče ostalima: – Njega je na to navela velika glad – pustite ga da se danas dobro najede, a sutra ćemo mu opet otići.

I sutradan ujutro lisice opet odoše vuku, pa mu rekoše: – O, Abu-Sirhane, mi smo te uzele za svoga poglavicu, jer smo željele da nam ti daješ hranu i da braniš one koje su slabe od onih koje su jake, kako bismo stalno bile pod tvojom zaštitom i tvojim pokroviteljstvom. Mori nas glad, jer već dva dana nismo ništa okusile; daj nam hranu koja nam pripada, a neka ti je Alahom prosto sve ono što si uzeo za sebe povrh toga. – A vuk im ništa ne odgovori, već, naprotiv, postade još suroviji, te mu lisice još jedanput ponoviše sve to, ali on ne popusti. I onda lisice rekoše jedna drugoj: – Ne ostaje nam ništa drugo no da odemo lavu. Past ćemo ničice pred njim, a devu ćemo prepustiti njemu, pa ako nam što dâ, dobro, a ako nam ne dâ ništa, on ima na to više prava nego ovaj nevaljalac. – I lisice odoše lavu, pa mu ispričaše što im se dogodilo s vukom, a zatim mu rekoše: – Mi smo tvoji robovi, a došle smo da te zamolimo da nas zaštitiš i oslobodiš od onoga vuka, pa ćemo biti tvoji robovi. – I lav sasluša lisice, a potom ga obuze jarost i želja da se založi za velikog Alaha,

te pođe s njima vuku. I vuk vidje da mu se približuje lav, te pokuša pobjeći od njega, ali lav pojuri za njim, pa ga uhvati i iskida na komade, a zatim ga dade lisicama kao njihov plijen.

Iz toga vidimo da nijedan car ne treba da zanemaruje poslove svojih podanika. Primi moj savjet, dakle, i smatraj da je istina sve što ti rekoh. Znaj da ti je otac pred svoju smrt zapovjedio da prihvataš dobre savjete, a ovo su posljednje riječi koje ti upućujem, i to je sve.

– Poslušat ću te – reče car – a sutra ću izići iz svoje odaje da ih dočekam, ako ushtije veliki Alah. – I Šimas iziđe iz carske odaje, pa reče ljudima da je car prihvatio njegov savjet i da mu je obećao da će sutradan izići da ih dočeka. I careva žena ču te Šimasove riječi, pa povjerova da će car svakako izići iz svoje odaje da dočeka svoje podanike, te brzo priđe caru, pa mu reče: – Baš se veoma čudim tvojoj poniznosti i tvome pokoravanju podanicima! Zar ne znaš da su ti veziri tvoji robovi? Zašto si ih uzdigao tako visoko i zašto si im dopustio da misle da su ti oni dali vlast, da su te oni podigli na tu visinu i da su ti sve to poklonili, iako ti ne mogu pričiniti ni najmanju štetu? Tvoje je pravo da se ne ponižavaš pred njima, a oni su dužni da se ponižavaju pred tobom i da izvršavaju tvoja naređenja; zašto te onda obuzima tako velik strah od njih? Tà rečeno je: ako ti srce nije čelik, nisi za cara, a te ljude je prevarila tvoja blagost, pa su se osmjelili da ustanu na tebe i da ti otkažu poslušnost, te ih valja primorati da ti se pokoravaju i potčinjavaju. Ako se požuriš da prihvatiš ono što ti budu rekli, ako ih ostaviš na položaju koji zauzimaju i ako protiv svoje volje zadovoljiš ma i najmanju njihovu potrebu, oni će ti početi dosađivati i sve više iziskivati od tebe, pa će im to prijeći u naviku. Ako pak hoćeš da me poslušaš, nemoj im davati veće činove i nemoj slušati ono što ti budu rekli; nemoj davati maha njihovoj želji da budu drski prema tebi, jer ćeš se provesti kao onaj pastir s lukavim kradljivcem.

– A kako je to bilo – zapita car ženu, a ona mu odgovori:

– Vele da je jedan čovjek napasao stoku u jednoj pustari i da ju je čuvao dok je pasla. I jedne noći dođe jedan kradljivac koji je htio ukrasti neko marvinče, pa vidje da pastir čuva svoju stoku – da noću ne spava, a da se danju ne odvaja od nje, te se poče dovijati da mu nekako ukrade nešto, ali ne uspje u tome. A kad vidje da mu nikakvo lukavstvo ne pomaže, kradljivac ode u pustinju, pa ubi jednoga lava i odera mu kožu, a zatim napuni kožu slamom i prenese toga tobožnjeg lava u pustaru, pa ga stavi na jedno visoko mjesto, kako bi ga pastir mogao vidjeti i dobro zagledati. A zatim kradljivac ode pastiru, pa mu reče: – Poslao me je lav da od tebe zatražim koju ovcu za njegovu večeru. – A pastir ga zapita: – Gdje je taj lav? – I kradljivac reče pastiru: – Podigni glavu, pa pogledaj – eno ga gdje stoji. – I pastir podigne glavu, pa vidje tobožnjeg lava, a onda pomisli da je to pravi lav, te ga obuze veliki strah . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvadeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je pastir ugledao tobožnjeg lava i da je pomislio da je to pravi lav, a da ga je onda obuzeo veliki strah. I zaplašeni pastir reče kradljivcu: – O, brate, uzmi što hoćeš – ja nisam neposlušan čovjek! – I kradljivac uze onoliko ovaca koliko mu bijaše potrebno, pa mu se prohtje da i dalje vara veoma zaplašenoga pastira. I on poče navraćati u kraćim vremenskim razmacima i plašiti pastira, govoreći mu: – Lavu je potrebno to i to, a on namjerava učiniti to i to – pa bi uzeo onoliko ovaca koliko je htio. I tako je kradljivac postupao s pastirom sve dotle dok ovaj nije izgubio veći dio svoga stada. 922. NOĆ

I ja ti rekoh to, o, care, samo zato što ti velikaši tvoga carstva ne treba da se zavaravaju time što si blag i što se lijepo ophodiš s njima, kako ne bi bili pohlepni na ono što imaš. Zdrav razum veli da oni prije mogu pomrijeti no što mogu učiniti s tobom to što hoće. – I car uze k srcu njene riječi, te joj kaza: – Primam tvoj savjet, pa stoga neću učiniti ono što mi oni preporučuju i neću izići da ih dočekam.

A kad nastade jutro, okupiše se veziri, velikaši carske uprave i ugledni ljudi (a svi bjehu pod oružjem), pa se uputiše k carevoj kući, htijući da ubiju cara, a da carsku vlast predaju nekom drugom. I oni dođoše do careve kuće, pa zatražiše od vratara da otvori vrata, ali ih ovaj ne htjede otvoriti, te poslaše nekoga po vatru, namjeravajući da spale vrata, pa da tako uđu u kuću. I vratar ču njihove riječi, pa brzo ode caru i javi mu da su se ljudi okupili pred njegovim vratima, rekavši mu: – Molili su me da im otvorim vrata, ali ja nisam htio to učiniti, te poslaše nekoga po vatru, kako bi mogli spaliti vrata i tako ući u tvoju kuću da te ubiju. Što mi sad naređuješ? – I car reče u sebi: – Sad sam na rubu propasti – pa posla nekoga da mu dovede ženu, a kad ova dođe, reče joj: – Šimas mi nije rekao ništa što ne bi bila istina. Eto, došli su odabrani i obični ljudi i hoće da ubiju i mene i vas, ali im vratar nije htio otvoriti vrata, te su poslali nekoga po vatru kako bi mogli zapaliti vrata, pa da izgori cijela kuća dok smo još u njoj. Što ćeš mi sad posavjetovati? – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo – reče mu žena – pa neka te ne obuzima strava zbog toga. Sad je nastalo vrijeme kad glupani ustaju na svoga cara. – Ama što mi savjetuješ da činim i kakvim lukavstvom da spriječim to? – zapita car ženu, a ona mu reče: – Metni zavoj na glavu i načini se bolestan, a potom pošalji nekoga po vezira Šimasa, pa će on doći i vidjet će u kakvom si stanju. A kad Šimas bude došao, reci mu: – Htio sam izići iz svoje odaje i dočekati ljude na današnji dan, ali me je ova bolest spriječila da to učinim. Otiđi ljudima, dakle, pa im reci što mi je, a reci im i to da ću sutra izići iz svoje odaje da ih dočekam, da ću zadovoljiti njihove potrebe i razmatrati prilike u kojima žive, kako bi se umirili i kako bi ih minuo gnjev. – A sutradan ujutro pozovi deset veoma snažnih robova svoga

oca, pa ih zadrži u svojoj odaji i ne boj se nikoga, a oni neka poslušno čine ono što im budeš rekao, neka pokorno izvršavaju tvoje zapovijedi, neka čuvaju tvoje tajne i neka ti uvijek budu prijatelji. Poređaj ih pored sebe i zapovjedi im da u tvoju odaju puštaju samo po jednog čovjeka, a kad netko uđe u nju, reci im: – Uhvatite ga i ubijte! – A kad se budeš tako dogovorio s njima, zapovjedi da ti se sutra prenese prijestolje u divan, pa otvori vrata. Kad ljudi budu vidjeli da su vrata otvorena, duša će im se umiriti i srce će im biti zdravo, te će te zamoliti da ih pustiš u divan, a ti puštaj samo po jednoga, kao što ti rekoh, pa čini s njima što hoćeš. Ali najprije treba da ubiješ Šimasa, njihovog starješinu, jer je on tvoj najveći vezir i ima vlast u rukama. Ubij najprije njega, a zatim poubijaj ostale, jednoga za drugim, ne ostavljajući u životu one za koje znaš da će pogaziti obećanje koje su ti dali, pa ni one čije se jarosti bojiš. Budeš li tako učinio, oni neće imati snage da se bore s tobom, te ćeš se potpuno spasiti od njih, a svoju vlast nećeš dijeliti ni s kim, pa ćeš moći raditi što hoćeš. I znaj da za tebe nema korisnijeg lukavstva od toga lukavstva. – Tačno je to što misliš – reče na to car – a tvoje naređenje je sasvim na mjestu. Ja ću svakako učiniti onako kao si mi kazala.

I car naredi sluzi da mu donese zavoj, pa ga stavi na glavu i načini se bolestan, a zatim posla slugu da dozove Šimasa. I Šimas dođe u carevu odaju, a onda mu car reče: – O, Šimase, ti znaš da te volim i da si mi ti gotovo brat i otac, te si mi priječi od svih drugih. Ti znaš da činim sve što mi narediš, a naredio si mi da iziđem iz svoje odaje i dočekam svoje podanike, pa da im sudim. I ja sam se uvjerio da si mi taj savjet dao iskreno, pa sam jučer htio izići iz svoje odaje i dočekati podanike, ali sam se bio razbolio, te nisam mogao sjediti. Dočuo sam da su stanovnici moga carstva nezadovoljni zbog toga što ne izlazim iz svoje odaje i što ih ne dočekujem i da su odlučili da mi učine neko zlo i nešto što im ne priliči. Oni ne znaju da sam bolestan. Otiđi im, dakle, pa ih obavijesti o mome stanju i reci im što mi je, a zatim im se ispričaj u moje ime. Ispravi to i zajamči im mjesto mene da će tako biti, jer ti si moj savjetnik, a nekada si bio i savjetnik moga oca, pa si navikao da izglađuješ sporove među ljudima. Ako ushtije veliki Alah, ja ću sutra izići iz svoje odaje i dočekat ću ih, jer će ova moja bolest možda proći ove noći, zahvaljujući blagodati moje lijepe namjere i dobra koje želim tim ljudima u dubini svoje duše.

I Šimas pade ničice pred Alahom, moleći ga da dâ caru svaku sreću, a zatim poljubi caru ruke, pa iziđe i reče ljudima ono što bijaše čuo od cara. I on im ne dopusti da učine ono što su htjeli, obavijestivši ih o carevu izvinjenju i uzroku s kojeg nije mogao izići iz svoje odaje, a reče im i to da će car sutra svakako izići iz svoje odaje i da će učiniti sve što zažele, te se ljudi raziđoše i odoše svojim kućama . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvadeset treća noć, ona reče:

923. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Šimas izišao iz careve odaje i da je rekao velikašima: – Car će sutra izići iz svoje odaje i učinit će ono što

želite – i da su se onda ljudi razišli i uputili svojim kućama, i eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče cara, on je poslao sluge da mu dovedu deset grdosija koje bješe odabrao među robovima svoga oca (a bili su to veoma odvažni i veoma jarosni ljudi), pa im reče: – Vi znate da vas je moj otac poštovao, da vam je davao sve veće činove i da vam je činio dobra, a da je bio milostiv prema vama i da vam je ukazivao svoje poštovanje. Ja ću vam sad dati još veće činove od onih koje ste imali ranije, a reći ću vam zbog čega ću to učiniti i zbog čega će vas Alah čuvati od mene, ali ću vam najprije postaviti jedno pitanje: – Hoćete li činiti ono što vam budem naredio i rekao, i hoćete li čuvati moju tajnu od svih ljudi? Nagrada koju ću vam dati bit će još veća od nagrade koju sami hoćete, budete li izvršavali moje naređenje.

I svih deset robova odgovoriše jednoglasno: – Učinit ćemo sve što nam budeš naredio, o, gospodaru, a ni za dlaku nećemo odstupiti od onoga što nam ti budeš zapovjedio – ti si gospodar naših djela.

– Neka vam Alah da svako dobro! – reče im na to car – a sad ću vam reći zašto sam vas odabrao i zašto hoću da vam iskazujem još veće poštovanje. Vi znate kako je moj otac poštovao stanovnike svoga carstva i kakav je bio zavjet kojim su mi se oni obavezali na njegov zahtjev; i oni su potvrdili da neće pogaziti zavjet koji su mi dali i da se neće protiviti mojim naređenjima, a vidjeli ste što je bilo jučer, kad su se svi okupili oko mene i htjeli me ubiti. Ja hoću da nešto učinim s njima. Vidio sam što je jučer bilo zbog njih, pa sam došao do zaključka da ih samo kaznom mogu spriječiti da čine tako što. Svakako ću vam morati narediti da pobijete one koje vam budem označio, kako bih ubijanjem velikaša i starješina među stanovnicima otklonio zlo i nevolju od svoje zemlje. A evo kako ćemo to učiniti: ja ću sutra sjesti na svoje prijestolje u ovoj sobi, pa neka oni ulaze jedan za drugim, a ja ću im zapovjediti da ulaze na jedna vrata a izlaze na druga. A vas desetorica stanite ispred mene i obratite pažnju na moj znak, pa kad netko uđe, uhvatite ga i odvedite u onu sobu, a zatim ga ubijte i sakrijte njegovo tijelo. – Pažljivo ćemo slušati tvoje riječi i izvršavati tvoja naređenja! – odgovoriše robovi, a car ih nagradi i dopusti im da odu.

I car prespava tu noć, pa sutradan ujutro pozva robove i naredi slugama da mu namjeste prijestolje, sâm obuče carsko odijelo i uze u ruku sudsku knjigu. A potom car naredi slugama da otvore vrata, te ih oni otvoriše, a onda deset robova stadoše ispred cara i glasnik povika: – Tko ima neki spor, neka ode na carev ćilim! – I dođoše veziri, vojne starješine i dvorjani, pa se poređaše po svojim činovima, a car im naredi da ulaze u njegovu odaju jedan za drugim, te prvi uđe u nju Šimas, kao što i priliči velikom veziru. I vezir uđe u odaju i zaustavi se pred carem, ali nije stigao ni da se pribere, a robovi ga opkoliše i uhvatiše, pa ga odvedoše u onu sobu i ubiše. A zatim robovi počeše ubijati ostale vezire, pa učene ljude, pa pravednike, i tako su ih ubijali jednoga za drugim dok ih nisu sve poubijali. I onda car pozva krvnike i naredi im da mačem pobiju sve ostale odvažne i prgave ljude, a krvnici ne ostaviše nijednog

hrabrog čovjeka, već ih sve pobiše, ostavivši samo podlace i izrode, koje prognaše. I tako je car ostao sam, pa se odao uživanju i predao dušu strastima, a uz to poče tako ugnjetavati, tlačiti i vrijeđati ljude da je u tome nadmašio sve zle ljude koji su živjeli prije njega.

A u zemlji toga cara nalazili su se rudnici zlata, srebra, korunda i dragoga kamenja, te su svi okolni carevi gledali sa zavišću na njegovo carstvo i čekali da ga snađe neka nevolja. I jedan od tih careva, njegovih susjeda, reče u sebi: – Dobit ću ono što želim i uzet ću carstvo iz ruku tog glupog mladića koji je pobio sve odvažne i hrabre ljude u svojoj zemlji. To je zgodna prilika da mu istrgnem ono što drži u rukama, jer je još mali, te ne zna ratnu vještinu. On i ne misli kako valja, a nema nikoga da ga uputi i da mu pomogne. Danas ću otvoriti vrata zla za nj – napisat ću mu pismo i reći ću mu da ga prezirem, a izgrdit ću ga zbog onoga što se dogodilo njegovom krivicom, pa ću vidjeti što će mi odgovoriti.

I taj car napisa ovakvo pismo: – U ime milostivog, milosrdnog Alaha. A zatim: čuo sam što si učinio sa svojim vezirima, učenim ljudima i zapovjednicima, a time si uvalio sebe u takvu nevolju da sada nemaš ni snage ni moći da se braniš od onih koji te napadaju, jer si prevršio svaku mjeru i unio pokvarenost u svoje carstvo. Alah mi je dao pobjedu nad tobom i dopustio mi da te svladam, pa počuj što ću ti reći i učini onako kako ti naređujem. Podigni mi nepristupačni dvor nasred mora, a ako to ne možeš učiniti, idi iz svoje zemlje i spasavaj svoju dušu. Šaljem iz daleke Indije dvanaest odreda, a u svakom ima po dvanaest hiljada boraca, pa će oni ući u tvoju zemlju, razgrabit će tvoje bogatstvo, pobit će tvoje muškarce i odvest će u ropstvo tvoj harem; za njihovog starješinu postavit ću Badija, svoga vezira, a naredit ću mu da tako dugo opsjeda tvoju zemlju dok je ne zauzme. Naredio sam sluzi koga ti šaljem da ne ostane kod tebe više od tri dana, pa ako učiniš onako kako ti naređujem, spasit ćeš se, a ako ne učiniš to, poslat ću ti one koje sam ti spomenuo.

A zatim car zapečati pismo, pa ga preda glasniku, a ovaj pođe, pa je išao sve dotle dok nije došao u grad toga cara. I on uđe u carevu odaju, pa preda pismo caru, a ovaj ga pročita, pa klone i osjeti da mu je teško pri duši, jer je bio uvjeren da će poginuti, a ni od koga nije mogao zatražiti savjeta, ili pomoći, niti mu je tko mogao priteći u pomoć. I car ustade, pa ode svojoj ženi, a bio se promijenio u licu, te ga ona zapita: – Što ti je, o, care? – I car joj reče: – Od danas nisam car, već carev rob – a zatim otvori pismo i pročita joj ga. I žena sasluša sve, pa udari u plač i ridanje, derući pritom haljinu koju je imala na sebi. – Imaš li kakav plan i znaš li neko lukavstvo kojim se mogu poslužiti u ovoj teškoći? – zapita je car, a ona mu reče: – Kakvim se lukavstvom žena može služiti u ratu? Žena nema snage, a nema ni svoga mišljenja. U stvarima kao što je ta mogu imati snage, svoga mišljenja i dovitljivosti samo muškarci. – I car se gorko pokaja poslije tih riječi svoje žene, a obuze ga bol i žalost zbog toga što je bio dopustio da se učini ono što je najgore ljudima iz njegove okoline i velikašima njegova carstva ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvadeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car saslušao riječi svoje žene 924.
i da se onda pokajao, a da ga je obuzela tuga zbog toga što je dopustio da se NOĆ
ubiju njegovi veziri i ugledni podanici. I njemu bijaše žao što nije umro ranije, prije no što je dobio taj strašan izvještaj, te reče svojim ženama: – Zbog vas me je snašlo ono što je snašlo lještarku od kornjača. – I žene zapitaše cara: – Kako je to bilo? – a on im reče:

PRIČA O LJEŠTARKI I KORNJAČAMA

– Vele da su na jednom otoku živjele kornjače, a da je na tom otoku bilo drveća, voća i rijeka. I jedna je lještarka letjela jednom pored tog otočića, ali joj je dodijala žega i premorenost, pa je sletjela na nj. I ona vidje kornjače, pa odluči da od njih zatraži neko sklonište, kako bi mogla živjeti pored njih. A te kornjače su pasle na jednom kraju otoka, pa su se potom vraćale na svoje mjesto. I one se vratiše s paše na svoje mjesto i ugledaše lještarku, pa im se ona svidje, jer ju je Alah bio ukrasio u njihovim očima. I kornjače odadoše hvalu tvorcu, a lještarku zavolješe velikom ljubavlju i obradovaše joj se. I one rekoše jedna drugoj: – To je nesumnjivo jedna od najljepših ptica – i počeše joj se umiljavati, gledajući da se nekako zbliže s njom. I lještarka vidje da je kornjače veoma vole i osjeti da im je i sama naklonjena, te se sprijatelji s njima. I ona je odlijetala na onu stranu na koju je htjela, pa se uveče vraćala da prenoći pored kornjača, a kad bi nastalo jutro, opet bi odletjela tamo kud bi htjela.

I lještarki to prijeđe u običaj, a poslije nekog vremena kornjače osjetiše da čeznu za njom poslije njenog odlaska, jer su je viđale samo noću, pošto se ona nije obazirala na njihovu veliku ljubav, već je svakog jutra odlijetala tako brzo da se one nisu mogle ni pribrati. I kornjače rekoše jedna drugoj: – Zavoljele smo tu lještarku i sprijateljile se s njom, pa nam je sad teško kad se ona rastane s nama. Kako da je pridobijemo da stalno ostane s nama? – I jedna kornjača posavjetova ostale, rekavši im: – Budite spokojne, o, sestrice! Ja ću udesiti da nas ona ne ostavlja ni za tren oka – a ostale kornjače joj rekoše: – Ako to učiniš, sve ćemo biti tvoji robovi.

A kad se lještarka vratila iz šetnje i sjela među kornjače, ta lukava kornjača joj priđe, pa joj poželje svako dobro i čestita joj na sretnom povratku, a zatim joj reče: – Alah ti je dao našu ljubav, a ulio je i u tvoje srce ljubav prema nama, te si sad naš prijatelj u ovom pustinjskom kraju. A za one koji se vole najbolje je kad su zajedno, dok su udaljenost i rastanak najveća nevolja za njih. Ti nas ostavljaš čim zarudi zora, a vraćaš se tek o sunčevu zalasku, te mnogo čeznemo za tobom. To nam je veoma teško i zbog toga smo veoma uzbuđene.

– Jest – izusti lještarka – ja vas veoma volim i više sam vam naklonjena nego vi meni, pa mi nije lako da se rastajem s vama, ali ja to ničim ne mogu izmijeniti, jer sam ptica i imam krila, te ne mogu vječno ostati s vama zato što to nije u skladu s mojom prirodom – ptica koja ima krila ostaje na jednom mjestu samo noću, kad spava, a kad nastane jutro, ona odlijeće, pa lebdi iznad onih mjesta koja joj se sviđaju. – Pravo veliš – reče joj kornjača – ali stvorenje s krilima u većini slučajeva nema mira, jer ne dobiva ni četvrtinu dobara koja mu pripadaju poslije svih muka, a svako stvorenje najviše želi živjeti u blagostanju i odmarati se. Alah je stvorio ljubav i prijateljstvo između tebe i nas, pa se bojimo da te ne uhvati koji od tvojih dušmana i da ne pogineš, a onda nećemo moći gledati tvoje lice.

I lještarka odgovori kornjači: – Pravo veliš, ali kakav je tvoj plan i kakvim se to lukavstvom može izmijeniti? – A kornjača joj reče: – Moj se plan sastoji u tome da iščupaš krila koja ubrzavaju tvoje uzlijetanje, pa da ostaneš s nama i da se odmaraš, da jedeš ono što mi jedemo i piješ ono što mi pijemo u ovom prostranom kraju u kojem ima mnogo drveća i zrelog voća, pa da boravimo s tobom u ovom plodnom kraju i da sve uživamo živeći zajedno.

I lještarka bijaše sklona da posluša kornjaču, jer se bila zaželjela odmora. I ona iščupa svoje perje, čupajući jedno pero za drugim, po kornjačinu mišljenju koje bijaše prihvatila, pa poče boraviti i živjeti pored kornjača, zadovoljavajući se malom nasladom i prolaznom radošću.

A dok su one tako živjele, pored njih odjednom prođe jedna lasica, pa ona primijeti lještarku i dobro je zagleda, a onda vidje da su joj krila počupana i da ona zbog toga ne može poletjeti. A kad je vidje takvu, lasica se obradova velikom radošću, te reče u sebi: – Ova lještarka ima masno meso, a malo perja – pa priđe lještarki i uhvati je. I lještarka zakriješti i poče moliti kornjače da joj pomognu, ali joj one ne pritekoše u pomoć, već se, naprotiv, udaljiše i uvukoše pod svoj oklop, jer vidješe da lasica čvrsto drži lještarku. I kornjače vidješe kako lasica muči lještarku, te sve briznuše u plač, a lještarka im onda reče: – Zar ne znate ni za što drugo osim za plakanje? – a kornjače joj rekoše: – Sestro naša, mi nemamo ni snage ni mogućnosti da iziđemo na kraj s tom lasicom. – I lještarka se ražalosti i izgubi nadu da će ostati živa, te reče kornjačama: – To nije vaša krivica, već moja, jer sam ja vas poslušala i počupala perje kojim letim. Zaslužila sam da umrem zato što sam vam se pokorila, a vas ne korim za to.

I ja vas ne korim sada, o, žene, već, naprotiv, korim svoju dušu da je naučim pameti, jer je ona zaboravila da ste vi navele našeg oca Adama na onaj grijeh zbog kojeg je istjeran iz raja, a zaboravila je i to da ste vi korijen svakog zla. I ja sam vas poslušao zato što nisam bio razuman, što nisam rasuđivao kako valja i što nisam bio obazriv, pa sam poubijao svoje vezire i suce u svome carstvu, a oni su bili moji iskreni savjetnici, moja dika i moja snaga u svemu onom o čemu sam se starao. Sad im ne mogu naći zamjene, jer nema

nijednog čovjeka koji bi mogao zauzeti njihova mjesta, te sam tako sam sebi došao glave . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvadeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car korio sebe, govoreći: 925.
– Ja sam vas poslušao zato što sam bio nerazuman, pa sam poubijao svoje NOĆ
vezire, a sad ne mogu naći nikoga da ih zamijeni i da zauzme njihova mjesta, pa ako mi Alah ne pošalje nekog čovjeka zdrave pameti i ako mi on ne kaže kako se mogu spasiti, ja ću zacijelo poginuti. A zatim car ustade, pa ode spavati, pošto je oplakao svoje vezire i mudrace, rekavši: – O, da su ti lavovi sada sa mnom makar za jedan sat, pa da ih zamolim da mi oproste, da ih pogledam i da im se potužim na ono što me je snašlo i što mi se dogodilo poslije njihove smrti! – I car je ronio po moru briga cijeloga dana, ne okusivši i ne popivši ništa, a kad se spustila noć, on ustane, pa obuče jedno loše odijelo i preruši se, a zatim počne lutati po gradu, nadajući se da će od nekoga možda čuti neku riječ koja će ga umiriti.

I tako je car hodao ulicama, pa odjednom vidje kako dva usamljena dječaka sjede pored jednoga zida, a obojica bjehu istih godina – i jedan i drugi napunili su dvanaest godina. I car ču da dječaci govore o nečemu, te im priđe da čuje i razabere njihove riječi, a onda ču kako je jedan dječak rekao drugome: – Čuj, o, brate, što mi je sinoć rekao otac o usjevu koji se osušio prije vremena stoga što nema kiše i o uzroku nevolje koja je snašla ovaj grad. – I drugi dječak zapita: – A da li ti znaš što je uzrok toj nevolji? – Ne znam – odgovori prvi dječak, a ako ti znaš, reci mi. – I drugi dječak odgovori prvome: – Jest, ja znam to, a sad ću ti reći što je bilo. Znaj da mi je rekao jedan prijatelj moga oca da naš car nije poubijao svoje vezire i velikaše svoga carstva zbog nekog njihova grijeha, već zbog svoje ljubavi i sklonosti prema ženama, a njegovi veziri su ga odvraćali od toga, ali se on nije mogao uzdržati, već je zapovjedio svojim ljudima da ih pobiju, pokoravajući se svojim ženama. On je ubio i moga oca Šimasa, svoga vezira i vezira svoga oca, koji je bio njegov savjetnik. Ali ćeš uskoro vidjeti što će Alah učiniti s njim zbog toga što se ogriješio o njih i kako će mu se osvetiti za njih.

– A što će to Alah učiniti s njim poslije njihove pogibije? – zapita drugi dječak, a vezirov sin reče: – Znaj da car daleke Indije potcjenjuje našega cara i da mu je poslao pismo u kojem ga grdi i kaže mu: podigni mi dvor nasred mora, a ako to ne učiniš, poslat ću ti dvanaest odreda (a u svakom odredu bit će po dvanaest hiljada boraca) i postavit ću za vođu te vojske Badija, svoga vezira, koji će osvojiti tvoje carstvo i poubijati tvoje ljude, a tebe i tvoj harem odvest će u ropstvo. – A kad je došao carev poslanik iz daleke Indije i donio to pismo, naš car je odgodio svoj odgovor za tri dana, a znaj, o, brate, da je taj car nepokorni tlačilac i da je veoma jak i moćan, jer u njegovu carstvu ima mnogo ljudi, te će naš car propasti ako ne smisli nešto čime se može

obraniti od njega. A poslije pogibije našega cara, indijski car će nam oduzeti hranu, poubijat će naše muškarce i odvest će u ropstvo naše žene.

I car sasluša to sa sve većim uzbuđenjem, a zatim priđe djeci, govoreći u duši: – Ovaj dječak je doista pravi muškarac, jer govori o nečemu što nije mogao saznati od mene, budući da je pismo cara daleke Indije kod mene, a ta je tajna u meni, te za nju znam samo ja, i nitko više. Kako je za nju mogao saznati ovaj dječak? Ali ću ja zatražiti zaštitu od njega i porazgovarat ću s njim, a pomolit ću se Alahu da nas spasi njegovim posredstvom.

A zatim car priđe dječaku, pa mu ljubazno reče: – O, drago dijete, ti kao da reče da je naš car izvršio zločin i poubijao svoje vezire i velikaše svoga carstva. Doista, on je time učinio zlo i sebi i svojim podanicima. Ali kaži mi, o, dječače, otkud si saznao da je car daleke Indije napisao pismo našem caru i da ga grdi u njemu, služeći se uvredljivim riječima koje si spomenuo? – Saznao sam iz riječi negdašnjih ljudi, koji su rekli da se od Alaha ne može ništa sakriti, a da ljudi, Adamovi potomci, imaju sposobnost da otkrivaju tajne koje se kriju. – Pravo veliš, o, dijete moje – a da li postoji neko lukavstvo ili neki plan pomoću kojeg naš car može otkloniti od sebe i svoga carstva te velike nevolje? – Postoji – odgovori mu dječak. – Ako car pošalje nekoga po mene i ako me zapita kako da odbije dušmanina i kako da se spasi od njegovih zamki, ja ću mu reći kako se može spasiti, zahvaljujući moći velikog Alaha.

– A tko će reći caru da treba da pošalje nekoga po tebe? – zapita car, a dječak mu odgovori: – Čuo sam da car traži iskusne ljude koji rasuđuju kako valja. Ako on pošalje nekoga po mene, ja ću mu otići, pa ću mu reći nešto od čega može imati koristi i čime se može zaštititi od nevolja, a ako bude oklijevao u tom teškom poslu i ako se bude predao uveseljavanju sa svojim ženama, pa ja zaželim da mu kažem kako se može spasiti i odem mu po svojoj volji, on može narediti svojim ljudima da me ubiju, kao što je poubijao i svoje vezire. I tako ću ja poginuti zbog onoga što znam, pa će me ljudi prezirati, misleći da imam malo pameti, te ću se naći među onima o kojima je rečeno: kad netko ima više znanja nego razuma, njegova učenost mu može doći glave zbog njegove nerazumnosti.

I car sasluša toga dječaka i uvjeri se da je on mudar, jer mu bijaše jasno da ima lijepih osobina, te povjerova da samo on može spasiti njega i njegove podanike. I car ponovo zapodjenu razgovor s dječakom, rekavši mu: – Odakle si i gdje ti je kuća? – A dječak mu odgovori: – Ovaj zid vodi našoj kući. – I car dobro zapamti to mjesto, a zatim se oprosti s dječakom, pa radostan ode u svoj dvor.

A kad se našao u svojoj kući, car obuče svoje odijelo, pa naredi slugama da mu donesu jela i pića, a žene ne pusti u svoju odaju. I car pojede malo toga jela i popije malo toga pića, zahvaljujući se velikom Alahu i moleći ga da ga spasi, da mu pomogne i da mu oprosti ono što bijaše učinio s učenim ljudima i velikašima iz svoga carstva. I car se pokaja iskrenim kajanjem pred Alahom, a obaveza se da će postiti, čitati mnoge molitve i prinositi zavjetne žrtve. A zatim car pozva jednoga od svojih slugu koji mu bijahu bliski, pa mu opisa

ono mjesto gdje je bio vidio dječaka i zapovjedi mu da ode tamo i da mu dovede dječaka, ophodeći se s njim ljubazno, te rob reče dječaku: – Zove te car radi dobra koja će ti učiniti, a postavit će ti jedno pitanje, pa ćeš se potom sretan vratiti u svoju kuću. – I dječak zapita roba: – A što je to potrebno caru i zašto me zove? – I sluga odgovori dječaku: – Car te zove zato što hoće da te pita o nečemu i da sasluša tvoj odgovor. – Hiljadu puta poštujem carevo naređenje i hiljadu puta mu se pokoravam! – reče dječak, pa pođe za slugom i ode caru. A kad je ušao u carevu odaju, dječak ničice pade pred Alahom, pa pozdravi cara i poželje mu svako dobro. I car uzvrati pozdrav dječaku, pa mu zapovjedi da sjedne, te on sjedne...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvadeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je dječak otišao u carev dvor i da je pozdravio cara, a da mu je car onda zapovjedio da sjedne, te je sjeo. I car zapita dječaka: – Znaš li tko je razgovarao s tobom jučer? – Znam – odgovori dječak, a car ga zapita: – A gdje je on? – i dječak odgovori: – To je onaj koji sada razgovara sa mnom. – Istinu si rekao, o, dragi dječače! – uzviknu car; pa naredi slugama da dječakov naslonjač metnu pred njegov, a zatim posadi dječaka u njega i naredi slugama da mu donesu hrane i pića. I car zapodjenu razgovor s dječakom, pa mu reče: – Ti si mi, o, vezire, rekao nešto i spomenuo si mi neko lukavstvo pomoću kojeg bih mogao otkloniti zamke indijskoga cara. Kakvo je to lukavstvo i kakav je tvoj plan za otklanjanje toga zla od nas? Reci mi to, a ja ću od tebe načiniti prvoga čovjeka u svome carstvu i uzet ću te za svoga vezira, pa ću raditi onako kako ti misliš i kako mi ti savjetuješ, a bogato ću te nagraditi za to. – Tvoja nagrada je u tebi samom, a savjet i plan su u tvojih žena, koje su te posavjetovale da ubiješ moga oca Šimasa i ostale vezire – odgovori mu dječak.

926. NOĆ

I car se zbuni i uzdahnu kad je čuo te dječakove riječi, a zatim zapita: – O, drago dijete, a zar je Šimas tvoj otac, kao što mi reče? – Šimas je doista moj otac, a ja sam zaista njegov sin – odgovori dječak, a onda se car rastuži i u očima mu se zavrtješe suze. I car se pomoli Alahu da mu oprosti, a zatim reče: – O, dječače, ja sam to učinio stoga što nisam bio razuman i što su moje žene imale zle namjere (a njihova su lukavstva velika), ali te molim da mi oprostiš i dajem ti mjesto tvoga oca i još veći čin nego što je bio njegov, a kad bude prošla nesreća koja nas je snašla, metnut ću ti zlatni ovratnik i posadit ću te na najboljeg konja, pa ću narediti glasniku da ide ispred tebe i viče: – Ovaj veliki dječak sjedi na drugom prijestolju, do careva prijestolja. – A što se tiče onoga što si mi rekao o ženama, ja sam naumio da im se osvetim, ali ću im se osvetiti onda kad to ushtije veliki Alah. Reci mi, dakle, kakav je tvoj plan, ne bi li mi se umirilo srce.

I dječak odgovori caru: – Obećaj mi da se nećeš protiviti onome što mislim i što ću ti reći, te da me neće snaći ono čega se bojim. – I car izusti: – Evo, zavjetujem ti se pred Alahom da neću odustati od onoga što mi budeš

rekao, a da ćeš ti biti moj savjetnik. Učinit ću sve, pa ma što mi naredio, a neka veliki Alah bude svjedok da sam ti to rekao. – I dječak osjeti da mu je lakše pri duši, a pred njim puče polje razgovora, te reče caru: – Evo moga plana i moga lukavstva: sačekaj da ti dođe glasnik i da od tebe zatraži odgovor poslije roka koji si mu dao, a kad bude došao i kad bude zatražio odgovor od tebe, udalji ga od sebe, a odgovor odgodi za neki drugi dan. I glasnik će se početi protiviti tome, tvrdeći da mu je njegov car odredio dan za to i uvjeravajući te da treba da promijeniš svoju odluku, ali ga ti udalji od sebe i odgodi odgovor za neki drugi dan, a nemoj mu reći za koji. I glasnik će se naljutiti pa će otići i nasred grada reći ljudima: – O, stanovnici ovoga grada, ja sam glasnik cara daleke Indije, a jarost i odvažnost toga cara su takvi da od njih može i čelik omekšati. On je poslao po meni pismo za cara ovoga grada i odredio mi dan za povratak, rekavši mi: – Ako mi dođeš poslije određenog dana, osvetit ću ti se. – I eto, ja sam došao u ovaj grad i predao to pismo vašem caru, a on ga je pročitao i rekao mi da čekam tri dana, obećavši mi da će mi po isteku toga roka predati odgovor, te sam pristao na to, zato što sam blag čovjek i što ga poštujem. A kad su prošla ta tri dana, otišao sam u dvor da zatražim odgovor od cara, ali ga je on opet odgodio za neki drugi dan, a mene je izdalo strpljenje. I eto, ja ću sad otići svome gospodaru, caru daleke Indije, pa ću mu reći što mi se dogodilo s njim, a vi ćete to posvjedočiti, o, ljudi! – A kad budeš čuo da je on to rekao, pošalji nekoga da ti ga dovede, pa zapodjeni razgovor s njim, a budi blag i reci mu: – O, glasniče, što se žuriš da izgubiš glavu, što te je podstaklo da me koriš pred mojim podanicima? Zaslužio si da te što prije ubijem, ali su stari rekli: praštanje je jedna od osobina plemenitih ljudi – a znaj da ja ne odgađam odgovor zato što sam slab, već zato što imam mnogo poslova, te nemam slobodnog vremena za pisanje pisma tvom caru. – A zatim potraži pismo, pa ga pročitaj po drugi put, a kad ga budeš pročitao, glasno se nasmij i reci glasniku: – Imaš li još koje pismo osim ovoga? Napisat ću odgovor i na njega. – I glasnik će ti reći: – Osim toga pisma, nemam drugih – a ti mu ponovi to pitanje po drugi i po treći put, pa kad ti bude rekao: – Nemam nikakvog drugog pisma – reci mu: – Doista, vaš car nema pameti kad se u ovom pismu služi riječima kojima hoće da mi uzbudi dušu, pa da krenem sa svojom vojskom, da napadnem njegovu zemlju i da mu oduzmem carstvo. Ali ga ja ovoga puta neću kazniti zbog njegove nepristojnosti u ovome pismu, jer je on malouman i nerazborit čovjek. Ja sam tako moćan da mi priliči da ga najprije opomenem i da mu skrenem pažnju na to da ne treba da ponovi ovakvu ludoriju, a ako se opet izloži opasnosti i ako opet učini to, zaslužit će da ga ubijem bez odgađanja. Ja mislim da je car koji te je poslao prava budala koja ne misli što će proisteći iz onoga što čini, i da nema razumnog vezira koji rasuđuje kako valja, pa da od njega zatraži savjeta. Da je razuman, on bi se posavjetovao sa svojim vezirom prije no što mi je uputio ove smiješne riječi. Ali ću mu ja odgovoriti onako isto kako je i on meni pisao, pa ću učiniti i nešto više – dat ću njegovo pismo nekom dječaku koji ide u školu, pa će mu

on odgovoriti. – A potom pošalji nekoga da me potraži i dovede, pa kad budem došao, dopusti mi da pročitam pismo i da odgovorim caru.

I car osjeti da mu je lakše pri duši, a dječakovo mišljenje prihvati s odobravanjem, jer mu se svidjelo to lukavstvo. I car nagradi dječaka i dade mu čin koji je imao njegov otac, a zatim ga radosna pusti da ide kući.

A kad je istekao trodnevni rok koji car bijaše dao glasniku, ovaj dođe i zatraži odgovor, ali ga car opet odgodi za neki drugi dan. I glasnik nije stigao ni do kraja careva ćilima, a već je izgovorio riječi koje mu nisu priličile, kao što bijaše rekao dječak, a zatim je otišao na trg i stao govoriti: – O, stanovnici ovoga grada, car daleke Indije poslao me je amo da predam njegovu poslanicu vašem caru, a vaš car oklijeva da odgovori na nju. Već je istekao rok koji mi je dao moj car, te se vaš car ne može opravdati; vi ćete posvjedočiti da je tako bilo.

A car je čuo da je glasnik izgovorio te riječi, te je poslao nekoga da mu ga dovede, a onda mu reče: – O, glasniče, što se žuriš da izgubiš glavu, zar ti ne donosiš pismo koje jedan car šalje drugome caru i zar ne znaš da je to njihova tajna? Kako si onda mogao otići u grad i razglasiti carske tajne običnim ljudima? Zaslužio si da ti se osvetim, ali ja ću pretrpjeti to, kako bi mogao odnijeti moj odgovor tvome glupom caru. Najbolje će biti da mu u moje ime odgovori najmanje dijete koje ide u školu.

I car zapovjedi sluzi da pozove dječaka, te ovaj dođe i uđe u carevu odaju (a tu bješe i glasnik), pa ničice pade pred Alaha i zaželje caru vječnu slavu i dug život, a car mu baci pismo, rekavši mu: – Pročitaj to pismo, pa što prije napiši odgovor na njega!

I dječak uze pismo, pa ga pročita smiješeći se i smijući se, a zatim reče caru: – Zar si poslao slugu po mene zato što hoćeš da odgovoriš na ovo pismo? – Jest – odgovori car, a dječak ga sasluša s velikom pažnjom i pokornošću, pa izvadi papir i napisa odgovor . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvadeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je dječak uzeo pismo i da ga 927.
je pročitao, a da je odmah potom izvadio papir i napisao ovo: – U ime milo- NOĆ
stivog, milosrdnog Alaha! Neka je mir onima kojima je milosrdni poklonio sigurnost i svoju milost! A zatim: obavještavam te, o, veliki care samo po imenu, a ne i po svojim djelima, da sam dobio tvoje pismo i da sam ga pročitao, a da sam onda vidio da je to pravo buncanje i neobična ludorija, te sam uvjeren da si glup čovjek i da si se ogriješio o mene. Pružio si ruku da uzmeš ono na što nemaš pravo, a da mi nije žao Alahovih stvorenja i mojih podanika, ja ne bih prešao preko toga. Što se tiče tvoga poslanika, on je otišao na trg, pa je pričao svima i svakome, i odabranim i običnim ljudima, što si mi sve rekao u pismu, te je zaslužio da mu se osvetim, ali ja sam se smilovao na nj i oprostio mu, jer mu se može oprostiti, a nisam mu se osvetio ne zato što bih tebe poštovao. A što se tiče onog dijela tvoga pisma u kojem govoriš o ubojstvu mojih vezira,

učenih ljudi i velikaša u mome carstvu, to je istina, ali sam ja imao razloga da to učinim, a nisam ubio ni jednog učenog čovjeka ne ostavivši po hiljadu još učenijih, bistrijih i razumnijih ljudi njegova roda, pa u svojoj zemlji nemam ni djece koja nisu izučila sve nauke, a mjesto svakog ubijenog ostalo mi je toliko zaslužnih ljudi da ih ne mogu ni izbrojiti. A svaki moj ratnik vrijedi koliko i čitavi odredi tvoje vojske. Što se pak tiče novaca, ja imam radionicu u kojoj se pravi zlato i srebro, a metali su za mene isto što i komadi kamenja. A već ti ne mogu opisati ljepotu, krasotu i bogatstvo stanovnika svoga carstva! Kako si se onda mogao drznuti i reći mi: – Podigni mi dvor nasred mora! – Doista, to je čudna stvar, a sve je to možda poniklo u tvojoj slaboj pameti, jer bi se ti, da imaš pameti, obavijestio o valovima koji će udarati i o vjetru koji će puhati dok ti podižem taj dvor. Što se pak tiče tvog tvrđenja da ćeš me pobijediti – neka nas sačuva Alah od toga! Kako može posegnuti na mene i kako može zavladati mojim carstvom čovjek kao što si ti? Ne, doista, jer će veliki Alah dati da ja tebe pobijedim, jer si ti prevršio svaku mjeru i udario na mene bez ikakva prava. Znaj da si zaslužio kaznu i Alahovu i moju, ali se ja plašim Alaha te neću napasti ni tebe ni tvoje podanike, a krenut ću protiv tebe tek pošto te posavjetujem. Ako se bojiš Alaha, pošalji mi što prije danak za ovu godinu, a ako to ne učiniš, ja neću odustati od svoje namjere da udarim na tebe i da povedem hiljadu hiljada i još sto hiljada svojih boraca – sve same divove na slonovima – koje ću urediti oko svoga vezira, pa ću narediti veziru da te opsađuje tri godine, kao što si i ti svome poslaniku dao rok od tri dana, a zatim ću zavladati tvojim carstvom, ali u njemu neću ubiti nikoga, osim tebe, i neću odvesti u ropstvo nikoga, osim tvojih žena.

A zatim dječak nacrta na pismu sebe sama, a pored crteža ispisa ove riječi: – Ovaj odgovor piše najmanje dijete koje ide u školu – pa zapečati pismo i preda ga caru, a ovaj ga preda glasniku. I glasnik uze pismo, pa poljubi caru ruke i iziđe iz njegove odaje, odajući hvalu velikom Alahu i zahvalivši se caru za njegovu blagost, a zatim ode iz toga grada čudeći se oštroumnosti toga dječaka.

I glasnik ode svome caru (a ode mu trećega dana po isteku određenoga roka), te car sazva divan zbog njegova zakašnjenja. I glasnik uđe u carevu odaju, pa ničice padne pred carem i preda mu pismo, a car uzme pismo, pa zapita glasnika zašto se zadržao i kakve su prilike u zemlji cara Vird-šaha, te mu glasnik ispriča što je bilo i reče mu što je sve vidio okom i čuo sluhom. I car sasluša to sa zaprepaštenjem, pa reče glasniku: – Teško tebi! Kakve mi to priče pričaš o caru kao što je on? – A glasnik mu odgovori: – O, veliki care, ja sam pred tobom, pa sad otvori pismo i pročitaj ga, a onda ćeš vidjeti što je istina a što je laž.

I car otvori pismo, pa ga pročita i vidje u njemu sliku onoga dječaka koji ga bijaše napisao, a onda se uvjeri da je došao kraj njegovoj vladavini i zbuni se, jer nije znao što će biti s njim. A potom se car okrene svojim vezirima i velikašima svoga carstva, pa im ispriča što se dogodilo, a pročita im i pismo,

te se svi oni veoma poplašiše. I oni počeše umirivati cara, ali su to činili samo izvana, riječima, a srca su im burno kucala od silnoga straha.

A potom reče Badi, veliki vezir: – Znaj, o, care, da nećeš imati nikakve koristi od onoga što su ti rekli veziri, moja braća. Ja mislim da treba da napišeš pismo tome caru i da mu se ispričaš, a da mu u pismu kažeš: – Ja te volim, a ranije sam volio i tvoga oca, pa sam poslao ono pismo po svome poslaniku samo zato što sam htio da te iskušam, da vidim kakve su tvoje namjere, kolika je tvoja odvažnost, kakvim znanjem raspolažeš i što radiš, kako odgonetaš zagonetke i kolikim si savršenstvom obdaren. Molimo se velikom Alahu da od tebe načini blagoslov za tvoje carstvo, da pojača utvrđenja tvoga grada i da uveća tvoju vlast, kako bi se mogli obavljati poslovi tvojih podanika. – I car posla to pismo po jednom drugom poslaniku.

A zatim car reče: – Tako mi velikog Alaha, to je čudna stvar! Kako on može biti veliki car i kako može biti spreman za rat kad je poubijao učene ljude u svome carstvu, ljude koji su mislili kako valja i svoje vojskovođe, i kako njegovo carstvo može cvjetati poslije toga i razviti se u tako veliku silu? Još je čudnije to što tamo odgovore u carevo ime pišu dječaci koji idu u školu, kao što je ovaj dječak. A ja sam, u svojoj ružnoj pohlepi, podložio tu vatru i izložio opasnosti i sebe i stanovnike svoga carstva, a ne znam čime bih ugasio tu vatru da nije bilo savjeta moga vezira. I car spremi jedan skupocjen poklon za cara Vird-šaha, i posla mu ga, a posla mu i mnogo slugu i mlađih, napisavši mu ovakvo pismo:

– U ime milostivog, milosrdnog Alaha. O, slavni care Vird-šaše, sine moga slavnoga brata Džilijada (neka mu se smiluje Alah, a tebi neka dâ dug život!), primio sam odgovor na svoje pismo, pa sam ga otvorio i vidio što u njemu piše, a vidio sam samo ono što me je obradovalo i za što se najviše molim Alahu. Molim ga da te još više uzvisi u tvome dostojanstvu, da pojača temelje tvoga carstva i da ti dâ da pobjeđuješ dušmane koji ti žele zlo, a znaj, o, care, da je tvoj otac bio moj brat, da smo se nas dvojica zavjetovali i zakleli jedan drugome na doživotnu vjernost, i da je on od mene vidio samo ono što je dobro, a i ja sam od njega vidio samo ono što je dobro. A kad je on preminuo i kad si ti sjeo na prijestolje njegova carstva, ja sam se veoma obradovao i razveselio, ali sam potom saznao što si učinio sa svojim vezirima i velikašima u svome carstvu, pa sam se pobojao da to ne dočuje neki drugi car i da ne zaželi da te uhvati, a pomislio sam da si zanemario svoje poslove, obranu svojih utvrđenja i svoje carske poslove. I onda sam ti napisao pismo kojim sam ti htio skrenuti pažnju na to, a kad sam vidio kako si mi odgovorio, srce mi se umirilo, pa neka ti Alah dopusti da uživaš u tvome carstvu i neka ti pritječe u pomoć u tvojim poslovima! Mir neka ti je!

A potom car spremi poklon za Vird-šaha, pa mu ga posla po stotinu vitezova . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvadeset osma noć, ona reče:

928. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car daleke Indije spremio poklon za cara Vird-šaha i da mu ga je poslao po stotini vitezova. I vitezovi su išli sve dotle dok nisu došli u dvor cara Vird-šaha, a onda su pozdravili cara i predali mu pismo. I Vird-šah pročita pismo i vidje što u njemu piše, a zatim dade starješini stotine vitezova onakve odaje kakve su mu priličile i iskaza mu poštovanje, a od njega primi carev poklon. I vijest o tom poklonu puče među ljudima, a car mu se veoma obradova. I Vird-šah posla slugu da mu dovede dječaka, Šimasova sina, a kad ga je sluga doveo, on mu iskaza poštovanje, pa posla slugu da mu dovede starješinu stotine vitezova. A potom car zatraži pismo koje starješina vitezova bijaše donio od svoga cara, pa ga preda dječaku, a dječak ga otvori i pročita na još veću carevu radost. I car poče koriti starješinu stotine vitezova, a ovaj mu je ljubio ruke i ispričavao mu se, govoreći da mu želi dug život i vječno blagostanje.

I car se zahvali starješini vitezova za to i iskaza mu veliko poštovanje, a zatim obdari i njega i njegove vitezove onako kako mu je dolikovalo, pa spremi poklone za cara i naredi dječaku da mu napiše odgovor. I dječak napisa odgovor da ne može biti bolje, spomenuvši u njemu izmirenje i uljudno ponašanje careva poslanika i vitezova koji bijahu s njim. A kad je završio pismo, dječak ga pokaže caru, a car mu reče: – Pročitaj ga, o, drago dijete, da znam što u njemu piše. – I dječak pročita pismo pred stotinom vitezova, a caru i prisutnim ljudima svidješe se skladnost u izlaganju i smisao onoga što je bilo napisano. A potom car zapečati pismo, pa ga preda starješini stotine vitezova i pusti ga da ode, poslavši jedan odred svojih vojnika da ga odvede do granice njegove zemlje.

Eto što je bilo s carem i dječakom.

Što se pak tiče starješine stotine vitezova, on bijaše zapanjen dječakovim postupcima i njegovim znanjem, a bijaše zahvalan Alahu što mu je pomogao da brzo obavi poslove i uspostavi mir.

I starješina stotine vitezova putovao je sve dotle dok nije stigao u dvor cara daleke Indije, a onda dade caru poklone i rijetkosti i preda mu pismo, rekavši mu što je sve vidio. I car se silno obradova tome i zahvali se velikom Alahu, a starješini stotine vitezova iskaza poštovanje, zahvali mu se za njegovu marljivost u poslu i dade mu veći čin. I car je otada živio sigurno i s pouzdanjem, a bio je spokojan i veoma veseo.

Eto što je bilo s carem daleke Indije.

Što se pak tiče cara Vird-šaha, on je išao pravim putem, težeći za Alahom, i najiskrenije se pokajao pred Alahom za sve ono što bijaše učinio. I car napusti svoje žene, a sav se preda sređivanju poslova u svome carstvu, motreći na svoje podanike i bojeći se Alaha. I on postavi Šimasova sina za svoga vezira, davši mu mjesto njegova oca, pa je tako dječak postao njegov prvi savjetnik u carstvu i čuvar njegovih tajni. A potom car naredi građanima da kite grad tjedan dana, pa to naredi stanovnicima ostalih gradova, te se tako svi građani obradovaše, a minuše ih strah i bojazan. I obradovaše se svi ljudi, jer vidješe da je njihov

car pravičan i da im pravedno sudi, te se pomoliše Alahu i poželješe svako dobro caru i njegovu veziru, koji je oslobodio briga i cara i njih.

A potom car zapita svoga vezira: – Što misliš o jačanju carstva, o sređivanju podaničkih poslova i vraćanju na ono što je bilo ranije, kad su podanici imali svojih starješina i upravljača? – A vezir mu odgovori: – O, slavni care, ja mislim da prije svega treba da izbaciš iz svoga srca neposlušnost i da se okaniš zabava, nasilja i ašikovanja sa ženama kojem si se odavao, jer će tvoja druga zabluda biti još veća od prve ako se opet vratiš na ono što je korijen svake neposlušnosti. – A kakav je taj korijen neposlušnosti koji treba da iščupam? – zapita car, a njegov vezir, malen po uzrastu a velik po svome razumu, reče: – O, veliki care, znaj da je korijen neposlušnosti u strasnom oduševljavanju ženama i naklonosti prema njima, a i u prihvaćanju njihovih mišljenja i namjera, jer ljubav prema ženama mijenja zdrav razum i izopačuje dobre osobine, što potvrđuju očigledni dokazi. Kad bi porazmislio o tome i kad bi pažljivim pogledom popratio posljedice svega toga, ti bi našao savjetnika u svojoj duši, a moje riječi bile bi sasvim nepotrebne. Neka ti srce ne bude zaokupljeno mišlju o ženama, a istrgni njihovu sliku iz svoga uma, jer je Alah, preko svoga proroka Muse, zapovjedio ljudima da se ne druže često sa ženama, a jedan car, koji je bio mudrac, rekao je svome sinu: – O, čedo moje, kad budeš utvrdio svoju vlast poslije moje smrti, nemoj se često družiti sa ženama, kako ti srce ne bi zabludjelo i kako se ne bi izopačilo tvoje rasuđivanje – a to dokazuje i ono što se dogodilo i našem gospodaru Sulejmanu, Daudovu sinu (mir im obojici!), kome je Alah dao znanje, mudrost, veliku vlast i ono što nije dao nijednom caru prije njega, a žene su navele na grijeh njegova oca. Sličnih primjera ima mnogo, o, care, a ja ti spomenuh Sulejmana samo stoga što treba da znaš da nikome nije bilo dano da gospodari onim čime je on gospodario, jer su se njemu pokoravali svi carevi na zemlji. I znaj, o, care, da je ljubav prema ženama korijen svakoga zla, jer nijedna žena ne rasuđuje kako valja, te muškarac treba da se druži s njima samo onda kad mu je to prijeko potrebno, a ne treba da im bude potpuno naklonjen – to ga kvari i može ga stajati glave. A ako me poslušaš, o, care, ti ćeš srediti svoje poslove i ako me pak ne poslušaš, kajat ćeš se, ali od kajanja nećeš imati nikakve koristi.

I car ovako odgovori svome veziru: – Okanio sam se ašikovanja sa ženama kojem sam se odavao . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto dvadeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Vird-šah rekao svome 929.
veziru: – Okanio sam se ašikovanja sa ženama kojem sam se odavao i one me NOĆ
više nimalo ne oduševljavju. Ali kako da im se osvetim za ono što su učinile – tà ja sam ubio Šimasa, tvog oca, zbog njihovih spletaka, jer to sâm nisam želio, a ne znam što mi je bilo kad sam pristao da ga ubijem. – A zatim car poče uzdisati i kukati: – Avaj, izgubio sam svoga vezira koji je rasuđivao kako

valja i bio veoma obazriv, a izgubio sam i vezire koji su mu bili slični, i poglavare svoga carstva čija su mišljenja bila divna, razumna i tačna!

I onda vezir odgovori caru: – Znaj, o, care, da za to nisu krive samo žene, jer one su kao dobra roba koju mogu poželjeti oni koji je gledaju; ona se prodaje onome tko hoće da je kupi, a ako netko neće da je kupi, nitko ga ne može primorati da to učini, pa je stoga kriv onaj koji ju je kupio, osobito ako je znao kako je ona štetna. Ja sam te opominjao, a ranije te je opominjao i moj otac, ali ti nisi prihvatio njegov savjet. – Priznajem krivicu o kojoj mi govoriš, o, vezire, a ne mogu se ničim opravdati osim onim što mi je bog sudio – reče car, a vezir izusti: – Znaj, o, care, da je veliki Alah stvorio za nas mogućnost, a dao nam je želju i slobodnu volju, pa činimo ono što želimo, a ne činimo ono što ne želimo. I Alah nam je zapovjedio da ne činimo nikakvo zlo, kako se ne bismo ogriješili. Treba da izračunamo koji će naš postupak biti dobar, jer nam veliki Alah zapovijeda da činimo samo ono što je dobro, a ne dâ nam da činimo ono što je zlo, ali mi po svojoj volji činimo ono što činimo, pa bilo to umjesno ili pogrešno.

– Pravo veliš – reče car – jer je ta pogreška potekla od mene zato što sam bio sklon strastima. Ja sam u više mahova sâm sebe opominjao da to ne činim, a u više mahova me je opominjao i tvoj otac Šimas, ali je onda moja duša bila nadvladala moj razum. Znaš li način na koji se mogu uzdržati od takve pogreške, kako bi moj razum mogao pobijediti strasti moje duše? – Znam – odgovori vezir; – ima nešto što te može spriječiti da učiniš takvu pogrešku. Treba da svučeš odjeću gluposti i da obučeš odjeću pravičnosti, da ne slušaš svoje strasti, da se pokoravaš svome gospodaru i da se vladaš onako kako se vladao pravedni car, tvoj otac. Čini ono što ti priliči, poštujući prava velikog Alaha i svojih podanika, čuvaj svoju vjeru i svoj narod, pazi na svoje ponašanje i gledaj da ne ubijaš svoje podanike. Misli na posljedice svojih djela, a odreci se uvreda, tlačenja, zločina i razvrata; budi pravičan i pravo sudi; budi smjeran i čini ono što zapovijeda veliki Alah, a uvijek se staraj o njegovim stvorenjima koja ti je on ostavio u nasljeđe, i stalno čini onako kako se ona mole za tebe, jer će tvoje vrijeme biti vedro ako to stalno budeš činio, pa će ti Alah oprostiti u svojoj milosti i od tebe će načiniti cara koga poštuju svi koji ga vide, a izginut će tvoji neprijatelji, jer će veliki Alah nagnati njihovu vojsku u bjekstvo, te ćeš biti drag Alahu, a njegova stvorenja će te poštovati i voljeti.

– Oživio si mi dušu i ozario srce svojim govorom punim nježnosti, a skinuo si mi koprenu s očiju, jer ranije bijah slijep – reče car. – Namjeravam činiti sve što si mi rekao, a veliki Alah će mi pomoći u tome. Okanit ću se svojih strasti, a izvest ću svoju dušu iz tjeskobe na širinu i iz strahovanja u sigurnost, te se možeš radovati tome i biti veseo, jer sam sada tvoj sin, iako imam mnogo godina, a ti si moj otac, iako imaš malo godina, pa sad moram činiti ono što mi naređuješ, ne žaleći truda. A zahvalan sam i velikom Alahu i tebi za vašu milost, jer mi je Alah dao u tebi blagostanje, i divno uputstvo, a i zdravo rasuđivanje koje će odagnati moju brigu i moje jade. Postigao sam da moji podanici budu sretni, zahvaljujući tebi, tvome veoma plemenitom zna-

nju i tvojoj sretnoj obazrivosti; sad ti upravljaš carstvom, a ja sam viši od tebe samo utoliko što sjedim na prijestolju. Za mene će biti obavezno sve što budeš učinio, a nitko se neće protiviti onom što budeš rekao, jer si ti mlad po godinama, ali si star po svome razumu i svome znanju. Ja sam zahvalan velikom Alahu što mi te je poslao, jer si me ti izveo na pravi put poslije ubojstvenih preokreta.

– O, sretni care – reče onda vezir caru – znaj da to nije moja zasluga i da ti ja ne želim davati savjete, jer su moje riječi i moja djela samo jedan dio onoga što sam dužan činiti za tebe, pošto sam odgojen u tvojoj milosti, a obasipao si svojim dobročinstvima ne samo mene, već i moga oca prije mene. Svi mi priznajemo da si bio dobar i milostiv prema nama, a kako i da ne priznamo to? A ti si, o, care, naš pastir i naš sudac, pa i ratuješ radi nas s našim dušmanima; tebi je povjereno da nas čuvaš, a ti si čuvar koji ne žali truda kad nas valja osigurati. I kad bismo žrtvovali i svoju dušu, mi ne bismo učinili ono što smo dužni učiniti iz zahvalnosti koju ti dugujemo. I mi se molimo velikom Alahu, koji nam te je dao za cara i koji je od tebe načinio našeg suca, da ti dâ dug život i uspjeha u tvojim poslovima, ne iskušavajući te nevoljama za tvoga života i ispunjavajući tvoje želje, kako bi bio poštovan do svoga samrtnog časa. I neka on s milošću raširi tvoje ruke, kako bi ti, care, mogao voditi za sobom sve poznavaoce i pokoriti tvrdoglave ljude, a neka uvede u tvoje carstvo sve učene i odvažne ljudi i neka udalji iz njega sve neznalice i kukavice. Neka Alah otkloni od tvojih podanika skupoću i bijedu, a neka posije među njima prijateljstvo i ljubav! Neka ti Alah dâ da imaš uspjeha u ovozemaljskom životu, a neka bude pravedan prema tebi u potonjem životu u svojoj milosti, velikodušnosti i svojoj skrivenoj blagosti, amen. Tà u njegovoj je ruci vlast nad svakom stvari, a ništa mu nije teško, pošto se njemu sve vraća kao svome krajnjem ishodištu!

I car sasluša te riječi pune lijepih želja, a onda osjeti da ga obuzima velika radost i najveća naklonost prema veziru, te reče: – Znaj, o, vezire, da mi ti sada zamjenjuješ brata, sina i oca i da me nitko ne može odvojiti od tebe, osim smrti. Ti možeš raspolagati svim onim što mi je u ruci, a ako budem umro bez potomstva, ti ćeš sjesti na moje prijestolje poslije moje smrti, jer si ti dostojniji od svih stanovnika moga carstva, a onda ću ti predati vlast pred velikašima carske uprave i odredit ću te za svoga nasljednika, bude li htio veliki Alah...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni devetsto trideset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Vird-šah rekao svome 930.
veziru, Šimasovu sinu: – Odredit ću te za svoga sljedbenika i nasljednika poslije NOĆ
svoje smrti, a to ću potvrditi i velikašima svoga carstva s pomoću velikog Alaha. – A zatim car pozva svoga pisara, i kad je ovaj došao, naredi mu da pošalje pisma svim velikašima u carstvu i da ih pozove da dođu u carev dvor, da takav poziv glasno saopći svim odabranim i učenim ljudima u gradu, da zapovjedi

svim vezirima, vojnim starješinama, dvorjanima i ljudima koji imaju slugu da se okupe u carevu dvoru, a da pozove u dvor i sve učene ljude i mudrace.

I tako car sazva veliki divan i priredi gozbu kakvu nitko nije priredio prije njega, pa pozva sve odabrane i učene ljudi, te se oni okupiše i provedoše cio mjesec dana u carevu dvoru, veseleći se, jedući i pijući. I car obuče svoje sluge i sve jadnike u svome carstvu, a učenim ljudima dade bogate poklone. A zatim car odabra nekoliko učenih ljudi i mudraca, sporazumjevši se sa Šimasovim sinom, kome naredi da među njima odabere sedmoricu za vezire, s tim da mu oni budu potčinjeni, a da on bude njihov starješina. I onda dječak, Šimasov sin, odabra među njima one ljude koji su bili najstariji po godinama i najsavršeniji po svome razumu, a uz to su raspolagali velikim znanjem i dobrim pamćenjem, pa vidje da takvih osobina imaju samo njih šestorica. I dječak odvede te ljude caru, a ovaj im obuče vezirska odijela, pa im se obrati ovim riječima: – Bit ćete moji veziri i pokoravat ćete se Šimasovu sinu, a nemojte se nikad ogriješiti o ono što vam on bude rekao ili naredio, jer je on, iako mlađi od vas po godinama, stariji od vas po svome razumu.

A zatim car reče vezirima da sjednu na ukrašene klupe, na kakvima obično sjede veziri, pa im dade plaću i novaca za trošak, naredivši im da među ratnicima koji se bjehu okupili na gozbu odaberu podesne ljude za starješine vojnih odreda od po hiljadu, sto i deset ljudi, a odredi im i plaću i prihode kakve su obično dobivali velikaši, te oni to učiniše za najkraće vrijeme.

I car naredi da se ostali okupljeni ljudi bogato nagrade, pa da svi odu u svoju zemlju s čašću i poštovanjem, a svojim namjesnicima naredi da budu pravični prema svojim podanicima, da se staraju o siromasima i bogatašima i da im daju novčanu pomoć iz državne blagajne prema njihovu činu, te mu svi veziri poželješe vječnu slavu i dug vijek. A zatim car naredi građanima da kite grad tri dana, u znak zahvalnosti velikom Alahu koji mu je pritekao u pomoć.

Eto što su učinili car i njegov vezir uređujući državu i postavljajući emire i druga službena lica. Što se pak tiče carevih ljubimica među njegovim naložnicama i drugim ženama, zbog kojih su poubijani veziri i koje su svojim lukavstvom i svojim prijevarama unijele pokvarenost u državu, car je s njima postupio ovako:

Kad su otišli na svoja mjesta svi ljudi koji bijahu došli na divan iz gradova i drugih naselja i kad su njegovi poslovi krenuli nabolje, car je naredio svome veziru, malome po uzrastu a velikom po svome razumu, da pozove ostale vezire, pa kad su ovi došli, on ostade nasamo s njima i reče im: – Znajte, o, veziri, da sam bio skrenuo s pravoga puta, da sam bio zaronio u neznanje, da sam se klonio dobrih savjeta, da sam pogazio svoja obećanja i svoje zakletve i da sam protivrječio svojim savjetnicima, a sve sam to činio zbog toga što sam se zabavljao s tim ženama, zbog njihovih prijevara, zbog lažnoga sjaja njihovih riječi i laži, a i stoga što sam pristajao na sve to; mislio sam da su njihove riječi bile iskreni savjet, jer su one bile nježne i blage, a sad vidim da je to bio smrtonosni otrov. Sad čvrsto vjerujem da su mi one željele samo smrt i propast, te

su zaslužile da ih kaznim i da im po pravdi vratim milo za drago, a da od njih načinim pouku za one koji se uče. A kako bi bilo najbolje da ih usmrtim? – I vezir, Šimasov sin, odgovori caru: – O, veliki care, ja sam ti ranije rekao da žene nisu jedini krivci, već su krivi i muškarci koji ih slušaju, ali one pri svem tom zaslužuju da budu kažnjene iz dva razloga: prvo, zato što treba da održiš svoju riječ, jer si veliki car, a drugo, zato što su se osmjelile da ti rade o glavi, što su te prevarile i što su se pačale u ono što ih se ne tiče, a o čemu nije lijepo govoriti. One su zaslužile smrt, ali bit će im dosta i onoga što će ih sada poraziti. Uzmi ih odsada za svoje sluge, a ti imaš pravo da učiniš to i sve drugo.

I nekoliko vezira posavjetovaše caru isto što mu bijaše posavjetovao Ibn-Šimas, ali onda jedan vezir kroči k caru, pa pade ničice pred njim i reče: – Nek Alah dâ dug vijek caru! Ako je prijeko potrebno da ih nekako usmrtiš, ja ću ti reći kako da to učiniš. – A što ćeš mi to reći? – zapita car, a vezir mu reče: – Evo što će biti najbolje: naredi jednoj od svojih ljubimica da povede sve žene koje su te prevarile i da ih odvede u onu sobu gdje su vršena ubojstva vezira i mudraca, pa ih zatvori tamo, a naredi da im se daje samo nešto malo hrane i pića – tek toliko da održavaju dušu i tijelu, ali im nikako nemoj dopustiti da izlaze iz te sobe, a kad koja umre među njima, neka ostane tamo gdje je, dok tako ne pomru sve do jedne. To će biti najblaža kazna za njih, jer su izazvale velik metež – ne, one su oduvijek bile korijen svih nevolja i svih meteža, te je tačno ono što je netko rekao o njima: tko drugome jamu kopa, sam u nju pada, pa ma koliko ga pratila sreća.

I car učini onako kako je mislio i rekao taj vezir. On posla sluge da mu dovedu četiri njegove naložnice okorjela srca, pa njima preda ostale žene, naredivši slugama da ih odvedu u sobu gdje su vršena ubojstva i da ih zatvore tamo, a da im daju samo pomalo loše hrane i odvratnog pića. I onda sve te žene obuze velika žalost, te su se kajale za ono što se dogodilo zbog njih i mnogo tugovale, a Alah im zauzvrat dade sramotu u zemaljskom životu i pripremi za njih muke u potonjem životu. I one ostadoše u toj tamnoj i smrdljivoj sobi, a svakoga dana umiralo je po nekoliko njih, dok tako nisu pomrle sve do jedne. I glas o tom događaju puče po svim krajevima i zemljama, i eto što je bilo na kraju s carem, njegovim vezirima i njegovim podanicima. Neka je hvala Alahu koji uništava narode i oživljava istrunule kosti, jer je on dostojan slavljenja, veličanja i odavanja hvale do kraja vjekova!

PRIČA O BRIJAČU I BOJADISARU

Priča se da su u gradu Iskanderiji živjela dva čovjeka i da je jedan bio bojadisar, a zvao se Abu-Kir, dok je drugi bio brijač, a zvao se Abu-Sir. I oni bijahu susjedi, jer se brijačev dućan nalazio na trgu do bojadisareva dućana. A bojadisar bijaše varalica, lažljivac i veoma nevaljao čovjek, kao da mu je sljepoočnica bila odvaljena od tvrde stijene ili od praga židovske bogomolje. On se nije stidio da čini ono što je sramotno, a imao je običaj da unaprijed traži novac od onoga koji bi mu donio neku tkaninu na bojenje, govoreći da će tobože za taj novac nabaviti boju. I naručilac bi mu dao novac unaprijed, a on bi ga uzeo i potrošio na jelo i piće, pa bi prodao i samu tkaninu po vlasnikovu odlasku, a primljeni bi novac potrošio na jelo i piće i ostalo. A Abu-Kir je jeo samo najbolja među izvrsnim jelima i pio najbolja pića od kojih čovjek gubi pamet. A kad bi mu došao vlasnik tkanine, on bi mu rekao: – Dođi sutra prije sunca, pa ćeš dobiti svoju stvar obojenu! – I vlasnik bi otišao, a u sebi bi rekao: – Jedan dan nije daleko od drugoga! – pa bi mu sutradan opet otišao, prema pogodbi, ali bi mu Abu-Kir rekao: – Dođi sutra! Jučer sam imao goste, pa sam radio i starao se da im nabavljam ono što im je bilo potrebno dok nisu otišli. A sutra dođi prije sunca, pa uzmi svoju obojenu stvar. – I naručilac bi otišao, pa bi došao i trećega dana, ali bi mu Abu-Kir rekao: – Za jučer mi se može oprostiti, jer mi se žena porodila noću, pa sam jučer morao obavljati sve poslove, ali sutra svakako dođi, pa uzmi svoju obojenu stvar. – I mušterija bi opet došla, prema pogodbi, a Abu-Kir bi joj onda prišao, dolazeći s mjesta na kojem je bio, pa bi se poslužio nekim novim lukavstvom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto trideset prva noć, ona reče:

931. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Kir dolazio s mjesta na kojem je bio kad god bi mu došao neki vlasnik tkanine, pa bi se poslužio nekim novim lukavstvom, obećavajući sve i zaklinjući se sve dotle dok se ovaj ne bi uzrujao i dok ne bi rekao: – Koliko ćeš mi puta reći – sutra! Daj mi moju stvar, jer neću da je bojiš. – I Abu-Kir bi onda rekao: – Alaha mi, brate, stid me je od tebe, ali ću ti reći istinu, a Alah neka učini nažao svima onima koji čine nažao ljudima uzimajući njihove stvari. – Reci mi što se to dogodilo – rekla bi mušterija, a Abu-Kir bi odgovorio: – Obojio sam tvoju stvar takvom bojom kakve nigdje nema i objesio sam je o uzicu, ali ju je onda netko ukrao, a ja ne znam tko ju je ukrao. – I ako bi vlasnik ukradene stvari bio dobar čovjek, on bi rekao: – Alah će mi to nadoknaditi – a ako je bio zao, on bi počeo grditi i sramotiti Abu-Kira, ali od njega ne bi ništa dobio, pa makar ga tužio i sucu.

I Abu-Kir nije prestajao činiti to sve dotle dok se nije pronio glas o njemu i dok ljudi ne počeše opominjati jedni druge da se čuvaju Abu-Kira, spominjući ga u svojim uzrečicama, te ga tako napustiše sve mušterije. I zato je njemu mogao pasti šaka samo čovjek koji ga nije znao i pored toga što su stvorenja velikog Alaha svakoga dana grdila i sramotila Abu-Kira, te je zbog toga imao sve manje posla. I onda bojadisar poče odlaziti u dućan svoga prijatelja brijača Abu-Sira, pa je sjedio u njegovoj brijačnici i gledao u vrata svoje bojadisaonice, a kad bi vidio da pred njegovim vratima stoji neka mušterija koja hoće da oboji neku stvar, ne znajući ništa o njemu, on bi izišao iz brijačnice, pa bi rekao: – Što ti je potrebno, o, takav i takav? – I mušterija bi mu rekla: – Donio sam ovu stvar da mi je obojiš – a on bi je zapitao: – Kako hoćeš da ti je obojim? (pošto je, i pored svih svojih mana, znao da boji svim bojama, ali nikad nije ni s kim postupao onako kako nalaže istina, jer je nesreća bila jača od njega) – pa bi uzeo tu stvar od mušterije rekavši: – Plati mi unaprijed, a sutra dođi, pa uzmi svoju stvar. – I mušterija bi mu platila, pa bi otišla svojim putem, a Abu-Kir bi prodao njenu stvar na trgu i za primljeni novac kupio mesa, povrća, duhana, voća, a kupio bi i druge stvari koje su mu bile potrebne. A kad bi vidio da pred njegovim dućanom stoji koji od onih ljudi koji su mu dali stvar na bojenje, on se ne bi pojavio i ne bi im izišao na oči.

I tako je on proveo nekoliko godina, pa jednoga dana među danima uze neku stvar od nekoga bezdušnog čovjeka, a zatim je proda i potroši primljeni novac. I taj čovjek poče navraćati u njegov dućan svakoga dana, ali ga nikad ne nađe u njemu, jer bi se Abu-Kir sakrio u Abu-Sirovoj brijačnicu kad god bi ugledao koga od onih koji su mu dali svoje stvari na bojenje. I tome bezdušnom čovjeku dodija da ga traži u njegovu dućanu, te ode kadiji, a ovaj posla s njim svoga poslanika da zakuca na vrata Abu-Kirove bojadisaonice u prisustvu mnogih muslimana. I taj čovjek zapečati vrata njegove bojadisaonice, pošto u njoj ne nađe ništa, osim razbijenih korita, a ne bijaše ni jedne jedine

stvari koju bi mogao uzeti u zamjenu za svoju stvar. A zatim poslanik uze ključ, pa reče bojadisarovim susjedima: – Recite mu da donese stvar ovoga čovjeka i da dođe po ključ od svoga dućana – a zatim ode svojim putem s tim čovjekom! I onda Abu-Sir reče Abu-Kiru: – Kakva te je to nesreća snašla? Tko god ti je donio neku stvar, ostao je bez nje. Kud se djenula stvar toga bezdušnoga čovjeka? – O, susjede, ukrali su mi je – odgovori Abu-Kir, a Abu-Sir reče: – Čudo jedno! Tebi kradu sve stvari koje ti ljudi daju. Da se u tvome dućanu ne okupljaju svi kradljivci? Ali ja ipak mislim da lažeš. Reci mi što si učinio. – O, susjede – reče Abu-Kir Abu-Siru – nitko mi ništa nije ukrao. – A što onda radiš s tuđom imovinom? – zapita Abu-Sir, a Abu-Kir mu odgovori: – Prodajem sve stvari koje mi ljudi daju, a zatim trošim novac koji dobijam za njih. – Da li ti to dopušta Alah? – reče Abu-Sir, a Abu-Kir mu odgovori: – Ja to činim zato što sam siromašan, jer od svoga zanata imam malo koristi, pa živim kao puki siromah. – A zatim on poče govoriti o svojoj neznatnoj zaradi i svojim oskudnim sredstvima, te i Abu-Sir poče govoriti o svome zanatu i svojoj neznatnoj zaradi. I Abu-Sir reče: – Ja sam takav majstor da mi nijedan nije ravan u ovome gradu, ali se u mojoj brijačnici nitko ne brije zato što sam siromašan. Dodijao mi je taj zanat, o, brate! – I Abu-Kir, bojadisar, reče brijaču: – I meni je dodijao moj zanat stoga što ništa ne zarađujem, ali tko nas primorava, o, brate, da ostanemo u ovome gradu? Hajdemo obojica u svijet. Imamo zanat u rukama, takvi se zanati traže u svim zemljama, pa ćemo se u tuđoj zemlji nadisati zraka, i odmoriti se od velike brige. – I Abu-Kir je govorio o putovanju i prikazivao ga u najljepšim bojama Abu-Siru sve dotle dok ovaj nije zaželio da otputuje, a onda se dogovoriše da obojica pođu na put...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto trideset druga noć, ona reče:

932. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Kir govorio Abu-Siru o putovanju i da mu ga je prikazivao u najlepšim bojama sve dotle dok i ovaj nije zaželio da otputuje, a da su se onda dogovorili da otputuju zajedno. I Abu-Kir se obradova kad je čuo da će i Abu-Sir poći s njim na put, te izgovori ove pjesnikove riječi:

Zavičaj ostavi svoj, ako napredak želiš,
Pa kreni na put koji pet dobrih strana ima:

Briga će nestati svih, zarada bit će bolja,
Učen, uljudan bit ćeš, lijepo ćeš društvo steći.

A kad ti netko kaže: – Put brigu, jad donosi,
Rastanak bolan s dragim, a i nevolje strašne.

Znaj da je za mladića smrt bolja od života
Među ljudima podlim, niskim i zavidljivim.

A kad su odlučili da otputuju zajedno, Abu-Kir reče Abu-Siru: – Sad smo braća i ni po čemu se ne razlikujemo, pa treba da očitamo fatihu o tome da

onaj koji radi i zarađuje prehranjuje onoga koji ne radi, a da sve što nam preostane mećemo u jedan kovčeg, pa da to pošteno i pravedno podijelimo kad se budemo vratili u Iskanderiju. – I Abu-Sir reče: – Tako će i biti – pa očita fatihu o tome da onaj koji radi i zarađuje prehranjuje onoga koji ne radi, a zatim zatvori svoj dućan i preda ključeve gazdi, dok Abu-Kir ostavi svoj ključ kod kadijinog poslanika i napusti svoju zatvorenu i zapečaćenu bojadisaonicu, pa obojica uzeše svoje stvari i pođoše na put. I oni se ukrcaše na jednu lađu koja je plovila slanim morem, pa otploviše toga istoga dana, a udes im priteče u pomoć, jer među putnicima na toj lađi, na brijačevu sreću, ne bijaše nijednoga brijača, a na njoj bijaše sto dvadeset ljudi, ne računajući kapetana i mornare. A kad mornari razapeše jedra na lađi, brijač ustade, pa reče bojadisaru: – O, brate, ovo je more na kojem valja jesti i piti, a mi imamo malo hrane. Možda će netko teći: – Hodi amo, brico, da me obriješ! – pa ću ga obrijati, a on će mi dati jednu pogačicu, ili jednu srebrnu paru, ili gutljaj vode, te ćemo imati čime da se prehranimo. – I bojadisar reče: – To nije loše! – pa spusti glavu i zaspa, a brijač ustade i uze svoj pribor i šalicu, a na rame stavi neku krpu umjesto ručnika, jer bijaše siromašan čovjek, pa poče hodati amo-tamo, prolazeći pored putnika. I netko mu reče: – Hodi amo, o, majstore, da me obriješ! – te ga brico obrija, a on mu dade jednu srebrnu paru, ali mu brijač reče: – O, brate, meni nije potrebna ta srebrna para! Kad bi mi dao jednu pogačicu, ona bi bila pravi blagoslov za mene na ovome moru, jer imam jednoga druga, a imamo malo hrane. – I čovjek mu dade jednu pogačicu i komadić sira, a napuni mu i posudu sa pijaćom vodom. I Abu-Sir uze sve to, pa ode Abu-Kiru i reče: – Uzmi ovu pogačicu, pa je pojedi sa sirom, a voda ti je u ovoj posudi – te Abu-Kir uze sve od njega, pa poče jesti i piti. A potom Abu-Sir, brijač, opet uze svoj pribor i prebaci krpu preko ramena, pa s posudom poče hodati po lađi, prolazeći pored putnika. I tako brijač obrije jednoga čovjeka za dvije pogačice, drugoga za komadić sira, te ga počeše tražiti mušterije, a kad bi mu tko rekao: – Obrij me, majstore! – on bi ga primorao da mu dâ dvije pogačice i jednu srebrnu paru, jer na lađi ne bijaše nijednog brijača osim njega. I sunce još ne bijaše zašlo, a on nakupi trideset pogačica i trideset srebrnih para, a bijaše dobio i sira, i maslina, i ajvara u octu, jer su mu ljudi davali sve što bi im zatražio, te je imao svega i svačega. I Abu-Sir obrija kapetana lađe, pa mu se požali da nema dovoljno hrane za put, te mu kapetan reče: – Dobro mi došao! Dovodi amo svoga druga svake večeri, pa večerajte kod mene. Ne brinite se ni za što dok putujete s nama.

I Abu-Sir se vrati bojadisaru i vidje da on svejednako spava, te ga probudi, a Abu-Kir vidje onda pored sebe mnogo kruha, sira, maslina i ajvara u octu, te zapita brijača: – Otkud ti to? – I brijač mu odgovori: – Sve mi je to dao darežljivi Alah! – I Abu-Kir htjede jesti, ali mu Abu-Sir reče: – Nemoj jesti, o, brate, već ostavi to – valjat će nam za drugu priliku. Znaj da sam obrijao kapetana lađe i da sam mu se požalio da nemamo dovoljno hrane, a on mi je rekao: – Neka bi ti bilo ugodno ovdje! Dovodi svoga druga svake večeri, pa večerajte kod mene! – a večeras treba da odemo prvi put na večeru. – Vrti

mi se u glavi od mora, pa ne mogu da se maknem s mjesta – reče mu Abu-Kir. – Daj ti meni za večeru ove stvari, a ti idi sâm kapetanu. – U tome nema nikakvog zla – reče Abu-Sir, pa sjedne i poče gledati kako Abu-Kir jede, a onda vidje da on lomi komade kao što se odvaljuje kamenje od planine i da guta kao slon koji nekoliko dana nije ništa jeo, da gura u usta novi komad prije no što je progutao prethodni, da koluta očima gledajući hranu pred sobom kao neki vještac, a da dašće kao gladan bik iznad slame i boba.

A uto dođe mornar, pa mu reče: – Kapetan ti poručuje: dođi na večeru sa svojim drugom – te Abu-Sir zapita Abu-Kira: – Hoćeš li poći sa mnom? – a ovaj mu odgovori: – Ne mogu! – I Abu-Sir ode sam, pa vidje kapetana kako sjedi za stolom na kojem bijaše dvadeset ili više jela, očekujući sa svojim ljudima brijača i njegova druga. I kapetan ugleda Abu-Sira, pa ga zapita: – Gdje ti je drug? – a Abu-Sir mu odgovori: – O, gospodaru, njemu se vrti u glavi od mora. – Ne mari ništa – reče mu kapetan – proći će ta vrtoglavica. Hodi amo, pa večeraj s nama; čekao sam te. – A potom kapetan isprazni zdjelu u kojoj bijaše ćevap i poče je puniti raznim jelima, tako da je u njoj bilo jela za desetoricu. A poslije večere kapetan reče brijaču: – Ponesi ovu zdjelu za svoga druga! – I Abu-Sir uze zdjelu, pa je odnese Abu-Kiru, a onda vidje da on još melje očnjacima onu hranu koja bijaše pred njim, jedući kao deva i brzo gutajući jedan komad za drugim. – Zar ti ne rekoh: – Nemoj jesti! – reče mu Abu-Sir. – Kapetan ima svega i svačega, a pogledaj što ti je poslao kad sam mu rekao da ti se vrti u glavi. – Daj mi to! – reče Abu-Kir te mu Abu-Sir dade zdjelu, a bojadisar onda poče pohlepno jesti i ono što bijaše u zdjeli i ostalo, kao pas koji kezi zube, ili kao lav koji sve uništava, ili kao ruh koji se okomio na goluba, ili kao čovjek koji je naprosto umirao od gladi, pa je vidio hranu i počeo jesti. I Abu-Sir ga ostavi, pa ode kapetanu da s njim popije kavu, a potom se vrati i vidje da je Abu-Kir pojeo sve što je bilo u zdjeli, a da je praznu zdjelu odgurnuo od sebe...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto trideset treća noć, ona reče:

933. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Abu-Sir vratio i onda vidio da je Abu-Kir pojeo ono što je bilo u zdjeli, a da je praznu zdjelu odgurnuo od sebe. I Abu-Sir uze zdjelu, pa je odnese kapetanovom sluzi, a zatim se vrati Abu-Kiru i prespava tu noć do jutra.

A sutradan Abu-Sir poče brijati ljude, pa kad bi dobio što od koga, predao bi to Abu-Kiru, a ovaj je samo sjedio, jeo i pio, ustajući samo onda kad je valjalo da obavi nuždu. I Abu-Sir je donosio svake večeri punu zdjelu jela od kapetana, pa tako drugovi provedoše dvadeset dana, a onda se lađa usidri u luci jednoga grada. I dva druga iziđoše iz lađe, pa odoše u grad i uzeše pod najam sobu u jednome hanu. I Abu-Sir prostre rogoznice u sobi, pa kupi sve što im bješe potrebno, a donese i mesa i skuha ga, dok je Abu-Kir spavao od onoga časa kad bijaše ušao u sobu do časa kad mu je Abu-Sir prinio jelo.

I onda se Abu-Kir probudi, pa se najede, a zatim reče Abu-Siru: – Ne zamjeri mi, vrti mi se u glavi – i opet zaspa. I on provede tako četrdeset dana, a brijač je svakoga dana uzimao svoj pribor, pa je hodao po gradu tražeći rada i zarade, a kad bi se vratio s posla, zatekao bi Abu-Kira kako spava, te bi ga probudio. I Abu-Kir bi se prenuo iza sna, pa bi pohlepno počeo jesti kao čovjek koji se ne može zasititi ni zadovoljiti, a potom bi opet zaspao. I on provede tako još četrdeset dana, a kad god bi mu Abu-Sir rekao: – Sjedni, odmori se, pa iziđi iz sobe i prošetaj se po gradu – u njemu ima razonode, i sjaja, i ljepote, jer među gradovima nema grada kao što je ovaj – bojadisar bi mu odgovorio: – Ne zamjeri mi, vrti mi se u glavi – a Abu-Sir ga nije htio dovoditi u zabunu ili mu reći koju uvredljivu riječ.

Ali se četrdeset prvoga dana brijač tako razbolje da nije mogao izići iz sobe, a onda se pogodi s vratarom hana da im on obavlja sve poslove i da im donosi hranu i piće, jer je Abu-Kir za sve to vrijeme samo jeo i spavao. I unajmljeni vratar je tako četiri dana obavljao Abu-Sirove poslove, a onda se brijačeva bolest toliko pogorša da se onesvijestio.

Što se pak tiče Abu-Kira, on osjeti da ga mori velika glad, te ustade, pa poče pretraživati Abu-Sirovo odijelo, a onda vidje da on ima nešto malo novaca, pa uze taj novac, te iziđe iz sobe i zatvori vrata za sobom. I tako on ode, ne rekavši nikome ništa, a vratar bijaše na trgu, te ga ni on ne vidje. I Abu-Kir ode na trg, pa tamo kupi divno odijelo i obuče ga, a zatim poče hodati po gradu i razgledati ga, pa tako vidje da takvoga grada nema među gradovima i da svi ljudi u njemu nose bijela i plava odijela, a ne drukčija. A zatim Abu-Kir ode jednom bojadisaru, pa vidje da je u njegovom dućanu sve plavo, te izvadi svoj rubac za brisanje nosa, pa reče: – Hej, majstore, uzmi ovaj rubac, pa mi ga oboji, a ja ću ti dati onoliko novaca koliko to stoji. – To će stajati dvadeset dirhema –reče bojadisar, a Abu-Kir izusti: – Mi to bojimo u svojoj zemlji za dva dirhema. – Idi u svoju zemlju, pa neka ti tamo oboje rubac – reče mu bojadisar – ja ga neću obojiti za manje od dvadeset dirhema, niti ću spustiti tu cijenu. – A u koju boju ćeš ga obojiti? – zapita Abu-Kir. – Obojit ću ga u plavo – reče mu bojadisar. – Ja hoću da mi ga obojiš u crveno – reče Abu-Kir. – Ne znam bojiti u crveno – reče mu bojadisar. – U zeleno – reče Abu-Kir. – Ne znam bojiti u zeleno – reče mu bojadisar. – U žuto – reče Abu-Kir. – Ne znam bojiti u žuto – reče mu bojadisar.

I Abu-Kir poče nabrajati boje, spominjući jednu za drugom, ali mu bojadisar reče: – U našoj zemlji ima četrdeset majstora, ni više ni manje, pa kad koji od nas umre, mi učimo bojenju njegova sina, a ako ni on ne ostavi potomstvo, onda nas ima za jedan manje; ako pak neki majstor ima dva sina, mi učimo bojenju jednoga od njih, a ako on umre, učimo njegova brata. Naš zanat je dobro uhvatio korijena, a svi mi bojimo u plavo. – I onda mu reče Abu-Kir, bojadisar: – Znaj da sam i ja bojadisar i da znam bojiti svim bojama. Hoću da me uzmeš u službu i da mi plaćaš nadnicu, a ja ću te naučiti bojiti svim bojama, kako bi se mogao pohvaliti time u bojadisarskom cehu. – Mi nikad ne dopuštamo strancima da se bave našim zanatom – reče mu boja-

disar. – A ako ja sâm otvorim svoju bojadisaonicu? – zapita ga Abu-Kir. – To nikad neće biti moguće – odgovori mu bojadisar. – I Abu-Kir ostavi toga bojadisara, pa ode drugome, ali mu i ovaj reče ono isto što mu bijaše rekao prvi bojadisar. I tako je Abu-Kir išao od jednoga bojadisara do drugoga, dok nije obišao svih četrdeset bojadisara, ali ga nijedan ne htjede primiti u svoju bojadisaonicu ni kao nadničara ni kao majstora. I onda Abu-Kir ode starješini bojadisarskog zanata, pa mu ispriča sve to, ali mu starješina reče: – Mi ne dopuštamo nijednome strancu da se bavi našim zanatom.

I Abu-Kira obuze veliki gnjev, te on ode caru toga grada, pa mu se požali na to, rekavši mu: – O, care vremena, ja sam stranac, a po zanatu sam bojadisar, ali mi se s bojadisarima dogodilo to i to, mada znam bojiti u crveno s preljevima, u ružičasto i crveno kao čičimak, i u zeleno s raznim preljevima, u zeleno kao trava, kao klokočika, kao maslina i kao papagajeva krila, i u crno s raznim preljevima, pa žuto kao kajsija i kao limun. – I on poče poimenice nabrajati sve boje, a zatim reče: – O, care vremena, nijedan bojadisar u tvome gradu ne zna bojiti ni u jednu od tih boja, već samo u plavo, a ipak mi nijedan nije dopustio da radim kod njega ni kao majstor ni kao nadničar. – I car mu odgovori: – Ti si u pravu, ali ću ti ja otvoriti bojadisaonicu i dat ću ti novac, a oni ti ne mogu ništa učiniti, jer ću objesiti o dućanska vrata svakog onog koji te bude ometao u radu.

A zatim car izda naređenje građevinarima, rekavši im: – Idite s ovim majstorom i prošetajte se s njim po gradu, a ako mu se svidi neko mjesto, otjerajte gazdu s toga mjesta, pa makar to bio dućan, han ili što drugo, i podignite mu onakvu bojadisaonicu kakvu on hoće, a njegova naređenja izvršavajte bez pogovora.

A potom car dade Abu-Kiru lijepo odijelo, pa mu dade i hiljadu dinara, rekavši mu: – Troši to dok ti građevinari ne podignu bojadisaonicu. – I car dade Abu-Kiru i dva roba da ga dvore, a dade mu i konja s kićenom opremom, te on obuče to odijelo i uzjaha toga konja, a onda bijaše kao neki emir. I onda car dade Abu-Kiru jednu kuću za stanovanje, a slugama naredi da je zastru ćilimima, te je oni zastriješe . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto trideset četvrta noć, ona reče:

934. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car dao Abu-Kiru jednu kuću za stanovanje i da je naredio svojim slugama da je zastru, a da se potom Abu-Kir uselio u nju. A sutradan Abu-Kir iziđe iz kuće i poče hodati po gradu, idući za građevinarima, pa je tako razgledavao grad dok mu se ne svidje jedno mjesto, a onda reče građevinarima: – Ovo je dobro mjesto. – I građevinari otjeraše gazdu s toga mjesta i odvedoše ga caru, a ovaj mu dade veću naknadu u novcu no što je on mogao poželjeti. I tako građevinari počeše zidati bojadisaonicu, a Abu-Kir im je govorio: – Zidajte tako i tako, a radite tako i tako! – te mu oni podigoše bojadisaonicu kojoj ne bijaše ravna nijedna bojadisaonica u tome gradu.

A potom Abu-Kir ode caru, pa mu reče da su građevinari završili zgradu i da mu je potreban novac za boje, kako bi mogao otpočeti rad. I car mu reče: – Uzmi ove četiri hiljade dinara, pa neka ti to bude kapital, a pokazat ćeš mi plod svoga rada u bojadisaonici! – I Abu-Kir uzme novac od cara, pa ode na trg, a tamo vidje da ima mnogo indiga i da se prodaje u bescjenje. I on kupi sav pribor koji mu bijaše potreban za bojenje, a car mu posla pet stotina komada tkanine, te je oboji raznim bojama i objesi ih ispred svojih vrata, a ljudi su prolazili pored bojadisaonice i gledali čudo koje dotle nisu vidjeli.

I svijet se poče tiskati pred bojadisaonicom, a ljudi gledahu tkanine i zapitkivahu Abu-Kira: – O, majstore, kako se zove ova boja? – I Abu-Kir im govoraše: – Ovo je crvena boja, ovo žuta, a ovo zelena – i tako im je nabrajao sve boje, te mu oni počeše donositi tkanine na bojenje, govoreći mu: – Oboji mi to tako, a platit ćemo ti koliko tražiš.

A kad je obojio careve tkanine, Abu-Kir ih odnese u carev divan, a car se obradova kad vidje kako su obojene i nagradi Abu-Kira. A potom bojadisaru počeše donositi tkanine i svi ratnici, govoreći mu: – Oboji mi ovo tako i tako – te im je Abu-Kir bojio tkanine, a oni su ga zasipali zlatom i srebrom. I tako se Abu-Kir proču, a ljudi nazvaše njegovu bojadisaonicu Sultanovom bojadisaonicom. I svako dobro mu poče dolaziti, ulazeći na sva vrata, a bojadisari nisu mogli s njime ni progovoriti, već su svi samo dolazili u njegovu bojadisaonicu, pa su mu ljubili ruke, ispričavali mu se za ono što ranije bijahu učinili s njim i nudili se, govoreći mu: – Uzmi nas za svoje sluge! – Ali Abu-Kir ne uze nijednoga. I Abu-Kir kupi crne i bijele robove, a nakupi i mnogo novaca, i eto što je bilo s Abu-Kirom.

Što se pak tiče Abu-Sira, kome Abu-Kir bijaše uzeo novac, ostavivši ga bolesna i onesviještena iza zatvorenih vrata, on je ostao tri dana ležeći u zatvorenoj sobi. I vratar hana obrati pažnju na vrata te sobe, pa vidje da su zatvorena, a nije vidio nijednog od njih dvojice, niti je što čuo o njima. I onda vratar reče u sebi: – Da nisu otputovali, ne platívši najamninu za sobu, ili su pomrli, ili im se opet nešto drugo dogodilo? – pa priđe vratima i vidje da su zatvorena, a uto ču brijačeve jecaje. I vratar vidje da je ključ objешen o dovratak, te ga uze, po otvori vrata i uđe u sobu, a onda ugleda brijača koji je jecao. I vratar reče Abu-Siru: – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo! Gdje je tvoj drug. – Alaha mi – odgovori mu Abu-Sir – ja sam tek danas došao k sebi od bolesti, pa sam ga počeo dozivati, ali mi se nitko nije odazvao. Alaha radi, o, brate, vidi da li mi je kesa pod uzglavljem, pa ako je tamo, uzmi iz nje pet para i kupi mi malo hrane, jer sam mrtav gladan.

I vratar pruži ruku, pa uze kesu, ali vidje da je prazna, te reče brijaču: – Kesa je prazna – u njoj nema ni prebijene pare. – I Abu-Sir, brijač, shvati da je Abu-Kir uzeo novac iz njegove kese i da je potom pobjegao. – Da nisi vidio moga druga? – zapita on vratara, a ovaj mu odgovori: – Nisam ga vidio, a mislio sam da si i ti otputovao s njim. – Nismo otputovali – reče mu brijač – već se on polakomio na moje groševe, pa ih je uzeo i pobjegao, vidjevši da

sam bolestan. – A potom brijač poče plakati i ridati, te mu vratar hana reče: – Ne mari ništa, Alah će mu to vratiti!

I vratar ode iz sobe pa skuha čorbu, a zatim napuni Abu-Sirov tanjur i dade mu ga. I tako je vratar njegovao brijača puna dva mjeseca, trošeći na nj novac iz svoje kese, a onda se Abu-Sir preznoji i Alah ga izliječi od njegove bolesti. A potom se Abu-Sir podigne na noge, pa reče vrataru: – Ako mi veliki Alah dâ mogućnost da te nagradim, ja ću te nagraditi za dobro koje si mi činio, ali samo Alah nagrađuje u svojoj milosti. – Neka je hvala Alahu za tvoje zdravlje – reče mu vratar hana. – Ja sam ti učinio to zato što težim za likom velikodušnog Alaha.

A zatim brijač iziđe iz hana, pa ode u grad i poče prelaziti s jednog trga na drugi, a sudba ga odvede na trg na kojem bijaše Abu-Kirova bojadisaonica. I onda Abu-Sir vidje tkanine koje bojadisar bijaše obojio raznim bojama i objesio o vrata svoje bojadisaonice, a vidje i ljude koji su se tiskali i gledali u njih, te zapita jednoga građanina: – Zašto se tiskaju oni ljudi tamo? – I upitani mu odgovori: – To je Sultanova bojadisaonica, a car ju je otvorio za jednoga stranca koji se zove Abu-Kir, pa kad taj bojadisar oboji jedno odijelo, mi se okupljamo da gledamo tu boju, jer u našem gradu nema nijednog bojadisara koji zna bojiti takvim bojama. A njemu se dogodilo s bojadisarima iz našega grada ono što mu se dogodilo.

I taj čovjek ispriča Abu-Siru što se dogodilo Abu-Kiru s bojadisarima, a reče mu i to da se Abu-Kir požalio caru i da mu je ovaj pomogao, podigavši mu tu bojadisaonicu i davši mu toliko i toliko novaca. I tako građanin ispriča brijaču sve što se bješe dogodilo, a onda se Abu-Sir obradova i pomisli: – Neka je hvala Alahu što mu je pomogao da postane majstor! Tome se čovjeku može oprostiti: možda ga je od tebe odvojio njegov zanat, pa je i zaboravio na tebe. Ali si ti bio dobar prema njemu i iskazivao si mu poštovanje dok nije imao posla, te će ti se on obradovati i iskazat će ti poštovanje, kao što si ga i ti njemu iskazivao.

I brijač priđe vratima te bojadisaonice, pa vidje Abu-Kira kako sjedi na visokoj stolici, na ispustu iznad vrata svoje bojadisaonice, a vidje i to da on ima na sebi carsko odijelo i da pred njim stoje četiri crna i četiri bijela roba, obučeni u raskošna odijela. A potom Abu-Sir vidje da u bojadisaonici stoje i rade deset robova, koje Abu-Kir bijaše kupio i naučio bojenju, dok je on sam sjedio na jastucima, kao najveći vezir ili najslavniji car, ne radeći ništa svojom rukom i govoreći: – Uradite to i to, to i to!

I Abu-Sir se zaustavi pred Abu-Kirom, misleći da će ga on vidjeti i da će mu se obradovati, da će ga pozdraviti i iskazati mu poštovanje, a da će se s njim ljubazno ophoditi, ali se oči sukobiše s očima, a onda Abu-Kir reče: – O, odvratni čovječe, koliko puta sam ti rekao da ne stojiš pred vratima moje radionice! Zar hoćeš da me obrukaš pred ljudima, o, razbojniče? Uhvatite ga! – I robovi pritrčaše Abu-Siru i uhvatiše ga, a Abu-Kir se uspravi, pa uze štap i reče: – Oborite ga! – A kad robovi oboriše Abu-Sira, Abu-Kir ga sto puta udari štapom po leđima, pa ga sto puta udari po trbuhu, pošto ga robovi pre-

vrnuše, a potom mu reče: – O, odvratni čovječe, o, obmanjivaču, ako te od danas budem vidio da stojiš pred vratima ove bojadisaonice, poslat ću te odmah caru, a on će te poslati valiji da ti skine glavu. Odlazi, ne blagoslovio te Alah.

I Abu-Sir ode, razbijena srca zbog batina koje bijaše dobio i poniženja kojem bješe izložen, a prisutni ljudi zapitaše Abu-Kira, bojadisara: – Što je učinio taj čovjek? – I Abu-Kir im reče: – To je razbojnik koji krade tuđe tkanine...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto trideset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Kir isprebijao Abu-Sira 935.
i da ga je otjerao, a da je onda rekao ljudima: – To je razbojnik koji krade NOĆ
tuđe tkanine. Toliko puta mi je krao tkanine, a ja sam govorio u duši: – Neka mu Alah oprosti! To je siromašak! – i nisam mu htio stvarati neprilike, već sam ljudima plaćao ukradenu tkaninu, a njega sam blagim riječima sprečavao da to čini, ali se on nije mogao suzdržati. Ako mi još jednom dođe, poslat ću ga caru, a car će ga ubiti, te će se ljudi tako spasiti od štetočine. – I ljudi počeše grditi Abu-Sira poslije njegova odlaska.

Eto što je bilo s Abu-Kirom.

Što se pak tiče Abu-Sira, on se vrati u han, pa sjede i poče razmišljati o onome što je Abu-Kir učinio s njim, a tako je sjedio sve dotle dok mu ne uminuše bolovi od batina. A zatim Abu-Sir iziđe iz hana i poče hodati po gradskim trgovima, a onda mu pade na pamet da ode u hamam, te zapita jednoga građanina: – O, brate, koji put vodi u hamam? – A što je to hamam? – Mjesto gdje se ljudi kupaju i skidaju prljavštinu sa sebe, a to je jedno od najvećih blaga na ovome svijetu – reče Abu-Sir. A taj čovjek izusti: – Eno ti mora! – Meni je potreban hamam – reče Abu-Sir, a taj čovjek izusti: – Mi ne znamo što je hamam, već idemo na more. Čak i car odlazi na more kad hoće da se okupa.

I tako Abu-Sir vidje da u tome gradu nema hamama i da ljudi ne znaju ni što je ni kakav je hamam, te ode u carev divan, a kad je ušao u nj, poljubi zemlju između carevih ruku i poželje caru svako dobro, pa reče: – Ja sam čovjek iz tuđine, a po zanatu sam hamamdžija. Došao sam u ovaj grad i htio sam otići u hamam, ali sam vidio da u njemu nema nijednog hamama. Kako tako divan grad može biti bez hamama, kad je hamam jedno od najvećih blaga na ovome svijetu? – A što mu je to hamam? – zapita car, te mu Abu-Sir poče opisivati odlike hamama, a zatim mu reče: – Tvoj će grad biti savršen tek onda kad u njemu budeš sagradio hamam.

– Dobro mi došao! – uzviknu car, pa obuče Abu-Siru odijelo kakvo nitko nije imao i dade mu konja i dva roba, a zatim mu pokloni četiri robinje i četiri bijela roba i pripremi za nj kuću koja bijaše zastrta ćilimima. I car mu iskaza još veće poštovanje od poštovanja koje je iskazivao Abu-Kiru, a zatim posla s njim građevinare, rekavši im: – Podignite mu hamam na mjestu koje mu se bude svidjelo! – I Abu-Sir povede građevinare, pa ode s njima na sredinu grada i pokaza im jedno mjesto koje mu se sviđalo, a oni počeše zidati građevinu.

I Abu-Sir je pokazivao građevinarima kako treba da izgleda građevina, te mu oni sagradiše hamam kome ne bijaše ravan nijedan drugi hamam. A zatim Abu-Sir naredi majstorima da mu ukrase hamam slikama koje bjehu prava utjeha za gledaoce. I onda Abu-Sir ode caru, pa mu reče da je hamam završen i da je ukrašen slikama, dodavši: – Nedostaju mi samo zastirači. – I car mu dade deset hiljada dinara, a on ih uze, pa nabavi zastirače i zastre hamam, a o uzice objesi ručnike, na čuđenje svih prolaznika koji nisu znali što da misle gledajući slike u hamamu.

I ljudi su se tiskali oko te kuće koja nije bila nalik ni na jednu kuću koju su dotle vidjeli, pa su gledali u nju i govorili: – Što li mu je to? – A Abu-Sir im je odgovarao: – To je hamam – izazivajući time njihovo čuđenje. A zatim Abu-Sir zagrija vodu, kako bi hamam mogao raditi, pa u bazenu načini takav šedrvan da se izbezumiše svi građani koji ga vidješe. I Abu-Sir zamoli cara da mu dâ deset robova koji još ne bijahu zreli ljudi, te mu car dade deset robova sličnih mjesecima, a on im onda poče trljati tijelo, govoreći im: – Ovako i vi trljajte posjetioce! – A zatim Abu-Sir upali kadiva, pa posla glasnika da viče po gradu: – Hej, Alahova stvorenja, idite u hamam koji se zove Sultanov hamam!

I svijet poče dolaziti u hamam, a Abu-Sir naredi svojim robovima da kupaju ljude. I ljudi su silazili u bazen i izlazili iz njega, pa sjedali ispod trijema, a robovi su ih trljali onako kako ih bješe naučio Abu-Sir. I tako su ljudi ulazili u hamam da učine ono što im bijaše potrebno, a zatim su odlazili, ne platívši ništa, pa to potraja tri dana, a četvrtoga dana Abu-Sir pozva cara u hamam. I onda car i njegovi velikaši pojahaše konje, pa odoše u hamam. I car se svuče i uđe u vodu i Abu-Sir ga poče trljati, skidajući mu s tijela valjuške prljavštine i pokazujući mu ih. I car bijaše radostan, jer mu je tijelo postalo tako meko i čisto da je odavalo neki zvuk kad bi ga dodirnuo rukom. A kad je okupao cara, Abu-Sir nasu u vodu malo ružine vodice, pa car opet uđe u vodu, a zatim iziđe iz nje ovlažena tijela i tako čio kako nikad nije bio u životu. A potom Abu-Sir posadi cara ispod trijema, pa ga robovi počeše trljati, dok se miris aloja širio iz kadionica. I car reče: – O, majstore, je li to hamam? – A Abu-Sir mu odgovori: – Jeste. – I onda car uzviknu: – Tako mi moje žive glave, moj grad je postao pravi grad tek onoga dana kad je dobio taj hamam! Koliko uzimaš od svakog čovjeka za kupanje? – zapita car potom, a Abu-Sir mu odgovori: – Uzimat ću onoliko koliko ti budeš naredio! – I car naredi rizničaru da dâ hiljadu dinara Abu-Siru, a zatim reče: – Uzimaj po hiljadu dinara od svakog čovjeka koji se kupa u hamamu. – Oprosti, o, care vremena – – reče mu onda Abu-Sir – svi ljudi nisu jednaki, već ih ima i bogatih i siromašnih, pa ako od svakog uzimam hiljadu dinara, u hamam mi neće doći nitko. Ta siromašak ne može platiti hiljadu dinara za kupanje! – Pa koliko hoćeš onda naplaćivati za kupanje? – zapita car, a Abu-Sir mu reče: – Prepustit ću to njihovoj velikodušnosti, pa će mi svatko dati onoliko koliko može i koliko mu miluje duša, a ako tako budem radio, hamam će i dalje raditi i ljudi

će ga mnogo cijeniti. Što se pak tiče hiljade dinara, to je carski poklon, a svatko ne može dati toliko.

I velikaši potvrdiše to, rekavši: – To je istina, o, care vremena! Zar misliš da su svi ljudi takvi kao što si ti, o, slavni care? – I car reče: – Doista, vaše su riječi na svome mjestu, ali je ovaj čovjek tuđinac i siromah, pa smo dužni da mu iskažemo poštovanje. Tä on je podigao u našem gradu takav hamam kakav nikad nismo vidjeli u svome životu, ukrasivši njime naš grad, koji je sada poznat samo po njemu, pa ako smo mu iskazali poštovanje tim što smo mu dali veću nagradu, to je malo. – Ako hoćeš da mu iskazuješ poštovanje – rekoše velikaši caru – iskazuj mu ga svojim novcem, a poštovanje koje car iskazuje siromahu mala je nagrada za hamam i za molitve koje tvoji podanici upućuju Alahu za tebe. Što se pak tiče hiljade dinara, mi smo tvoji velikaši, ali naša duša ne pristaje da ih dâ, pa kako onda na to može pristati duša siromaha? – O, velikaši moga carstva – reče onda car – neka mu ovoga puta svatko dâ po sto dinara, po jednog bijelog roba, po jednu robinju i po jednog crnog roba. – Dobro, dat ćemo mu – rekoše velikaši – a neka mu od današnjeg dana svaki posjetilac daje samo onoliko koliko mu miluje duša. – U tome nema nikakvog zla – reče car – te svi velikaši dadoše onda Abu-Siru po sto dinara, po jednu robinju, po jednoga bijeloga i po jednoga crnoga roba, a toga dana bilo se okupalo u hamamu četiri stotine velikaša . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto trideset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se toga dana okupalo s carem 936.
četiri stotine velikaša i da su svi oni dali hamamdžiji četrdeset hiljada dinara, NOĆ
četiri stotine bijelih robova, četiri stotine crnih robova i četiri stotine robinja (kamo da ti možeš pokloniti toliko!), a da mu je sam car dao deset hiljada dinara, deset bijelih robova, deset robinja i deset crnih robova. I Abu-Sir kroči naprijed, pa poljubi zemlju između carevih ruku, rekavši: – O, sretni i razumni care! Gdje da smjestim ove bijele robove, robinje i crne robove? – A car mu reče: – Ja sam naredio svojim velikašima da ti ih poklone samo zato što sam želio da za tebe prikupimo mnogo novaca – možda ćeš se sjetiti svoje zemlje i svoje obitelji, a onda ćeš ih se zaželjeti, te ćeš otići u svoj rodni kraj, pa će ti dobro doći taj novac kad budeš otišao iz naše zemlje. – O, care vremena, neka bi Alah dao da budeš još veći! – reče Abu-Sir – ali ovo mnoštvo bijelih robova, robinja i crnih robova priliči carevima, a za mene bi bilo bolje kad bih naredio da mi se dâ gotov novac mjesto te vojske, jer ljudi jedu i piju, a valja ih i oblačiti, pa nikad ne bih imao dovoljno novaca da ih snabdijem tim potrebama. – I car se nasmija, pa uzviknu: – To je doista velika vojska, a ti je ne možeš izdržavati! A hoćeš li mi prodati svakoga roba ili robinju za sto dinara? – Prodao sam ti ih za toliko – reče Abu-Sir.

I car onda pozva svoga rizničara i naredi mu da donese novaca, a kad mu ga je ovaj donio, Abu-Sir primi do posljednje pare ugovorenu svotu za prodane robove, koje car pokloni njihovim vlasnicima, rekavši im: – Tko poznaje svoga

crnoga roba, bijeloga roba ili robinju, neka ih uzme! Poklanjam vam ih. – I velikaši uzeše svoje robove po carevu naređenju, a Abu-Sir reče: – Neka te izbavi Alah od svakog zla, o, care vremena, kao što si ti mene izbavio od onih vještaca koje samo Alah može obuzdati! – I car se nasmije na te njegove riječi, priznajući da je on u pravu, a zatim povede svoje velikaše i ode iz hamama u dvor.

I Abu-Sir provede tu noć brojeći zlatan novac, mećući ga u kese i stavljajući pečate na njih, a služilo ga je njegovih dvadeset crnih robova, dvadeset bijelih robova i četiri robinje. A kad nastade jutro, Abu-Sir otvori hamam, a glasnika posla da viče po gradu: – Tko se hoće okupati u hamamu, neka dâ onoliko koliko miluje njegova duša i koliko mu nalaže njegova velikodušnost! – – a sâm sjedne pored jedne škrinje. I posjetioci nagrnuše u kupatilo, pa svaki pri ulazu stavi u škrinju onoliko koliko je mogao dati, te se tako škrinja napuni dobrotom velikog Alaha prije nego je nastala večer. A zatim i carica zaželje da dođe u hamam, a to dopre do Abu-Sirovih ušiju, te on radi nje podijeli dan na dva dijela, odredivši vrijeme od zore do podneva za muškarce, a od podneva do sunčeva zalaska – za žene.

A kad je carica došla, on odredi jednu robinju da sjedi pored škrinje, dok četiri druge robinje bijaše ranije naučio hamamdžijskom poslu, te one bijahu vješte hamamdžijke. I carica uđe u hamam, a sve joj se svidje u njemu i grudi joj se ispraviše, te dade hiljadu dinara za kupanje. I tako se Abu-Sir proču po gradu, jer je iskazivao poštovanje svakome posjetiocu hamama, pa bio to bogataš ili siromah, a dobro mu poče dolaziti, ulazeći na sva vrata. I on se upozna s ljudima iz careve okoline, pa steče i prijatelje i drugove, a car mu je dolazio jedanput tjedno i davao mu po hiljadu dinara, dok su u ostale dane u tjednu u hamam dolazili velikaši i siromasi.

I Abu-Sir je dočekivao sve te ljude, trudeći se da se s njima ophodi s poštovanjem i veoma ljubazno.

A jednoga dana među danima u njegov hamam dođe carev kapetan, te se Abu-Sir svuče i uđe s njim u vodu, pa ga poče trljati, ophodeći se s njim što je mogao ljubaznije, a po izlasku iz vode počasti ga pićem i kavom koju bješe ranije pripremio. A kad je kapetan htio da mu dâ nešto za kupanje, Abu-Sir se zakle da od njega neće uzeti ništa, te mu kapetan bijaše zahvalan, jer je vidio da je on veoma ljubazan i dobar prema njemu, a bio je i zbunjen, jer nije znao što da pokloni tome hamamdžiji koji ga je toliko poštovao.

Eto što je bilo s Abu-Sirom.

Što se pak tiče Abu-Kira, on je čuo da svi ljudi luduju za hamamom i da svaki kaže: – Nema sumnje da je taj hamam pravo blago na ovome svijetu! Ako ushtije veliki Alah, o, takav i takav, sutra ćemo otići u taj divni hamam! – I Abu-Kir reče u sebi: – Moram i ja otići kao i drugi ljudi, da vidim taj hamam koji je svima zavrtio mozak! – A potom obuče svoje najraskošnije odijelo, pa uzjaha mazgu i povede sa sobom četiri crna i četiri bijela roba, koji su išli za njim i ispred njega, i ode s njima u hamam. I tako Abu-Kir dođe do hamamskih vrata, pa sjaha i uđe u hamam, a onda osjeti miris aloja

i vidje ljude koji su ulazili u nj i izlazili iz njega, a vidje da je i sve klupe ispunilo veliko i malo. I bojadisar uđe u prolaz, a Abu-Sir ga onda ugleda, pa mu pođe u susret, radujući mu se, ali bojadisar reče: – Zar je takav običaj ljudi na svome mjestu? Ja sam otvorio bojadisaonicu i postao gradski majstor, a upoznao sam se i s carem, pa mi ti ipak ne dolaziš, niti se raspituješ o meni, niti kažeš: – Gdje je moj drug? Ja sam malaksao tražeći te, pa sam slao i svoje crne i bijele robove da te traže po hanovima i drugim mjestima, ali nitko nije naišao na tebe, niti je tko što rekao robovima o tebi.

I Abu-Sir mu reče: – Zar ti nisam dolazio i zar me nisi onda proglasio za kradljivca i isprebijao me, osramotivši me pred ljudima? – I Abu-Kir se ražalosti, pa reče: – Što mi to kažeš? Zar sam tebe isprebijao? – Jest, mene – reče Abu-Sir Abu-Kiru, a ovaj mu se hiljadu puta zakle da ga nije prepoznao, rekavši mu: – U moju bojadisaonicu je dolazio jedan čovjek koji je sličan tebi, pa je krao tuđe tkanine, a ja sam mislio da je to bio on. – I Abu-Kir se poče vajkati, udarajući dlanom o dlan, a zatim reče: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Učinio sam ti nažao! A što mi onda nisi rekao tko si, to prije što se meni vrti u glavi od velikog posla? – Neka ti Alah oprosti, o, druže moj – reče mu Abu-Sir. – Tako je bilo suđeno, a Alah će sve to popraviti. Uđi, pa se svuci, a zatim se okupaj i nauživaj. – Tako ti Alaha, oprosti mi, o, brate – reče Abu-Kir, a Abu-Sir izusti: – Neka te Alah oslobodi svake odgovornosti za to i neka ti oprosti! Tako je bilo suđeno od prapočetka.

– A otkud ti tako velika imovina? – zapita potom Abu-Kir Abu-Sira, a ovaj mu odgovori: – Onaj koji je pomogao tebi, pomogao je i meni. Otišao sam caru, pa sam mu rekao što je hamam, a on je naredio građevinarima da mi podignu ovu zgradu. – Ti si carev poznanik, a i ja sam njegov poznanik – reče mu Abu-Kir...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto trideset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Abu-Kir i Abu-Sir prekoravali 937.
jedan drugoga, a da je potom Abu-Kir rekao Abu-Siru: – Ti si carev poznanik, NOĆ
a i ja sam njegov poznanik, pa ću učiniti što treba da te on zavoli i da ti iskazuje još veće poštovanje radi mene. On ne zna da si ti moj drug, a ja ću mu to reći i preporučit ću mu da se stara o tebi. – Mene ne treba preporučivati – odgovori mu Abu-Sir. – Onaj koji umekšava srca – postoji, te su me zavoljeli i car i svi njegovi velikaši, a car mi je dao to i to. – I Abu-Sir ispriča svoju povijest Abu-Kiru, a zatim mu reče: – Svuci se iza sanduka, pa uđi u hamam, a i ja ću poći s tobom da te istrljam gužvom od lika.

I Abu-Kir svuče odjeću koju je imao na sebi, pa uđe u hamam s Abu-Sirom, koji ga istrlja, okupa i obuče, poslujući oko njega do njegova izlaska. A kad Abu-Kir iziđe iz hamama, Abu-Sir mu donese ručnik i piće, ukazujući mu tako veliko poštovanje da se tome začudiše svi ljudi. A potom Abu-Kir htjede dati nešto Abu-Siru za kupanje, ali se ovaj zakle da neće ništa uzeti od

njega, rekavši: – Stidi se toga, ti si moj drug, a među nama nema nikakve razlike.

A zatim Abu-Kir reče Abu-Siru: – O, druže, divan je ovaj tvoj hamam, Alaha mi, ali ti ne radiš sve što treba raditi. – A što to nedostaje? – zapita Abu-Sir Abu-Kira, a ovaj reče: – Nema lijekova, to jest nema tijesta od mišomora i gašenoga kreča kojim se lako skidaju dlake. Načini taj lijek, pa kad dođe car, ponudi mu ga i nauči ga kako se skidaju dlake. On će te još više voljeti i poštovati. – U pravu si – reče mu Abu-Sir. – Učinit ću to, ako ushtije veliki Alah.

I Abu-Kir iziđe iz hamama, pa uzjaha mazgu i ode caru, a kad je ušao u njegovu odaju, reče: – Ja sam ti iskren savjetnik, o, care vremena. – A što ćeš mi to posavjetovati? – zapita ga car, a on mu reče: – Čuo sam nešto, a naime da si podigao hamam. – Jesam – odgovori mu car – došao mi je jedan stranac, pa sam mu otvorio hamam, kao što sam i tebi otvorio bojadisaonicu. Taj divni hamam je pravi ukras moga grada.

I car poče govoriti Abu-Kiru o krasotama toga hamama, a Abu-Kir ga zapita: – A jesi li odlazio tamo? – Jesam – odgovori car, a Abu-Kir uzviknu: – Neka je hvala Alahu što te je spasio od one hulje, to jest od hamamdžije. – A što je to bilo s njim? – zapita car Abu-Kira, a ovaj mu izusti: – Znaj, o, care vremena, da ćeš poginuti ako od današnjeg dana budeš kadgod otišao u hamam. – Zašto? – zapita ga car. – Hamamdžija je – odgovori mu Abu-Kir – i tvoj neprijatelj i neprijatelj vjere. On te je podstakao da mu podigneš taj hamam zato što te hoće otrovati u njemu. On je spremio nešto za tebe, a kad budeš otišao u hamam, donijet će ti to, pa će ti reći: – Evo jednoga lijeka – kad netko namaže njime donji dio tijela, lako će skinuti sve dlake koje ima na njemu – a to nije nikakav lijek, već velika bolest i smrtonosni otrov. Jedan kršćanski sultan obećao mu je da će mu pustiti ženu i djecu iz ropstva ako te ubije, a taj kršćanski sultan drži u ropstvu njegovu ženu i njegovu djecu. I ja sam bio s njim u ropstvu u kršćanskim zemljama, ali sam tamo otvorio bojadisaonicu i počeo bojiti svim bojama, te su ljudi privoljeli cara da se smiluje na mene, a onda me je on zapitao: – Što tražiš od mene? – I ja sam zatražio od njega da me oslobodi, te me je oslobodio, a zatim sam došao u ovaj grad. I ja sam vidio tog čovjeka u jednome hanu, pa sam ga zapitao: – Kako si se oslobodio i jesu li oslobođeni tvoja žena i tvoja djeca? – a on mi je odgovorio: – Još smo svi u ropstvu – i ja, i moja žena, i moja djeca. Kršćanski car je sazvao divan, pa sam i ja bio tamo među drugim ljudima i čuo kako oni pričaju caru povijesti, spominjući i cara ovoga grada, a onda je kršćanski car uzdahnuo, pa je rekao: – Osim cara toga grada, nitko me na svijetu još nije pobijedio. Ako netko uspije da nekako ubije toga cara, dat ću sve što bude zaželio. – I ja sam onda prišao caru i zapitao ga: – Ako mi pođe za rukom da ubijem toga cara, hoćeš li osloboditi mene, moju ženu i moju djecu? – A kršćanski car mi je rekao: – Hoću, oslobodit ću vas, a tebi ću dati sve što budeš zaželio. – – I onda me je car poslao amo, te sam doputovao jednom lađom i otišao caru ovoga grada, a on mi je podigao ovaj hamam, te mi sad ostaje samo da ga

ubijem. A kad ga budem ubio, otići ću kršćanskom caru, pa ću otkupiti od njega svoju ženu i svoju djecu i zatražit ću od njega što bilo. – I ja ga zapitah: – Jesi li smislio kako ćeš ga ubiti? – a on mi reče: – Ništa lakše od toga! Kad car bude došao u hamam, ja ću mu reći: – Uzmi ovaj lijek, pa namaži njime donji dio svoga tijela – od njega će ti otpasti sve dlake. – I car će uzeti taj lijek, pa će namazati njime donji dio svoga tijela, a onda će mu se otrov pjenušati po tijelu jedan dan i jednu noć, pa će mu tako dospjeti i do srca, a onda će umrijeti i sve će biti svršeno. – A kad sam čuo to, ja sam se pobojao da ti se to ne dogodi, jer sam ti zahvalan za dobro koje si mi učinio, pa sam došao amo da ti to kažem.

I car sasluša Abu-Kira, pa se razgnjevi velikim gnjevom, te reče: – O, bojadisaru, čuvaj tu tajnu! – a zatim zaželje da ode u hamam, ne bi li tako otklonio svoju sumnju svojom uvjerenošću.

A kad je car ušao u hamam, Abu-Sir se svuče, kao što je obično činio, pa poče poslovati oko cara i trljati ga, a potom mu reče: – O, care vremena, spremio sam jedan lijek kojim se mogu skinuti dlake s donjega dijela tijela. – I car mu reče: – Donesi mi ga – te mu ga on donese, a car onda osjeti da lijek odvratno zaudara i uvjeri se da u njemu ima otrova. I car se naljuti, pa doviknu ljudima iz svoje okoline: – Držite ga! – te oni uhvatiše Abu-Sira, a car iziđe veoma gnjevan iz kupatila, mada nitko nije znao na što se naljutio, jer je car bio toliko gnjevan da nikome nije ništa rekao, a nitko ga nije smio ni pitati o tome. A potom se car obuče, pa ode u divan i pozva Abu-Sira, a ovaj dođe svezanih ruku. A potom car pozva svoga kapetana, te i on dođe, a car mu reče: – Odvedi ovoga nevaljalca, pa ga metni u jednu vreću, a u tu vreću metni i dva kantara negašenoga kreča i dobro je zaveži; metni potom tu vreću u čamac, pa doplovi s njim do moga dvora. Vidjet ćeš me kako sjedim pored prozora, pa ćeš mi reći: – Da li da je bacim? – a ja ću ti reći: – Baci je! – A kad ti budem rekao da baciš vreću, baci je u vodu, pa neka se kreč ugasi u njoj i neka Abu-Sir umre i potone sažežen.

I kapetan reče caru: – S pažnjom i pokornošću – pa odvede Abu-Sira na otok koji se nalazio nasuprot carevu dvoru, a onda mu reče: – O, takav i takav, ja sam jednom bio došao u tvoj hamam, a ti si mi onda iskazao poštovanje i učinio sve što je valjalo učiniti. Okupao sam se s velikim uživanjem, a ti si se onda zakleo da nećeš od mene uzeti nikakvu nagradu za to, te sam te zavolio velikom ljubavlju. Ispričaj mi što ti se to dogodilo i zašto se car toliko naljutio na tebe da mi je naredio da te umorim tako odvratnom smrću! – – Alaha mi – reče mu Abu-Sir – ja mu ništa nisam učinio, a ne znam čime sam se ogriješio o njega i čime sam to zaslužio . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto trideset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kapetan zapitao Abu-Sira 938.
zašto se car razgnjevio na nj, a da mu je Abu-Sir rekao: – Alaha mi, o, brate, NOĆ
ja nisam učinio nikakvo zlo, te nisam mogao zaslužiti to. – I kapetan izusti: –

– Ti zauzimaš kod cara tako visoko mjesto kakvo nitko nije zauzimao prije tebe, a kad je netko sretan, ljudi mu zavide. Možda ti je netko pozavidio na toj sreći, pa je natuknuo nešto caru, a car se onda razgnjevio velikim gnjevom na tebe. Ali, dobro mi došao, a znaj da ti se neće dogoditi nikakvo zlo. Kao što si ti meni iskazivao poštovanje, iako se nismo poznavali, tako ću i ja tebe osloboditi, ali ćeš morati ostati sa mnom na ovom otoku dok iz grada ne naiđe neka lađa koja plovi k tvojoj zemlji, da onda ću te poslati tamo. – I Abu-Sir poljubi ruku kapetanu i zahvali mu se za to, a kapetan donese jednu vreću, pa metne u nju kreča i jedan kamen koji bijaše velik kao čovjek, a zatim reče Abu-Siru: – Uzdam se u Alaha! – A potom kapetan dade Abu-Siru ribarsku mrežu, rekavši mu: – Baci ovu mrežu u more, pa ćeš možda uhvatiti koju ribu. Ja snabdijevam carevu kuhinju ribom, ali se nisam bavio ribolovom zbog nevolje koja je tebe snašla. Bojim se da ne dođu kuhareve sluge, pa da ne zatraže ribu i da je ne nađu, a ako ti budeš ulovio koju ribu, oni će ipak nešto naći. Ja ću sad otići, pa ću se pod carevim prozorom poslužiti lukavstvom i reći ću da sam te bacio u vodu. – I Abu-Sir reče kapetanu: – Ja ću loviti ribu, a ti idi, pa neka ti Alah pomogne!

I kapetan metne vreću u čamac, pa zaplovi i doplovi do careva dvora, a onda vidje cara kako sjedi pored prozora, te reče: – O, care vremena, da li da je bacim? – a car mu reče: – Baci je! – i dade mu znak rukom, a nešto zasvjetluca i pade u more. A to što je palo u more bio je carev prsten, koji je imao čarobna svojstva, a car ga je nosio na desnoj ruci i njome je pokazivao onoga na koga bi se razgnjevio i koga je htio ubiti. A kad bi pokazao koga tom rukom, iz prstena bi sijevnule munje, pa bi pogodile pokazanoga čovjeka i skinule bi mu glavu s ramena. I vojska se pokoravala caru, a on je pobjeđivao džinove samo zahvaljujući tom prstenu. A kad mu je prsten pao s prsta, on zataji to, jer nije mogao reći: – Prsten mi je pao u more – bojao se da mu se vojnici ne pobune i da ga ne ubiju, pa je šutio kao zaliven.

Eto što je bilo s carem.

Što se pak tiče Abu-Sira, on je uzeo mrežu poslije kapetanova odlaska, pa ju je bacio u more, a zatim ju je izvukao i vidio da je puna riba. I on baci mrežu po drugi put, pa je opet izvuče i vidje da je puna riba, a tako je bacao i vadio mrežu sve dotle dok nije nalovio čitavu gomilu riba. I onda Abu-Sir reče: – Već odavno nisam jeo ribu, Alaha mi! – pa izabra najmasniju ribu, pomislivši: – Kad bude došao kapetan, reći ću mu da mi ispeče ovu ribu, a to će mi biti ručak. – I on poče sjeći ribu nožem koji je imao pri sebi, a nož mu se zakači za škrge, te on pogleda u njih i vidje da je u njima prsten, jer riba bješe progutala carev prsten i jer ju je sudba nagnala da dođe do toga otoka i da upadne u mrežu. I Abu-Sir uzme taj prsten, pa ga natakne na mali prst, ne znajući kakva je njegova moć. I odjednom dođoše po ribu dva dječaka koji bijahu kuharove sluge, pa priđoše Abu-Siru i rekoše: – O, čovječe, kud je otišao kapetan? – a Abu-Sir im reče: – Ne znam – i mahnu desnom rukom, a dječacima odjednom popadaše glave. I Abu-Sir se začudi kad to vidje, te poče govoriti: – Gle sad! Kako li ih pobih? – a bijaše mu ih žao, te se zamisli. I

kapetan odjednom naiđe, pa vidje veliku gomilu riba i pobijene sluge, a vidje i prsten na Abu-Sirovu prstu. – O, brate – reče kapetan Abu-Siru – nemoj mahati tom rukom na kojoj ti je prsten, jer ako mahneš njome, ubit ćeš me. – A potom kapetan priđe Abu-Siru, pa ga zapita: – Tko je pobio ove sluge? – – Ne znam, Alaha mi, o, brate – reče Abu-Sir. – Pravo si rekao – odgovori mu kapetan – ali reci mi kako si došao do toga prstena. – Vidio sam ga u škrgama ove ribe – odgovori Abu-Sir, a kapetan izusti: – Pravo si rekao! Ja sam vidio kako je taj prsten pao u more iz careva dvora i kako se svjetlucao dok nije pao u more, a pao je onda kad je car pokazao tebe i kad mi je rekao: – Baci ga! – Kad mi je car dao znak, ja sam bacio vreću, a caru je onda pao prsten u more, pa ga je progutala ova riba, a nju je Alah dotjerao amo, te si je ulovio, jer je to tvoj udes. A znaš li kakvu moć ima taj prsten? – Ne znam da li ima kakvu moć – reče Abu-Sir, a kapetan izusti: – Znaj da se vojska pokorava našem caru samo zato što se boji toga prstena, a kad se car razgnjevi na nekoga i kad mu se prohtije da koga ubije, on ga samo pokaže prstom na kome je prsten, a njemu pada glava s ramena. Munja iz tog prstena stiže onoga na koga se car naljuti, te on odmah umire od nje.

I Abu-Sir se obradova velikom radošću kad je čuo te kapetanove riječi, te izusti: – Vrati me u grad! – A kapetan mu reče: – Vratit ću te, jer se sad ne bojim da ti car može učiniti kakvo zlo. Ako ga budeš pokazao prstom i ako naumiš da ga ubiješ, njegova će glava odmah pasti pred tobom, a tako bi mogao ubiti bez po muke ne samo cara, već bi mogao pobiti i sve njegove ratnike.

A zatim kapetan sjedne u čamac, pa otplovi s Abu-Sirom u grad . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto trideset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kapetan sjeo u čamac s Abu-Sirom i da je otplovio s njim u grad. A kad je stigao u grad, kapetan ode u carski dvor, pa vidje cara kako sjedi, a vidje i ratnike kako stoje pred njim. I car bijaše veoma žalostan zbog prstena, a nije mogao reći nijednom ratniku da ga je izgubio. A kad ugleda Abu-Sira, car mu reče: – Zar te nisu bacili u more? Kako si izišao iz njega? – A Abu-Sir mu odgovori: – O, care vremena, kad si naredio kapetanu da me baci u more, on me je odveo na otok, pa me je zapitao zašto si se razgnjevio na mene, rekavši mi: – Što si to učinio caru te mi je naredio da te usmrtim? – I ja sam mu odgovorio: – Alaha mi, ja ne znam da sam učinio ikakvo zlo – a on mi je onda rekao: – Ti zauzimaš visoko mjesto u carevu dvoru – možda ti je netko pozavidio na tome, pa je natuknuo nešto caru o tebi, a on se naljutio na tebe. A ti si mi iskazao poštovanje kad sam ono bio u tvome hamamu, pa stoga hoću da te oslobodim i pošaljem u tvoju zemlju. – A zatim je kapetan stavio u svoj čamac jedan kamen, mjesto mene, pa ga je bacio u more, a kad si ti pokazao taj kamen prstom, misleći da sam to ja, prsten ti je pao s ruke u more. I jedna riba je progutala tvoj prsten, a ja sam baš onda lovio ribu na otoku, pa sam tako ulovio i nju, među drugim ribama,

939. NOĆ

a zatim sam htio da je ispečem, te sam joj rasporio trbuh, pa ugledah prsten u njemu. I ja uzeh taj prsten i natakoh ga na prst, a onda naiđoše dva kuhareva pomoćnika i zatražiše ribu od mene, te im je ja pokazah prstom, ne znajući kakvu moć ima taj prsten, a njima popadaše glave. A zatim dođe kapetan, pa prepozna prsten koji mi bijaše na prstu i reče mi da on ima čarobna svojstva, te ga donesoh k tebi, jer si mi činio dobra i iskazivao mi najveće poštovanje. To dobro koje si mi učinio nije propalo. Evo ti prstena – uzmi ga, a ako sam ti učinio nešto zbog čega me je valjalo ubiti, reci mi kakav je taj moj grijeh, pa me ubij, a neka ti je prosta moja krv.

I hamamdžija skine prsten s prsta i preda ga caru, učinivši mu time veliko dobro, i car ga uzme i natakne na svoj prst. I car osjeti da mu se duša vratila, te skoči na noge, pa zagrli Abu-Sira, rekavši mu: – O, čovječe, ti spadaš u odabrana Alahova čeda koja čine samo ono što je dopušteno! Ne zamjeri mi i oprosti mi sve što sam ti učinio! Da je netko drugi našao taj prsten, on mi ga ne bi dao. – O, care vremena – reče Abu-Sir – ako hoćeš da ti oprostim, reci mi kakvim sam svojim grijehom izazvao tvoj gnjev i zašto si naredio kapetanu da me ubije! – A car uzviknu: – Alaha mi, ti si me ovim dobrim djelom uvjerio da si nevin i da ništa nisi zgriješio, ali mi je bojadisar rekao o tebi to i to, i to i to. – I car ispriča što mu je sve rekao bojadisar, a onda Abu-Sir izusti: – Alaha mi, o, care vremena, ja ne poznajem nijednog kršćanskog cara, i nikad nisam išao u kršćanske zemlje! Nikad mi nije palo na pamet da te ubijem, a taj bojadisar je bio moj drug i susjed u gradu Iskanderiji, ali nam je tamo život bio tjeskoban stoga što nismo imali hrane, te smo otišli iz toga grada i očitali fatihu jedan drugome da će onaj koji radi prehranjivati onoga koji ne radi, a potom mi se s tim bojadisarem dogodilo to i to, i to i to.

I onda Abu-Sir ispriča caru sve što mu se bješe dogodilo s Abu-Kirom: kako mu je ovaj uzeo novac i ostavio ga bolesna u hanskoj sobi; kako je vratar hana trošio svoj novac na nj dok je bio bolestan i dok ga Alah nije izliječio; kako je potom ustao i počeo hodati po gradu sa svojim brijačkim priborom, kao što je obično činio; kako je onda ugledao bojadisaonicu i dućan pored nje; kako je pogledao u vrata te bojadisaonice i vidio Abu-Kira kako sjedi na klupi; kako je ušao u bojadisaonicu da pozdravi svoga druga i kako ga je ovaj izudarao, nazvavši ga razbojnikom. I Abu-Sir ispriča caru sve što mu se dogodilo, od početka do kraja, a zatim reče: – O, care vremena, on mi je baš i kazao da načinim taj lijek i da ga poklonim tebi. – U hamamu imaš svega – rekao mi je – ali ti nedostaje taj i taj lijek, a znaj, o, care vremena, da taj lijek nije škodljiv. Mi takav lijek pravimo u svojoj zemlji i njega mora biti u svakom hamamu, ali ja sam to izgubio iz vida, a kad je bojadisar došao u moj hamam i kad sam ga dočekao s poštovanjem, on me je podsjetio na to, rekavši mi: – Načini takav lijek. – Pošalji ljude, o, care vremena, da ti dovedu vratara toga i toga hana i bojadisarove radnike, pa ih zapitaj o svemu što ti rekoh.

I car posla ljude da mu dovedu vratara hana i bojadisarove radnike, a kad ovi dođoše, zapita ih o tome, te mu oni ispričaše sve što se dogodilo. A po-

tom car posla ljude da mu dovedu bojadisara, rekavši im: – Dovedite mi ga bosa, bez kape na glavi i svezanih ruku! – A Abu-Kir je sjedio u svojoj kući, radujući se Abu-Sirovoj pogibiji, ali on nije stigao ni da se pribere, a carevi ljudi jurnuše na nj i zasuše ga udarcima po zatiljku, a zatim mu svezaše ruke, pa ga odvedoše caru. I Abu-Kir vidje Abu-Sira kako sjedi pored cara, a vidje i vratara hana i bojadisarske radnike kako stoje pred njim. I vratar hana zapita Abu-Kira: – Da li je ovo tvoj drug kome si ukrao novac i koga si ostavio bolesna u hanskoj sobi, učinivši mu to i to, to i to? – a bojadisarski radnici ga zapitaše: – Zar to nije onaj čovjek koga smo izprebijali po tvome naređenju? – I caru postade jasno da je Abu-Kir odvratan čovjek i da zaslužuje veće muke od muka na koje su udarali Munkar i Nakir,[37] te reče: – Povedite ga, pa ga provedite po gradu i trgu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni devetsto četrdeset noći, ona reče:

940. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car saslušao vratara hana i bojadisarske radnike i da se uvjerio da je Abu-Kir zao čovjek. I car odluči da unesreći Abu-Kira, te reče svojim ljudima: – Povedite ga, pa ga provedite kroz grad, a zatim ga metnite u vreću i bacite u more! – O, care vremena – reče Abu-Sir – ustupi ga meni! Ja sam mu oprostio sve. – Ako si mu ti oprostio, ja mu ne mogu oprostiti – odgovori mu car, viknuši: – Odvedite ga! – I ljudi odvedoše Abu-Kira, pa ga provedoše kroz grad, a zatim ga strpaše u vreću u koju bijahu metnuli negašena kreča, pa ga baciše u more, te tako Abu-Kir umre i potonu sažežen. – O, Abu-Sire – reče car – zaželi nešto od mene, a ja ću ti to dati. – I Abu-Sir reče caru: – Molim te da me pošalješ u moju zemlju – više ne želim živjeti ovdje.

I car dade Abu-Siru mnogo nagrada i poklona, povrh novca koji mu ranije bijaše dao, a potom mu pokloni i jednu lađu natovarenu svakojakim dobrom, na kojoj mornari bijahu robovi, koje mu je također poklonio. A prije toga car bijaše ponudio Abu-Siru da ga postavi za svoga vezira, ali ovaj nije pristao na to. I onda se Abu-Sir oprosti s carem, pa zaplovi lađom na kojoj bijaše sve njegovo – čak i mornari bijahu njegovi robovi, a tako je plovio sve dotle dok nije stigao u zemlju Iskanderiju.

I onda mornari baciše sidro ispred Iskanderije, pa se iskrcaše, a jedan Abu-Sirov rob ugleda jednu vreću pored same obale, te reče: – O, gospodaru, pored morske obale nalazi se jedna velika zavezana vreća, a ja ne znam što je u njoj. – I Abu-Sir priđe toj vreći, pa je razveza i vidje u njoj Abu-Kira, koga more bijaše donijelo do Iskanderije. I on ga izvadi iz vreće, pa ga zakopa blizu Iskanderije, a podigne mu i grobnicu, i na vrata njegove grobnice dade ispisati ove stihove:

Čovjek se po radu svom samo poznati može,
    A svi slobodni ljudi od dobroga su soja.

Ne kori druge nikad – sam ćeš ukoren biti,
    A što o drugom kažeš, uzvratit će ti ljudi.

Kloni se uvijek riječi koje su ružne, gadne,
    Pa bilo da se šališ, bilo ozbiljan da si.

Tà mi u kući svojoj dobroga čuvamo psa,
    A lav je nerazumni lancima vezan uvijek.

Po površini morskoj lešina plovi, znaj,
    A u dubini morskoj sjajni se biser krije.

Ako se s jastrebom vrabac takmiči i nadmeće,
    On u gluposti svojoj ne zna da za to nije.

Na stranicama neba, a i zraka, piše:
    Tko dobro čini drugom, dobru neka se nada.

Kozlac ne može nikad šećera slatkog dati,
    Jer ukus stvar dobiva od onog od čega je.

I Abu-Sir provede neko vrijeme živeći u svojoj zemlji, a onda ga Alah uze sebi, te ga ljudi sahraniše i ukopaše pored Abu-Kirova groba, pa je zato to mjesto i nazvano Abu-Kir i Abu-Sir, a sada je poznato kao Abukir. Neka je hvala onome koji vječno postoji i po čijoj se volji smjenjuju noći i dani!

BAJKA O ABD-ALAHU ZEMALJSKOM

PRIČA SE DA JE JEDAN RIBAR, koji se zvao Abd-Alah, bio opterećen od devetoro djece i njihove majke, a da je bio toliko siromašan da je imao samo mrežu za hvatanje riba. I on je odlazio svakoga dana na more da lovi ribu, a kad bi ulovio malo riba, prodao bi ih, pa bi primljeni novac trošio na svoju djecu – kad više kad manje, već prema tome koliko mu je kada dodijelio Alah; kad bi pak nalovio mnogo riba, kuhao bi jela svojoj djeci i kupovao bi im voće, neprestano trošeći novac, dok ne bi ostao bez prebijene pare, a onda bi rekao u sebi: – Ono što mi je dodijeljeno za sutra, doći će sutra. – I žena mu rodi još jedno dijete, te je imao desetoro djece, a on je baš toga dana bio ostao bez igdje ičega. I žena mu reče: – O, gospodaru, vidi možeš li naći što za jelo. – A on joj odgovori: – Evo, danas ću otići na more s blagoslovom velikog Alaha i na sreću toga novorođenčeta, pa ću vidjeti kakve je sreće. – I žena izusti: – Uzdaj se u Alaha! – a on uze mrežu, pa ode na more.

I ribar baci mrežu na sreću maloga djeteta, rekavši: – O, bože, daj mu da živi lako, bez muke, da ima svega u izobilju i da ni u čemu ne oskudijeva! – – pa počeka, a potom izvuče mrežu i vidje da je puna otpadaka, pijeska, kamičaka i trave, da u njoj nema ni jedne jedine ribe – ni malo, ni mnogo. I on baci mrežu po drugi put, a zatim malo počeka, pa je izvuče, ali vidje da u njoj nema nijedne ribe, te je baci po treći put, pa i po četvrti i peti put, ali ne ulovi nijedne ribe. I ribar pređe na drugo mjesto, pa se poče moliti velikom Alahu da mu dodijeli nešto, ali dan prođe, a on ne ulovi ni jedne jedine ribice, te se začudi i reče u sebi: – Zar je Alah stvorio to novorođenče ne dodi-

jelivši mu ništa? To nikada ne biva, jer je onaj koji je prorezao usta uzeo na sebe da im dâ ono što im pripada. Veliki Alah je darežljiv, pa daje svakome svoje.

A zatim ribar podigne svoju mrežu, pa se vrati kući, skrhane duše i srca zaokupljena mislima o obitelji – tà sve ih je ostavio bez hrane, a uz to mu se i žena porodila. I on je išao tako, govoreći u sebi: – Što da radim i što da kažem djeci večeras? – pa je došao i do pekarnice i vidio dućan pored nje (a bila je velika skupoća, te su ljudi mogli nabaviti samo malo hrane). I ribar vidje da ljudi nude pekaru novac, a da on ne obraća pažnju na njih zbog velike navale. I ribar se zaustavi, pa je gledao to i udisao miris toploga kruha, a duša mu se zaželjela kruha, jer bijaše gladan. I pekar ugleda ribara, pa mu doviknu: – Hodi amo, ribaru! – te ribar priđe, a onda mu pekar reče: – Hoćeš li kruha? – I ribar ne reče ništa, a pekar izusti: – Reci, nemoj se stidjeti, Alah je darežljiv, pa ako danas nemaš novaca, dat ću ti kruha na veresiju i čekat ću te dok te ne snađe sreća. – Alaha mi, o, majstore, ja nemam novaca pri sebi – ali daj mi dovoljno kruha za moju obitelj, a ja ću ti ostaviti u zalog ovu ribarsku mrežu do sutra. – I pekar mu reče: – O, jadniče, ta mreža je tvoj dućan, jer samo njome možeš nešto uloviti. Ako je založiš, čime ćeš loviti ribu? Reci koliko ti je kruha potrebno. – Za deset srebrnih para – reče ribar pekaru, a ovaj mu dade za toliko kruha, pa mu dade i deset srebrnih para, rekavši mu: – Uzmi ovih deset para, pa skuhaj djeci neko jelo, a meni ćeš sutra dati riba za dvadeset srebrnih para. A ako opet ništa ne uloviš, dođi, pa uzmi kruha i deset para, a ja ću te čekati dok te ne posluži sreća . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četrdeset prva noć, ona reče:

941. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je pekar rekao ribaru: – Uzmi ono što ti je potrebno, a ja ću te čekati dok te ne bude poslužila sreća, pa ćeš mi onda sve nadoknaditi ribom. – Neka te nagradi veliki Alah i neka ti dâ svako dobro za to! – reče ribar pekaru, a zatim uze kruh i deset srebrnih para, pa ode kući radostan. I ribar kupi ono što je morao kupiti, pa ode ženi i vidje je kako sjedi i umiruje djecu koja su plakala od gladi, govoreći im: – Sad će vam doći otac, pa će vam donijeti hrane!

I ribar uđe u kuću i spusti kruh na stol, pa svi počeše jesti, a on ispriča ženi što mu se dogodilo, te ona uzviknu: – Alah je darežljiv!

A sutradan ribar uze mrežu, pa iziđe iz kuće govoreći: – Molim ti se, o, gospode, da mi danas dodijeliš nešto, kako bih mogao osvjetlati obraz pred pekarom! – I tako on dođe do mora, pa poče bacati i vaditi mrežu, ali ne ulovi nijedne ribe, a ne ulovi ništa ni do kraja toga dana, te se vrati kući veoma zabrinut. A kako je put njegovoj kući vodio pored pekarnice, on reče u sebi: – Kako da prođem pored nje i kako da odem kući? Morat ću ubrzati korak, kako me pekar ne bi vidio. – I ribar dođe do pekarnice i vidje prodavaonicu kruha, a onda ubrza korak, jer ga bijaše stid od pekara, ali ovaj odjednom podigne glavu i ugleda ga, pa povika: – O, ribaru, hodi amo, pa uzmi svoj kruh

i novac – zaboravio si to! – Nisam, Alaha mi, nisam zaboravio! – odgovori mu ribar – ali me je stid od tebe. Danas nisam ulovio nijedne ribe. – Nemoj se stidjeti – reče mu pekar. – Zar ti nisam rekao: – Čekat ću te dok te ne posluži sreća! – pa mu dade kruha i deset para. I ribar ode ženi, pa joj ispriča to, a ona reče: – Alah je darežljiv! Ako ushtije veliki Alah, poslužit će te sreća, pa ćeš mu dati sve što mu duguješ.

I tako to potraja četrdeset dana, a ribar je svakoga dana stajao kraj mora od sunčeva rađanja do zaranka, ali se uvijek vraćao kući bez ijedne ribe i uzimao novac za trošak i kruh od pekara, koji mu nikad ne spomenu ribu niti ga dočeka s prezirom, kao druge ljude, već mu je, naprotiv, svakoga dana davao po deset para i kruha. A kad god bi ribar rekao: – O, brate, hajde da se obračunamo! – pekar bi mu odgovorio: – Još nije došlo vrijeme za obračunavanje! Kad te bude poslužila sreća, obračunat ćemo se. – I ribar bi poželio sreću pekaru i zahvaljivao bi mu se, pa bi otišao kući.

A četrdeset prvoga dana ribar reče ženi: – Došlo mi je da pokidam mrežu, pa da se odmorim od takvoga života! – a ona ga zapita: – Zašto? – I ribar joj reče: – Čini se da više ništa ne mogu naći u moru. Dokle li će to potrajati? Toliko se stidim od pekara da sam sasvim iskopnio, Alaha mi. Više neću ići na more, niti ću prolaziti pored njegove pekarnice, jer nemam drugoga puta, a kad god prođem pored nje, on me zove, pa mi daje kruha i po deset para. Dokle ću se tako zaduživati kod njega? – I žena reče ribaru: – Neka je hvala velikom Alahu što mu je omekšao srce i privolio ga da ti daje hranu! Zašto ti je to neugodno? – Već mu dugujem mnogo novaca, pa će svakako zatražiti da mu isplatim dug – reče ribar, a žena ga zapita: – Da ti nije rekao što uvredljivo? – Nije, ali ne pristaje da se obračuna sa mnom, već mi kaže: – Kad te bude poslužila sreća – odgovori ribar ženi, a ona ga zapita: – Kad ti bude što zatražio, reci mu: – Kad me bude poslužila sreća, kojoj se nadamo i ja i ti. – Kad me bude poslužila sreća kojoj se nadamo? – zapita ribar ženu, a ona mu reče: – Alah je darežljiv! – I ribar izusti: – Pravo veliš – pa uze mrežu i pođe k moru, govoreći: – O, gospode, pošalji mi makar jednu jedinu ribu, kako bih je mogao pokloniti pekaru – a zatim baci mrežu, pa je povuče i osjeti da je teška. I on se natezao s mrežom dok se nije umorio, a naposljetku mu uspje da je izvadi i vidje u njoj uginulog magarca, naduvena i toliko smrdljiva da mu se smučilo.

I ribar izvadi magarca iz mreže, pa uzviknu: – Nema moći ni sile do u velikog, visokog Alaha! Iznemogao sam govoreći ženi: – U moru ne mogu više ništa naći. Dopusti mi da napustim taj zanat – a ona mi uvijek odgovara: – Alah je darežljiv, poslužit će te sreća! – Zar je ovaj uginuli magarac neka sreća? – I onda se ribar veoma zabrinu i prijeđe na drugo mjesto, ne bi li se udaljio od smrdljivog magarca, pa opet baci mrežu i malo počeka, a zatim je povuče i osjeti da je teška. I on se natezao s njom dok mu iz ruke nije potekla krv, pa je naposljetku izvuče i vidje u njoj neko ljudsko biće, te pomisli da je to neki od onih ifrita koje je naš gospodar Sulejman zatvarao u bakrene ibrike i bacao u more, pa se ibrik razbio poslije toliko godina, a ifrit je izišao iz njega

i upao u njegovu mrežu. I ribar pobježe od njega, govoreći: – Smiluj mi se, smiluj mi se, o, Sulejmanov ifrite! – ali taj čovjek povika iz mreže: – Hodi amo, o, ribaru! Ja sam Adamov potomak kao i ti! Nemoj bježati od mene. Oslobodi me, pa ćeš biti nagrađen za to.

I ribar ču riječi tog čovjeka, a onda mu se srce smiri, te mu priđe i reče: – Zar nisi ti ifrit džinskoga roda? – Nisam – odgovori mu to biće – ja sam čovjek i vjerujem u Alaha i njegova poslanika. – Tko te je bacio u more? – zapita ga ribar, a on mu reče: – Ja spadam u ljude koji žive u moru. Mi poštujemo zakone i staramo se o stvorenjima velikog Alaha, a da se ne bojim i da ne strahujem od toga da me on ne uvrsti u ljude koji se oglušuju o njega, ja bih pokidao tvoju mrežu, ali se ja bojim toga, pa sam pristao na ono što mi je on sudio. A ako me oslobodiš, ti ćeš biti moj gospodar, a ja ću biti tvoj zarobljenik. Hoćeš li me osloboditi i time ugoditi velikom Alahu, i hoćeš li zaključiti sporazum sa mnom? Ti ćeš mi biti prijatelj, pa ću ja svakoga dana dolaziti na ovo mjesto, a i ti ćeš dolaziti amo i donosit ćeš mi na poklon zemaljske plodove – tȁ vi imate grožđa, smokava, lubenica, bresaka, narova i drugoga voća! A mi imamo koralja, biserja, topaza, smaragda, korunda i drugog dragog kamenja, pa kad mi budeš donio voća u košari, ja ću ti napuniti košaru skupocjenim metalom i morskim dragocjenostima. Što veliš na to, o, brate? – Obavezat ćemo se fatihom da obojica činimo to što kažeš – reče ribar, te obojica očitaše fatihu, a onda ribar izvadi toga čovjeka iz mreže. A potom ribar zapita toga čovjeka: – Kako se zoveš? – a on mu reče: – Zovem se Abd-Alah Morski, a kad dođeš amo i ne vidiš me, pozovi me ovako: – Gdje si, o, Abd-Alaše, o, Morski? – pa ću se ja odmah naći pored tebe...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četrdeset druga noć, ona reče:

942. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah Morski rekao ribaru: – Kad dođeš amo i ne vidiš me, pozovi me ovako: – Gdje si, o, Abd-Alaše, o, Morski? – pa ću se ja odmah naći pored tebe. – A kako se ti zoveš? – I ja se zovem Abd-Alah – odgovori ribar tome čovjeku, a on mu reče: – Ti si Abd-Alah Zemaljski, a ja sam Abd-Alah Morski. Pričekaj me, sad ću ti donijeti poklon! – Slušam i pokoravam se! – reče ribar, te Abd-Alah Morski uđe u more, a onda se Abd-Alah Zemaljski pokaja što ga je pustio, pa reče u sebi: – Otkud znam da će se vratiti? On je samo tjerao šegu sa mnom, a ja sam ga pustio. Da sam ga ostavio u mreži, mogao sam ga pokazivati ljudima, pa bi mi svi oni davali novaca, a mogao sam ga voditi i u kuće uglednih ljudi.

I njemu bijaše žao što je pustio Abd-Alaha Morskog, te reče u sebi: – Izmače mi se plijen iz ruku! – A dok je on žalio što je pustio iz ruku Abd-Alaha Morskog, ovaj odjednom dođe s punim rukama biserja, koralja, smaragda, korunda i dragog kamenja, pa mu reče: – Uzmi, brate, i nemoj mi zamjeriti – nemam košare, a da je imam, ja bih je napunio ovim. – I Abd-Alah Zemaljski se obradova i uze te dragocjenosti, a Abd-Alah Morski mu reče: – Dolazi

ovamo svakoga dana prije sunčeva rođenja – pa se oprosti s njim i uđe u more.

Što se pak tiče ribara, on pođe u grad radostan, pa je tako išao sve dotle dok nije došao do pekarnice, a onda reče pekaru: – O, brate, poslužila nas je sreća. Hajde da se obračunamo! – Nije potrebno da se obračunavamo – odgovori pekar. – Ako što imaš, daj mi, a ako nemaš, uzmi novac i kruh, pa idi. Poslužit će te sreća kasnije. – O, prijatelju – reče onda ribar – poslužila me je sreća i Alah je bio darežljiv prema meni. Ja ti mnogo dugujem, ali uzmi evo ovo – pa mu dade pregršt biserja, koralja, korunda i dragog kamenja (a to bješe polovina svega što je imao), rekavši: – Daj mi danas nešto malo para za trošak, dok ne prodam ove dragocjenosti. – I pekar mu dade sav novac koji je imao, a dade mu i punu košaru kruha, radujući se tim dragocjenostima.

I pekar reče ribaru: – Ja sam tvoj rob i sluga – a zatim stavi na glavu sav kruh koji je imao i odnese ga do ribareve kuće, pa ga tamo preda ženi i djeci. A potom pekar ode na trg, pa kupi mesa, povrća i svakojakog voća, a po cio dan činio je usluge Abd-Alahu Zemaljskom i obavljao njegove poslove, napustivši svoj dućan. I ribar mu reče: – O, brate, umorio si se – a on mu odgovori: – Ja sam dužan da to činim, jer sam sad tvoj sluga, a ti si me obasuo svojim dobročinstvima. – Ti si meni činio dobra u vrijeme kad sam bio u neprilici i kad je sve bilo skupo – reče mu ribar, pa obojica provedoše tu noć za bogatim stolom, i tako se sprijateljiše.

I ribar reče svojoj ženi što mu se dogodilo s Abd-Alahom Morskim, a ona se obradova tome i izusti: – Ne kazuj to nikom, jer te sudac može uhvatiti. – Budem li to krio od svih ljudi, ne mogu sakriti ništa od pekara – odgovori joj ribar.

A sutradan ujutro ribar uze svoju košaru, koju je uoči toga dana bio napunio svakojakim voćem, pa prije sunčeva izlaska ode na more i spusti košaru na obalu, rekavši: – Gdje si, o, Abd-Alaše, o, Morski? – a ovaj mu odgovori: – Pred tobom sam – i dođe. I ribar ponudi voće Abd-Alahu Morskom, a ovaj ga uzme i zaroni s njim u more, pa se poslije nekog vremena vrati iz mora s punom košarom svakojakih metala i dragocjenosti. I Abd-Alah Zemaljski podigne košaru i stavi je na glavu, pa ode, a kad je došao do pekarnice, pekar mu reče: – O, gospodaru, ispekao sam za tebe četrdeset uštipaka i poslao ti ih, a sad pečem naročiti kruh, pa ću ti i to poslati, a kupit ću ti i povrća i mesa.

I ribar uze iz košare tri pregršti dragocjenosti, pa ih dade pekaru, a zatim ode kući. A kad je došao kući i spustio košaru, ribar uze iz nje po jedan kamen od svake vrste dragog kamenja, pa ode na trg gdje se prodaje drago kamenje i zaustavi se pored dućana starješine trga. I onda ribar reče starješini trga: – Hoćeš li kupiti od mene ove dragocjenosti? – Pokaži mi ih – reče mu starješina trga, te mu ih on pokaza, a starješina ga zapita: – Imaš li još takvoga kamenja? – Imam punu košaru takvoga kamenja – odgovori ribar starješini trga, a ovaj ga zapita: – Gdje ti je kuća? – I ribar odgovori: – U toj i toj ulici – a onda mu starješina trga oduze sve kamenje, rekavši svojim slugama: – Uhvatite ga! To je razbojnik koji je pokrao stvari naše carice, sultanove žene. – A

potom starješina naredi svojim slugama da isprebijaju ribara, te ga oni isprebijaše, dok su starješina i svi ljudi na tome trgu govorili: – Uhvatili smo razbojnika! – I neki rekoše: – Samo je ta hulja pokrala te stvari i nitko drugi! – dok drugi rekoše: – On je uzeo sve što je bilo u kući toga i toga, i nitko drugi! – I jedni rekoše ovo, drugi ono, a ribar je svejednako šutio i nikom nije odgovarao.

I tako on nikome ne reče ništa dok ga ne odvedoše caru, a onda starješina trga reče: – O, care vremena, kad je carici ukradena ogrlica, ti si nas izvijestio o tome, tražeći od nas da uhvatimo krivca, a ja sam se trudio više nego itko da ga uhvatim, pa sam ga i uhvatio. Evo njega, a evo i dragocjenosti koje smo mu istrgli iz ruku. – I car reče eunuhu: – Uzmi ove dragocjenosti, pa ih pokaži carici i zapitaj je: – Jesu li to one stvari koje su ti nestale? – I eunuh uze drago kamenje, pa ga odnese carici, a ona se zadivi kad ga vidje. A potom carica poruči caru: – Našla sam svoju ogrlicu u svojoj odaji, ali je ovo drago kamenje ljepše od dragoga kamenja u mojoj ogrlici. Nemoj činiti nažao tome čovjeku...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu
943. odobrenju, a kad nastade devetsto četrdeset treća noć, ona reče:

NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica poručila caru: – To nisu moje stvari, ali je to drago kamenje ljepše od dragoga kamenja u mojoj ogrlici. Nemoj činiti nažao tome čovjeku, a ako prodaje to drago kamenje, kupi ga od njega za svoju kćerku Um-as-Suudu, pa ćemo joj od njega načiniti ogrlicu. – I eunuh se vrati, pa reče caru što mu je poručila carica, a car onda baci prokletstvo Ada i Samuda na starješinu zlatarskog ceha i njegove ljude, koji mu rekoše: – O, care vremena, mi smo znali da je ovaj čovjek siromašni ribar, pa smo smatrali da je to suviše veliko bogatstvo za njega i mislili da je on pokrao to kamenje. – O, nitkovi jedni – reče im car – zar smatrate da je blagostanje suvišno za pravovjerne ljude? Zašto ga niste pitali? Možda mu je veliki Alah to dodijelio onda kad se ni sâm nije nadao tome. Kako ste ga mogli nazvati razbojnikom i sramotiti pred ljudima? Odlazite, ne blagoslovio vas Alah! – I zlatari sa strahom iziđoše iz careva dvora.

Eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče cara, on reče ribaru: – O, čovječe, neka ti je s Alahovim blagoslovom ono što ti je on dodijelio! Neće ti se ništa dogoditi. Ali reci mi istinu: – Otkud ti te dragocjenosti? Ja sam car, pa nemam takvih stvari. – O, care vremena – reče onda Abd-Alah caru – ja imam punu košaru takvoga dragoga kamenja. A stvar je takva i takva.

I ribar ispriča caru kako se sprijateljio s Abd-Alahom Morskim, a zatim mu reče: – Nas dvojica smo se sporazumjeli da ja njemu dajem svakoga dana punu košaru voća, a da on meni daje punu košaru dragog kamenja. – I onda car reče: – O, čovječe, to je tvoj udes, ali nije dovoljno imati novaca, već valja imati i neki čin. Dok sam živ, ja neću dati da ljudi budu tvoji gospodari, ali će mene možda zbaciti s prijestolja, ili ću umrijeti, a onda će vlast uzeti netko

drugi, pa će te on ubiti zato što voli zemaljski život i zato što je pohlepan. Ja hoću da ti dam svoju kćerku za ženu i da te postavim za svoga vezira, a zavjetovat ću ti i carsku vlast, kako ti kasnije nitko ne bi mogao činiti nažao. – A zatim car reče svojim slugama: – Odvedite ovoga čovjeka u kupatilo! – te sluge odvedoše ribara u kupatilo, pa ga okupaše i obukoše mu carsko odijelo, a zatim ga odvedoše caru. I car postavi ribara za svoga vezira, a zatim posla u njegovu kuću skoroteče, svirače i žene svih velikaša, pa oni obukoše njegovu djecu, a njegovoj ženi obukoše carsku haljinu i metnuše je u nosiljku.

I onda pođoše sve velikaške žene, vojnici, skoroteče i svirači, pa su tako išli ispred nje dok je nisu doveli u carevu kuću, a ona je držala malo dijete u naručju. I car dočeka s poštovanjem ribarevu djecu, pa neko metnu na krilo a neko posadi pored sebe, jer u ribara bijaše devetoro muške djece, a u cara ne bijaše nijednog muškog djeteta, već samo jedna kćerka kojoj on bješe nadjenuo ime Ums-as-Suuda. Što se pak tiče carice, ona s poštovanjem i naklonošću dočeka ženu Abd-Alaha Zemaljskog i postavi je za svoju vezirku. A potom car zapovjedi da se napiše bračni ugovor između Abd-Alaha Zemaljskog i njegove kćeri, a Abd-Alah dade caru na ime otkupa za njegovu kćerku sve drago kamenje i metale koje je imao. I tako se za njih otvoriše vrata radosti, a car zapovjedi građanima da okite grad u povodu svadbe njegove kćeri.

I ribar ode carevoj kćeri u ložnicu, pa joj oduze nevinost, a sutradan ujutro car pogleda kroz prozor i vidje Abd-Alaha kako nosi na glavi punu košaru voća.

– Što ti je to, o, zete, i kud to ideš? – zapita car, a on mu odgovori: – Idem svome prijatelju Abd-Alahu Morskom. – O, zete – reče mu car – sad nije podesno vrijeme da odeš svome prijatelju. – Ako se ne držim pogodbe, bojim se da on ne pomisli da sam lažov i da mi ne kaže: – Zemaljski život te je odvojio od mene – odgovori ribar, a car mu reče: – Pravo veliš! Idi svome prijatelju, a neka ti Alah pomogne!

I tako ribar pođe svome prijatelju, pa prođe i kroz grad, a ljudi ga prepoznaše, i on ih je čuo kako govore: – Gle, carev zet odlazi da trampi voće za drago kamenje! – A neki nisu znali tko je i nisu ga poznavali, pa su ga pitali: – O, čovječe, što tražiš za jedan rital? Hodi amo, pa mi prodaj voća! – Ali je ribar govorio: – Pričekaj, sad ću se vratiti – te tako nikoga ne ožalosti.

A potom se ribar sastane s Abd-Alahom Morskim i preda mu voće, a od njega uze drago kamenje, pa je i dalje činio tako i svakoga dana prolazio pored pekarnice, a ona bijaše zatvorena. I tako je prošlo deset dana, a ribar je prolazio pored zatvorene pekarnice i nije vidio pekara, te reče u sebi: – Čudno je to! De da vidim kud se to djenuo pekar! – I on zapita jednog pekareva susjeda: – O, brate, gdje ti je susjed pekar i što je Alah učinio s njim? – A pekarev susjed mu odgovori: – O, gospodaru, bolestan je i ne izlazi iz kuće. – A gdje mu je kuća? – zapita ribar, a pekarev susjed mu odgovori: – U toj i toj ulici. – I ribar ode u tu ulicu, pa se raspita o pekaru, a zatim zalupa na njegova vrata. I pekar onda proviri kroz prozorčić, pa vidje svoga prijatelja ribara s punom košarom na glavi, te iziđe iz kuće i otvori mu vrata, a ribar onda potrča, pa ga zagrli i

zaplaka se, rekavši: – Kako si, o, prijatelju moj? Ja svakoga dana prolazim pored tvoje pekarnice, pa vidim da je zatvorena. Zapitao sam tvoga susjeda što je s tobom, a on mi je rekao da si bolestan, te sam ga onda zapitao gdje ti je kuća, jer sam želio da se vidim s tobom. – Neka te Alah nagradi za to svakim dobrom! – uzviknu pekar. – Nisam bolestan, ali sam dočuo da te je car uhvatio stoga što su mu neki ljudi slagali rekavši mu da si razbojnik, te sam se poplašio i sakrio, a pekarnicu sam zatvorio.

– Pravo veliš – reče ribar, pa ispriča pekaru što je bilo s njim i što mu se dogodilo s carem i starješinom trga dragocjenosti, rekavši mu: – Car mi je dao svoju kćer za ženu i postavio me za svoga vezira. Uzmi sve što je u košari, jer je to tvoje, a ne boj se ničega – reče mu potom, pa iziđe iz njegove kuće, odagnavši njegovo strahovanje.

A potom ribar ode caru s praznom košarom, a car mu reče: – O, zete, rekao bih da se danas nisi sastao sa svojim prijateljem Abd-Alahom Morskim. – Sastali smo se – odgovori ribar – a ono što mi je dao predao sam svome prijatelju pekaru, jer me je on obavezao svojim dobročinstvom. – A tko je taj pekar? – zapita ga car, a on mu reče: – To je čovjek koji je bio dobar prema meni, a u vrijeme kad sam sirotovao s njim mi se dogodilo to i to, to i to; on me nije omalovažavao nijednoga dana, niti mi je razbijao srce. – A kako se on zove? – zapita ga car, a on mu reče: – On se zove Abd-Alah pekar, ja se zovem Abd-Alah Zemaljski, a moj prijatelj se zove Abd-Alah Morski. – I onda car uzviknu: – Pa ja se zovem Abd-Alah, a Alahovi robovi su braća![38] Pošalji nekoga da dovede tvoga prijatelja pekara, pa ću ga postaviti za vezira lijeve strane. – I ribar posla ljude po pekara, a kad je ovaj došao, car mu obuče vezirsko odijelo i postavi ga za vezira lijeve strane, pošto Abd-Alaha Zemaljskog bijaše postavio za vezira desne strane . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četrdeset četvrta noć, ona reče:

944. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car postavio Abd-Alaha Zemaljskog, svoga zeta, za vezira desne strane, a Abd-Alaha pekara za vezira lijeve strane.

I Abd-Alah je proveo tako godinu dana, a svakog je dana odnosio punu košaru voća i donosio punu košaru dragoga kamenja i metala. A kad je u voćnjacima ponestalo voća, on je počeo skupljati suhoga grožđa, badema, lješnjaka, oraha, smokava i drugoga suhog voća, pa je sve to nosio Abd-Alahu Morskom, a ovaj mu vraćao punu košaru dragoga kamenja, kao i ranije.

A jednoga dana među danima dogodi se da je ribar, po svome običaju, odnio Abd-Alahu Morskom punu košaru suhoga voća i da je sjeo na obalu, a onda je Abd-Alah Morski sjeo u vodu pored obale, pa tako zapodjenuše razgovor o svemu i svačemu, a naposljetku spomenuše i grobove. I Morski reče: – O, brate, govori se da je prorok (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) sahranjen kod vas, na kopnu. Znaš li gdje mu je grob? – Znam – reče ribar. – A u kojem je mjestu? – zapita Abd-Alah Morski, a ribar mu odgovori: – U gradu koji se

zove at-Tajiba.[39] – Da li odlaze ljudi s kopna na njegov grob? – zapita Morski, a kad mu je ribar odgovorio da odlaze, on uzviknu: – Neka vam je nazdravlje, o, ljudi s kopna, odlaženje u posjet tome plemenitom i milosrdnom proroku, jer ste time zaslužili da se on zalaže za vas! A jesi li ti kadgod posjetio njegov grob, o, brate? – Nisam – odgovori mu ribar, jer ja sam bio siromašan, pa nisam imao novaca za put, a obogatio sam se tek onda kad sam se upoznao s tobom i kad si mi ti poklonio ovo blago. A sad svakako moram otići na njegov grob, ali ću najprije otići na hadžiluk u sveti Alahov dom, a to još nisam učinio samo stoga što te volim, pa se ne mogu rastati s tobom ni za jedan dan. – Zar je za tebe tvoja ljubav prema meni preča od tvoga odlaska na Muhamedov grob (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), iako će se Muhamed zalagati za tebe na dan smotre pred Alahom, pa će te spasiti i od ognja, te ćeš ući u raj zahvaljujući njegovu zalaganju? Zar zbog svoje ljubavi prema zemaljskom životu možeš omalovažiti grob svoga proroka Muhameda (blagoslovio ga i pozdravio Alah!)? – reče Morski, a ribar izusti: – Ne, Alaha mi, odlazak na njegov grob preči mi je od svih stvari, ali hoću da mi ti dopustiš da ove godine odem na njegov grob. – Dopuštam ti da to učiniš – reče mu Morski – a kad budeš došao na njegov grob, isporuči mu i moje pozdrave. Ja imam jedan zalog za nj, hajdemo u more, pa ću te ja odvesti u svoj grad i uvest ću te u svoju kuću, a onda ću te počastiti i dat ću ti taj zalog, kako bi ga mogao metnuti na grob našega proroka. A kad budeš metnuo taj zalog na prorokov grob, reci: – O, Alahov poslaniče, Abd-Alah Morski te pozdravlja! On ti šalje ovaj poklon, a nada se da ćeš se založiti za nj i da ćeš ga spasiti od ognja. – O, brate – reče onda Abd-Alah Zemaljski – ti si stvoren u vodi, pa je i tvoje obitavalište voda, te ti ona ne škodi. Ali ako izideš iz vode na kopno, da li će ti to naškoditi? – Hoće – odgovori mu Morski – tijelo će mi se osušiti, a kad me kopno zadahne svojim dahom, umrijet ću. – A ja sam stvoren za kopno – reče Abd-Alah Zemaljski – pa mi je obitavalište na kopnu; kad budem ušao u more, voda će mi ući u utrobu i zagušit će me, te ću umrijeti. – Ne boj se toga – reče mu Morski – ja ću ti donijeti jednu mast, pa ćeš njome namazati tijelo, a onda ti voda neće naškoditi, pa makar išao tamo-amo po moru do kraja svoga života, makar spavao i ustajao u njemu. – Ako je tako, onda to nije nikakvo zlo – reče ribar. – Daj mi tu mast, da je probam. – Sad ću ti je donijeti – reče Morski, pa uze košaru i ode u more, a poslije kraćeg vremena vrati se otuda i donese neku mast koja je bila nalik na kravlji loj jer je bila žuta kao zlato, a lijepo je mirisala. – Što je to, o, brate – zapita ga Abd-Alah Zemaljski, a on mu reče: – To je loj od jetre jedne vrste ribe koja se zove dandan,[40] a to su najljepše ribe po skladnosti svoga tijela, ali su naši najljući dušmani. A ta riba ima veće tijelo nego životinje koje postoje kod vas, na kopnu, pa ako bi vidjela devu ili slona, ona bi ih zacijelo progutala. – O, brate – zapita ribar – a što jede ta zlosretna riba – a Morski mu odgovori: – Jede morske životinje. Zar nisi čuo onu poslovicu: oni su kao morska riba – veća jede manju. – I ribar reče: – Pravo veliš. A da li ima mnogo dandana u vašem moru? – Ima ih toliko da ih može izbrojiti samo veliki Alah – reče Morski, a Abd-Alah Zemaljski izusti: – Bojim se da

ne naiđe na mene takva riba kad budem sišao s tobom u more, pa da me ne pojede. – Ne boj se! – odgovori mu Abd-Alah Morski. – Kad te bude ugledao, dandan će vidjeti da si Adamov sin, pa će pobjeći, jer će se uplašiti od tebe: kad pojede Adamova sina, ona umire istoga časa i trenutka. Salo Adamova sina je ubitačni otrov za te ribe, a mi dolazimo do loja iz njihove jetre samo zahvaljujući Adamovim sinovima. Kad netko od njih padne u more i potone, njegovo se obličje mijenja, a ponekad se raspadne na komade, pa ga dandan jede, jer misli da je to neka morska životinja, a potom umire. I mi ga nalazimo mrtva, pa iz njegove jetre vadimo loj kojim mažemo tijelo, a zatim hodamo po moru. Ako se na nekom mjestu nađe sto, dvjesta, hiljadu ili više takvih riba, a ako se tamo nađe i Adamov sin, one sve umiru čim on uzvikne . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četrdeset peta noć, ona reče:

945. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah Morski rekao Abd-Alahu Zemaljskom: – Kad hiljadu i više takvih riba čuje samo jedan uzvik Adamova sina, one sve umiru i nijedna se ne može maknuti s mjesta. – Uzdam se u Alaha – uzviknu onda Abd-Alah Zemaljski, pa svuče odijelo koje je imao na sebi, iskopa rupu na obali i ukopa ga u nju, a zatim se namaza onim lojem od glave do pete, pa uđe u more i zaroni u vodu.

I onda ribar otvori oči, a voda mu ne naškodi, te poče hodati po moru desno i lijevo, podižući se i spuštajući do dna, kad je kako htio, a morska voda bijaše nad njim kao neki šator i od nje mu ne bi ništa. – Što veliš, o, brate? – zapita ga Abd-Alah Morski, a on mu odgovori: – Vidim samo ono što je dobro, a istina je ono što si mi rekao: – Voda mi ne škodi. – Hajde za mnom! – reče Abd-Alah Morski, te ribar pođe za njim, pa su tako prelazili s jednoga mjesta na drugo. I ribar vidje ispred sebe, a i s desne i lijeve strane, čitave vodene planine, pa je gledao i njih i svakojake ribe koje su se igrale po moru, a jedne bijahu velike, a druge male, dok su neke nalikovale na bivole, neke na krave, neke na pse, a neke na ljude, i sve one bi im prilazile, pa bi pobjegle čim bi ugledale Abd-Alaha Zemaljskog. I on zapita Morskoga: – O, brate, zašto bježe od nas sve ribe kojima prilazimo? – A Morski mu reče: – Strahuju od tebe, jer se sva stvorenja velikog Alaha boje Adamova sina.

A Abd-Alah Zemaljski je i dalje gledao morska čuda, pa tako obojica dođoše do jedne visoke planine, a onda on pođe padinom te planine, ali odjednom začu neki glasan krik. I on se okrene i vidje da se s planine spušta na nj i viče nešto crno (a to što se spuštalo bilo je veliko kao deva, pa i veće), te zapita Morskoga: – Što je to, o, brate? – a Morski mu reče: – To je dandan. On se sad spušta i goni me, jer hoće da me pojede; vikni na nj, o, brate, prije nego što dođe do nas, a ako to ne učiniš, on će me odvući, pa će me pojesti. I Abd-Alah Zemaljski viknu na dandana, a on odjednom pade mrtav, te ribar uzviknu: – Neka je slava Alahu! Hvala mu što mi nije dao da udarim dandana mačem ili nožem! Kako se moglo dogoditi da tako veliko stvorenje umre od moga uzvika? – Ne čudi se tome – reče mu Abd-Alah Morski. – Alaha mi, o,

brate, da je bilo hiljadu ili dvije hiljade tih riba, one ne bi mogle podnijeti uzvika Adamova sina.

A potom obojica dođoše do jednoga grada, pa vidješe da u njemu žive sve same djevojke, a da među njima nema muškaraca. – O, brate, kakav je ovo grad i kakve su ovo djevojke? – zapita Abd-Alah Zemaljski, a Morski izusti: – To je djevojački grad, jer u njemu žive morske djevojke. – A ima li muškaraca među njima? – zapita ribar, a kad mu Morski odgovori da nema, on uzviknu: – Pa kako mogu zatrudnjeti i rađati djecu bez muškaraca? – Morski car ih je otjerao u taj grad – odgovori mu Abd-Alah – te ne mogu zatrudnjeti ni rađati djecu. Kad se naljuti na koju djevojku, car je šalje u ovaj grad, a ona ne može izići iz njega zato što je svaka morska životinja može pojesti čim je ugleda. A što se tiče ostalih gradova, u njima ima i muškaraca i djevojaka. – A zar u moru postoji još koji grad osim ovoga? – zapita ribar. – Ima ih mnogo – odgovori mu Abd-Alah Morski. – A imate li sultana u moru? – zapita ribar, a Morski mu reče: – Imamo. – I onda ribar izusti: – O, brate, vidio sam mnogo svakojakih čuda u moru. – A kakva si to čuda vidio u moru? – uzviknu Abd-Alah Morski. – Zar nisi čuo onu poslovicu: – U moru ima više čuda nego na kopnu? – I ribar mu reče: – Pravo veliš.

A potom ribar poče zagledati te djevojke, pa vidje da su im lica slična mjesecima, da imaju kosu kao žene, ali da su im ruke i noge na trbuhu, a da imaju repove kao ribe. I Abd-Alah Morski mu pokaza stanovnike toga grada, a potom iziđoše iz njega, pa Morski odvede ribara u drugi grad, idući ispred njega. I onda ribar vidje da je taj grad pun ljudi – muškaraca i žena, a da su svi oni nalik na djevojke i da imaju repove, samo što nitko ništa ne kupuje niti što prodaje, kao što to čine ljudi na kopnu. I ribar vidje da ti ljudi nemaju odijela na sebi, već da su, naprotiv, svi goli, da im sramota nije pokrivena. – O, brate – reče onda ribar – ja vidim da ove žene i ovi muškarci ne pokrivaju svoju sramotu! – A Morski izusti: – Ne pokrivaju je zato što nemaju tkanina. – O, brate, a što rade kad se žene? – zapita ribar, a Abd-Alah Morski izusti: – Oni se i ne žene, već muškarac zadovoljava svoju potrebu sa ženom koja mu se sviđa. – To nije dopušteno – reče ribar. – Zašto je ne prosi i ne daje otkup za nju? Zašto ne priređuje svadbu i ne ženi se njome onako kako je ugodno Alahu i njegovu poslaniku? – I Abd-Alah Morski reče: – Svi mi nismo iste vjere. Među nama ima muslimana, jednobožaca, a ima i kršćana, Židova i drugih, ali se žene samo muslimani. – Vi ste goli, a ništa ne prodajete niti što kupujete. Što onda dajete svojim ženama na ime otkupa – da im ne dajete dragoga kamenja i metala? – zapita ribar, a Abd-Alah Morski mu odgovori: – Dragocjenosti su – kamenje, a ono nema nikakve vrijednosti za nas. Kad netko hoće da se ženi, od njega se traži da ulovi određenu količinu raznih riba – hiljadu, dvije ili više hiljada, prema tome kako se pogodio s ocem svoje žene, a kad preda onoliko riba koliko je ovaj tražio od njega, okupljaju se mladoženjini i nevjestini rođaci, pa jedu praznične đakonije, a potom odvode muža ženi. A poslije svadbe muž opet lovi ribu i hrani svoju ženu, a kad on malakše, ribu lovi njegova žena, pa hrani njega. – A što biva kad netko bludniči

s nekim? – zapita ribar, a Abd-Alah Morski mu odgovori: – Ako se utvrdi da je bludničila neka žena, morski ljudi je protjeruju u djevojački grad, a ako je takva žena zatrudnjela poslije bludničenja, oni je ostavljaju dok se ne porodi, pa ako rodi žensko dijete, protjeruju i njega s njom, a djevojčicu nazivaju bludnicom ili bludničinom kćerkom, i ona ostaje djevojka do svoje smrti. Ako je pak novorođenče muško, morski ljudi ga odnose caru, morskome sultanu, a on ga ubija.

I Abd-Alah Zemaljski se začudi tome, a Abd-Alah Morski ga odvede u drugi grad, pa u treći, i tako dalje, pokazujući mu neprestano jedan grad za drugim, dok mu tako nije pokazao deset gradova. I ribar vidje da su ljudi u svakom gradu nalik na ljude iz ostalih gradova. – O, brate – zapita on – ima li još koji grad u moru? – a Morski uzviknu: – A što si vidio od morskih gradova i morskih čuda? Tako mi velikodušnog, blagog i milosrdnog proroka, kad bih ti za hiljadu godina svakoga dana pokazivao po hiljadu gradova i u svakome gradu po hiljadu čuda, ja ti ne bih pokazao ni jedan od dvadeset i četiri karata[41] ovih morskih gradova i čuda u njima. Pokazao sam ti samo naše krajeve i našu zemlju, i ništa više. – O, brate, ako je sve tako kako kažeš, dosta mi je i onoga što sam vidio. Ne mogu više jesti ribu, a evo ima osamdeset dana kako sam s tobom i kako me jutrom i večerom hraniš samo sirovom ribom – ni pečenom, ni kuhanom. – A što mu je to »kuhana i pečena«? – zapita Abd-Alah Morski, a Abd-Alah Zemaljski mu reče: – Mi pečemo ribu na vatri, a i kuhamo je i pripremamo od nje mnogo raznih jela. – A kako da stvorimo vatru – reče Morski. – Mi ne znamo ni za pečeno ni za kuhano, a ni za što drugo. – Mi pržimo ribu ili na maslinovu ili sezamovu ulju – reče Zemaljski, a Morski izusti: – A otkud mi možemo imati maslinova ili sezamova ulja? Mi u moru ne znamo za to što mi govoriš. – Pravo veliš – reče Zemaljski – ali ti si mi pokazao mnoge gradove, a nisi mi pokazao svoj grad. – Što se tiče moga grada – reče mu Morski – on je ostao daleko iza nas, jer se nalazi blizu obale s koje smo došli amo. Ja sam ostavio svoj grad, pa sam te doveo amo, jer sam ti htio pokazati morske gradove. – Dosta mi je i onoga što sam vidio – reče ribar – a sad hoću da mi pokažeš svoj grad. – Tako će i biti – reče Morski, pa se vrati s ribarom i pođe k svome gradu, a kad su došli do njega, on reče: – Evo moga grada!

I ribar vidje da je to mali grad prema gradovima koje bijaše vidio, a zatim ribar uđe u taj grad s Abd-Alahom Morskim i dođe s njim do jedne spilje, a onda mu morski reče: – Ovo je moja kuća, a sve kuće u mome gradu su ovakve iste spilje u bregovima, pa bilo da su velike ili male, i svi morski gradovi jednako izgledaju. Prije no što podigne kuću, svaki morski čovjek mora otići caru i kazati mu: – Hoću da podignem kuću na tome i tome mjestu – a car šalje s njim jedan odred riba koje se zovu kljunari i utvrđuje količinu riba koju im valja dati na ime nagrade (a te ribe imaju kljunove kojima mogu mrviti tvrdo kamenje), pa one dolaze do brijega koji je izabrao domaćin i prave udubljenje za kuću, a domaćin lovi ribu i hrani ih dok ne završe spilju i dok ne odu, pa se zatim useljava u nju. I tako čine svi ljudi u moru – sklapaju

ugovore jedni s drugima i služe jedni kod drugih samo za ribu, a i sami su ribe. – Uđi – reče potom Abd-Alah Morski ribaru, a kad je ovaj ušao, on uzviknu: – Hej, kćerčice!

I njegova kćerčica odjednom dođe, a ona je imala okruglo lice kao mjesec, i dugu kosu, i teška bedra, i oči joj bijahu namazane rastokom, a bila je tankovita, ali posve gola, i imala je rep. I ona vidje sa svojim ocem Abd-Alaha Zemaljskog, te zapita: – O, babo, zašto si doveo toga kusog čovjeka u našu kuću? – A Morski joj odgovori: – O, kćerčice, to je moj prijatelj Zemaljski, a on mi je davao ono zemaljsko voće koje sam ti donosio. Priđi mu, pa se pozdravi s njim!

I djevojka priđe Abd-Alahu Zemaljskom, pa ga pozdravi jasnim jezikom i riječima koje su prianjale za srce, a onda joj otac reče: – Donesi hrane našem gostu – s njim nam je došla blagodat u kuću. – I djevojka donese ribaru dvije ribe koje bijahu velike kao jagnjad, a Morski mu reče: – Jedi! – I ribar poče silom jesti, jer bijaše gladan, a u kući nije bilo druge hrane. A poslije kraćeg vremena dođe žena Abd-Alaha Morskog, koja je imala lijepo lice, pa dovede dva dječaka, a svaki je držao po jednu ribu u ruci i zagrizao u nju kao što mi grizemo krastavac. I ona vidje Abd-Alaha Zemaljskog sa svojim mužem, te ga zapita: – Kakvo je to kuso biće? – pa s dječacima i njihovom sestrom poče zagledati ribarevu zadnjicu, govoreći: – Jest, Alaha mi, kus je! – i počeše mu se podsmjehivati. – O, brate – reče onda Abd-Alah Zemaljski – zar si me doveo amo da tvoja žena i tvoja djeca tjeraju šegu sa mnom? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču, koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četrdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah Zemaljski rekao 946.
Abd-Alahu Morskom: – O, brate, zar si me doveo amo da tvoja žena i tvoja NOĆ
djeca tjeraju šegu sa mnom? – I Abd-Alah Morski reče: – Oprosti, o, brate! Kod nas se ne može naći nijedno biće bez repa, a kad se nađe koje, uzima ga sultan, pa mu se izruguje. Ali nemoj zamjeriti, o, brate, toj maloj djeci i ženi – oni nemaju razuma.

A zatim Abd-Alah Morski dreknu na svoje ukućane: – Umuknite! – te se oni uplašiše i zašutješe. – I Morski poče tješiti Zemaljskog, a dok je on razgovarao s njim, odjednom dođe deset velikih, jakih i debelih ljudi, koji rekoše: – O, Abd-Alaše, car je dočuo da se u tvojoj kući nalazi jedan kus čovjek sa zemlje. – Jest – reče im Abd-Alah Morski – evo toga čovjeka. To je moj prijatelj; on mi je došao u goste, a ja ću ga vratiti na zemlju. – Mi ne smijemo otići bez njega, a ako ti hoćeš razgovarati s carem, ustani, pa mu odvedi toga čovjeka i reci mu to što kažeš nama. – O, brate – reče onda Morski Zemaljskome – lako ćemo se opravdati, a caru se ne možemo protiviti. Hajdemo caru, a ja ću gledati da te oslobodim od njega, ako ushtije veliki Alah. Ne boj se! Car će vidjeti da si čedo zemlje čim te bude ugledao, a kad bude vidio da si sa zemlje, svakako će ti iskazati poštovanje, pa će te vratiti na zemlju. – Neka

bude kako ti odlučiš – reče mu Abd-Alah Zemaljski – a ja ću poći s tobom, uzdajući se u Alaha.

I Abd-Alah Morski povede ribara i odvede ga caru, a ovaj se nasmija čim ga je ugledao i reče: – Dobro došao, kusi! – te prasnuše u smijeh i svi ljudi koji bijahu oko cara, rekavši: – Jest, kus je, Alaha nam! – I Abd-Alah Morski priđe caru, pa mu ispriča što je sve bilo s ribarom, a zatim mu reče: – To je čedo zemlje i moj prijatelj, a neće da živi među nama stoga što voli jesti samo pečenu ili kuhanu ribu, te ću ga vratiti na zemlju, ako mi ti to budeš dopustio. – Kad je tako – reče car – i kad neće da živi s nama, ja ti odobravam da ga vratiš u njegov kraj, ali ću ga najprije počastiti. – Donesite mu đakonije – reče car potom slugama, te mu sluge doniješe riba svih oblika i boja, a onda se Abd-Alah Zemaljski prihvati, pošto mu to bijaše naredio car, – Zaželi nešto od mene – reče potom car, a Abd-Alah Zemaljski izusti: – Želim da mi daš dragog kamenja. – I car reče: – Odvedite ga u kuću dragoga kamenja, pa neka tamo odabere ono što mu je potrebno.

I ribar ode sa svojim prijateljem u kuću dragoga kamenja, pa tamo odabra ono što je htio, a potom ga Abd-Alah Morski odvede u svoj grad. I onda Morski izvadi jednu kesu, pa reče Zemaljskom: – Uzmi ovu kesu, pa je odnesi i metni na grob našega proroka (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) – a ribar je uze, ne znajući što je u njoj. A zatim Morski iziđe s njim iz grada, ne bi li ga vratio na zemlju, ali ribar ču neko pjevanje na putu, a vidje da je to neka svetkovina i da ljudi sjede za stolom i jedu ribu, pjevajući od velike radosti. – I Abd-Alah Zemaljski zapita Abd-Alaha Morskog: – Zašto su ti ljudi tako radosni? Da to nije svadba? – Nije svadba – odgovori mu Morski – već im je netko umro. – A zar se vi radujete, pa jedete i pijete kad vam netko umre? – zapita Abd-Alah Zemaljski, a Morski mu reče: – Da. A što vi onda radite, o, zemaljski ljudi? – Kad nam netko umre – odgovori Zemaljski – mi tugujemo za njim i oplakujemo ga, a žene se udaraju po licu i deru svoje haljine od tuge za umrlim. – I Abd-Alah Morski iskolači oči na Abd-Alaha Zemaljskog, pa mu reče: – Vrati mi zalog – te mu ga Zemaljski preda, a onda ga Morski izvede na zemlju, pa mu reče: – Raskidam prijateljstvo i ljubav s tobom, a od danas me više nećeš vidjeti, niti ću ja tebe vidjeti. – Zašto mi to kažeš? – zapita ga Abd-Alah Zemaljski, a on mu reče: – Zar vi, zemaljski ljudi, niste Alahov zalog? – Jesmo – odgovori Zemaljski, a Morski reče: – Kako vam onda može biti žao i kako možete plakati kad Alah uzme svoj zalog, a kako ti ja mogu dati zalog našega proroka (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), kad se vi radujete novorođenčetu, iako mu Alah daje dušu kao svoj zalog, a žao vam je kad je uzima, pa plačete i tugujete? Nama nije potrebno vaše prijateljstvo – a zatim ga ostavi, pa ode u more. – I Abd-Alah Zemaljski uprti svoje stvari i uze drago kamenje, pa ode caru, a ovaj ga dočeka s radošću, jer ga se bio zaželio. I car mu reče: – Kako si, o, zete, i zašto nisi bio sa mnom za sve ovo vrijeme? – a on mu ispriča svoju povijest i reče kakva je sve čuda vidio u moru, te se car začudi svemu tome. A potom ribar saopći caru što mu je rekao Abd-Alah Morski, a car mu reče: – Pogriješio si kad si mu to rekao.

A zatim je ribar još neko vrijeme odlazio na morsku obalu i dozivao Abd-Alaha Morskog, ali mu ovaj nije odgovorio niti je došao da se sastane s njim, te on izgubi nadu da će ga ikad vidjeti. I Abd-Alah je živio otada s carem, svojim tastom, i svojim ukućanima, a bio je veoma radostan. I oni su činili dobra djela dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova, a onda svi pomriješe.

I neka je hvala živome koji nikad ne umire, gospodaru vidljivoga i nevidljivoga carstva! On je gospodar svake stvari, a milostiv je prema svojim robovima i sveznajuć.

PRIČA O ABU-L-HASANU OMANCU

Priča se da je kalifa Haruna ar-Rašida jedne noći morila nesanica. I on pozove Masrura, pa kad je ovaj došao, reče mu: – Dovedi mi što prije Džafara. – I Masrur ode da dovede Džafara, a kad je ovaj došao, kalif mu reče: – O, Džafare, noćas me je spopala nesanica, te nikako ne mogu zaspati, a ne znam kako da je otklonim. – O, gospodaru pravovjernih – reče mu Džafar – mudraci su rekli: – Ogledanje, odlazak u kupatilo i slušanje pjesama otklanjaju svaku brigu i razmišljanje. – Sve sam to učinio, Džafare, ali to nije odagnalo nijednu moju brigu, a ako ti ne otkloniš na neki način tu moju nesanicu, ja ću ti odsjeći glavu, tako mi mojih bezgrešnih predaka.

– O, gospodaru pravovjernih – reče onda Džafar kalifu – hoćeš li učiniti ono što ću ti savjetovati? – A što ćeš mi to savjetovati? – zapita kalif, a Džafar mu reče: – Uđimo u lađicu, pa otplovimo niz Tigar do mjesta koje se zove Karn-as-Sirat – možda ćemo tamo čuti nešto što nikad nismo čuli, ili ćemo vidjeti nešto što nikad nismo vidjeli, jer je rečeno: Čovjek će razbiti brige ako uradi ovo troje: neka čovjek vidi ono što nikad nije vidio, ili neka čuje ono što nikad nije čuo, ili neka ode u zemlju u kojoj nikad nije bio. – Možda će onda prestati tvoja uznemirenost, o, gospodaru pravovjernih.

I ar-Rašid ustade sa svoga mjesta, pa pođe s Džafarom, njegovim bratom al-Fadlom, svojim drugom uz bocu pića, Abu-Novasom, Abu-Đularom i Masrurom, mačonoscem . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četrdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif ustao sa svoga mjesta i da je pošao s ostalim ljudima. I oni uđoše u sobu za oblačenje, pa svi obukoše trgovačka odijela, a zatim odoše na Tigar, uđoše u lađicu ukrašenu zlatom i zaploviše niz vodu, pa tako stigoše do mjesta u koje bijahu pošli. A onda svi čuše kako neka djevojka pjeva, prateći se na lutnji, i kako izgovara ove stihove: 947. NOĆ

Rekao sam njemu, kad doniješe vino,
Dok je slavuj strasno pjevao u granju:

– Što sad čekaš, dragi, što se ne veseliš?
Preni se, tȁ život dan nam je na zajam!

Pij sad vino koje nudi biće drago,
Što te tako smjerno i čežnjivo gleda!

Na obrazu svakom cvjetaju mu ruže,
A izmeđ' kovrča nar mu je uzgojen.

Brojim mjesta gdje je pao puhor hladni,
Ali su obrazi, vreli kao kamen.

Kudilac mi kaže: – Sad ga zaboravi! –
A kako ću, kad mu malje lice krase?

I kalif ču taj glas, pa uzviknu: – O, Džafare, baš je divan taj glas! – A Džafar mu odgovori: – O, gospodaru naš, do moga uha još nije doprlo ništa ugodnije ni ljepše od toga pjevanja, ali ga mi, o, gospodaru, slušamo stojeći iza zida, a to znači da ga čujemo tek upola. Kako li bi tek ono bilo kad bismo ga čuli stojeći iza zavjese! – Hajdemo, o, Džafare – reče mu kalif. – Uđimo nepozvani u domaćinovu kuću, pa ćemo možda svojim očima vidjeti tu pjevačicu. – Slušam i pokoravam se! – reče Džafar, pa svi iziđoše iz lađice i zamoliše domaćina da ih pusti u svoju kuću, a onda iz kuće iziđe jedan naoko lijep i rječit mladić, pa im reče: – Neka bi vam bilo ugodno u mojoj kući, o, gospodo! Učinili ste mi čast svojim dolaskom. Uđite, a neka bi vam moja kuća bila široka i prostrana!

I oni uđoše u kuću (a mladić je išao ispred njih), pa vidješe da ona gleda na četiri strane, da su stropovi u njoj pozlaćeni, a da su zidovi išarani lazurom. I u kući bijaše jedan trijem, a u njemu bijaše jedna lijepa klupa na kojoj je sjedilo sto robinja sličnih mjesecima. I mladić viknu na njih, te one siđoše s klupe, a zatim se okrene Džafaru, pa mu reče: – O, gospodaru, ja ne znam tko je od vas stariji, a tko mlađi. U Alahovo ime! Neka stariji među vama zauzme počasno mjesto, a ostali neka zauzmu mjesto po starješinstvu.

I onda svi posjedaše na svoja mjesta, a Masrur je stajao pred njima i dvorio ih. – I domaćin reče: – O, gosti, hoćete li mi dopustiti da vam donesem jela? – A oni odgovoriše: – Dobro! – I onda domaćin naredi robinjama da donesu jela, te četiri robinje, stegnute u struku, ispuniše stolove neobičnim jelima koja bijahu pripremljena od onoga što hoda, što leti ili plovi po morima – od kata, prepelica, pilića i golubova. I gosti se najedoše, pa opraše ruke, a mladić im reče: – O, gospodo, ako vam je što potrebno, recite mi, jer će za mene biti

čast da vam to učinim! – A oni mu odgovoriše: – Dobro! Došli smo u tvoju kuću samo zato što smo iza zida čuli jedan glas, pa hoćemo da ga čujemo i da vidimo čiji je; ako odlučiš da nam učiniš po volji, ti ćeš to učiniti zato što si plemenit, a mi ćemo se potom vratiti onamo otkud smo i došli. – Dobro mi došli! – reče mladić, pa se okrene jednoj crnoj robinji i reče joj: – Dovedi tvoju gospođu tu i tu! – I robinja ode, pa donese jednu klupicu i spusti je, a zatim po drugi put ode i dovede jednu djevojku koja je bila slična punome mjesecu. I ta djevojka sjedne na klupicu, i crna robinja joj dade lutnju u navlaci od atlasa. I djevojka izvuče iz navlake lutnju ukrašenu dragim kamenjem i korundima, s vijcima od zlata...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četrdeset osma noć, ona reče:

948. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka došla i sjela na klupicu, a da je zatim izvukla iz navlake lutnju koja bijaše ukrašena dragim kamenjem i korundima, dok vijci na njoj bijahu od zlata. I ona zategne strune na lutnji, a i ona i lutnja bijahu baš onakve kao što je rekao o njima pjesnik:

Lutnju grli ona, kô nježna majka čedo,
Na krilu držeći je, a zlatni vijci sjaju.

Kad desnom rukom hoće strune zglasiti na njoj,
Vijke lijevom rukom zavija il' odvija.

I djevojka pritisnu lutnju na svoje grudi, pa se nagnu kao što se majka naginje nad djetetom i prevuče rukom preko njenih struna, te one tužno ciknuše kao dijete koje zove majku, a zatim udari u njih i izgovori ove stihove:

Neka mi sudba vrati dragoga, nek me kori!
Pij vino, prijatelju, obređujmo se čašom!

Vino iz nje se miješa s ljudskom krvlju vrelom,
A čovjek veseo je, ushićen kad ga pije.

Vjetrić se sprema da nam odnese punu čašu,
A da l' je mjesec puni nosio zvijezdu ikad?

Kako ja često noću s mjesecom razgovaram,
Dok on nad Tigrom tamu zari svjetlošću svojom.

A kad se zapadu kloni, on kô da zlaćani mač
Izvlači iz korica nad glatkom vodom riječnom.

A kad je otpjevala te stihove, djevojka zaplaka groznim plačem, pa i svi u kući tako zakukaše i zaplakaše da zamalo ne pomriješe, a nije bilo nijednoga koji se nije onesvijestio, koji nije poderao svoje odijelo i koji se nije udarao po licu zbog njenog lijepog pjevanja.

I ar-Rašid reče: – Doista, po pjevanju te djevojke može se zaključiti da je ona zaljubljena i da se rastala sa svojim draganom. – A njen gospodar mu odgovori: – Izgubila je majku i oca. – I onda ar-Rašid uzviknu: – Čovjek ne

plače tako kad izgubi oca i majku; djevojka tako tuguje samo za izgubljenim draganom. – I ar-Rašid bijaše ushićen njome, te reče Isaku: – Alaha mi, ja nisam vidio takve djevojke! – A Isak izusti: – O, gospodaru, ja se ne mogu nadiviti, a toliko sam ushićen njome da više ne vladam svojom dušom.

I ar-Rašid je svejednako gledao u domaćina i zagledao njegove krasne i otmjene crte lica, pa tako vidje na njemu tragove žutice, te mu se obrati ovim riječima: – O, mladiću! – A mladić mu odgovori: – Ovdje sam, o, gospodaru! – I ar-Rašid ga zapita: – Znaš li tko smo mi? – Ne znam – odgovori mladić, a Džafar mu reče: – Hoćeš li da ti kažemo tko smo i kako se zovemo? – Hoću – odgovori mladić, a Džafar mu reče: – Ovo je gospodar pravovjernih i sinovac gospodara Alahovih poslanika – pa mu reče kako se zovu i ostali gosti. A potom ar-Rašid reče mladiću: – Hoću da mi kažeš kakva je to žutica na tvome licu – jesi li je dobio ili je imaš od rođenja. – O, gospodaru pravovjernih – odgovori mu mladić – moja je priča čudna, a moj slučaj tako neobičan da bi mogao poslužiti kao pouka onima koji se uče, kad bi ga netko ispisao iglom u uglovima očiju.

– Reci mi kakav je – reče mu kalif. – Možda ću te ja izliječiti svojim rukama. – O, gospodaru pravovjernih, saslušaj me i usredotoči svoju pažnju na ono što ću ti reći – izusti mladić, a ar-Rašid uzviknu: – Pobudio si moju želju da čujem to! – I onda mladić reče:

– Znaj, o, gospodaru pravovjernih, da sam trgovac i da se bavim pomorskom trgovinom, a da sam rodom iz Omana. Otac mi je bio trgovac i imao je mnogo novaca, a imao je i trideset lađa za pomorsku trgovinu i za njih svake godine plaćao po trideset hiljada dinara. A otac mi bijaše plemenit čovjek, te me je naučio pisanju i svemu što je potrebno čovjeku, a kad mu je došao suđeni čas, pozvao me je i zavjetovao mi ono što se obično zavjetuje, pa je otišao na istinu velikom, milostivom Alahu (neka bi Alah ostavio među živima gospodara pravovjernih!). A on je imao i ortakâ, pa su ti njegovi ortaci plovili po moru i trgovali služeći se njegovim novcem.

I jednoga dana među danima ja sam sjedio u svojoj kući s nekolicinom trgovaca, kad odjednom u moju sobu uđe sluga, pa mi reče: – O, gospodaru, pred tvojim vratima je jedan čovjek, on te moli da mu dopustiš da uđe u tvoju kuću. – I ja dopustih tome čovjeku da uđe u kuću, te je on ušao u nju, noseći nešto pokriveno na glavi. I on stavi pred mene i otkri ono što bijaše donio, a ja odjednom vidjeh da mi je donio voća koje bijaše sazrelo prije vremena, pa vidjeh i neke rijetkosti i neke neobične stvari kojih nema u našoj zemlji. I ja mu se zahvalih i dadoh mu sto dinara, pa on ode, zahvalivši se, a ja onda podijelih svojim prijateljima ono što mi on bijaše donio, pa ih zapitah: – Otkud li je donio to? – Iz Basre – rekoše mi oni, pa mi počeše hvaliti i opisivati ljepotu Basre, a svi se složiše u tome da nema ljepšega grada od Bagdada i da nema ljepših ljudi od Bagdađana.

I tako mi oni počeše opisivati Bagdad, lijepu narav Bagdađana, čist zrak u tom gradu i njegov lijep položaj, te mi duša zaželje da odem tamo, i ja počeh sanjariti o tome kako ću ga vidjeti. I onda prodadoh sve svoje njive i svoja

imanja, prodadoh svoje lađe za sto hiljada dinara, a prodadoh i svoje robove i robinje, pa prikupih sav novac i vidjeh da imam hiljadu hiljada dinara, pored dragog kamenja i metala. A potom uzeh pod najam jednu lađu, pa prenijeh u nju svoj novac i svoju imovinu, a zatim zaplovih, i tako sam plovio danima i noćima dok nisam stigao u Basru. A u Basri ostadoh nekoliko dana, pa opet uzeh lađu i prenijeh u nju svoj novac, a potom zaplovismo niz rijeku i tako stigosmo u Bagdad poslije malo dana. A kad stigosmo tamo, ja zapitah ljude gdje žive trgovci i gdje se najbolje može živjeti, a oni mi rekoše: – U al-Karhovoj mahali – te ja odoh tamo i uzeh pod najam jednu kuću u Šafranovoj ulici, a zatim prenijeh u nju svoj novac i provedoh u njoj neko vrijeme.

I jednoga dana pođoh u šetnju, ponijevši malo novaca (a bio je petak), pa tako odoh u sabornu džamiju, koja se zove al-Mansurova džamija i u kojoj se čita saborna molitva. A kad očitasmo molitvu, ja iziđoh s ljudima pa odoh na mjesto koje se zove Karn-as-Sarat, a tamo vidjeh jednu lijepu kuću s balkonom i prozorom koji gledaju na obalu. I onda priđoh toj kući, prolazeći pored ljudi, pa vidjeh jednoga lijepo obučenoga starca kako sjedi. A taj je starac odisao mirisom i imao dugu bradu, podijeljenu na grudima u dva pramena koji su nalikovali na srebrne trske, a oko njega vidjeh četiri robinje i pet robova. I ja zapitah jednoga čovjeka: – Kako se zove onaj starac i čime se bavi? – A on mi reče: – To je Tahir-ibn-al-Ala, a drži djevojke u svojoj kući. U njegovoj kući može svatko jesti, piti i gledati djevojke. – Alaha mi – uzviknuh – ja već odavno hodam amo-tamo i tražim nešto nalik na to!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto četrdeset deveta noć, ona reče:

949. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić uzviknuo: – Alaha mi, ja već odavno hodam amo-tamo i tražim nešto nalik na to! – I ja priđoh tome starcu, o, gospodaru pravovjernih – govorio je mladić – pa ga pozdravih, a zatim mu rekoh: – O, gospodaru, nešto si mi potreban. – A što ti je to potrebno? – zapita me on, a ja mu rekoh: – Hoću da budem tvoj gost večeras. – S ljubavlju i drage volje! – odgovori mi starac, a zatim reče: – U mojoj kući ima mnogo djevojaka, a neke od njih uzimaju za noć deset dinara, neke četrdeset, a neke i više. Izaberi koju hoćeš. – Izabrat ću onu koja uzima deset dinara za noć – rekoh starcu, pa mu odmjerih trista dinara za mjesec dana, a on me preda jednom sluzi da me odvede u kupatilo koje se nalazilo u kući. I taj sluga me je lijepo dvorio, a kad iziđoh iz kupatila, odvede me do jedne sobe, pa zalupa na vrata. I jedna djevojka iziđe iz te sobe, a on joj reče: – Uzmi svoga gosta! – te me ona dočeka s dobrodošlicom, smijući se i radujući se, i odvede me u jednu čudesno lijepu sobu, ukrašenu zlatom. I ja se zagledah u tu djevojku, pa vidjeh da je slična mjesecu o uštapu, a vidjeh i da je dvore dvije robinje nalik na zvijezde. I djevojka mi reče da sjednem, pa i sama sjedne pored mene, a robinjama dade neki znak, te one donijeÅ¡e poslužavnik sa svakojakim mesom – kokošjim, prepeličjim, katinim i golubjim. I nas dvoje počesmo jesti i siti se najedosmo, a ja u životu nisam jeo slađih jela. A kad se

najedosmo, robinje ukloniše jela, pa doniješe pića, cvijeća i voća, te tako provedoh s tom djevojkom mjesec dana.

A kad je prošao taj mjesec, ja se okupah u kupatilu, pa rekoh starcu: – O, gospodaru, sad hoću djevojku koja uzima po dvadeset dinara za svaku noć. – Odmjeri mi zlato – reče mi starac, te donijeh svoje zlato i odmjerih mu šest stotina dinara za mjesec dana, a on onda pozva svoga slugu, pa mu reče: – Odvedi svoga gospodara. – I sluga me odvede u kupatilo, a kad iziđoh iz njega, dovede me do jednih vrata i zalupa na njih, te iz sobe iziđe jedna djevojka. – Uzmi svoga gosta – reče joj sluga, a ona me dočeka što je bolje mogla, i ja odjednom vidjeh četiri robinje oko nje. I ona naredi robinjama da iznesu svakojakih jela, te ja počeh jesti. A kad se prihvatih, robinje ukloniše stol, a djevojka uze lutnju, pa otpjeva ove stihove:

Mošuse što se širiš iz babilonskog kraja,
Tako ti ljubavi moje, odnesi pismo ovo!

U tom sam kraju znao sva boravišta dragih,
A ona zbilja bjehu viša od svih ostalih.

I tamo živi ona koja je zanijela svakog,
Al' oni što je vole uzalud čeznu za njom.

I ja provedoh mjesec dana s tom djevojkom, a potom odoh starcu, pa mu rekoh: – Hoću djevojku od četrdeset dinara! – A on mi reče: – Odmjeri mi zlato! – I ja mu odmjerih hiljadu i dvjesta dinara za taj mjesec, pa provedoh s tom djevojkom tačno mjesec dana – toliko njena vanjština bijaše lijepa a njeno društvo ugodno. A zatim opet odoh starcu, ali mu odoh predveče, a onda začuh neku veliku buku i glasne povike, te ga zapitah: – Što je to? – I starac mi reče: – Ova noć je značajnija od svih noći, jer se svi ljudi zabavljaju gledajući jedni u druge. Hoćeš li se popeti na krov, pa da vidiš te ljude? – I ja mu rekoh: – Dobro! – pa se popeh na krov i vidjeh jedan lijepi zastor, a iza njega jednu divnu odaju u kojoj bijaše klupa prekrivena izvrsnim ćilimima, na kojoj je sjedila tako lijepa djevojka da je zanosila sve gledaoce svojom ljepotom, krasotom, stasitošću i skladnošću. A pored nje sjedio je jedan mladić koji joj bijaše obavio ruku oko vrata, pa ju je on ljubio, a i ona je ljubila njega. A kad ih vidjeh, o, gospodaru pravovjernih, ja izgubih prisutnost duha, te nisam znao gdje sam – toliko me zaslijepio divni lik te djevojke.

A potom siđoh s krova, pa opisah tu djevojku onoj djevojci kod koje bijah i zapitah je o njoj, a ona mi reče: – Što te se tiče ona? – I ja uzviknuh: – Alaha mi, ona mi je oduzela um! – a djevojka se onda osmjehnu, pa mi reče: – O, Abu-l-Hasane, da li je želiš? – Želim je, Alaha mi, jer mi je osvojila srce i um! – uzviknuh, a djevojka izusti: – To je kći Tahira-ibn-al-Ale i ona je naša gospodarica, a sve smo mi njene robinje. Znaš li, o, Abu-Hasane, koliko ona uzima za jednu noć i jedan dan? – Ne znam – odgovorih joj, a ona mi reče: – Pet stotina dinara, a za njom čeznu i carska srca. – Alaha mi – uzviknuh onda – spiskat ću sav svoj novac za tu djevojku! – I tu noć provedoh boreći se

sa svojom strašću, a sutradan ujutro odoh u kupatilo i obukoh najraskošnije carsko odijelo, pa odoh djevojčinu ocu i rekoh mu: – O, gospodaru, hoću onu koja uzima pet stotina dinara za svaku noć. – Odmjeri mi zlato – reče mi starac, te mu odmjerih petnaest hiljada dinara za mjesec dana, a on uze novac, pa reče svome sluzi: – Odvedi ga svojoj gospodarici toj i toj! – I sluga me odvede u jednu odaju od koje nisam vidio kićenije na zemljinu licu.

I onda vidjeh tu djevojku kako sjedi, a kad je ugledah, ona mi zanese um svojom ljepotom, o, gospodaru pravovjernih, jer je bila slična mjesecu u četrnaestu noć...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni devetsto pedeset noći, ona reče:

950. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao gospodaru pravovjernih kakva je bila ta djevojka, dodavši: – Bila je slična mjesecu u četrnaestu noć – lijepa, dražesna, stasita i skladna; od njenih riječi stidjeli su se zvuci lutnje, a kao da je nju imao u vidu pjesnik kad je rekao:

I reče tad ona, a u slabinama
Zatitra joj ljubav u noćnome mraku:

– O, noći, hoće li sugovornik doći
I hoće li moju obljubiti micu?

I rukom je onda udari, uzdahnuv
Kao što uzdiše svako tužno biće.

Čačkalica uvijek uljepšava usta,
A stojko za micu čačkalica ta je.

Zar vam, muslimani, još ne skače stojko?
I može li netko pomoći jadnici?

I odmah mi stojko pod odijelom skoči,
Te povikah glasno: – Evo pomoćnika!

Raskopah joj zar, a ona u strahu
Zapita me: – Tko si? – Tâ ti si me zvala!

I počeh zabadat', kô laktom, jednako,
Udarajuć' lako po bedrima teškim.

A kad ustadoh, poslije tri udarca
Reče mi: – Nazdravlje! – a ja njoj: – I tebi!

A kako su lijepe riječi drugoga pjesnika:

Kad bi mnogobošci vidjeli je samo,
Ona bi bog bila, a ne idol za njih.

A kad bi pljunula i u more slano,
Odjednom bi morska voda slatka bila.

Kad bi je monah neki s istoka vidio,
S istoka na zapad pošao bi ravno.

A kako su lijepe riječi drugoga pjesnika:

Pogledah je jednom, a misli se moje
Zbrkaše od njene čudesne ljepote.

I pomisli ona da je volim ludo,
Te planuše začas obrazi joj bijeli.

I ja pozdravih djevojku, a ona mi reče: – Neka bi ti bilo ugodno ovdje, dobro mi došao! – pa me uze za ruku, o, gospodaru pravovjernih, i posadi me pored sebe, a ja briznuh u plač od prevelike čežnje, bojeći se rastanka, i prolih suze, a zatim izgovorih ove stihove:

Volim rastanke noćne, a ne radujem im se,
Ali ćemo se, možda, sastati potom opet.

Ne volim bliskost mnogo, jer dobro znam oduvijek
Da svemu što se zbiva kraj jednom mora doći.

I djevojka me poče zabavljati ljubaznim riječima, a ja sam ronio po moru strasti, bojeći se muka koje nastaju poslije rastanka, iako sam bio blizu nje, jer sam je volio velikom ljubavlju i umirao od čežnje za njom. I onda se sjetih čemernog rastanka i udaljenosti, pa izgovorih ove stihove:

Poslije zbliženja s njom, rastanka sjetih se ja,
A suze potekoše mi, crvene kao krv.

I suze brisat' počeh o ljepotičin vrat –
Tȁ samo kamforom se krv zaustavit' može.

I djevojka pozva četiri robinje bujnih grudi, pa im naredi da nam donesu jela, te nam one doniješe jela, voća, poslastica i vina kojima su mogle poslužiti i careve, te se oboje prihvatismo, a zatim počesmo piti vino, okruženi cvijećem i sjedeći u sobi koja je priličila samo caru. A potom robinja donese djevojci nešto u navlaci od zlatotkanice, o, gospodaru pravovjernih, a ona izvadi iz nje lutnju i položi je na krilo, pa prijeđe prstima preko struna koje su je žalosno pozivale kao dijete majku, i izgovori ove stihove:

Pij uvijek vino kad te gazela nježna nudi –
Tȁ oboje ste nježni i jedno drugom slični.

Zbilja, slatko je vino onome tko ga pije.
Jer obraz peharnikov samo je tada blistav.

I tako boravih kod nje, o, gospodaru pravovjernih, a poslije nekog vremena potroših sav novac koji sam imao, te pomišljah na rastanak s njom, sjedeći pored nje, a suze su mi tekle niz obraze kao potoci, te nisam razlikovao noć od dana. – Zašto plačeš? – zapita me djevojka, a ja joj rekoh: – O, gospođo, otkako sam došao amo, tvoj otac mi je svake večeri uzimao po pet stotina

dinara, pa sad nemam više ni prebijene pare, a istinu je rekao pjesnik koji je izgovorio ove stihove:

Kad si siromah, tuđ si u rodnom kraju svom,
A bogat kad si, imaš rodbinu u tuđini.

– Znaj – reče mi onda djevojka – da moj otac ima običaj da zadržava propale trgovce još tri dana kao svoje goste, a onda ih tjera iz kuće, te se oni nikad ne vraćaju u nju. Ali čuvaj svoju tajnu i ne kazuj nikome da nemaš novaca, a ja ću nekako udesiti da ostanem s tobom dokle god bude htio Alah – srce mi je obuzela velika ljubav prema tebi. Znaj da ja raspolažem svim novcem svoga oca, a on i ne zna koliko ga ima. Davat ću ti svakoga dana po jednu kesu u kojoj će biti pet stotina dinara, pa ćeš je predavati mome ocu, a reći ćeš mu: – Odsad ću ti davati novac svakoga dana. – A kad god mu budeš dao novac, on će ga davati meni, a ja ću ga opet davati tebi, pa ćemo tako i dalje živjeti dokle god bude htio Alah. – I ja se zahvalih djevojci za to i poljubih joj ruku, pa tako provedoh s njom čitavu godinu dana, o, gospodaru pravovjernih.

A jednog dana djevojka dobro izudara svoju robinju, te joj ova reče: – Alaha mi, zadat ću takav bol tvome srcu kakav si ti zadala meni. – I ta robinja ode njenom ocu, pa mu saopći sve o nama od početka do kraja, a Tahir-ibn-al-Ala je sasluša, pa odmah ustade i dođe u sobu u kojoj sam sjedio s njegovom kćerkom, a onda mi reče: – O, takav i takav! – Molim! – odgovorih mu, a on mi reče: – Mi imamo ovakav običaj: kad u našoj kući propadne neki trgovac, mi ga zadržavamo još tri dana kao svoga gosta, a ti već godinu dana jedeš, piješ i radiš što hoćeš. – I onda se starac okrene slugama, pa im reče: – Svucite mu odijelo! – te oni učiniše to i dadoše mi jedno loše odijelo koje nije vrijedilo ni pet dirhema, a dadoše mi i deset dirhema u gotovu. A potom mi starac reče: – Odlazi! Neću te ni tući ni grditi, ali ćeš platiti glavom ako ostaneš u ovoj kući.

I ja iziđoh iz njegove kuće protiv svoje volje, o, gospodaru pravovjernih, ne znajući kuda da pođem, a na srce mi se svali sva briga ovoga svijeta i obuze me nespokojstvo. I onda rekoh u sebi: – Eto, prešao sam preko mora s hiljadu hiljada dinara, računajući tu i novac koji sam dobio za trideset lađa, pa sam sve to spiskao u kući toga pakosnoga starca, a potom sam izišao iz njegove kuće gol, razbijena srca. Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha!

A potom provedoh u Bagdadu tri dana, ne okusivši i ne popivši ništa, pa četvrtoga dana ugledah jednu lađu koja je plovila za Basru, te uđoh u nju i platih gazdi prijevoz do Basre. A kad dođoh u Basru, odoh na trg onako gladan, a tamo me ugleda jedan prodavač povrća, pa me zagrli, jer bijaše moj prijatelj, a nekada bijaše i prijatelj moga oca. I on me zapita kako živim, te mu ispričah što mi se dogodilo, a onda mi on reče: – Alaha mi, tako radi nerazuman čovjek! Pa što misliš raditi poslije svega toga? – Ne znam što da radim – rekoh mu, a on me zapita: – Hoćeš li bilježiti moje prihode i rashode? Davat

ću ti svakoga dana po dva dirhema, a povrh toga davat ću ti hranu i piće. – I ja pristadoh na to, o, gospodaru pravovjernih, pa provedoh kod njega cijelu godinu dana prodajući i kupujući, a kad prikupih sto dinara, uzeh pod najam jednu kuću na riječnoj obali, nadajući se da će naići neka lađa natovarena robom, pa da kupim robe za svojih sto dinara, a zatim je odnesem u Bagdad.

I jednoga dana doploviše lađe, pa svi trgovci odoše na njih da kupuju robu, te i ja pođoh s njima, a uto dva čovjeka iziđoše iz donjega dijela lađe, pa namjestiše dvije klupice i sjedoše na njih. I trgovci im pridoše, htijući da kupe robu od njih, ali oni rekoše svojim slugama: – Donesite ćilim! – I sluge doniješe ćilim, a jedan od njih donese jednu torbu, pa izvadi iz nje jednu kesu i razveza je, a zatim je istrese na ćilim, te ja odjednom vidjeh da taj ćilim mami poglede – toliko na njemu bijaše dragog kamenja, biserja, koralja, korunda i karneola svakojakih boja . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto pedeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić ispričao gospodaru pravovjernih što je bilo s trgovcima, kesom i ćilimom na kome su se nalazile ragocjenosti svake vrste, a da je potom rekao: – O, gospodaru pravovjernih, potom se jedan od te dvojice koji su sjedili na klupicama obratio trgovcima, rekavši im: – O, okupljeni trgovci, prodavat ću samo danas, jer sam umoran. – I trgovci mu počeše nuditi sve više za ono što bijaše u kesi, dok mu napokon ne ponudiše četiri stotine dinara, a onda im reče vlasnik kese (koji bijaše moj stari poznanik): – Zašto ti ništa ne kažeš i zašto se ne nadmećeš kao ostali trgovci? – Alaha mi, o, gospodaru, ja sad nemam ništa na svijetu, osim ove stotine dinara. 951. NOĆ

I bilo me je stid od njega, te mi se zavrtješe suze u očima, a on me pogleda sa žaljenjem što me vidi takva, pa reče trgovcima: – Posvjedočite da sam prodao ovome čovjeku za sto dinara sve dragocjenosti koje se nalaze u ovaj kesi, mada znam da to vrijedi toliko i toliko hiljada dinara; dajem mu to kao svoj poklon. – I on mi dade torbu i kesu, a dade mi i ćilim sa svim dragocjenostima koje bijahu na njemu, te mu se zahvalih, a svi trgovci koji bijahu tamo počeše s pohvalom govoriti o njemu. A zatim pokupih te dragocjenosti, pa odoh na trg gdje se prodaje drago kamenje i počeh kupovati i prodavati, a onda vidjeh da se među tim skupocjenim metalima nalazi i jedan čarobni kolutić – majstorska izrađevina, teška pola ritala – a on bijaše crven, veoma crven i na njemu bijahu s obje strane ispisani neki reci koji su nalikovali na mravlje tragove, a ja nisam znao čemu on služi.

I tako sam prodavao i kupovao cijelu godinu dana, a zatim uzeh čarobni kolutić i rekoh: – To mi dugo stoji, a ne znam ni što je ni čemu služi – te ga dadoh jednom posredniku, a on prođe s njim kroz trg, ali se vrati i reče: – Ni jedan trgovac mi ne daje za nj više od deset dirhema. – I ja rekoh: – Neću ga prodati po toj cijeni – a posrednik mi baci kolutić u lice, pa ode. – A sutradan opet dadoh posredniku taj kolutić da ga proda, ali mu nitko ne

dade za nj više od petnaest dirhema, te se naljutih i uzeh ga od njega, a zatim ga bacih negdje u kući.

A jednom sam sjedio tako, pa mi odjednom priđe jedan čovjek i upita me za zdravlje, a zatim mi reče: – Hoćeš li mi dopustiti da pregledam tvoju robu? – I ja mu odgovorih: – Dobro! – a bijah ljut, o, gospodaru pravovjernih, zbog toga što sam bio negdje zametnuo taj čarobni kolutić. I taj je čovjek prevrtao po mojoj robi, ali nije uzeo ništa osim toga čarobnog kolutića, a kad ga je ugledao, o, gospodaru pravovjernih, on poljubi svoju ruku, pa reče: – Neka je hvala Alahu! – I onda me taj čovjek zapita: – O, gospodaru, hoćeš li mi ga prodati? – a mene obuze još veći gnjev, te rekoh: – Hoću! – I čovjek me zapita: – Koliko tražiš za njega? – A koliko ćeš mi ti dati? – zapitah ga, a on mi odgovori: – Dat ću ti dvadeset dinara. – I ja posumnjah u nj i pomislih da mi se ruga, te mu rekoh: – Idi svojim putem! – Ali mi on reče: – Dat ću ti pedeset dinara. – I ja mu ne odgovorih, a on mi onda reče: – Dat ću ti hiljadu dinara! – ali ja sam svejednako šutio i nisam mu odgovorio, te mi se on stade podsmjehivati, govoreći mi: – Zašto mi ne odgovaraš? – Idi svojim putem – rekoh mu, a on je dodavao jednu hiljadu za drugom, ali mu ja nisam odgovarao. A naposljetku taj čovjek reče: – Hoćeš li mi prodati ovaj kolutić za deset hiljada dinara? – a ja sam sveudilj mislio da mi se izruguje. I ljudi se okupiše oko nas, pa mi rekoše: – Prodaj mu ga, a ako ga ne kupi, svi ćemo ga izudarati, pa ćemo ga istjerati iz grada. – I ja zapitah kupca: – Hoćeš li ga kupiti ili tjeraš šegu sa mnom? – A on izusti: – Prodaješ li ga ili se rugaš? – I ja odgovorih: – Prodajem! – I taj čovjek reče: – Kolutić vrijedi trideset hiljada dinara; uzmi toliko, pa da zaključimo pogodbu. – I ja rekoh okupljenim ljudima: – Posvjedočite da sam mu ga prodao, ali pod uvjetom da mi kaže što se može zaraditi na njemu i zašto služi. – Zaključimo pogodbu – reče čovjek – a ja ću ti onda reći što se može na njemu zaraditi i čemu služi. – I ja rekoh: – Prodao sam ti ga! – a taj čovjek uzviknu: – Neka mi Alah bude jamac za ono što kažem! – pa izvadi zlato i preda mi ga, a zatim uzme amajliju i metne je u džep. I onda me taj čovjek zapita: – Jesi li zadovoljan? – a kad mu rekoh da jesam, on reče ljudima: – Posvjedočite da smo se pogodili i da je on uzeo od mene trideset hiljada dinara. – A zatim se okrene meni, pa izusti: – O, jadniče, da si još zatezao s prodajom, ja bih ti dao i sto hiljada dinara za taj kolutić, ne – dao bih ti za nj hiljadu hiljada dinara, Alaha mi! – A kad čuh to, o, gospodaru pravovjernih, ja problijedjeh kao krpa, a od toga dana imam žuticu koju mi vidiš na licu. A zatim rekoh tome čovjeku: – Reci mi zašto bi mi toliko dao za kolutić, i čemu on služi – a on mi reče:

– Znaj da indijski car ima kćerku i da je ona ljepša od svih djevojaka koje su ikad vidjeli ljudi, ali pati od padavice. Car je pozivao sve ljude koji se služe perom, ljude od nauke i čarobnjake, ali nijedan od njih nije mogao otkloniti tu njenu bolest, te mu ja rekoh (pošto i sâm bijah na tome skupu): – O, care, ja poznajem jednoga čovjeka koji se zove Sad-Alah-al-Babili, a na zemljinu licu nema čovjeka koji bolje zna te stvari od njega. Ako se odlučiš da me pošalješ njemu, učini to. – Otiđi mu – reče mi car, a ja mu kazah: –

Zapovjedi nekome da mi donese komad karneola! – I car mi donese jedan veliki komad karneola, sto hiljada dinara i poklon za toga čovjeka, te ja uzeh to od njega i odoh u Babilonske zemlje. A kad stigoh tamo, počeh se raspitivati o tome starcu, pa mi neki ljudi pokazaše put koji vodi njegovoj kući, te odoh tamo i dadoh mu sto hiljada dinara i poklon, a on uze to od mene, pa pozva brusača i reče mu da mu od karneola koji mu bijah donio načini amajliju. A potom starac provede sedam mjeseci motreći u zvijezde, pa tako izabra podesno vrijeme za urezivanje zapisa i napisa na kolutiću zapise koje vidiš, a ja se onda vratih caru . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto pedeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao gospodaru pravovjernih: – I taj čovjek mi reče: – A ja onda uzeh amajliju i odnesoh je caru, pa je on objesi o vrat svojoj kćeri, te ona odmah ozdravi. A careva kći bijaše vezana sa četiri lanca i svake je noći ostajala pored nje po jedna robinja, koju bi sutradan zaklali carevi ljudi. A kad su joj metnuli tu amajliju, ona je odmah ozdravila, te se car silno obradovao njenu ozdravljenju i nagradi me, a potroši i mnogo novaca dijeleći milostinju. I car stavi tu amajliju u ogrlicu svoje kćeri, a ona ode jednog dana sa svojim robinjama da se prošeta lađicom po moru. I jedna robinja joj pruži ruku, igrajući se s njome, te se ogrlica prekine i padne u more, a zao duh opet uđe u carevu kćerku, na veliku carevu žalost. I car mi dade mnogo novaca, pa mi reče: – Otiđi onome starcu i reci mu da ti načini drugu amajliju za moju kćer – te ja odoh starcu, ali on bijaše umro. A kad se vratih i rekoh to caru, on me posla u svijet s desetoricom ljudi, pa tako sad idemo po raznim zemljama, nadajući se da ćemo možda naći lijeka carevoj kćeri, a Alah nam je pomogao da tu amajliju nađemo kod tebe.

952. NOĆ

I on mi uze amajliju, o, gospodaru pravovjernih, pa ode, a to je prouzrokovalo žuticu koju mi vidiš na licu. A potom odoh u Bagdad, ponijevši sav svoj novac, pa se nastanih u onoj kući u kojoj sam živio ranije, a kad nastade jutro, obukoh se i pođoh kući Tahira-ibn-al-Ale, nadajući se da ću možda ugledati djevojku koju volim, jer mi je ljubav prema njoj neprestano rasla u srcu.

A kad dođoh do njegove kuće, vidjeh da je rešetka na prozoru odvaljena, te zapitah jednoga mladića: – Što je Alah učinio sa starcem? – a on mi odgovori: – O, brate, njemu je jedne godine došao u kuću neki trgovac koji se zove Abu-l-Hasan Omanac, pa je proveo neko vrijeme s njegovom kćeri, a kad je on spiskao sav svoj novac, starac ga je istjerao iz svoje kuće, razbivši mu tako srce, iako ga je njegova kćerka veoma voljela. A kad se taj mladić rastao s djevojkom, ona se tako teško razboljela da bijaše na rubu groba, te je njen otac poslao ljude da traže mladića po svim zemljama, zajamčivši im da će dati sto hiljada dinara onome tko mu ga bude doveo, ali ga nitko od nas nije vidio, niti je itko od nas naišao na njegov trag. A ona je i sad na rubu groba. – A što je s njenim ocem? – zapitah toga mladića, a on mi reče: – Prodao je sve svoje robinje – toliko je bila velika nevolja koja ga je snašla. – Hoćeš li da ti pokažem

Abu-l-Hasana Omanca? – rekoh mladiću, a on uzviknu: – O, brate, pokaži mi ga Alaha radi! – I ja onda rekoh tome mladiću: – Otiđi njenom ocu, pa mu reci: – Daj mi poklon za dobru vijest koju ti donosim – Abu-l-Hasan Omanac je pred tvojim vratima. – I mladić odjuri brzo kao mazga koja se otkinula sa žrvnja i nestade ga za neko vrijeme, a zatim se vrati zajedno sa starcem. I starac me vidje, pa se vrati u kuću i dade tome mladiću sto hiljada dinara, a ovaj ih uze, pa ode, poželjevši mu svaku sreću. A zatim mi starac priđe, pa me zagrli i zaplaka, rekavši mi: – O, gospodaru, gdje si bio sve ovo vrijeme? Propade mi kćerka zbog rastanka s tobom. Hajdemo u kuću! – A kad uđoh u kuću, starac pade ničice i zahvali se Alahu, rekavši: – Neka je hvala Alahu što nas je sastavio s tobom! – A potom starac ode svojoj kćeri, pa joj reče: – Izliječio te Alah od te bolesti. – O, babo – reče mu ona – ja ću preboljeti ovu boljku tek onda kad budem ugledala Abu-l-Hasanovo lice – a otac joj reče: – Pojedi nešto i okupaj se, pa ću te sastaviti s njim. – I djevojka ču te njegove riječi, pa uzviknu: – Da li je istina to što mi kažeš? – Tako mi velikog Alaha, rekao sam ti istinu – izusti starac, a njegova kći uzviknu: – Alaha mi, hrana mi neće biti potrebna kad budem ugledala njegovo lice! – Dovedi svoga gospodara – reče onda starac svome sluzi, te tako uđoh, a djevojka se onesvijesti čim me je ugledala, o, gospodaru pravovjernih, ali potom dođe k sebi, pa izgovori ove stihove:

Alah sastavlja drage kad na to i ne misle
I kad vjeruju da se nikada neće sresti.

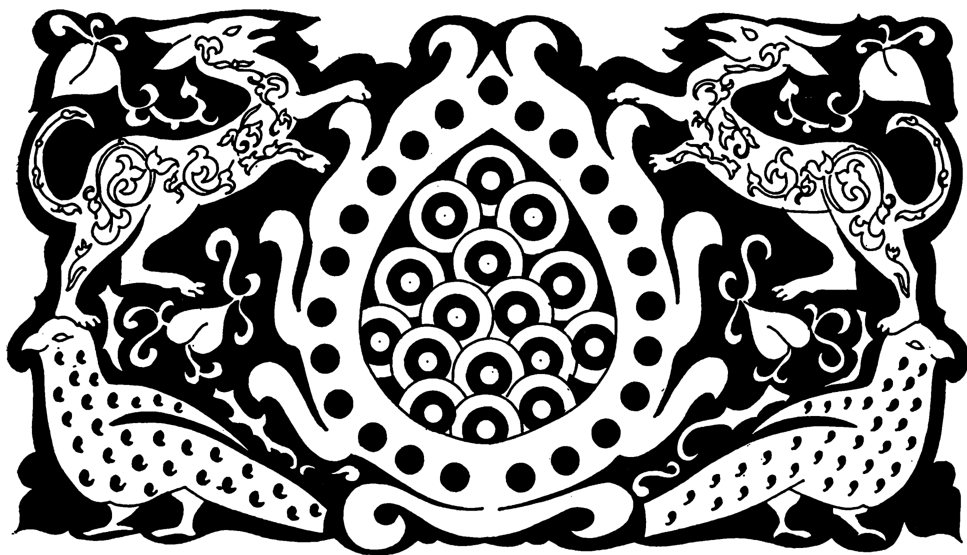
A zatim djevojka sjedne ravno, pa reče: – Alaha mi, o, gospodaru, nisam mislila da ću ikad ugledati tvoje lice, osim u snu. – I onda me djevojka zagrli, pa zaplaka i reče: – O, Abu-l-Hasane, sad ću jesti i piti! – te joj sluge donesoše hrane i pića. I ja provedoh u njihovoj kući neko vrijeme, o, gospodaru pravovjernih, a djevojka se proljepša, pa je opet bila lijepa kao ranije. I onda njen otac pozva kadiju i svjedoke, te oni napisaše bračni ugovor između nje i mene. I starac priredi svadbenu gozbu, a djevojka je moja žena i dan-danas.

I mladić ostavi kalifa, pa se vrati s jednim neobično lijepim, stasitim i tanahnim dječakom, kome reče: – Poljubi zemlju između ruku gospodara pravovjernih! – I dječak poljubi zemlju između kalifovih ruku, a kalif se začudi kad ga vidje tako lijepa i zahvali se njegovu tvorcu.

A zatim ar-Rašid ode sa svojim ljudima, rekavši: – O, Džafare, nema zbora, to je čudna stvar! Ja dosad nisam čuo ni vidio ništa neobičnije. – A kad je ušao u kalifski dvor, ar-Rašid sjedne, pa reče: – O, Masrure! – a Masrur mu odgovori: – Ovdje sam, o, gospodaru! – I onda ar-Rašid izusti: – Metni pod ovaj trijem harač Basre, Bagdada i harač Horasana! – I Masrur prikupi sav novac, a bijaše ga toliko da ga je mogao izbrojiti samo Alah. – O, Džafare – reče zatim kalif, a Džafar izusti: – Ovdje sam! – i kalif mu reče: – Dovedi mi Abu-l-Hasana! – Slušam i pokoravam se! – reče Džafar, pa dovede mladića, a ovaj poljubi zemlju između kalifovih ruku, bojeći se da nije što pogriješio onda kad je kalif bio u njegovoj kući. – O, Omanče – reče onda ar-Rašid.

– Ovdje sam, o, gospodaru pravovjernih (neka bi te vječito pratila Alahova milost!) – izusti Abu-l-Hasan, a ar-Rašid mu reče: – Podigni ovaj zastor! – A kalif bijaše naredio Masruru da metne danak iz tri oblasti iza tog zastora, pa kad je Omanac podigao zastor, obilje novca iza njega zavrtje mu mozak. – O, Abu-l-Hasane – zapita ga kalif – da li ovdje ima više novaca od one svote koju nisi dobio za čarobni kolutić? – Ne, ovdje ima mnogo puta više novaca, o, gospodaru pravovjernih – reče Omanac, a ar-Rašid izusti: – Budite svjedoci, o, prisutni ljudi, da sam sav svoj novac poklonio ovome mladiću. – I Omanac poljubi zemlju, pa se zastidje i zaplaka između kalifovih ruku, a kad je zaplakao, krv mu se vrati u lice, te ono bijaše kao mjesec u noći uštapa. I kalif onda uzviknu: – Nema boga osim Alaha! Neka je hvala onome koji jedno stanje zamjenjuje s drugim, a sam se nikad ne mijenja! – A zatim kalif naredi da mu se donese ogledalo, pa ga dade Omancu, a ovaj vidje u njem svoje lice, pa pade ničice i zahvali se velikom Alahu. I onda kalif naredi slugama da odnesu novac u Omančevu kuću, a njega samog zamoli da ne raskida prijateljstvo s njim, da razgovara s njim sjedeći za njegovim stolom i da ga posjećuje. I Omanac je posjećivao kalifa sve dotle dok ovaj nije otišao na istinu velikom Alahu. Neka je hvala onome koji ne umire, gospodaru vidljivoga i nevidljivoga svijeta!

PRIČA O IBRAHIMU I DŽAMILI

Priča se, o sretni care, da je al-Hasib, egipatski namjesnik, imao sina kakvog nitko nije imao, da ga je puštao iz kuće samo u petak, kad je valjalo da ode na molitvu, bojeći se da mu se što ne dogodi. A jednoga petka, poslije molitve, njegov sin iziđe iz džamije i projaha pored jednoga starog čovjeka pred kojim bijahu neke knjige, pa sjaha s konja i sjede pored toga čovjeka, a zatim poče prevrtati i razgledati te knjige, te tako u jednoj knjizi vidje sliku jedne žene koja samo što nije govorila, a bila je ljepša od svih žena koje su ljudi ikad vidjeli na zemljinu licu. I ta žena ote dječaku razum i zanese mu um, te on reče starcu: – O, starče, prodaj mi ovu sliku! – a starac poljubi zemlju pred njim, pa mu reče: – Dajem ti je besplatno! – I mladić dade starcu sto dinara, pa uze knjigu u kojoj bijaše ta slika i poče gledati u nju, plačući i danju i noću, odrekavši se hrane, pića i sna i govoreći u duši: – O, kad bih mogao zapitati poznavaoca knjiga tko je izradio ovu sliku! Možda bi mi on rekao to, a možda bih i dospio do ove naslikane žene, ako je živa. A ako je to obična slika, ne bih se zanosio njome, niti bi mi zadavala muke stvar koja ne postoji . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto pedeset treća noć, ona reče:

NOĆ 953. – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić govorio u duši: – Kad bih mogao zapitati poznavaoca knjiga tko je izradio ovu sliku, on bi mi možda rekao to, a ako je to obična slika, ja se ne bih više zanosio njome, niti bi mi zadavala muke stvar koja ne postoji. – A kad je došao drugi petak, mladić opet

prođe pored poznavaoca knjiga, te ovaj skoči na noge, a on mu reče: – O, striko, reci mi tko je izradio ovu sliku! – I poznavalac knjiga mu odgovori: – O, gospodaru, nju je izradio Bagdađanin koji se zove Abu-l-Kasim-as-Sandalani; on stanuje u mahali koja se zove al-Karhova mahala, ali ne znam koju je to ženu naslikao.

I mladić napusti starca, pa ode u džamiju, a o svome stanju ne reče nikome ništa u svome carstvu. A kad je očitao molitvu, on se vrati kući, pa uzme jednu vreću i napuni je dragim kamenjem i zlatom (a samo drago kamenje vrijedilo je trideset hiljada dinara), a zatim sačeka da svane jutro, pa iziđe iz dvora, ne rekavši nikome ništa. I mladić sustigne jednu karavanu, a onda ugleda jednoga beduina, te ga zapita: – O, striko, koliko valja putovati odavde do Bagdada? – a Beduin mu odgovori: – O, dijete moje, gdje si ti, a gdje je Bagdad! Odavde do Bagdada valja putovati dva mjeseca. – O, striko – reče dječak – ako me odvedeš u Bagdad, dat ću ti sto dinara i konja koga jašem, a on vrijedi hiljadu dinara. – Neka nam Alah bude jamac za ono što kažemo – – uzviknu beduin – a ove noći ćeš ostati kod mene! – I mladić pristade na to, te prenoći s beduinom, a kad zablista zora, ovaj ga brzo povede najbližim putem, jer se bio polakomio na konja koga mu mladić bješe obećao, pa su tako putovali sve dotle dok nisu stigli do bagdadskih zidina. – Neka je hvala Alahu, o, gospodaru, što smo sretno stigli u Bagdad! – reče beduin, a mladić se obradova velikom radošću, te sjaha s konja i preda ga beduinu, a dade mu i sto dinara, pa uze vreću i pođe, raspitujući se o al-Karhovoj mahali i o mjestu gdje žive trgovci. I sudbina ga dovede do jedne ulice u kojoj bijaše deset kućica – po pet sa svake strane, a na početku te ulice bila su dvokrilna vrata sa srebrnom alkom i pored njih dvije mramorne klupe zastrte najljepšim ćilimima. A na jednoj od tih klupa sjedio je jedan čovjek dostojan poštovanja, lijep naoko, koji je imao na sebi raskošno odijelo, dok je pred njim stajalo pet robova sličnih mjesecima. I mladić vidje sve to i prepozna obilježja koja mu bješe spomenuo poznavalac knjiga, te pozdravi toga čovjeka, a on mu uzvrati pozdrav, rekavši mu: – Dobro došao! – pa se poče raspitivati o njemu. I mladić mu reče: – Ja sam tuđinac, a hoću da budeš tako dobar pa da mi nađeš u ovoj ulici neku kuću u kojoj bih mogao stanovati. – I taj čovjek viknu: – Hej, Gazela! – a onda dođe jedna robinja i reče: – Ovdje sam, o, gospodaru!

I onda taj čovjek reče robinji: – Povedi sa sobom nekoliko slugu, pa otiđite u tu i tu kuću. Počistite je, zastrite je ćilimima i odnesite u nju posuđe i druge potrebne stvari za ovoga lijepog mladića. – I djevojka ode da izvrši starčevo naređenje, a on povede mladića i pokaže mu tu kuću. I mladić zapita starca: – – O, gospodaru, koliko valja da ti plaćam za tu kuću. – O, jasnoliki – odgovori mu starac – neću ti uzeti ništa dokle god budeš stanovao u njoj – a mladić mu se zahvali za to. A zatim starac pozva drugu robinju, te dođe jedna djevojka koja je bila nalik na sunce, a on joj onda reče: – Daj mi šah! – A kad je djevojka donijela šah, jedan rob ga rasklopi, a starac reče mladiću: – Hoćeš li igrati sa mnom? – Dobro – reče mladić, te starac odigra s njim nekoliko partija, ali ga mladić nadigra. – Odlično igraš – reče mu onda starac – a savršen si

po svojim osobinama. Alaha mi, u Bagdadu nema čovjeka koji me može nadigrati, a ti si me nadigrao.

A kad robovi pospremiše kuću, kad je zastriješe ćilimima i donesoše u nju sve što bijaše potrebno, starac preda ključeve mladiću, rekavši mu: – O, gospodaru, hoćeš li poći sa mnom u moju kuću, da u njoj okusiš moj kruh? Ukazat ćeš mi čast. – I mladić pristade na to, da pođe sa starcem, a kad su došli do njegove kuće, mladić vidje da je ona lijepa, da je ukrašena zlatom i da u njoj ima svakojakih slika, različitih ćilima i stvari koje se jezikom ne mogu opisati. I starac poželje mladiću dug život, pa naredi slugama da donesu sofru, te oni doniješe sofru načinjenu u jemenskoj Sani, a potom doniješe neobična, izvrsna i ne može biti slađa jela. I mladić se najede, pa opra ruke i poče razgledati ćilime, a zatim se okrene da potraži vreću koju bijaše ponio, ali je ne vidje, te uzviknu: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! Pojeo sam jela za dirhem ili dva, a nestala mi je vreća koja vrijedi trideset hiljada dinara! Ali ja molim Alaha da mi pomogne. – A zatim zašuti, jer nije bio kadar da išta kaže...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto pedeset četvrta noć, ona reče:

954. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić vidio da mu je nestala vreća i da se onda veoma zabrinuo, te je zašutio, jer nije mogao ništa reći. I starac primakne šahovsku ploču, pa ga zapita: – Hoćeš li igrati sa mnom? – a on mu odgovori: – Hoću, pa poče igrati, ali ga starac nadigra. – – Odlično igraš – reče mu mladić, pa napusti igru i ustane, a onda ga starac zapita: – Što ti je, o, mladiću? – I mladić reče: – Hoću svoju vreću – a starac podigne i izvuče vreću, pa reče – Evo je, o, gospodaru! Zar više nećeš igrati sa mnom? – Dobro! – reče mladić starcu, te ovaj poče igrati s njim, ali ga mladić nadigra. I onda starac uzviknu: – Kad si mislio na vreću, ja sam te nadigrao, a kad sam ti donio vreću, ti si nadigrao mene. – O, dijete moje – reče zatim starac mladiću – reci mi iz koje si zemlje. – Iz Egipta – reče mladić, a starac ga zapita: – A zašto si došao u Bagdad? – I mladić izvadi onu sliku, pa reče starcu: – Znaj, o, striko, da sam ja sin al-Hasiba, egipatskog namjesnika, a da sam ovu sliku vidio u knjizi jednoga poznavaoca knjiga i da mi je ona otela um. I onda zapitah ljude tko je izradio tu sliku, a oni mi rekoše: – Izradio ju je jedan čovjek koji živi u al-Karhovoj mahali, a zove se Abu-l-Kasim as-Sandalani i stanuje u Šafranovoj ulici – te ponesoh malo novaca i dođoh sâm ovamo, a nitko ne zna što je sa mnom. A sad hoću da budeš tako dobar da mi pokažeš toga čovjeka, kako bih ga mogao zapitati zašto je izradio tu sliku i čiji je to lik na njoj, a dat ću mu sve što bude zaželio. – Alaha mi, o, sinko – reče mu starac – ja sam taj Abu-l-Kasim as-Sandalani, a sve je to čudno! Sudba te je dovela baš meni!

I mladić ustade poslije tih Abu-l-Kasimovih riječi, pa zagrli starca i poljubi ga u glavu i u ruke, a zatim uzviknu: – Alaha ti, reci mi čija je to slika! – a on mu reče: – Slušam i pokoravam se! – A potom starac ustade, pa otvori

jedan ormar i izvadi iz njega mnogo knjiga u kojima bijaše ta ista slika, rekavši: – Znaj, o, dijete moje, da je to slika kćeri moga strica. Ona je u Basri, a otac joj je basorski namjesnik i zove se Abu-l-Lejs, dok se ona zove Džamila, a na zemljinu licu nema ljepše djevojke od nje. Ali ona ne haje za muškarce i ne da nikome da spomene koga muškarca u njenim sobama. Ja sam išao svome stricu i prosio je, ne žaleći novaca, ali on nije htio da mi je dâ, a kad je njegova kći čula za to, obuzeo ju je gnjev, te mi je uputila razne riječi, između ostaloga: – Ako imaš razuma, nemoj ostati u ovome gradu, jer ćeš inače poginuti, a to će biti tvoj grijeh. – To je veoma bezdušna djevojka. I ja onda odoh iz Basre razbijena srca, pa izradih tu sliku u knjigama, a knjige rasturih po raznim zemljama, nadajući se da će ta slika možda dospjeti u ruke nekog lijepog mladića kao što si ti i da će on nekako doprijeti od nje, a možda će ga ona i zavoljeti. A ja ću zatražiti od toga mladića da mi obeća da će mi je pokazati kad se bude sreo s njom i kad je bude osvojio, kako bih je mogao bar jednom pogledati izdaleka.

I Ibrahim-ibn-al-Hasib sasluša starca, pa obori glavu, te ju je držao tako neko vrijeme, razmišljajući, a onda mu as-Sandalani reče: – O, dijete moje, ja u Bagdadu nisam vidio ljepšeg mladića od tebe, pa mislim da će te ta djevojka zavoljeti čim te bude ugledala. A kad se budeš sreo s njom i kad je budeš osvojio hoćeš li mi je pokazati, kako bih je bar jednom mogao pogledati izdaleka? – – Hoću – reče mladić, a Abu-l-Kasim izusti: – Kad je tako, ostani u mojoj kući do svoga polaska. – Ne mogu se skrasiti na jednom mjestu – reče mu mladić – jer mi je ljubav prema njoj zažegla veliku vatru u srcu. – Strpi se – reče mu as-Sandalani. – Opremit ću jednu lađu za tri dana, pa ćeš otploviti njome u Basru. – I mladić sačeka da Abu-Kasim opremi lađu i da je snabdije hranom, pićem i ostalim što mu bijaše potrebno, a poslije tri dana starac reče mladiću: – Spremaj se za put! Opremio sam lađu i snabdio je svim potrebama, a lađa je moja, pa su i mornari moje sluge. U lađi ćeš imati svega dovoljno dok se ne budeš vratio otuda.

I mladić ustade, pa se oprosti s Abu-l-Kasimom, a zatim ode na lađu. I lađa zaplovi, a kad je stigla do Basre, mladić izvadi sto dinara i dade ih mornarima, ali mu oni rekoše: – Platio nam je naš gospodar. – Ovo je nagrada koju vam ja dajem, a ja to neću reći vašem gospodaru – reče mladić mornarima, te oni uzeše novac i poželješe mu svaku sreću. A zatim mladić uđe u Basru, pa zapita ljude gdje stanuju trgovci, a oni mu rekoše: – U hanu koji se zove Hamdanov han. – I mladić pođe tamo, pa tako dođe na trg na kojem bijaše taj han, a sve oči bijahu uprte u njega, jer je bio veoma lijep i krasan. I mladić uđe u han s jednim mornarom, pa zapita ljude gdje je vratar, a kad mu ga oni pokazaše, on vidje da je to časna starina. I mladić pozdravi vratara i sasluša njegov otpozdrav, pa reče: – O, striko, imaš li koju lijepu sobu? – Imam – odgovori mu vratar, pa povede i njega i mornare i otvori jednu lijepu sobu ukrašenu zlatom, rekavši: – O, mladiću, ova soba će ti pristajati. – I mladić izvadi dva dinara, pa ih dade vrataru, rekavši mu: – Ovo ti je nagrada za ključ – a vratar uze novac od njega i poželje mu svako dobro. A potom mladić

naredi mornaru da se vrati na lađu, pa sâm uđe u sobu, a vratar ostade s njim i poče ga dvoriti, rekavši mu: – O, gospodaru, obradovao si nas svojim dolaskom! – I onda mladić dade vrataru dinar, pa mu reče: – Kupi za ovaj dinar kruha, mesa, poslastica i vina – a vratar uze dinar, pa ode na trg i kupi sve to za deset dirhema, a zatim se vrati i dade mladiću ostatak novca. – Uzmi to za trošak! – reče mladić vrataru hana, a ovaj se obradova velikom radošću. I mladić poče jesti ono što bijaše zatražio, pa tako pojede pogačicu i malo začina, a zatim reče vrataru: – Uzmi ovo za svoje ukućane! – I vratar hana uze preostalu hranu, pa ode svojim ukućanima i reče im: – Mislim da na zemljinu licu nitko nije bio velikodušniji od mladića koji se danas uselio u naš han, a nitko nije ni ugodniji od njega. Ako ostane u hanu, obogatit ćemo se. – A zatim vratar hana ode Ibrahimu, ali vidje da on plače, te sjedne pored njega i počne mu trljati i ljubiti noge, govoreći: – O, gospodaru, zašto plačeš? Ne dao ti Alah da plačeš! – O, striko – reče mu Ibrahim – hoću da popijem s tobom koju večeras. – Slušam i pokoravam se! – reče vratar, a Ibrahim mu dade pet dinara, rekavši mu: – Kupi za ovo voća i vina. – Zatim mu dade još pet dinara i reče: – A za ovo kupi suhoga voća, cvijeća i pet debelih kokošiju, a donesi mi i lutnju! – I vratar iziđe iz sobe, pa kupi sve to, a svojoj ženi reče: – Pripremi jelo i procijedi vino za nas, a neka bude izvrsno sve ono što budeš pripremila, jer nas je taj mladić obasuo dobročinstvima. – I vratareva žena učini sve ono što joj muž bješe naredio i pripremi jelo kakvo se samo moglo poželjeti, a onda vratar uze jelo i odnese ga Ibrahimu, sultanovu sinu...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto pedeset peta noć, ona reče:

955. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vratareva žena pripremila jelo i procijedila vino, a da je vratar uzeo sve to i odnio sultanovu sinu. I njih dvojica počeše jesti, piti i veseliti se, a zatim mladić zaplaka, pa izgovori ove stihove:

O, kad bih prijatelju, svesrdno život dao,
I novac, i svijet cio, i sve na njemu što je,

I vrt blaženstva divni, i sve krasote rajske,
Za čas bliskosti naše srce bi rado dalo.

A zatim mladić vrisnu iz svega glasa, pa pade onesviješten, ali opet dođe k sebi, te ga vratar zapita, uzdahnuvši: – O, gospodaru, zašto plačeš i koja je ta djevojka što je spominješ u svojim stihovima? Ona će biti samo prah pod tvojim nogama. – I mladić ustade, pa izvadi jedan zavežljaj u kojem bijahu najljepše ženske haljine, a zatim reče vrataru: – Uzmi ovo za svoj harem! – I vratar uze zavežljaj, pa ga odnese ženi, a zatim dođe s njom u han i vidje da mladić plače. I vratareva žena reče mladiću: – Rastužio si nam srce! Reci koja je ta ljepotica koju hoćeš, pa će ona biti tvoja robinja. – O, striko – reče onda Ibrahim vrataru – znaj da sam ja sin al-Hasiba, gospodara Egipta, a da sam zavolio kćerku starješine al-Lejsa. – I vratareva žena uzviknu: – Alaha ti, Alaha

ti, o, brate, nemoj tako govoriti! Može nas tko čuti, a onda smo propali. Na zemljinu licu nema bezdušnije djevojke od nje, a nitko joj ne smije ni spomenuti ime nekoga muškarca, jer ona ne mari za muškarce. O, dijete moje, ostavi je, pa izaberi neku drugu! – I Ibrahim zaplaka groznim plačem poslije tih njenih riječi, a onda mu vratar hana reče: – Ja imam samo svoju dušu i ništa više, ali ću i nju izložiti opasnosti zato što te volim. Smislit ću nešto što će ti pomoći da postigneš ono što želiš.

A potom vratar i njegova žena odoše, a kad nastade jutro, Ibrahim ode u kupatilo i obuče jedno od carskih odijela, pa mu uto dođoše vratar hana i njegova žena, koji mu rekoše: – O, gospodaru, znaj da ovdje živi jedan grbavi krojač koji šije haljine za gospođu Džamilu. Otiđi mu, pa mu reci što je s tobom – možda će ti on kazati kako možeš postići ono što želiš.

I mladić ustane, pa ode u dućan grbava krojača i u njemu vidje deset robova sličnih mjesecima. I on ih pozdravi, a oni mu uzvratiše pozdrav, pa ga ponudiše da sjedne, zbunjeni njegovom ljepotom i krasotom.

A kad je grbavko ugledao Ibrahima, njegovo lice zanese mu razum. I mladić mu reče: – Hoću da mi zašiješ džep – te on uze svileni konac, pa mu zaši džep (a mladić ga bješe namjerno poderao). A kad mu je krojač zašio džep, Ibrahim izvadi pet dinara i dade mu ih, pa ode u svoju sobu, a krojač reče u sebi: – Što sam učinio tome mladiću te mi je dao ovih pet dinara? – I krojač provede tu noć razmišljajući o Ibrahimovoj ljepoti, a kad nastade jutro, Ibrahim opet dođe u njegov dućan i pozdravi ga. I krojač uzvrati pozdrav mladiću i iskaza mu poštovanje, uzviknuvši: – Dobro mi došao! – a on mu reče: – O, striko, zašij mi ovaj džep – opet mi se rašio! – I krojač odgovori mladiću: – O, dijete moje, to mi je na pameti i pred očima – pa priđe i zaši mu džep, a on mu dade deset dinara. I grbavko uze deset dinara od mladića, a bio je zanesen njegovom ljepotom i darežljivošću. – Alaha mi, o, mladiću – reče potom krojač Ibrahimu – ti svakako to činiš s nekim razlogom; tebi nije stalo samo do toga da ti ja zašivam džepove. Reci mi istinu o tome, a ako si se zaljubio u kojeg od ovih dječaka, nijedan od njih nije ljepši od tebe, Alaha mi. Svi su oni samo prah pod tvojim nogama, tvoji robovi. A ako stvar nije u tome, reci mi u čemu je. – O, striko – reče mu Ibrahim – ovo mjesto nije podesno za razgovor o tome, jer je moja priča čudna, a moj slučaj neobičan. – Kad je tako – reče mu krojač – hajdemo tamo gdje ćemo biti sami – pa ustade i prihvati Ibrahima za ruku, a zatim ga odvede u sobu iza dućana.

I onda krojač reče Ibrahimu: – O, mladiću, ispričaj mi to sad! – a on mu ispriča što je bilo s njim. – O, mladiću – reče mu krojač – boj se Alaha i misli na sebe! Djevojka koju si mi spomenuo nema ni srca ni duše, a nimalo ne mari za muškarce. Obuzdavaj svoj jezik, o, brate, jer ćeš inače upropastiti sebe. – I mladić gorko zaplaka poslije tih krojačevih riječi, pa se uhvati za skut njegova odijela i uzviknu: – Zaštiti me, o, striko, jer ginem! Ostavio sam svoje carstvo i carstvo svoga oca i djeda, pa sam pošao u svijet ovako samotan i tuđ svima, jer ne mogu živjeti bez nje!

A kad krojač vidje što je snašlo mladića, on se sažali na nj i reče: – O, dijete moje, ja imam samo svoju dušu, i ništa više, ali ću je izložiti opasnosti zato što te volim i zato što mi se srce kida zbog tebe. Sutra ću smisliti kako da umiriš svoje srce. – I Ibrahim se zahvali krojaču, pa ode u han i ispriča vrataru što mu je rekao grbavko, a vratar mu reče: – Učinio ti je dobro! – A kad nastade jutro, mladić obuče svoje najraskošnije odijelo i ponese punu kesu dinara, a zatim ode grbavku i pozdravi se s njim, pa sjedne i reče: – O, striko, ispuni ono što si mi obećao! – Ustani odmah – reče mu grbavko – pa uzmi tri debele kokoši, tri uncije biljnoga šećera, a uzmi i dva mala ibrika i napuni ih vinom i ponesi jedan pehar, pa sve to metni u jednu vreću. Poslije jutarnje molitve uđi u čamac s jednim veslačem, pa reci veslaču: – Hoću da me odvezeš do jednog mjesta u blizini Basre – a ako ti on kaže: – Ne mogu tjerati čamac na veću daljinu od jednog farsaha – reci mu: – Tvoje je da o tome odlučiš. – A kad veslač prevali put od jednoga farsaha, podmićuj ga dok te ne doveze do toga mjesta, a prvi vrt koji tamo budeš vidio bit će vrt gospođe Džamile. A kad budeš ugledao taj vrt, dođi do vrtnih vrata – tamo ćeš vidjeti dva visoka stubišta prekrivena zlatotkanicom, na kojima će sjediti jedan grbavko kao što sam ja. I kad dođeš do njega, požali mu se na svoje stanje i zamoli ga da ti pomogne – možda će se on sažaliti na tebe, pa će učiniti nešto da je bar jednom vidiš izdaleka. Nisam mogao ništa drugo smisliti, a ako se on ne sažali na tebe, poginut ćemo i ja i ti. Eto, to je moj plan, a moć je u Alahovoj ruci. – Molim se Alahu da mi pomogne, a što ushtije veliki Alah to će i biti, jer nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! – uzviknu mladić, pa iziđe iz dućana grbava krojača i ode u svoju sobu, a onda uze ono što mu on bijaše rekao, pa sve to stavi u jednu malu vreću.

A sutradan ujutro mladić ode na Tigar, pa odjednom ugleda jednog veslača kako spava u čamcu. I on ga probudi, pa mu dade deset dinara, rekavši mu: – Odvezi me do jednoga mjesta u blizini Basre! – A veslač izusti: – O, gospodaru, pod pogodbom da ne plovimo dalje od jednog farsaha – ako otplovimo ma i za jedan pedalj dalje, poginut ćemo i ja i ti. – Tvoje je da o tome odlučiš – reče Ibrahim, a veslač ga primi u čamac i zaplovi s njim niz rijeku, te se tako obojica približiše jednome mjestu, a onda veslač reče: – O, dijete moje, dalje ne mogu ploviti, a ako prijeđem ovu granicu, poginut ćemo i ti i ja. – I Ibrahim izvadi još deset dinara, pa reče: – Uzmi ovaj novac, pa se pomozi njime! – a veslač se zastidje i reče: – Povjeravam našu stvar velikom Alahu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto pedeset šesta noć, ona reče:

956. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić dao veslaču još deset dinara, a da ih je ovaj uzeo, rekavši: – Povjeravam našu stvar velikom Alahu! – I veslač potjera čamac niz vodu, pa tako doveze mladića do vrta, a ovaj onda skoči od radosti i iskoči iz čamca na daljinu od jednog kapljometa, dok veslač otplovi natrag, bježeći. I mladić pođe naprijed, pa vidje u vrtu sve

ono što mu bješe opisao grbavko. A vrtna vrata bijahu otvorena i u prolazu bijaše jedan krevet od slonovače, na kojem je sjedio jedan grbavko ugodna izgleda, u odijelu ukrašenu zlatom, sa srebrnom i pozlaćenom palicom u ruci. I mladić mu brzo priđe, pa se pogne i poljubi mu ruku, a on ga zapita: – Tko si ti, odakle si i tko te je dovezao amo, o, dijete moje? (a bijaše ga zaslijepila ljepota Ibrahima-ibn-al-Hasiba). – I Ibrahim mu reče: – O, striko, ja sam glupo dijete iz jedne tuđe zemlje – pa zaplaka, a grbavko se sažali na nj, te ga posadi na krevet i obrisa mu suze, a zatim mu reče: – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo! Ako si se zadužio, Alah će namiriti tvoj dug, a ako se bojiš nečega, Alah će utišati tvoje strahovanje. – O, striko – reče Ibrahim grbavku – ja ne strahujem ni od čega, a nemam ni duga, zahvaljujući Alahu i njegovoj pomoći. – O, dijete moje – reče mu onda grbavko – kakva je to potreba zbog koje si izložio opasnosti svoju dušu i svoju ljepotu, došavši na mjesto gdje te čeka smrt?

I mladić ispriča grbavku svoju povijest i izloži mu svoj slučaj, a grbavko ga sasluša, pa obori glavu, te ju je držao tako neko vrijeme, a potom ga zapita: – Da te nije amo uputio onaj grbavi krojač? – Jeste – odgovori Ibrahim, a grbavko reče: – To mi je brat, a on je blagoslovljen čovjek. O, dijete moje – – reče grbavko zatim – da mi ljubav prema tebi nije dirnula srce i da se nisam sažalio na tebe, ti bi poginuo, a poginuo bi i moj brat i vratar hana i njegova žena. Znaj – nastavi on – da ovome vrtu nije sličan nijedan vrt na zemljinu licu, a da je on nazvan Bisernim vrtom. Otkako znam za sebe, u nj nije nitko ušao, osim sultana, mene i vlasnice Džamile, a za dvadeset godina, koliko sam proveo u njemu, nitko drugi nije ušao u nj. Džamila dolazi amo čamcem svakih četrdeset dana, a iz čamca izlazi u pratnji svojih robinja, pokrivena velom čije krajeve drže robinje zlatnim kukama, pa tako ulazi i u vrt, te joj nitko ne može ugledati lica. Ja imam samo svoju dušu, i ništa više, ali ću i nju izložiti opasnosti radi tebe.

I mladić poljubi grbavku ruku, a on mu reče: – Sjedi kod mene dok ne smislim nešto za tebe – pa ga uhvati za ruku i uvede u vrt, a onda Ibrahim vidje vrt i pomisli da je to raj, jer se u njemu drveta preplitahu, palme bijahu visoke, vode bješe u izobilju, a ptice su se dozivale raznim glasovima. A zatim grbavko dođe s njim do jedne kućice s kupolom, pa mu reče: – Evo, ovdje sjedi gospođa Džamila. – I mladić pogleda u tu kućicu, pa vidje da je ona začudo podesna za zabavu i veselje, jer u njoj bijaše svakojakih slika izrađenih zlatom i lazurom. A na toj kućici bijahu četvora vrata do kojih je čovjek mogao doći prelazeći preko pet stepenika, dok usred nje bijaše bazen u koji se moglo sići preko pet zlatnih stepenica, ukrašenih skupocjenim metalima. A nasred bazena bijaše zlatni šedrvan s velikim i malim figurama iz čijih je usta tekla voda, a dok je voda tekla iz njih, one su odavale razne zvuke, te se čovjeku moglo učiniti da se nalazi u raju. A kraj kućice bijaše ormar s rebrastim loncima, prekriven zlatotkanicom, dok na lijevoj strani od njega bijaše prozor sa srebrnom rešetkom koji je gledao na zelenu livadu, punu svakojakih zvijeri, gazela i

zečeva, a s desne strane – prozor koji je gledao na zaravanak gdje su svakojake ptice cvrkutale raznim glasovima, zanoseći slušaoca svojom pjesmom.

I mladić bijaše ushićen svim tim, te sjedne kraj vrtnih vrata, a vrtlar sjede pored njega, pa mu reče: – Što misliš o mome vrtu? – To je raj na zemlji – reče mladić, a vrtlar se nasmije, pa ustane i izgubi se na neko vrijeme, a zatim se vrati i donese poslužavnik na kojem bijahu debele kokoši, izvrsne đakonije i poslastice. I on stavi taj poslužavnik pred mladića, pa reče: – Jedi dok se ne zasitiš – te se ja dobro najedoh – govorio je Ibrahim – a vrtlar se obradova kad vidje da sam se najeo, te mi reče: – Alaha mi, tako rade carevi i carski sinovi! O, Ibrahime – reče mi on zatim – što ti je to u vreći? – I ja razvezah vreću pred vrtlarom, a on mi reče: – Ponesi je sa sobom, jer ti može ustrebati kad bude došla gospođa Džamila, jer kad ona bude došla, ja ti neću moći donositi hranu. – I vrtlar ustane, pa me uzme za ruku i odvede me na jedno mjesto koje se nalazilo prema Džamilinoj kućici, a tamo mi načini sjenicu od drveća, rekavši mi: – Uvuci se u nju! Kad Džamila bude došla, ti ćeš je vidjeti, ali ona tebe neće vidjeti; to je najveće lukavstvo koje sam mogao smisliti, a sad treba da se uzdamo u Alaha. Kad ona bude zapjevala, zapjevaj i ti i prati je, a kad bude otišla, vrati se sretno tamo otkud si došao, bude li tako htio veliki Alah.

I mladić se zahvali vrtlaru i htjede mu poljubiti ruku, ali mu ovaj ne dade da to učini. A potom mladić metnu svoju vreću u vrtlarevu sjenicu, a vrtlar mu reče: – O, Ibrahime, šetaj se po vrtu i jedi voće! Tvoja gospođa će doći sutra. – I Ibrahim se poče šetati po vrtu i jesti voće, a narednu noć provede kod vrtlara. A kad jutro zasja svjetlošću i zablista, Ibrahim očita jutarnju molivu, a uto mu dođe vrtlar, sav požutio, pa mu reče: – Ustani, o, dijete moje, pa se uvuci u sjenicu! Došle su robinje da urede ovo mjesto, a ona će doći poslije njih . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto pedeset sedma noć, ona reče:

957. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vrtlar otišao Ibrahimu-ibn-al-Hasibu, koji bijaše u vrtu, i da mu je rekao: – Ustani, o, dijete moje, pa se uvuci u sjenicu! Došle su robinje da urede ovo mjesto, a ona će doći poslije njih. Gledaj da ne pljuješ, da ne šmrčeš i ne kišeš, a ako to učiniš, poginut ćemo i ja i ti. – I mladić ustane, pa se zavuče u sjenicu, a vrtlar ode govoreći: – Neka ti Alah dâ sreće, o, dijete moje!

A dok je mladić sjedio u sjenici, odjednom dođe pet robinja kakve nitko nije vidio, pa one uđoše u kućicu i svukoše se u njoj, a zatim oprašc kućicu, poškropiše je ružinom vodicom, zapališe kadiva od aloja i ambre i razastriješe zlatotkanicu. A poslije njih dođe pedeset robinja koje su nosile glazbala, a Džamila bijaše među njima i one su je zaklanjale baldahinom od crvene zlatotkanice, pridržavajući krajeve baldahina zlatnim kukama do njenog ulaska u kućicu, te mladić nije mogao vidjeti ni kakvo joj je lice, ni kakva joj je

haljina. – Alaha mi – reče on tada – uzalud sam se toliko mučio! Ali ću svakako još čekati, pa ću vidjeti što će biti.

I onda robinje doniješe hrane i pića, pa se sve prihvatiše, a zatim oprаše ruke i doniješe klupicu za Džamilu. I Džamila sjedne na klupicu, a sve robinje zasviraše i zapjevaše uzbudljivim i neusporedivim glasovima. A zatim kroči naprijed stara upraviteljica, pa poče pljeskati i igrati, ali je robinje odvukoše, a uto se podigne zastor, pa iziđe nasmijana Džamila. I Ibrahim je vidje, a vidje i njene ukrase i njenu haljinu.

A djevojka je imala na glavi vijenac ukrašen biserjem i dragim kamenjem, dok joj na vratu bješe biserna ogrlica, a oko pasa pojas od smaragdnih šipčica s vrpcama od korunda i bisera. I onda sve robinje poustajaše, pa poljubiše zemlju pred njom, a ona se svejednako smijala. – A kad je ugledah – govorio je Ibrahim-ibn-al-Hasib – ja se obeznanih, a um mi se smuti i misli pobrkaše, jer me zanijela njena ljepota s kojom se nije moglo usporediti ništa od svega što postoji na zemljinu licu. I ja padoh onesviješten, a potom dođoh k sebi, pa uplakanih očiju, izgovorih ove stihove:

Vidim te i gledam netremice sada,
Ne bi li me i ti pogledala jednom.

A kad bih i stalno gledao te tako,
Ljepote se tvoje nagledao ne bih.

I starica reče robinjama: – Neka ustane deset robinja, pa neka igraju i pjevaju! – A Ibrahim vidje te robinje, pa reče u sebi: – Baš želim da zaigra i gospođa Džamila.

A kad završiše igru, robinje priđoše Džamili i okupiše se oko nje, pa joj rekoše: – O, gospođo, mi želimo da i ti zaigraš na ovome mjestu, ne bi li tako naša radost bila potpuna, jer za nas nijedan dan nije bio ugodniji od ovoga dana. – I onda Ibrahim-ibn-al-Hasib reče u sebi: – Nema sumnje, otvorila su se nebeska vrata, pa je Alah čuo moju molitvu!

A robinje su ljubile Džamiline noge, govoreći: – Alaha nam, mi nikad nismo vidjele da si se bolje osjećala no što se osjećaš na današnji dan! – i tako su je nagovarale sve dotle dok ona nije svukla gornju haljinu i dok nije ostala u košulji od zlatotkanice, ukrašene raznim dragim kamenjem, a onda pokaza svoje dojke koje su bile kao dva nara i otkri svoje lice koje je bilo slično mjesecu u noći uštapa.

I Ibrahim vidje pokrete kakve još nikad nije vidio u svom životu, jer je Džamila igrala na neobičan način i unosila u igru čudne novine, tako da je čovjek morao zaboraviti kako igraju mjehuri u čaši i prisjetiti se da su se turbani nakrivili na glavama. A bijaše baš onakva kao što o njoj rekao pjesnik:

Cijelo je tijelo njeno skladno, lijepo tako
Kô u kalupu da je ljepote izliveno.

Kô od biserja samog da je sazdana sva,
A ravni mjesecu sjajnom svi su udovi njeni.

Ili kao što je rekao drugi pjesnik:

Gle, igračice divne! Stasom kô vitka grana,
A i pokretom svakim kô da odnosi dušu.

Kad igrat' počne samo, ne može stati ona,
A kô pod njenom nogom da je prah duše moje.

I ja gledah u nju – govorio je Ibrahim – pa odjednom i njen pogled pade na mene, a kad me vidje, ona se promijeni u licu i reče svojim robinjama: – – Pjevajte dok ja ne dođem! – pa pođe da uzme jedan nož velik kao polovina lakta, a zatim pođe na onu stranu gdje sam se ja nalazio, uzviknuvši: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha!

A kad mi je prišla i kad me je vidjela, ja se obeznanih, te se njeno lice sudari s mojim, a ona onda ispusti nož iz ruke i uzviknu: – Neka je hvala onome koji pokreće srca! – A zatim Džamila reče: – O, mladiću, umiri svoju dušu. Neće ti se dogoditi ono čega se bojiš! – Ali ja udarih u plač, a ona mi je brisala suze rukom, govoreći: – O, mladiću, reci mi tko si i zašto si došao na ovo mjesto. – I ja joj onda poljubih ruku i uhvatih se za skut njene haljine, a ona mi reče: – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo! Alaha mi, moje se oko neće sjećati nikoga osim tebe! Reci mi tko si. – I ja joj ispričah svoju povijest od početka do kraja – govorio je Ibrahim – a ona je sasluša s čuđenjem, pa reče: – O, gospodaru moj, reci mi, tako ti Alaha, jesi li ti Ibrahim, al-Hasibov sin? – Jesam – odgovorih joj, a ona se obisnu o mene, pa mi reče: – O, gospodaru moj, ja samo zbog tebe nisam marila za muškarce. Kad sam čula da u Kairu živi jedan dječak koji je ljepši od svih dječaka na cijeloj zemlji, ja sam te zavoljela onakvog kakvog su mi te opisali, a za srce mi je prirasla ljubav prema tebi zato što sam čula da zasjenjuješ ljude svojom ljepotom, te mi se dogodilo ono što je rekao pjesnik:

Kad ljubav plane, uho može preteći oko –
Tad uho prije no oko može zavoljet' ludo.

Neka je hvala Alahu što mi je pokazao tvoje lice! Alaha mi, da je to bio tko drugi, ja bih raspela vrtlara, i vratara hana, i krojača i sve one koji imaju neke veze s njima. – A zatim mi Džamila reče: – Kako da se malo prihvatimo, a da to ne saznaju moje robinje? – A ja joj rekoh: – Ponio sam ja i hrane i pića. – I ja razvezah vreću pred njom, pa ona izvadi jednu kokoš i poče mi stavljati komade mesa u usta, te i ja njoj stavljah komade mesa u usta, a sve mi se to činilo kao neki san. A potom donijeh vina, pa oboje počesmo piti, a za sve to vrijeme ona je sjedila podalje od mene i robinje su pjevale. I mi smo se bavili time od jutra do podne, a onda ona ustade, pa mi reče: – Ustani, pa spremi lađu i čekaj me na tome i tome mjestu, a ja ću doći tamo – više se ne mogu rastajati s tobom. – O, gospođo – odgovorih joj – ja imam svoju

lađu, a unajmljeni mornari me čekaju. – Baš to i hoću – reče mi Džamila, pa ode robinjama . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto pedeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je gospođa Džamila otišla svojim robinjama i da im je rekla: – Ustajte, pa hajdemo u dvor! – I robinje je zapitaše: – Kako da se odmah vratimo, kad smo obično provodile ovdje po tri dana? – Svalio mi se neki teret na dušu, kao da sam bolesna, pa se bojim da mi to ne bude teško – odgovori Džamila, a robinje joj rekoše: – Slušamo i pokoravamo se! – pa se obukoše, a zatim odoše na obalu i sjedoše u čamac. I onda vrtlar priđe Ibrahimu (a on nije znao što se dogodilo) pa mu reče: – O, Ibrahime, nemaš sreće da uživaš gledajući je. Ona obično ovdje ostaje po tri dana, pa se bojim da te nije ugledala. – Ona me nije vidjela, a ni ja nju nisam vidio, jer nije izlazila iz kućice – odgovori mu Ibrahim. – Pravo veliš, o, dijete moje – reče vrtlar. – Da te je vidjela, zacijelo bismo obojica poginuli. Ali ostani kod mene dok ona opet ne dođe, a to će biti naredne nedjelje, pa ćeš je onda vidjeti i nagledati je se. – O, gospodaru – reče Ibrahim vrtlaru – ja imam novaca, pa se bojim da mi ga tko ne uzme. Sa mnom su još neki ljudi, pa se bojim da oni ne pomisle da sam se suviše dugo zadržao. – O, dijete moje – reče mu vrtlar – teško mi je da se s tobom rastanem! – pa ga zagrli i oprosti se s njim. A potom Ibrahim ode u han u kojem se bio nastanio, pa se nađe s vratarom hana i uzme od njega svoj novac. I vratar hana ga zapita: – Donosiš li mi dobre vijesti, ako to hoće veliki Alah? – a on mu odgovori: – Nikako nisam mogao doći do onoga što mi je potrebno, te hoću da se vratim svojim rođacima. – I vratar hana se oprosti s njim plačući, pa ponese njegove stvari i odvede ga do lađe, a Ibrahim onda ode na ono mjesto gdje mu Džamila bješe kazala da je sačeka.

958. NOĆ

A kad se sputi noć, djevojka mu odjednom priđe prerušena u odvažna čovjeka s okruglom bradom, s pojasom oko pasa, s lukom i strijelom u jednoj ruci, a s isukanim mačem u drugoj. – Jesi li ti sin egipatskog namjesnika al-Hasiba? – zapita ona Ibrahima, a on joj odgovori: – Jesam. – I ona uzviknu: – Baš si ti prava hulja, kad si došao da kvariš carske kćeri! Idi sultanu, pa porazgovaraj s njim!

I ja se onda onesvijestih i padoh – govorio je Ibrahim – a mornari premriješe od straha. A kad vidje što me je snašlo, djevojka skine bradu i baci mač, a razveza pojas, te vidjeh da je to gospođa Džamila. I ja joj rekoh: – Alaha mi, rasjekla si mi srce! – a zatim rekoh mornarima: – Neka lađa plovi što brže! – – I mornari razapeše jedra, te lađa brže zaplovi, a poslije malo dana stigosmo u Bagdad. I ja odjednom ugledah jednu lađu kraj obale, a i mornari s te lađe ugledaše nas, pa povikaše mornarima na našoj lađi: – O, takvi i takvi, čestitamo vam na sretnom dolasku! – I oni potjeraše svoju lađu k našoj, pa odjednom ugledasmo na toj lađi Abu-l-Kasima as-Sandalanija! I on nas vidje, pa uzviknu: – To sam baš htio! Neka vas čuva Alah, a ja odoh da obavim jedan

posao! – a pred njim bijaše jedna svjećica. I on mi reče: – Neka je hvala Alahu što ti je dao da sretno dođeš! Jesi li obavio svoj posao? – a ja mu odgovorih: – Jesam. – I as-Sandalani pronese svjećicu, te ga Džamila ugleda, a onda se njeno stanje promijeni i lice joj požutje. I as-Sandalani vidje djevojku, pa uzviknu: – Idite bez strahovanja i Alah neka vas čuva, a ja ću otići u Basru da obavim jedan sultanov posao. Ali treba dati poklon onome koji je došao.'

I on naredi mornarima da mu donesu kutiju punu alve, pa je baci na našu lađu (a u alvu bijaše metnuo bunike). I Ibrahim reče djevojci: – O, svježino moga oka, pojedi malo te alve! – ali ona zaplaka, pa ga zapita: – O, Ibrahime, znaš li tko je to? – Znam, to je taj i taj – rekoh onda Džamili – govorio je Ibrahim – a ona izusti: – To je sin moga strica; on me je ranije prosio u oca, ali ja nisam htjela poći za nj, a sad će otići u Basru, pa će možda obavijestiti moga oca o nama. – O, gospođo – odgovorih joj – on još neće ni stići do Basre, a mi ćemo već biti u Mosulu – jer nam je oboma bilo nepoznato što nas čeka u budućnosti. – I ja pojedoh malo te alve, ali mi ona ne dopre ni do utrobe, a ja udarih glavom o zemlju. A kad svanu, ja kihnuh, jer mi je bunika izišla iz nozdrva, a onda otvorih oči i vidjeh da sam gol i da me je netko bacio na jedno zabačeno mjesto. I onda se počeh udarati po licu, a u duši rekoh: – Dosta, to je as-Sandalanijevo maslo! – ali nisam znao kamo da pođem, jer sam imao na sebi samo gaće.

I tako ustadoh, pa malo odmakoh od toga mjesta, a onda odjednom ugledah valiju s nekolicinom ljudi koji su držali mačeve i toljage u rukama, te se poplaših. I onda ugledah jedno porušeno kupatilo, te uđoh u nj da se sakrijem, ali mi se nešto zabode u nogu, a ja se maših rukom za to, pa je podigoh i vidjeh da je sva krvava. I ja obrisah ruku o gaće, ne znajući što je to, pa opet pružih ruku i dodirnuh nekog poginulog čovjeka, čija mi se glava nađe u rukama, a onda bacih tu glavu i uzviknuh: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! – A zatim uđoh u jednu odaju toga kupatila, ali uto valija stade pored vrata, pa reče svojim ljudima: – Uđite tamo, pa ga potražite! – I iz njegova odreda iziđe deset ljudi sa svjetiljkama, a ja se sakrih iza zida, strahujući od njih, pa počeh zagledati poginulog, te tako vidjeh da je to djevojka čije je lice bilo poput mjeseca, ali joj je glava bila na jednoj strani, a trup u skupocjenoj haljini na drugoj. I onda mi se srce uznemiri, a valija uđe u kupatilo, pa reče ljudima: – Pregledajte sve kutove u kupatilu! – I njegovi ljudi dođoše u odaju u kojoj bijah, a onda me jedan od njih ugleda, pa mi priđe, držeći u ruci nož dug oko pola lakta, i uzviknu: – Neka je hvala Alahu što je stvorio ovo divno lice! O, mladiću, odakle si? – A potom me taj čovjek uze za ruku, pa me zapita: – O, mladiću, zašto si ubio tu djevojku? – A ja uzviknuh: – Alaha mi, ja je nisam ubio, niti znam tko ju je ubio, već sam ušao u kupatilo samo zato što strahujem od vas. – I ja mu ispričah svoju povijest, a zatim mu rekoh: – Alaha radi, ne čini mi nažao na pravdi boga! Imam ja dosta svojih muka! – Ali me on ipak odvede valiji, i valija vidje da su mi ruke krvave, te reče: – Za to nije potreban nikakav dokaz! Odsijecite mu glavu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto pedeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ibn-al-Hasib rekao: – I ljudi 959. NOĆ
me odvedoše valiji, a valija onda vidje da su mi ruke krvave, te reče: – Za to nije potreban nikakav dokaz! Odsijecite mu glavu! – I ja čuh to, pa zaplakah groznim plačem i izgovorih ova dva stiha, lijući suze:

Prođosmo putem onim koji nam suđen bješe,
A svatko proći mora suđenim putem jednom.

Umre li tko u zemlji gdje mu je suđeno to,
On zbilja umrijeti neće u nekoj zemlji drugoj.

A zatim ciknuh iz svega glasa i padoh onesviješten, a krvnikovo srce omekša, te on reče: – Alaha mi, ovo nije lice čovjeka koji je nekoga ubio! – Odsijecite mu glavu! – reče još jednom valija, te me ljudi posadiše na krvavi ćilim i zavezaše mi oči, a krvnik uze mačeve, pa opet zapita valiju da li da mi odsiječe glavu. I ja uzviknuh: – Kuku mene u tuđini! – a uto se približiše neki konjanici, pa netko reče: – Ostavite ga! K sebi ruku, o, krvniče! – i sve se to dogodilo zbog nečega čudnog i neobičnog.

A evo što je bilo:

Egipatski namjesnik al-Hasib bio je poslao svoga dvorjanina Harunu ar-Rašidu, i po njemu mu je poslao poklone, rijetkosti i pismo u kojem mu je rekao: – Ima već godina dana otkako mi je nestao sin, a čuo sam da je u Bagdadu, pa sam htio da mi Alahov nasljednik učini tu ljubav da izvidi što je s njim i da mi ga pošalje s ovim dvorjaninom.

I kalif pročita to pismo, pa naredi valiji da sazna što je uistinu bilo, te se tako i valija i kalif neprestano raspitivahu o Ibrahimu dok im neki ljudi ne rekoše da se on nalazi u Basri. I onda kalif napisa pismo, pa ga preda egipatskom dvorjaninu, zapovjedivši mu da ode u Basru s nekolicinom kalifovih vezira, te dvorjanin odmh ode, jer bijaše marljiv u traženju sina svoga gospodara, pa tako nađe mladića na krvavom ćilimu, pored valije. I valija ugleda dvorjanina i prepozna ga, pa sjaha s konja pred njim, a dvorjanin ga zapita: – Kakav je to mladić i što je učinio? – I valija ispriča dvorjaninu što se dogodilo, a potom dvorjanin reče (ne znajući da je to sultanov sin): – Lice tog mladića nije nalik na lice čovjeka koji ubija. – I dvorjanin naredi valiji da razveže mladića, te ga valija razveza, a onda dvorjanin reče: – Dovedi mi ga! – te mu ga valija dovede, ali od Ibrahimove ljepote ne bijaše ni traga zbog strahota koje bijaše podnio. – Reci mi što si to učinio, o, mladiću, i što ti se dogodilo s ubijenom djevojkom! – reče dvorjanin, a onda Ibrahim pogleda u nj i prepozna ga, pa uzviknu: – Teško tebi, zar me ne poznaješ? Zar nisam ja Ibrahim, sin tvoga gospodara? Zar nisi došao da me tražiš? – I dvorjanin se pažljivo zagleda u Ibrahima i prepozna ga ne može biti bolje, pa pade pred njegove noge, a kad je valija vidio što je učinio dvorjanin, lice mu odjednom požutje. – Teško tebi, o, bezdušni čovječe, zar si htio ubiti sina moga gospodara al-Hasiba, egipatskog na-

mjesnika? – I valija onda poljubi dvorjaninov skut, pa reče: – O, gospodaru, kako sam to mogao znati? Mi smo ga vidjeli takva, a pored njega vidjeli smo i ubijenu djevojku. – Teško tebi, ti nisi za valiju! – reče mu dvorjanin. – Ovaj dječak ima petnaest godina, a dosad nije ubio ni vrapca, pa kako je onda mogao ubiti čovjeka? Zašto nisi odgodio presudu i zašto se nisi raspitao o prilikama u kojima se on nalazio?

A zatim dvorjanin i valija rekoše ljudima: – Tražite ubojicu! – te oni ponovo uđoše u kupatilo i vidješe ubojicu, pa ga uhvatiše i odvedoše valiji. I valija odvede ubojicu u kalifov dvor, pa saopći kalifu što se dogodilo, a ar-Rašid naredi krvniku da ubije djevojčinog ubojicu. A zatim kalif naredi svojim ljudima da mu dovedu Ibn-al-Hasiba, te ovaj dođe, a ar-Rašid ga dočeka s osmijehom, rekavši mu: – Ispričaj mi što je to bilo s tobom i što ti se dogodilo?

I Ibrahim ispriča kalifu svoju povijest od početka do kraja, a kalifu se učini da je to važna stvar, te pozva Masrura, mačonošu, pa mu reče: – Ovoga časa upadni u kuću Abu-l-Kasima as-Sandalanija, pa mi dovedi i njega i djevojku! – I Masrur odmah ode i upadne u njegovu kuću, a onda vidje da je djevojka privezana svojom kosom i da nije ni mrtva ni živa. I Masrur razveza djevojku, pa odvede kalifu i nju i as-Sandalanija, a ar-Rašid se začudi djevojčinoj ljepoti. A zatim se kalif okrene as-Sandalaniju, pa reče: – Odvedite ga, pa mu odsijecite ruke kojima je tukao ovu djevojku i raspnite ga, a njegov novac predajte Ibrahimu. – I kalifovi ljudi učiniše to, a dok se sve to zbivalo, odjednom naiđe Abu-l-Lejs, basorski namjesnik, otac gospođe Džamile, pa pozva kalifa da mu pomogne u borbi protiv Ibrahima, sina egipatskog namjesnika al-Hasiba, požalivši mu se da mu je odveo kćerku. I ar-Rašid reče Abu-l-Lejsu: – On ju je spasio od mučenja i smrti – a zatim naredi svojim ljudima da mu dovedu ibn-al-Hasiba. I mladić dođe, a kalif onda reče Abu-l-Lejsu – Zar ne pristaješ da ovaj mladić, sin egipatskog sultana, bude muž tvoje kćeri? – Ja sam dužan da poštujem Alaha i tebe i da vam se pokoravam, o, gospodaru pravovjernih! – reče Abu-l-Lejs, a kalif pozva suce i svjedoke, pa udade djevojku za Ibrahima-ibn-al-Hasiba. I on mu pokloni sav as-Sandalanijev novac pa ga opremi i posla u njegovu zemlju. I Ibrahim je živio s Džamilom u nepomućenoj radosti i potpunoj sreći dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. Neka je hvala onome koji živi i ne umire!

PRIČA O ABU-L-HASANU HORASANSKOM

PRIČA SE, O SRETNI CARE, DA JE AL-MUTADID BILAH imao uzvišenih zamisli i plemenitu dušu, a da je u Bagdadu imao šest stotina vezira, te ljudi nisu mogli ništa sakriti od njega. I jednom on pođe s Ibn-Hamdûnom da obiđe svoje podanike i da vidi ima li čega novog u njihovim poslovima, a toga dana bijaše velika vrućina i pripeka. I oni dođoše do jedne uličice na trgu, pa uđoše u nju, a na njenu kraju ugledaše jednu lijepu, visoku kuću, koja je svojim izgledom odavala hvalu domaćinu. I njih dvojica sjedoše pred vratima da se odmore, a iz kuće iziđoše dvojica slugu sličnih mjesecima pa jedan reče drugome: – O, kad bi netko danas zamolio našeg gospodara da ga pusti u kući! On može jesti samo onda kad ima gostiju, a mi dosad čekamo, pa nikoga ne vidjesmo.

I kalifa začudiše njihove riječi, te on kaza: – To je dokaz da je domaćin darežljiv čovjek! Svakako ćemo ući u njegovu kuću i vidjeti kolika je njegova plemenitost, a on će time steći našu naklonost. – A zatim kalif reče sluzi: – Zamoli svoga gospodara da pusti nekoliko stranaca u svoju kuću (a kad je htio vidjeti što rade njegovi podanici, kalif se u to vrijeme prerušavao u trgovca) – te sluga ode svome gospodaru i reče mu to, a ovaj iziđe da dočeka goste. I gosti vidješe da domaćin ima lijepo lice i obličje, da ima na sebi nisanburšku košulju i ogrtač izvezen zlatom, da je sav prožet mirisima i da ima na ruci prsten s korundom. A kad vidje pridošlice, on im reče: – Neka bi bilo ugodno gospodi koja mi čine najveću čast svojim dolaskom! – te gosti uđoše, a onda vidješe da u toj kući čovjek mora zaboraviti bliska bića i rodbinu, jer je ona bila nalik na jedan krajičak rajskih vrtova ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojim se puni devetsto šezdeset noći, ona reče:

960. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su kalif i njegovi ljudi ušli u kuću i da su onda vidjeli da u njoj čovjek mora zaboraviti na bliska bića i rodbinu, jer je bila nalik na krajičak rajskih vrtova – u njoj bijaše vrt pun svakojakog drveća koje je mamilo poglede, a sve odaje u njoj bile su zastrte raskošnim ćilimima. A kad su gosti ušli u kuću i posjedali, al-Mutadid poče razgledati kuću i ćilime. – I ja pogledah u kalifa – govorio je Ibn-Hamdun – pa vidjeh da je promijenio lice (a po njegovu licu mogao sam znati kad je bio milostiv a kad gnjevam), te rekoh u sebi: – Gle sad! Što li mu je i zašto se ljuti? – I sluge doniješe zlatan umivaonik, te oprasmo ruke, a zatim doniješe svileni stolnjak i stolić od bambusove trske, pa podigoše poklopac sa zdjela, te vidjesmo jela koja su bila nalik na proljetno cvijeće u bokorima i odvojeno u najljepše vrijeme. I domaćin reče: – U Alahovo ime, o, gospodo! Alaha mi, ja sam mrtav gladan! Budite dobri pa jedite ova jela kao što priliči ljudima koji imaju plemićkih svojstava.

I domaćin poče kidati jednu kokoš i stavljati komade mesa pred nas, smijući se, izgovarajući stihove, pričajući priče i podesne doskočice za tu priliku. I tako se mi prihvatismo i napismo – govorio je Ibn-Hamdun – pa nas prevedoše u drugu odaju, koja je zanosila gledaoce, jer je odisala divnim mirisima, a onda sluge doniješe tek ubrano voće i poslastice kakve su se samo mogle poželjeti, te se još više radovasmo, a naša tuga minu. Ali se kalif za sve to vrijeme jednako mrgodio – govorio je Ibn-Hamdun – a nije se nasmijao ni onda kad je vidio ono čemu se mogla radovati duša, mada je obično volio da se zabavlja i veseli, ne bi li tako odagnao brigu, a znao sam da nije bio ni zavidljivac ni krvnik.

I ja rekoh u sebi: – Da mi je znati zašto se mrgodi i zašto ne prolazi njegovo nezadovoljstvo! – A zatim sluge doniješe i procijeđeno vino u zlatnim, biljurnim i srebrnim čašama, a onda domaćin udari bambusovim štapićem u vrata jedne sobe, te se vrata odjednom otvoriše i iz sobe iziđoše tri robinje – djevice bujnih grudi s licima poput sunca u četvrtome satu dana, a jedna od njih bijaše lutnjašica, druga je udarala u tasove, dok je treća bila plesačica. A zatim nam sluge doniješe suhoga i svježega voća, pa između nas i tri robinje spustiše zlatotkanu zavjesu sa svilenim kitama – govorio je Ibn-Hamdun – a alke na njoj bijahu zlatne. Ali kalif ni na što ne obrati pažnju, a domaćin nije znao tko mu je u kući. I kalif zapita domaćina: – Jesi li plemić? – a on mu odgovori: – Nisam, gospodaru, već sam iz trgovačke kuće, a ljudi me zovu Abu-l-Hasanom-ibn-Ahmedom Horasancem. – Poznaješ li me, o, čovječe? – zapita kalif, a Abu-l-Hasan mu odgovori: – O, gospodaru, ja nisam imao prilike da saznam ni za jednu vašu plemićku zaslugu. – I onda Ibn-Hamdun reče: – O, čovječe, ovo je gospodar pravovjernih al-Mutadid Bilah, unuk al-Mutavakila-ala-Laha – a domaćin ustade, pa poljubi zemlju između kalifovih ruku, dršćući od straha, i reče: – O, gospodaru pravovjernih, tako ti tvojih bezgrešnih djedova,

oprosti mi ako si vidio da sam neumješan i nedovoljno uljudan u tvome prisustvu! – Što se tiče poštovanja koje si nam iskazao, ono ne može biti veće – reče mu kalif – ali su neke stvari ovdje izazvale moju sumnju, pa ako mi kažeš istinu o tome i ako me uvjeriš u to, spasit ćeš se, a ako mi ne kažeš to, odvest ću te, a ponijet ću i očigledne dokaze, pa ću te udariti na takve muke na kakve nisam nikoga udario.

– Ne dao Alah da ti slažem! – uzviknu na to Abu-l-Hasan. – Zašto si posumnjao u mene, o, gospodaru pravovjernih? – Otkako sam ušao u ovu kuću, ja je svejednako gledam, jer je lijepa, a gledam i posuđe, ćilime i ukrase u njoj, pa i tvoje odijelo, i na svemu vidim ime moga djeda al-Mutavakila-ala-Laha – odgovori mu kalif. – Jest – reče Abu-l-Hasan. – Znaj, o, gospodaru pravovjernih (pomogao ti Alah!) da je istina – tvoja donja odjeća, a da je istina i tvoj ogrtač, i da nitko ne može govoriti neistinu u tvome prisustvu. – I kalif mu zapovjedi da sjedne, a kad je on sjeo, reče mu: – Pričaj mi sad! – I domaćin reče:

– Znaj, o, gospodaru pravovjernih (neka bi te Alah okrijepio svojom potporom i okružio te djelima punim milosti!), da u Bagdadu nije bilo bogatijih ljudi od mene i mog oca... Ali valja da mi posvetiš sav svoj um, svoj sluh i svoj vid, pa da ti kažem zašto si posumnjao u mene.

– Otpočni priču – reče kalif, a Abu-l-Hasan kaza:

– Znaj, o, gospodaru pravovjernih, da je moj otac trgovao na trgovima mjenjača, prodavača ljekarija i tkanina, a da je na svakom trgu imao svoj dućan, svoga zastupnika i svakojake robe, dok je iza dućana na mjenjačkom trgu imao sobu u kojoj je sâm sjedio, jer mu je dućan služio za kupnju i prodaju.

I on je imao više novaca no što bi čovjek mogao izbrojiti i prebrojiti, a nije imao druge djece osim mene, te me je volio i starao se o meni. A kad mu je došao samrtni čas, on me pozva, pa mi preporuči da se staram o majci i da se bojim velikog Alaha, a potom preminu (neka se veliki Alah smiluje na nj, a neka čuva gospodara pravovjernih!). I ja se predadoh uživanju i počeh jesti i piti, a stekoh drugove i prijatelje. I majka me je odvraćala od toga i prekoravala me, ali ja ne htjedoh ni da čujem dok mi nije izmakao sav novac i dok nisam prodao sva svoja imanja, tako da mi nije ostalo ništa osim kuće u kojoj sam živio. A bila je to lijepa kuća, o, gospodaru pravovjernih, te ja rekoh majci: – Hoću da prodam kuću! – A ona mi reče: – O, čedo moje, ako je prodaš, osramotit ćeš se, a nećeš imati gdje skloniti glavu. – Kuća vrijedi pet hiljada dinara – rekoh joj. – Za hiljadu dinara kupit ću drugu kuću, a ostatak ću zadržati za trgovanje. – Hoćeš li je prodati meni za toliko novaca? – zapita me majka, a ja joj rekoh: – Dobro – te ona priđe vratima što su se dizala i spuštala, pa ih otvori i izvadi jednu posudu od porculana u kojoj bijaše pet hiljada dinara, a meni se onda učini da je cijela kuća zlatna. – O, čedo moje – reče mi majka – nemoj misliti da je to novac tvog oca! Alaha mi, o, čedo moje, to je novac moga oca, a ja sam ga čuvala za crne dane, jer mi novac nije bio potreban u vrijeme kad ti je otac bio živ.

I ja uzeh novac od majke, o, gospodaru pravovjernih, pa opet počeh jesti, piti i prijateljevati, te tako spiskah svih pet hiljada dinara, a nisam slušao majčine riječi i savjete. A potom joj rekoh: – Hoću da prodam kuću! – a ona mi kaza: – O, čedo moje, ja ti nisam dala da je prodaš zato što znam da ti je potrebna, a kako je i možeš prodati po drugi put? – Nemoj zanovijetati, ja ću je svakako prodati! – rekoh ja, a majka mi kaza: – Prodaj je meni za petnaest hiljada dinara, pod uvjetom da ja sama obavljam tvoje poslove.

I ja joj prodadoh kuću za toliko novaca, pod uvjetom da ona obavlja moje poslove, a ona pozva zastupnike moga oca i dade svakome po hiljadu dinara, dok preostali novac zadrža, a ugovore zaključi na svoje ime. I onda mi majka dade jedan dio preostalog novca za trgovanje, rekavši mi: – Sjedi u dućanu svoga oca. – I ja je poslušah, o, gospodaru pravovjernih, i odoh u onu sobu što se nalazila na mjenjačkom trgu, a prijatelji mi počeše dolaziti i kupovati robu od mene, te počeh lijepo zarađivati, a novaca bijaše sve više. A kad me vidje u tako povoljnim prilikama, majka mi pokaza drago kamenje, metale i biserje i zlato koje bijaše sakrila u kući, a onda povratih imanja koja sam izgubio zbog svoga raspikućstva i opet sam imao mnogo novaca, kao i ranije. I tako provedoh neko vrijeme, pa mi dođoše zastupnici moga oca, te im dadoh robe, a za sebe sagradih još jednu sobu iza dućana.

A dok sam jednom sjedio u svojoj sobi po svome običaju, odjednom mi priđe jedna djevojka od koje ljepše nisu vidjele moje oči, pa me zapita: – Da li je ovo soba Abu-l-Hasana Alije ibn-Ahmeda Horasanca? – I ja joj odgovorih: – To sam ja – a ona mi zanese razum svojom prevelikom dražesnošću, o, gospodaru pravovjernih. I djevojka sjedne, pa mi reče: – Reci momku da mi odmjeri trista dinara! – te mu ja naredih da joj odmjeri toliko novaca, a ona uze novac pa ode, ostavivši me zbunjena. I momak me zapita: – Poznaješ li je? – a ja mu odgovorih: – Ne, Alaha mi! – I onda me momak zapita: – Zašto si mi rekao da joj odmjerim toliko novaca? – Alaha mi – rekoh mu – nisam ni znao što sam ti rekao, jer me je ona zaslijepila svojom ljepotom i dražesnošću.

I momak ustade i pođe za djevojkom bez moga znanja, a potom se vrati plačući, s biljegom od udarca na licu. – Što ti je? – zapitah ga, a on mi reče: – Pošao sam za onom djevojkom, jer sam htio vidjeti kamo će otići, a ona je to osjetila, pa se vratila i tako me udarila da me je mogla ubiti, a zamalo mi nije izbila oko.

I ja provedoh mjesec dana, a za to vrijeme ne vidjeh djevojke, te se izbezumih od ljubavi prema njoj, o, gospodaru pravovjernih, a kad je došao kraj mjeseca, ona odjednom dođe i pozdravi se sa mnom, te ja gotovo poletjeh od radosti. I ona me zapita što je bilo sa mnom, a zatim mi reče: – Možda si govorio u duši: – Što li radi ona lukava djevojka? Kako mi ono uze novac, pa ode? – Alaha mi, o, gospođo – rekoh joj – u tvojoj su ruci i moj novac i moja duša. – I ona otkri lice, pa sjedne da se odmori, a ukrasi i haljine prelijevahu se na njenom licu i njenim grudima. – Odmjeri mi trista dinara! – reče mi ona potom, a ja izustih: – Slušam i pokoravam se! – pa joj odmjerih trista dinara, a ona uze novac i ode. I ja rekoh momku: – Pođi za njom! – te on

pođe za njom, ali se vrati zaprepašten. I djevojka mi opet nije dolazila neko vrijeme, a dok sam jednoga dana sjedio u svojoj sobi, ona odjednom naiđe, pa malo porazgovara sa mnom, a zatim mi reče: – Odmjeri mi pet stotina dinara – toliko mi je potrebno ... – I ja joj htjedoh reći: – Zašto da ti dajem novac? – ali mi velika strast ne dade da išta kažem, a kad god bih je ugledao, o, gospodaru pravovjernih, zaklecala bi mi koljena i lice bi mi požutjelo, te bih zaboravio što sam joj htio reći, jer sam bio kao onaj čovjek o kojem je pjesnik rekao:

Kad ugledam curu lijepu iznenada,
Ja se tako zbunim da beknut' ne mogu.

I ja joj odmjerih pet stotina dinara, a ona uze novac pa ode. I ja onda ustadoh, pa pođoh sâm za njom, i tako sam išao dok ona nije došla do trga na kojem se prodaje drago kamenje. I ona stade pored jednoga čovjeka i uze od njega jedan đerdan, a onda se okrene i vidje me, pa mi reče: – Odmjeri mi pet stotina dinara! – I vlasnik ogrlice vidje da stojim pored nje, te ustade i iskaza mi poštovanje, a ja mu rekoh: – Daj joj đerdan, pa ću ti ga ja platiti! – I trgovac mi reče: – Slušam i pokoravam se! – a djevojka uze đerdan pa ode ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šezdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-l-Hasan Horasanski rekao: – I ja kazah trgovcu: – Predaj joj đerdan, pa ću ti ga ja platiti! – I djevojka uze đerdan, a ja pođoh za njom, pa sam tako išao dok ona nije došla do Tigra i dok nije ušla u čamac, a onda joj pokazah rukom zemlju, kao da je ljubim pred njom, ali ona ode, smijući se. 961. NOĆ

A ja ostadoh, pa sam stajao tako i gledao je dok nije ušla u jedan dvor, a onda se dobro zagledah u taj dvor i vidjeh da je to dvor al-Mutavakila! A zatim se vratih, o, gospodaru pravovjernih, s teretom svih briga ovoga svijeta na srcu, jer bijah dao djevojci tri hiljade dinara, te rekoh u sebi: – Uzela mi je novac i otela razum, pa ću možda i poginuti zbog ljubavi prema njoj. – I tako se vratih kući, pa ispričah majci sve što mi se dogodilo, a ona mi reče: – O, čedo moje, pazi da joj opet ne padneš šaka – poginut ćeš.

A kad odoh u dućan, dođe mi zastupnik s trga gdje se prodaju ljekarije – a bio je to veoma star čovjek – pa mi reče: – O, gospodaru, zašto si se tako promijenio i zašto ti se vide tragovi na licu? Reci mi što ti je. – I ja ispričah zastupniku sve što mi se dogodilo s djevojkom, a on mi reče: – O, dijete moje, to je jedna robinja iz dvora gospodara pravovjernih, a ona je kalifova ljubimica. Smatraj da si taj novac dao radi velikog Alaha i neka ti se njime više ne bavi duša, a kad ti ona bude opet došla, pazi da ti ne naudi, a i ja ću smisliti nešto, ne bih li te spasio od pogibije. – A zatim zastupnik ode, a u mome srcu buktala je vatra.

A kad je došao kraj mjeseca, djevojka odjednom naiđe, te se ja veoma obradovah, a ona mi reče: – Što te je tako potaklo da ideš za mnom? – Na to me je potakla velika ljubav koja mi je obuzela srce – rekoh joj i zaplakah, pa

i ona zaplaka iz sažaljenja prema meni i uzviknu: – Alaha mi, ljubav u tvome srcu nije veća od ljubavi u mome srcu! A što sad da radim? Alaha mi, ja ništa ne mogu učiniti, već se s tobom mogu sastajati samo po jedanput svakog mjeseca! – A zatim mi dade jednu ceduljicu, rekavši: – Odnesi je tome i tome trgovcu – on je moj zastupnik – pa će ti on dati onoliko novaca koliko tu piše – ali ja uzviknuh: – Novac mi nije potreban, jer je i moj novac i moja duša otkup za tebe! – Smislit ću nešto što će ti pomoći da se zbližiš sa mnom, pa makar se i pomučila oko toga – reče mi djevojka, a zatim se oprosti sa mnom i ode. I ja odoh starome prodavaču ljekarija, pa mu ispričah što mi se dogodilo, a potom me on odvede u kuću al-Mutavakila, te vidjeh baš onu odaju u koju bijaše ušla djevojka, ali se onda stari prodavač ljekarija zbuni, jer nije znao kakvim lukavstvom da se posluži.

I onda on pogleda na jednu i drugu stranu, pa ugleda jednoga krojača u dućanu koji se nalazio nasuprot dvorskom prozoru što je gledao na obalu, a pored njega bijahu dva radnika. – Taj čovjek će ti pomoći da postigneš ono što hoćeš – reče mi stari prodavač ljekarija. – Rasparaj džep, pa otiđi krojaču i reci mu da ti ga zašije, a kad ti ga bude zašio, daj mu deset dinara. – Slušam i pokoravam se! – rekoh mu, pa odoh tome krojaču, ponijevši sa sobom dva komada rumijske zlatotkanice. A kad uđoh u dućan, ja rekoh krojaču: – Skroj mi od ova dva komada četiri odjeće – dvije fardžije i dvije nefardžije. – I krojač mi skroji i sašije tu odjeću, a ja mu onda platih više no što se obično plaća, te on pruži ruku da mi preda odjeću, ali ja mu rekoh: – Uzmi to za sebe i svoje ukućane! – I tako počeh navraćati u krojačev dućan i sjediti u njemu, gledajući da se zadržim što duže, pa mi krojač skroji i drugu odjeću, a ja mu onda rekoh: – Objesi je ispred svoga dućana, kako bi je ljudi mogli vidjeti i kupiti! – I krojač učini to, a kad god bi se nekome iz dvora svidjela ta odjeća, ja bih mu je poklonio, pa sam tako poklanjao odjeću svima koji su izlazili iz dvora, a poklonio sam je i svome vrataru.

A jednoga dana krojač mi reče: – Hoću, o, dijete moje, da mi kažeš pravu istinu. Dosad sam ti skrojio sto skupocjenih odjeća (a svaka od njih je stajala mnogo novaca), i ti si ih većinom ispoklanjao ljudima, a tako ne radi trgovac, jer trgovac računa sa svakim dirhemom. Koliki je tvoj kapital kad daješ takve poklone i koliko zarađuješ godišnje? Reci mi istinu, kako bih ti mogao pomoći da učiniš ono što hoćeš. Alaha ti – reče mi on zatim – da nisi zaljubljen? – Jesam – odgovorih mu, a on me zapita: – A u koju? – te mu rekoh: – U jednu robinju iz kalifova dvora. – Nagrdio ih Alah! – uzviknu krojač. – Dokle li će sablažnjavati ljude! – A zatim me krojač zapita: – Znaš li kako se zove? – A kad mu odgovorih da ne znam, on mi reče: – Opiši mi je! – I ja opisah djevojku krojaču, a on uzviknu: – Nuto jada, pa to je lutnjašica i ljubimica kalifa al-Mutavakila! Ali ona ima svog roba. Sprijatelji se s njim pa će ti on možda pomoći da dospiješ do nje.

A dok smo mi tako razgovarali, taj rob odjednom iziđe iz dvora i mi ga vidjesmo na dvorskim vratima, a bio je sličan mjesecu u četrnaestu noć. A preda mnom je bila odjeća koju mi bješe sašio krojač, (a sva odjeća bila je od

zlatotkanice i u raznim bojama), te rob poče gledati u nju i razgledati je, pa tako dođe i do mene. I ja onda ustadoh, pa ga pozdravih, a on me zapita: – Tko si ti? – Trgovac – odgovorih mu, a on me zapita: – Hoćeš li mi prodati ovu odjeću? – Hoću – odgovorih mu, a on uze pet raznih odjeća, pa me zapita: – Koliko to stoji? – Poklanjam ti ih, jer hoću da se sprijateljim s tobom – odgovorih mu, a on se obradova tome. A zatim odoh kući, pa uzeh za nj jedno odijelo koje je vrijedilo tri hiljade dinara, jer je bilo ukrašeno dragim kamenjem i korundima, a kad mu ga odnijeh, on ga uze i uvede me u dvor, pa me zapita: – Kako se zoveš među trgovcima? – Trgovac kao i svaki drugi – odgovorih mu, a on izusti: – Nešto si mi sumnjiv. – Zašto? – zapitah ga, a on mi reče: – Poklonio si mi mnogo stvari, te si mi tako pokorio srce, a ja sam uvjeren da si ti Abu-l-Hasan Horasanac, mjenjač. – I ja zaplakah, o, gospodaru pravovjernih, a rob me zapita: – Zašto plačeš? Alaha mi, djevojka koju voliš više je zaljubljena u tebe nego ti u nju, a sve robinie u dvoru znaju što je bilo između nje i tebe. A što sad hoćeš? – zapita me rob potom, te mu rekoh: – Hoću da mi pomogneš u ovoj nevolji – a on se pogodi sa mnom da to učini sutradan. I ja odoh kući, pa sutradan ujutro odoh robu i uđoh u njegovu sobu, a uto dođe i on, pa mi reče: – Znaj da je djevojka jučer prestala služiti kalifa i da je došla u svoju sobu, a da sam joj ja ispričao tvoju povijest i da je ona pristala da se zbliži s tobom. Ostani u mojoj sobi do kraja današnjeg dana. – I ja ostadoh u njegovoj sobi, a kad nastade noć, on odjednom dođe i donese mi zlatotkanu košulju i jedno kolifovo odijelo, pa me obuče i okadi me mirisima, a ja onda bijah sličan kalifu. A zatim me rob odvede u dio zgrade gdje su sobe poređane u dva reda, s jedne i druge strane, pa mi reče: – To su sobe u kojima žive robinje, a kad budeš prolazio pored njih, metni ispred svih vrata po jedno zrno boba – kalif to obično čini svake večeri...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šezdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je rob rekao Abu-l-Hasanu: – A 962. NOĆ
kad budeš pored njih, metni ispred svih vrata po jedno zrno boba – to je kalifov običaj – dok tako ne dođeš do drugog prolaza na desnoj strani, a onda ćeš ugledati jedna vrata s mramornim pragom. Priđi tim vratima, pa opipaj prag, a ako hoćeš, broj vrata – njih ima toliko i toliko – pa uđi na vrata s takvim i takvim obilježjima: tvoja drugarica će te vidjeti, pa će te uvesti u svoju sobu. A što se tiče izlaska iz sobe, Alah će dati da te lako izvedem, pa makar te morao iznijeti u kovčegu. – A zatim me rob ostavi i ode, a ja počeh brojiti vrata i stavljati ispred njih po jedno zrno boba, pa tako dođoh do soba koje su se nalazile na sredini, a onda čuh veliku buku i vidjeh sjaj svijeća koje su se pomicale k onoj strani gdje sam ja bio, dok mi se sasvim ne približiše. I ja onda pogledah, pa odjednom ugledah kalifa okružena robinjama koje su nosile svijeće, a čuh i kako je jedna robinja rekla svojoj drugarici: – O, sestrice, zar imamo dva kalifa? Tà kalif je prošao pored moje sobe! Ja sam osjetila njegov miris i čula kako je metnuo zrno boba ispred mojih vrata, a sad opet

vidim kalifove svijeće, pa i njega samog. – To je doista čudno – reče druga robinja – jer se nitko ne smije prerušavati u kalifa. – A potom se ta svjetlost približi, te mi zadrhtaše svi udovi, a eunuh odjednom viknu robinjama: – Ovamo! – te one skrenuše k jednoj sobi i uđoše u nju. A zatim robinje iziđoše iz te sobe, pa pođoše dalje, i tako su išle sve dotle dok nisu došle do sobe moje drugarice, a onda čuh kako ih kalif pita: – Čija je ovo soba? – I robinje rekoše kalifu: – To je soba Šedžerete-ad-Dur – a on izusti: – Pozovite je! – I robinje pozvaše djevojku, te ona iziđe iz svoje sobe, pa poljubi noge kalifu, a on je zapita: – Hoćeš li popiti što večeras? – Da ne želim biti s tobom i gledati tvoje lice, ja ne bih pila, jer mi se večeras ništa ne pije – odgovori djevojka, a kalif reče eunuhu: – Reci rizničaru da joj da takav i takav đerdan.

A zatim kalif naredi svima da uđu u njenu sobu, te u sobu moje drugarice najprije uđoše robinje koje su nosile svijeće, pa za njima uđe i kalif, a ja odjednom vidjeh među robinjama jednu robinju od čijeg je sjajnog lica blijedjela svjetlost svijeće koju je držala u ruci. I ona mi priđe, pa mi reče: – Tko je to? – a zatim me uhvati i odvede u jednu sobu, pa me zapita: – Tko si ti? – I ja poljubih zemlju pred njom, pa joj rekoh: – Alaha ti, o, gospođo, ne daj da se prolije moja krv! Sažali se na mene i spasi me, ne bi li se približila Alahu! – I onda zaplakah, bojeći se da ne umrem, a robinja mi reče: – Ti si bez sumnje kradljivac! – te ja uzviknuh: – Nisam, Alaha mi, nisam kradljivac! Zar vidiš na meni neko obilježje koje imaju kradljivci? – Reci mi istinu – reče mi ona – pa ti neće biti ništa. – Ja sam zaljubljena, glupa budala – rekoh joj. – Ljubav i moja glupost podstakle su me da učinim to što vidiš i da padnem u klopku. – Ostani ovdje, a ja ću sad doći – reče mi robinja, pa iziđe i donese mi haljinu jedne svoje robinje, a zatim mi je obuče u toj istoj sobi, pa mi reče: – Hajde za mnom! – I ja pođoh za njom i dođoh do njene sobe, a onda mi ona reče: – Uđi u ovu sobu! – te uđoh u sobu, a ona me dovede do postelje koja bijaše prekrivena divnim ćilimima, pa mi reče – Sjedni! Neće ti se dogoditi nikakvo zlo! Da nisi ti Abu-l-Hasan Horasanac, mjenjač! – Jesam – rekoh ja, a djevojka uzviknu: – Ne dao Alah da tko prolije tvoju krv, ako govoriš istinu i ako nisi kradljivac! Inače ćeš poginuti, to prije što si se prerušio u kalifa i što si namirisan njegovim mirisima. A ako si Abu-l-Hasan Horasanac, mjenjač, neće ti biti ništa i neće te snaći nikakvo zlo, jer si prijatelj Šedžerete ad-Dur, a ona je moja sestra. Ona neprestano govori o tebi i priča kako je uzela od tebe novac i kako se ti nisi promijenio prema njoj, već si išao za njom do obale, pa si onda pokazao rukom zemlju, ukazujući joj poštovanje, te je ljubavna vatra u njenu srcu još veća od vatre u tvome srcu. Ali kako si dospio amo – po njenom naređenju ili bez njenog naređenja, izlažući pri tome opasnosti svoju dušu, i zašto se hoćeš sastati s njom? – Alaha mi, o, gospođo, ja sam već izložio opasnosti svoju dušu, a cilj mi je da se sastanem s njom, kako bih je mogao samo jednom pogledati i čuti je kako govori. – Odlično si to rekao! – uzviknu robinja – a ja izustih: – O, gospođo, neka mi Alah bude svjedok da je tako kao što ti kažem. Duša mi nije došapnula ništa grešno o njoj. – Alah će te spasiti zato što to namjeravaš! Sažaljenje prema tebi kosnulo mi se srca! – uz-

viknu robinja, a potom reče svojoj dvorkinji: – O, takva i takva, otiđi Šedžereti ad-Dur, pa joj reci: – Sestra ti želi mira i zove te. Izvoli joj otići noćas – nešto joj je teško na duši.

I dvorkinja ode, a zatim se vrati, pa reče: – Ona ti poručuje: – Neka bi Alah dao da se naslađujem tvojim dugim životom i da budem otkup za tebe! Alaha mi, i da me nisi pozvala radi toga, ja se ne bih zadržala, ali sam se morala zadržati zbog kalifove glavobolje. – I djevojka reče svojoj dvorkinji: – Otiđi joj opet, pa joj reci: – Moraš joj otići na svaki način zbog jedne tajne koju znate samo vas dvije. – I dvorkinja ode, a poslije nekog vremena dođe s djevojkom čije je lice sjalo kao mjesec. I sestra je dočeka i zagrli, pa reče: – O, Abu-l-Hasane, iziđi, pa joj poljubi ruku!

I ja onda iziđoh iz ormara u koji se bijah sakrio, o, gospodaru pravovjernih, a djevojka me vidje, pa pojuri k meni i pritisnu me na svoje grudi, rekavši mi: – Kako si došao do kalifova odijela, do njegovih ukrasa i mirisa? – A zatim izusti: – Reci mi što ti se dogodilo – te joj ja ispričah sve što mi se dogodilo i što sam morao podnijeti – strahovanje i ostalo – a onda mi ona reče: – Žao mi je što si sve to podnio zbog mene, a neka je hvala Alahu što se sve sretno završilo i što si napokon sretno ušao u moje boravište i u boravište moje sestre. – A potom me djevojka odvede u svoju sobu, rekavši svojoj sestri: – Obećala sam mu da ću se zbližiti s njim na dopušten način, a pošto je izložio opasnosti svoju dušu i podnio sve te strahote, bit ću za nj zemlja koju će gaziti i prah pod njegovim sandalama ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šezdeset treća noć, ona reče:

963. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla svojoj sestri: – Obećala sam mu da ću se zbližiti s njim na dopušten način, a pošto je izložio opasnosti svoju dušu i podnio sve te strahote, bit ću za nj zemlja koju će gaziti i prah pod njegovim sandalama. – I njena sestra reče: – Neka ga spasi veliki Alah radi ostvarenja te namjere! – a Šedžereta ad-Dur izusti: – Vidjet ćeš što ću učiniti radi zakonskog zbliženja s njim. Žrtvovat ću svoju dušu, samo da to postignem.

A dok smo mi tako razgovarali, odjednom sa začu neka velika buka, te se okrenusmo i vidjesmo kalifa kako ide k sobi djevojke koju je mnogo volio. I djevojka me onda odvede u podrum, pa spusti poklopac nada mnom, a zatim ode da dočeka kalifa. A kad je kalif sjeo, ona stade pred njim i poče ga dvoriti, a robinjama naredi da donesu vina. A kalif je volio robinju koja se zvaše Bandža (a to je bila majka al-Mutaza-Bilaha), ali je ona raskinula vezu s njim, te je i on raskinuo s njom. I Bandža se nije pomirila s al-Mutavakilom, jer je bila ponosna na svoju ljepotu i dražesnost, a ni on se nije pomirio s njom, niti je pokleknuo pred njom, jer je bio ponosan na svoju kalifsku i carsku vlast, mada mu je u srcu buktala vatra zbog nje. I on se trudio da se razonodi s robinjama koje joj bijahu slične, te je odlazio u njihove sobe, pa je tako oti-

šao i u sobu Šedžerete ad-Dur i zapovjedio joj da pjeva, jer je volio pjesmu. I djevojka uze lutnju, pa zategne strune na njoj, a zatim otpjeva ove stihove:

Čudim se sudbi što je međ' nama svađu htjela,
A smirila se kad smo sve veze raskinuli.

Kad te napustih, ljudi rekoše: – Za strast ne zna.
A kad se sastah s tobom, rekoše: – Gle slabića!

Neka me svake noći sve veće strasti more,
A danju zaborav, dok nas sudnji dan ne sastavi.

Njena je koža meka baš kao svila prava
I riječi blage su joj, a ne poučne, glupe.

Alah joj oči stvori, rekavši: – Neka budu! –
A ona njima hara sad po srcima svima.

I kalif sasluša pjesmu s velikim ushićenjem, te i ja zalikovah u podrumu, o, gospodaru pravovjernih, a da veliki Alah nije bio milostiv, ja bih onda i uzviknuo, te bismo se osramotili. A zatim djevojka izgovori ove stihove:

Grlim ga, jer mi duša za njime čezne samo,
A može li što biti od tog grljenja bliže?

Ljubeć' mu usta, svoju ljubavnu vatru gasim,
Ali je ljubav moja velika patnja za me.

Izgleda da će srca prestati da nas bole
Tek onda kad se naše dvije duše budu slile.

I ushićeni kalif uzviknu: – Poželi nešto od mene, o, Šedžereto ad-Dur! – a ona mu reče: – Želim da me oslobodiš, o, gospodaru pravovjernih, pa će te Alah za to nagraditi. – Oslobođam te, radi velikog Alaha – reče joj kalif, a ona poljubi zemlju između njegovih ruku. I kalif onda reče djevojci: – Uzmi lutnju, pa otpjevaj nešto o robinji koju volim i koja mi je prirasla za srce! Svim ljudima je stalo do moje milosti, a meni je stalo do njene milosti. – I djevojka uze lutnju, pa otpjeva ova dva stiha:

Vladarko svih ljepotâ, ti si pobožnost moju
Uzela, te sad moram sâm zavladati tobom.

Da te pokorno uzmem – to mi nalaže ljubav!
Il' veličinom svladam – to vlast nalaže moja!

I kalif bijaše ushićen, te joj reče: – Uzmi lutnju, pa otpjevaj stihove o meni i o tri robinje koje su se dokopale moje uzde i oduzele mi san, a to si ti, robinja koja se rastala sa mnom i još jedna robinja koju neću spomenuti, a s kojom se nijedna ne može usporediti. I djevojka uze lutnju, pa zapjeva i izgovori ove stihove:

Tri su djevojke sada uzele uzdu moju
I mjesto u duši mojoj najbolje zauzele.

Iako nikog živog u zemlji ne slušah još,
Ja sad pokorno slušam te djeve nepokorne.

A sve to samo znači da je sad ljubavi moć
(U njoj je njina snaga) veća od moći moje.

I kalif s čuđenjem sasluša te stihove koji su se slagali s okolnostima, a bijaše toliko ushićen da se htio pomiriti s onom robinjom koja bijaše raskinula vezu s njim. I on iziđe iz djevojčine sobe, pa pođe k sobi te robinje, ali ga jedna robinja preteče i obavijesti napuštenu robinju da će joj doći kalif. I ta djevojka iziđe iz svoje sobe i poljubi zemlju između kalifovih ruku, a zatim mu poljubi noge, te se tako izmiri s njim, i eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče Šedžerete ad-Dur, ona mi dođe radosna, pa mi reče: – Sad sam slobodna, zahvaljujući tvome blagoslovljenom dolasku, a Alah će mi možda pomoći da smislim kako da se s tobom sjedinim na zakonit način! – I ja uzviknuh: – Neka je hvala Alahu!

A dok smo mi tako razgovarali, odjednom naiđe djevojčin eunuh, te mu rekosmo što je bilo s nama, a on uzviknu: – Neka je hvala Alahu što je dao da se to sretno svrši! Molimo se Alahu da se sve završi tvojim sretnim izlaskom iz dvora! – I mi nastavismo da razgovaramo, kadli odjednom dođe sestra moje drugarice, koja se zvala Fatira, te joj Šedžereta ad-Dur reče: – O, sestrice, kako da ga izvedemo čitava iz dvora? Alah mi je poslao oslobođenje, te sam sad slobodna, zahvaljujući njegovu dolasku. – Nikako ga ne možemo drukčije izvesti iz dvora do obučena u ženske haljine – reče Fatira, pa donese ženske haljine i obuče mi ih, a ja potom iziđoh iz sobe, o, gospodaru pravovjernih. A kad dođoh do sredine dvora, odjednom vidjeh da tamo sjedi gospodar pravovjernih i da njegovi eunusi stoje pred njim. I kalif pogleda u mene očima punim sumnje, pa reče svojim slugama: – Dovedite mi što prije tu robinju što odlazi! – I sluge me dovedoše, skinuvši mi veo s lica, a kalif me vidje i prepozna, pa me poče ispitivati. I ja ispričah kalifu što je bilo sa mnom, ne zatajivši ništa, a on sasluša moju priču i razmisli o mome slučaju, pa ustade i istoga časa i trenutka ode u sobu Šedžerete ad-Dur. I kalif reče djevojci: – Zar meni pretpostavljaš toga trgovačkog sina? – A ona poljubi zemlju pred njim, pa mu ispriča svoju istinitu povijest od početka do kraja. I kalif je sasluša, a srce mu omekša, te se sažali na nju i oprosti joj zato što je to činila iz ljubavi, a zatim ode. I djevojčin eunuh uđe u sobu, pa reče djevojci: – Umiri svoju dušu! Kad se tvoj prijatelj našao pred kalifom, ovaj ga je zapitao o tome, a on mu je rekao ono isto što si mu i ti rekla, od riječi do riječi.

A potom se kalif vrati, pa me pozva i zapita: – Što te je navelo da posegneš na kalifski dvor? – A ja mu rekoh: – O, gospodaru pravovjernih, na to me je navela moja glupost, moja ljubav i nada da ćeš mi oprostiti i da ćeš biti velikodušan prema meni. – I ja zaplakah, pa poljubih zemlju pred kalifom, a on mi reče: – Opraštam i tebi i njoj – pa mi zapovjedi da sjednem, te ja sje-

doh, a on onda pozva suca Ahmeda-ibn-Abu-Dauda i oženi me tom djevojkom, naredivši slugama da sve njene stvari prenesu u moju kuću i da me odvedu u njenu sobu. A poslije tri dana iziđoh iz dvora i prenijeh sve stvari u svoju kuću, te su sve stvari koje vidiš u mojoj kući i zbog kojih si posumnjao u mene njen miraz.

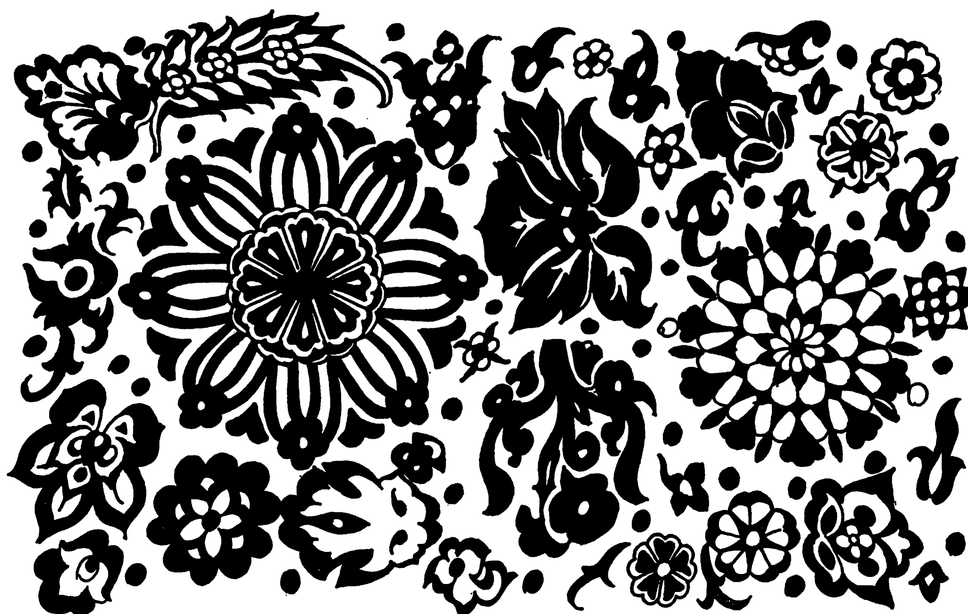
A jednoga dana žena mi reče: – Znaj da je al-Mutavakil velikodušan čovjek, ali se bojim da nas se ne sjeti ili da nas neki zavidljivac na spomene pred njim, pa hoću da otklonim tu opasnost. – A što to hoćeš učiniti? – zapitah ja, a ona mi reče: – Zamolit ću kalifa da mi dopusti da odem na hadžiluk i da ne pjevam više. – Baš je divna ta tvoja zamisao! – uzviknuh ja, a dok smo mi tako razgovarali, odjednom dođe kalifov poslanik i reče Šedžereti ad-Dur da ode u dvor, jer je kalif volio da sluša njene pjesme. I moja žena ode u dvor da dvori kalifa, a on joj reče: – Ne ostavljaj nas! – i ona izusti: – Slušam i pokoravam se!

I jednoga dana ona ode kalifu (a on bijaše poslao poslanika po nju, kao što je obično činio), ali se vrati prije no što sam se mogao pribrati, a haljina joj bijaše poderana i oči joj bjehu uplakane. I ja se onda poplaših, te uzviknuh: – Mi smo doista Alahovi i njemu se vraćamo! – jer pomislih da je kalif naredio svojim ljudima da nas uhvate. – Da se al-Mutavakil nije naljutio na nas? – zapitah ženu, a ona mi reče: – A gdje je al-Mutavakil? Njegovoj vladavini došao je kraj, a njega više nema. – Reci mi istinu o tome – rekoh ženi, a ona izusti: – On je sjedio iza zavjese i pio s al-Fathom-ibn-Hakanom i Sadakom-ibn-Sadakom, a njegov sin al-Muntasir je navalio na nj s mnoštvom Turaka[42] i ubio ga, te se ranija radost pretvorila u zlo, a ona lijepa sreća – u jecaje i vapaje. I ja sam onda pobjegla s robinjom, a Alah nas je spasio.

I ja odmah iziđoh iz kuće, o, gospodaru pravovjernih, pa odoh u Basru, a potom stiže vijest da je izbio rat između al-Muntasira i al-Mustajina, te se poplaših, pa prevezoh u Basru i svoju ženu i svu svoju imovinu. I eto moje priče, o, gospodaru pravovjernih, bez ijedne dodate ili izostavljene riječi, a sve što vidiš u mojoj kući s imenom tvoga djeda al-Mutavakila, o, gospodaru pravovjernih, poklonio nam je on, jer se naše blagostanje zasniva na onome što su nam dali tvoji plemeniti preci, pošto ste vi izvor svake milosti i rudnik darežljivosti.

I kalif sasluša Abu-l-Hasanovu priču s velikom radošću i čuđenjem – a zatim reče Abu-l-Hasan: – Ja dovedoh kalifu tu ženu i djecu koju bijah dobio s njom, te oni poljubiše zemlju između njegovih ruku, a on se začudi njihovoj ljepoti. A potom kalif zatraži tintu i pero, pa napisa naređenje vlastima da naša imanja oslobode danka za dvadeset godina.

I kalif bijaše toliko radostan da je uvrstio Abu-l-Hasana u svoje drugove za stolom, ali ih sudbina naposljetku razdvoji, te se iz dvora preseliše u grobove. Neka je hvala onome koji sve prašta!

PRIČA O KAMAR-AZ-ZAMANU I ZLATAREVOJ ŽENI

Priča se, o sretni care, da je u drevno doba živio trgovac po imenu Abd-ar-Rahman i da mu Alah bijaše dao sina i kćerku, a da je on svojoj kćeri nadjenuo ime Kaukaba-as-Sabah, zbog njene ljepote i dražesnosti, dok je sinu nadjenuo ime Kamar-az-Zaman, zbog njegove velike ljepote. A kad vidje da je Alah obdario njegovu djecu ljepotom, dražesnošću, sjajem i skladnošću, trgovac se poboja da im ne naude urokljive oči, jezici zavidljivaca, zamke podmuklih ljudi i lukavstva razvratnika, te ih je držao zatvorene u jednoj kući punih četrnaest godina, a za to vrijeme ih nitko nije vidio, osim njihovih roditelja i robinje koja ih je dvorila.

I otac te djece čitao je onaj Kuran što nam ga je poslao Alah, a i njihova je majka čitala Kuran, pa majka poče učiti kćerku, a otac sina, i tako su ih učili dok oboje ne zapamtiše Kuran i ne naučiše pisati i čitati. A potom otac i majka uputiše djecu u nauke i naučiše ih da se uljudno ponašaju, te im učitelj nije bio potreban.

A kad je dječak odrastao i postao zreo čovjek, žena reče mužu: – Dokle ćeš skrivati svoga sina Kamar-az-Zamana od ljudskih očiju? Što je on – djevojčica ili dječak? – Dječak je – reče joj trgovac, a ona izusti: – Kad je dječak, zašto ga ne odvedeš na trg i ne držiš u svome dućanu, kako bi se mogao upoznati s ljudima i kako bi ljudi saznali da ti je to sin? Nauči ga da kupuje i prodaje – možda će ti se nešto dogoditi, pa ljudi treba da znaju da je on tvoj sin i da ima pravo naslijediti tvoju imovinu. Ako umreš u ovakvim okolnostima i ako on kaže ljudima: – Ja sam sin trgovca Abd-ar-Rahmana – oni mu

neće vjerovati, već će mu reći: – Mi te nismo vidjeli, a ne znamo ni da on ima sina – te će tvoju imovinu oduzeti vlasti, a sin će ti ostati bez ičega. I ja ću svoju kćerku pokazati ljudima – možda će je vidjeti i zaprositi neki momak koji joj je ravan, pa ćemo je udati i radovati se njenoj sreći. – Ja to činim stoga što strahujem od ljudskih očiju – reče trgovac . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šezdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je trgovčeva žena rekla sve to, a da joj je onda trgovac kazao: – Ja to činim stoga što strahujem od ljudskih očiju, jer ih volim, a sujetan je svaki čovjek koji voli, kao što je izvrsno rekao pjesnik:

Sujetan ja sam na se, na sve poglede svoje,
Na svaki čas što prođe, a i na mjesto samo.

Kad bih u oči svoje mog'o unijeti tebe,
Blizina s tobom nikad dodijala mi ne bi.

A kad bih svakog dana s tobom mogao biti,
Do samog sudnjeg dana – meni bi malo bilo.

I žena reče trgovcu: – Uzdaj se u Alaha! Neće se dogoditi nikakvo zlo onome koga čuva Alah! Odvedi ga danas u dućan.

A zatim žena obuče dječaku najraskošnije haljine, te on bijaše iskušenje za gledaoce i žalost za srca zaljubljenih bića, a onda ga otac povede i ode s njim na trg. I tko god je vidio dječaka, divio mu se, prilazio mu i ljubio ruku, pozdravljajući ga, a njegov je otac psovao ljude zato što su išli za njima i gledali njegova sina. I neki ljudi rekoše: – Ovo sunce se rodilo na tome i tome mjestu, a zasjalo je na trgu – dok drugi rekoše: – Nad Alahovim robovima pojavio se mjesečev srp. – I svi su oni ciljali na nj izgovarajući te riječi i želeći mu sreću, te je njegova oca bilo stid zbog tih njihovih riječi, ali on nije mogao nikome zabraniti da govori, već je počeo grditi i proklinjati Kamar-az-Zamanovu majku što ga je nagnala da izvede dječaka iz kuće. I Kamar-az-Zamanov otac se okrene, pa vidje da se ljudi tiskaju iza njega i ispred njega, a kad napokon dođe do dućana, otvori ga, pa sjedne i posadi svoga sina pored sebe. I trgovac pogleda u ljude, pa vidje da su zakrčili put, a da se svi ljudi koji su prolazili pored dućana, idući naprijed ili natrag, zaustavljaju pred dućanom, pa gledaju to divno lice, ne skidajući očiju s njega. I svi ljudi i sve žene bijahu složni u tome, te izgovoriše riječi onoga koji je rekao:

Ljepotu stvorio si, da nas iskušaš njom,
I rekao nam onda: – Bojte se mene svi!

Tà divan bog si ti, i divno voliš nas! –
Može li koji rob da te ne voli sad?

I trgovac vidje kako se ljudi tiskaju oko njegova sina i kako ljudi i žene stoje u redovima pred njim, pa se sasvim zbuni i nađe u nedoumici, te nije

znao što da čini. I on ne stiže ni da se pribere, a s trga dođe jedan monah namjernik u odjeći pravovjernih Alahovih robova, pa priđe dječaku i počne izgovarati stihove, prolijevajući grozne suze. A kad vidje Kamar-az-Zamana kako sjedi i kako liči na vrbovu granu koja raste na gomili šafrana, derviš proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

Na kamenju vidjeh trsku vitku
Što blistaše kao mjesec sjajni.

– Tvoje ime? – rekoh. – Lu-lu – odgovori.
Hodi meni! – viknuh. – Ne, ne! – reče ona.

A zatim derviš poče bez žurbe prilaziti dječaku, gladeći svoju sijedu kosu, a gomila mu se ukloni s puta iz poštovanja. I tako starac vidje dječaka koji mu bijaše zanio um i pogled, a onda mu padoše na pamet riječi onoga koji je rekao:

Taj ljepotan jednom stajao je negdje
I lice mu sjaše kô praznični mjesec,
A onda mu s poštom priđe jedan starac,
Namjerno idući tiho i polako.
S tragovima strogog života na licu.

Dani su i noći, puni iskušenja,
Prolazili za nj u grijehu i vjeri,
Jer muško i žensko volio je strasno,
Te kô čačkalica bješe tanak onda –
Tijelo mu je bilo sama kost i koža.

Vješt je bio kao neki Perzijanac,
A starac kô mladić činio se njemu
Volio je žene kao Uzrit pravi,
I oba je posla obavljati znao –
Zejnaba il' Zejid, svejedno mu bješe.

Ljepojke je mnoge on volio strasno
I skitao se tako, ridajuć', po svijetu.
Kad ga strasti more, rekao bi čovjek
Da je grana koju svaki vjetar njiše. –
Tä otporna samo stijena može biti!

U strasti je svakoj vješt bio taj starac.
A pažljiv veoma kad se lati čega,
Na rešetu on je i na situ bio,
Grleći jelena i gazelu vitku,
Voleći i sijede kao golobrade.

I taj derviš priđe dječaku i dade mu struk bosiljka, a dječakov otac onda uvuče ruku u džep i izvadi nekoliko dirhema, pa mu reče: – Uzmi ono što ti pripada, o, dervišu, pa idi svojim putem. – I derviš uzme dirheme od trgovca, a zatim sjedne na klupu koja se nalazila u dućanu ispred dječaka, pa ga počne gledati i plakati, uzdišući neprestano, a suze su mu tekle kao bujni potoci.

I ljudi su gledali starca i prekoravali ga, pa jedni rekoše: – Svi su derviši razvratnici – a drugi rekoše: – Ovaj derviš je zavolio dječaka, pa mu je ljubavni požar zahvatio srce. – Što se pak tiče dječakova oca, on je vidio sve to, pa je ustao i rekao dječaku: – Iziđi, o, čedo moje! Zatvorit ćemo dućan, pa ćemo otići kući, jer nam ne priliči da na današnji dan kupujemo i prodajemo. Neka veliki Alah uzvrati tvojoj majci ono što je ona učinila nama. Sve je to bilo zbog nje. – O, dervišu – reče trgovac zatim – iziđi, zatvorit ću dućan – te derviš iziđe iz dućana, a trgovac ga zatvori, pa ode kući sa svojim sinom. I derviš pođe za trgovcem s ostalim ljudima, pa su tako svi išli za njim dok nisu došli do njegove kuće i dok dječak nije ušao u nju, a onda se trgovac okrene, pa zapita derviša: – Što to hoćeš, o, dervišu, i zašto plačeš? – O, gospodaru – reče derviš – hoću da budem tvoj gost večeras. Tâ gost je – gost velikog Alaha. – Neka mi je dobrodošao Alahov gost! – reče trgovac. – Uđi u kuću, o, dervišu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šezdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je derviš rekao trgovcu, ocu Kamar-az-Zamana: – Ja sam Alahov gost! – a da mu je onda trgovac kazao: – Dobro mi došao, Alahov goste! Uđi, o, dervišu! – I trgovac reče u sebi: – Ako se ovaj derviš zaljubio u dječaka i ako bude zatražio od njega da učini ono što je odvratno, ja ću ga svakako ubiti noćas, pa ću sakriti njegov grob, a ako nije razvratnik, neka se prihvati u mojoj kući kao gost. – A potom trgovac uvede derviša i Kamar-az-Zamana u jednu sobu, pa tiho reče dječaku: – O, čedo moje, kad budem izišao iz sobe, sjedni pored derviša, pa ga zadirkuj i podbadaj, a ja ću motriti na vas kroz prozor koji gleda na ovu sobu: ako on bude zatražio od tebe da učiniš nešto ružno, doći ću amo, pa ću ga ubiti.

A kad ostadoše sami u toj sobi, derviš i dječak sjedoše jedan pored drugoga, pa derviš poče piljiti u dječaka, uzdišući i plačući, a kad bi dječak zapodjenuo razgovor s njim, on bi mu blago odgovorio, dršćući i osvrćući se na nj, uzdišući i plačući.

I tako dođe vrijeme večeri, a onda derviš poče jesti, netremice gledajući u dječaka i neprestano plačući, pa im tako prođe i prva četvrt noći. I derviš prekine razgovor s dječakom, jer je valjalo spavati, a onda dođe dječakov otac, pa reče: – O, čedo moje, potrudi se da sâm uslužiš svoga striku derviša, ne protiveći mu se – pa htjede izići iz sobe, ali mu derviš reče: – O, gospodaru, odvedi svoga sina, ili spavaj i ti s nama. – Ne – odgovori mu trgovac – tu je moj sin, pa neka on spava s tobom. Možda će ti duša zaželjeti nešto, pa će ti moj sin učiniti ono što ti je potrebno i dvorit će te.

I trgovac ih ostavi, pa ode u drugu sobu i poče motriti na njih kroz prozor koji je gladao na njihovu sobu, i eto što je bilo s trgovcem.

Što se pak tiče dječaka, on priđe dervišu, pa ga poče dražiti i nuditi mu se, ali se derviš naljuti na nj i reče: – Što to govoriš, o, dijete moje? Neka me zaštiti Alah od sotone zasutog kamenjem! O, bože, to je za osudu, a ni tebi ne godi! – I derviš ustane, pa sjedne podalje od dječaka, ali ovaj pođe za njim

i padne mu na grudi, rekavši mu: – Zašto se lišavaš uživanja da se zbližiš sa mnom, o, dervišu, kad te moje srce voli? – A nato se derviš još više naljuti na nj, te uzviknu: – Ako se ne odmakneš od mene, pozvat ću tvoga oca, pa ću mu reći što radiš! – Moj otac zna da sam ja takav – reče dječak – pa me neće sprečavati u tome. Zaliječi mi srce, dakle! Zašto me odbijaš? Zar ti se ne sviđam? – Alaha mi, o, dijete moje, ja to neću učiniti, pa makar me sjekli oštrim mačevima! – A potom derviš izgovori ove pjesnikove riječi:

Srce moje voli lijepo biće svako –
Muškarce i žene, te oklijevat' neću.

Ne, već ću ih gledat' u podne i jutrom,
Al' sin Lotov ili bludnik neću biti.

I derviš zaplaka, pa reče dječaku: – Ustani i otvori mi vrata, pa ću otići svojim putem. Neću spavati na ovome mjestu! – I on skoči na noge, ali se dječak uhvati za nj, pa mu poče govoriti: – Pogledaj kako mi sija lice, kako su mi crveni obrazi, kako su mi gipki udovi, a usne nježne – pa razgoliti nogu koja je mogla dovesti u zabunu i vino i peharnika, a zatim pogleda u derviša pogledom od kojeg mogu malaksati čarobnjaci i vračari, jer bijaše lijep kao rijetko koji dječak, blag i raznježen, kao što je netko rekao o njemu:

Zaboravit' neću onu golu nogu,
Blistavu kô biser, navlaš otkrivenu.

Čudit' se nemojte što sudnji dan dođe –
Na sudnji dan sve su noge otkrivene.

A potom mladić pokaza dervišu svoje grudi, pa mu reče: – Pogledaj bradavice na mojim sisama – ljepše su od bradavica na djevojačkim dojkama. Okani se pobožnosti i suzdržljivosti, a spasi nas bogomoljstva i pobožnosti! Iskoristi blizinu sa mnom i uživaj u mojoj ljepoti! Ne boj se ničega – neće te snaći nikakvo zlo. Nemoj biti ravnodušan – to je loša osobina. – I dječak mu poče pokazivati i otkrivati one svoje draži koje bijahu skrivene olabavljujući uzdu derviševa uma svojim pokretima, ali je derviš okretao glavu, govoreći: – Neka me zaštiti Alah! Sram te bilo, o, dijete moje! To je zabranjeno, a ja to neću ni u snu učiniti.

I dječak poče navaljivati na derviša, ali se on otrgne od njega, pa se okrene kibli i poče se moliti. I dječak vidje kako se derviš moli, pa ga ostavi, a kad je on očitao molitvu u dva rakata i glasno izgovorio pozdrave, mladić mu opet htjede prići, ali se on po drugi put poče moliti i čitati molitvu u dva rakata, pa to učini i po treći, četvrti i peti put. I onda dječak reče: – Kakve su ti to molitve! Da nećeš poletjeti nebu pod oblake? Proveo si cijelu noć stojeći u mihrabu, te si tako upropastio naše veselje.

A zatim dječak pojuri k dervišu, pa ga poče ljubiti između očiju, ali mu on reče: – O, dijete moje, tjeraj šejtana od sebe, a pokoravaj se svemilostivome!

– I onda dječak uzviknu: – Ako ne učiniš ono što hoću, pozvat ću oca, pa ću mu reći da hoćeš činiti sa mnom ono što je odvratno, a on će doći, pa će te tako isprebijati da će ti polomiti sve kosti.

A dječakov je otac gledao sve to očima i slušao ušima, pa se tako uvjerio da derviš nije razvratnik, te on reče u sebi: – Da je taj derviš sklon razvratu, on ne bi podnosio sve te tegobe.

A dječak je sveudilj pokušavao navesti derviša na grijeh i svakoga je časa prekidao njegovu molitvu, te se derviš strašno naljuti na nj, pa mu se i obrecnu i izudara ga. I dječak zaplaka, te njegov otac dođe, pa mu obrisa suze i umiri ga, a zatim reče dervišu: – O, brate, kad si takav čovjek, zašto si onda plakao i tugovao kad si ugledao moga sina? Jesi li imao kakvih razloga za to? – Jesam – reče derviš, a trgovac izusti: – Kad sam vidio kako plačeš gledajući dječaka, ja sam pomislio da si zao čovjek, pa sam rekao dječaku da sve to čini, ne bih li te tako iskušao, a namislio sam da uđem u sobu i da te ubijem ako vidim da tražiš od njega da čini ono što je odvratno. A kad sam vidio što si radio, ja sam se uvjerio da si veoma pravedan čovjek. A sad mi ispričaj, Alaha radi, zašto si plakao?

I derviš uzdahnu, pa reče: – O, gospodaru, ne pozljeđuj mi rane koje su zarasle! – A trgovac uzviknu: – Ispričaj mi to na svaki način – I onda derviš reče:

– Znaj da sam derviš i da lutam po zemljama i krajevima, ne bih li tako čuo neku pouku od bića koja je sazdao tvorac noći i dana. I dogodi se da sam jednoga dana došao u Basru u petak, u samu zoru . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koje je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šezdeset šesta noć, ona reče:

966. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je derviš rekao trgovcu: – Znaj da sam derviš i da lutam po svijetu, a da sam jednom došao u grad Basru u petak, u samu zoru. I onda vidjeh da su dućani otvoreni i puni svakojake robe, jestiva i pića, ali da su svi opustjeli, jer u njima nije bilo ni muškaraca ni žena, ni djevojčica ni dječaka, a na trgu nije bilo ni pasa ni mačaka. A kako se tamo nije čula nikakva buka niti je gdje bilo žive duše, ja se začudih, te rekoh: – De da vidim kud su se djenuli ljudi iz ovoga grada sa svojim mačkama i psima i što je Alah učinio s njima! – A bijah gladan, te uzeh toploga kruha u jednoj pekarnici, pa uđoh u dućan gdje se prodaje maslo i kruh namazah topljenim maslom, a potom uđoh u prodavaonicu pićem, pa popih ono što sam htio. I onda vidjeh da je otvorena i točionica kave te uđoh u nju i vidjeh džezve pune kave na vatri, mada u njoj ne bijaše nigdje nikoga. I ja se napih do mile volje, pa rekoh: – To je doista čudno! Kao da je sve stanovnike ovoga grada pokosila smrt i kao da su malo prije pomrli, ili su se, opet, uplašili od nečega što ih je snašlo, pa su pobjegli, ne stigavši da zatvore svoje dućane.

A dok sam ja tako razmišljao o tome, začuh neku svirku, te se poplaših i sakrih, a tako skriven provedoh neko vrijeme sjedeći i gledajući kroz otvore i pukotine. I onda vidjeh kako preko trga prolaze robinje slične mjesecima, a

one nisu imale vela na licu, već im, naprotiv, lica bijahu otkrivena, i išle su dvije po dvije, a bilo je četrdeset takvih redova – osamdeset robinja. A potom vidjeh jednu djevojku na konju koji se teško kretao – toliko bijaše zlata, srebra i dragoga kamenja na njemu i djevojci. I na djevojčinu licu nije bilo vela, već je ono bilo otkriveno, a ona je imala na sebi raskošne nakite i najraskošnije haljine. Oko vrata joj bijaše ogrlica od dragoga kamenja, na grudima zlatni đerdani, a na rukama narukvice koje su sjale kao zvijezde, dok joj na nogama bijahu grivne ukrašene dragim kamenjem. I robinje su išle ispred nje, iza nje, s desne i lijeve strane, a ispred nje je išla jedna djevojka koja je nosila o pasu divan mač s balčakom od smaragda i visuljcima ukrašenim dragim kamenjem.

I djevojka stiže do dijela ulice koji se nalazio prema meni, a onda zateže uzdu, pa reče: – O, djevojke, čula sam neki šušanj u onome dućanu. Pretražite ga i vidite da se tamo nije sakrio netko koji hoće da vidi kako prolazimo otkrivenih lica! – I djevojke pretražiše dućan koji se nalazio pred točionicom kave u kojoj bijah, a ja se poplaših kad vidjeh da su robinje izvele iz dućana jednoga čovjeka, rekavši djevojci: – O, gospođo, tamo smo vidjele čovjeka koji je pred tobom. – I djevojka reče robinji koja je nosila mač: – Odsijeci mu glavu! – A ona mu priđe, pa mu odsiječe glavu i ostavi ga da se valja po zemlji. I ja vidjeh to, pa se poplaših, ali mi ljubav prema djevojci priraste za srce. A poslije nekog vremena dođoše ljudi, pa uđoše u svoje dućane, dok drugi ljudi počeše hodati amo-tamo po trgu i okupljati se oko poginulog. A dok su ga oni tako gledali, ja neprimjetno iziđoh iz svoga skrovišta, ali mi ljubav prema toj djevojci bješe zavladala srcem. I onda se počeh polako raspitivati o njoj, ali mi nitko ne reče ni tko je ni šta je, a potom odoh iz Basre, ojađena srca zbog ljubavi koju osjećah prema njoj. A kad ugledah tvoga sina, ja vidjeh da on više nalikuje na nju nego svi drugi ljudi, te je on tako podstakao u meni ljubavnu vatru i užgao plamen strasti u mome srcu. Eto, zato sam plakao. – A potom derviš zaplaka tako groznim plačem kakvim nitko ne plače, pa reče: – O, gospodaru, otvori mi vrata, Alaha radi, kako bih mogao otići svojim putem! – te mu trgovac otvori vrata, a on ode.

Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče Kamar-az-Zamana, on bijaše čuo derviševe riječi, te mu um bijaše zaokupljen njegovom ljubavlju prema djevojci, a potom i njega obuze strast i dušu mu uzburkaše ljubav i zanos.

A kad nastade jutro, dječak reče ocu: – Svi trgovački sinovi putuju po zemljama, ne bi li tako postigli ono što žele, a nema nijednog kome otac nije pripremio robu i koji nije otputovao u svijet da na njoj nešto zaradi. Zašto mi, o, babo, ne spremiš robu, kako bih i ja mogao otputovati i okušati svoju sreću? – O, čedo moje – odgovori mu otac – trgovci imaju malo novaca, pa stoga i šalju svoje sinove na put da štogod zarade i privrede, kako bi mogli doći do zemaljskih blaga. Što se pak tiče mene, ja imam mnogo novaca, a nisam pohlepan, pa kako onda da te pošaljem u tuđinu? Ne mogu se rastati s tobom ni za trenutak, utoliko prije što se s tobom nitko ne može usporediti po ljepoti, krasoti i savršenstvu, pa se bojim da ti se što ne dogodi. – O, babo

– reče onda Kamar-az-Zaman ocu – ne može biti drukčije, već mi spremi robu, kako bih je mogao ponijeti i otputovati – inače ću te prevariti, pa ću pobjeći i bez novaca i bez robe. A ako hoćeš da mi umiriš srce, spremi mi robu, pa ću otputovati i vidjeti tuđe zemlje.

I otac vidje da dječak ne izbija iz glave misao o putovanju, te reče svojoj ženi: – Tvoj sin hoće da mu spremim robu, pa da je odnese u tuđe zemlje, u tuđinu, mada je tuđina jad i čemer. – A žena mu reče: – Kakvu ćeš štetu imati od toga? Tako obično čine trgovački sinovi, a svi se oni hvale svojim putovanjima i svojom zaradom. – Trgovci su većinom siromašni ljudi – reče joj muž – pa gledaju da steknu mnogo novaca, a što se tiče mene, ja imam mnogo novaca. – Nije loše kad čovjek ima više novaca – reče mu žena – a ako ti ne pristaneš na to, ja ću mu nabaviti robu za svoj novac. – Bojim se da mu se što ne dogodi u tuđini – reče trgovac – jer je tuđina ljuta žalost – a njegova žena odvrati: – Tuđina nije nikakvo zlo, ako čovjek može nešto zaraditi u njoj, a ako ne pustiš sina, on će pobjeći, pa ćemo ga tražiti, ali ga nećemo naći, te ćemo se osramotiti pred ljudima.

I trgovac se napokon složi sa svojom ženom, pa nabavi sinu robe za devedeset hiljada dinara, a majka mu dade jednu kesu u kojoj bješe četrdeset dragih kamenova, od kojih su i najmanji vrijedili pet stotina dinara. – O, čedo moje – reče mu ona – čuvaj to drago kamenje – bit će ti od pomoći! – I Kamar-az-Zaman uze sve to, pa pođe za Basru . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šezdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman uzeo sve to i pošao za Basru, metnuvši drago kamenje u kožni pojas koji bijaše ovio oko struka. I on je putovao tako sve dotle dok mu do Basre nije ostalo još jedan dan hoda, a onda ga napadoše skitnice, pa ga svukoše do gole kože i pobiše njegove ljude i sluge. I Kamar-az-Zaman legne između poginulih, te skitnice pomisliše da je i on ubijen, pa ga ostaviše, ne približivši mu se. I skitnice uzeše novac, pa odoše, a kad oni odoše svojim putem, Kamar-az-Zaman se izvuče iz gomile pobijenih ljudi i ustade, pa pođe, a pri sebi nije imao ništa osim dragog kamenja koje mu bijaše u pojasu. I Kamar-az-Zaman je išao tako sve dotle dok nije ušao u Basru, a dogodi se da je u taj grad ušao baš u petak, kad nigdje nije bilo ni žive duše, kao što bijaše rekao derviš. I Kamar-az-Zaman vidje da su trgovi pusti, a da su dućani puni robe, te poče promatrati sve to, a dok se to zbivalo, odjednom se začu svirka, te on uđe u jedan dućan i sakri se, a uto naiđoše djevojke. I Kamar-az-Zaman pogleda djevojke, pa vidje i ženu koja je jahala konja, i onda ga obuzeše ljubav i strast, a njegov zanos i njegovo ljubavno bezumlje bijahu toliki da se nije mogao držati na nogama.

A poslije nekog vremena naiđoše ljudi i ispuniše trgove, te i Kamar-az-Zaman ode na trg i uputi se k jednom prodavaču dragog kamenja. I mladić izvadi jedan od onih četrdeset kamenova, pa ga proda tome čovjeku za hiljadu dinara, a potom se vrati u svoj stan na prenoćište. A kad nastade jutro, on pro-

mijeni odijelo i ode u kupatilo, a iz njega iziđe kao pun mjesec. I on proda još četiri kamena za četiri hiljade dinara, pa se poče šetati po basorskim ulicama, a imao je na sebi najraskošnije odijelo.

I tako je mladić došao na trg, pa vidje tamo jednoga brijača, te mu ode da mu obrije glavu, pa se i sprijatelji s njim i reče mu: – O, striko, ja sam došao iz tuđih zemalja, a jučer sam ušao u ovaj grad, pa sam vidio da u njemu nema ni žive duše – ni čovjeka ni džina. I onda vidjeh neke djevojke, među kojima bijaše jedna mlada žena na konju, a vidjeh i njenu pratnju.

I potom mladić ispriča brijaču što je sve vidio, a onda mu brijač reče: – O, dijete moje, jesi li još kome što rekao o tome? – Nisam – odgovori Kamar-az--Zaman, a brijač mu reče: – O, dijete moje, pazi da ne izgovoriš te riječi pred drugim ljudima, jer će oni to reći jedni drugima, pa će tako taj glas doprijeti do onih kojih se tiče, a onda će te oni ubiti. Znaj, o, dijete moje, da nitko nije vidio to što si ti vidio i da nitko ništa ne zna o tome izvan ovoga grada, a što se tiče građana Basre, oni umiru od toga jada. Oni zatvaraju svoje pse i mačke svakoga petka u svitanje i ne daju im da idu po trgu toga dana, a sami ulaze u džamije i zatvaraju vrata za sobom, jer nitko ne smije prijeći preko trga ni pogledati kroz prozor, a nitko ne zna zbog čega je nastala ta nevolja. Ali ću ja noćas, o, dijete moje, zapitati svoju ženu zašto se sve to događa – ona je babica i odlazi u kuće uglednih ljudi, pa zna što se događa u gradu, a sutra ću ti reći što mi je ona kazala, ako ushtije veliki Alah da mi dođeš.

I Kamar-az-Zaman izvadi pregršt zlata, pa reče brijaču: – O, striko, uzmi ovo zlato, pa ga predaj svojoj ženi – ona mi je sad majka; – a zatim izvadi drugu pregršt zlata, pa reče: – A ovo uzmi za sebe! – I brijač izusti: – O, dijete moje, sjedni ovdje dok ne odem ženi da je zapitam o tome, a potom ću se vratiti, pa ću ti reći cijelu istinu o svemu.

A potom brijač ostavi mladića u brijačnici, pa ode svojoj ženi i ispriča joj sve to, rekavši joj: – Hoću da mi kažeš istinu o svemu što se događa u ovome gradu, a ja ću sve to ispričati mladome trgovcu – njemu je mnogo stalo do toga da sazna zašto se ljudi i životinje ne puštaju na trg petkom ujutro. Mislim da je zaljubljen, a darežljiv je i velikodušan, pa ćemo dobiti veliko blago kad mu to budemo ispričali. – I brijačeva žena reče: – Otiđi u brijačnicu, pa ga dovedi, a reci mu: – Hajde da razgovaraš sa svojom majkom, a mojom ženom! Ona te pozdravlja i poručuje ti: – Doći ćeš do onoga što ti je potrebno!

I brijač ode na trg i vidje Kamar-az-Zamana kako sjedi i čeka ga, a onda mu ispriča sve, rekavši mu: – O, dijete moje, hajdemo tvojoj majci, a mojoj ženi! Ona ti poručuje da ćeš doći do onoga što ti je potrebno. – I brijač povede mladića, pa je išao s njim dok nije ušao u odaju svoje žene, a onda njegova žena reče Kamar-az-Zamanu: – Dobro došao! – i ponudi ga da sjedne. I mladić izvadi sto dinara, pa ih dade brijačevoj ženi, rekavši joj: – O, majčice, reci mi što znaš o toj ženi – tko je ona?

– O, dijete moje – odgovori mu brijačeva žena – znaj da je basorski sultan dobio jedan dragi kamen od indijskoga cara i da ga je htio probušiti. I on je pozvao sve zlatare, pa im je rekao: – Hoću da mi probušite ovaj dragi

kamen, a onaj koji ga bude probušio dobit će od mene sve što bude zaželio, pa ma što to bilo, ali ću odsjeći glavu onome koji ga bude slomio. – I zlatari se poplašiše, pa rekoše: – O, care vremena, drago kamenje brzo propada, te se rijetko kad događa da koji dragi kamen ostane cio pri bušenju – većinom se lome. Ne opterećuj nas onim što nadilazi našu snagu. Mi ne možemo probušiti taj kamen, ali je naš šeik vještiji od nas. – A tko je vaš šeik? – zapita car zlatare, a oni mu rekoše: – Majstor Ubejid: on je vještiji od nas u tome poslu, a ima mnogo novaca i dobar je znalac. Pošalji ljude da ti ga dovedu, pa mu naredi da ti probuši taj kamen. – I car posla ljude po Ubejida, a kad je zlatar došao, car mu zapovjedi da probuši kamen pod uvjetima koje spomenusmo. I Ubejid uze kamen, pa ga probuši baš onako kako je car želio, a car mu onda reče: – Reci mi što želiš da ti dam, o, majstore! – ali zlatar izusti: – O, care vremena, pričekaj me do sutra! – A zlatar je tako rekao caru stoga što se najprije htio posavjetovati sa svojom ženom – baš s onom ženom koju si ti vidio u sjajnoj povorci. On ju je tako mnogo volio da nije ništa radio prije no što bi se posavjetovao s njom, pa zato ni caru nije rekao što želi, jer se htio najprije posavjetovati s njom. I Ubejid ode svojoj ženi, pa joj reče: – Probušio sam caru jedan dragi kamen, a on me je zapitao što želim, ali ja nisam htio ništa zatražiti od njega prije no što se posavjetujem s tobom. Što hoćeš da zatražim od cara, dakle? – I žena mu reče: – Mi imamo toliko novaca da ga ni vatra ne može uništiti, a evo što treba da zatražiš od cara, ako me voliš. Neka telal viče po basorskim ulicama da svakoga petka, na dva sata prije molitve, svi građani moraju ući u džamiju i da nitko ne smije ostati u gradu, ni veliko ni malo, već da svi moraju biti u džamiji ili u svojim kućama, iza zatvorenih džamijskih ili kućnih vrata, a da svi dućani u gradu moraju ostati otvoreni. A ja ću u to vrijeme prolaziti kroz grad, ali me nitko ne smije gledati kroz prozor ili rešetke na prozorima, jer ću ubiti svakoga na koga budem naišla. – I zlatar ode caru, pa zatraži od njega da mu ispuni tu želju, a car mu je ispuni, naredivši telalu da sve to objavi građanima Basre...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šezdeset osma noć, ona reče:

968. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car ispunio zlatarevu želju, a da su onda ljudi rekli: – Bojimo se da mačke i psi ne oštete robu – i da je car zapovjedio da se toga dana zatvaraju i mačke i psi dok ljudi ne izađu iz saborne džamije. A potom je ta žena počela prolaziti basorskim ulicama svakoga petka, na dva sata prije molitve, idući uvijek u povorci sa svojim robinjama, te u to vrijeme nitko nije mogao prijeći preko trga ni pogledati kroz prozor ili rešetku na prozoru. I to je uzrok svemu tome. Ja te obavijestih o toj djevojci, a da li ti želiš, o, dijete moje, da saznaš što ona čini, ili želiš da se zbližiš s njom. – O, majčice – reče joj Kamar-az-Zaman – hoću da se zbližim s njom. – Reci mi kakvoga blaga imaš – reče brijačeva žena, a Kamar-az-Zaman izusti: – Imam četiri vrste dragoga kamenja: komad jedne vrsti vrijedi pet stotina dinara, komad druge vrsti – sedam stotina dinara, komad treće

vrsti – osam stotina dinara, a komad četvrte vrsti – hiljadu dinara. – A da li tvoja duša pristaje da dadeš četiri od tih kamenova? – zapita brijačeva žena. – Moja duša pristaje da ih sve dam – odgovori Kamar-az-Zaman, a ona mu reče: – O, dijete moje, ja te ne tjeram iz kuće, ali ustani, pa izvadi jedan kamen koji vrijedi pet stotina dinara, a zatim se raspitaj gdje je dućan majstora Ubejida, zlatarskog šeika; vidjet ćeš da on sjedi u svom dućanu, da ima na sebi raskošno odijelo, a da ima i majstore koji rade za nj. Poželi mu mira, pa sjedni pored njegova dućana, a zatim izvadi taj kamen, pa reci: – O, majstore, uzmi ovaj kamen, pa mi načini zlatan prsten i uglavi ga u nj, ali neka prsten ne bude teži od jednoga miskala, a načini ga kako valja. A potom mu daj dvadeset dinara, a daj i svakom njegovom radniku po jedan dinar, pa posjedi i malo porazgovaraj s njim. Ako ti tada bude prišao neki prosjak, daj i njemu dinar i pokaži se kao darežljiv čovjek, ne bi li te zlatar zavolio. A potom otiđi u svoj stan, na prenoćište, pa sutradan ponesi sto dinara i predaj ih svome ocu – on je siromašan čovjek. – Neka bude tako – reče Kamar-az-Zaman, pa ode u gostionicu i uze jedan dragi kamen od pet stotina dinara, a zatim ode na trg gdje se prodaje drago kamenje i zapita gdje se nalazi dućan majstora Ubejida, zlatarskog šeika. I ljudi mu pokazaše zlatarev dućan, a on onda pođe k njemu i vidje da je zlatarski šeik dostojan poštovanja, da na sebi ima raskošno odijelo i da u njegovu dućanu rade četiri majstora. – Mir neka vam je! – reče Kamar-az-Zaman Ubejidu, a ovaj mu uzvrati pozdrav, pa mu reče: – Dobro mi došao! – i ponudi ga da sjedne. I Kamar-az-Zaman sjedne, pa izvadi dragi kamen i reče: – O, majstore, hoću da mi načiniš zlatan prsten i da uglaviš u nj ovaj kamen, ali da prsten ne bude teži od jednog miskala, a da ga načiniš što bolje možeš.

A zatim mladić izvadi dvadeset dinara, pa reče zlataru: – Uzmi ovo za brušenje kamena, a za izradu prstena platit ću ti kasnije! – I on dade dvadeset dinara zlataru, a dade i svakome majstoru po jedan dinar, te ga radnici zavolješe, a zavolje ga i zlatar.

I tako je Kamar-az-Zaman sjedio i razgovarao s njim, dajući po dinar svakome prosjaku koji bi mu prišao, a svi su se ljudi divili njegovoj darežljivosti.

A majstor Ubejid je imao u svojoj kući onakav isti alat kakav je imao u svome dućanu, jer je obično kod kuće izrađivao neobično lijepe stvari, kako njegovi radnici ne bi naučili da ih sami izrađuju, a dok je radio, njegova žena je sjedila pred njim i on ju je gledao, jer je samo kraj nje mogao izrađivati svakojake neobično lijepe stvari kojima su se služili samo carevi.

I tako je on sjedio i veoma vješto iskivao taj prsten u svojoj kući, a njegova žena ugleda dragi kamen, pa mu reče: – Što ćeš učiniti s tim dragim kamenom? – Uglavit ću ga u zlatan prsten – reče joj zlatar. – On vrijedi pet stotina dinara. – Za koga? – zapita ga ona. – Za jednog mladog trgovca divnoga lika – odgovori joj Ubejid. – Njegove oči ranjavaju ljude, obrazi su mu živa vatra, usta su mu kao Sulejmanov pečat, obrazi kao anemone, usne crvene kao koralji, vrat

kao u gazele, dok je on sav bijel, obliven rumenilom, otmjen, tankoćutan i darežljiv, a učinio je to i to.

I zlatar je opisivao svojoj ženi čas ljepotu i krasotu Kamar-az-Zamana, a čas njegovu darežljivost i njegovo savršenstvo, pa joj je tako govorio o njegovoj ljepoti i njegovoj lijepoj naravi sve dotle dok se ona nije zaljubila u nj (a nema većega podvodača od muža koji opisuje svojoj ženi nekoga čovjeka, govoreći joj o njegovoj ljepoti, krasoti i darežljivosti).

A kad je zlatarevu ženu preplavila strast, ona reče: – A da li on ima što od moje ljepote? – I zlatar odgovori ženi: – Ima svu tvoju ljepotu i nalik je na tebe, a možda je i istih godina; kad se ne bih bojao da se ogriješim o tebe, ja bih rekao da je on hiljadu puta ljepši od tebe. – I zlatareva žena ne reče ništa, ali joj u srcu planu ljubav prema mladiću, a njen muž je neprestano razgovarao s njom o njegovoj ljepoti dok nije završio prsten. A potom zlatar dade prsten ženi, te ga ona natakne na prst, i vidje da joj pristaje, pa reče: – O, gospodaru, srce mi je zavoljelo ovaj prsten, te hoću da bude moj i neću ga skinuti s prsta. – Strpi se – reče joj zlatar. – Vlasnik toga prstena je darežljiv čovjek, pa ću gledati da ga kupim od njega, a ako mi ga on proda, donijet ću ga tebi. Ako pak ima neki drugi kamen, ja ću ga kupiti od njega, pa ću ti načiniti takav isti prsten...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto šezdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar rekao svojoj ženi: – Strpi se! Vlasnik toga prstena je darežljiv čovjek, pa ću gledati da ga kupim od njega, a ako mi ga proda, donijet ću ga tebi. Ako pak ima neki drugi kamen, ja ću ga kupiti od njega, pa ću ti načiniti takav isti prsten.

Eto što je bilo sa zlatarem i njegovom ženom.

Što se pak tiče Kamar-az-Zamana, on je proveo tu noć u svome stanu, a sutradan ujutro uze sto dinara i ode staroj brijačevoj ženi, pa joj reče: – Uzmi ovih sto dinara – ali mu ona reče: – Predaj ih svome ocu. – A kad je Kamar-az-Zaman predao novac brijaču, starica ga zapita: – Jesi li učinio ono što sam ti kazala? – Jesam – odgovori joj mladić, a ona izusti: – Sad ustani, pa otiđi zlataru i uzmi od njega prsten, a kad ti ga on bude dao, natakni ga na vrh prsta, pa ga brzo skini i reci: – O, majstore, pogriješio si – prsten mi je tijesan! – I zlatar će te zapitati: – O, trgovče, da li da ga slomim, pa da ga proširim? – a ti mu reci: – Ne treba ga lomiti i ponovo praviti. Uzmi ga, pa ga daj nekoj svojoj robinji – a potom uzmi ovaj kamen, pa mi napravi ljepši prsten od ovoga! – i daj mu trideset dinara, a i svakome majstoru daj po dva dinara, pa reci: – Ovo je za kovanje, a prsten ću platiti kasnije. – A potom se vrati u svoj stan, pa prenoći tamo, a sutra dođi amo i donesi dvjesta dinara, kako bih mogla udesiti i sve ostalo.

I Kamar-az-Zaman ode zlataru, a ovaj ga pozdravi i posadi pored dućana. I Kamar-az-Zaman zapita zlatara: – Jesi li završio posao? – Jesam – odgovori mu zlatar, pa mu preda prsten, a on ga uzme i natakne na vrh prsta, ali ga

brzo skine i reče: – O, majstore, pogriješio si! – I mladić baci prsten, uzviknuvši: – Tijesan mi je! – A zlatar ga zapita: – O, trgovče, hoćeš li da ga proširim? – Ne – odgovori mu Kamar-az-Zaman. – Poklanjam ti ga, a ti ga nadjeni na prst neke svoje robinje. To je sitnica koja ne vrijedi više od pet stotina dinara, pa nije potrebno da ga ponovo praviš.

A zatim mladić izvadi dragi kamen koji je vrijedio sedam stotina dinara, pa reče zlataru: – Napravi mi prsten s ovim kamenom – i dade mu trideset dinara, a svakom majstoru dade po dva dinara. I onda zlatar reče: – O, gospodaru, platit ćeš mi kad budem načinio prsten – ali Kamar-az-Zaman izusti: – To je za kovanje, a prsten ću ti platiti kasnije. – I Kamar-az-Zaman ostavi majstora i ode, a zlatara i njegove majstore zbuni njegova velika darežljivost. A potom zlatar ode svojoj ženi, pa joj reče: – O, takva i takva, moje oči nisu vidjele darežljivijeg čovjeka od toga mladića, a ti imaš sreće, jer mi je dao prsten badava, rekavši mi: – Daj ga nekoj svojoj robinji. – I on ispriča ženi cijelu tu povijest, pa joj reče: – Mislim da taj mladić nije trgovački sin, već sin nekog cara ili sultana.

A kad god bi zlatar pohvalio mladića, njegova žena bi osjetila da ga još više voli, te su i njena strast i njen zanos bivali sve veći. I ona natakne taj prsten na svoj prst, a zlatar načini drugi, malo širi prsten za Kamar-az-Zamana, ali njegova žena natakne i njega na svoj prst, malo dalje od prvoga, pa reče: – O, gospodaru, pogledaj kako su lijepa ova dva prstena! Hoću da oba budu moja! – Strpi se – reče joj zlatar – možda ću kupiti i taj drugi prsten za tebe. – A zatim zlatar prespava tu noć, pa sutradan ujutro ponese taj prsten i ode u dućan.

Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče Kamar-az-Zamana, on je sutradan ujutro otišao brijačevoj ženi i dao joj dvjesta dinara, a ona mu reče: – Otiđi zlataru, pa kad ti bude predao prsten, natakni ga na prst, ali ga brzo skini i reci: – O, majstore, pogriješio si! Prsten mi je širok. Majstor kao što si ti uzima mjeru kad mu nešto naruči čovjek kao što sam ja, a da si izmjerio moj prst, ti ne bi pogriješio. – A zatim izvadi dragi kamen koji vrijedi hiljadu dinara, pa mu reci: – Uzmi ovaj dragi kamen, pa mi napravi drugi prsten, a ovaj predaj nekoj svojoj robinji! – I onda daj zlataru četrdeset dinara, a svakom majstoru daj po tri dinara i reci: – Ovo je za kovanje, a prsten ću platiti kasnije – pa ćeš vidjeti što će ti on reći. – A potom dođi amo i donesi trista dinara, pa ih predaj svome ocu, kako bi i on mogao živjeti – tà to je puki siromah. – Slušam i pokoravam se! – reče Kamar-az-Zaman, pa ode zlataru. I zlatar mu reče: – Dobro došao! – pa ga posadi i preda mu prsten, a on ga natakne na prst, ali ga brzo skine i reče: – Majstor kao što si ti treba da uzme mjeru kad mu što naruči čovjek kao što sam ja, a da si izmjerio moj prst, ti ne bi pogriješio. Ali uzmi taj prsten, pa ga predaj nekoj svojoj robinji. – A zatim mladić izvadi dragi kamen koji je vrijedio hiljadu dinara, pa reče zlataru: – Uzmi ovaj kamen, pa mi napravi prsten po mjeri – a zlatar uzviknu: – U pravu si, a istina je na tvojoj strani! – I zlatar mu uzme mjeru, a Kamar-az-Zaman izvadi četrdeset dinara, pa reče: – Uzmi

ovo za kovanje, a prsten ću ti platiti kasnije. – O, gospodaru – reče mu zlatar – koliko puta si mi već platio! Ti si veoma milostiv prema meni! – A Kamar-az-Zaman mu odgovori: – To nije ništa! – I mladić provede neko vrijeme u razgovoru sa zlatarom, dajući po dinar svakom prosjaku koji bi prošao pored njega, a potom ostavi zlatara i ode.

Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče zlatara, on ode kući, pa reče ženi: – Kako je darežljiv taj mladi trgovac! Ja još nisam vidio tako darežljiva i lijepa mladića, a nitko i ne govori tako nježno kao on. – I zlatar poče govoriti svojoj ženi o ljepoti i darežljivosti Kamar-az-Zamana, hvaleći ga na sva usta, te mu žena reče: – O, nedruželjubivi čovječe! Kad znaš da je takav i kad ti je već dao dva skupocjena prstena, treba da ga pozoveš u goste, pa da ga počastiš i da se sprijateljiš s njim. Kad bude vidio da si mu prijatelj i kad bude došao u našu kuću, možda ćeš dobiti nešto što mnogo vrijedi. A ako ne pristaješ da ga počastiš, pozovi ga, pa ću ga ja sama počastiti. – Zašto mi tako govoriš, kad znaš da nisam škrtac? – uzviknu zlatar, a žena mu reče: – Nisi škrtac, ali si nedruželjubiv. Pozovi ga večeras i nemoj doći bez njega, a ako on ne bude htio doći, zakuni ga razvodom i navaljuj na nj da dođe. – To mi je na pameti i pred očima! – reče zlatar, te načini prsten i legne da spava, a sutradan ujutro, trećega dana, ode u svoj dućan i sjedne tamo.

Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče Kamar-az-Zamana, on uze trista dinara, pa ode starici i preda novac njenom mužu, a ona mu reče: – Možda će te zlatar pozvati u goste, a ako te pozove i ako prenoćiš u njegovoj kući, ispričaj mi sutradan ujutro što ti se sve dogodilo i donesi četiri stotine dinara za svoga oca. – I Kamar-az-Zaman reče: – Slušam i pokoravam se! (a kad god bi mu ponestalo novaca, on bi prodao po nekoliko dragih kamenova) – pa ode zlataru. A kad je on naišao, zlatar ustane, pa ga zagrli i poželje mu mira, te se tako sprijatelji s njim. A potom zlatar izvadi prsten, te ga Kamar-az-Zaman natakne na prst i vidje da je izrađen po mjeri, a onda reče: – Blagoslovio te Alah, o, gospodine među majstorima! Lijepo si mi ga načinio, ali mi dragi kamen nije po volji . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni devetsto sedamdeset noći, ona reče:

970. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman rekao zlataru: – Lijepo si mi ga načinio, ali mi dragi kamen nije po volji, te hoću da mi načiniš još ljepši, a ovaj uzmi, pa ga predaj nekoj svojoj robinji. – I mladić izvadi drugi dragi kamen, a izvadi i sto dinara, pa reče zlataru: – Uzmi ovo za rad, a nemoj mi zamjeriti – zamorio sam te – ali mu zlatar reče: – O, trgovče, ti si mi već dao mnogo novaca za moje zamaranje, a dao si mi i mnogo poklona. Meni je zato prirasla za srce ljubav prema tebi, te se ne mogu rastati s tobom. Tako ti Alaha, dođi mi u goste večeras i zaliječi mi srce time. – To nije loše – reče mu Kamar-az-Zaman – ali ja svakako moram otići u han i reći svojim

slugama da neću tamo prenoćiti, kako me ne bi čekali. – A u kojem hanu stanuješ? – zapita zlatar, a Kamar-az-Zaman mu reče: – U tom i tom hanu. – I zlatar uzviknu: – Doći ću ja po tebe! – To nije loše – reče mu Kamar-az-Zaman.

I zlatar ode u taj han prije sunčeva zalaska, bojeći se da se njegova žena ne naljuti na nj ako dođe kući bez gosta, pa povede Kamar-az-Zamana i odvede ga svojoj kući. A potom uđoše u jednu sobu s kojom se nije mogla usporediti nijedna druga soba, pa sjedoše, a žena je osmotrila Kamar-az-Zamana kad je ulazio u kuću i bila je očarana njime. I Kamar-az-Zaman je razgovarao sa zlatarom dok im ne donijeđe večeru, a onda se prihvatiše i napiše vode, pa im robinja donese kave i pića. I zlatar je svejednako zabavljao Kamar-az-Zamana do noćne molitve, a onda obojica očitaše molitvu koja se čita u to vrijeme. A potom u njihovu sobu uđe robinja i donese im dvije šalice nekog napitka, te popiše taj napitak, pa ih savlada san. I onda dođe ta žena, pa vidje da obojica spavaju, te se zagleda u lice Kamar-az-Zamana, a njegova ljepota zanese joj um. I žena uzviknu: – Kako može spavati mladić koji voli ljepojke! – a potom ga prevrne nauznak, pa mu sjedne na prsa i zasu mu obraze kišom poljubaca, jer su je bila obuzela plahovita ljubav i strast, a njemu ostadoše tragovi poljubaca na obrazima, te mu je lice postalo još rumenije, a obrazi mu se zablistaše. I žena pripi svoje usne uz njegove, te mu ih poče sisati, pa ih je tako sisala sve dotle dok mu nije potekla krv iz usta, ali sve to nije ugasilo vatru koja je bješe obuzela i nije utažilo njenu želju. I tako ga je ona neprestano ljubila i grlila, a njihove su se noge preplitale, dok ne zasja čelo ranoga jutra i dok ne zablista rujna zora, a onda žena stavi Kamar-az-Zamanu četiri piljka u džep, pa ga ostavi i ode.

A potom žena posla robinju da muškarcima metne u nozdrve nešto što je ličilo na burmut, te im ona stavi to u nozdrve, a oni kihnuše i dođoše k sebi. I onda im robinja reče: – O, gospodari, vrijeme je molitvi. Ustajte, dakle, pa očitajte jutarnju molitvu! – I ona im donese umivaonik i ibrik, a Kamar-az-Zaman reče onda zlataru: – O, majstore, uspavali smo se! – a zlatar mu odgovori: – O, prijatelju, u ovoj sobi se spava dubokim snom. I meni se to uvijek događa kad spavam u njoj. – Pravo veliš – reče mu Kamar-az-Zaman, ali mu obrazi i usne počeše gorjeti čim je prinio vodu licu. – Čudo jedno! – reče onda mladić. – Ako je zrak u ovoj sobi bio težak i ako smo bili utonili u dubok san, zašto mi onda gore obrazi i usne? – O, majstore – reče on zatim – gore mi obrazi i usne – a zlatar izusti: – Mislim da su te izujedali komarci. – Čudo jedno! – reče Kamar-az-Zaman. – A da li se i tebi to događa u ovoj sobi? – Ne – odgovori mu zlatar – a kad imam gosta kao što si ti, on mi se ujutru žali da su ga izujedali komarci, ali se to događa samo golobradim gostima, a bradate goste ne ujedaju komarci, pa i mene od njih štiti samo moja brada. Rekao bi čovjek da komarci ne vole bradate ljude. – Pravo veliš – reče mu Kamar-az-Zaman.

A potom im robinja donese doručak, te se obojica prihvatiše, pa iziđoše iz kuće, a Kamar-az-Zaman ode starici. I starica ugleda mladića, pa mu reče:

– Vidim tragove sreće na tvome licu. Ispričaj mi sve što si vidio tamo. – Ništa nisam vidio – reče joj Kamar-az-Zaman – već sam večerao s domaćinom u jednoj sobi, pa smo obojica očitali molitvu i legli spavati, a probudili smo se tek jutros. – I starica se nasmije, pa reče: – A kakvi su ti to tragovi na obrazima i usnama? – Izujedali su me komarci u onoj sobi – reče Kamar-az-Zaman, a starica izusti: – Pravo veliš! A da li se i domaćinu dogodilo to što se dogodilo tebi? – Nije – reče joj Kamar-az-Zaman – ali mi je on rekao da komarci ne nasrću na bradate ljude u toj sobi, već samo na golobrade; kad god ima nekog golobradog gosta, on mu se ujutro žali da su ga izujedali komarci, a ako je gost bradat, njemu se to ne dešava. – Pravo veliš – reče mu starica. – A da li si vidio još nešto osim toga? – Našao sam u svom džepu četiri piljka – reče joj Kamar-az-Zaman. – Pokaži mi ih – reče starica Kamar-az-Zamanu, te joj on dade piljke, a ona ih uze, pa mu reče, smijući se: – Te piljke ti je metnula u džep tvoja dragana. – A čemu to? – zapita Kamar-az-Zaman staricu, a ona mu reče: – Ona ti time hoće reći: da si zaljubljen, ti ne bi spavao, jer zaljubljen čovjek ne spava, ali ti si još mali, pa ti priliči da se igraš piljaka. Što li te je to podstaklo da se zaljubljuješ u ljepojke? A ona ti je došla noću, pa je vidjela da spavaš, te ti je izranjavala obraze poljupcima i ostavila ti je taj znak. Ali se to neće završiti time – naprotiv, ona će svakako poslati muža da te pozove u goste i večeras, a kad budeš s njim otišao u njegovu kuću, nemoj brzo zaspati. A potom donesi pet stotina dinara i ispričaj mi što ti se dogodilo, pa ću ja nekako privesti tu stvar kraju. – I Kamar-az-Zaman reče starici: – Slušam i pokoravam se! – pa ode u han.

Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče zlatareve žene, ona zapita svoga muža: – Da li je otišao gost? – a on joj reče: – Jest, samo mu, o, takva i takva, komarci nisu davali mira, već su ga noćas izujedali za obraze i usta, te me je bilo stid od njega. – Komarci to obično čine u našoj sobi – oni vole golobrade ljude – odgovori mu žena. – Ali ga pozovi u goste i večeras. – I zlatar ode u han u kojem je živio Kamar-az-Zaman, pa opet pozva mladića u goste i odvede ga u onu sobu gdje su ranije jeli i pili. I njih dvojica očitaše večernju molitvu, a potom u sobu uđe robinja, pa im dade po jednu šalicu nekog napitka . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamdeset prva noć, ona reče:

971. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je u njihovu sobu ušla robinja i da im je dala po jednu šalicu nekog napitka, a da su oni popili taj napitak i zaspali. A onda u sobu uđe mlada žena, pa reče Kamar-az-Zamanu: – O, huljo, kako možeš spavati i tvrditi da si zaljubljen, kad zaljubljen čovjek ne može spavati? – I ona mu sjedne na prsa, pa ga stane zasipati poljupcima i ujedati, sišući mu usne i vragujući s njim do samog jutra, a onda mu stavi nož u džep, pa ode. A pred jutro žena posla robinju da razbudi obojicu, te ih ona probudi, a Kamar-az-Zamanovi obrazi naprosto su gorjeli od jakog rumenila, dok su mu usne bile kao koralji od sisanja i poljubaca. I zlatar reče mladiću:

– Da te nisu uznemiravali komarci? – Ali je mladić već odgonetnuo zagonetku, pa se više nije žalio na njih, a uz to je vidio da mu je nož u džepu, te ne reče ništa. I Kamar-az-Zaman doručkova i popi kavu, pa iziđe iz zlatareve kuće i ode u han da uzme pet stotina dinara, a zatim ode starici, pa joj ispriča što je vidio: – Zaspao sam – reče joj – protiv svoje volje, a jutros nisam vidio ništa osim noža koji sam našao u svome džepu. – Neka te Alah zaštiti od nje naredne noći! – uzviknu starica. – Ona ti poručuje: – Ako još jedanput zaspiš, zaklat ću te. – Pa što da radim? – zapita Kamar-az-Zaman staricu, a ona mu reče: – Reci mi što jedeš i piješ prije spavanja! – I Kamar-az-Zaman joj reče: – Večeramo kao i svi ljudi, a poslije večere robinja nam donosi po jednu šalicu nekog napitka, te ispijam taj napitak i odmah zadrijemam, a budim se tek ujutro. – U toj šalici i jest zlo – reče mu starica. – Uzmi šalicu od robinje, ali nemoj popiti napitak dok ga domaćin ne popije i ne zaspi, a onda reci robinji: – Daj mi vode! – I robinja će otići po ibrik, a ti onda izlij napitak iza jastuka i načini se da spavaš. A kad se vrati s ibrikom u ruci, robinja će pomisliti da si popio napitak i zaspao, pa će otići, a poslije nekog vremena sve će ti biti jasno. Ali pazi da učiniš sve što sam ti naredila. – Slušam i pokoravam se! – reče joj Kamar-az-Zaman, pa ode u han.

Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče zlatareve žene, ona reče svome mužu: – Gosta valja častiti tri večeri. Pozovi ga u goste i po treći put. – I zlatar ode Kamar-az-Zamanu, pa ga pozove u goste i odvede u onu sobu, a kad obojica večeraše i očitaše molitvu, odjednom dođe robinja i dade svakome po jednu šalicu napitka. I robinjin gospodar popi napitak, pa zaspa, a što se tiče Kamar-az-Zamana, on ga ne popi, te mu robinja reče: – Zar nećeš popiti napitak, o, gospodaru? – I on joj reče: – Žedan sam. Daj mi ibrik! – te robinja ode po ibrik, a Kamar-az-Zaman istrese šalicu iza jastuka, pa legne. A potom se robinja vrati u sobu, ali vidje da mladić spava, te ode svojoj gospođi, pa joj reče: – Sad je popio napitak; zaspao je. – I mlada žena reče: – Bolje je da umre nego da živi! – a zatim uzme jedan oštar nož, pa uđe u sobu i reče: – Već tri puta sam ti davala znak, a ti to nisi primijetio, o, budalo! Sad ću ti rasporiti trbuh. – I Kamar-az-Zaman je vidje kako mu prilazi s nožem u ruci, te ustane, smijući se, a žena mu reče: – Nisi se sam dosjetio što znači taj znak, već ti je to kazalo neko lukavo stvorenje. Reci mi tko ti je to kazao! – Kazala mi je jedna starica, a s njom mi se dogodilo to i to – reče Kamar-az-Zaman ženi i ispriča joj što je bilo, a ona izusti: – Kad sutra budeš otišao iz naše kuće, otiđi starici, pa je zapitaj: – Imaš li još koje lukavstvo, povrh svih dosadašnjih? – Ako ti kaže: – Imam – reci joj: – Postaraj se da odlazim toj ženi ne krijući se. – A ako ti kaže: – Ne mogu više ništa učiniti, a ovo je bilo moje posljednje lukavstvo – izbaci je iz glave. A sutra uveče doći će ti moj muž i pozvat će te; dođi s njim i ispričaj mi sve, pa ću znati što dalje da radim. – To nije loše – reče Kamar-az-Zaman ženi, a potom oboje provedoše ostatak noći stiskajući se i grleći, složno se služeći promjenljivim riječima i dodajući nastavak osnovi, pri čemu muškarac bijaše kao neki nastavak koji se mogao odbaciti poslije spajanja. I oni su to

činili do samoga jutra, a onda žena reče Kamar-az-Zamanu: – Malo mi je da s tobom provodim noći, dane, mjesece ili godine, već hoću da budem s tobom do kraja života. Ali strpi se dok radi tebe ne obrlatim muža i dok ne dovedem u zabunu razumne ljude, a onda ćemo postići svoj cilj. Navest ću svoga muža da posumnja u mene, pa ćemo se razvesti, a onda ću se udati za tebe i otići s tobom u tvoju zemlju, ali ću prenijeti u tvoj stan sav njegov novac i njegovo blago i smislit ću kako da mu srušim kuću i utrem tragove. Samo me slušaj i čini sve što ti kažem, a nemoj biti neposlušan. – Slušam i pokoravam se! – reče joj Kamar-az-Zaman. – Ja i ne znam za neposlušnost. – I žena mu reče: – Idi sad u han, pa ako moj muž dođe da te pozove u goste, reci mu: – O, brate, Adamov sin je nesnosan, a kad često dolazi u goste, može dodijati i darežljivu čovjeku i škrtici. Kako da ti odlazim u kuću svake večeri i da spavam s tobom u istoj sobi? Ako se ti ne naljutiš na mene zbog toga, možda će se na mene naljutiti tvoja žena zbog toga što te nikako ne puštam da joj odeš. Ako se želiš družiti sa mnom, uzmi za mene pod najam neku kuću pored svoje kuće, pa ćeš ponekad sjediti sa mnom dok ti se ne prispava, a ponekad ću ja sjediti s tobom dok mi se ne prispava, i onda će otići svatko u svoju kuću, a ti ćeš otići u svoj harem. To je bolje nego da te nijedne noći ne pustim u harem. – A potom će moj muž doći da me zapita za savjet, a ja ću reći da iseli našega susjeda, jer on živi u našoj kući i plaća zakupninu. A kad ti budeš došao u tu kuću, Alah će dati da sve drugo bude lakše. Idi sad, pa učini sve što sam ti zapovjedila! – reče potom žena Kamar-az-Zamanu, a on joj odgovori: – Slušam i pokoravam se!

I zlatareva žena ode, a on se načini da spava, a poslije nekoga vremena u sobu uđe robinja, pa probudi obojicu. I zlatar se prenu iza sna, pa zapita mladića: – O, trgovče, da te nisu uznemiravali komarci? – Nisu – reče Kamar-az-Zaman, a zlatar izusti: – Mora biti da si se navikao na njih. – A zatim obojica doručkovaše i popiše kavu, pa odoše da obavljaju svoje poslove, a Kamar-az-Zaman ode starici i ispriča joj što mu se dogodilo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman otišao starici i da joj je ispričao što mu se dogodilo, rekavši joj: – Kazala mi je to i to, a ja sam njoj kazao to i to. Imaš li neki drugi, bolji plan, kako bih se mogao zbližiti s njom ne krijući se od svijeta? – O, dijete moje – reče mu starica – to je bio moj posljednji plan, a moja su se lukavstva iscrpla – te je Kamar-az-Zaman ostavi, pa ode u han. I nastade jutro, a pred večer zlatar ode Kamar-az-Zamanu da ga pozove u goste, ali mu on reče: – Ne mogu više ići u tvoju kuću. – Zašto – zapita ga zlatar – kad sam te toliko zavolio da se više ne mogu rastajati s tobom? – Ako hoćeš da dugo ostajemo jedan s drugim i da naše prijateljstvo potraje, uzmi pod najam neku kuću pored svoje kuće – reče mu Kamar-az-Zaman – pa ćeš ti sjediti u mojoj kući i ja ću sjediti u tvojoj kući dok nam se ne prispava a onda će svatko otići svojoj kući i spavati u njoj. – Ima

jedna kuća pored moje kuće – reče mu zlatar – a ona je moja. Hajdemo večeras u moju kuću, a sutra ću isprazniti tu kuću za tebe.

I Kamar-az-Zaman ode u zlatarevu kuću, pa tamo večeraše i očitaše molitvu, a zatim zlatar ispi napitak s nekim dodatkom i zaspa, dok Kamar-az-Zaman ne zaspa, jer u njegovu napitku ne bijaše nikakvog dodatka. I onda dođe zlatareva žena, pa ostade s mladićem do samoga jutra, sjedeći i razgovarajući s njim, a njen je muž ležao u postelji kao mrtvac. A potom se zlatar prenu iza sna i pozva zakupca svoje kuće, pa mu reče: – O, čovječe, iseli se iz moje kuće – potrebna mi je. – To mi je na pameti i pred očima! – odgovori mu zakupac, pa se iseli iz njegove kuće, a u nju se useli Kamar-az-Zaman, prenijevši sve svoje stvari iz hana.

I zlatar provede to veče u kući Kamar-az-Zamana, pa ode kući, a sutradan njegova žena pozva jednog vještog građevinara i pridobi ga novcem, te joj on načini podzemni hodnik do kuće Kamar-az-Zamana i kapak pod zemljom na ulazu u nj. I Kamar-az-Zaman ne stiže ni da se pribere, a žena uđe u njegovu kuću, noseći dvije vreće pune novaca. – Kako si došla amo? – zapita je mladić, a ona mu pokaza podzemni hodnik, pa mu reče: – Uzmi ove dvije vreće njegova novca – pa sjedne.

I žena se zabavljala s njim i vragovala do samoga jutra, a onda mu reče: – Pričekaj me! Sad ću otići da razbudim svoga muža, kako bi mogao otići u svoj dućan, a potom ću opet doći. – I Kamar-az-Zaman sjedne da je čeka, a ona ode mužu i probudi ga, te on ustane, umije se i očita molitvu, pa ode u dućan. A kad je on otišao, žena uze četiri vreće i odnese ih Kamar-az-Zamanu, prošavši kroz podzemni hodnik, pa mu reče: – Uzmi ovaj novac – pa malo posjedi u njegovoj kući, a zatim svatko ode na svoju stranu – žena ode kući, a Kamar-az-Zaman pođe na trg. I Kamar-az-Zaman se vrati kući tek pred sunčev zalazak, a onda vidje da je žena prenijela u nju deset vreća, mnogo dragoga kamenja i drugih stvari. A potom u njegovu kuću dođe zlatar, pa ga odvede u svoju kuću i uvede u onu sobu, te to veče provedoše tamo, a robinja im, po svome običaju, donese napitak, te njen gospodar zaspa, dok se Kamar-az-Zamanu ne dogodi ništa, jer u njegovu napitku nije bilo nikakvog dodatka. I žena onda dođe, pa je sjedila i vragovala s mladićem, a robinja je prenosila stvari u njegovu kuću kroz podzemni hodnik do samoga jutra. A zatim robinja probudi svoga gospodara i posluži kavom i njega i njegova gosta, pa svatko ode na svoju stranu.

A trećega dana žena pokaza Kamar-az-Zamanu nož svoga muža (a zlatar ga bješe izradio svojom rukom, utrošivši na nj pet stotina dinara, te je bio tako lijepo izrađen da mu nijedan drugi nož nije bio ravan; i ljudi su molili zlatara da im ga proda, ali njegova duša nije pristala na to, te ga je on stavio u kovčeg), pa mu reče: – Uzmi ovaj nož i zadjeni ga za pojas, pa otiđi mome mužu. Sjedni pored njega, pa izvadi nož iza pojasa, a zatim mu reci: – O, majstore, pogledaj ovaj nož – kupio sam ga danas. Reci mi jesam li što izgubio ili dobio na njemu. – I moj muž će pogledati nož, ali će ga biti stid da ti kaže: – To je moj nož! – A ako te zapita gdje si ga kupio i koliko si novaca dao za nj, reci

mu: – Vidio sam dva Levantinca kako se tuku, a onda čuh kako jedan pita drugoga: – Gdje si bio? – i kako mu je onaj drugi rekao: – Bio sam u kući svoje drugarice; kad god se sastanem s njom, ona mi daje novaca, a danas mi je rekla: – Nemam više novaca, ali uzmi ovaj nož – to je nož moga muža – te ga uzeh od nje, pa sad hoću da ga prodam. – I ja čuh što je on rekao, a nož mi se svidio, te ga zapitah: – Hoćeš li mi ga prodati? – a on mi reče: – Kupi ga! – te tako kupih od njega nož za trista dinara. Da mi je znati da li je to jeftino ili skupo! – I onda ćeš vidjeti što će ti na to reći moj muž. A potom porazgovaraj malo s njim, pa iziđi iz njegova dućana i dođi što prije ovamo – vidjet ćeš me kako sjedim pored ulaza u podzemni hodnik i kako te čekam – a onda mi predaj nož. – Slušam i pokoravam se! – reče Kamar-az-Zaman, pa uzme nož i zadjene ga za pojas, a zatim ode u dućan i pozdravi zlatara. I zlatar mu reče: – Dobro mi došao! – i ponudi ga da sjedne, ali vidje nož za njegovim pojasom, te reče u sebi: – Da mi je znati da li je to moj nož, ili je to neki drugi nož koji je sličan mome – a uto Kamar-az-Zaman izvadi nož, pa reče: – O, majstore, uzmi ovaj nož pa ga pogledaj! – I zlatar uze nož iz njegovih ruku, pa ga sasvim lijepo prepozna, ali ga bijaše stid da kaže: – To je moj nož . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar uzeo nož od Kamar-az-Zamana i da ga je sasvim lijepo prepoznao. I njega bijaše stid da kaže da je to njegov nož, te zapita Kamar-az-Zamana: – Gdje si ga kupio? – a Kamar-az-Zaman mu reče ono čemu ga bješe naučila žena. I onda zlatar reče: – Jeftino si ga kupio, jer takav nož vrijedi pet stotina dinara – a u srcu mu planu vatra i ruke mu bijahu kao sputane, te nije mogao ništa raditi. I Kamar-az-Zaman zapodjenu razgovor s njim, ali on bijaše utonuo u more razmišljanja, te je na svakih sto mladićevih riječi odgovarao samo po jednom riječju, jer mu srce bijaše na mukama, tijelo uzbuđeno, a um smućen te je bio kao čovjek o kojem je pjesnik rekao:

Ja ne znam što da kažem kad tko govori sa mnom,
A ljudi vide onda da moja mis'o bludi.

I po bezdanom moru ja ronim neodlučan,
Nemoćan da kažem tko je muško, a tko žensko.

I Kamar-az-Zaman vidje da se zlatar sav izmijenio, te mu reče: – Možda sad imaš posla? – pa ustade i brzo ode kući, a tamo vidje ženu kako stoji kraj podzemnog hodnika i kako ga čeka. A kad ga je ugledala, žena ga zapita: – Jesi li učinio ono što sam ti zapovjedila? – a on joj reče: – Jesam. – A što ti je on rekao na to? – zapita žena Kamar-az-Zamana, a on joj odgovori: – Rekao mi je da sam jeftino kupio nož, jer takav nož vrijedi pet stotina dinara, ali se sav promijenio, te sam otišao iz njegova dućana, pa ne znam što je bilo s njim poslije toga. – Daj mi nož – reče mu ona – on ti neće ništa učiniti – pa uzme nož i metne ga na isto mjesto, a zatim sjedne.

Eto što je bilo s njom.

Što se pak tiče zlatara, njemu buknu vatra u srcu poslije odlaska Kamar-az-Zamana, a obuze ga još veće nespokojstvo, te reče u sebi: – Svakako ću otići kući da vidim gdje je nož, ne bih li tako otklonio sumnju uvjerenjem. – I zlatar ode kući i uđe u odaju svoje žene, dašćući kao zmaj, a žena ga zapita: – Što ti je, o, gospodaru? – Gdje je moj nož? – uzviknu zlatar, a žena mu odgovori: – U kovčegu je – pa se poče busati u grudi, rekavši: – O, brigo moja! Možda si se s nekim zavadio, pa si došao da potražiš nož, kako bi ga mogao ubosti njime. – Daj mi nož! Pokaži mi ga! – reče zlatar, a njegova žena uzviknu: – Najprije mi se zakuni da nećeš nikoga udariti njime! – I muž se zakle ženi, a ona onda otvori kovčeg i izvadi nož iz njega, te ga njen muž poče okretati u rukama, govoreći: – To je doista čudno!

I zlatar reče ženi: – Uzmi ga, pa ga metni na isto mjesto – a ona izusti: – Reci mi zašto si to činio – te joj on reče: – Vidio sam ovakav isti nož u našega prijatelja. – I zlatar ispriča ženi cijelu povijest, a potom joj reče: – A kad sam vidio da je nož u kovčegu, otklonio sam svoju sumnju svojom uvjerenošću. – Da nisi pomislio što ružno o meni i došao do zaključka da sam ja prijateljica toga Levantinca i da sam mu dala nož? – reče ona, a zlatar izusti: – Jesam, posumnjao sam u tebe, ali sam vidio da je nož tu, te mi je sumnja iščezla iz srca. – O, čovječe – reče mu onda žena – to nije lijepo od tebe – te joj se on poče ispričavati i naposljetku je umilostivi, a potom iziđe iz kuće i ode u svoj dućan.

A sutradan žena dade Kamar-az-Zamanu sat svoga muža (a on ga bijaše sâm načinio, i nitko nije imao takav sat), pa mu reče: – Otiđi u dućan, pa sjedni pored moga muža, a zatim mu reci: – Danas sam vidio onoga čovjeka koga sam vidio jučer, ali je on držao u rukama ovaj sat. I on mi reče: – Hoćeš li kupiti ovaj sat? – a ja ga zapitah: – Otkud tebi sat? – Bio sam kod svoje prijateljice, pa mi ga je ona dala – reče mi on – a ja ga onda kupih za pedeset i osam dinara. Reci mi da li sam ga kupio jeftino ili skupo i vidi kakav je. – A kad budeš izišao iz njegova dućana, dođi što prije amo, pa mi predaj sat.

I Kamar-az-Zaman ode zlataru, pa učini sve onako kako mu bješe kazala žena, a zlatar onda vidje sat, pa reče: – Sat vrijedi sedam stotina dinara – a u duši mu se zače sumnja. I mladić iziđe iz zlatareva dućana, pa ode ženi i preda joj sat, a uto dođe i njen muž, pa je zapita, dašćući: – Gdje je moj sat? – Evo ga ovdje – reče žena zlataru, a on uzviknu: – Daj mi ga! – I žena mu donese sat, a on onda povika: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! – O, čovječe – reče mu žena – ti uvijek donosiš poneku novost! Reci mi kakvu si novost sada donio. – Što da ti kažem! – uzviknu zlatar. – Ne znam što da mislim o svemu tome! – A zatim izgovori ove stihove:

Tako mi milostivog, zbunjen sam, sumnje nema,
A tuga, ne znam kako, odjednom obrva me!

Trpjet ću dok strpljenje i samo ne sazna jednom
Da je gorče ono i od izmirne same.

Na svijetu ničeg nema gorčeg od izmirne,
Ali ja sad mogu ponijet' i vatru živu.
Ono što hoću više u mojoj moći nije,
A gospod moćni hoće da još podnosim sve.

– O, ženo – reče potom zlatar – vidio sam u trgovca, našega prijatelja, najprije moj nož (a prepoznao sam ga po tome što sam ga sâm izradio i izmislio i što nitko nema takvoga noža), pa mi je on onda rekao nešto što mi je ožalostilo srce, te sam došao amo i vidio svoj nož ovdje, a sad sam opet vidio u njegovim rukama svoj sat, koji sam ja izradio i izmislio svojim umom i kakav se ne može naći u Basri. I naš prijatelj mi je opet rekao nešto što mi je ožalostilo srce i pomutilo um, te sad više ne znam što se događa. – Iz tvojih riječi proistječe – reče mu žena – da sam ja drugarica i dragana toga trgovca i da mu ja predajem tvoje stvari, a da si ti pretpostavio da te varam; ti si stoga i došao da me pitaš o tome, a povjerovao bi da te varam da se te stvari nisu našle ovdje. A kad si tako što pretpostavio, o, čovječe, ja više ne mogu s tobom jesti istu hranu ni piti istu vodu, jer si mi sada toliko odvratan da više ne mogu biti tvoja žena. – I zlatar poče tješiti ženu, pa je naposljetku umilostivi i iziđe iz kuće, kajući se što je sve to rekao, a potom ode u svoj dućan i sjedne...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamdeset četvrta noć, ona reče:

974. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar izišao iz kuće, kajući se što je rekao ženi sve to, a da je potom otišao u svoj dućan i da je sjedio u njemu s Kamar-az-Zamanom. I zlatar bijaše veoma uzbuđen i zamišljen, kako samo čovjek može biti, jer je vjerovao i nije vjerovao ženi. A predveče ode kući sâm bez Kamar-az-Zamana, te ga žena zapita: – Gdje je trgovac? – U svojoj kući – reče joj on, a ona izusti: – Zar više ne prijateljuješ s njim kao ranije? – Alaha mi – odgovori joj zlatar – postao mi je odvratan poslije svega što mi se dogodilo zbog njega! – A njegova žena reče: – Otiđi u njegovu kuću, pa ga dovedi radi mene! – I zlatar ustane, pa ode u kuću Kamar-az-Zamana, ali tamo opet vidje svoje stvari, te poče uzdisati, a vatra mu planu u srcu. – Zašto si tako zamišljen? – zapita ga Kamar-az-Zaman, a njega bijaše stid da mu kaže: – Moje stvari su u tvojoj kući. Tko ti ih je donio? – već mu reče samo: – Obuzelo me nespokojstvo, ali hajdemo u moju kuću, pa ćemo se tamo razonoditi. – Ostavi me, jer neću da idem u tvoju kuću – reče Kamar-az-Zaman, a zlatar ga poče preklinjati, pa ga tako privoli da prijeđe u njegovu kuću, a tamo obojica večeraše i provedoše budni cijelo to veče.

I Kamar-az-Zaman je razgovarao sa zlatarem, ali ovaj bijaše toliko utonuo u more misli da je na svakih njegovih sto riječi odgovarao samo po jednom riječju. I robinja uđe u njihovu sobu, po svome običaju, i donese im napitak u šalicama, te ga oni ispiše, pa zlatar zaspa, a mladić ne zaspa, jer u njegovoj šalici ne bijaše nikakvoga dodatka. I onda u njihovu sobu uđe žena, pa reče Kamar-az-Zamanu: – Što misliš o ovome rogonji koji u svojoj naivnosti ne

razaznaje ženska lukavstva? Svakako ću ga prevariti, kako bi se razveo sa mnom. Sutra ću se prerušiti u robinju, pa ću poći za tobom u njegov dućan, a ti ćeš mu reći: – O, majstore, danas sam navratio u han gdje trgovci prodaju roblje, pa sam vidio ovu robinju i kupio je za hiljadu dinara. Pogledaj je, pa mi reci je li jeftina ili skupa. – I onda mi skini veo s lica i grudi, kako bi me mogao pogledati, a zatim me odvedi u svoju kuću, pa ću iz nje podzemnim hodnikom prijeći u svoju i vidjeti kako se može ta stvar okončati s njim.

I njih dvoje provedoše tu noć radosni i veseli, razgovarajući za punim stolom, vragujući, veseleći se i uživajući do samoga jutra, a onda žena ode u svoju odaju, pa posla robinju da probudi svoga gospodara i Kamar-az-Zamana. I oni ustadoše, pa očitaše jutarnju molitvu, doručkovaše i popiše kavu, a zatim zlatar ode u svoj dućan, dok se Kamar-az-Zaman uputi svojoj kući. I žena odjednom iziđe iz podzemnog hodnika, a bila se prerušila u robinju (što je ranije i bila), pa Kamar-az-Zaman pođe k zlatarevu dućanu, a žena pođe za njim. I njih su dvoje išli tako dok nisu došli do zlatareva dućana, a onda mladić poželje mira njenom mužu i sjedne pored njega, pa mu reče: – O, majstore, danas sam navratio u han u kojem trgovci prodaju roblje, pa sam vidio ovu robinju u rukama jednoga posrednika, a ona mi se svidjela, te sam je kupio za hiljadu dinara. Hoću da je pogledaš i da vidiš jesam li je kupio jeftino ili skupo. – I mladić skine veo sa ženina lica, te zlatar vidje da je to njegova žena (a ona bijaše obukla svoje najraskošnije haljine i okitila se najljepšim nakitom, dok joj oči bijahu namazane rastokom, a krajevi prstiju obojeni kako ih je bojila pred njim, u kući). I muž sasvim lijepo prepozna svoju ženu po njenom licu, njenim haljinama i nakitu koji sâm bijaše izradio, pa prepozna i prsten koji nedavno bijaše načinio za Kamar-az-Zamana, te mu bijaše jasno da je to njegova žena. – Kako se zoveš, o, robinjo? – zapita je on, i ona mu odgovori: – Halima. (A njegova se žena zvala Halima, te mu ona reče da se baš tako zove). – I zlatar se začudi kad vidje sve to, te zapita Kamar-az-Zamana: – Koliko si dao za nju? – Hiljadu dinara – reče Kamar-az-Zaman, a zlatar izusti: – Dobio si je badava, jer sâm njen prsten vrijedi više od hiljadu dinara, a njene haljine i njen nakit dobio si bambadava. – Obradovao te Alah svakim dobrom! – reče Kamar-az-Zaman. – Kad ti se sviđa, odvest ću je u svoju kuću. – Čini što hoćeš – reče mu zlatar. – I Kamar-az-Zaman povede robinju i pođe svojoj kući, a ona potom prođe kroz podzemni hodnik i ode u svoju kuću, pa sjedne.

Eto što je bilo s njom.

Što se pak tiče zlatara, on osjeti da mu je u srcu planula vatra, te reče u sebi: – Otići ću da vidim gdje mi je žena, pa ako je kod kuće, onda je ona robinja nalik na nju (neka je slavljen onaj kome nitko nije sličan!), a ako nije kod kuće, onda je to bez sumnje ona. – I on iziđe iz dućana, pa trčeći ode kući, a kad je ušao u kuću, vidje svoju ženu kako sjedi s onim istim haljinama i s onim istim nakitom koje bješe vidio u svome dućanu, te udari rukom o ruku i reče: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha!

– O, čovječe – reče mu žena – da nisi bjesomučan, što li ti je? To nije tvoja navika. Mora biti da ti se nešto dogodilo. – Ako hoćeš da ti to kažem – odgovori joj zlatar – nemoj biti žalosna zbog toga. – Reci mi što je? – reče žena, a zlatar izusti: – Naš prijatelj trgovac kupio je jednu robinju čiji je stas isti kao i tvoj stas, a ima isto toliko godina i isto ime kao i ti, pa čak ima i istu takvu haljinu. Ona je po svemu nalik na tebe, a na prstima ima prstenje koje nalikuje na tvoje prstenje; meni se učinilo da si to ti, te sam sada zbunjen zbog toga. O, samo da nismo vidjeli toga trgovca i da se nismo sprijateljili s njim, da nije došao iz svoje zemlje i da nismo ni znali za nj! On je unio smutnju u moj vedar život, te je surovost zauzela mjesto vjernosti, a sumnja se ugnijezdila u mome srcu. – Pogledaj mi lice! – reče mu žena. – Možda sam to ja bila s njim, a možda je trgovac moj prijatelj, pa sam se dogovorila s njim da me pokaže tebi, ne bismo li te tako prevarili. – Što to govoriš! – reče zlatar. – Ja ne mislim da možeš učiniti tako nešto! – A taj zlatar nije ništa znao o ženskim spletkama i o onome što žene čine s muškarcima, pa nije znao ni za ove pjesnikove riječi:

San o djevama lijepim ne dâ mi srcu mira,
Iako mladost prođe, a kosa sijeda je već.

Lejla mi bol zadaje, mada mi bliska nije
I mada nas razdvaja sad tuga i nesreća.

Ako me zapita netko što o ženama znam,
Ja ću mu reći da ih dobro poznajem sve.

Kad sijedu kosu ima, il' nema dosta para,
Čovjek i njinu ljubav gubi s vjernošću njinom.

A jedan pjesnik je rekao:

Nemoj slušati žene – bolje će biti za te!
Nesretan mladić biva kad ženi uzdu preda.

Žene smetaju njemu da se uzdigne ikad,
Pa makar cijeloga vijeka za znanjem težio on.

A drugi pjesnik je rekao:

O, žene đavolice, za nas stvorene vi ste!
Neka me Alah čuva od svih spletaka vaših!

Kad čovjek jednom padne, voleći žene strasno,
On više pameti nema za život i za vjeru.

I žena reče zlataru: – Ja ću sjediti ovdje, a ti odmah otiđi njemu i zalupaj na njegova vrata, pa gledaj da što prije uđeš u njegovu kuću, a ako tamo budeš vidio robinju, onda je ona slična meni (neka je slavljen onaj kome nitko nije sličan!), ako pak vidiš da robinja nije u njegovoj kući, onda sam ja ta robinja koju si vidio s njim, a tvoje ružno mišljenje o meni pokazat će se kao

tačno. – Pravo veliš – reče joj zlatar, pa iziđe iz kuće, a ona siđe u podzemni hodnik, pa ode Kamar-az-Zamanu i ispriča mu to, rekavši mu: – Otvori što prije vrata, pa me pokaži njemu.

A dok su oni razgovarali, netko odjednom zalupa na vratima, te Kamar-az-Zaman zapita: – Tko je pred vratima? – a zlatar mu odgovori: – Ja sam, tvoj prijatelj. Ti si mi pokazao robinju na trgu, a ja sam se onda obradovao, ali moja radost nije bila potpuna. Otvori mi vrata, pa mi je opet pokaži! – U tome nema nikakvog zla – reče Kamar-az-Zaman, pa otvori vrata, a zlatar onda vidje svoju ženu kako sjedi u mladićevoj kući. I ona ustade, pa poljubi ruku i njemu i Kamar-az-Zamanu, a on je pogleda i porazgovara malo s mladićem, te tako vidje da se robinja ni po čemu ne razlikuje od njegove žene. – Alah čini ono što hoće – reče zlatar, pa iziđe iz mladićeve kuće, a srce mu bijaše još nespokojnije. I on se vrati kući, pa vidje svoju ženu kako sjedi u njoj, a ona bijaše dotrčala u kuću prije njega, prošavši kroz podzemni hodnik...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena došla u svoju kuću prije 975.
svoga muža, prošavši kroz podzemni hodnik, a da je zatim sjela. I njen muž NOĆ
iziđe iz mladićeve kuće, pa uđe u svoju, a ona ga onda zapita: – Što si vidio? – Vidio sam je pored njenoga gospodara, a ona je sasvim nalik na tebe – reče zlatar, a njegova žena izusti: – Idi sad u dućan i nemoj više sumnjati. Više nećeš sumnjati u mene, je li? – Neću – reče joj zlatar. – Ne osuđuj me zbog onoga što sam činio! – Neka ti oprosti Alah! – reče mu žena. A zatim zlatar okrenu ženu na desnu i lijevu stranu, pa ode u svoj dućan, a ona siđe u podzemni hodnik i odnese četiri vreće Kamar-az-Zamanu, pa reče: – Spremi se što prije za put, a novac natovari bez odgađanja! Ja ću dotle učiniti sve što treba, služeći se lukavstvom.

I Kamar-az-Zaman iziđe iz kuće, pa kupi mazge i natovari svežnjeve na njih, a spremi i nosiljku i kupi robove i eunuhe. I mladić izvede iz grada deve i robove, ne naišavši ni na kakvu zapreku, a potom ode ženi, pa joj reče: – Završio sam svoje poslove. – I ja – reče mu ona. – Prenijela sam u tvoju kuću ostatak njegova novca i svu njegovu imovinu, ne ostavivši mu ništa, a sve sam to učinila iz ljubavi prema tebi, dragane moga srca. Hiljadu puta ću dati svoga muža za tebe. Ali ti treba da mu odeš i da se oprostiš s njim, a onda mu reci: – Otputovat ću za tri dana, pa sam došao da se oprostim s tobom. Izračunaj koliko ti dugujem za kuću, pa da ti platim dug, a oslobodi me svake odgovornosti. – I pazi što će ti on reći, a potom se vrati, pa mi ispričaj što je bilo – već sam malaksala nadmudrujući ga i trudeći se da ga naljutim i natjeram da se razvede sa mnom, a on se sve grčevitije hvata za mene. Najbolje će biti da oboje otputujemo u tvoju zemlju. – O, kako će biti sve divno kad se budu ostvarili moji snovi! – reče joj Kamar-az-Zaman, a zatim ode u dućan i sjedne pored zlatara, pa mu reče: – O, majstore, otputovat ću za tri dana, pa sam došao da se oprostim s tobom. Hoću da izračunaš koliko ti dugujem za kuću, pa da

ti platim dug, a da me ti oslobodiš svake odgovornosti. – Što to govoriš? – reče zlatar. – Bio si dobar prema meni, pa ti neću ništa uzeti za kuću, Alaha mi, a neka nas on blagoslovi. Ali ću čeznuti za tobom kad budeš otputovao, a da to nije zabranjeno, ja bih te doista spriječio i ne bih te pustio da odeš svojoj obitelji i svojoj rodbini. – A zatim se mladić oprosti s njim, pa obojica zaplakaše groznim plačem. I zlatar odmah zatvori svoj dućan, rekavši u sebi: – Treba da otpratim svoga prijatelja. – I kad god bi Kamar-az-Zaman pošao nekud da obavi svoj posao, on bi pošao za njim, pa je tako ulazio i u njegovu kuću i viđao robinju kako stoji pred njima i kako ih dvori, a kad bi otišao u svoju kuću, vidio bi svoju ženu kako sjedi u njoj. I zlatar je puna tri dana viđao svoju ženu u svojoj kući i u kući Kamar-az-Zamana, a onda Halima reče Kamar-az-Zamanu: – Prenijela sam u tvoju kuću sve njegovo blago, novac i ćilime, a ostala mu je samo robinja koja vam je donosila napitak, ali se ni s njom ne mogu rastati, jer mi je bliska i draga, a čuva moje tajne. Naljutit ću se na nju, pa ću je izudarati, a kad mi dođe muž, reći ću mu: – Više neću držati ovu robinju, a neću ni da živim s njom u istoj kući! Odvedi je, pa je prodaj! – I on će odvesti robinju da je proda, a ti je kupi, pa ćemo je povesti sa sobom. – I Kamar-az-Zaman reče ženi: – To nije loše – a ona izudara robinju. I zlatar dođe i vidje robinju kako plače, te je zapita zašto plače, a ona mu reče: – Izudarala me moja gospođa. – I onda zlatar priđe svojoj ženi, pa je zapita: – Što je to učinila ta prokleta robinja, te si je izudarala? – A ona mu reče: – O, čovječe, reći ću ti samo ovo: ne mogu više ni vidjeti tu robinju. Odvedi je, pa je prodaj, ili se razvedi sa mnom. – Prodat ću je i neću se protiviti tvome naređenju – reče zlatar, pa pođe u dućan i povede robinju, a s njom prođe pored Kamar-az-Zamana. I tako zlatar ode s robinjom, a njegova žena siđe u podzemni hodnik, pa otrči Kamar-az-Zamanu, te je on stavi u nosiljku prije no što je naišao stari zlatar. A kad je zlatar naišao, Kamar-az-Zaman vidje robinju pored njega, te ga zapita: – Koja ti je to? – To je ona robinja koja nam je donosila napitak – reče mu zlatar. Njena gospođa se naljutila na nju zbog toga što je bila neposlušna, pa mi je naredila da je prodam. – Kad ju je zamrzila njena gospođa, ona ne može živjeti u njezinoj kući – reče mu Kamar-az-Zaman. – Ali prodaj je meni kako bih mogao osjećati tvoj miris kojim ona odiše, a ja ću je uzeti za sluškinju svoje robinje Halime. – To nije loše – reče mu zlatar. – Uzmi je. – Koliko tražiš za nju? – zapita ga Kamar-az-Zaman, a on mu odgovori: – Neću uzeti ništa od tebe, jer si bio dobar prema meni. – I Kamar-az-Zaman uze robinju od njega, pa reče ženi: – Poljubi ruku svome gospodaru! – a ona se pomoli iz nosiljke i poljubi ruku zlataru, pa sjedne, a on ju je gledao. I onda Kamar-az-Zaman reče zlataru: – Povjeravam te Alahu, o, majstor-Ubejide! Oslobodi me svake odgovornosti! – A zlatar izusti: – Neka te Alah oslobodi svake odgovornosti i neka dâ da sretno odeš svojoj obitelji! – A zatim se zlatar oprosti s Kamar-az-Zamanom, pa se vrati u dućan plačući, jer mu bijaše teško da se rastane s njim, pošto mu on bijaše prijatelj, ali je bio i radostan stoga što su se njegovim odlaskom otklanjale njegove sumnje u ženu i što se njegovo ružno mišljenje o njoj pokazalo kao netačno.

Evo što je bilo s njim.

Što se pak tiče Kamar-az-Zamana, njemu reče ta žena: – Ako hoćeš biti siguran, nemoj ići putem kojim obično idu ljudi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman izišao iz 976.
grada i da mu je onda žena rekla: – Ako hoćeš biti siguran, nemoj ići putem NOĆ
kojim ljudi obično idu. – I Kamar-az-Zaman joj odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa skrene s puta kojim obično ljudi idu i pođe drugim putem, a tako je putovao i prelazio iz jedne zemlje u drugu sve dotle dok nije stigao do granice egipatske oblasti. I onda mladić napisa pismo svome ocu, pa mu ga posla po jednom skoroteči. A njegov otac, trgovac Abd-ar-Rahman, sjedio je u to vrijeme na trgu s trgovcima, osjećajući da mu srce gori zbog rastanka sa sinom, jer od njegova odlaska nije dobio nikakvih vijesti o njemu. A dok se to zbivalo, odjednom naiđe skoroteča, pa zapita trgovce: – O, gospodo, je li među vama trgovac Abd-ar-Rahman? – I trgovci zapitaše skoroteču: – A što će ti on? – I on im reče: – Donosim mu pismo od sina Kamar-az-Zamana, s kojim sam se rastao u al-Arišu. – I Abd-ar-Rahman se obradova i razveseli, a obradovaše se i trgovci koji bijahu s njim, te mu čestitaše na sretnom dolasku njegova sina. A zatim starac uze pismo, pa pročita i vidje da u njemu piše: – Od Kamar-az-Zamana trgovcu Abd-ar-Rahmanu. Najprije pozdravljam tebe i sve trgovce, a potom ću reći: ako pitate što je sa mnom, ja sam, hvala Alahu, prodao, kupio i zaradio, pa sam došao amo zdrav, siguran i sretan. – I onda trgovac otvori vrata od radosti i priredi gozbu, pozivajući sve veći broj ljudi u goste i naredivši sviračima da donesu muzičke instrumente, pa je i sâm činio razna čuda od radosti. A kad mu je sin stigao u as-Sahaliju, on mu pođe u susret, a s njim pođoše i svi trgovci.

I tako se otac sastade sa sinom, pa ga zagrli i pritisnu na svoje grudi, a zatim tako zaplaka da se onesvijestio, ali je došao k sebi i izgovorio ove riječi: – Neka je blagoslovljen dan kad me je s tobom sastavio onaj koji motri na sve i u čijoj je ruci moć, o, sine moj! – A zatim je još izgovorio i ove pjesnikove riječi:

Blizina je s dragim ponajveća radost,
A onda se rado nazdravlja i pije.

Nek je dobrodoš'o onaj što sad sja
Kao mjesec sjajni među mjesecima!

A zatim proli suze iz očiju od velike radosti, pa izgovori ova dva stiha:

Mjesec zasja jasno, skinuvši vela sva,
A tako zasja kad se s dugoga puta vrati.

Njegova crna kosa noći je rastanka slična,
Al' sunce jarko sja iznad njegovih kopčâ.

A potom trgovci pođoše Kamar-az-Zamanu i pozdraviše ga, a onda vidješe da je donio mnogo svežnjeva i da ima eunuha i nosiljke sa širokom ogradom. I oni ga povedoše i odvedoše do njegove kuće, a kad je iz nosiljke izišla zlatareva žena, njegov otac vidje da je ona iskušenje za one koji vide, te za nju otvoriše visok dvor koji je bio nalik na skriveno blago s kojeg su skinute amajlije. A ženu vidje i majka mladoga Kamar-az-Zamana, pa u svome zanosu pomisli da je to neka carica, te joj se obradova i poče je zapitkivati, a onda joj Halima reče: – Ja sam žena tvoga sina. – I Kamar-az-Zamanova majka reče: – Kad se moj sin oženio tobom, treba da vam priredimo sjajnu svadbu i da vam se obradujemo.

Eto što je bilo s njom.

Što se pak tiče trgovca Abd-ar-Rahmana, on sačeka da svi ljudi odu svojim putem, a onda priđe svome sinu, pa mu reče: – O, čedo moje, kakva ti je to robinja i koliko si za nju dao? – O, babo – odgovori Kamar-az-Zaman, – to nije robinja, već žena zbog koje sam otišao u svijet. – A kako to? – zapita otac mladića, a on mu reče: – To je žena koju nam je opisao derviš što je prenoćio u našoj kući. Ja sam otada sanjao samo o njoj, pa sam i otputovao samo zbog nje, ali su me buduini na putu svukli i oduzeli mi novac, te sam u Basru ušao sâm, a tamo mi se dogodilo to i to.

I mladić ispriča ocu sve od početka do kraja, a kad je završio priču, Abd-ar-Rahman mu reče: – O, čedo moje, a zar si se oženio njome poslije svega toga? – Nisam – reče mu Kamar-az-Zaman – ali sam joj obećao da ću je uzeti za ženu. – A hoćeš li se oženiti njome? – zapita Abd-ar-Rahman mladića, a on mu odgovori: – Ako mi narediš da se oženim, oženit ću se, a ako mi to ne narediš, neću se oženiti. – Ako se oženiš njome – reče mu otac – ja neću odgovarati za tebe ni u zemaljskom ni u potonjem životu, a veoma ću se naljutiti na tebe. Kako se možeš oženiti njome kad je ona sve to učinila sa svojim mužem? Kad je to učinila sa svojim mužem, ona će to isto učiniti i s tobom radi nekog drugog, jer je to obmanjivačica, a obmanjivačicama ne treba vjerovati. Ako me ne poslušaš, razgnjevit ću se na tebe, a ako me poslušaš, naći ću ti još ljepšu djevojku od nje, a uz to i čestitu, neporočnu, pa ću te oženiti njome, ne žaleći novaca, a priredit ću svadbu kakvu nitko nije priredio, a hvalit ću se i tobom i njom. Ako ljudi kažu: – Taj i taj se oženio tom i tom – to je bolje nego da kažu: – Oženio se robinjom kojoj se ne zna ni rod ni soj.

I otac poče nagovarati sina da se ne oženi njome, navodeći mu izreke, priče, stihove i pouke, te Kamar-az-Zaman reče: – O, babo, kad je tako, ne marim ni da se oženim njome. – A kad je Kamar-az-Zaman izgovorio te riječi, otac ga poljubi između očiju, pa mu reče: – Ti si doista moj sin! Alaha mi, o, čedo moje, ja ću te svakako oženiti djevojkom kojoj nijedna druga nije ravna.

A zatim trgovac Abd-ar-Rahman odvede ženu zlatara Ubejida i njenu robinju u visoku kuću, pa ih zatvori, a jednoj crnoj robinji naredi da im nosi hranu i piće. I trgovac reče Halimi: – Ostat ćete zatvoreni ovdje i ti i tvoja robinja dok ne nađem nekoga koji hoće da vas kupi i dok vas ne prodam njemu,

a ako me ne budeš poslušala, ubit ću i tebe i tvoju robinju – ti si obmanjivačica, te u tebi nema ničega dobrog. – Čini sve što zaželiš – reče mu žena – ja sam zaslužila to što činiš sa mnom. – I trgovac zatvori vrata, pa naredi svojim ženama da joj ne odlaze i da ne razgovaraju s njima, a da im crna robinja daje hranu i piće kroz prozor.

I zlatareva je žena sjedila u toj kući sa svojom robinjom i plakala, kajući se za ono što je učinila sa svojim mužem.

Eto što je bilo s njom.

Što se pak tiče trgovca Abd-ar-Rahmana, on posla provodadžinice da mu nađu za sina čestitu djevojku iz dobre kuće, te one počeše tražiti djevojku, a kad god bi ugledale koju, čule bi da je neka druga još ljepša od nje.

I one naposljetku uđoše u kuću šeika-al-islama,[43] a onda vidješe da njegovoj kćeri nije ravna nijedna druga djevojka u Egiptu, jer bješe lijepa, dražesna, stasita, skladna i hiljadu puta ljepša od žene zlatara Ubejida. I one rekoše Abd-ar-Rahmanu kakva je ta djevojka, te on ode s velikašima njenom ocu, pa je zaprosi za svoga sina, a potom napisaše zapis i prirediše sjajnu svadbu. I Abd-ar-Rahman priredi gozbu, pa prvog dana pozva u goste fakihe, koji proslaviše časno rođenje, a drugoga dana pozva trgovce. I svirači počeše udarati u bubnjeve i svirati u flaute, a starac ukrasi ulicu i mahalu svjetiljkama. I u njegovu su kuću svakoga dana dolazili svakojaki glumci i uveseljavali njegove goste raznim igrama, a Abd-ar-Rahman je svakoga dana častio tako ljude iz pojedinog društvenog reda, pa je pozvao u goste i učene ljude, emire, zastavnike i suce, a njegov je sin sjedio s njima i gledao kako sjede za stolom i jedu, jer to bijaše svadba kojoj ni jedna druga ne bijaše ravna. A posljednjega dana trgovac pozva siromahe iz obližnjeg mjesta i tuđih zemalja, te oni nagrnuše u gomilama, ne bi li se najeli, a trgovac je sjedio s njima i njegov je sin sjedio pored njega. A dok se to zbivalo, sa siromasima odjednom naiđe i šeik Ubejid, muž one žene, a on bijaše gol i umoran i na licu mu bijahu tragovi od putovanja. I Kamar-az-Zaman ugleda i prepozna Ubejida, pa reče svom ocu: – O, babo, pogledaj onoga siromašnoga čovjeka što je sad ušao! – te ga Abd-ar-Rahman pogleda, pa vidje da mu je odijelo iznošeno, da njegov poderani kaftan na vrijedi ni dva dirhema, da mu je lice žuto i da je sav zasut prašinom kao neki zalutali hadžija, a da uz to ječi kao bolesnik kome nešto nedostaje i da se njiše u hodu, naginjući se čas na desnu čas na lijevu stranu, potvrđujući tačnost ovih pjesnikovih riječi:

Siromašan mladić ponižen je uvijek,
Kô sunce što žuti u večernje doba.

On se tiho, krišom, ljudima primiče,
A kad se osami, grozne suze lije.

Kad ga nema, nitko ni da ga spomene,
A kad se pojavi, ne nalazi ništa.

Alaha mi, tuđ je i rodbini svojoj
Siromašak koji nigdje ničeg nema.

I riječi drugoga pjesnika:

Ide siromašak, a svi ga se klone,
I svatko vrata zatvara pred njime.

Njega svatko mrzi, mada grešan nije,
A on vidi mržnju, al' joj uzrok ne zna.

Čak i psi zavide bogatu čovjeku,
Pa svi, kad ga vide, repovima mašu.

A kad zlosretnoga siromaha vide,
Oni kese zube i laju na njega.

A tako su divne ove pjesnikove riječi:

Dok mladića sreća i slava prate,
Nevolja ga jedna od druge brani.

Ne obećav, draga dolazi njemu
Kô čankoliz ili uhoda plašljiv...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao svom ocu, trgovcu Abd-ar-Rahmanu: – Pogledaj onoga siromašnog čovjeka! – a da ga je starac onda zapitao: – A tko je to? – I Kamar-az-Zaman reče ocu: – To je majstor Ubejid, zlatar, muž one žene koju smo zatvorili. – Je li to taj čovjek o kojem si mi govorio? – zapita Abd-ar-Rahman, a Kamar-az-Zaman reče: – Jest, dobro ga poznajem.

A evo što je nagnalo zlatara Ubejida da dođe. Kad se oprostio s Kamar-az-Zamanom, on je otišao u svoj dućan i primio jednu malu narudžbu, pa je radio do kraja toga dana, a predveče je pošao kući. I on je pružio ruku da otvori vrata, a ona se otvoriše, te je ušao u kuću, ali u njoj ne vidje svoje žene, a vidje da je cijela kuća u tako lošem stanju da su se na nju mogle primijeniti ove riječi:

Košnica bijaše prava dok nastanjena bješe,
Al' pčele odoše sve, te sad to više nije.

I sada bi se reklo da njih ni bilo nije,
Il' ih je smrt odjednom sve pokosila redom.

A kad je vidio da mu je kuća prazna, zlatar se okrenuo na desnu i lijevu stranu, pa kao bjesomučan počeo hodati amo-tamo po kući, ali nije našao nikoga. A zatim je otvorio sobu za ostavu, no ni u njoj nije našao ništa – ni novca ni blaga. I onda minu njegova opijenost i nesvjestica i on dođe k sebi, pa shvati da se njegova žena poslužila lukavstvom i da ga je prevarila. I zlatar zaplaka zbog svega što mu se dogodilo, ali nikome ne reče što je bilo s njim, kako se njegovu zlu ne bi radovali njegovi dušmani i kako se ne bi oža-

lostili njegovi prijatelji, a osim toga je znao da će ga ljudi samo prekoravati ako im oda svoju tajnu. I on reče sebi: – O, takav i takav, nemoj reći nikome da ti se um pomračio i da te je snašla nevolja, već se u svojim postupcima pridržavaj ovih riječi:

Ako su tvoje grudi tijesne za tajnu tvoju,
Još tješnje bit će grudi onih što za nju znaju.

A zatim on zatvori kuću, pa ode u dućan i ostavi jednoga svoga radnika da motri na njegovu imovinu, rekavši mu: – Pozvao me onaj mladi trgovac, moj prijatelj, da pođem s njim u Egipat, kako bih se malo razonodio, a zakleo se da neće krenuti na put bez mene i moje žene. A ti ćeš, o, dijete moje, biti moj zastupnik u dućanu, pa ako te car zapita gdje sam, reci mu: – Otišao je sa svojom ženom u sveti Alahov hram.

I zlatar proda neke svoje stvari, pa kupi deve, mazge i robove, a kupi i jednu robinju za sebe i smjesti je u nosiljku. A poslije deset dana zlatar izađe iz Basre, oprostivši se sa svojim prijateljima, a ljudi su mislili da je poveo svoju ženu i da je krenuo na hadžiluk. I svi su se obradovali njegovu odlasku, misleći da ih je Alah na taj način spasio nevolje da se svakoga petka zatvaraju u džamije i kuće, pa neki rekoše: – Ne dao Alah da se opet vrati u Basru, pa da nas opet svakoga petka zatvaraju u džamije i kuće, jer je to dozlogrdilo svima stanovnicima Basre – a drugi rekoše: – Mislimo da se neće ni vratiti s puta zbog prokletstva koje su na nj bacili stanovnici Basre – dok neki opet rekoše: – Ako se i vrati, vratit će se ponižen. – I svi su se Basorci veoma obradovali njegovu odlasku, jer ih je dotle morio veliki jad, pa se razveseliše čak i mačke i psi. A kad je došao petak, telal poče vikati po Basri, po svome običaju, pozivajući sve građane da uđu u džamiju na dva sata prije molitve, ili da se posakrivaju u kućama sa svojim mačkama i psima. I Basorci osjetiše da im se svalio teret sa srca, te odoše u carev divan, pa rekoše caru: – O, care vremena, zlatar je otišao sa svojom ženom na hadžiluk, u sveti Alahov hram, pa sad nema nikakva razloga da nas tvoji ljudi drže zatvorene. Zašto bi nas sad zatvarali? – I car im reče: – Kako je ta varalica mogla otići ne rekavši mi ništa o tome? Ali će sve biti dobro kad se bude vratio s puta. Idite u svoje dućane, pa prodajite i kupujte – došao je kraj svemu tome.

Eto što je bilo s carem i Basorcima.

Što se pak tiče majstora Ubejida, zlatara, on bijaše prevalio put od deset dana hoda, a onda mu se dogodi ono isto što se dogodilo Kamar-az-Zamanu prije njegova ulaska u Basru: napadoše ga bagdadski beduini, pa mu svukoše odijelo i uzeše sve što je imao, a on se načini mrtav, te se tako spasi, a kad beduini odoše, ustade onako gol, pa tako uđe u jedno naselje. I Alah omekša srca dobrih ljudi, te mu oni pokriše sramotu jednim komadom poderane odjeće, a on potom pođe dalje, pa je prelazio iz grada u grad, živeći od prošnje, i tako je stigao u Zaštićeni Kairo. A bio je mrtav gladan, te je počeo prositi po trgu, i onda mu jedan Kairac reče: – O, prosjače, idi u onu kuću – tamo je svadba, pa ćeš se najesti i napiti, a baš danas je u njoj postavljen stol za si-

romahe i tuđince. – Ne znam kojim se putem može otići u kuću gdje je svadba – reče zlatar, a taj čovjek mu reče: – Hajde za mnom, pa ću ti ja pokazati tu kuću.

I zlatar pođe za tim čovjekom, pa tako dođe do te kuće, a onda mu on reče: – Svadba je u ovoj kući. Uđi i ne boj se ničega: na vratima radosti nema prepreka.

A kad je zlatar ušao u kuću, Kamar-az-Zaman ga ugleda i prepozna, pa reče to svom ocu, trgovcu Abd-ar-Rahmanu, a ovaj mu odgovori: – O, čedo moje, ostavi ga sada – možda je gladan. Pusti ga da jede dok se ne najede i dok ga ne mine strah, a onda ćemo ga pozvati.

I njih dvojica pričekaše dok se zlatar nije najeo, dok nije oprao ruke i popio kavu i zašećereni napitak pomiješan s mošusom i ambrom, ali zlatar onda htjede izići iz kuće, te otac Kamar-az-Zamana posla jednoga čovjeka da mu kaže: – Hodi amo, o, tuđinče, pa porazgovaraj s trgovcem Abd-ar-Rahmanom! – Tko je taj trgovac? – zapita zlatar, a čovjek mu reče: – To je čovjek koji je priredio svadbu – te se zlatar vrati, misleći da će mu trgovac nešto pokloniti. I zlatar priđe trgovcu, a onda ugleda svog prijatelja Kamar-az-Zamana, pa se sav izbezumi, jer ga bijaše stid od njega. I Kamar-az-Zaman skoči na noge, pa zagrli i pozdravi zlatara, a onda obojica zaplakaše groznim plačem. A potom Kamar-az-Zaman posadi zlatara pored sebe, ali njegov otac reče: – O, nedruželjubivi čovječe, zar se tako dočekuju prijatelji! Pošalji ga najprije u kupatilo i daj mu odijelo koje mu priliči, a poslije sjednite, pa porazgovarajte.

I Kamar-az-Zaman pozva nekoliko svojih slugu, pa im naredi da zlatara odvedu u kupatilo, a sâm odabra jedno odijelo koje je vrijedilo hiljadu i više dinara i posla mu ga. I sluge okupaše zlatara i obukoše mu to odijelo, a on je onda bio kao neki starješina trgovačkog ceha.

A kad je Ubejid otišao u kupatilo, prisutni ljudi se počeše raspitivati o njemu, rekavši Kamar-az-Zamanu: – Tko je on i otkud ga poznaješ? – A mladić im odgovori: – To je moj prijatelj. Ja sam živio u njegovoj kući, a zahvalan sam mu za mnoga dobra koja mi je činio i za poštovanje koje mi je iskazivao. On spada u sretne ljude i gospodu, a po zanatu je takav zlatar da mu nijedan zlatar nije ravan, te ga basorski car mnogo voli. Na dvoru zauzima visok položaj, a njegova se riječ poštuje. – I Kamar-az-Zaman je usrdno hvalio zlatara, govoreći: – Učinio mi je to i to, pa me je sad stid od njega, jer ne znam kako da mu uzvratim poštovanje koje mi je iskazao.

I mladić je dotle hvalio zlatara prisutnim ljudima dok on nije postao velik u njihovim očima i dostojan njihovog poštovanja. I ljudi rekoše: – Učinit ćemo sve što treba učiniti za nj i iskazat ćemo mu poštovanje radi tebe, ali htjeli bismo znati zašto je došao u Kairo, zašto je napustio svoju zemlju i što je to Alah učinio s njim te je došao u takvom stanju. – I Kamar-az-Zaman im reče: – O, ljudi, ne čudite se tome! Adamov sin živi onako kako sudba hoće, a dok je na ovom svijetu, ništa ga ne može zaštititi od nevolje. Pravo je rekao onaj koji je izgovorio ove stihove:

Sudbina muči ljude, pa ni visoki čin
Ne smije ti nikad zavrtjeti mozak lako.

Kloni se grijeha uvijek, a tugu izbjegavaj,
I znaj da propast ljudska sudbini svojstvena je.

Od sitnih nevolja često zavisi naša sreća –
Tȁ sve je nestalno, znaj, i svoga uzroka ima.

– Znajte da sam ja ušao u Basru još u gorem stanju i da sam podnio još veće muke, jer je ovaj čovjek ušao u Kairo s pokrivenom sramotom, a što se mene tiče, ja sam ušao u njegovu zemlju s golom sramotom, držeći jednu ruku straga a druga sprijeda, ali su mi pomogli Alah i taj neprocjenjivi čovjek. A sve je to bilo stoga što su me beduini svukli do gole kože, pa su mi uzeli mazge, deve i svežnjeve, pobivši moje sluge i moje ljude. I onda sam ja legao među poginule, te oni pomisliše da sam mrtav, pa odoše, ostavivši me živa. I ja onda ustadoh, pa pođoh, te sam išao tako dok nisam ušao u grad Basru, a taj me je čovjek dočekao i obukao. I on mi je dao kuću u kojoj sam živio, pa mi je dao i novaca, a sve što sam donio – samo je Alahovo i njegovo dobro. A kad sam krenuo na put, on mi je dao svega u izobilju, te sam se vratio u svoju zemlju zaliječena srca, a njega sam ostavio ugledna i sretna. Možda je i njega zadesila zla sudbina, pa se morao rastati s bliskim bićima i zavičajem, a možda se i njemu dogodilo na putu ono isto što se dogodilo meni, te u tome nema ničega čudnog. A sad treba da mu uzvratim ono što mi je učinio u svojoj plemenitosti, pridržavajući se ovih riječi:

O, ti što sad sreću od sudbine čekaš,
Znaš li što ti ona sve može donijeti?

Ako hoćeš, čini samo dobro što je,
Jer kako tko sudi, tako mu i sude.

A dok su oni vodili takve i slične razgovore, odjednom naiđe majstor Ubejid, koji je sad bio nalik na starješinu trgovačkog ceha, te svi poustajaše, pa ga pozdraviše i dadoše mu počasno mjesto. I Kamar-az-Zaman reče onda zlataru: – O, prijatelju, blagoslovljen je i sretan tvoj dan! Nemoj mi pričati ništa o onome što se i meni dogodilo prije nego tebi! Ako su ti beduini svukli odijelo i uzeli novac, ti si tim novcem iskupio svoje tijelo, pa nemoj tugovati. I ja sam ušao gol u tvoju zemlju, a ti si me obukao i iskazao mi poštovanje, te si me obavezao dobrotom koju ću ti uzvratiti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman rekao majstoru Ubejidu, zlataru: – Ja sam ušao gol u tvoju zemlju, a ti si me obukao i obavezao velikom dobrotom koju ću ti uzvratiti. Učinit ću s tobom ono isto što si ti učinio sa mnom – ne, više od toga – pa umiri svoju dušu i rashladi oči! – I mladić ga poče umirivati i sprečavati ga da što kaže, kako ne bi spo- 978. NOĆ

menuo svoju ženu i ono što je ona učinila s njim, pa ga je tako zabavljao poukama, stihovima, dosjetkama i povijestima dok on nije shvatio da Kamar-az-Zaman hoće da mu kaže kako treba da čuva svoju tajnu, i tako on prikri ono što je osjećao, skrenuvši pažnju na priče i rijetke povijesti koje je slušao, a potom izgovori ove pjesnikove riječi:

Kad bi shvatio sam redak na čelu sudbe,
Ti bi krvave suze prolio odmah, znaj.

Kad sudba desnom rukom svojom pozdravlja koga,
Ona mu čašu smrti lijevom prinosi odmah.

A potom Kamar-az-Zaman i njegov otac, trgovac Abd-ar-Rahman, odvedoše zlatara u jednu haremsku sobu, a kad se nađoše s njim nasamo, trgovac mu reče: – Nismo ti dali da što kažeš samo stoga što smo se bojali da ne obrukaš i nas i sebe, a sad smo sami. Ispričaj mi što je to bilo s tvojom ženom i mojim sinom! – I zlatar ispriča trgovcu cijelu povijest od početka do kraja, a kad je on završio priču, Abd-ar-Rahman ga zapita: – Da li je to grijeh tvoje žene ili moga sina? – Alaha mi – odgovori mu zlatar – tvoj sin nije zgriješio, jer je muškarcima stalo do žena, ali žene ne treba da se podaju muškarcima. Osramotila me je samo moja žena, jer me je prevarila učinivši sve to.

I trgovac ustade, pa odvede na stranu svoga sina, a zatim mu reče: – O, čedo moje, iskušali smo njegovu ženu, pa smo vidjeli da je obmanjivačica; sad ću iskušati i njega, pa ću vidjeti da li je čestit i plemenit čovjek, ili je podvođač svoje žene. – A kako ćeš to učiniti? – zapita ga Kamar-az-Zaman, a on mu odgovori: – Potaknut ću ga da se pomiri s njom, pa ako pristane na to, udarit ću ga mačem i ubit ću ga, a zatim ću ubiti nju i njenu robinju, jer podvođač i preljubnica ne treba da žive. A ako osjetim da je mrzi, oženit ću ga tvojom sestrom i dat ću mu više novaca no što si ti uzeo od njega.

A potom se trgovac vrati, pa reče zlataru: – O, majstore, ophođenje sa ženama iziskuje veliko strpljenje, te čovjek koji ih voli treba da ima široke grudi, jer su one svadljive i čine nažao muškarcima; one se uznose svojom ljepotom i dražesnošću, smatrajući da su velike i da muškarac nije nitko i ništa, a to čine naročito onda kad ih muževi vole – one im uzvraćaju tu ljubav ohološću, nadmenošću i zlim djelima u svakoj prilici. A ako se muž ljuti kad vidi da njegova žena čini nešto što je nedostojno, onda među njima ne može biti prijateljstva, jer je za žene dobar samo čovjek koji ima veliku pamet i veliko strpljenje. Ako čovjek ne može podnositi ono što čini njegova žena i ako joj ne prašta uvrede koje mu ona nanosi, onda neće imati nikakva uspjeha u ophođenju s njom. Tà rečeno je o ženama: kad bi bile na nebu, doista bi se pred njima povili vratovi muškaraca. Alah nagrađuje onoga koji može oprostiti, a ta žena je – tvoja žena i drugarica koja je dugo živjela s tobom, pa treba da joj oprostiš. To je samo jedno obilježje uspjeha u prijateljevanju. Žene nemaju ni pameti ni vjere, pa ako je tvoja žena i učinila ono što je nevaljalo, ona će se

pokajati i više neće to učiniti, ako ushtije veliki Alah. Ja mislim da treba da se pomiriš s njom, a ja ću ti onda vratiti više novaca no što si ga imao ranije. Budeš li ostao u mojoj kući – dobro mi došli oboje, i ti i ona, a ja ću vam davati samo ono čemu se možete radovati; zaželiš li pak da odeš u svoju zemlju, ja ću ti dati ono što te može zadovoljiti. Eno, nosiljka je spremna, pa smjesti u nju svoju ženu i njenu robinju, a zatim kreni na put s njima i odvedi je u svoju zemlju – tà između muža i žene događa se svašta, pa treba da zabašuriš tu stvar, a ne da je otežavaš.

– O, gospodaru – zapita na to zlatar Abd-ar-Rahmana – gdje je moja žena? – a trgovac mu odgovori: – Tamo je u onoj kući. Otiđi joj, pa lijepo postupaj s njom radi mene i nemoj je žalostiti. Kad ju je moj sin doveo i kad je htio da se oženi njome, ja mu nisam dopustio da joj ode, već sam je odveo u onu kuću i zatvorio, rekavši u duši: – Možda će doći njen muž, pa ću je predati njemu, jer je to divna žena, a takvu ženu muž ne može napustiti. I dogodilo se ono što sam pretpostavljao, pa neka je hvala velikom Alahu što si se sastao sa ženom. Što se pak tiče moga sina, ja sam za nj isprosio djevojku i oženio ga njome, pa sam i ovu gozbu i ovo čašćenje priredio samo stoga što je danas njegova svadba, a večeras ću ga odvesti njegovoj ženi. Evo ti ključa od kuće u kojoj se nalazi tvoja žena. Uzmi ga, pa otvori vrata i uđi u odaju gdje živi tvoja žena i njena robinja, pa ću vam ja slati hrane i pića, a ti nemoj odlaziti od nje dok je se ne zasitiš.

– Neka ti Alah to uzvrati svakim dobrom, o, gospodaru! – odgovori mu zlatar na te riječi, pa uze ključ od njega i pođe kući radostan, te trgovac pomisli da mu godi ono što mu je rekao i da se složio s njim.

I onda trgovac uzme mač, pa pođe za zlatarem, trudeći se da ga on ne primijeti, a zatim zastade da vidi što će se dogoditi između njega i njegove žene.

Eto što je bilo s trgovcem Abd-ar-Rahmanom.

Što se pak tiče zlatara, on je ušao u odaju u kojoj je živjela njegova žena i vidio je kako plače groznim plačem zbog toga što se Kamar-az-Zaman oženio drugom, a čuo je i njenu robinju kako joj govori: – Koliko sam te savjetovala, o, gospođo, i koliko sam ti puta rekla: – Od toga mladića nećeš vidjeti dobra, okani ga se! – ali me ti nisi poslušala, već si prigrabila novac svoga muža i dala ga njemu, a zatim si napustila svoju kuću i došla s njim u njegovu zemlju zato što si mu bila privržena, ali te je on izbacio iz svog uma, pa se oženio drugom, a tvoja privrženost se završila tamnovanjem. – I zlatareva žena reče robinji: – Umukni, o, prokletnice! Iako se oženio drugom, ja ću mu sasvim sigurno kad-tad pasti na pamet. Ja nikad neću zaboraviti noćne razgovore s njim, pa ma što bilo sa mnom, a tješit ću se riječima onoga koji je izgovorio ove stihove:

Pomišljate l' kadgod, o, gospodo moja,
    Na onoga koji samo na vas misli?

Nikada nemojte zaboravit' onog
    Koji, misleć' na vas, zaboravi sebe!

– On će se bez ikakve sumnje sjetiti naše veze i moga prijateljstva, a ja se neću odreći njegove ljubavi i svoje strasti, pa makar umrla u tamnici – tà on je moj dragan i moj liječnik! Željno očekujem da mi se on vrati, pa da se oboje odamo veselju.

I njen je muž čuo te njene riječi, pa je ušao u njenu odaju i rekao: – O, obmanjivačice, ti žudiš za njim kao što je Iblis žudio za rajem! Ti si imala sve te mane, a ja to nisam znao. Da sam znao da imaš ma i jednu od tih mana, ja te ne bih držao ni jedan sat u svojoj kući. A sada sam se uvjerio da si takva, pa treba da te ubijem, makar i mene netko ubio zbog tebe, o, obmanjivačice! – A zatim je zlatar ščepa objema rukama, pa izgovori ove stihove:

Klevetom ste svojom napokon, o, ljepojke,
Pogazile vjernost, a i moja prava.
Ma koliko da vas negda voljah ludo,
Sad mi je odvratna privrženost moja.

I on je svom snagom uhvati za vrat i slomi joj ga, a robinja povika: – Avaj, gospođo moja! – ali joj zlatar reče: – O, raspusnice, ti si kriva za svu tu sramotu, jer si znala kakva je ona, a nisi mi ništa rekla – pa ščepa i nju i zadavi je.

A dok se to zbivalo, trgovac je držao mač u ruci i stajao iza vrata, slušajući uhom i gledajući očima.

I tako je Ubejid zadavio svoju ženu u trgovčevoj kući, a onda ga obuze veliki strah, jer se bojao onoga što ga je moglo snaći poslije toga, te reče u sebi: – Trgovac će me bez sumnje ubiti kad bude saznao da sam je ubio u njegovoj kući. Ali ću se ja moliti Alahu da mi uzme dušu i vjerovat ću u nj. – I on se tako zbuni da nije znao što čini, a dok se to zbivalo, trgovac Abd-ar-Rahman odjednom uđe u odaju, pa mu reče: – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo! Ti zaslužuješ da te zaštitim. Pogledaj ovaj mač u mojoj ruci – bio sam naumio da te ubijem ako se pomiriš s njom i ako joj oprostiš, a htio sam ubiti i robinju. A kad si ti sâm to učinio, neka si mi dobrodošao, i opet neka si mi dobrodošao! Ja nemam druge nagrade za tebe osim svoje kćeri, sestre Kamar-az-Zamana, kojom ću te oženiti.

A zatim ga trgovac izvede iz te kuće, pa naredi slugama da pozovu ženu koja kupa mrtvace, a uto se pronese glas da je Kamar-az-Zaman, sin trgovca Abd-ar-Rahmana, doveo iz Bastre dvije robinje i da su one umrle. I ljudi mu počeše izjavljivati saučešće, govoreći: – Neka je živa tvoja glava i neka ti Alah nadoknadi to! – pa potom žene okupaše poginule i umotaše ih u pokrov, pa ih sahraniše, a nitko nije saznao što je u stvari bilo.

Eto što je bilo sa zlatarem Ubejidom, njegovom ženom i robinjom.

Što se pak tiče trgovca Abd-ar-Rahmana, on pozva šeik-al-islama i sve velikaše, pa reče: – Šeik-al-islame, napiši bračni ugovor između moje kćeri Kaukabe as-Sabah i majstora Ubejida, zlatara, a ja sam već primio od njega cio otkup do posljednje pare. – I šeik-al-islam napisa ugovor, a trgovac počasti pićem sve ljude, pa prirediše zajedničku svadbu, odnijevši jedne iste noći u

istoj nosiljci kćerku šeik-al-islama, ženu Kamar-az-Zamana, i njegovu sestru Kaukabu as-Sabah, ženu majstora Ubejida. A uveče odvedoše Kamar-az-Zamana i majstora Ubejida njihovim ženama, pa Kamar-az-Zaman ode u ložnicu kćeri šeik-al-islama, a majstor Ubejid ode u ložnicu kćeri Abd-ar-Rahmana i vidje da je ona hiljadu puta ljepša od njegove žene. I on joj oduze nevinost, a sutradan ujutro ode s Kamar-az-Zamanom u kupatilo.

I zlatar provede neko vrijeme u trgovčevoj kući, radujući se i veseleći, a zatim se zaželje svoje zemlje, te ode trgovcu Abd-ar-Rahmanu, pa mu reče: – O, striko, zaželio sam se svoje zemlje, a tamo imam imanja i spahiluka. Ostavio sam tamo jednoga od svojih majstora i ovlastio ga da me zastupa, ali mi je na pameti da i sâm odem u svoju zemlju, pa da rasprodam svoja imanja, a potom ću se vratiti. Hoćeš li mi dopustiti da odem u svoju zemlju radi toga? – O, dijete moje – reče mu trgovac – ja sam ti već dopustio to, a ne mogu ti zamjeriti što mi to kažeš – tȁ ljubav prema rodnome kraju sastavni je dio naše vjere, a kad čovjek nema sreće u svojoj zemlji, ne može je imati ni u tuđoj. Ali ćeš ti, možda, otići u svoju zemlju bez svoje žene, pa će ti tamo život biti ugodan, a onda ćeš se pokolebati i nećeš znati što da radiš – da li da se vratiš ženi ili da ostaneš u svojoj zemlji. Bolje će biti da povedeš i svoju ženu sa sobom, pa ako kasnije zaželiš da se vratiš amo, vrati se s njom, a mi ćemo s dobrodošlicom dočekati i tebe i nju. Tȁ mi smo ljudi koji ne znaju za razvod, a naše se žene ne udaju po dvaput, jer mi ne raskidamo veze s čovjekom zbog bilo čega. – O, striko – reče mu zlatar – bojim se da tvoja kći neće pristati da ode sa mnom u moju zemlju. – O, dijete moje, u nas nema žena koje se protive svojim muževima, a nema ni žena koje se ljute na svoje muževe. – Neka Alah blagoslovi i vas i vaše žene! – reče zlatar, a zatim ode svojoj ženi, pa joj reče: – Hoću da odem u svoju zemlju. Što veliš na to? – Moj otac je bio moj gospodar dok sam bila nevina djevojka – odgovori mu ona – a odkad sam se udala, vlast nada mnom je prešla u ruke moga muža, te mu se neću protiviti. – Neka Alah blagoslovi i tebe i tvoga oca i neka se smiluje na utrobu koja te je nosila! – reče zlatar, te tako raskine veze koje su ga sputavale i poče se spremati za put. I tast mu dade svega u izobilju, a zatim se oprostiše, pa zlatar povede svoju ženu i pođe s njom na put, pa je tako putovao s njom sve dotle dok nije stigao u Basru. I zlatara dočekaše ljudi koji mu bijahu bliski i njegovi prijatelji (a oni su mislili da je on bio u al-Hedžazu), pa se neki od njih obradovaše njegovu povratku u Basru, dok neki bijahu ožalošćeni, te rekoše jedni drugima: – Sad će nas opet tlačiti i zatvarati svakoga petka u džamije i kuće, pa će zatvarati čak i naše mačke i pse.

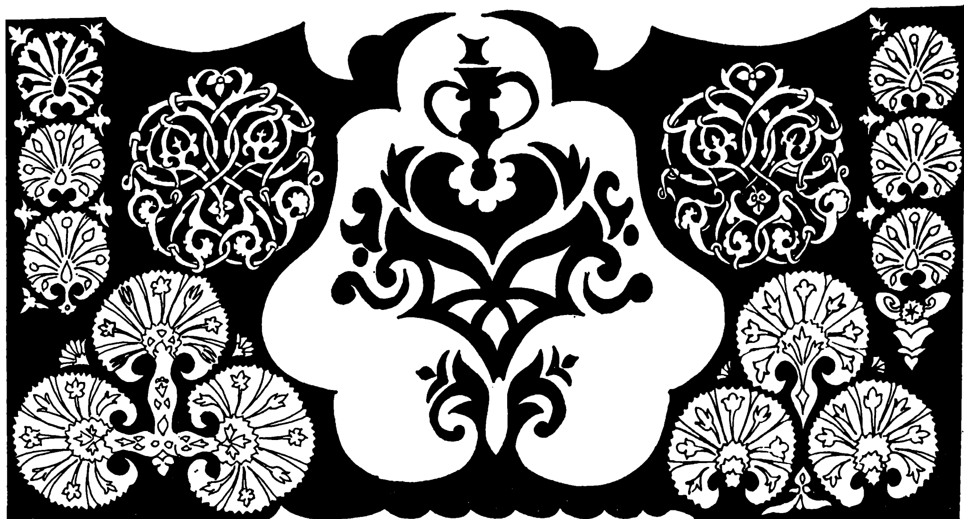
Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče basorskog cara, on je saznao da je zlatar došao, pa se naljutio na nj i poslao ljude da mu ga dovedu. I zlatar dođe u dvor, a car ga poče grditi, govoreći mu: – Kako si mogao otputovati ne obavijestivši me o svome odlasku? Zar ti nisam mogao pružiti neku pomoć kad si pošao na hadžiluk u sveti Alahov hram? – I zlatar mu reče: – Oprosti mi, o, gospodaru! Alaha mi, ja nisam ni išao na hadžiluk, već mi se dogodilo to i to, to i to.

I zlatar ispriča caru sve što mu se dogodilo sa ženom i trgovcem Abd-ar-Rahmanom Kairskim, koji mu je dao za ženu svoju kćerku, a naposljetku mu reče: – I ja sam je doveo u Basru. – I onda car uzviknu: – Da se ne bojim velikog Alaha, ja bih te zacijelo ubio, pa bih se oženio tom ženom dobroga roda, ne žaleći sav novac iz svoje riznice, jer je ona dobra prilika samo za careve. Ali je Alah poklonio nju tebi i blagoslovio je s tobom. Staraj se o njoj što bolje možeš. – I car nagradi zlatara, a on potom ode iz njegova dvora. A zatim zlatar poživje pet godina sa svojom ženom, pa ode na istinu velikom Alahu, a onda car zaprosi njegovu ženu, ali ona ne htjede poći za nj, već mu reče: – O, care, u mome rodu nema žene koja se udala poslije smrti svoga muža, te se ni ja neću udati ni za koga poslije smrti svoga muža, pa ni za tebe, makar me i ubio. – I car posla ljude da je zapitaju: – Hoćeš li otići u svoju zemlju? – a ona odgovori caru: – Ako mi učiniš to dobro, bit ćeš nagrađen. – I car joj dade sav zlatarev novac, pa joj i sâm dade onoliko novaca koliko je valjalo da joj dâ prema svome dostojanstvu i posla s njom svoga vezira koji bijaše poznat po svojoj dobroti i plemenitosti, a s njima posla i pet stotina konjanika. I taj je vezir putovao s njom dok je nije predao njenom ocu, a ona je potom živjela u kući svoga oca i nije se preudala do svoje smrti, te tako svi oni pomriješe.

A kad ta žena nije pristala da se uda za sultana poslije smrti svoga muža, kako se s njom može usporediti žena koja je napustila živa muža i otišla s mladićem nepoznata korijena i roda, pa još radi razvrata, a ne putem zakonitog braka? Ako netko misli da su sve žene jednake, ta njegova bolest ne može se izliječiti nikakvim lijekom. Neka je slava onome kome pripada vidljivo i nevidljivo carstvo, a on je živ i nikad ne umire!

PRIČA O NAMJESNIKU BASRE I NJEGOVOJ BRAĆI

PRIČA SE, O SRETNI CARE, DA JE KALIF HARUN AR-RAŠID jednoga dana pregledao harač koji bješe dobio iz svojih zemalja, a da je onda vidio da se u riznici već nalazi harač iz svih zemalja, osim iz Basre – taj harač nije stigao te godine. I kalif sazva divan zbog toga, pa reče: – Neka mi dođe vezir Džafar! – A kad je ovaj ušao, kalif mu reče: – Harač iz svih zemalja već je u riznici, osim harača iz Basre – otuda nije stiglo ništa u ime harača. – O, gospodaru pravovjernih – reče Džafar kalifu – možda se namjesniku Basre dogodilo nešto što ga je omelo da pošalje harač – a kalif izusti: – Rok za predaju harača istekao je prije dvadeset dana. Čime se može opravdati namjesnik što nije poslao harač za sve to vrijeme? On nije poslao harač, a nije poslao ni neki dokaz kojim bi se mogao opravdati. – O, gospodaru pravovjernih – reče Džafar – ako hoćeš, poslat ćemo nekoga tamo da izvidi to. – Pošalji Abu-Isaka Mosulskog, moga druga uz bocu! – reče kalif, a Džafar mu odgovori: – Poslušat ću te i pokoravat ću se Alahu i tebi, o, gospodaru pravovjernih!

A zatim vezir Džafar ode kući, pa pozva Abu-Isaka Mosulskog, kalifova druga uz bocu, i napisa mu plemeniti ferman, rekavši mu: – Otiđi Abd-Alahu--Ibn-Fadilu, namjesniku grada Basre, pa vidi što ga je to omelo da pošalje harač, a zatim uzmi od njega basorski harač do posljednje pare, pa mi ga donesi. A ako vidiš da harač nije prikupljen i da se Abd-Alah opravdava, dovedi i njega, pa neka on svojim jezikom kaže kalifu čime se može opravdati.

I Abu-Isak mu odgovori: – S poštovanjem i pokornošću – pa odvoji pet hiljada konjanika iz svoje vojske i pođe s njima na put, a putovao je sve dotle

dok nije stigao do grada Basre. I Abd-Alah-ibn-Fadil saznade da on dolazi s vojskom te mu pođe u susret, a potom uđe s njim u Basru i odvede ga u svoj dvor, dok se ostali ratnici razmjestiše po šatorima izvan grada. I Ibn-Fadil naredi da se ratnicima dâ sve što im je potrebno, a potom Abu-Isak uđe u divan, pa posadi Abd-Alaha-ibn-Fadila pored sebe, dok se ostali velikaši poređaše oko njega po svojim činovima. I Ibn-Fadil pozdravi Abu-Isaka, pa ga zapita: – O, gospodaru, jesi li imao kakvog razloga da dođeš amo? – Jesam – odgovori mu Abu-Isak. – Došao sam da zatražim harač od tebe. Kalif se raspitivao o njemu, a već je prošlo vrijeme kada je valjalo da ga dobije. – O, gospodaru – uzviknu Abd-Alah – bolje bi bilo da se nisi zamarao i da nisi podnosio tegobe putovanja! Harač je prikupljen do posljednje pare i ja sam se spremao da ga pošaljem sutra, ali si uto ti došao, te ću ga predati tebi; ostat ćeš ovdje tri dana i bit ćeš moj gost, a četvrtoga dana ću ti predati harač. Ali ti sada svakako moramo ponuditi kakav poklon, a to će biti samo dio onoga što dugujemo tebi i gospodaru pravovjernih za vašu naklonost.

I Abu-Isak reče: – To nije loše – a potom Abd-Alah raspusti divan, pa uvede Abu-Isaka u jednu sobu kojoj nijedna druga soba ne bješe ravna i postavi stol za nj i ljude iz njegove okoline, te oni počeše jesti, piti, uživati i veseliti se. A kad sluge ukloniše jelo, gosti opraše ruke, pa ih sluge poslužiše kavom i pićem. I svi su oni sjedili i razgovarali do prve trećine noći, a onda sluge prostriješe postelju za Abu-Isaka, te on legne u krevet od slonovače, ukrašen žeženim zlatom, a basorski namjesnik legne u drugi krevet, pored njega. I Abu-Isak, poslanik gospodara pravovjernih, ne zaspa, već poče razmišljati o omjerima stihova i govora u nizovima, jer bijaše jedan od kalifovih bliskih drugova pri boci pića, a uz to bijaše dobar poznavalac stihova i izvrsnih priča. I tako je on ležao budan do ponoći i sastavljao stihove, a dok se to zbivalo, Abd-Alah-ibn-Fadil odjednom ustade, pa zategne pojas i uzme bič iz jednog ormara, a zatim uzme upaljenu svijeću i iziđe iz sobe, misleći da Abu-Isak spava . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto sedamdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah-ibn-Fadil izišao iz sobe, misleći da je zaspao kalifov drug uz bocu pića, Abu-Isak. A kad je on izišao iz sobe, Abu-Isak s čuđenjem reče u sebi: – Kud li to ide Abd-Alah-ibn-Fadil s tim bičem? Možda hoće da muči nekoga. Moram svakako poći za njim i vidjeti što će raditi noćas. – A zatim Abu-Isak ustane, pa polako pođe za Abd-Alahom, trudeći se da ga on ne vidi. I tako Abu-Isak vidje kako Abd-Alah otvara jedan ormar i kako vadi iz njega poslužavnik na kojem bijahu četiri zdjele pune jela, kruh i vrč s vodom. I Abd-Alah ponese poslužavnik i vrč i pođe dalje, te i Abu-Isak kradom pođe za njim, prateći ga do jedne sobe, a onda se zaustavi pred vratima i poče viriti kroz otvor na njima. I onda Abu-Isak ugleda jednu prostranu sobu, zastrtu raskošnim ćilimima, a nasred sobe – krevet od slonovače ukrašen žeženim zlatom, za koji bijahu privezana dva psa zlatnim lančićima. A potom Abu-Isak vidje kako Abd-Alah stavlja poslu-

žavnik na jedno mjesto, postrance, i kako, zasukanih rukava, odvezuje jednoga psa. I pas se poče previjati u njegovim rukama, prinoseći njušku zemlji, kao da je hoće poljubiti pred njim, i tiho skičući slabim glasom. I Abd-Alah veza šape toga psa, pa ga obori na zemlju, a zatim izvuče onaj bič, pa ga poče tako nemilosrdno šibati da se on previjao pred njim, ne znajući kako da se spasi. I Abd-Alah je šibao bičem toga psa sve dotle dok on nije prestao ječati i dok se nije onesvijestio, a onda ga odvede na ranije mjesto i priveza, pa uze drugoga psa i s njim učini isto.

A potom Abd-Alah izvadi rubac, pa poče brisati suze psima i umirivati ih, govoreći im: – Ne zamjerite mi! Alaha mi, ja to ne činim po svojoj volji i to mi nije lako. Možda će vas Alah spasiti i izvući iz te nevolje. – I on se molio Alahu da psima dâ svaku sreću, a dok se to zbivalo, Abu-Isak, kalifov drug uz bocu pića, stajao je iza vrata, slušajući uhom, gledajući okom i čudeći se svemu tome. A zatim Abd-Alah prinese psima poslužavnik s jelima i nahrani ih svojom rukom, a kad se oni najedoše, obrisa im njuške i napoji ih vodom iz vrča, pa ponese poslužavnik, vrč i svijeću i htjede izići iz sobe, ali Abu-Isak uđe prije njega i legne u svoju postelju. I Abd-Alah stavi poslužavnik i vrč u ormar, pa uđe u sobu, otvori drugi ormar i stavi bič tamo gdje je bio, a zatim se svuče i legne.

Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče Abu-Isaka, on je do kraja te noći razmišljao o tome, ne mogavši da zaspi od velikog čuđenja. I on reče u sebi: – Gle sad! Zašto li to čini? – I tako se on čudio do jutra, a onda svi poustajaše, pa očitaše molitvu, doručkovaše i popiše kavu, a zatim odoše u divan. I Abu-Isak bijaše zaokupljen tim doživljajem cijeloga dana, ali ne reče nikome ništa, pa ne zapita o tome ni samoga Abd-Alaha.

A naredne noći Ibn-Fadil učini to isto s psima: izudara ih, pa se izmiri s njima, nahrani ih i napoji, a Abu-Isak pođe za njim i vidje da on čini s psima ono isto što bijaše učinio prve noći. I Abd-Alah učini to isto i treće noći, a četvrtoga dana donese harač Abu-Isaku, kalifovu drugu uz bocu pića, koji ga primi i ode, ne rekavši mu ništa.

I Abu-Isak krene na put, pa je tako putovao sve dotle dok nije stigao u Bagdad, a onda preda harač kalifu. I kalif ga zapita zašto mu basorski namjesnik nije na vrijeme poslao harač, a on mu odgovori: – O, gospodaru pravovjernih, ja sam vidio da je basorski namjesnik već bio pripremio harač i da ga je htio poslati, a da sam se zadržao samo jedan dan, on bi me zacijelo sreo na putu. Ali sam u kući Abd-Alaha-ibn-Fadila vidio nešto što nikada nisam vidio u svome životu, o, gospodaru pravovjernih. – A što si to vidio? – zapita ga kalif, a on mu odgovori: – Vidio sam to i to, to i to. – I Abu-Isak ispriča kalifu što je Abd-Alah radio s psima, a potom mu reče: – Vidio sam da je to radio tri noći uzastopce – tukao je pse, a potom se mirio s njima, pa ih je umirivao, hranio i pojio, i ja sam sve to gledao, a on mene nije vidio. – Jesi li ga zapitao zašto to čini? – zapita kalif, a Abu-Isak mu odgovori: – Nisam, tako mi tvoje žive glave, o, gospodaru pravovjernih. – O, Abu-Isače – reče mu onda kalif

– naređujem ti da se vratiš u Basru i da mi dovedeš otuda i Abd-Alaha-ibn-Fadila i njegova dva psa. – O, gospodaru pravovjernih – uzviknu Abu-Isak – spasi me toga! Abd-Alah-ibn-Fadil mi je iskazao najveće poštovanje, a ja sam slučajno, bez ikakve namjere, saznao sve što sam ti ispričao. Kako sad da mu se vratim i da ga dovedem? Ako se vratim, neću imati obraza da ga pogledam, jer me je stid od njega, pa treba da pošalješ nekoga drugoga, s fermanom koji ćeš napisati svojom rukom, a on će ti dovesti Ibn-Fadila i njegove pse. – Ako mu pošaljem koga drugog, on će možda poreći sve to, pa će reći: – Ja nemam pasa – izusti kalif. – A ako pošaljem tebe, ti ćeš mu reći: – Ja sam sve to vidio svojim očima – te on neće moći to poreći. Ti svakako moraš otići tamo i dovesti i njega i pse, a ako to ne učiniš – čeka te neminovna smrt...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni devetsto osamdeset noći, ona reče:

980. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif Harun ar-Rašid rekao Abu-Isaku: – Neizostavno moraš otići tamo i dovesti mi i njega i njegove pse, a ako to ne učiniš, čeka te neminovna smrt. – Slušam i pokoravam se, o, gospodaru pravovjernih! – odgovori mu Abu-Isak. – U pravu je onaj koji je rekao: – Sve nevolje snalaze čovjeka zbog njegova jezika – jer je i mene snašla ova nevolja stoga što sam ti sve to ispričao. – I kalif napisa plemeniti ferman, a Abu-Isak ga uze, pa ode u Basru i uđe u namjesnički dvor, a onda mu Abd-Alah reče: – Ne dao Alah da si se vratio zbog nekog zla, o, Abu-Isače! Zašto si se tako brzo vratio? Da mi kalif nije vratio harač zbog toga što nešto nedostaje? – O, emire Abd-Alaše – reče Abu-Isak – ja se nisam vratio stoga što nisi predao sav harač – ti si predao harač do posljednje pare i kalif ga je primio. Ali se nadam da mi nećeš zamjeriti – nešto sam se ogriješio o tebe, a ono što je nastalo zbog toga sudio nam je veliki Alah. – A što se to dogodilo zbog tebe, o, Abu-Isače? Reci mi – ja te volim, pa ti neću zamjeriti – izusti Abd-Alah, a Abu-Isak mu reče: – Kad sam ono bio u tvojoj kući, znaj da sam tri noći uzastopce išao za tobom i da sam vidio kako ustaješ u ponoć i kako mučiš pse, pa sam se čudio svemu tome, ali me je bilo stid da te zapitam zašto to činiš. I ja sam ispričao to kalifu, slučajno i bez ikakve namjere, a on me je natjerao da se vratim s fermanom koji je napisao svojom rukom. Da sam znao da će doći do toga, ja mu ne bih ništa ispričao, ali je sudba tako htjela.

I Abu-Isak se poče ispričavati, a Abd-Alah mu reče: – Kad si već ispričao to kalifu, ja ću potvrditi tvoju priču, kako ne bi mislio da lažeš, jer te volim. A da je to ispričao tko drugi, ja bih sve porekao, a njega bih optužio za laž. Poći ću s tobom i povesti pse, pa makar mi propala duša i došao suđeni čas. – Neka te Alah zaštiti kao što ti zaštićuješ mene od kalifa! – reče Abu-Isak, a Abd-Alah ponese poklon kakav je priličio kalifu i povede pse koji bijahu vezani zlatnim lancima. A potom Abd-Alah natovari pse na deve, pa pođe s Abu-Isakom, pa su tako obojica putovala sve dotle dok nisu došli u Bagdad. I Abd-

-Alah ode kalifu i poljubi zemlju između njegovih ruku, a kalif mu dopusti da sjedne, te on sjedne i naredi slugama da mu dovedu pse. – Kakvi su to psi, o, emire Abd-Alaše? – zapita ga kalif, a psi počeše ljubiti zemlju između njegovih ruku i mahati repovima, plačući, kao da mu se hoće požaliti na nešto, te se kalif začudi tome. I kalif reče Abd-Alahu: – Ispričaj mi povijest ovih pasa i reci mi zašto ih tučeš, a potom im iskazuješ poštovanje? – O, Alahov nasljedniče – reče Ibn-Fadil – to nisu psi, već ljudi – dva lijepa, krasna, stasita i skladna mladića, a oni su moja braća, djeca moje majke i moga oca. – Pa kako su se ti ljudi mogli pretvoriti u pse? – zapita kalif, a Abd-Alah mu reče: – Ako mi dopustiš, o, gospodaru pravovjernih, ja ću ti reći istinu o svemu tome. – Reci mi što je bilo – reče kalif – a pazi da me ne slažeš, jer je laž odlika licemjera. Budi istinoljubiv, jer je istinoljubivost lađa spasenja i odlika pravednika.

– Znaj, o, Alahov nasljedniče – reče onda Ibn-Fadil – da će oni biti moji svjedoci dok ti budem pričao, pa ako što slažem, oni će me uhvatiti u laži, a ako kažem istinu, oni će je potvrditi. – To su psi, a psi ne mogu ni govoriti ni odgovarati – reče kalif. – Kako mogu svjedočiti tebi u prilog ili na tvoju štetu? – O, braćo – reče onda Ibn-Fadil – ako budem što slagao, podignite glave i razrogačite oči, a ako budem rekao istinu, oborite glave i zažmirite.

– Znaj, o, Alahov nasljedniče – reče potom Abd-Alah – da smo nas trojica braća od iste majke i istog oca. I naš otac se zvao Fadil, a to su mu ime nadjenuli stoga što je žena njegova oca rodila dva sina blizanca, pa je jedan umro istoga časa i trenutka, a drugi je ostao živ, te su mu nadjenuli ime Fadil.[44] Otac ga je lijepo odgojio i obrazovao, a kad je odrastao, oženio ga je našom majkom, pa je umro. I naša majka rodi najprije ovoga moga brata, pa mu otac nadjenu ime Mansur, a potom opet zatrudnje i rodi evo ovoga moga brata, kome otac nadjenu ime Nasir. I moja majka zatrudnje i po treći put, pa rodi mene, a otac mi nadjenu ime Abd-Alah. I on nas je odgajao dok nismo odrasli i postali zreli ljudi, a onda je umro, ostavivši nam kuću i dućan pun raznobojnih tkanina svake vrste – indijskih, rumijskih, horasanskih i drugih, a ostavio nam je i šezdeset hiljada dinara.

A kad nam je otac umro, mi ga okupasmo, pa mu podigosmo divnu grobnicu i sahranismo ga, predavši ga milosti njegova gospodara. A potom priređivasmo zadušnice i čitanja Kurana i dijelismo milostinju dok nije prošlo četrdeset dana, a onda ja priredih bogatu gozbu i pozvah na nju trgovce i ugledne ljude. A kad se ljudi prihvatiše, ja im rekoh: – O, ljudi, zemaljski život je prolazan, a potonji život je vječan, pa neka je hvala onome koji je vječan i koji živi poslije nestanka bića koja je stvorio. Znate li zašto sam vas okupio u svojoj kući na današnji blagoslovljeni dan? – Neka je hvala Alahu koji zna i ono što je skriveno! – odgovoriše oni, a ja im rekoh: – Otac mi je umro, a ostavio je mnogo novaca, pa se bojim da kome nije ostao dužan, da nije kod njega ostao nečiji zalog ili što drugo. Hoću da ga oslobodim odgovornosti za dugove ljudima, pa ako tko nešto potražuje od njega, neka mi kaže: – Potražujem od njega to i to – a ja ću mu to dati, ne bih li tako oslobodio svoga oca svake odgovornosti. – O, Abd-Alaše – rekoše mi trgovci – svi mi znamo

da nema zemaljskog života bez potonjega života, a nismo ljudi koji lažu. Svi mi znamo što je dopušteno a što zabranjeno, a bojimo se Alaha, te nećemo pojesti imovinu siročadi. Mi znamo da je tvoj otac (neka mu se smiluje Alah!) davao novac drugim ljudima, a sâm nije uzimao na svoju odgovornost ništa tuđe, već je uvijek govorio u svojim molitvama: – Bože moj, u tebe se uzdam i nadam! Ne daj mi da umrem zadužen! – Jedna od njegovih odlika bila je da daje bez traženja ono što je kome dugovao, a kad je tko njemu bio dužan, on mu nije tražio dug, već bi mu rekao: – Ne žuri se! – Ako bi mu bio dužan koji siromašak, on bi mu oprostio dug, a ako dužnik ne bi bio siromašan čovjek, pa bi umro, on bi rekao: – Neka mu Alah oprosti ono što mi je dugovao! – Mi svi tvrdimo da on nikome ništa ne duguje.

– Blagoslovio vas Alah – kazah im ja onda, pa se okrenuh svojoj braći i rekoh: – O, braćo, naš otac nije nikome dužan, a ostavio nam je taj novac, tkanine, kuću i dućan. Nas smo tri brata i svakome pripada trećina od svega ovoga. Pristajete li da se ne dijelimo i da sve to bude naša zajednička imovina, pa da zajedno jedemo i pijemo, ili pak da podijelimo tkanine i novac, pa da svaki uzme svoj dio? – Podijelit ćemo, pa će svaki uzeti svoj dio – rekoše moja braća. – I Abd-Alah se okrene psima, pa ih zapita: – Je li tako bilo, braćo? – a oni oboriše glave i zažmiriše, kao da hoće reći – jest!

Potom Ibn-Fadil nastavi: – I ja onda pozvah kadijinog djelioca, o, gospodaru pravovjernih, pa nam on podijeli novac, tkanine i sve što nam bješe ostavio otac, a meni dodijeli kuću i dućan, na ime naknade za jedan dio novca koji mi je pripadao. I mi pristadosmo na tu podjelu, a potom moja braća uzeše svoje dijelove u novcu i tkaninama. I ja otvorih dućan, pa unesoh u nj svoje tkanine, a od novca koji mi bješe pripao povrh kuće i dućana kupih još tkanina, te tako napunih dućan, pa sjedoh da prodajem i kupujem. A što se tiče moje braće, oni kupiše tkanine, pa odoše u tuđe prekomorske zemlje, a ja onda rekoh: – Neka im pomogne Alah, a ja ću i ovako doći do onoga što mi je on dodijelio, jer se odmor ne može ničim platiti. – I tako provedoh godinu dana, a Alah mi je pomogao, te sam stekao tako mnogo novaca da sam sâm imao onoliko koliko nam otac bijaše ostavio svima.

A jednoga dana sjedio sam u svome dućanu i imao na sebi dvije bunde, jednu od samurovine a drugu od vjeveričje kože, jer je bila zima i veoma hladno vrijeme, a dok sam tako sjedio, odjednom mi priđoše braća u poderanim košuljama, bez ičega drugog na tijelu, a obojica su cvokotali i usne im bijahu pobijeljele. A kad ih vidjeh kako dršću, meni ih bijaše žao zbog toga, te se rastužih . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah-ibn-Fadil rekao kalifu: – A kad ih vidjeh kako dršću, meni ih bijaše žao, te se rastužih, a razum mi odletje iz glave. I ja ustadoh, pa zagrlih braću, zaplakavši zbog stanja u kojem su bili, pa obukoh jednome bundu od samurovine a drugome od vjeveričje

kože. A zatim ih odvedoh u kupatilo i poslah obojici po par odijela kakva nose bogati trgovci, te se oni okupaše i obukoše ta odijela, a ja ih onda odvedoh kući. A kako vidjeh da su obojica mrtvi gladni, postavih stol i donesoh jela, te oni počeše jesti, pa se i ja prihvatih, ljubazno se ophodeći s njima i umirujući ih. – I Abd-Alah se okrene psima pa ih zapita: – Je li tako bilo, o, braćo? – a oni oboriše glave i zažmiriše.

– A zatim, o, Alahov nasljedniče – nastavi Ibn-Fadil – zapitah svoju braću: – Što vam se to dogodilo i gdje vam je novac? – A oni mi odgovoriše: – Plovili smo morem, pa smo ušli u jedan grad koji se zove Kufa, a tamo smo komad tkanine od pola dinara prodavali za deset dinara, dok smo komad tkanine koji je vrijedio dinar prodavali za dvadeset dinara, te smo tako zaradili mnogo novaca. Kupili smo komade perzijske svile po deset dinara, a ona se prodaje u Bagdadu po četrdeset dinara. Zatim smo stigli u grad al-Karh, gdje smo prodavali i kupovali i stekli velike pare.

I ja ih onda zapitah: – Kad ste doživjeli tu radost i sreću, zašto ste se onda vratili goli? – a oni uzdahnuše, pa mi rekoše: – O, brate, snašla nas je nesreća zbog urokljivih očiju, a čovjek nije siguran na putu. Kad smo prikupili taj novac i to blago, utovarili smo svoju imovinu na lađu, pa smo zaplovili morem, namjeravajući da odemo u grad Basru. Tako smo plovili tri dana, a četvrtog dana vidjesmo kako se more diže i spušta, kako buči i kako se pjeni, jer se bješe uskomešalo i uzburkalo, i iz valova vrcahu varnice kao živa vatra. I vjetrovi su se mijenjali, te naša lađa udari u jedan rt i razbi se, a mi počesmo tonuti u more sa svom svojom imovinom. I nas dvojica provedosmo jedan dan i jednu noć koprcajući se na površini vode, a uto nam Alah posla jednu lađu, pa nas putnici prihvatiše, te smo tako putovali od grada do grada, prosjačeći i hraneći se onim što bismo naprosili. A bili smo u velikoj nevolji, te smo skidali sa sebe svoje stvari i prodavali ih, ne bismo li se tako prehranili, pa se tako približismo Basri, ali u grad nismo ušli prije no što smo podnijeli hiljadu nevolja, a da smo spasili ono što smo imali, donijeli bismo amo bogatstvo koje bi bilo dostojno bogatstva careva. Ali nam je Alah tako sudio.

I ja im rekoh: – O, braćo, ne brinite se! Novac je otkup za tijelo, a spasenje je – plijen. Alah vas je uvrstio u one koji su se spasili, a od toga niste mogli ništa više poželjeti. Bogatstvo i siromaštvo nisu ništa drugo do sjenka neke utvare, a Alah je dao dar onome koji je rekao:

Kad valja glavu svoju od prijeke smrti spasiti,
Novac je za sve ljude samo odrezak nokta.

– O, braćo – rekoh im potom – smatrat ćemo da nam je otac umro danas i da nam je ostavio sav moj novac. Mojoj duši godi da sav taj novac podijelim s vama na jednake dijelove. – A zatim pozvah kadijinog djelioca, pa donijeh svoju imovinu, te je on podijeli i svaki od nas uze po jednu trećinu toga novca. – I ja onda rekoh braći: – O, braćo, kad čovjek živi u svome gradu, Alah mu

s blagoslovom daje ono što mu pripada. Otvorite dućane obojica, pa sjedite u njima i bavite se trgovinom: svatko će neizostavno dobiti ono što mu je suđeno. – I ja pomogoh braći da otvore dućane, a napunih i jedan i drugi dućan robom, pa rekoh: – Prodajte i kupujte, a čuvajte svoj novac i nemojte ga trošiti ni na što – ja ću vam davati onoliko hrane i pića koliko vam je potrebno.

I ja iskazah poštovanje svojoj braći, pa oni počeše prodavati i kupovati, provodeći dane u svojim dućanima, a noći u mojoj kući. A kad god bih sjedio i razgovarao s njima, oni bi mi hvalili svoj boravak u tuđini, opisujući mi krasote tuđih zemalja i govoreći mi o svojoj velikoj zaradi u njima, te me tako podstrekavahu da i ja pođem s njima u tuđe zemlje. – I Abd-Alah zapita pse: – Je li tako bilo, o, braćo? – a oni oboriše glave i zažmiriše, potvrdivši tako njegove riječi.

– O, Alahov nasljedniče – reče zatim Ibn-Fadil – braća su me neprestano sablažnjavala, govoreći mi o velikoj dobiti i zaradi u tuđim zemljama i pozivajući me da pođem s njima, te im naposljetku rekoh: – Učinit ću vam po volji i svakako ću poći s vama. – A zatim se uortačismo, pa nabavismo skupocjene tkanine svake vrste, uzesmo pod najam lađu i napunismo je svakojakom robom i hranom, ponijevši i sve druge stvari koje nam bijahu potrebne, pa odosmo iz Basre i zaplovismo debelim morem na kojem se sudaraju valovi i na kojem propadaju oni koji su se navezli na nj, dok se ponovo rađaju oni koji su ga napustili.

I tako smo plovili dok nismo doplovili u jedan grad, pa tamo prodadosmo i kupismo robu s velikim dobitkom, a zatim isplovismo iz toga grada u drugi, te smo tako prelazili iz jednog grada u drugi i iz jednoga naselja u drugo, prodajući, kupujući i zarađujući, dok nismo nakupili mnogo novaca, jer naša dobit bijaše velika. A zatim doplovismo do jedne planine, pa kapetan lađe baci sidro i reče: – O, putnici, siđite na obalu, pa ćete se spasiti zla koje vas čeka na današnji dan! Potražite vodu na obali – možda ćete je negdje naći. – I svi putnici siđoše s lađe, pa i ja siđoh s njima, a zatim je svatko pošao na svoju stranu i počeo tražiti vodu.

I ja sam išao tako, pa sam se popeo na vrh te planine, a dok sam išao, odjednom ugledah jednu zmiju kako juri i bježi od nečega, a zatim vidjeh i jednu crnu, ružnu i strašnu aždaju kako juri za njom. I aždaja stiže zmiju, pa je pritisnu i ščepa za glavu, obavivši svoj rep oko njena repa, a meni bijaše jasno da adžaja napada zmiju ni krivu ni dužnu, te mi je bijaše žao. I ja onda uzeh jedan kremen-kamen težak pet ritala, a možda i više, pa ga bacih na aždaju i razbih joj glavu njime, ali ne stigoh ni da se povratim od toga, a zmija se pretvori u lijepu, dražesnu, sjajnu, savršenu, stasitu i skladnu djevojku koja je bila slična sjajnome mjesecu. I ona mi priđe, pa mi poljubi ruke, a zatim mi reče: – Neka te zaklanja Alah dvostrukim zaklonom – zaklonom od sramote za života na ovome svijetu i zaklonom od vatre u potonjem životu, na sudnji dan, kad imovina i sinovi mogu biti od pomoći samo onima koji dolaze Alahu čista srca. – O, čovječe – reče mi djevojka potom – ti si mi sačuvao čast i obave-

zao me tim dobročinstvom. Sad treba da te nagradim za to. – I ona pokaza rukom zemlju, a zemlja se razdvoji i ona uđe u nju, a zatim se zemlja sklopi nad njom, te mi bijaše jasno da je ta djevojka džinka, a što se tiče aždaje, u njoj planu vatra, te sva sagorje i pretvori se u pepeo.

I ja sam s čuđenjem gledao sve to, a potom sam se vratio drugovima, pa sam im ispričao što sam vidio. I mi prespavasmo tu noć, a pred jutro kapetan izvuče sidro, razapne jedra i zategne ih, i mi zaplovismo pa se toliko udaljismo od zemlje da je izgubismo iz vida, a tako smo plovili punih dvadeset dana i za to vrijeme nismo vidjeli ni zemlje, ni ptica. A slatke vode nije bilo više na lađi, te nam kapetan reče: – O, ljudi, nemamo više slatke vode – a mi mu kazasmo: – Da siđemo na kopno, pa ćemo možda naći vodu? – Ali on uzviknu: – Alaha mi, ja sam skrenuo s puta, pa sad ne znam koji put vodi k zemlji! – I nas obuze velika tuga, te počesmo plakati i moliti se velikom Alahu da nas izvede na pravi put, pa i tu noć provedosmo u ne može biti gorem stanju, a Alah je dao dar onome koji je rekao:

I koliko noći provedoh u tuzi
Od koje i dijete osijedjeti može!

Al' kad svane jutro, nama Alah uvijek
Šalje svoju pomoć i potporu brzo.

A kad jutro zasja svjetlošću i zablista, mi ugledasmo jednu planinu, te se obradovasmo i razveselismo. I naša lađa pristade uz tu planinu, a onda nam kapetan reče: – O, ljudi, siđite na obalu, pa potražite vodu! – I mi iziđosmo iz lađe, pa počesmo tražiti vodu, ali je, na našu žalost, tamo ne bijaše. I ja se onda popeh na vrh te planine, pa ugledah iza nje jednu kružnu zaravan do čijeg je kraja valjalo ići jedan sat, ili više od jednog sata, te pozvah svoje drugove, a kad oni dođoše, rekoh im: – Vidite li onu zaravan iza ove planine – ja tamo vidim jedan visok grad sa stupovima koji se dižu u visinu, sa zidinama i kulama, s brežuljcima i livadama. Tamo bez sumnje ima vode i svakoga dobra; hajdemo u taj grad! Otuda ćemo donijeti vode, a kupit ćemo i hranu koja nam je potrebna – mesa i voća, pa ćemo se vratiti. – I moji drugovi rekoše: – Bojimo se da u tome gradu ne žive mnogobošci i neprijatelji naše vjere, pa da nas ne pohvataju i ne zarobe, a mogu nas i pobiti, te bismo tako sami sebi došli glave, jer smo sami srljali u pogibiju i opake teškoće. Čovjek ne zaslužuje nikakvu pohvalu kad sam sebe zavarava, jer se onda sam izlaže velikoj opasnosti, a pjesnik je rekao o njemu:

Dok zemlja bude zemlja, a nebo nad njom – nebo,
Zaveden, ma i spasen, pohvaljen neće biti.

Nećemo se zavaravati.

– O, ljudi, vi niste pod mojom vlašću, a moja braća će poći sa mnom, pa ću s njima otići u taj grad – rekoh im onda, ali moja braća kazaše: – Ne-

ćemo poći s tobom, jer se bojimo toga. – Što se mene tiče – rekoh im – ja sam odlučio da odem u taj grad. Uzdam se u Alaha, a pristajem na ono što mi je on sudio. Pričekajte me ovdje dok ne odem tamo i dok se ne vratim . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ibn-Fadil rekao putnicima: – Sačekajte me ovdje dok ne odem tamo i dok se ne vratim. – I ja ih ostavih, pa pođoh k tome gradu, a kad dođoh do gradskih vrata, vidjeh da je to divan grad i da se nalazi na neobično lijepom mjestu, da su zidine u njemu visoke i kule utvrđene, da se dvorovi dižu u visinu i da su gradska vrata načinjena od željeza, a da su tako ukrašena i išarana da mogu pomutiti razum. I ja uđoh na gradska vrata, pa ugledah jednu kamenu klupu, a vidjeh i jednoga čovjeka kako sjedi na njoj i drži u ruci bakreni lančić na kojem bijaše četrdeset ključeva, te po tome vidjeh da je to čuvar gradskih vrata i da ima četrdeset takvih vrata. I ja priđoh tome čovjeku, pa mu rekoh: – Mir neka ti je! – ali mi on ne odgovori na pozdrav, te mu poželjeh mira i po drugi i po treći put, a od njega ne dobih odgovora. I ja mu spustih ruku na rame, pa mu rekoh: – Zašto mi ne odgovaraš na pozdrav? Da li nećeš da mi odgovoriš na pozdrav zato što spavaš, što si gluh, ili zato što nisi musliman? – I čovjek mi opet ne odgovori, niti se pomakne, te ga dobro zagledah i vidjeh da je sav od kamena. – To je doista čudno! – uzviknuh. – Evo kamena kome je dano obličje Adamova sina i kome nedostaje samo govor.

I ja ostavih toga čovjeka i uđoh u grad, a onda vidjeh jednoga čovjeka kako stoji na putu, te mu priđoh i dobro ga zagledah, pa vidjeh da je i on sav od kamena. A potom počeh hodati amo-tamo po gradskim trgovima, prilazeći svakome čovjeku koga bih ugledao i dobro ga zagledajući, ali vidjeh da su i oni od kamena. I tako ugledah jednu ženu za zavežljajem odijela za pranje na glavi, te joj se približih i zagledah je, pa vidjeh da je od kamena ne samo ona, već i onaj zavežljaj odjeće koji joj bijaše na glavi. I onda odoh na tržnicu, pa vidjeh prodavača masla, a vidjeh i njegov kantar i svakojaku robu pred njim – sir i ostalo, ali sve to bijaše od kamena. I tako vidjeh da su svi trgovci u svojim dućanima, pa jedni stoje, a drugi sjede, ali svi muškarci, žene i djeca koje vidjeh bijahu od kamena. A potom odoh na tržnicu gdje se nalaze trgovački dućani, pa vidjeh da svaki trgovac sjedi u svome dućanu, a da su dućani puni robe, ali da su svi oni od kamena, samo što su tkanine bile kao paučina. I ja počeh razgledati te tkanine, a kad bih uzeo u ruke koje odijelo, ono bi se pretvorilo u prašinu. I onda ugledah neke kovčege, pa otvorih jedan i nađoh u njemu zlato u kesama, te uzeh te kese, a one mi se raspadoše u rukama, ali se zlato ne promijeni, već ostade onakvo kakvo je bilo. I ja uzeh toga zlata koliko sam mogao ponijeti, a u sebi rekoh: – Da su i moja dva brata ovdje, oni bi mogli uzeti zlata koliko im duša hoće, a to blago bez gospodara moglo bi nam biti od koristi.

A zatim prijeđoh u drugi dućan, pa vidjeh da u njemu ima još više zlata, ali ga ja nisam mogao ponijeti, te prijeđoh na drugu tržnicu, pa na treću, i tako dalje, i vidjeh stvorenja različitog izgleda, a sva ona bijahu od kamena. I tako dođoh na zlatarsku tržnicu, pa vidjeh ljude kako sjede u svojim dućanima, a vidjeh i robu koja bijaše pred njima – nešto u njihovim rukama, a nešto u košarama, a kad vidjeh to, o, gospodaru pravovjernih, ja bacih ono zlato koje bijah ponio, pa uzeh onoliko zlatarskih izrađevina koliko sam mogao ponijeti. A sa zlatarske tržnice prijeđoh na tržnicu na kojoj se prodaje drago kamenje, pa vidjeh trgovce kako sjede u svojim dućanima i kako pred njima stoje košare pune svakojakih dragocjenosti – korunda, dijamanata, smaragda, badahšanskih rubina i ostaloga kamenja svake vrste, ali vlasnici tih dućana bijahu od kamena. I ja bacih zlatarske izrađevine koje bijah ponio, pa uzeh onoliko dragoga kamenja koliko sam mogao ponijeti, a bijaše mi žao što i moja dva brata nisu sa mnom, jer su i oni mogli uzeti kamenja koliko su htjeli.

A kad odoh s tržnice gdje se prodaje drago kamenje, prođoh pored jednih velikih vrata išaranih i ukrašenih različitim ukrasima, pa vidjeh iza njih klupe na kojima su sjedili eunusi, ratnici, čuvari, vojnici i suci, a svi su oni imali na sebi najraskošnija odijela, ali svi bijahu od kamena. I ja se dotakoh jednoga od njih, a njegovo odijelo se raspade kao paučina. A potom uđoh na ta vrata, pa ugledah dvor tako lijepo sagrađen i s tako divnim rasporedom da se s njim nije mogao usporediti nijedan drugi dvor, a u tome dvoru vidjeh dvoranu za dočeke, punu velikaša, vezira, uglednih ljudi i emira, i svi su oni sjedili na klupicama, a svi bijahu od kamena. A zatim ugledah prijestolje od dukatskoga zlata, ukrašeno biserjem i dragocjenostima, na kojem je sjedio jedan čovjek u najraskošnijem odijelu, a na njegovoj glavi bijaše vijenac Hosroja, ukrašen dragim kamenjem iz kojeg izbijahu zraci slični zracima dnevne svjetlosti. I ja priđoh tome čovjeku, ali vidjeh da je i on od kamena. A potom iziđoh iz te dvorane i pođoh k haremskim vratima, pa tako uđoh u harem, a u njemu ugledah ležaljku prekrivenu plavim atlasom, na kojoj je ležala žena slična mjesecu u četrnaestu noć, i ona je imala na glavi vijenac s velikim alem-kamenom, plavim kao more, i ja po tome shvatih da je to carica. A oko nje su stajali robovi, i po njihovim pokretima moglo se činiti da su živi, ali su i oni bili od kamena. A pozadi, uz samu pregradu, sjedila su dva dječaka i svirala u lutnju, ali se nije čuo nikakav zvuk, jer su se i oni i lutnja bili skamenili. A pored ležaljke, na klupicama, sjedile su robinje, koje su imale na sebi najraskošnije, različito obojene haljine, pa tu bijahu i eunusi, ali su oni stajali, kao da ih dvore. I taj divan je mogao zanijeti gledaoce, jer u njemu bijaše mnogo ukrasa, lijepoga namještaja i divnih ćilimova. U njemu su visjele najsvjetlije lampe od prozračnog biljura, a u svakoj posudi bijaše po jedan neusporedivi korund koji se nije mogao platiti novcem. I ja onda bacih, o, gospodaru pravovjernih, sve ono što bijah ponio, pa pokupih i podigoh onoliko toga dragoga kamenja koliko sam mogao ponijeti, ne znajući što da uzmem a što da ostavim, jer vidjeh da je to

mjesto nalik na skriveno blago nekoga grada. A zatim ugledah jedna mala vrata i stepenice iza njih, pa uđoh tamo i popeh se na četrdesetu stepenicu, a onda čuh kako netko nježnim glasom čita Kuran. I ja pođoh na onu stranu otkud je dopirao taj glas, pa tako dođoh do vrata jedne sobe i vidjeh svilenu zavjesu, ukrašenu vrpcama s nanizanim biserjem, koraljima, korundima i odlomcima smaragda, a to drago kamenje na zavjesi sjalo je poput zvijezda. A kako se glas čuo iza te zavjese, ja dođoh do nje, pa je podigoh, a onda se preda mnom ukazaše tako lijepo ukrašena vrata da mi se pobrkaše misli. I ja uđoh na ta vrata, pa ugledah dvor koji je ličio na skriveno blago na zemljinu licu, a na kraju toga dvora vidjeh djevojku nalik na sjajno sunce nasred vedroga neba. I ona je imala na sebi najraskošnije haljine i bila se okitila najljepšim nakitom, a bila je neobično lijepa i dražesna – stasita, skladna, otmjena i savršena. Stuk joj bijaše tanak, bedra teška, a očni kapci čežnjivi, te bi čovjek rekao da je baš na nju mislio onaj koji je rekao:

Stas joj pozdravljam vitki, što ga haljina krije,
I ruže procvjetale na obrazima njenim.

Kô da Plejada sjajna na njenom čelu sija.
Dok joj od drugih zvijezda đerdan na grud'ma blista.

Kad bi od ruža samih haljinu obukla još,
Plod tijela njenog krvlju lišće orosio bi.

Kad bi se htjela dati nekome starcu hromom,
On bi i ljutog lava rastrgnut' lako mog'o.

I Abd-Alah-ibn-Fadil nastavi: – O, gospodaru pravovjernih, kad ugledah tu djevojku, osjetih da je volim, te joj se približih i vidjeh da sjedi na visokoj klupici i da napamet, iz dubine srca, čita knjigu velikog, slavnog Alaha, a glas joj bijaše kao škripanje rajskih vrata kad ih otvara Ridvan; usta joj prosipahu riječi kao drago kamenje, a lice joj bijaše lijepo, divno i sjajno, kao što reče pjesnik o djevojci koja je bila poput nje:

O, ti što riječju svakom i svakim svojstvom svojim
Sve veću ljubav budiš sada u srcu mome.

U tebi, kopneć', voli ova dva svojstva svatko:
Daudov nježni govor i lice Jusufovo.

I ja čuh glas te djevojke koja je čitala veliki Kuran, pa mi se jezik zaplete, te je ne mogah lijepo pozdraviti, već bijah kao čovjek o kojem je pjesnik rekao:

Ljubav me potrese tad, te ništa ne izustih,
Već u svoj logor odoh, da krv sačuvam svoju.

I riječi kudilaca ja slušam samo zato
Što svoju strast izrazit' htjedoh riječima novim.

A zatim se naoružah istrajnošću, ne bih li se obranio od ljubavnih strahota, pa joj rekoh: – Mir neka ti je, o, zaštićena gospođo i skrivena dragocjenosti! Neka Alah učvrsti temelje tvoje sreće i neka uzdigne oslonce tvoje slave! – a ona mi odgovori: – I ja tebi želim mira, pozdravljajući te i poštujući te, o, Abd-Alaše, o, Ibn-Fadile! Neka bi ti bilo ugodno i prostrano ovdje, o, dragane moj i svježino očiju mojih! – O, gospođo – zapitah je – otkud znaš kako se zovem? Tko si ti i kako su se svi ovdašnji građani pretvorili u kamenje? Hoću da mi kažeš istinu o tome – ja se čudim ovome gradu i ovim građanima, a čudno je i to što u gradu nema nigdje žive duše, osim tebe. Alaha radi, reci mi istinu o tome! – I djevojka mi reče: – Sjedni, o, Abd-Alaše, pa ću ti reći istinu i potanko ću ti ispričati što je bilo s ovim gradom i sa svim ovdašnjim građanima, ako ushtjedne veliki Alah. Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha!

I ja sjedoh pored djevojke, a ona mi reče: – O, Abd-Alaše, znaj da sam ja kći cara ovoga grada, a da je moj roditelj onaj čovjek koga si vidio kako sjedi na visokom prijestolju u divanu, dok su svi oni koji stoje oko njega velikaši njegove uprave i ugledni ljudi iz njegova carstva. Otac mi je bio vrlo moćan car, jer je bio zapovjednik hiljade hiljada i stotine hiljada i dvadeset hiljada ratnika, a emira njegove uprave bijaše dvadeset i četiri hiljade, i svi oni bijahu suci ili činovnici na raznim položajima. I moj otac je imao pod svojom vlašću hiljadu gradova, osim drugih naselja, spahiluka, tvrđava, utvrđenja i sela, a potčinjavalo mu se hiljadu arabljanskih emira, i svaki je emir imao pod svojom vlašću dvadeset hiljada vitezova. I on je imao blago, bogatstvo, metale i drago kamenje kakve još nije vidjelo oko i o kojima nije ništa čulo uho . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kći cara toga skamenjenoga 983.
grada rekla: – O, Abd-Alaše, moj otac je imao blago i bogatstvo kakvo nije NOĆ
vidjelo oko i o kakvom nije čulo uho, a pokoravao je careve i satirao junake u ratu i na bojnome polju, te su ga se bojali divovi, a Hosroji su se smirivali pred njim. Ali je on pri svemu tome bio bezbožnik, jer je smatrao da Alah ima ortaka, a klanjao se idolima, umjesto da se klanja svome gospodaru, da su i svi njegovi ratnici bili bezbožnici i klanjali se idolima, umjesto da se klanjaju sveznajućem gospodu.

I jednoga dana među danima on je sjedio na prijestolju svoga carstva, okružen velikašima svoje uprave, ali nije stigao ni da se pribere, a dođe mu jedan čovjek od čijeg lica zasvijetlje čitav divan. I moj otac pogleda toga čovjeka, pa vidje da je on u zelenom odijelu, da je visokog rasta i da mu ruke dosižu do ispod koljena, a da svojim izgledom daje dojam čestitog i dostojanstvenog čovjeka. I taj čovjek reče mome ocu: – O, okrutni čovječe, o, tlačioče! Dokle ćeš se obmanjivati i dokle ćeš poštovati idole, omalovažavajući poštovanje koje treba da iskazuješ sveznajućem gospodu? Reci: – Tvrdim da nema

drugoga boga osim Alaha, i tvrdim da je Muhamed Alahov rod i poslanik – pa prijeđi na islam sa svojim narodom. Nitko nema pravo na poštovanje, osim Alaha koji je uzdigao nebesa bez oslonca i razastro zemlju u svojoj milosti prema robovima.

– Tko si ti, o, čovječe što odbacuješ klanjanje idolima i što tako govoriš? – zapita ga moj otac. – Zar se ne bojiš da će se idoli razgnjeviti na tebe? – A taj čovjek mu odgovori: – Idoli su kamenje, te mi ne mogu nauditi svojim gnjevom, a ne mogu mi ni pomoći svojom milošću. Donesi idola kome se klanjaš, a naredi i svojim ljudima da donesu svoje idole, pa kad svi vaši idoli budu ovdje, pomoli im se da se razgnjeve na mene, a ja ću se pomoliti svome gospodu da se razgnjevi na njih, i onda ćete vidjeti da se tvorčev gnjev razlikuje od gnjeva stvorenja koja je on sazdao. Tà vi ste sami načinili svoje idole, a u njih su se uselili đavoli, pa to oni govore iz utrobe vaših idola. Vaši idoli su načinjeni, a moj gospod stvara, i ništa mu nije teško. Ako budete vidjeli da je to istina, pođite za njom, a ako budete vidjeli da je to laž, okanite je se. – Dokaži nam da je tvoj gospod takav i pokaži nam ga – rekoše ljudi tome čovjeku, a on izusti: – Dokažite mi da su takvi vaši bogovi i pokažite mi ih.

I onda car naredi svim ljudima koji su se klanjali idolima da ih donesu u divan, te svi ratnici donijeŝe svoje idole u divan, i eto što je bilo s njima. Što se pak tiče mene, ja sam sjedila iza zavjese iznad dvorane za primanje svoga oca, a imala sam idola od zelenoga smaragda čije tijelo bijaše veliko kao čovječje, pa ga je otac zatražio od mene, te mu ga poslah, a ljudi ga staviše pored njegova idola. A idol moga oca bio je od korunda, dok je vezirov bio od dijamanata. Što se pak tiče vojnih starješina i podanika, neki od njih imali su idole od badahšanskoga rubina, neki od karneola, a neki od koralja, dok su neki idoli bili načinjeni od kamarijskog aloja, neki od ebanovine, neki od srebra, a neki od zlata, jer je svaki velikaš imao onakvog idola kakvog je mogao načiniti po svojoj duši. Što se pak tiče običnih vojnika i podanika, neki su imali idole od kremena, neki od drveta, neki od gline, a neki od blata, dok su se svi idoli razlikovali po boji – neki su bili žuti, neki crveni, neki zeleni, a neki bijeli.

I taj čovjek reče mome ocu: – Pomoli se svome idolu i evo ovim idolima da se razgnjeve na mene – a idoli bjehu poređani u divanu: idol moga oca bio je na zlatnom prijestolju, moj bijaše stavljen pored njegova, na počasnome mjestu, a ostali su se nalazili na onim mjestima gdje bjehu oni koji su im se klanjali. I moj otac ustade, a zatim pade ničice pred svojim idolom, rekavši: – O, bože moj, ti si velikodušan gospod, a među idolima nema većeg idola od tebe. Ti znaš da je ovaj čovjek došao amo da uništi tvoje gospodstvo, a on ti se ruga i veli da ima boga koji je jači od tebe, naređujući mi da se više ne klanjam tebi, već njegovu bogu. Razgnjevi se na nj, o, bože moj!

I moj otac poče moliti svoga idola, ali mu idol ne odgovori niti mu što reče. I onda moj otac reče: – O, bože moj, to nije tvoj običaj, jer si dosad razgovarao sa mnom kad god sam ti se obratio. Zašto onda šutiš i zašto ne razgovaraš sa mnom? Da li si rastresen ili spavaš? Probudi se, pa mi pomozi

i porazgovaraj sa mnom! – A zatim moj otac prodrma svoga idola, ali on ne progovori i ne pomakne se s mjesta, te taj čovjek reče: – Što je to, tvoj idol ne govori? – a moj otac odgovori: – Mislim da je rastresen ili da spava.

– O, Alahov neprijatelju – reče onda taj čovjek mome ocu – kako se možeš klanjati idolu koji ne govori i koji nema nikakve moći, a ne klanjaš se mome bogu, koji je svima blizak i sve čuje, koji je svuda prisutan i nikad ne iščezava, koji nije rastresen i koji ne spava, a koji se maštom ne može dočarati? On sve vidi, mada je sam nevidljiv, i u njegovoj je ruci vlast nad svakom stvari, a tvoj bog je nemoćan, jer ne može otkloniti zlo od sebe. U nj se uselio đavo koji je bio zasut kamenjem, pa te je on odvodio s pravoga puta i varao, a sad je iščezao. Pokloni se Alahu, dakle, i potvrdi da nema drugoga boga osim njega, a nemoj se nikome klanjati osim njemu. Osim njega, nitko nije dostojan klanjanja, a nema dobra osim dobra koje on daje. Što se pak tiče toga tvoga boga, on ne može otkloniti zlo od sebe – kako će onda otkloniti zlo od tebe? Pogledaj ga svojim rođenim očima, pa ćeš vidjeti da je slab.

I taj čovjek priđe idolu, pa ga udari po vratu i obori na zemlju, a onda se car naljuti, te reče prisutnim ljudima: – Ovaj otpadnik je opalio šamar mome bogu! Ubijte ga! – I ljudi htjedoše ustati i udariti toga čovjeka, ali se nitko nije mogao maknuti s mjesta, a onda im taj čovjek predloži da pređu na islam, ali se oni ne predadoše Alahu. I onda taj čovjek reče: – Sad ću vam pokazati kakav je gnjev moga gospoda! – Pokaži nam to! – rekoše ljudi koji su se klanjali idolima, a taj čovjek raširi ruke, pa reče: – Bože moj i gospode, ja se u tebe uzdam i nadam! Odgovori na moju molitvu i kazni ove bezbožnike koji jedu tvoje dobro, a klanjaju se drugome! O, istiniti, o, svemoćni, o, tvorče noći i dana, molim ti se da ove ljude pretvoriš u kamenje. Ti si moćan, jer ti ništa ne može oduzeti snagu, a vlast nad svakom stvari u tvojoj je ruci!

I Alah pretvori stanovnike ovoga grada u kamenje, a što se mene tiče, ja se okrenuh licem Alahu i spasih se onoga što je njih snašlo. I onda mi taj čovjek priđe, pa mi reče: – Alah ti je poslao sreću, jer je takva Alahova volja. – I on me poče učiti, i ja mu se zavjetovah i zakleh u svojoj sedmoj godini, a sad mi je već trideseta. I ja rekoh tome čovjeku: – Sve se u ovom gradu pretvorilo u kamen i svi ovdašnji građani na tvoju pravednu molitvu, a samo sam se ja spasila, jer sam prešla na islam, zahvaljujući tvojoj pomoći, te si sada ti moj šeik. Reci mi kako se zoveš, pruži mi svoju potporu i pribavi mi nešto čime se mogu hraniti! – I čovjek mi odgovori: – Zovem se Abu-l-Abas al-Hidr – a zatim zasadi svojom rukom jedno narovo drvo, pa ono izraste, olista i procvjeta i odmah se na njemu zametnu jedan nar. – Jedi ono što ti je dodijelio veliki Alah, a klanjaj mu se onako kako on zaslužuje – reče mi taj čovjek – pa me uputi u pravila islama, u pravila o čitanju molitava i pokaza mi kako valja iskazivati poštovanje bogu, a nauči me i da čitam Kuran.

I ja se klanjam Alahu na ovome mjestu već dvadeset godina, a drvo mi baca svakoga dana po jedan nar, te se njime hranim od jednoga dana do drugoga. A al-Hidr – mir neka mu je! – dolazi amo svakoga petka, pa mi je on kazao tvoje ime i javio mi da ćeš uskoro doći, rekavši mi: – Kad bude došao,

iskaži mu poštovanje i pokoravaj se bez pogovora svakom njegovom naređenju. Budi mu žena, a on neka ti bude muž, pa idi s njim kud on bude zaželio. – A kad sam te ugledala, ja sam te prepoznala, i to je, eto, kraj priče o ovome gradu i ovdašnjim građanima. – A potom mi djevojka pokaza narovo drvo koje bijaše urodilo plodom, pa pojede polovinu jednoga nara, a drugu polovinu dade meni, te je ja pojedoh i osjetih da ništa nije slađe i ukusnije od toga nara. – A potom zapitah djevojku: – Pristaješ li na ono što ti je naredio tvoj šeik al-Hidr (mir neka mu je!) i hoćeš li da budeš moja žena, a ja da budem tvoj muž, pa da oboje odemo u moju zemlju i da živimo u gradu Basri? – I ona mi odgovori: – Hoću, ako ushtije veliki Alah! Bit ću ti poslušna i pokoravat ću ti se, a neću ti se protiviti kad mi budeš što naredio.

I ona mi se zakle na to, pa me odvede u ostavu svoga oca, te tamo uzesmo onoliko blaga koliko smo mogli ponijeti, a zatim iziđosmo iz grada, pa smo išli sve dotle dok nismo došli do moje braće i dok ih ne vidjeh da me oni traže. I braća mi rekoše: – Gdje si bio? Nagnao si nas da te čekamo, a srca su nam bila zaokupljena tobom. – A što se tiče kapetana lađe, on mi reče: – O, trgovče Abd-Alaše, od prije nekog vremena počeo je puhati povoljan vjetar, ali nismo mogli poći zbog tebe. – Od toga neće biti štete – odgovorih mu – a to zakašnjenje može biti od koristi, jer sam ja imao samo koristi dok sam bio odsutan, a moje želje su se ispunile. Alah je dao dar onome koji je rekao:

Kad, željan sreće, u zavičaj pođem,
Ja ne znam što me tamo može snaći –
Dobro, za kojim ja uporno težim,
Il' zlo što uvijek teži da me snađe?

A zatim im rekoh: – Pogledajte što mi je palo u dio za vrijeme tog izbivanja – pa im pokazah blago koje sam donio. I onda im ispričah što sam sve vidio u kamenom gradu, a zatim im rekoh: – I vama bi palo u dio mnogo svega ovoga, da ste me poslušali i da ste pošli sa mnom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah-ibn-Fadil rekao putnicima i svojoj braći: – I vama bi palo u dio mnogo svega ovoga, da ste pošli sa mnom – a da su mu braća onda rekla: – Alaha nam, da smo pošli s tobom, mi ne bismo smjeli otići caru toga grada. – I ja rekoh braći: – Neće ni vama biti loše. Ono što ja imam, bit će dovoljno za nas sve, jer je to naša zajednička imovina – a zatim razdijelih blago prema broju putnika, pa po jedan dio blaga dadoh kapetanu i svojoj braći, a za sebe zadržah onoliko koliko dadoh svakome od njih. A nešto malo blaga dadoh i slugama i mornarima, te se oni obradovaše i poželješe mi svako dobro, jer svi bijahu zadovoljni onim što sam im dao, osim moje braće – oni se promijeniše, a oči im zasjaše. I ja primijetih da ih je obuzela pohlepa, te im rekoh: – O, braćo, čini mi se da niste

(STRANA 491 — 982. NOĆ)

A potom iziđoh iz te dvorane i pođoh k haremskim vratima, pa tako uđoh u harem, a u njemu ugledah ležaljku prekrivenu plavim atlasom, na kojoj je ležala žena slična mjesecu u četrnaestu noć, i ona je imala na glavi vijenac s velikim alem-kamenom, plavim kao more, i ja po tome shvatih da je to carica . . .

zadovoljni onim što sam vam dao. Moj novac i vaš novac je jedno isto, a kad budem umro, nitko me neće naslijediti osim vas.

I ja počeh umirivati braću, a potom dovedoh djevojku i odvedoh je u donji dio lađe, pa joj poslah nešto malo hrane, a potom sjedoh i počeh razgovarati s braćom. I braća me zapitaše: – O, brate, što ćeš raditi s tom tako neobično lijepom djevojkom? – a ja im odgovorih: – Kad budem stigao u Basru, napisat ću bračni ugovor s njom i priredit ću sjajnu svadbu, a zatim ću je uvesti u svoju ložnicu. – I onda mi jedan brat reče: – Znaj da mi je u srce upala ljubav prema toj neobično lijepoj i divnoj djevojci. Hoću da mi je daš, pa da se ja oženim njome. – A drugi brat reče: – I ja to hoću! Daj je meni, pa da se ja oženim njome. – I ja onda rekoh braći: – O, braćo, ja sam joj se zakleo i obećao sam joj da ću se oženiti njome, pa ako je dam kome od vas, pogazit ću zakletvu koju sam joj dao, a možda će joj to slomiti srce, jer je ona pošla sa mnom samo pod uvjetom da se oženim njome. Kako onda da je udam za koga drugog? A što se tiče vaše ljubavi prema njoj, ja je volim više nego vi, iako sam slučajno naišao na nju, pa je stoga nikada neću dati ni jednome ni drugome. A kad budemo sretno stigli u grad Basru, ja ću tamo naći dvije najljepše djevojke, pa ću ih zaprositi za vas, a dat ću vam jedan dio svoga novca na ime otkupa za njih. A potom ćemo prirediti zajedničku svadbu, pa ćemo sva trojica otići svojim ženama iste noći. Okanite se te djevojke: ona je meni pala u dio. – I braća mi ne rekoše ništa, te pomislih da su obojica pristala na ono što sam im rekao.

A zatim zaplovismo i uputismo se prema Basri, pa ja poslah djevojci hrane i pića, te ona nije izlazila iz donjega dijela lađe, a ja sam spavao između svoje braće na palubi. I tako smo plovili četrdeset dana, a onda se Basra ukaza pred nama, te se svi obradovasmo kad vidjesmo da se približavamo tome gradu, i ja povjerovah u svoju braću i uzdah se u njih (a nitko ne zna ono što je skriveno, osim velikog Alaha). A te noći ja sam spavao tako dubokim snom da i nisam došao k sebi kad sam osjetio da me braća nose na rukama i da me jedan drži za noge a drugi za ruke, jer se bijahu dogovorili da me bace u more zbog te djevojke. A kad napokon osjetih da me nose na rukama, ja im rekoh: – O, braćo, zašto to činite sa mnom? – ali mi braća odgovoriše: – O, neodgojeni čovječe! Kako možeš voljeti tu djevojku više nego nas! Bacit ćemo te u more zbog toga! – pa me baciše u more. – I Abd-Alah se okrene k psima, pa ih zapita: – Je li istina to što kažem ili nije, o, braćo – a psi oboriše glave i zaskičaše, kao da su time htjeli potvrditi njegove riječi, te se kalif veoma začudi tome.

A zatim Ibn-Fadil reče: – O, gospodaru pravovjernih, kad me moja braća baciše u more, ja dospjeh do morskog dna, a potom me voda izbaci na površinu. I ja ne stigoh ni da se priberem, a na mene sletje jedna ptica koja bijaše velika kao čovjek, pa me dohvati i poletje sa mnom kroz zrak. I ja otvorih oči, pa vidjeh da se nalazim u nekom visokom dvoru s visokim stupovima, a on je bio sav išaran veoma lijepim natpisima i u njemu bijahu svjetiljke od dragoga kamenja, svakojakih oblika i boja. A potom vidjeh i robinje koje su stajale i držale ruke na grudima, pa među njima vidjeh i jednu ženu koja je sjedila na

prijestolju od dukatskog zlata, ukrašenom dragim kamenjem i biserjem, a na njoj bijaše haljina u koju čovjek nije mogao pogledati od blještavoga sjaja nakita koji bijaše na njoj. A ta je žena imala oko pasa pojas koji se ne može platiti novcem, dok je na glavi imala vijenac od četiri kruga koji je dovodio u zabunu razum i misao, a plijenio srce i poglede.

A onda se strese ona ptica koja me bijaše donijela, pa se pretvori u ženu koja je nalikovala na sjajno sunce. I ja se pažljivo zagledah u nju, pa odjednom vidjeh da je to baš ona žena koju sam ranije vidio na planini u obliku zmije, a onda se s njom borila jedna aždaja, koja bješe obavila njen rep svojim repom, te sam ja udario tu aždaju kamenom, jer sam vidio da će pobijediti i savladati zmiju. I žena koja je sjedila na prijestolju zapita tu djevojku: – Zašto si donijela amo toga čovjeka? – a ona joj reče: – O, majčice, taj čovjek je obranio moju čast džinske kćeri. – I onda me djevojka zapita: – Znaš li tko sam ja? – Ne znam – rekoh joj, a ona izusti: – Ja sam bila na toj i toj planini, a onda se jedna crna aždaja borila sa mnom, jer je željela da mi okalja obraz, ali si je ti ubio. – Vidio sam jednu aždaju i jednu bijelu zmiju – rekoh djevojci, a ona izusti: – Ta zmija – to sam bila ja, ali sam ja kći Crvenoga Cara i zovem se Saida, a ona žena što sjedi – to je moja majka: ona se zove Mubaraka, a žena je Crvenoga Cara. Ona aždaja koja se borila sa mnom zato što je željela da mi okalja obraz – to je vezir Crvenoga Cara i zove se Darfil, a on je ružan džin. On me je vidio jednom, pa me je zavolio i zaprosio u oca, ali mu je otac poručio: – Kakav ti je čin, o, vezirski otpatku, kada hoćeš da se oženiš carskom kćerkom? – I vezir se razgnjevi zbog toga, pa se zakle da će mi na svaki način okaljati obraz, ne bi li tako napakostio mome ocu. I on je išao za mnom kud god bih pošla, jer je želio da me osramoti, a vodio je i velike ratove i kavžio se s mojim ocem, ali moj otac nije mogao savladati toga podmuklog tlačioca, već je bježao kad god bi ga on pritijesnio, htijući da ga uhvati. I moj otac onemoća, te ja počeh mijenjati izgled i boju, pa se tako svakoga dana pretvarah u ovo ili ono, a kad god bih se pretvorila u nešto, vezir bi se pretvorio u ono što je suprotno tome; kad god bih opet pobjegla od njega u neku zemlju, on bi osjetio moj miris, pa bi me stigao u toj zemlji, te sam podnosila mnoge teškoće zbog njega. A onda se pretvorih u bijelu zmiju i odoh u te planine, ali se on pretvori u aždaju i pođe za mnom, te mu padoh šaka. I mi smo se borili dok me on nije zamorio i dok nije sjeo na mene, namjeravajući da učini ono što je htio, ali si ga ti udario kamenom i ubio, a ja sam se potom pretvorila u djevojku, pa sam ti se pokazala i rekla sam ti: – Obavezao si me tim dobročinstvom, a samo čeda razvrata ne uzvraćaju dobro koje im se čini. – A kad sam vidjela što su učinila s tobom tvoja braća, posluživši se lukavstvom i bacivši te u more, ja sam brže bolje došla da te spasim od propasti, a moja majka i moj otac treba da te poštuju.

A potom djevojka reče majci: – O, majčice, poštuj ga zato što je obranio moju čast. – I njena majka mi reče: – Dobro došao, o, čovječe! Ti zaslužuješ da te poštujem, jer si nam učinio dobro – a zatim naredi da mi se donese odijelo koje je vrijedilo mnogo novaca, pa mi dade i dragog kamenja i metala,

rekavši robinjama: – Odvedite ga caru! – I robinje me odvedoše u carev divan, a ja onda vidjeh da car sjedi na prijestolju i da pred njim stoje maridi i duhovi, ali nisam bio kadar gledati toga cara, jer je imao na sebi mnogo dragocjenosti. I car me ugleda, pa skoči na noge, te poustajaše i svi ratnici iz poštovanja prema njemu, a potom me car pozdravi, rekavši mi: – Dobro došao! – i iskaza mi najveće poštovanje. I onda mi dade jedan dio blaga koje je imao, a zatim reče nekim maridima iz svoje okoline: – Odvedite ga mojoj kćeri, pa neka ga vrati tamo otkud ga je donijela. – I maridi me odvedoše Saidi, njegovoj kćeri, a ona me podigne pa poleti, ponijevši i blago koje sam imao, i eto što se dogodilo sa Saidom.

Što se pak tiče kapetana lađe, on se probudio kad su me braća bacila u more i kad je voda zapljusnula lađu, pa je zapitao: – Što je to palo u more? – a moja braća zaplakaše i počeše se busati u grudi, govoreći: – O, pogibe nam brat! Htio je svršiti nuždu na kraju lađe, pa je pao u more. – A potom se braća dokopaše moga novca, ali se porječkaše oko djevojke, jer su obojica govorila: – Uzet ću je ja, i nitko drugi! – I oni se počeše prepirati, ne spominjući se brata koji se utopio i ne žaleći ga više, a dok se to zbivalo, Saida odjednom sletje sa mnom i spusti se na sredinu lađe...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah-ibn-Fadil rekao: – 985.
A dok oni bjehu u takvom stanju, Saida odjednom sletje sa mnom i spusti me NOĆ
na sredinu lađe. I braća me onda ugledaše, pa me zagrliše i obradovaše mi se, govoreći mi: – O, brate, kako ti je bilo kad ti se to dogodilo? Naša su srca zaokupljena tobom – ali im Saida reče: – Da vas je boljelo srce i da ste ga voljeli, ne biste ga bacili u more dok je spavao. A sad mi recite kojom smrću da vas umorim. – I ona pohvata moju braću i htjede ih pobiti, ali oni rekoše: – Oslanjamo se na tvoju velikodušnost, o, brate! – te ja počeh umoljavati Saidu, govoreći joj: – Ne ubijaj mi braću! – ali mi ona reče: – Moram ih ubiti na svaki način – to su varalice! – I ja sam je dotle nagovarao, nastojeći da je umilostivim, dok mi ona ne reče: – Neću ih ubiti tebi za ljubav, ali ću ih začarati.

A potom djevojka izvadi jednu šalicu, pa je napuni morskom vodom i izgovori nad njom neke nerazumljive riječi, a onda reče: – Napustite ljudsko obličje i prijeđite u pseće! – I ona poškropi moju braću tom vodom, te ih tako pretvori u ovakve pse kakve vidiš, o, Alahov nasljedniče. – I Abd-Alah se okrene psima, pa ih zapita: – Je li istina to što rekoh, o, braćo! – a oni oboriše glave, kao da su htjeli reći: istina je.

I Ibn-Fadil nastavi: – O, gospodaru pravovjernih, kad ih je začarala i pretvorila u pse, Saida reče onima koji bijahu na lađi: – Znajte da je ovaj Abd-Alah-ibn-Fadil odsad moj brat, te ću mu dolaziti svakoga dana po jedanput ili dvaput, a ako mu se tko od vas protivi, ili ne učini ono što mu on naređuje, ili mu nanosi štetu rukom ili jezikom, ja ću s njim učiniti ono isto što

sam učinila s ovim varalicama – pretvorit ću ga u psa, pa će i crknuti kao pas, jer ga nitko neće moći spasiti. – I ljudi joj rekoše: – O, gospođo, svi smo mi tvoji robovi i tvoje sluge, a njemu se nećemo protiviti. – I onda mi djevojka reče: – Kad budeš stigao u Basru, pregledaj svu svoju imovinu, pa ako ti nešto nedostaje, javi mi – ja ću ti to donijeti od bilo kog čovjeka s bilo kojeg mjesta, a pretvorit ću u psa onoga koji ti je uzeo tu stvar. A kad budeš smjestio svoje blago u spremišta, namakni ovim varalicama ogrlice na vratove, pa ih šibaj dok se ne onesvijeste, a ako propustiš jednu noć i ne išibaš ih, doći ću ja, pa ću ih šibati, a izudarat ću i tebe. – I ja odgovorih Saidi: – Slušam i pokoravam se – a ona mi reče: – Drži ih svezane za uzicu dok ne budeš stigao u Basru! – te im namakoh na vratove uzice i privezah ih za katarku. I Saida ode svojim putem.

I narednoga dana stigoh u Basru, a trgovci me dočekaše i pozdraviše se sa mnom, ali me nitko ne zapita o braći, već su svi gledali u pse i govorili: – Što ćeš raditi sa psima koje si doveo? – I ja im rekoh: – Odgojio sam ih dok sam putovao, pa sam ih sad doveo amo – a oni im se nasmijaše, ne znajući da su to moja braća.

I ja smjestih braću u sobu za ostavu, pa se te večeri pozabavih otvaranjem zavežljaja u kojima bijahu tkanine i skupocjeni metali, a bijahu mi došli i trgovci da se pozdrave sa mnom, te ih ne izudarah, ne svezah ih za lance i ne nanijeh im nikakvo zlo. A potom zaspah, ali ne stigoh ni da trenem, a dođe Saida, kći Crvenoga Cara, pa mi reče: – Zar ti nisam rekla: – Namakni im lance na vratove i išibaj ih? – I onda me ščepa, pa izvadi bič i tako me išiba njime da se onesvijestih, a zatim ode tamo gdje mi bijahu braća te i njih tako išiba da zamalo ne pomriješe. – Šibaj ih tako svake noći, a ako propustiš koju noć i ne išibaš ih, ja ću tebe izudarati – reče mi ona, a ja izustih: – O, gospođo, sutra ću im namaknuti lance na vratove, a naredne noći ću ih izudarati i više neću propustiti nijednu noć. – I Saida mi ponovo naredi da ih tučem, a kad nastade jutro, ja osjetih da će mi biti teško namaknuti braći lance na vratove, ali odoh zlataru i naručih za njih dvije zlatne ogrlice. A kad je zlatar završio ogrlice, ja ih donijeh, pa ih namakoh braći na vratove i privezah ih onako kako mi Saida bješe zpovjedila, a naredne noći ih izudarah teška srca.

A sve se to događalo za vladavine kalifa al-Mahdija, petoga potomka iz al-Abasove loze, s kojim se bijah sprijateljio, a bijah mu poslao i neke poklone, pa me on postavi za upravnika i basorskog namjesnika. I ja provedoh neko vrijeme u takvom stanju, a potom rekoh u sebi: – Možda je Saidu minuo gnjev – pa jedne večeri ne izudarah braću, ali ona dođe i tako me izudara da to neću zaboraviti do kraja života. I otada sam ih neprestano tukao za sve vrijeme al-Mahdijeva kalifata, a kad je on preminuo i kad je kalifska vlast prešla u tvoje ruke, ti si mi poslao potvrdu o svojoj odluci da i dalje ostanem na položaju basorskog namjesnika. I tako je prošlo dvadeset godina, a ja svake noći tučem svoju braću, svladavajući se pritom, a potom ih umirujem i molim da mi oproste, hraneći ih, pojeći ih i držeći ih u zatvoru. O njima nije ništa znalo nijedno Alahovo stvorenje dok mi nisi poslao po harač Abu-Isaka, svoga

druga uz bocu pića, a on je otkrio moju tajnu, pa se vratio i ispričao ti šta je vidio. A zatim si ga ti poslao po drugi put, tražeći od mene da dođem i dovedem svoju braću, te sam ti ih doveo s poštovanjem i pokornošću. A kad si me zapitao što je istina u svemu tome, ja sam ti ispričao cijelu povijest, i eto, to je moja priča.

I kalif Harun ar-Rašid s čuđenjem sasluša priču o psima, pa zapita Abd-Alaha: – Jesi li, pri svem tom, oprostio svojoj braći ono što su ti učinila, i jesi li ih oslobodio odgovornosti ili nisi? – a on mu odgovori: – O, gospodaru, neka im oprosti Alah i neka ih oslobodi od svake odgovornosti u ovom i potonjem životu, a meni je potrebno da oni meni oproste, jer ih evo već dvadeset godina sveudilj šibam svake noći. – O, Abd-Alaše – reče onda kalif – ako ushtije veliki Alah, ja ću se postarati da ih oslobodim i da od njih načinim ljude, što su bili i ranije. Izmirit ću vas, pa ćete živjeti do svoje smrti kao braća koja se vole, a braća će ti oprostiti, jer i ti si oprostio njima. Odvedi ih kući i noćas ih nemoj tući, a sutra će biti samo ono što je dobro.

– O, gospodaru – uzviknu na to Abd-Alah – tako mi tvoje žive glave, ako propustim ma i jednu noć i ne išibam ih, Saida će doći, pa će izudarati mene, a moje tijelo više ne može podnositi batine! – I kalif mu odgovori: – Ne boj se! Napisat ću ti ferman svojom rukom, a kad ti Saida bude došla, daj joj to pisamce, pa ako ga ona pročita i ako ti oprosti, to će biti njena zasluga, a ako se ogluši o moje naređenje, tvoj slučaj će dospjeti do Alaha. Neka te ona šiba, a ti smatraj da si noćas zaboravio istući svoju braću i da te je ona izudarala zbog toga: ako se to dogodi i ako se ona ogluši o moje naređenje, ja ću se obračunati s njom, ako sam gospodar pravovjernih.

A potom kalif napisa pismo za Saidu na komadiću papira širokom dva prsta, pa ga zapečati, rekavši: – O, Abd-Alaše, kad ti Saida bude došla, reci joj: – Meni je naredio kalif, ljudski car, da ih noćas ne tučem, a tebi šalje ovo pisamce i svoje pozdrave – a zatim joj daj ovaj ferman i ne boj se nikakvog zla. – I kalif zatraži od Abd-Alaha da mu se zakune i da mu obeća da neće tući svoju braću, a potom Abd-Alah povede braću i ode kući, govoreći u duši: – De da vidim što će to kalif učiniti s kćerkom džinskog sultana, ako ga ona ne posluša i ako me noćas izudara! Ali ja ću podnijeti i te batine, a svoju ću braću ostaviti da se odmore noćas, makar i po cijenu toga mučenja. – A potom Abd-Alah razmisli, a razum mu reče: – Kalif ti ne bi zabranio da tučeš svoju braću da nema jakog oslonca.

I Abd-Alah uđe u svoju kuću, pa skide ogrlice s vratova svoje braće, rekavši: – Uzdam se u Alaha! – a zatim ih poče umirivati, govoreći im: – Neće vas zadesiti nikakvo zlo! Šesti kalif iz al-Abasove loze uzeo je na sebe da vas oslobodi, a ja sam vam oprostio, pa ćete biti i oslobođeni ove blagoslovljene noći, ako ushtije veliki Alah. Radujte se toj sreći i tome veselju, dakle! – I njegova braća saslušaše njegove riječi, pa zaskičaše kao što skiče psi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah-ibn-Fadil rekao svojoj braći: – Radujte se toj sreći i tome veselju, dakle! – i da su njegova braća saslušala njegove riječi, a da su onda obojica zaskičala kao što skiče psi, tarući svoje obraze o njegove noge, kao da su mu se htjeli zahvaliti i poniziti se pred njim. – I Abd-Alahu ih bijaše žao, te ih poče gladiti rukom po leđima, a kad dođe vrijeme večeri, sluge izniješe jelo, pa Abd-Alah reče braći: – Sjednite! – I psi sjedoše za stol, pa počeše jesti s njim, a ljudi iz Abd-Alahove okoline pogubiše glave od čuđenja kad vidješe svoga gospodara kako jede sa psima, te rekoše: – Što li mu je – da nije bjesomučan ili je sišao s uma? Kako basorski namjesnik može jesti sa psima, kad je njegov čin veći od vezirskog? Zar on ne zna da je pas nečist? – I oni gledahu pse kako dostojanstveno jedu s Abd-Alahom, ne znajući da su to njegova braća, pa su tako gledali Abd-Alaha i pse dok oni ne prestadoše jesti. A potom Abd-Alah opra ruke, pa i psi pružiše prednje šape i počeše ih prati, a svi oni koji su stajali prasnuše u smijeh, čudeći se i govoreći jedan drugome: – U životu još nismo vidjeli pse koji peru svoje šape poslije objeda! – A potom psi sjedoše u naslonjače pored Abd-Alaha-ibn-Fadila, te nitko nije mogao zapitati namjesnika o njima, a to potraja do ponoći. A u ponoć Abd-Alah reče slugama da odu, pa zaspa, a zaspaše i psi na svojim ležajima. I sluge rekoše jedan drugome: – Namjesnik spava, a psi spavaju s njim – dok drugi rekoše: – Nije nikakvo zlo što je jeo s njima, ali on i spava s njima! Tako rade samo bjesomučnici, i nitko drugi. – I sluge ne htjedoše jesti preostalu hranu, već rekoše: – Nećemo jesti ostatke hrane koju su jeli psi! – pa uzeše i baciše preostalu hranu, govoreći: – Ta hrana nije čista!

Eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče Abd-Alaha-ibn-Fadila, on nije stigao ni da se pribere, a zemlja se razdvoji i iz nje iziđe Saida, pa reče: – O, Abd-Alaše, zašto noćas nisi istukao pse i zašto si im skinuo ogrlice? Da li si to učinio stoga što si tvrdoglav, ili stoga što hoćeš tjerati šegu s mojim naređenjem? Ali ja ću sad tebe izudarati i pretvorit ću te u psa kao što sam i njih pretvorila u pse. – O, gospođo – uzviknu Abd-Alah – tako ti natpisa na prstenu Daudova sina Sulejmana (mir im obojici!), budi strpljiva, a ja ću ti reći zašto sam to učinio, pa onda čini sa mnom što hoćeš. – Reci mi to! – izusti Saida, a Ibn-Fadil joj reče: – Noćas ih nisam istukao stoga što mi je ljudski car, kalif, gospodar pravovjernih Harun ar-Rašid, zapovjedio da ih noćas ne tučem. Ja sam mu se zavjetovao i zakleo da to neću učiniti, a on mi je rekao da te pozdravim i da ti dam ovaj ferman koji je on napisao svojom rukom. I ja sam ga poslušao, pa sam učinio ono što mi je naredio, jer je poslušnost gospodaru pravovjernih – naša obaveza, a evo ti njegova fermana. – Daj mi ga! – reče Saida, pa uze ferman, otvori ga i poče ga čitati, a onda vidje da u njemu piše ovo:

– U ime milostivog, milosrdnog Alaha! Od ljudskoga cara Haruna ar-Rašida Saidi, kćeri Crvenoga Cara. A zatim: ovaj čovjek je oprostio svojoj braći i oslobodio ih onoga na što je imao pravo, te sam odlučio da se braća izmire, a kad dođe do izmirenja, kazni nema mjesta. A ako se vi budete protivili našim presudama, mi ćemo se protiviti vašim presudama i pogazit ćemo vaš

zakon; ako pak učinite ono što naređujemo i ako izvršite našu presudu, mi ćemo izvršiti vašu presudu. Ja sam odlučio da im se ne protiviš, a ako vjeruješ u Alaha i njegova poslanika, onda je tvoje da se pokoravaš, a moje – da zapovijedam; ako im pak oprostiš, ja ću te nagraditi onako kako mi nalaže moj gospod. A svoju pokornost pokazat ćeš mi time što ćeš skinuti čaroliju s ova dva čovjeka, kako bih ih sutra mogao naći oslobođene; ako ih pak ne oslobodiš, ja ću ih osloboditi za inat tebi, a veliki Alah će mi pomoći da to učinim.

I Saida pročita to pismo, pa reče: – O, Abd-Alaše, ja neću ništa učiniti prije nego što pokažem svome ocu ferman ljudskoga cara, a potom ću se vratiti da ti odgovorim. – I Saida pokaza rukom zemlju, a ona se razdvoji i djevojka siđe u nju, a kad je ona otišla, Abd-Alah osjeti da mu je srce izletjelo od radosti, te uzviknu: – Neka Alah uzvisi gospodara pravovjernih! – A Saida ode svome ocu, pa mu ispriča tu povijest i pokaza mu ferman gospodara pravovjernih, a on ga poljubi i prinese glavi, pa ga pročita i vidje što u njemu piše, a zatim reče: – O, kćerčice, naređenje ljudskoga cara ima važnosti i za nas, a izvršna je presuda koju nam on izriče, te mu se ne možemo protiviti. Otiđi tim ljudima, dakle, pa ih odmah oslobodi, a reci im: – Za vas se zalaže ljudski car. – Ako se razgnjevi na nas, on nas može pobiti sve do jednoga, pa stoga ne treba da nas opterećuješ onim što premašuje našu snagu.

– O, babo, što će nam učiniti ljudski car ako se razgnjevi na nas? – zapita tada Saida oca, a on joj odgovori: – O, kćerčice, on je jači od nas po mnogo čemu. Prvo, on spada među ljude, a u tome je njegova prednost nad nama; drugo, on je Alahov nasljednik, a treće – on stalno čita jutrom molitvu u dva rakata, pa mu nikakvo zlo ne bi mogli nanijeti ni svi džinski odredi iz sedam zemalja, kad bi udarili na nj. Ako se bude razgnjevio na nas, on će ujutro pročitati molitvu u dva rakata i samo će jednom viknuti, a mi ćemo se pokorno okupiti pred njim kao ovnovi pred mesarom; ako mu se prohtije, može nam zapovjediti da odemo iz svoga zavičaja u neku pustinjsku zemlju u kojoj ne možemo živjeti, a ako htjedne da pomremo, on će narediti da poubijamo jedni druge. Ne možemo se protiviti njegovu naređenju, a ako ne učinimo ono što nam naređuje, može nas spaliti, a od njega ne možemo nikud pobjeći. Takav je svaki rob koji jutrom stalno čita molitvu u dva rakata. Nemoj prouzrokovati našu pogibiju, već otiđi tim ljudima, pa ih oslobodi.

I Saida se vrati, pa reče Abd-Alahu što joj je rekao otac, a zatim izusti: – Poljubi ruke gospodara pravovjernih u naše ime i zamoli ga da nam bude naklonjen. – I ona uze šalicu, pa je napuni vodom i poče čarati nad njom, izgovarajući neke nerazumljive riječi, a zatim poškropi pse tom vodom i reče: – Prijeđite iz psećeg u ljudsko obličje! – te oni postadoše onakvi ljudi kakvi su bili ranije, jer čini bijahu skinute s njih. I onda obojica uzviknuše: – Tvrdim da nema drugoga boga osim Alaha, i tvrdim da je Muhamed Alahov poslanik – pa se pognuše nad rukama svoga brata i počeše ih ljubiti, moleći ga da im oprosti, a on im reče: – Oprostite vi meni! – I oba brata se pokajaše iskrenim kajanjem govoreći: – Prevario nas je prokleti Iblis, a s pravoga puta skrenuli smo zbog svoje pohlepe. – I obojica se starahu da omekšaju srce svoga brata

Abd-Alaha, plačući i kajući se za ono što se dogodilo zbog njih, a on ih onda zapita: – Što ste uradili s mojom ženom koju sam doveo iz kamenoga grada? – I braća mu odgovoriše: – Kad nas je sotona naveo da te bacimo u more, među nama je izbila nesuglasica, jer smo obojica govorili: – Ja ću se oženiti njome! – a ona je čula i vidjela to da se prepiremo i da smo te bacili u more, te je izišla iz donjeg dijela lađe, pa nam je rekla: – Nemojte se prepirati zbog mene – ja neću pripasti nijednome od vas dvojice! Moj muž je otišao u more, pa ću i ja poći za njim – a zatim je skočila u more i umrla. – Ona je umrla kao mučenica, a nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha – uzviknu Abd-Alah-ibn-Fadil, pa zaplaka groznim plačem zbog djevojčine smrti, a zatim reče: – Nije lijepo što ste to učinili i što ste me lišili žene. – Pogriješili smo i naš gospod nas je kaznio za to, a to nam je sudio Alah prije no što nas je stvorio – rekoše braća Ibn-Fadilu, a on im oprosti. – I Saida onda reče: – Oni su ti sve to učinili, a ti im praštaš! – A Abd-Alah izusti: – Alah nagrađuje ljude koji praštaju, kad to mogu. – Čuvaj ih se, jer to su varalice – reče mu Saida, pa se oprosti s njim i ode...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Saida rekla Abd-Alahu da se čuva svoje braće i da se oprostila s njim, a da je potom otišla svojim putem. I Abd-Alah provede ostatak te noći sa svojom braćom, jedući, pijući i veseleći se, jer mu na duši bijaše lakše.

A kad nastade jutro, Abd-Alah odvede braću u kupatilo, pa im, po izlasku iz njega, obuče odijela koja su vrijedila mnogo novaca, a zatim sluge doniješe jelo i metnuše ga preda nj, te on sjedne s braćom da se prihvati. I sluge onda vidješe i shvatiše da su to njegova braća, te se pozdraviše s njima, a emiru Abd-Alahu rekoše: – Neka bi Alah dao da ti bude ugodan susret s braćom! Gdje su bili za sve ovo vrijeme? – Vi ste ih viđali u obliku pasa, a neka je hvala Alahu što ih je oslobodio tamnice i teškog mučenja – odgovori im Abd-Alah.

A potom on odvede svoju braću u divan kalifa Haruna ar-Rašida i uvede ih u nj, pa poljubi zemlju između kalifovih ruku i poželje kalifu da ga vječno prati slava i sreća, a da ga mimoilaze nevolje i nesreća. I kalif mu reče: – Dobro došao, o, emire Abd-Alaše! Reci mi što ti se dogodilo. – O, gospodaru pravovjernih – neka bi ti Alah dao još veću vlast! – kad sam ono odveo braću kući, ja sam ih umirio, jer si ti uzeo na sebe da ih oslobodiš, a u duši sam rekao: – Car nije tako nemoćan da ne može učiniti ono što hoće – njemu pritječe u pomoć višnja promisao. – A potom skinuh ogrlice s vratova svoje braće, uzdajući se u Alaha, pa sjedoh za stol i počeh jesti s njima, a sluge me vidješe kako jedem sa psima, pa pomisliše da sam malouman, te rekoše jedni drugima: – Možda je bjesomučan! Kako može basorski namjesnik jesti sa psima, kad je njegov čin veći od vezirskog? – I oni baciše preostalu hranu sa stola, pa rekoše: – Nećemo jesti ostatke hrane koju su jeli psi! – misleći da sam glup, a ja sam

čuo sve što su rekli, ali im nisam ništa odgovorio, jer onda još nisu znali da su to moja braća. A kad je došlo vrijeme spavanju, ja rekoh slugama da odu, pa htjedoh da zaspim, ali ne stigoh ni da se priberem, a zemlja se razdvoji i iz nje iziđe Saida, kći Crvenog Cara, toliko ljuta na mene da joj oči bijahu kao živa vatra.

I zatim Abd-Alah ispriča kalifu što je bilo između Saide i njega, pa mu ispriča i to kako je Saida prevela njegovu braću iz psećeg u ljudsko obličje, a zatim mu reče: – Evo ih pred tobom, o, gospodaru pravovjernih! – I kalif se okrene, pa ugleda dva mladića koji su bili nalik na dva mjeseca. A potom kalif uzviknu: – Neka te Alah nagradi svakim dobrom za dobro koje si mi učinio obavijestivši me o onome što je korisno za mene, a što nisam znao. Ako ushtije veliki Alah, ja ću uvijek prije zore čitati tu molitvu u dva rakata do kraja svoga života. – I kalif izgrdi njegovu braću zbog onoga što ranije bijahu učinila sa svojim bratom, a braća mu se ispričaše, stojeći pred njim. I kalif im reče: – Rukujte se i oprostite jedan drugome, a Alah će vam oprostiti ono što je bilo ranije. – A potom se kalif okrene Abd-Alahu, pa mu reče: – O, Abd-Alaše, uzmi svoju braću za svoje pomoćnike i staraj se o njima! – A braći naredi da se pokoravaju svome bratu namjesniku, pa im dade mnogo poklona i naredi im da odu u Basru. I braća odoše sretna iz kalifova divana, a kalif bijaše radostan stoga što je imao koristi od tih događaja, to jest stoga što je saznao da pred zoru valja stalno čitati molitvu u dva rakata, te uzviknu: – Istinu je rekao onaj koji je izgovarao ove riječi: – Ponekad čovjek ima koristi od nesreće drugih ljudi.

Eto što je bilo s njima i kalifom.

Što se pak tiče Abd-Alaha-ibn-Fadila, on ode iz Bagdada kao uzvišen i poštovan čovjek na visokom položaju, a povede i svoju braću, pa je putovao s njima sve dotle dok nije stigao do grada Basre. I stanovnici Basre okitiše grad u čast njihova dolaska, a velikaši i ugledni ljudi ih dočekaše, pa uđoše s njima u grad u povorci kojoj nema ravne. I ljudi su željeli svako dobro Abd-Alahu, a on im je bacao zlato i srebro, te su se svi glasno molili Alahu za nj, dok njegovu braću nitko i ne pogleda, te se u njihova srca useliše jal i zavist. I Abd-Alah se pritom obazrivo ophodio s braćom kao što se ophode ljudi s upaljenim okom, a ukoliko je on bio obazriviji prema njima, utoliko je veća bila njihova mržnja na nj i njihova zavist. A u tom smislu rečeno je ovo:

Svim bih da ugodim, ali je teško uvijek
Ugodit' zavidljivcu koji sve više traži.

Kako ugodit' mogu onom što mi na sreći
Zavidi, želeć' samo da više sreće nemam?

I Abd-Alah dade braći po jednu neusporedivu naložnicu i preda im u vlasništvo sluge, mlađe i crne i bijele robinje i robove, davši im tako po četrdeset ljudi svake vrste, a uz to im dade i pedeset vatrenih pastuha, te su i oni imali svoju poslugu i svoju pratnju. A potom im Abd-Alah odredi plaću

i utvrdi njihove prihode, a uze ih za svoje pomoćnike, rekavši im: – O, braćo, sad sam vam ravan, jer više nema nikakve razlike između mene i vas . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah odredio plaću svojoj braći i da ih je uzeo za svoje pomoćnike, rekavši im: – O, braćo, sad sam vam ravan, jer više nema nikakve razlike između vas i mene, a poslije Alaha i kalifa, mi smo gospodari u Basri. Vladajte u Basri i u mom odsutstvu i u mom prisustvu, dakle, a vaša će se presuda izvršavati, ali budite bogobojažljivi pri izricanju presuda. Čuvajte se nepravičnosti – kad je stalna, ona pustoši zemlju, a pridržavajte se pravičnosti – kad je stalna, ona je naseljiva. Ne činite nažao robovima – proklinjat će vas, a vijest o tom doprijet će i do kalifa, pa ćemo se osramotiti i vi i ja. Neka vam ni na kraj pameti ne padne da učinite kome nažao ili da zaželite tuđi novac! Uzmite i više moga novca nego što vam je potrebno. Vama nije nepoznato da se nepravičnost objelodanila u jasnome znamenju, a Alah je dao dar onome koji je izgovorio ove stihove:

U srcu djetića okrutnost se krije.
Al' samo je slabost u njemu prikriva.

Razuman se čovjek ničega ne laća,
Ako ne zna da je čas pogodan za to.

Jezik razumnoga u srcu se skriva,
Dok je u glupana srce na usnama.

Ako se razumom ne uzdigne netko,
I najmanji dio tijela ubit će ga.

Ponekad se ne zna porijeklo djetića,
Al' njegova djela odaju ga brzo.

Kad u nekom nema ničega dobroga,
Ni njegove riječi dobre biti neće.

Tko glupanu svoje poslove povjeri,
Po gluposti svojoj bit će njemu ravan.

A ako tko tajnu ljudima povjeri,
Dušmani će pažnju obratiti na to.

Mladiću je dosta ono čim se bavi,
Pa neka se tuđih poslova ne laća.

A zatim Abd-Alah poče učiti svoju braću, nalažući im da budu pravični i da se uzdržavaju od nepravičnosti, misleći da su ga braća zavoljela zato što im je neštedimice davao dobre savjete. I on se uzdao u svoju braću i poštovao ih još više nego nekada, ali su mu braća ipak sve više zavidjela i sve više su ga mrzila.

A potom se njegova braća sastaše, pa Nasir reče Mansuru: – O, brate, dokle ćemo se pokoravati svome bratu Abd-Alahu i dokle će on uživati u svome gospodstvu i emirstvu? On je bio trgovac pa je postao emir, a bio je mali, pa

je postao veliki, dok mi nismo postali veliki ljudi, jer nemamo ni čina ni vrijednosti, već nam se on još i narugao time što nas je uzeo za svoje pomoćnike. Zar smo mi njegove sluge i zar mu se moramo pokoravati? Što sve to znači? Dok je on zdrav, mi ne možemo napredovati niti možemo dobiti kakav čin. Mi ćemo postići svoj cilj tek onda kad ga budemo ubili i kad budemo uzeli njegov novac, a njegov novac ne možemo uzeti prije no što ga ubijemo. Kad ga budemo ubili, mi ćemo biti gospodari, pa ćemo uzeti iz njegove riznice sve drago kamenje, metale i blago i podijelit ćemo ih, a potom ćemo spremiti neki poklon za kalifa i zamolit ćemo ga da jednoga od nas postavi za namjesnika grada Kufe, pa ćeš ti biti basorski namjesnik a ja kufanski, ili ćeš ti biti kufanski namjesnik, a ja basorski. Samo tako ćemo doći do visokog položaja i velikog čina, a sve će to biti tek onda kad ga budemo ubili. – Pravo veliš – reče mu Mansur – ali kako da ga ubijemo? – I Nasir odgovori: – Jedan od nas će ga pozvati u svoju kuću da ga počasti, pa ćemo ga dvoriti što bolje možemo i zabavljat ćemo ga pričanjem povijesti, priča i rijetkih slučajeva dok mu srce ne iskopni od bdjenja, a onda ćemo mu prostrijeti postelju, pa će leći da spava. A kad bude zaspao, popet ćemo se na nj, pa ćemo ga pritisnuti koljenima i zadaviti, a zatim ćemo ga baciti u more. A sutradan ujutro ćemo reći: – Dok je sjedio i razgovarao s nama, došla mu je sestra, džinka, pa mu je rekla: – O, ljudski otpatku, kakav ti je čin kad se žališ na mene gospodaru pravovjernih? Zar misliš da ga se mi bojimo? Ako je on car, i mi smo carevi, a ako on ne bude pristojan prema nama, umorit ćemo ga najgorom smrću. A sad ću ubiti tebe, pa ćemo vidjeti što će učiniti gospodar pravovjernih. – A zatim ga je ona ščepala, pa je sišla s njim u zemlju koja se bješe razdvojila. I mi smo se onesvijestili kad smo vidjeli sve to, a potom smo došli k sebi, ali nismo saznali što ga je zadesilo. – I onda ćemo poslati nekoga da obavijesti kalifa o svemu tome, pa će nam kalif dati Abd-Alahovo mjesto, a poslije nekog vremena poslat ćemo mu neki skupocjen poklon i zatražit ćemo od njega da nam preda vlast u Kufi, te će tako jedan od nas dvojice živjeti u Basri, a drugi u Kufi, pa će nam obojici biti ugodan život u toj zemlji, jer ćemo pokoriti robove i postići ono što želimo. – Divno je to što si mi savjetovao, o, brate – reče Mansur Nasiru, te se tako braća dogovoriše da ubiju svoga brata Abd-Alaha.

I Nasir pripremi gozbu, pa reče svome bratu Abd-Alahu: – O, brate, znaj da sam ti brat i da hoću da mi ti i Mansur zaliječite srce time što ćete se počastiti u mojoj kući, kako bih se mogao pohvaliti tobom i kako bi ljudi mogli reći: – Emir Abd-Alah je otišao u kuću svoga brata Nasira, koji ga je počastio. – To će mi zaliječiti srce. – To nije loše, o, brate – reče mu Abd-Alah – jer nema nikakve razlike između mene i tebe. Tvoja kuća je i moja kuća, a kad si me pozvao, doći ću ti, jer samo zli ljudi odbijaju takve pozive.

I Abd-Alah se okrene svome bratu Mansuru, pa ga zapita: – Hoćeš li i ti otići sa mnom u kuću svoga brata Nasira? Počastit ćemo se tamo, a time ćemo mu zaliječiti srce. – I Mansur mu reče: – Tako mi tvoje žive glave, ja neću poći s tobom prije no što mi se zakuneš da ćeš poslije čašćenja u Nasirovoj kući doći i u moju kuću, kako bih te i ja mogao počastiti. Zar ti je Nasir

brat, a ja nisam? Kao što si zaliječio njegovo srce, tako ćeš zaliječiti i moje. – To nije loše – doći ću s ljubavlju i drage volje – reče mu Abd-Alah. – Kad budem izišao iz kuće tvoga brata, ući ću u tvoju, jer mi je on brat, a i ti si mi brat.

I Nasir poljubi ruku svome bratu Abd-Alahu, pa ode iz divana da pripremi gozbu, a sutradan Abd-Alah uzjaha konja i ode u kuću svoga brata Nasira s mnogim ratnicima i bratom Mansurom. I on uđe u kuću i sjedne sa svojim ljudima i bratom, a Nasir iznese jelo, pa reče: – Dobro mi došli! – I braća počeše jesti, piti, uživati i veseliti se, a potom sluge ukloniše jelo i zdjele, pa svi opraše ruke. I tako braća provedoše cio taj dan jedući, pijući, zabavljajući se i igrajući, a kad pade noć, večeraše i očitaše predvečernju i noćnu molitvu, pa posjedaše da razgovaraju. I Mansur onda poče pričati jednu povijest, a Nasir drugu, dok ih je Abd-Alah slušao, pa su tako sjedili sami u dvoru, jer ratnici bijahu na drugome mjestu. I oni su pričali svakojake doživljaje, priče, rijetke slučajeve i povijesti sve dotle dok Abd-Alahovo srce ne iskopnje od bdjenja i dok ga ne savlada san...

I Šeherezadu zateče juiro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto osamdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Abd-Alahu prispavalo poslije dugoga bdjenja i da su mu braća onda prostrla postelju, a da se on svukao i legao. I njegova braća legoše u drugu postelju, pa sačekaše da on zaspi dubokim snom, a kad vidješe da je on zaspao dubokim snom, ustadoše, pa ga pritisnuše koljenima. I Abd-Alah se prenu iza sna, pa vidje da su ga braća pritisnula koljenima, te ih zapita: – O, braćo, što je to? – A braća mu odgovoriše: – Nismo mi tvoja braća, niti hoćemo da znamo za tebe, o, neodgojeni čovječe, a sad je bolje da umreš nego da živiš.

I braća uhvatiše Abd-Alaha za vrat i počeše ga daviti, te se on onesvijesti i sasvim umrtvi, a onda njegova braća pomisliše da je umro, pa ga baciše u more, jer se njegov dvor nalazio pored mora. A kad je Abd-Alah pao u more, Alah mu potčini jednoga delfina koji bijaše navikao da dolazi do dvora, jer je jedan prozor na dvorskoj kuhinji gledao na more, a kuhari su bacali utrobe zaklanih životinja kroz taj prozor, pa su ih delfini skupljali na površini vode. A kako toga dana bijaše gozba, kuhari baciše u more mnogo otpadaka, te delfin pojede više otpadaka nego drugih dana i ojača od njih. I on ču da je nešto palo u more, jer voda pljusnu, pa dopliva do toga mjesta i vidje da je to čovjek, a onaj koji upućuje uputi delfina da metne Abd-Alaha na svoja leđa. I delfin zapliva s Abd-Alahom sredinom mora, pa je tako plivao sve dotle dok nije doplivao do suprotne obale i dok ga nije bacio na kopno.

A to mjesto se nalazilo na raskrsnici puteva, te je pored njega prošla i jedna karavana, a ljudi iz karavane vidješe Abd-Alaha bačena na obalu, pa rekoše: – Ovdje je neki utopljenik koga je more izbacilo na obalu. – I ljudi se okupiše da ga vide, a šeik te karavane bijaše dobar čovjek i znao je sve nauke, pa i nauku o liječenju i pravilnom čitanju s ljudskih lica. – O, ljudi, što je to? – zapita on okupljene ljude, a oni mu rekoše: – Mrtav utopljenik. – I šeik mu

priđe, pa se zagleda u nj, a zatim reče: – O, ljudi, tome mladiću još nije ispala duša, a to je jedno od najbolje djece velikih ljudi, jer je odgojeno u veličini i sreći. Još ima nade da će ostati u životu, ako ushtije veliki Alah.

I šeik uze Abd-Alaha, pa ga obuče i zagrije, a starao se o njemu i njegovao ga dok karavana nije prevalila put od tri dana, te je tako Abd-Alah došao k sebi, ali je još bio veoma slab od velikog potresa. I šeik karavane ga je liječio za sve vrijeme tridesetodnevnog putovanja. A kad se udaljiše od Basre na trideset dana hoda, putnici uđoše u grad koji se zove grad Udž (a nalazi se u perzijskim zemljama), pa se zadržaše u jednom hanu i prostriješe postelju za Abd-Alaha. I on onda legne u postelju, ali provede jednu noć ječeći i uznemiravajući ljude svojim ječanjem, a kad nastade jutro, vratar hana dođe šeiku karavane, pa mu reče: – Kakvog to bolesnika imaš? On nam ne da mira – a šeik mu odgovori: – Vidio sam ga na putu, pored morske obale. To je jedan utopljenik, a ja malaksah liječeći ga, ali ga ne izliječih. – Pokaži ga starici Radžihi – reče onda vratar. – A tko je starica Radžiha? – zapita šeik, a vratar mu odgovori: – Kod nas živi jedna stara djevojka, a to je divna djevojka i zove se starica Radžiha. Mi svakoga bolesnika vodimo njoj, pa on ostaje kod nje jednu noć, a sutradan ujutro izlazi iz njezine kuće zdrav zdravcat. – Odvedi me njoj – reče šeik vrataru hana, a ovaj izusti: – Ponesi bolesnika!

I šeik ponese Abd-Alaha, a vratar hana pođe naprijed, pa su tako obojica išli dok nisu došli do jedne ćelije. I šeik onda vidje kako ljudi ulaze u tu ćeliju noseći zavjetne darove, a vidje i ljude koji su radosni izlazili iz nje. I vratar hana uđe u ćeliju i dođe do zavjese, a onda reče: – Dopusti mi da ti nešto kažem, o, starice Radžiha! Primi ovog bolesnika! – a starica izusti: – Odnesi ga iza one zavjese. – I onda Abd-Alah uđe u ćeliju, pa pogleda u staricu i vidje da je to njegova žena koju bijaše poveo iz kamenoga grada. I on je prepozna, a i ona prepozna njega, te se pozdraviše, a potom je on zapita: – Tko te je doveo amo? – I starica izusti: – Kad sam vidjela da su te braća bacila u more i da su se zavadila zbog mene, ja sam skočila u more, a onda me je prihvatio i donio u ovu ćeliju šeik al-Hidr, Abu-l-Abas. On mi je dopustio da liječim bolesnike, a sam je vikao po gradu: – Ako netko boluje od nečega, neka ode starici Radžihi! – A on mi je rekao: – Ostani u toj ćeliji, a doći će vrijeme kad će i tvoj muž doći u nju. – I ja sam trljala sve bolesnike koje su mi donosili, a oni su ustajali i odlazili zdravi iz moje ćelije, te se tako pronio glas o meni. I ljudi mi dolaze i donose mi poklone, pa sad imam svakoga dobra, a svi me hvale i poštuju, dok ovdašnji građani traže od mene da se molim Alahu za njih.

I Radžiha istrlja Abd-Alaha, a on se oporavi po volji velikog Alaha. A al-Hidr – mir neka mu je! – dolazio je u tu ćeliju svakoga petka uveče, pa je valjalo da dođe i onoga dana kad se Abd-Alah bijaše sastao sa ženom, jer to bijaše u petak, te oboje sjedoše za stol prepun izvrsnih jela i večeraše, očekujući al-Hidra.

A dok su njih dvoje tako sjedili, al-Hidr ih odjednom odnese iz te ćelije i spusti u dvor Abd-Alaha-ibn-Fadila u Basri, pa ih ostavi tamo, a zatim ode. A kad nastade jutro, Abd-Alah se obazre oko sebe i vidje da je u svome dvoru,

a onda ču i ljudski žagor, te pogleda kroz prozor i vidje da su mu braća nabijena na kolje.

A evo zašto je to bilo. Kad ono baciše Abd-Alaha u more, njegova braća udariše u plač, govoreći: – Džinka nam je odnijela brata! – a zatim spremiše poklon, pa ga poslaše kalifu i javiše mu što je bilo, zatraživši od njega da ih postavi za basorske namjesnike. I kalif posla ljude da mu ih dovedu, te mu ih oni dovedoše, a onda ih on ispita o svemu i oni mu ispričaše ono što spomenusmo. I kalif se razgnjevi velikim gnjevom na njih, pa te noći očita molitvu u dva rakata, po svome običaju, i pozva sva džinska plemena, a ona mu pokorno dođoše. I kalif zapita džinove što je bilo s Abd-Alahom, a oni mu se zakleše da mu nijedan od njih nije ništa učinio, rekavši mu: – Mi ništa ne znamo o njemu! – A potom dođe i Saida, kći Crvenoga Cara, pa ispriča kalifu što je bilo s Abd-Alahom, a onda on dopusti džinovima da odu. A sutradan kalifovi ljudi izudaraše Nasira i Mansura, te oni priznaše sve, tereteći jedan drugoga. I kalif se naljuti na njih, pa reče ljudima: – Odvedite ih u Basru, pa ih nabijte na kolce pred Abd-Alahovim dvorom.

Eto što je bilo s njima. Što se pak tiče Abd-Alaha, on zapovjedi ljudima da sahrane njegovu braću, pa ode u Bagdad i ispriča kalifu sve što su njegova braća učinila s njim od početka do kraja, a kalif s čuđenjem sasluša njegovu priču. I kalif pozva kadiju i svjedoke da napišu bračni ugovor između Abd-Alaha i djevojke koju on bijaše doveo iz kamenog grada, a potom Abd-Alah ode djevojci u ložnicu. I njih su dvoje sretno živjeli dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. Neka je slava onome koji nikad ne umire!

PRIČA O MARUFU OBUĆARU

PRIČA SE, O SRETNI CARE, da je u gradu Misru živio jedan obućar koji je krpio stare čizme. A taj obućar zvao se Maruf, i imao je ženu koja se zvala Fatima, ali je ljudi nazvaše Vješticom, a tako su je nazvali stoga što bijaše bezbožna zločinka, bestidnica i smutljivica. Ona je bila gospodar svoga muža, pa ga je svakoga dana grdila i proklinjala po hiljadu puta, a on se bojao da mu ona ne napakosti i ne nanese neku štetu, jer je bio pametan, stidljiv i častan, ali siromašan čovjek. I Maruf je trošio sav svoj novac na ženu, pa ma kako bila velika njegova zarada, a kad bi zaradio nešto malo, ona bi iskalila svoj bijes na njemu i lišila bi ga zdravlja te iste noći, te je ta noć bila za nj crna kao strana njenih grijehova. A ta žena bila je kao ona žena o kojoj je pjesnik rekao:

Mnoge sam noći proveo kraj žene,
Ali ih provedoh u najgorem stanju.

O, da sam mogao, odlazeći ženi,
Otrova ponijeti i otrovati je!

A između ostaloga što se tome čovjeku dogodilo s tom ženom bilo je i ovo:

Jednom mu ona reče: – O, Marufe, hoću da mi večeras doneseš kunafu[46] s pčelinjim medom! – a on joj odgovori: – Veliki Alah će mi pomoći da zaradim toliko koliko ona stoji, pa ću ti je donijeti večeras. Alaha mi, nemam para, ali će naš gospod dati da nam bude bolje. – I Fatima uzviknu: – Neću ni da čujem takve riječi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni devetsto devedeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Maruf rekao svojoj ženi: – Alah će mi pomoći da zaradim toliko novaca koliko ona stoji, pa ću ti je donijeti večeras. Alaha mi, danas nemam para, ali će gospod dati da nam bude bolje. – I Fatima uzviknu: – Neću ni da čujem takve riječi! Bilo bolje, ne bilo, nemoj mi doći bez kunafe s pčelinjim medom, a ako mi dođeš bez nje, tvoja će noć biti onakva ista kakva ti je bila i sreća kad si se oženio mnome i kad si mi pao šaka. – Alah je velikodušan – reče Maruf, pa iziđe iz kuće, a briga mu je curila s tijela. I on očita jutarnju molitvu, pa otvori dućan i reče: – Molim ti se, o, gospode, da mi daš da zaradim onoliko koliko stoji kunafa i da me noćas spasiš od pakosti one bezbožnice!

I on je sjedio u dućanu do podne, ali mu ne dođe nijedna mušterija, te ga obuze još veći strah od žene, a onda ustade i zatvori dućan, ne znajući kako da dođe do kunafe, jer nije imao novaca ni za kruh. I on prođe pored prodavaonice kunafa, pa zastade zbunjen, a u očima mu se zavrtješe suze. I prodavač kunafa ga primijeti, pa mu reče: – O, majstor-Marufe, zašto plačeš? Reci mi što te je to snašlo. – I Maruf ispriča svoju povijest prodavaču, rekavši mu: – Žena mi je bezdušna, a zatražila je od mene da joj donesem kunafu, ali ja nisam zaradio ni dovoljno novaca za kruh, iako sam sjedio u dućanu do podne, pa se sad bojim žene. – I prodavač kunafa se nasmije, pa reče: – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo! Koliko ritala kunafe hoćeš? – Pet ritala – reče Maruf, te mu prodavač odmjeri pet ritala kunafe, a zatim mu reče: – Imam topljenoga masla, ali nemam pčelinjega meda, već samo meda od šećerne trske. On je još bolji od pčelinjeg meda, a što mari ako je kunafa s medom od šećerne trske? – I Maruf se zastidje, jer je valjalo da mu prodavač da kunafu na veresiju, te reče: – Daj mi kunafu s medom od šećerne trske! – I prodavač isprži kunafu na maslu, pa je umoči u med od šećerne trske, a takvu kunafu je čovjek mogao dati na poklon i carevima. A potom prodavač kunafe reče Marufu: – Da li ti je potrebno malo kruha i sira? – Jeste – reče Maruf, te mu prodavač odmjeri kruha za četiri pare i sira za jednu paru, a kunafa je stajala deset para. – I onda mu prodavač kunafa reče: – Znaj, o, Marufe, da mi duguješ petnaest para. Idi sad ženi i budi zadovoljan, a ovu paru uzmi za kupatilo; čekat ću te dan-dva, pa i tri dana, dok ti Alah nešto ne dodijeli. I nemoj kinjiti svoju ženu – ja ću te čekati dok ne budeš imao novaca na pretek.

I Maruf uze kunafu, kruh i sir, pa ode blagosiljajući prodavača kunafa, a srce mu bijaše zaliječeno, te je govorio: – Hvala ti, o, gospode! Baš si velikodušan! – A potom ode svojoj ženi, a ona ga zapita: – Jesi li mi donio kunafu? – Jesam – odgovori joj Maruf – pa je stavi pred nju, a ona onda pogleda u nju i vidje da je umočena u med od šećerne trske, te reče: – Zar ti nisam rekla: – Donesi mi kunafu s pčelinjim medom? Ti mi nećeš ispuniti želju i tjeraš inat s tim medom od šećerne trske. – I Maruf se ispriča ženi, rekavši joj: – Uzeo sam

je na veresiju – ali ona uzviknu: – Koješta! Ja ću jesti samo kunafu s pčelinjim medom.

I žena se naljuti na Marufa zbog kunafe, pa je uze i udari njome Marufa po licu, rekavši mu: – Ustani, o, podvođaču, pa mi donesi drugu kunafu! – a potom ga udari šakom u bradu i izbi mu jedan zub, te mu krv poteče niz prsa. I Maruf se onda mnogo naljuti, pa lako udari Fatimu po glavi, a ona ga dohvati za bradu i povika: – O, muslimani! – I susjedi uđoše u kuću, pa istrgoše Marufovu bradu iz njenih ruku, a nju počeše koriti i sramotiti, govoreći joj: – Svi mi rado jedemo kunafu s medom od šećerne trske. Zašto si tako bezdušna prema ovom siromašnom čovjeku? Treba da se stidiš toga.

I susjedi su dotle nagovarali Fatimu dok se ona nije pomirila s Marufom, a kad oni odoše, ona se zakle da neće ni okusiti kunafu. A Maruf bijaše mrtav gladan, te reče u sebi: – Kad se zaklela da je neće pojesti, pojest ću je ja – pa poče jesti kunafu, a Fatima vidje to, pa reče: – Ako ushtije Alah, to što si pojeo bit će otrov za onoga koji je daleko od mene! – Neće biti tako kako ti kažeš – reče joj Maruf, pa poče jesti kunafu, smijući se i govoreći: – Ti si se zaklela da je nećeš jesti, a ako ushtije velikodušni Alah, ja ću sutra kupiti kunafu s pčelinjim medom, pa ćeš je sama pojesti.

I Maruf poče umirivati svoju ženu, ali ga je ona proklinjala, grdila i psovala do samoga jutra, a onda je zasukala rukave i htjela ga istući, ali joj on reče: – Pričekaj, donijet ću ti drugu kunafu! – I on ode u džamiju da se pomoli Alahu, a potom ode u dućan, pa ga otvori i sjedne, ali još nije ni sjeo kako valja, a dođoše dva kadijina čovjeka, pa mu rekoše: – Ustani, pa idi da porazgovaraš s kadijom – tvoja žena te je tužila njemu, a ona izgleda tako i tako. – I Maruf prepozna svoju ženu po tom opisu, pa reče: – Neka joj veliki Alah poremeti život za to! – pa ode s ljudima kadiji, a onda vidje svoju ženu kako stoji s povezanom rukom i velom umrljanim krvlju i kako plače i briše suze. I kadija reče obućaru: – O, čovječe, zar se ne bojiš velikog Alaha? Zašto tučeš ovu ženu? Zašto si joj slomo ruku i izbio zub, i zašto činiš sve to? – A on uzviknu: – Ako sam je istukao i izbio joj zub, sudi mi kako sam želiš, ali je sve to bilo tako i tako, a susjedi su me izmirili s njom.

I Maruf ispriča kadiji cijelu povijest od početka do kraja, a onda kadija izvadi četvrt dinara, jer bijaše dobar čovjek, pa mu reče: – O, čovječe, uzmi ovo, pa joj kupi kunafu s pčelinjim medom i pomiri se s njom. – I Maruf reče kadiji: – Daj novac njoj! – te novac uze Fatima, a kadija ih potom izmiri, rekavši im: – O, ženo, slušaj svoga muža, a ti, o, čovječe, budi ljubazan prema njoj!

I tako se Maruf izmiri s Fatimom zahvaljujući kadijinoj pomoći, a potom oboje iziđoše iz kadijine kuće, pa ona pođe jednim putem, a on ode drugim u svoj dućan. I Maruf sjedne, ali mu odjednom dođoše kadijini poslanici, pa mu rekoše: – Plati nam! – a on uzviknu: – Kadija mi nije ništa uzeo, već mi je, naprotiv, dao četvrt dinara – ali mu poslanici rekoše: – Nas se ne tiče da li ti je kadija što dao ili uzeo, a ako nam ne platiš ono što nam pripada, uzet ćemo ti novac silom. – I oni počeše vući Marufa po trgu, te on proda svoj alat, pa im dade pola dinara, a oni se onda odmakoše od njega. I Maruf prinese ruku

obrazu, pa je tako sjedio, a bio je tužan, jer više nije imao ni ono malo alata, pa nije mogao raditi. A dok je on sjedio, odjednom mu priđoše dva ružna čovjeka, pa mu rekoše: – Ustani, o, čovječe, pa idi da porazgovaraš s kadijom – tvoja žena te je tužila našem kadiji. – Kadija me je izmirio s njom – reče Maruf tim ljudima, ali mu oni rekoše: – Nas je poslao drugi kadija – tvoja žena te je tužila našem kadiji.

I Maruf ustane, moleći se Alahu da mu pomogne i da ga obrani od žene, a potom vidje Fatimu, pa joj reče: – Zar se nismo izmirili, o, kćeri onoga što je dopušteno? – I Fatima uzviknu: – Neće biti mira između tebe i mene! – a Maruf onda stupi naprijed, pa ispriča kadiji svoju povijest, a zatim reče: – Taj i taj kadija nas je malo prije izmirio. – I kadija reče ženi: – O, raspusnice, kad ste se izmirili, zašto si mi došla i zašto ga tužiš? – Izudarao me je poslije toga – reče Fatima, a kadija reče Marufu: – Izmirite se i nemoj je više tući, a ona ti se više neće protiviti. – I Maruf se pomiri sa ženom, a kadija mu reče: – Plati poslanicima! – I Maruf dade nagradu poslanicima, pa ode u svoj dućan, otvori ga i sjedne, a bio je kao pijan od tuge zbog onoga što ga je snašlo.

A dok je on tako sjedio, odjednom mu priđe jedan čovjek, pa mu reče: – Sakrij se negdje – žena te je tužila višem sudu, a Abu-Tabak[47] će ti sad doći. – I Maruf ustane i zatvori dućan, a zatim pobjegne na onu stranu gdje se nalaze Vrata pobjede. A bilo mu je ostalo još pet srebrnih para od novca koji bijaše dobio za kalupe i alat, te kupi za četiri pare kruha i za jednu paru sira, jer bijaše pobjegao od Fatime poslije podne u zimsko doba. A kad je došao do mjesta gdje se istovaruje smeće, uhvati ga jaka kiša, te mu prokisnu odijelo. I on uđe u al-Adiliju,[48] pa ugleda jednu porušenu zgradu u kojoj bijaše jedna ostava bez vrata, te uđe u nju da se zakloni od kiše, jer mu je odijelo bilo sasvim mokro, a onda mu potekoše suze ispod očnih kapaka i obrva ga potištenost zbog onoga što mu se dogodilo. I onda obućar reče: – Kamo da pobjegnem od te raspusnice? Molim ti se, o, bože moj, pošalji mi nekoga da me odvede u daleke zemlje, kako nitko ne bi mogao doći do mene.

A dok je on sjedio i plakao, zid se odjednom razdvoji i iz njega iziđe jedno visoko i tako strašno biće da se od njegova izgleda obućaru dizala kosa na glavi, a ono reče: – O, čovječe, zašto si me uznemirio noćas? Ja ovdje živim već dvjesta godina, a za to vrijeme nitko nije ušao ovamo, niti je tko činio to što ti činiš. Reci mi što namjeravaš, pa ću učiniti ono što ti je potrebno – osjećam sućut prema tebi. – Tko si ti i što si? – zapita Maruf to biće, a ono mu odgovori: – Ja sam duh koji ovdje stanuje. – I onda Maruf ispriča duhu sve što mu se bješe dogodilo sa ženom, a duh ga zapita: – Hoćeš li da te odnesem u zemlju u koju tvoja žena ne može doći? – Hoću – odgovori Maruf, a duh mu reče: – Uzjaši me! – I Maruf uzjaha duha, a on ga ponese i poletje s nim, a tako je letio s njim od početka noći do zore, pa je sletio na vrhu jedne visoke planine...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto devedeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je marid ponio Marufa obućara 991.
i da je poletio s njim, a da je potom sletio na vrh jedne planine. I onda marid NOĆ
reče Marufu: – O, čovječe, siđi s ove planine, pa ćeš ugledati okolinu jednoga grada; uđi u taj grad, a tvoja žena neće znati kamo si otišao, pa neće ni dospjeti do tebe – a zatim ga ostavi, pa ga nestade. I Maruf je sjedio smućen i zbunjen do sunčeva izlaska, a onda reče u sebi: – Ustat ću, pa ću sići u taj grad – ionako neću imati nikakve koristi od sjedenja na ovome mjestu. – I Maruf siđe do podnožja te planine, a onda ugleda grad s visokim zidinama i dvorovima koji su se dizali u visinu, a zgrade u tome gradu bijahu tako bogato ukrašene da se čovjek mogao razonoditi gledajući ih. I Maruf prođe kroz gradska vrata, i vidje da se u tome gradu može razveseliti ojađeno srce, a dok je išao po trgu, ljudi su ga gledali i zagledavali, okupljajući se oko njega i čudeći se njegovu odijelu, jer ono nije bilo slično njihovu. I jedan građanin ga zapita: – O, čovječe, da nisi stranac? – a on mu odgovori: – Jesam. – Iz koje si zemlje? – zapita taj čovjek, a Maruf mu odgovori: – Iz grada Sretnoga Misra. – I onda ga taj čovjek zapita: – Jesi li odavno napustio taj grad? – Jučer poslije podne – odgovori Maruf, a čovjek se nasmija, pa reče: – O, ljudi, hodite amo da vidite ovoga čovjeka i da čujete što govori! – A što to govori? – zapitaše ljudi toga čovjeka, a on im reče: – Tvrdi da je otišao iz Misra jučer poslije podne. – I onda se nasmijaše svi ljudi, pa se okupiše oko Marufa i rekoše: – O, čovječe, da nisi bjesomučan kad tako što kažeš? Kako možeš tvrditi da si napustio Misr jučer poslije podne, a da si se jutros obreo ovdje? Stvar je u tome što od našega grada do Misra valja putovati godinu dana. – Samo ste vi bjesomučni, i nitko drugi – reče im Maruf – a što se tiče mene, ja sam vam rekao istinu. Evo kruha iz Misra, a on je još svjež.

I on pokaže ljudima kruh, a oni ga počeše zagledati s čuđenjem, jer nije bio nalik na kruh u njihovoj zemlji. I oko njega se okupi mnogo ljudi, pa jedni počeše govoriti drugima: – Eno kruha iz Misra, pogledajte ga! – I tako Maruf postade čuven čovjek u tome gradu, jer su mu neki povjerovali, ali mu drugi nisu povjerovali, već su mu se počeli podsmjehivati.

A dok se to zbivalo, odjednom naiđe jedan trgovac koji je jahao mazgu i vodio za sobom dva roba, pa on rastjera okupljene ljude, rekavši im: – O, ljudi, zar vas nije stid da se okupljate oko toga stranca i da mu se rugate i podsmjehujete? Što imate vi s njim?

I tako je trgovac grdio okupljene ljude dok ih nije otjerao od Marufa, a nitko mu ništa ne odgovori. I onda trgovac reče obućaru: – Hodi amo, o, brate! Ti ljudi nemaju stida, ali ti neće učiniti nikakvo zlo. – A potom trgovac odvede Marufa u jednu prostranu i ukrašenu kuću, pa ga posadi na carsku stolicu, a zatim naredi slugama da otvore jedan kovčeg i da iz njega izvade za Marufa odijelo kakvo nose bogati trgovci. I trgovac obuče to odijelo Marufu, a on je onda bio sličan starješini trgovačkog ceha, jer je bio naočit čovjek.

I onda trgovac naredi da se iznese jelo, te sluge ispuniše stol svakojakim izvrsnim jelima, pa njih dvojica sjedoše da jedu i piju. A zatim trgovac zapita Marufa: – O, brate, kako se zoveš? – A Maruf mu odgovori: – Zovem se Maruf,

a po zanatu sam obućar i bavim se krpljenjem starih čizama. – Iz koje si zemlje? – zapita ga trgovac, a on mu odgovori: – Iz Misra. – Iz koje si mahale? – zapita ga onda trgovac. – Zar ti poznaješ Misr? – zapita Maruf trgovca, a ovaj mu odgovori: – I ja sam otuda. – I Maruf reče: – Stanujem u Crvenoj ulici. – A koga poznaješ u Crvenoj ulici? – zapita trgovac, a Maruf reče: – Poznajem toga i toga, toga i toga – pa tako nabroji mnogo ljudi. I onda trgovac zapita obućara: – A poznaješ li šeika Ahmeda, prodavača ljekarija? – a on mu odgovori: – To mi je susjed – kuća uz kuću. – Je li zdrav? – zapita trgovac, a Maruf odgovori: – Jeste. – I onda trgovac zapita Marufa: – Koliko ima djece? – a on mu odgovori: – Troje: Mustafu, Muhameda i Aliju. – I trgovac zapita: – Što je učinio Alah s njegovom djecom? – Mustafa je zdrav – odgovori Maruf – a sad je učen čovjek i nastavnik, dok je Muhamed prodavač ljekarija i ima dućan pored dućana svoga oca; on je oženjen, a ima sina Hasana. – Obradovao te Alah tom viješću! – uzviknu trgovac, a Maruf nastavi: – Što se pak tiče Alije, on mi je bio drug dok smo bili mali, pa sam se s njim stalno igrao. Prerušavali smo se u kršćansku djecu, pa smo ulazili u crkve i krali kršćanske knjige, a zatim smo ih prodavali i za dobiveni novac kupovali hranu, ali nas jednom kršćani uhvatiše s knjigom, pa se požališe na nas našim rođacima, a Alijinom ocu rekoše: – Ako ne spriječiš svoga sina da nam čini štetu, tužit ćemo te caru. – I Alijin otac umiri kršćane, a Aliju išiba, te on pobježe, a njegov otac ga otada nije mogao pronaći. Ima već dvadeset godina otkako je iščezao, a o njemu nitko nije ništa čuo.

– Ja sam taj Alija, sin šeika Ahmeda, prodavača ljekarija, a ti si moj drug, o, Marufe! – uzviknu trgovac, pa se pozdravi s njim, a potom reče: – O, Marufe, reci mi zašto si otišao iz Misra i došao u ovaj grad? – a Maruf mu ispriča što je bilo s njegovom ženom Fatimom, Vješticom, i što mu je ona učinila, a zatim reče: – Kad mi je sve to dozlogrdilo, pobjegao sam na onu stranu gdje se nalaze Vrata pobjede, ali me je onda uhvatila kiša, te sam ušao u jednu napuštenu ostavu, pa sam sjedio u njoj i plakao. A dok sam tako sjedio, naišlo je biće koje je živjelo na tom mjestu – a bijaše to jedan ifrit iz reda džinova – pa me ono zapita što mi je, te mu ispričah što je bilo sa mnom, a ono me onda posadi na svoja leđa i poletje, pa je tako letjelo sa mnom cijelu noć između neba i zemlje. A potom me to biće spusti na planinu i reče mi gdje se nalazi ovaj grad, te siđoh s planine i uđoh u nj, a ljudi se okupiše oko mene. I ja rekoh tim ljudima: – Jučer sam pošao iz Misra – ali mi oni ne povjerovaše, a onda si naišao ti, pa si ih otjerao od mene i doveo me u ovu kuću. Eto, zato sam otišao iz Misra. A zašto si ti došao ovamo?

I tada trgovac odgovori obućaru: – Bio sam veoma lakomislen u svojoj sedmoj godini, pa sam prelazio iz jednog naselja u drugo i iz jednog grada u drugi dok nisam došao u Ihtijan-al-Hatan, a tako se zove ovaj grad. A kad sam došao u ovaj grad, vidjeh da u njemu žive plemeniti, velikodušni i sažaljivi ljudi koji vjeruju siromahu i daju mu novac na zajam, vjerujući u sve što im se kaže, te im rekoh: – Ja sam trgovac, a stigao sam u ovaj grad prije svoga tovara, pa mi je sad potrebno mjesto gdje mogu istovariti svoju robu. – I oni mi povje-

rovaše na riječ, pa ispazniše jedno mjesto za moj tovar, a ja im onda rekoh: – Da li mi tko od vas može dati na zajam hiljadu dinara, pa ću mu vratiti novac kad mi bude stigao tovar – moram nabaviti neke stvari prije nego mi stigne tovar. – I oni mi dadoše novaca koliko sam htio, a ja onda odoh na trg i vidjeh neku robu, te je kupih, pa je sutradan prodadoh i zaradih na njoj pedeset dinara i kupih drugu robu. I ja počeh prijateljevati s ljudima i iskazivati im poštovanje, a oni me zavolješe, pa tako prodavah i kupovah među njima i zaradih mnogo novaca. Znaj, o, brate, da je netko izrekao ovu poslovicu: – Cio zemaljski život sastoji se iz hvalisanja i lukavstva, a čovjek može činiti što hoće kad se nalazi u zemlji gdje ga ne poznaju. – Ako te ljudi zapitaju tko si i ako im odgovoriš: – Ja sam čizmokrpa i siromašak, a pobjegao sam od svoje žene i jučer sam došao iz Misra – nitko ti živ neće povjerovati, već će ti se ljudi smijati dokle god budeš ostao u ovom gradu. A ako im kažeš: – Donio me je ifrit – svi će se razbježati i nitko se neće usuditi da ti priđe, jer će svatko reći; – U toga čovjeka ušao je ifrit, te će se zlo provesti svaki onaj koji mu bude prišao i o tebi će se pronijeti glas koji neće biti povoljan ni za tebe ni za mene, jer ovdje ljudi znaju da sam i ja iz Misra.

– Pa što onda da radim? – zapita Maruf trgovca, a on mu reče: – Naučit ću te što da radiš, ako ushtije veliki Alah. Sutra ću ti dati hiljadu dinara i mazgu koju ćeš jahati, a jedan rob će ići ispred tebe i dovest će te do vrata na trgovačkom trgu. Otiđi trgovcima, među kojima ću biti i ja, a ja ću ustati čim te budem ugledao, pa ću te pozdraviti i poljubit ću ti ruku, veličajući te pred njima, a kad god te budem zapitao o nekoj vrsti tkanine i da li si donio koliko tkanina ove ili one vrsti, reci: – Mnogo! – A ako me ljudi budu što zapitali o tebi, ja ću te hvaliti i veličati, a potom ću im reći: – Izdajte mu pod zakup skladište i dućan! – i pripisivat ću ti veliko bogatstvo i veliku darežljivost. A kad ti bude prišao neki prosjak, daj mu onoliko koliko mu valja dati, pa će ljudi povjerovati u ono što ću im reći i bit će uvjereni da si uzvišen i darežljiv čovjek, te će te zavoljeti. A potom ću te pozvati, pa ću pozvati i sve trgovce i sastavit ću te s njima, na bi li se oni upoznali s tobom, a ti s njima...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto devedeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je trgovac Alija rekao Marufu: 992.
– Pozvat ću te, a pozvat ću i sve trgovce i sastavit ću te s njima, pa ćeš potom NOĆ
moći prodavati i uzimati od njih i davati im, te ćeš se tako obogatiti za kratko vrijeme.

A kad nastade jutro, trgovac Alija dade Marufu hiljadu dinara i obuče mu odijelo, pa ga posadi na mazgu i dade mu jednoga roba da ga vodi, a zatim mu reče: – Neka te Alah oslobodi svake odgovornosti za sve to! Ti si moj prijatelj, a ja sam dužan da ti iskazujem poštovanje. Ne opterećuj se brigom i ne misli o onome što je bilo s tvojom ženom, a o njoj nemoj nikome ništa reći. – I Maruf uzviknu: – Neka ti Alah uzvrati to svakom srećom! – a zatim uzjaha mazgu, pa rob pođe pred njim i odvede ga do vrata na trgovačkom trgu, gdje

su sjedili svi trgovci, pa i sâm Alija bijaše među njima. I Alija ugleda Marufa, pa ustane i pojuri k njemu, rekavši: – Da blagoslovljena dana, o, trgovče Marufe, o, sretni i milostivi čovječe! – A potom mu poljubi ruku pred trgovcima i reče: – O, braćo, trgovac Maruf nas je obradovao svojim dolaskom! – I svi trgovci pozdraviše Marufa, a Alija im je davao znakove da mu izraze poštovanje, te je tako siromašni obućar postao velik čovjek u njihovim očima.

A zatim Alija skine Marufa s mazge, te ga trgovci pozdraviše, a Alija je ostajao nasamo čas s jednim a čas s drugim i hvalio im svog prijatelja. I ljudi ga zapitaše: – Da li je on trgovac? – a on potom reče: – Jeste, zacijelo, a od njega nema bogatijeg čovjeka, jer je njegovo bogatstvo i bogatstvo njegova oca i njegovih predaka čuveno među trgovcima u Misru. On ima svojih ortaka u Indiji, Sindu i Jemenu, a ističe se svojom darežljivošću. Znajte da je takvo njegovo dostojanstvo, dakle, pa ga uznosite i činite mu usluge. Znajte da u ovaj grad nije došao radi trgovine i da nema drugoga cilja osim cilja da vidi tuđe zemlje – njemu nije potrebno da odlazi u tuđinu radi dobiti i zarade, jer ima toliko novaca da ga ni vatra ne može uništiti, a ja sam samo jedan od njegovih slugu.

I tako je Alija sve dotle hvalio Marufa dok ga trgovci ne uzdigoše iznad svojih glava i dok ne počeše govoriti jedan drugome o njegovim osobinama. A zatim se trgovci okupiše pored njega, pa ga ponudiše doručkom i pićem, a dođe i sam starješina trgovačkog ceha da ga pozdravi. I trgovac Alija reče Marufu pred ostalim trgovcima: – O, gospodaru, da nisi donio nešto malo takve i takve tkanine, – a Maruf mu odgovori: – Mnogo! – (A tih dana Alija bijaše pokazao Marufu svakojake skupocjene tkanine, rekavši mu kako se zovu skupe i jeftine tkanine). I jedan trgovac zapita Marufa: – O, gospodaru, jesi li donio žutoga sukna? – a Maruf mu odgovori: – Mnogo! – I onda ga taj trgovac zapita: – A crvenoga kao gazelina krv? – a Maruf mu opet odgovori: – Mnogo! – I kad god bi ga trgovac upitao o čemu bilo, on bi mu odgovorio: – Mnogo! – I onda taj trgovac reče Aliji: – Da li bi taj čovjek mogao donijeti hiljadu bala skupocjenih tkanina, kad bi to zaželio? – a Alija mu odgovori: – Donio bi ih iz jednoga svoga skladišta, a ne bi se ni poznalo da je što odnio iz njega.

A dok su oni sjedili, naiđe jedan prosjak, pa zatraži milostinju od njih, te mu jedni dadoše po jednu srebrnu paru, drugi po jedan džedid, a većina mu ne dade ništa. A kad je prosjak prišao Marufu, on se maši rukom, pa mu dade pregršt zlata. I prosjak poželje svaku sreću Marufu, pa ode, a trgovci se začudiše kad vidješe to, te rekoše: – To su carski pokloni – tȁ on nije brojio zlato koje je dao prosjaku, a da nije veoma imućan čovjek, on ne bi ni imao mnogo svega i svačega, pa ni prosjaku ne bi dao pregršt zlata.

A poslije nekog vremena Marufu priđe jedna žena, a on i njoj dade pregršt zlata, pa i ona ode blagosiljajući ga. I ta žena reče to siromasima, te oni počeše prilaziti Marufu jedan za drugim, a on je svima davao po pregršt zlata dok nije potrošio cijelu hiljadu dinara. A poslije toga Maruf udari dlanom o dlan i uzviknu: – Dosta im je od mene, pa sad neka im pomogne blagi Alah! – te ga starješina trgovačkog ceha zapita: – Što ti je, o, trgovče Marufe, – a Maruf mu reče: – Reklo bi se da većinu ovdašnjih građana sačinjavaju siromasi i

prosjaci. Da sam to znao, donio bih sobom nešto novaca, pa bih podijelio siromasima. Bojim se da ne ostanem dugo u tuđini, a nemam srca da odbijam prosjake. A sad više nemam, pa ako naiđe koji siromašak, što da mu kažem? – Reci mu: – Alah će ti udijeliti – reče starješina trgovačkog ceha, a Maruf uzviknu: – To nije moj običaj, pa sam stoga veoma zabrinut. Htio bih da imam još hiljadu dinara, pa da dijelim milostinju dok mi ne stigne tovar. – I starješina trgovačkog ceha reče: – To nije bogzna što! – pa posla jednog slugu da mu donese novac, a potom dade Marufu hiljadu dinara. I Maruf je dijelio milostinju svima siromasima koji su prolazili pored njega, a uto se začu poziv na molitvu, te svi trgovci uđoše u džamiju, pa Maruf pođe s njima, a onda razbaca ostatak te hiljade dinara iznad glava onih koji su se molili. I ljudi obratiše pažnju na nj i počeše ga blagosiljati, a trgovci su se čudili njegovoj darežljivosti i velikodušnosti. A potom se Maruf obrati drugome trgovcu, pa i od njega uze hiljadu dinara i razdade ih siromasima, a trgovac Alija je gledao sve to, ali nije mogao ništa reći.

I Maruf je dijelio milostinju dok se ne začu poziv na predvečernju molitvu, a onda uđe u džamiju, pa se pomoli Alahu i razdade ostatak novca. I tako je on uzeo na zajam pet hiljada dinara prije no što ljudi zatvoriše vrata na trgovačkom trgu, a svima je svojim povjeriocima govorio: – Kad mi bude stigao tovar, dat ću ti zlata, ako želiš zlato, a ako hoćeš tkanine, dat ću ti tkanina, jer imam mnogo svega i svačega. – A predveče trgovac Alija pozva i njega i sve trgovce u kuću, pa njemu dade počasno mjesto, te on poče razgovarati s trgovcima, ali se upuštao samo u razgovor o tkaninama i dragom kamenju, a kad god bi mu netko poimence spomenuo nešto, on mi odgovorio: – Imam mnogo toga.

A sutradan Maruf ode na trg, pa poče uzimati novac od trgovaca i razdavati ga siromasima. I tako je on dijelio milostinju dvadeset dana, a za to vrijeme uzeo je od ljudi šezdeset hiljada dinara, jer od njegova tovara nije stiglo ama baš ništa. I vjerovnici počeše gunđati, govoreći: – Još nije stigao tovar trgovca Marufa! Dokle li će on uzimati novac od ljudi i davati ga prosjacima? – a jedan trgovac reče: – Najbolje će biti da porazgovaramo s trgovcem Alijom, njegovim zemljakom. – I oni odoše Aliji, pa mu rekoše: – O, trgovče Alija, tovar trgovca Marufa još nije stigao! – A on im reče: – Pričekajte, svakako će uskoro stići. – A potom se Alija sastade nasamo s Marufom, pa mu reče: – O, Marufe, što je to? Jesam li ti rekao: – Zapeci kruh, ili – ostavi ga da izgori? Trgovci gunđaju zbog novca koji su ti dali, a vele da im duguješ šezdeset hiljada dinara, koliko si razdao prosjacima. Čime ćeš platiti taj dug ljudima, kad ništa ne prodaješ niti što kupuješ? – A što se to dogodilo? – reče Maruf. – I što mi je to šezdeset hiljada dinara! Kad mi bude stigao tovar, dat ću im za toliko tkanina, ako to hoće, a ako hoće zlata i srebra – dat ću im zlata i srebra. – Alah je velik! – uzviknu trgovac Alija. – Zar ti imaš neki tovar? – Mnogo! – odgovori Maruf, a Alija uzviknu: – Neka ti Alah i njegovi ljudi plate za tu gnusobu! Zar sam te naučio da meni tako govoriš? Reći ću ljudima tko si i što si! – Odlazi, a nemoj zanovijetati – reče mu Maruf. – Zar sam ja neki bijednik? Ja

imam mnogo svega i svačega u svome tovaru, a kad on bude stigao, ljudi će uzeti po dvije stvari za svoju jednu, jer ja ne oskudijevam ni u čemu.

I onda se trgovac Alija naljuti, pa uzviknu: – O, neodgojeni čovječe, pokazat ću ti ja kako me možeš varati bez stida! – A Maruf mu reče: – Što znaš, to i čini, a oni će pričekati dok mi ne stigne tovar, pa će dobiti više no što su mi dali.

I trgovac Alija ode od njega, govoreći u duši: – Ranije sam ga hvalio, pa ako ga sad počnem kuditi, ispast ću lažov, te će svatko moći primijeniti na mene riječi koje je netko izgovorio: – Čovjek dvostruko laže kad nekoga hvali, a potom ga kudi. – I trgovac Alija se naljuti, jer nije znao što da čini, a potom mu dođoše trgovci, pa ga zapitaše: – O, trgovče Alija, jesi li razgovarao s njim? – A Alija im reče: – O, ljudi, mene je stid od njega! I ja sam mu dao hiljadu dinara, ali mu to ne mogu ni spomenuti. A vi se niste savjetovali sa mnom kad ste mu davali novac, te sad nemam što da razgovaram s vama o njemu. Tražite sami novac od njega, pa ako vam ga ne dâ, tužite ga caru ovoga grada i recite mu: – Ova varalica nas je prevarila – a car će vas osloboditi od njega.

I trgovci odoše caru, pa mu ispričaše što im se dogodilo, rekavši mu: – O, care vremena, ne znamo što da radimo s tim veoma darežljivim trgovcem. On čini to i to, a uzima od nas novac, pa ga pregrštima razdaje siromasima. Kad bi sâm imao malo novaca, duša mu ne bi pristala da uzima zlato pregrštima i da ga razdaje siromasima, a da je njegov tovar stigao, nama bi bilo jasno da govori istinu i da je bogat čovjek. Ali od njegova tovara ni traga ni glasa, iako on tvrdi da je stigao prije njega, a kad god mu poimence spomenemo neku vrstu tkanine, on nam kaže: – Imam mnogo toga. – Već je prošlo dosta vremena, a od njegova tovara nema ni spomena, mada nam duguje šezdeset hiljada dinara, koliko je razdavao siromasima.

I ljudi počeše hvaliti caru Marufa i s pohvalom govoriti o njegovoj darežljivosti, a car bijaše pohlepan čovjek, pohlepniji od Ašaba.[49] I on sasluša trgovce, a onda ga obuze pohlepa, pa reče: – Taj trgovac ne bi bio tako darežljiv da nema mnogo novaca. Njegov će tovar svakako stići, a onda će se ovi trgovci okupiti oko njega i on će ih zasuti novcem. Ja imam više prava na taj novac nego oni, pa ću se zato sprijateljiti s njim prije nego mu stigne tovar, a onda ću ja uzeti ono što bi uzeli ovi trgovci. Oženit ću ga svojom kćerkom, a njegov novac ću unijeti u svoju riznicu. – I vezir reče caru: – O, care, ja mislim da je to neka varalica, a varalica ruši kuću pohlepna čovjeka . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto devedeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir rekao caru: – Ja mislim da je to neka varalica, a varalica ruši kuću pohlepna čovjeka – a da mu je car onda kazao: – O, vezire, ja ću ga iskušati, pa ću vidjeti da li je varalica ili čovjek koji govori istinu, da li je odgojen u bogatoj kući ili nije. – Čime ćeš ga iskušati? – zapita vezir, a car mu reče: – Imam jedan dragi kamen, a kad on bude sjedio, iskazat ću mu poštovanje i dat ću mu taj kamen, pa ako bude znao kakav je

to kamen i koliko vrijedi, ja ću povjerovati da ima blaga i da je bogat čovjek, a ako ne bude znao kakav je to kamen, ja ću povjerovati da je varalica, pa ću ga umoriti najgorom smrću.

A zatim car posla jednoga čovjeka da pozove Marufa u carev dvor, te tako Maruf ode caru i pozdravi ga, a car mu uzvrati pozdrav i posadi ga pored sebe, pa mu reče: – Jesi li ti trgovac Maruf? – Jesam – odgovori Maruf, a car izusti: – Trgovci tvrde da im duguješ šezdeset hiljada dinara. Da li je to istina? – Jeste – odgovori Maruf, a car ga zapita: – Zašto im ne vraćaš novac koji si uzeo od njih? – Oni će me pričekati dok mi ne stigne tovar, a onda ću im dvostruko vratiti sve, pa ako netko želi zlato, dat ću mu zlata; ako pak želi srebro, dat ću mu srebra, a ako želi robu, dat ću mu robe – odgovori Maruf. – Dat ću po dvije hiljade onima kojima dugujem po hiljadu, jer su mi oni svi osvjetlali obraz pred prosjacima: ja imam mnoga svega i svačega!

A potom car reče obućaru: – O, trgovče, uzmi ovaj kamen, pa vidi kakav je i koliko vrijedi. – I car mu dade jedan dragi kamen koji bijaše velik kao oraščić (a bio ga je kupio za hiljadu dinara i nije imao drugoga dragog kamenja, te mu bijaše drag). I Maruf uze dragi kamen, pa ga pritisnu palcem i kažiprstom, a on se slomi, jer bijaše toliko sipak da nije mogao podnijeti pritisak. – Zašto si mi slomio taj dragi kamen? – zapita car Marufa. I Maruf se nasmija, pa reče caru: – O, care vremena, to i nije dragi kamen – to je komadić metala koji vrijedi hiljadu dinara. Kako možeš reći da je to dragi kamen? Dragi kamen vrijedi sedamdeset hiljada dinara, a ovo se zove: komadić metala. Za mene ništa ne vrijedi dragi kamen manji od lješnjaka, pa me takav kamen i ne zanima. Kakav si ti car kad možeš nazvati dragim kamenom jedan komad metala koji vrijedi hiljadu dinara? Ali vama se može oprostiti: svi ste vi puki siromasi, pa i nemate blaga koje nešto vrijedi. – O, trgovče – zapita ga car – a imaš li ti dragog kamenja o kakvom govoriš? – Mnogo – odgovori Maruf, a cara onda obuze pohlepa. I car zapita Marufa: – Hoćeš li mi dati dragoga kamenja? – Kad mi bude stigao tovar – odgovori mu on – dat ću ti mnogo dragoga kamenja, a badava ću ti dati i sve što mi budeš zatražio, jer imam mnogo svega i svačega. – I car se obradova, pa reče trgovcima: – Idite svojim putem i čekajte dok mu ne stigne tovar, a onda dođite amo, pa ću vam ja dati onoliko novca koliko ste vi njemu dali – te trgovci odoše.

Eto što je bilo s Marufom i trgovcima.

Što se pak tiče cara, on se obrati svome veziru ovim riječima: – Budi što ljubazniji prema trgovcu Marufu i zapodjeni razgovor s njim, pa mu reci da imam kćerku, ne bi li se on oženio njome, a onda bismo došli do svega blaga koje on ima. – O, care vremena – odgovori mu vezir – meni se ne sviđa ponašanje toga čovjeka, a mislim da je on varalica i lažov. Nemoj mi govoriti o tome, kako ti kćerka ne bi propala ni kriva ni dužna. – A taj vezir je ranije molio cara da ga oženi svojom kćerkom i on ju je htio udati za nj, ali ona je dočula za to i nije pristala na udaju. I car reče veziru: – O, obmanjivaču, ti mi ne želiš dobra zato što si ranije prosio moju kćerku i što ona nije pristala da se uda za tebe, pa sad hoćeš da ona ostane kao pougarena zemlja, kako bi je sâm mogao

uzeti. Saslušaj ovo: više mi nemoj tako što reći! Kako on može biti varalica i lažov, kad zna koliko vrijedi onaj dragi kamen koji sam kupio, a koji je on razbio zato što mu se nije svidio? On ima mnogo dragoga kamenja, pa će otići mojoj kćeri u ložnicu i vidjet će da je lijepa, a onda će mu ona zavrtjeti mozak, te će je zavoljeti i dat će joj i to drago kamenje i svoje blago. A ti želiš da lišiš toga blaga i moju kćerku i mene.

I vezir ušuti, bojeći se da se car ne razgnjevi, a u duši reče: – Tutkaj pse na bikove! – A zatim se vezir obrati trgovcu Marufu ovim riječima: – Njegovo veličanstvo car te je zavolio, a on ima lijepu i dražesnu kćerku kojom hoće da te oženi. Što veliš na to? – To nije loše – odgovori Maruf – ali neka car pričeka dok mi stigne tovar – za carske kćeri se daje veliki otkup; njihovo je dostojanstvo veliko, pa im se stoga i daje otkup koji im priliči. A ja sad nemam novaca; neka pričeka car, dakle, dok mi ne stigne tovar. Meni će svakako biti potrebno pet hiljada kesa punih novaca za milostinju koju ću dati u njeno ime, i hiljadu kesa za prosjake i siromahe one večeri kad joj budem otišao u ložnicu, i hiljadu kesa za one koji će ići u povorci, i hiljadu kesa za jela kojima će počastiti ratnike i druge ljude. Potrebno mi je sto dragih kamenova, kako bih mogao dati to drago kamenje carevoj kćeri sutradan, poslije svadbe, a sto drugih kamenova moram dati robinjama i eunusima – svakome po jedan dragi kamen, kako bih u njihovim očima uzdigao nevjestino dostojanstvo. Treba da obučem hiljadu siromaha, pa ne mogu izbjeći ni milostinju, a sve će to biti moguće tek onda kad budem dobio tovar – ta ja imam mnogo svega i svačega, te onda neću ni misliti na sve te troškove.

I vezir ode caru, pa mu ispriča sve što mu bijaše rekao Maruf, a car onda reče: – Kad on sve to hoće, kako možeš reći da je varalica i lažov? – I dalje ću tako govoriti – reče vezir, a car ga izgrdi i ispsova, pa mu reče: – Ako se ne okaniš tih riječi, ubit ću te, tako mi moje žive glave! Vrati se, pa mi ga dovedi, a ja ću se sporazumjeti s njim. – I vezir ode Marufu, pa mu reče: – Otiđi caru, pa porazgovaraj s njim! – a Maruf mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – I Maruf ode u carev dvor, a car mu onda reče: – Nemoj se time pravdati – moja riznica je puna. Uzmi ključeve od nje, pa daj koliko kome hoćeš, odijevaj siromahe i čini što hoćeš, a mojoj kćeri i njenim robinjama ne moraš dati ništa dok ti ne stigne tovar, pa ćeš onda svojoj ženi iskazati onakvo poštovanje kakvo sâm hoćeš da joj ukažeš. Mi ćemo čekati otkup za nju dok ti ne stigne tovar, a između mene i tebe nema nikakve razlike. – A zatim car naredi šeik-al-islamu da napiše bračni ugovor između njegove kćeri i trgovca Marufa, pa se prihvati priprema za svadbu. I car naredi građanima da okite grad, a ljudi počeše udarati u bubnjeve i sluge postaviše stolove i donijeше svakovrsna izvrsna jela, pa dođoše i uveseljivači.

A trgovac Maruf je sjedio na klupici u bračnoj dvorani, pa su mu tamo odlazili i uveseljivači, opsjenari, i igrači, i ljudi koji su izvodili neobične pokrete i znali čudne zabavne igre, a on je naređivao rizničaru: – Donesi im zlata i srebra! – I rizničar je donosio zlato i srebro, a Maruf je obilazio gledaoce, dajući po pregršt novca svakom igraču, a dijelio je milostinju i prosjacima

i siromasima i odijevao gole, te je to bila bučna svadba. I rizničar je donosio novac iz riznice, ali ga nikada ne bijaše dovoljno, a vezirovo srce zamalo što ne prepuče od pakosti, ali on nije mogao ništa reći.

A trgovac Alija je gledao s čuđenjem kako se troši toliki novac, te reče trgovcu Marufu: – Neka se Alah i njegovi ljudi osvete tvojoj slijepoočnici! Tebi nije bilo dosta što si upropastio novac ovdašnjih trgovaca, već sad upropašćuješ i carev novac – ali mu trgovac Maruf odgovori: – Tebe se to ne tiče. Kad stigne moja roba, sve ću mu nadoknaditi. – I tako je siromašan obućar razbacivao novac, govoreći u sebi: – Neka hara kuga! Što će biti, bit će, a nitko ne može pobjeći od onoga što mu je suđeno.

I svadba potraja četrdeset dana, a četrdeset prvog dana pođe svadbena povorka, i svi emiri i ratnici povedoše nevjestu, idući ispred nje, a kad je dovedoše do Marufa, on poče bacati novac iznad njihovih glava, te je tako potrošio mnogo novaca na sjajnu povorku careve kćeri. A kad ga odvedoše carevoj kćeri, on sjedne u visoki naslonjač, a ljudi spustiše zavjese i zatvoriše vrata, pa odoše, ostavivši ga kraj nevjeste. I Maruf poče udarati dlanom o dlan, pa je tako sjedio neko vrijeme tužan, udarajući dlanom o dlan i govoreći: – Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha! – O, gospodaru, zdrav mi bio, zašto si tako zabrinut? – zapita careva kći Marufa, a on joj reče: – Kako da ne budem zabrinut kad me je tvoj otac oneraspoložio učinivši sa mnom nešto što nalikuje na spaljivanje zelenog usjeva? – A što je to učinio moj otac? Reci mi to! – zapita ga careva kći, a on joj odgovori: – Uveo me je u tvoju ložnicu prije nego mi je stigao tovar, a ja sam želio da imam najmanje sto dragih kamenova i da ih razdam tvojim robinjama – svakoj po jedan dragi kamen, kako bi se i one mogle obradovati i reći: – Moj gospodar mi je dao ovaj kamičak one noći kad je ušao u ložnicu svoje gospođe – a time bi se povećalo tvoje dostojanstvo u njihovim očima i one bi te još više poštovale. A ja neću prestati razdavati drago kamenje, jer imam dosta takvoga kamenja. – Neka ti to ne zadaje brige i nemoj biti žalostan zbog toga! – reče mu careva kći! – Što se tiče mene, ne moraš mi ništa dati, jer ću ja pričekati dok ti stigne tovar, a što se tiče robinja, ni njima ne moraš ništa dati. Ustani, pa se svuci i nauživaj, a kad bude stigao tvoj tovar, dobit ćemo i to drago kamenje i ostalo.

I Maruf ustane, pa se svuče i sjedne na postelju, a zatim poče zadirkivati svoju ženu, te tako oboje počeše vragovati. I on stavi ruku na njenu nogu, a ona mu sjedne na krilo, pa uvuče svoje usne u njegova usta, a onda nastade onaj čas kad čovjek zaboravlja oca i majku. I Maruf zagrli ženu i privuče je k sebi, pa je poče stezati i grliti, pritiskujući je uza svoje grudi i sišući joj usne dok iz njih ne poteče med. A potom joj Maruf uvuče ruku po lijevu mišicu, te se i njeni i njegovi udovi ustremiše k zbliženju, a onda je on udari između dojki, jer mu se ona našla između bedara. I on je opasa nogama, pa okuša oba načina, uzviknuvši: – O, oče dviju koprena! – a zatim uvuče metak i zapali fitilj, pa nanišani, gledajući u kompas, te metak planu i obori kulu i njena četiri stupa, a to bijaše zagonetka o kojoj se nitko ne raspituje. I djevojka onda vrisnu vriskom koji se ne može izbjeći . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto devedeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka vrisnula vriskom koji se ne može izbjeći i da joj je onda trgovac Maruf oduzeo nevinost. A bijaše to jedna od onih noći koje se ne računaju u noći ovoga života, jer su to noći zbliženja dvoje divnih, grljenja, vragovanja, sisanja i probadanja do samoga jutra.

A potom Maruf ode u kupatilo i obuče carsko odijelo, pa ode u carev divan, a onda skočiše na noge svi ljudi koji bijahu u njemu, pa ga dočekaše s poštovanjem i uvažavanjem, pozdravljajući ga i moleći se Alahu da ga blagoslovi. I Maruf sjedne pored cara, pa zapita ljude: – Gdje je rizničar? – a oni mu rekoše: – Tu je, pred tobom! – A zatim Maruf reče rizničaru: – Daj počasna odijela svim vezirima, emirima i ljudima koji zauzimaju razne položaje! – te mu rizničar donese sve što bijaše zatražio, a on je sjedio i davao odijela svima onima koji su mu prilazili, darivajući svakoga prema njegovu činu.

I Maruf je proveo tako dvadeset dana, a od njegova tovara ili čega drugoga ne bijaše ni spomena, te rizničar bijaše veoma potišten. I rizničar ode caru u vrijeme kad je Maruf bio odsutan (a s carem je onda sjedio samo jedan vezir, i nitko više), pa poljubi zemlju između njegovih ruku, a zatim mu reče: – O, care vremena, reći ću ti nešto, jer mi kasnije možeš zamjeriti što ti to nisam rekao. Znaj, dakle, da je riznica prazna i da je u njoj ostalo samo nešto malo novaca, a da ćemo je za deset dana zatvoriti sasvim praznu. – O, vezire – reče mu car – taj tovar moga zeta nikako da stigne, a nema ni vijesti o njemu. – I vezir onda prasnu u smijeh, pa reče: – Neka ti se Alah smiluje, o, care vremena! Ti si suviše prostodušan, pa ne znaš što radi taj lupež i lažov! Tako mi tvoje žive glave, on nema ni tovara, ni kuge koja bi nas oslobodila od njega, već te je samo varao dok nije spiskao tvoj novac i dok se nije bez ičega oženio tvojom kćerkom. Dokle ćeš bezbrižno živjeti s tim lažovom?

– O, vezire – reče onda car – kako da saznam istinu o njegovu stanju? – A vezir mu reče: – O, care vremena, muškarčeve tajne može proklјuviti samo žena. Pošalji nekoga da pozove tvoju kćer, pa neka ona dođe i neka stoji iza zavjese, a ja ću je zapitati što je i tko je on uistinu. Neka ona ispita Marufa o tome, a neka nas potom obavijesti o onome što bude saznala od njega. – U tome nema nikakvog zla – reče car. – Tako mi moje žive glave, ako se utvrdi da je on lupež i lažov, ja ću ga usmrtiti najgorom smrću. – A potom car odvede vezira u gostinjsku sobu, pa posla slugu po svoju kćer, te ona dođe i stade iza zavjese (a u to vrijeme muž joj bijaše odsutan), pa ga zapita: – O, babo, što hoćeš? – Porazgovaraj s vezirom – reče joj car, te ona zapita vezira: – O, vezire, što bi htio? – A on izusti: – O, gospođo, znaj da je tvoj muž spiskao novac tvog oca i da se oženio tobom bez otkupa. On nam je svejednako obećavao ovo-ono, a nikad ne ispunjava svoja obećanja, pa ni o tom njegovom tovaru ne možemo ništa saznati, te hoćemo, jednom riječju, da nam ti što kažeš o njemu. – I careva kći reče: – On mnogo govori, a jednako dolazi i obećava mi drago kamenje, blago i skupocjene tkanine, ali ja ne vidim ništa od svega toga. – O,

gospođo – zapita je vezir – možeš li noćas zapodjenuti razgovor s njim i reći mu: – Reci mi istinu, a ne boj se ničega – ti si sad moj muž, pa neću dopustiti da netko bude neobazriv prema tebi. Reci mi istinu o svemu tome, a ja ću smisliti kako da se spasiš. – A zatim se udaljavaj od njega i približuj mu se, iskazujući mu svoju ljubav i ispitujući ga, pa nam potom reci istinu o svemu tome. – O, babo – reče careva kći – ja znam kako ga valja iskušati.

I ona ode, a poslije večere dođe joj muž Maruf, pa svome običaju. I ona ustade da ga dočeka, pa ga uhvati ispod mišice i poče ga vješto varati (a ženskim prijevarama nema kraja kad im je nešto potrebno od muškarca i kad hoće da im oni to učine), pa ga je tako varala, umiljavajući mu se i izgovarajući riječi koje bijahu slađe od meda, dok mu naposljetku ne ukrade razum. A kad vidje da joj se Maruf sav predao, ona mu reče: – O, svježino moga oka, o, plode moje duše, ne dao Alah da čeznem za tobom i ne rastavila me sudba od tebe! Ljubav prema tebi usadila mi se u srce, a oganj strasti sažegao mi je dušu, te ti nitko neće nikad učiniti ono što je najgore. Hoću da mi kažeš istinu, jer je u laži plitko dno i ona uvijek ne polazi za rukom. Dokle ćeš varati i lagati mog oca? Bojim se da se sve to ne objelodani prije no što nešto smislimo, a onda će te on uhvatiti. Reci mi istinu, pa će te snaći samo ono čemu se možeš obradovati. Kad mi budeš rekao istinu, nećeš se morati plašiti nikakvog zla. Dokle ćeš tvrditi da si trgovac i da imaš novaca i tovar? Već odavno govoriš: – Moj tovar, moj tovar – a od toga tovara nema ni spomena, niti se vidi da si zabrinut zbog toga. Ako nije istina ono što si govorio, reci mi to, a ja ću smisliti kako ćeš se osloboditi.

– O, gospođo – odgovori joj Maruf – reći ću ti istinu, a ti čini što hoćeš. – Govori i reci cijelu istinu – reče djevojka – jer je istina – lađa spasenja, a čuvaj se laži, jer je laž sramota za onoga koji se njome služi. Alah je dao dar onome koji je rekao:

Govori istinu, pa makar te ona
    Sažegla kasnije svojom vatrom živom.

Traži uvijek samo Alahovu milost
    I ne ljuti boga ugađajuć' ljud'ma.

– O, gospođo – reče joj Maruf – znaj da nisam trgovac i da nemam tovara, a nemam ni jedne crkavice. U svojoj zemlji bio sam obućar, a imam ženu koja se zove Fatima, Vještica, pa mi se s njom dogodilo to i to. – I on ispriča carevoj kćeri cijelu svoju povijest od početka do kraja, a ona se nasmija, pa reče: – Baš si vješt lažov i varalica! – O, gospođo – reče Maruf – neka te čuva veliki Alah, kako bi mogla zakljanjati poroke i otklanjati jade! – a careva kći izusti: – Znaj da si prevario moga oca i da si ga obmanuo svojom velikom hvalisavošću, jer me je on udao za tebe iz pohlepe, a potom si spiskao njegov novac, pa sad vezir sumnja u tebe. Koliko puta je on razgovaravao s mojim ocem o tebi i koliko puta mu je rekao: – To je varalica i lažov – ali moj otac nije htio ni da ga čuje stoga što me je on prosio, a ja nisam pristala da on bude moj muž i da ja budem njegova žena. A potom je proteklo dosta vremena, pa je moj otac osjetio da ga

to tišti, te mi je rekao: – Ispituj ga – a ja sam te ispitala i otkrila ono što si krio. Moj otac je odlučio da ti na svaki način naudi zbog toga, ali si ti sada moj muž, te ja neću dopustiti sebi nikakvu neopreznost. Ako ispričam ocu cijelu tu povijest, on će se uvjeriti da si varalica i lažov, da si varao carske kćeri i da si na prijevaru spiskao njegov novac. On ti neće oprostiti taj grijeh, već će te bez sumnje ubiti, a među ljudima će se pronijeti glas da sam se udala za varalicu i lažova, pa ću se tako obrukati. A kad te moj otac bude ubio, njemu će možda biti potrebno da me uda za koga drugoga, a ja na to neću pristati, pa makar umrla. Ustani, dakle, obuci odijelo roba i uzmi sa sobom pedeset hiljada dinara od moga novca. Uzjaši konja, pa otiđi u neku zemlju koja nije pod vlašću moga oca i živi tamo kao trgovac. Napiši mi pismo i pošalji mi ga po skoroteči, pa neka on dođe ovamo krišom, kako bih mogla saznati u kojoj si zemlji i kako bih ti mogla poslati sve što mogu dohvatiti rukom, ne bi li se tamo obogatio. Ako moj otac umre, ja ću poslati nekoga po tebe, pa ćeš doći amo kao slavan i pošten čovjek, a ako umreš ti, ili ako ja odem na istinu velikom Alahu, mi ćemo se sastati na sudnji dan. Eto, to će biti najbolje. Dok si ti zdrav i dok sam ja zdrava, ja te neću ostaviti bez pisama i bez novaca; ustani, dakle, prije no što svane, jer ćeš imati teškoća i sa svih strana će ti zaprijetiti smrt.

– O, gospođo – reče joj Maruf – ja sam pod tvojom zaštitom, a hoću da se zbližiš sa mnom prije no što se oprostimo. – To nije loše – reče careva kći – te se Maruf zbliži s njom, a zatim uze avdes i obuče ropsko odijelo, pa naredi konjušarima da mu osedlaju jednog vatrenog konja, a on se onda oprosti s carevom kćeri i iziđe iz grada krajem noći. I svatko tko bi ga sreo mislio je da to jaše jedan od sultanovih robova da bi izvršio neku poruku.

A kad nastade jutro, djevojčin otac odvede vezira u sobu za sjedenje, pa posla slugu da pozove djevojku, pa kad ona dođe i stade iza zavjese, on je zapita: – O, kćerčice, što veliš? – A ona mu odgovori: – Reći ću ti ovo: ocrnio Alah obraz tvome veziru, jer je on želio da ocrni moj obraz pred mojim mužem. – A kako to? – zapita je car, a ona mu reče: – Jučer mi je došao muž i ja sam mu htjela kazati ono što si mi rekao, ali u moju sobu uđe eunuh Faradž s pismom u ruci, pa reče: – Ispod dvorskog prozora stoji deset robova, a oni su mi dali ovo pismo, rekavši mi: – Poljubi ruke Sidi-Marufu, trgovcu, pa mu predaj ovo pismo. Mi smo njegovi robovi i putujemo s njegovim tovarom, a dočuli smo da se on oženio carevom kćeri, te smo došli da mu kažemo što nam se dogodilo putem.

– I ja uzeh pismo, pa ga pročitah i vidjeh da u njemu piše: – Od pet stotina robova uzvišenom trgovcu Marufu, našem gospodaru. A zatim: obavještavamo te o ovome: poslije tvoga odlaska napali su nas beduini, pa smo zapodjenuli borbu s njima, a bilo je dvije hiljade konjanika beduina, dok je nas bilo pet stotina. Između nas i beduina došlo je do velikog boja, jer su nam oni preprečavali put, a ima već trideset dana kako ratujemo s njima. Eto, zato smo se zadržali . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto devedeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je careva kći rekla svom ocu: – 995. NOĆ
Mome mužu je stiglo pismo od njegovih slugu, a u njemu piše: beduini su nam prepričavali put, te smo se zato zadržali. Oni su nam oteli iz tovara dvjesta zavežljaja tkanina, a ubili su pedeset tvojih robova. – I tako je Maruf saznao za to, a onda je uzviknuo: – Obmanuo ih Alah! Kako su se mogli boriti s beduinima zbog dvjesta svežnjeva robe, i što su za mene dvjesta svežnjava! Nije trebalo da se zadržavaju zbog toga – tà tih dvjesta svežnjeva ne vrijede više od sedam hiljada dinara! Treba da odem tamo, pa da kažem svojim robovima da se požure, a onih dvjesta svežnjeva koje su uzeli beduni neće nimalo umanjiti moj tovar, te i ne hajem za njih. Smatrat ću da sam im dao te svežnjeve kao milostinju. – A potom je otišao smijući se, ne žaleći imovinu koja mu je propala i robove koji su izginuli, a kad je otišao, ja sam pogledala kroz dvorski prozor i vidjela da su deset robova koji su mu donijeli pismo slični mjesecima i da svaki ima na sebi odijelo koje vrijedi dvije hiljade dinara, a moj otac nema nijednog roba koji bi bio poput njih. A zatim moj muž ode s robovima koji su donijeli pismo da dovede svoj tovar, a neka je hvala Alahu što mi nije dao da mu kažem što od onoga što si mi ti zapovjedio da mu kažem – on bi se smijao i tebi i meni, a možda bi me pogledao pogledom koji bi me ponizio, pa bi me možda i omrznuo. Ali se tvoj vezir osramotio, jer je o mome mužu rekao ono što njemu ne priliči. – O, kćerčice – reče joj car – tvoj muž ima tako veliko bogatstvo da neće ni pomisliti na to, već će dijeliti milostinju siromasima od onoga dana kad bude ušao u naš grad. Ako ushtije veliki Alah, on će uskoro doći i donijet će svoj tovar, a onda ćemo i mi dobiti veliko blago od njega. – I car poče umirivati svoju kćer i grditi svoga vezira, te tako djevojci pođe za rukom njeno lukavstvo.

Eto što je bilo s carem.

Što se pak tiče trgovca Marufa, on uzjaha konja, pa ode u nenaseljenu pustinju, a bio je u takvoj nedoumici da nije znao kojoj zemlji da se uputi. I bio je na takvim mukama zbog rastanka sa ženom da je zaplakao, a bio je i uzbuđen i obuzet strašću, pa je izgovorio ove stihove:

Poslije zbliženja našeg, zla nas rastavi sudba,
    A okrutna je ona, te srce, goreć', kopni.

Oči mi suze liju, jer ostaviše drage –
    Rastali smo se sada, a kad ćemo se sresti?

Mjesečev liku sjajni, ja tebe voljah strasno.
    A sad od bola puca samotno srce moje.

O, da te nikad nisam ugledao, draga, –
    Poslije radosti naše, ja ne bih za bol znao,

Maruf je uvijek ludo volio Dunju svoju,
    A ako umre voleć', ljubav će vječna biti.

O, bljesku sunca sajnog, pomozi srcu mome –
Tâ strast ga mori sada, a od nje izgorjet ća.

Da l' će nas ipak sudba zbližiti jednom opet?
Da l' će ta utjeha za nas taj novi susret biti?

Da l' će nas dvorac dragi radosne sastaviti?
Da l' ću grliti opet sa pijeska granu vitku?

O, sjajni sunčev liku, neka nam lice tvoje
Svijetli kô sunce koje na nebu sada sija!

Spreman sam podnosit i strast tu i sve te jade –
Tâ strast donosi sreću, a i nesreću uvijek.

A kad je izgovorio te stihove, Maruf zaplaka groznim plačem, jer bijaše na bespuću, pa mu je i smrt bila draža od života. I on pođe kao opijen svojom velikom neodlučnošću, pa je tako neprestano išao do podne, a kad je bilo oko podne, on dođe do jednog seoceta i nedaleko od njega vidje jednog orača kako ore, tjerajući dva bika pred sobom. A Maruf bijaše mrtav gladan, te priđe tome oraču, pa mu reče: – Mir neka ti je! – a orač mu uzvrati pozdrav, rekavši mu: – Dobro mi došao, o, gospodine! Da nisi ti sultanov rob? – Jesam – odgovori Maruf, a orač reče: – Ostani ovdje, pa ću te počastiti! – te Maruf vidje da je to darežljiv čovjek. – O, brate – reče onda Maruf oraču: – Ne vidim da ovdje imaš hrane kojom bi me mogao ponuditi, pa čime ćeš me onda počastiti? – O, gospodine – reče mu orač – naći će se nešto dobro. Sjaši ovdje, a ono naselje je blizu, pa ću otići tamo i donijet ću ti ručak otuda, a donijet ću i hranu za tvoga konja. – Ako je naselje blizu – reče Maruf – otići ću ja tamo za toliko vremena koliko je tebi potrebno da odeš tamo, pa ću kupiti nešto na trgu i pojesti. – O, gospodine – reče mu onda orač – to naselje je jedno seoce, te u njemu nema trga, pa se u njemu ne može ništa ni kupiti ni prodati. Molim te da ostaneš ovdje, Alaha radi, i da mi time zaliječiš srce, a ja ću otići tamo, pa ću se brzo vratiti. – I Maruf sjaha s konja, a felah ode u naselje da mu donese ručak.

A dok je sjedio i čekao felaha, Maruf reče u duši: – Odvojih od posla toga siromašnog čovjeka, ali ću sad ustati, pa ću orati mjesto njega, te ću mu tako nadoknaditi tu dangubu. – I on uze plug, pa potjera bikove i tako preora malo zemlje, ali se onda plug zakvači za nešto, te bikovi stadoše, a on ih potjera, ali se oni ne makoše. I Maruf pogleda, pa vidje da se plug zakvačio o jednu zlatnu alku, te skine zemlju s nje i vidje da se ona nalazi na sredini jedne mramorne ploče, velike kao donji mlinski kamen. I on se natezao s tom pločom dok je nije otkinuo od mjesta na kojem se nalazila, a onda se pred njim ukaza jedna odaja u koju su vodile stepenice, te siđe niz te stepenice i vidje da ta odaja ima četiri trijema i da je nalik na kupatilo, a jedan trijem bijaše pun zlata od tla do stropa, drugi pak pun smaragda, biserja i koralja od tla do stropa, treći pun korunda, badahšanskih rubina i tirkiza, a četvrti pun dijamanata, skupocjenih metala i dragog kamenja svakojakog izgleda. A nasred te odaje bijaše jedan kovčeg od providnog kristala, pun dragoga kamenja, a svaki kamen u njemu bio je velik kao lješnjak, dok je na kovčegu stajala jedna zlatna kutijica, velika

kao limun. I Maruf se začudi i obradova velikom radošću, kad vidje sve to, te reče: – De da vidim što je u toj kutijici? – I on otvori kutijicu, pa vidje da je u njoj zlatan prsten na kojem bijahu ispisana imena i čarobni zapisi, a slova na njemu bijahu kao mravlji tragovi. I on protare taj prsten, a netko mu odjednom reče: – Ovdje sam, ovdje sam, o, gospodaru! Traži, pa ćeš dobiti! Hoćeš li da podignem neko naselje ili da porušim grad, da ubijem nekog cara ili da prokopam neki kanal, ili, opet, da učinim nešto slično tome? Ma što da zatražiš, to će začas biti izvršeno po volji svemoćnog gospodara, tvorca noći i dana. – O, stvorenje moga gospoda, tko si i što si? – zapita Maruf to biće što je govorilo, a ono mu odgovori: – Ja sam sluga toga prstena, a služim njegova vlasnika. I kad mi on kaže da želi nešto, pa ma što to bilo, ja ispunjavam njegovu želju i bez pogovora izvršavam njegova naređenja. Ja sam gospodar džinova, a u mojoj vojsci ima sedamdeset i dva plemena, i u svakom plemenu ima po sedamdeset i dvije hiljade boraca, a svaki hiljaditi borac ima pod svojom vlašću po hiljadu marida, a svaki marid ima pod svojom vlašću po hiljadu pomoćnika, a svaki pomoćnik ima pod svojom vlašću po hiljadu šejtana, a svaki šejtan ima pod svojom vlašću po hiljadu džinova, i svi mi se oni pokoravaju i ne mogu mi odreći poslušnost. A ja sam čarolijom vezan za taj prsten i ne mogu odreći poslušnost njegovu vlasniku, pa kako si sad ti postao njegov vlasnik, ja sam postao tvoj sluga. Zatraži što hoćeš od mene, dakle, a ja ću te poslušati i pokorno ću izvršavati tvoje naređenje. Ako kadgod osjetiš da sam ti potreban, pa bilo to na kopnu ili na moru, protari prsten, pa ćeš me naći pored sebe, ali pazi da ga ne protareš dvaput uzastopce – sažeći ćeš me vatrom tih imena i ostat ćeš bez mene, a onda će ti biti žao što si to učinio. Rekoh ti što sam i tko sam, a to je sve...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto devedeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je prstenov sluga rekao Marufu 996.
tko je i što je, a da ga je on onda zapitao: – Kako se zoveš? – I marid odgovori: NOĆ
– Zovem se Abu-s-Sâdat – a Maruf mu reče: – O, Abu-s-Sâdate, kakva je ovo odaja i tko te je čarolijom privezao za tu kutijicu? – O, gospodaru – odgovori mu marid – u ovoj odaji je skriveno blago, a to je blago Adamova sina Šedada, koji je podigao mnogostupni Irem, a takvoga grada nema ni u jednoj zemlji. Ja sam bio njegov sluga dok je bio živ, a to je njegov prsten; Šedad ga je bio metnuo u svoju riznicu, a sad je tebi pao u dio. – Možeš li iznijeti na površinu zemlje ovo skriveno blago? – zapita Maruf, a marid mu odgovori: – Mogu. Ništa lakše od toga! – A Maruf onda reče maridu: – Iznesi sve iz skrivališta i nemoj ništa ostaviti u njemu. – I Abu-s-Sâdat pokaza rukom zemlju, a zemlja se razdvoji i on uđe u nju, pa se zadrži pod njom neko vrijeme, a potom iz nje odjednom iziđoše lijepi mladići divna lica, i svaki je nosio po jednu zlatnu košaru punu zlata. I oni ispraznise košare, a zatim odoše da donesu druge, pa su tako prenosili zlato i drago kamenje gotovo čitav sat, a onda rekoše: – U skrivalištu nije ništa ostalo. – A zatim se pred Marufom pojavi Abu-s-Sâdat,

pa mu reče: – O, gospodaru, prenijeli smo iz skrivališta sve što je bilo u njemu. – I Maruf zapita marida: – Tko su ovi divni mladići? – a on mu odgovori: – To su moja djeca. Za taj posao nisam morao okupljati svoje pomoćnike, već su ga obavila moja djeca, smatrajući za čast tu uslugu koju su ti učinila. Hoćeš li još nešto, osim toga? – Možete li mi dovesti mazge i donijeti kovčege, a zatim staviti to blago u kovčege i natovariti ga na mazge? – zapita Maruf, a marid mu odgovori: – Ništa lakše od toga! – pa viknu iz svega glasa, te njegova djeca dođoše, a bijaše ih osam stotina. – Neka se neki od vas pretvore u mazge, a neki u tako divne robove da se ni s najništavnijim među vama ne može usporediti nijedan rob bilo kojeg cara; neka se neki pretvore u goniče mazgi, a neki u sluge – te se sedam stotina njegove djece pretvori u mazge, a ostala se pretvoriše u sluge. A potom marid pozva svoje pomoćnike, te se oni pojaviše pred njim, a on naredi nekima od njih da se pretvore u konje, osedlane zlatnim sedlima i ukrašene dragim kamenjem. I Maruf vidje sve to, a onda zapita: – Gdje su kovčezi? – I sluge mu doniješe kovčege, a on im reče: – Mećite u kovčege zlato i skupocjene metale, ali svaku vrstu stavljajte u zasebne kovčege. – I sluge metnuše zlato i metale u kovčege, pa natovariše trista mazgi, a onda Maruf zapita: – O, Abu-s-Sâdate, možeš li mi donijeti svežnjeve skupocjenih tkanina? – Hoćeš li egipatskih, ili sirijskih, ili perzijskih, ili indijskih ili rumskih tkanina? – zapita marid, a Maruf mu reče: – Donesi mi na sto mazgi sto svežnjeva tkanina iz svake zemlje. – O, gospodaru – reče mu onda marid – daj mi rok za to, kako bih mogao uputiti svoje pomoćnike da obave taj posao. Naredit ću svakom odjeljenju svojih pomoćnika da ode u po jednu od tih zemalja i da otuda donesu sto svežnjeva tkanina, a oni će se pretvoriti u mazge, pa će ti ih donijeti otuda. – A koliko ti je vremena potrebno za to? – zapita Maruf, a marid mu reče: – Jedna crna noć. Još neće ni svanuti, a pored tebe će biti sve što hoćeš. – Dajem ti toliki rok – reče Maruf maridu, a zatim naredi slugama da mu razapnu šator i donesu jelo, te sluge učiniše to. I Maruf uđe u šator, pa sjede za stol, a onda mu Abu-s-Sâdat reče: – O, gospodaru, sjedi u šatoru, a ovi moji sinovi ostat će da te čuvaju. Ne boj se ničega, a ja ću otići da okupim svoje pomoćnike i da ih pošaljem da učine ono što ti je potrebno.

I Abu-s-Sâdat ode svojim putem, a Maruf ostade za stolom u šatoru s Abu-s-Sâdatovim sinovima, koji ostadoše pored njega u obliku njegovih robova, slugu i nadničara. A dok je on sjedio, odjednom naiđe onaj felah i donese veliku zdjelu leće i punu torbu ječma. I on vidje razapet šator, pa vidje i sluge kako stoje skrštenih ruku, te pomisli da je došao sultan i da se tu smjestio, a onda se zbuni i zastade, rekavši u sebi: – O, da sam zaklao dva pileta i da sam ih dobro ispržio na kravljem maslu za sultana! – I felah htjede da se vrati, pa da zakolje piliće, a zatim da ih ponudi sultanu, ali ga Maruf vidje, pa ga pozva vičući, a slugama reče: – Dovedite mi ga! – te sluge doniješe i njega i zdjelu punu leće. – Što je to? – reče Maruf, a felah mu odgovori: – To je ručak za tebe i hrana za tvoga konja. Ne zamjeri mi, ja nisam mislio da će

sultan doći amo, a da sam to znao, zaklao bih dva pileta, pa bih ga lijepo počastio. – I Maruf reče felahu: – Sultan nije došao, ali sam ja njegov zet. Bio sam nešto ljut na nj, a on mi je poslao svoje robove, pa su me oni izmirili s njim, te sad hoću da se vratim u grad. A ti si me počastio, iako nisi znao sve to, i ja primam ono što mi nudiš, pa makar to bila i leća. Ja ću zato jesti samo ono čime si me ti počastio.

I Maruf reče felahu da metne zdjele nasred stola, pa se dobro najede leće, a što se tiše felaha, on napuni trbuh izvrsnim jelima koja bijahu na stolu. A potom Maruf opra ruke, pa dopusti slugama da pojedu ostatak jela sa stola, te tako sluge ispražniše zdjelu. I Maruf napuni zdjelu zlatom, pa reče felahu: – Odnesi to kući, a zatim dođi u grad, pa ću te i ja dočekati s poštovanjem.

I felah uze zdjelu napunjenu zlatom, pa potjera bikove i pođe kući, misleći na Marufa, careva zeta, a Maruf bijaše radostan i veseo te večeri, jer mu dođoše djevojke iz skrivališta blaga, pa počeše svirati i plesati pred njim, te on provede s njima noć koja se ne ubraja u noći ovoga života.

A kad nastade jutro, Maruf ne stiže ni da se pribere, a pred njim se podigne i uzvitla prašina, pa se zatim raziđe i pod njom se ukazaše mazge, a bilo ih je sedam stotina i sve su bile natovarene svežnjevima tkanina i okružene slugama – goničima deva i mazgi, nosačima i zubljonošama, dok je Abu-s-Sâdat jahao mazgu u obličju vođe karavane i išao za nosiljkom na kojoj bijahu četiri kugle od dukatskoga zlata, ukrašene dragim kamenjem. A kad je stigao do šatora, marid sjaha s mazge, pa poljubi zemlju i reče: – O, gospodaru, obavio sam sav posao sasvim i do kraja, a u ovoj nosiljci je odijelo iz skrivališta blaga – takvog odijela nemaju ni carevi. Obuci ga, dakle, pa sjedni u nosiljku i naređuj nam što god hoćeš. – O, Abu-s-Sâdate – reče mu onda Maruf – htio bih napisati jedno pismo i poslati ga po tebi u grad Hitan-al-Hatan, da ga tamo predaš mome tastu, caru; ali mu nemoj otići drukčije do u obličju goniča stoke. – Slušam i pokoravam se! – reče marid, a Maruf napisa pismo i zapečati ga, pa mu ga preda.

I Abu-s-Sâdat uze pismo, pa ode i uđe u carev dvor, a onda vidje cara i ču ove njegove riječi: – O, vezire, srce mi je uznemireno zbog moga zeta, jer se bojim da ga nisu ubili beduini. O, da sam znao kud je otišao, pa da sam pošao tamo sa svojom vojskom! – Nek se Alah smiluje na tu tvoju naivnost – odgovori mu vezir. – Taj čovjek je vidio da smo posumnjali u njega, pa je pobjegao, bojeći se da se ne osramoti. On nije ništa drugo do varalica i lažov. – I u carevu odaju odjednom uđe gonič stoke, pa poljubi zemlju između carevih ruku, poželjevši caru vječnu slavu i sreću u životu, a car ga onda zapita: – Tko si ti i što ti je potrebno? – I gonič stoke odgovori: – Ja sam gonič stoke, a tvoj zet me je poslao k tebi. On se približuje gradu sa svojim tovarom, pa ti je poslao ovo pismo po meni. Evo ga.

I car uze pismo, pa ga pročita i vidje da u njemu piše: – Poslije srdačnih pozdrava, javljam svome tastu, slavnome caru, da sam stigao sa svojim tovarom. Pođi mi u susret s vojskom. – Neka ti Alah ocrni obraz, o, vezire! –

uzviknu onda car. – Toliko si klevetao moga zeta i prikazivao ga kao varalicu i lažova, a on je stigao sa svojim tovarom! Ti si varalica, a ne on! – I vezir se zastidje i zbuni, te obori glavu i reče: – O, care vremena, ja sam ti tako govorio samo stoga što toga tovara dugo nije bilo i što sam se bojao da ne propadne novac koji je on potrošio. – O, obmanjivaču – reče mu car – što je novac prema tovaru koji će on donijeti! Mjesto novca, on će nam dati mnogo svega i svačega.

A zatim car zapovjedi građanima da okite grad, pa ode svojoj kćeri i reče: – Stigla je jedna dobra vijest! Tvoj muž će uskoro doći i donijet će svoj tovar. Poslao mi je pismo i obavijestio me o tome, a ja ću mu poći u susret. – I djevojka se začudi svemu tome, te reče u sebi: – Baš je to čudno! Da mi se nije rugao ili podsmjehivao, ili je htio da me iskuša kad mi je rekao da je siromah? No hvala Alahu što nije dao da se zbog mene okrnji njegovo dostojanstvo!

Eto što je bilo s Marufom.

Što se pak tiče trgovca Alije Kairskog, on vidje da građani kite grad, te ih zapita zašto to čine, a oni mu rekoše: – Stigao je tovar trgovcu Marufu, carevu zetu. – Alah je velik! – uzviknu Alija. – Što je sad opet! Kad mi je došao, bio je siromah, a pobjegao je od svoje žene. Otkud mu sad tovar? A možda je to neko lukavstvo koje je smislila careva kći, jer se bojala sramote, a carevi mogu sve što hoće. Neka ga zaštiti veliki Alah i neka ga sačuva od sramote...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto devedeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je trgovac Alija zapitao građane zašto kite grad i da su mu oni kazali istinu o tome, a da je on onda poželio sreću Marufu, rekavši: – Neka ga sačuva Alah od sramote! – A Marufovu dolasku obradovaše se i svi trgovci, te svi bijahu veseli, jer su se nadali da će im on vratiti novac koji mu bjehu dali.

I car skupi vojsku, pa iziđe iz grada, a Abu-s-Sâdat se vrati Marufu i reče mu da je predao caru njegovu poslanicu. I Maruf reče slugama: – Tovarite! – pa obuče odijelo iz skrivališta blaga i sjedne u nosiljku, a onda bijaše hiljadu puta veličanstveniji i dostojniji poštovanja od samoga cara. A kad je došao do polovine puta, on odjednom vidje da mu car dolazi u susret sa svojom vojskom, a potom se približi car, pa ga vidje kako sjedi u nosiljci u tom odijelu, te pojuri k njemu da ga pozdravi i da mu poželi mira, a onda mu i velikaši poželješe mira, jer im bijaše jasno da je govorio istinu i da nije lagao. I Maruf uđe u grad u povorci od koje može i lavu pući žučni mjehur, a trgovci mu pritrčaše, pa poljubiše zemlju između njegovih ruku. I trgovac Alija reče Marufu: – Taj marifetluk ti je pošao za rukom, ali si to i zaslužio! Neka bi veliki Alah bio što milostiviji prema tebi! – a Maruf se nasmija.

A kad je ušao u dvor, Maruf sjedne na prijestolje, pa reče slugama: – Odnesite sve svežnjeve sa zlatom u riznicu moga tasta, cara, a svežnjeve s tka-

ninama donesite ovamo! – te ih sluge donesoše, pa ih počeše otvarati i vaditi iz njih ono što bijaše u njima, dok tako ne otvoriše svih sedam stotina svežnjeva. I Maruf odabra najljepše tkanine iz njih, pa reče slugama: – Odnesite ove tkanine carevoj kćeri, pa neka ih ona podijeli svojim robinjama i eunusima! – A potom Maruf poče razdavati tkanine trgovcima, otplaćujući im njima dug i dajući u tkaninama i po dvije i više hiljada dinara za jednu hiljadu dinara duga, pa poče razdavati tkanine i siromasima i prosjacima, a car je gledao to svojim očima, ali se nije mogao usprotiviti zetu.

I tako je Maruf davao i poklanjao tkanine ljudima sve dotle dok im nije razdao sve što je imao u sedam stotina zavežljaja, a onda se okrenuo ratnicima, pa im je počeo razdavati skupocjene metale, smaragde, korunde, biserje, koralje i ostalo, dajući im drago kamenje pregrštima i ne brojeći ga. I onda mu car reče: – O, dijete moje, dosta si razdavao – od tvoga tovara ostalo je još samo nešto malo. – A Maruf mu reče: – Imam ja mnogo svega i svačega! – te tako svi vidješe da je govorio istinu i da ga nitko ne može optužiti da je lagao. A Maruf je razdavao blago ne razmišljajući, jer mu je prstenov sluga donosio sve što je tražio od njega.

A potom rizničar priđe caru, pa mu reče: – O, care, vremena, riznica je puna i u njoj više nema mjesta za svežnjeve koji su preostali, a preostali su svežnjevi sa zlatom i skupocjenim metalima. Gdje da ih metnemo? – te mu car pokaza drugo mjesto za smještaj blaga. I Marufova žena se veoma obradova i začudi kad vidje sve to, te reče u sebi: – De da vidim otkud mu je sve to blago! – a obradovaše se i trgovci onome što im on bijaše dao i poželješe mu sreću. A što se tiče trgovca Alije, on s čuđenjem reče u sebi: – Kakvim li je prijevarama i lažima došao do toga blaga? Da je to blago careve kćeri, on ga ne bi razdavao siromasima. A kako su divne riječi koje je netko izgovorio o tome:

Kad ti car careva nešto poklanja,
Ne pitaj ga nikad zašto to čini.

I Alah ti daje ono što hoće,
Pa zato pristojan treba da budeš.

Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče cara, on nije mogao doći k sebi od čuda gledajući što Maruf čini, a iznenadiše ga i njegova darežljivost i velikodušnost, jer je on trošio novac nemilice. I Maruf ode svojoj ženi, a ona ga dočeka smiješeći se, smijući se i radujući se, pa mu poljubi ruke i reče: – Da mi se nisi podrugivao ili si me samo htio iskušati kad si mi govorio da si siromašan čovjek i da si pobjegao od svoje žene? Neka je hvala Alahu što nisam dopustila da se okrnji tvoje dostojanstvo! Ti si moj dragan i nitko mi nije draži od tebe, a svejedno mi je jesi li bogat ili siromašan. Hoću da mi kažeš što si htio kad si mi to rekao. – Htio sam te iskušati i vidjeti je li tvoja ljubav iskrena, ili me voliš radi novaca i iz pohlepe za blagom ovoga svijeta – reče joj Maruf – a sad mi je jasno da me voliš istinskom ljubavlju, a ja sam sad saznao koliko vrijediš.

A potom Maruf ode na jedno mjesto i osami se, pa protare prsten, a Abu-s-Sâdat se pojavi pred njim i reče: – Pred tobom sam, traži što hoćeš! – I Maruf izusti: – Hoću da mi iz skrivališta blaga doneseš haljinu i nakite za moju ženu, a među tim nakitima mora se nalaziti i đerdan od četrdeset neusporedivih dragih kamenova – a Abu-s-Sâdat mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa mu donese sve što mu on bješe naredio. I Maruf reče prstenovom sluzi da ode, pa uze haljinu i nakite i ode u odaju svoje žene, a onda položi haljinu pred nju i reče: – Obuci je, pa neka si mi dobro došla! – I careva kći pogleda u te stvari, a onda joj um odletje od radosti, jer među ukrasima vidje i dvije zlatne grivne za noge, ukrašene dragim kamenjem – izrađevinu čarobnjaka – i narukvicu, i minđuše, i pojas koji se nije mogao platiti novcem. I ona obuče tu haljinu i okiti se tim nakitom, pa reče: – O, gospodaru, hoću da ostavim to za svečane prilike i praznike – ali joj Maruf reče: – Nosi ih stalno. Ja imam još mnogo haljina i nakita.

I robinje vidješe carevu kćer u novoj haljini, okićenu nakitom, te se obradovaše, pa poljubiše ruke Marufu, a on se odmakne od njih i osami, pa opet protare prsten, a prstenov sluga se pojavi pred njim. – Donesi mi sto haljina i nakit za njih – reče Maruf prstenovom sluzi, a on mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa mu donese haljine, a u svakoj haljini bijaše nakit za nju. I Maruf pozva robinje, te one dođoše, a on dade svakoj po jednu haljinu, pa se i one obukoše, a onda bijahu slične krupnookim hurijama, dok careva kći bješe među njima kao mjesec među zvijezdama. I jedna robinja reče to caru, te i on uđe u odaju svoje kćeri, pa vidje da su i ona i njene robinje mogle zanijeti svakoga tko bi ih vidio, i veoma se začudi tome.

A potom car iziđe iz odaje svoje kćeri, pa pozva svoga vezira i reče mu: – O, vezire, dogodilo se to i to. Što veliš na to? – O, care vremena – odgovori mu vezir – tako što ne čine trgovci, jer trgovcu svaki komad lana stoji godinama, a on ga prodaje tek onda kad može što zaraditi na njemu. Otkud trgovac može biti tako darežljiv kao on, i otkud mu toliki novac, kad ga i carevi imaju malo? Otkud trgovcu čitavi svežnjevi blaga? To svakako ima nekog uzroka. Ali ja ću prokljuviti istinu o tome, ako me budeš poslušao. – Poslušat ću te, o, vezire – reče car, a vezir izusti: – Sastani se s Marufom pa se pokaži kao njegov prijatelj i zapodjeni razgovor s njim, a onda mu reci: – O, zete, htio bih da odem u vrt s tobom i vezirom, i ni s kim više, pa da se tamo prošetamo. – A kad budemo otišli u vrt, postavit ćemo sofru i donijeti vina, pa ću ga ja silom tako napiti da će izgubiti um i moć rasuđivanja, a onda ćemo ga zapitati o tome i on će odati svoju tajnu. Vino je izdajica, a Alah je dao dar onome koji je rekao:

Kad smo ispili vino i kad je ono, zatim,
Stiglo do tajni mojih, ja glasno rekoh: – stani!

Jer se ja bojah onda da vinu ne podlegnem
I da ne odam tajnu onima što sa mnom piju.

A kad nam bude rekao istinu o tome, mi ćemo znati što je i kako je, pa ćemo učiniti s njim ono što budemo htjeli i zaželjeli. Ja se bojim njegovih postupaka – možda će on u duši zaželjeti vlast, pa će u svojoj darežljivosti nemilice zasipati ratnike novcem, a zatim će te zbaciti s prijestolja i oduzet će ti carstvo. – I car mu reče: – Pravo veliš . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devetsto devedeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir skrojio taj plan za cara, 998.
a da mu je onda car rekao: – Pravo veliš! – I tako se oni dogovoriše o tome, NOĆ
pa provedoše tu noć, a kad nastade jutro, car ode u dvoranu i sjedne. I u carevu dvoranu odjednom uđoše konjušari, a svi oni bijahu ožalošćeni, te ih car zapita: – Što vas je to snašlo? – I konjušari odgovoriše: – O, care vremena, istimarili smo konje i dali hranu i njima i mazgama koje su donijele tovar, a jutros smo vidjeli da su ih robovi ukrali. Pretresli smo sve staje, ali tamo nema ni konja ni mazgi, te smo otišli u odaju u kojoj su boravili robovi, ali ni u njoj nije bilo nikoga, a ne znamo kako su pobjegli. – I car se začudi tome, jer nije ni pomišljao da su ti konji, mazge i robovi pomoćnici prstenovog sluge Abu-s-Sâdata. – O, prokletnici – reče im car – tamo je bilo hiljadu životinja i pet stotina slugu! Kako su mogli pobjeći a da vi to ne primijetite? – Ne znamo kako su pobjegli – odgovoriše sluge, a car im reče: – Odlazite, pa kad vaš gospodar bude izišao iz harema, recite mu to. – I sluge odoše, pa sjedoše, ne znajući što da misle o svemu tome. A dok su oni tako sjedili, Maruf odjednom iziđe iz harema, i on vidje da su konjušari zabrinuti, pa ih zapita: – Što je to bilo? – te mu oni rekoše što se dogodilo, a on uzviknu: – Baš oni i mnogo vrijede! Zar da zbog toga budete žalosni? Idite svojim putem!

I on je sjedio i smijao se, ne ljuteći se i ne tugujući zbog toga, te car pogleda vezira u oči, pa mu reče: – Kakav je to čovjek, kad za njega novac nema nikakve vrijednosti? To svakako mora imati svoga uzroka.

I njih dvojica provedoše neko vrijeme u razgovoru, a zatim car reče: – O, zete, htio bih otići s tobom i vezirom u vrt, pa da se tamo razonodimo. Što veliš na to? – To nije loše! – reče Maruf, pa sva trojica odoše u vrt u kojem bijaše voćaka, po dvije od svake vrste, i kanala punih vode, i ptica koje su pjevale. I oni uđoše u dvor koji se nalazio u tom vrtu, a on bijaše takav da je mogao odagnati tugu iz srca, pa posjedaše i počeše razgovarati. I vezir je pričao neobične povijesti i navodio smiješne dosjetke, izgovarajući riječi koje su ih mogle razveseliti, a Maruf ga je slušao dok nije došlo vrijeme ručku. I onda sluge izniješe jelo na stol, a doniješe i vina, te svi ručaše i zatim opraše ruke, a vezir napuni čašu vinom i dade je caru. I car ispi vino iz čaše, a vezir napuni drugu čašu, pa reče Marufu: – Evo pića kome se razumni ljudi s poštovanjem klanjaju. – Što je to, o, vezire? – zapita Maruf, a vezir mu reče: – To je sijeda i nevina usidjelica. To je piće koje može razveseliti srce, a o njemu je pjesnik rekao:

Otpadničke su noge muljale nekad njega,
Te se sad sveti ono arapskoj glavi svakoj.

Nevjernih sin ga nosi, lijep kao mjesec sjajni,
A oči njegove svakog na grijeh navesti mogu.

A Alah je dao dar onome koji je rekao:

Vino i onaj što ga sad u sudu nosi,
Nudeći njime one koji, pirujuć' piju,

Liče na sunce jarko. Dok ono igra, njemu
Mjesec obraze krasi po jednom zvijezdom sjajnom.

Tako je nježno ono, a i tanano tako,
Da nam po tijelu teče kao i duša naša.

A kako su tek divne ove pjesnikove riječi:

S mjesecom punim ja sam, grleć' ga, proveo noć,
A sunce zašlo nije za svodom naše čaše.

I vidjeh vatru kojoj mag se klanjaše svaki
Kako se meni klanja, tekući iz krčaga.

A evo i riječi drugog jednog pjesnika:

Kroz zglobove im je ono teklo,
Kao kroz bolno tijelo iscjeljenje.

I riječi drugoga:

Muljačima se čudim što pomriješe
Ostavivši nam ovu vodu živu.

Ali su od njih ljepše Abu-Novasove riječi:

Nemoj me korit' više – prijekor je poticaj, znaj –
Već me sad liječi onim što uzrok boljci bješe.

O, vino žuto, ti nam odgoniš tugu uvijek! –
Kad bi na kamen palo, i on bi ves'o bio.

Kad krčag doniješe pun, noć tamna bješe pala,
A on osvijetli sobu bisernim sjajem vina.

Redom ga piju ljudi, a sudbina ih sluša
I svaku želju njinu pokorno ispunjava.

Djevojka krčag drži, kô mladić obučena,
A Lotov sin i bludnik zaljubiše se u nju.

Reci onima koji misle znalci da su: –
Vi znate nešto, ali još mnogo tajni ima.

A od svega su ljepše riječi Ibn-al-Mutaza:

Džeziru zalij sada, Alaše, hladovitu,
I nek na Dijar-Abdun obilna kiša padne!

Često buđahu mene da jutrom vino pijem,
U zoru ranu kad još ne lete jata ptica.

Molitve glasne koje, u svome samostanu,
Čitahu, plačuć' gorko, monasi crnorisci,

Kako je mnogo bilo međ' njima divnih lica
S očima malaksalim, s kapcima oborenim.

Dolažahu mi oni u tamnoj košulji noćnoj
Brzim korakom tihim, bojeć' se, prezajući.

I ja na putu njinom obraz prostirah smjerno,
Vukući skut za sobom u svome poniženju.

Zamalo što nas mjesec ne vidje, sijajući,
A bješe mlad i sličan odresku nokta tada.

I bi što bi te noći, a što – to neću reći.
Misli da dobro bješe, a o tom i ne pitaj!

A Alah je dao dar onome koji je rekao:

Bogatiji od svih sad sam, radosti se samo nadam.
Našao sam tekuće zlato, pa ga mjerim peharima.

A kako su tek divne ove pjesnikove riječi:

Tȁ alkemije nema, tako mi Alaha moga,
A sve što o njoj vele – samo su gole laži.

U kantar tuge svoje nalij bar karat vina,
Pa će se ona odmah u radost pretvoriti.

A evo i riječi drugoga pjesnika:

Teško je staklo kad ga prazno prenosi čovjek,
Al' kad se samo vinom napuni do grlića,

Ono je tako lahko da bi letjet moglo:
Tako su laka tijela i svih duhova višnjih.

A i riječi drugoga:

Čaša i vino u njoj imaju svojih prava,
A uz to i pravo da se njihova prava pamte.

Kad umrem, pored loze ukopajte me neke,
Pa nek mi ona uvijek napaja vinom kosti.

Nemojte dati da me sahrane u pustinji –
Bojim se da i mrtav ležim bez kapi vina.

I vezir je sve dotle sablažnjavao Marufa, govoreći mu o ljepotama vina ono što mu je moglo goditi, navodeći mu stihove i duhovite priče o njemu, dok on nije ispio pehar do dna, a onda nije više bio kadar da išta želi.

I vezir mu je nalijevao vino u čašu, a on ga je sve dotle ispijao, uživajući i likujući, dok istina ne iščeznu za nj i dok ne prestade razlikovati ono što je pogrešno od onoga što je tačno. I vezir onda vidje da se Maruf toliko opio da je prevršio mjeru i prešao granicu, te mu reče: – O, trgovče Marufe, ja ti se čudim Alaha mi! Otkud ti drogocjenosti kakvih nema ni u careva Hosroja? Ja u svome vijeku nisam vidio čovjeka koji ima toliko novaca i koji je tako darežljiv kao ti. Tako što mogu učiniti carevi, a ne trgovci. Alaha ti, reci mi što o tome, kako bih mogao znati kakav ti je čin i kakvo mjesto zauzimaš! – I vezir je sveudilj nudio Marufa vinom i varao ga, te Maruf naposljetku izgubi pamet, pa reče: – Ja nisam ni trgovac ni car! – a zatim ispriča veziru svoju povijest od početka do kraja. I vezir onda uzviknu: – Alaha ti, o, gospodaru Marufe, pokaži mi taj prsten, da vidim kako je načinjen! – a Maruf onako pijan, skine prsten s prsta, pa reče veziru: – Uzmi ga, pa vidi kakav je! – I vezir uze prsten, pa ga prevrne, a zatim zapita Marufa: – Kad ga protarem, hoće li doći sluga? – Hoće – odgovori mu Maruf. – Protari ga, a sluga će doći, pa ćeš ga vidjeti. – I vezir protare prsten, a netko odjednom reče: – Pred tobom sam, o, gospodaru! Zatraži, dobit ćeš! Hoćeš li porušiti neki grad, ili podići neki grad, ili ubiti nekog cara? Ma što da zatražiš od mene, ja ću to učiniti bez pogovora. – I vezir reče prstenovom sluzi, pokazujući na Marufa: – Uzmi ovoga nevaljalca, pa ga baci u najnenaseljeniji kraj pustinjske zemlje, gdje ne može naći ni hrane ni pića, pa neka crkne tamo od gladi i neka umre od tuge, a neka o njemu nitko ništa ne zna. – I sluga uzme Marufa, pa poleti s njim između neba i zemlje, i Maruf onda vidje i povjerova da će poginuti i podnijeti velike teškoće, te zaplaka i reče: – O, Abu-s-Sâdate, kuda to letiš sa mnom? – Letim u pustinjsku četvrt zemlje, a tamo ću te baciti, o, neodgojeni čovječe! Tko je još imao takvu amajliju i tko ju je davao drugim ljudima da je vide! Zaslužio si ono što te je snašlo, a da se ne bojim Alaha, je bih te bacio s visine od hiljadu hvati, pa bi te vjetrovi rastrgli prije no što bi stigao do zemlje. – I Maruf zašuti i ništa ne prozbori dok duh nije stigao u pustinjsku četvrt zemlje i dok ga nije bacio tamo. A potom se duh vrati, ostavivši Marufa u pustinjskoj zemlji . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade devesto devedeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je prstenov sluga odnio Marufa u pustinjsku četvrt zemlje i da ga je bacio, a da se potom vratio, ostavivši ga tamo.

Eto što je bilo s njim.

Što se pak tiče vezira, on se dokopa prstena, pa reče caru: – Rekao sam ti da je on lažov i varalica, a ti mi nisi vjerovao, pa što ćemo sad? – I car izusti: – Govorio si mi istinu, o, vezire, pa neka ti Alah dâ zdravlja! Daj mi taj prsten,

da ga i ja vidim! – I vezir se razgnjevi, pa se okrene caru i pljunu mu u lice, a zatim mu reče: – O, maloumniče, kako ti ga mogu dati i kako mogu i dalje biti tvoj sluga, kad sam postao tvoj gospodar! Ali te ja neću tako ostaviti. – A potom vezir protare prsten, a dođe njegov sluga, a on mu reče: – Uzmi ovoga neodgojenog čovjeka, pa ga baci tamo gdje si bacio i njegova zeta, varalicu – te sluga odnese cara i odletje s njim. I car reče sluzi: – O, duše koga je stvorio moj gospod, što sam to zgriješio? – a on mu odgovori: – Ne znam, ali mi je moj gospodar to naredio, a ja se ne mogu protiviti onome u čijim je rukama prsten te amajlije.

I sluga je letio s carem sve dotle dok ga nije bacio na ono mjesto gdje bješe Maruf, a potom se vrati, ostavivši ga tamo. I car ču Marufa kako plače, te mu priđe, pa mu ispriča sve, a potom obojica sjedoše, pa počeše plakati zbog onoga što ih bijaše snašlo, jer nisu mogli naći ni hrane ni pića.

Eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče vezira, on udalji tako Marufa i cara iz njihovih boravišta, pa ostade i pozva sve ratnike na divan, a kad oni dođoše, ispriča im što je učinio s Marufom i carem i saopći im što je bilo s prstenom, a zatim im reče: – Ako me ne proglasite za svoga sultana, naredit ću prstenovom sluzi da vas odnese i baci u pustinjsku četvrt zemlje, pa ćete tamo pomrijeti od gladi i žeđi. – I svi ratnici rekoše veziru: – Ne čini nam nikakvo zlo! Mi pristajemo da te proglasimo za svoga sultana, nećemo se oglušiti o tvoje naređenje – te ga tako proglasiše za svoga sultana protiv svoje volje, a on ih nagradi počasnim odijelima koja mu bijaše donio prstenov sluga, jer je on bez oklijevanja donosio sve što bi njegov gospodar zatražio od njega. I tako se ratnici pokoriše veziru, a on zatim sjedne na prijestolje, pa posla slugu carevoj kćeri s ovom porukom: – Pripremi se – noćas ću ti doći u ložnicu, jer sam te se zaželio! – I careva kći zaplaka, jer joj bijaše žao muža i oca, te mu poruči: – Odgodi to dok ne prođe rok za čišćenje, a zatim napiši bračni ugovor sa mnom, pa mi dođi na dopušten način. – I vezir posla slugu da joj kaže: – Ja ne znam ni za čišćenje ni za drugi rok, a ni bračni ugovor mi nije potreban. Ja ne razlikujem dopušteno od nedopuštenoga, te ću ti večeras svakako doći u ložnicu. – A onda mu careva kći poruči: – Dočekat ću te s dobrodošlicom, jer u tome nema nikakvog zla (a to bješe njeno lukavstvo). – I vezir se obradova njenom odgovoru, a na duši mu bijaše lakše, jer ga je sveg obuzela ljubav prema carevoj kćeri, te naredi svojim slugama da donesu jela za sve ljude, rekavši: – Jedite ta jela, jer to je svadbena gozba – večeras ću otići carevoj kćeri u ložnicu. – I šeik-al-islam reče veziru: – Ne smiješ joj otići dok ne istekne rok za čišćenje i dok ne napišeš bračni ugovor s njom – a vezir uzviknu: – Ne znam ja ni za čišćenje ni za rok, pa nemoj više ni razgovarati sa mnom o tome! – A kad nastade večer, vezir ode carevoj kćeri i vidje da je ona obukla svoju najljepšu haljinu i okitila se svojim najljepšim nakitom. I onda vidje vezira, pa ga dočeka smijući se, a zatim reče: – Neka je blagoslovljena ova noć, a da si ubio moga oca i moga muža, to bi doista bilo još bolje za mene. – Ubit ću ih na svaki način – reče joj vezir, a ona ga ponudi da sjedne,

pa se počne šaliti s njim, iskazujući svoju ljubav prema njemu, i pomilova ga, i nasmiješi mu se, a njemu izletje um iz glave. A careva kći ga je zavaravala milovanjem, ne bi li tako došla do prstena i zamijenila njegovu radost jadom za njegovu glavu, pridržavajući se pri tome mišljenja onoga koji je rekao:

Lukavstvom svojim postigoh ono
Što nisam mog'o postići mačem.
I uzbrah napokon voće tog plijena
Koje je slađe od voća svakog.

I vezir vidje kako ga careva kći miluje i kako mu se smiješi, a onda se uzburka strast u njemu, te zatraži od nje da se zbliži s njim, ali se ona odmakne od njega, pa zaplaka i reče: – O, gospodaru, zar ne vidiš onoga čovjeka što nas gleda? – Tako ti Alaha, zakloni me od njegovih očiju! Kako se mogu zbližiti s tobom kad nas on gleda? – I vezir zapita carevu kćer, naljutivši se na nju: – Gdje je taj čovjek? – A ona mu reče: – Eno ga u ulegnuću na prstenu, a sad je podigao glavu i gleda nas. – I vezir onda pomisli da u nju gleda prstenov sluga, te se nasmija pa joj reče: – Ne boj se, to je prstenov sluga, a on je pod mojom vlašću. – Bojim se ifrita! Skini taj prsten, pa ga baci što dalje od mene! – reče careva kći, te vezir skine prsten i gurne ga pod jastuk, a zatim se približi carevoj kćeri, ali ga ona tako udari nogom u srce da je on pao nauznak i onesvijestio se.

I careva kći glasno pozva robinje koje joj bjehu bliske, te one brzo dođoše, a ona im onda reče: – Uhvatite ga! – I vezira ščepaše četrdeset robinja, a careva kći brže bolje uze prsten ispod jastuka, pa ga protare, te Abu-s-Sâdat odjednom dođe i reče: – Pred tobom sam, o, gospođo! – I careva kći reče maridu: – Uzmi ovoga bezbožnika, pa ga baci u tamnicu, a sveži ga teškim lancima! – te ga marid baci u tamnicu, opteretivši ga lancima, a zatim se vrati, pa reče: – Bacio sam ga u tamnicu. – Kud si odnio moga oca i moga muža? – zapita ga careva kći, a on joj reče: – Bacio sam ih u pustinjsku četvrt zemlje. – I onda careva kći reče maridu: – Naređujem ti da ih ovoga časa doneseš ovamo – a on joj reče: – Slušam i pokoravam se! – pa poletje.

I marid je letio sve dotle dok nije stigao u pustinjsku četvrt zemlje i dok se nije spustio na ono mjesto gdje bjehu car i Maruf, a onda ih vidje kako plaču i kako se jadaju jedan drugome, te im reče: – Ne bojte se, došlo vam je olakšanje! – I on im ispriča što je učinio vezir, a potom im reče: – Zatvorio sam ga svojom rukom, pokoravajući se carevoj kćeri, a potom mi je ona naredila da vas vratim. – I car i Maruf s radošću saslušaše maridovu priču, a on ih potom podigne, pa poleti s njima i odnese ih u odaju careve kćeri za manje od jednog sata. I careva kći onda ustade, pa pozdravi svoga oca i svog muža, a zatim ih posadi i ponudi jelima i poslasticama. I car i Maruf prespavaše ostatak te noći, a sutradan im careva kći obuče raskošna odijela, pa reče svom ocu: – O, babo, sjedi na svome prijestolju kao što si i ranije sjedio, a moga muža uzmi za svoga vezira desne strane i ispričaj ratnicima što se dogodilo.

Dovedi svog vezira iz tamnice, pa ga ubij, a zatim ga spali – to je bezbožnik koji je htio bludničiti sa mnom ne zaključivši braka, a time je dokazao da je bezbožnik i da se ne pridržava vjere! – I car odgovori svojoj kćeri: – Slušam i pokoravam se, o, kćerčice! Ali daj mi taj prsten, ili ga predaj svome mužu. – Nije on ni za tebe ni za njega – odgovori mu kći. – Prsten će biti kod mene, jer ću ga ja bolje čuvati nego vi. Tražite od mene sve što zaželite, pa ma što to bilo, a ja ću to zatražiti od prstenovog sluge. Dok sam ja zdrava, ne bojte se ničega, a poslije moje smrti činite s prstenom što hoćete. – E, ta ti baš valja, o, kćerčice moja! – reče joj car, pa ode sa zetom u divan. A ratnici bijahu veoma tužni zbog careve kćeri, kojoj vezir bijaše otišao u ložnicu radi razvrata, ne zaključivši braka s njom, a i zbog zla koje on bijaše učinio caru i njegovu zetu, jer su se bojali da ne padne ljaga na islamski zakon, a bilo im je jasno da je vezir bezbožnik. I oni se okupiše u divanu, pa počeše grditi šeik-al-islama, govoreći mu: – Zašto ga nisi spriječio da joj ode u ložnicu radi razvrata? – A šeik im odgovori: – O, ljudi, to je bezbožnik, a ima u rukama taj prsten, te mu ništa ne možemo učiniti. Neka mu Alah plati za to, a vi šutite, jer će vas inače pobiti. – A dok su okupljeni ratnici razgovarali o tome, u divan odjednom uđe car sa svojim zetom Marufom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni hiljadu noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su veoma gnjevni ratnici sjedili 1000.
u divanu i razgovarali o onome što je vezir učinio s carem i njegovim zetom, NOĆ
a zatim i s njegovom kćerkom, i da je onda u divan odjednom ušao car sa svojim zetom Marufom. I ratnici vidješe cara i obradovaše se njegovom dolasku, te skočiše na noge i poljubiše zemlju između njegovih ruku, a zatim car sjedne na svoje prijestolje, pa im ispriča cijelu povijest, te ih minu tuga. I car naredi građanima da okite grad, a slugama zapovjedi da mu dovedu vezira, te ga sluge izvedoše iz tamnice i povedoše caru, prolazeći između ratnika.

I ratnici su svejednako proklinjali, grdili i psovali vezira, dok ga sluge ne dovedoše caru, a kad se on pojavio, car zapovjedi slugama da ga umore najgorom smrću. I sluge ubiše vezira, pa ga spališe, te tako on ode u pakao u ne može biti gorem stanju, a o njemu je jedan izvrstan pjesnik rekao ovo:

Ni na grob njegov Alah ne smilovao se nikad,
Već nek u njemu budu Nakir i Munkar uvijek.

A potom car postavi Marufa za svoga vezira desne strane, te im obojici bijaše život ugodan i radosti im bjehu čiste, a tako provedoše pet godina. A šeste godine car umre, te njegova kći proglasi Marufa za sultana i nasljednika njena oca, ali mu ne predade prsten. I ona zatrudnje od njega u to vrijeme, pa rodi neobično lijepo muško dijete, a ono bijaše tako lijepo i savršeno da se izdvajalo od druge djece. I dadilje držahu dječaka na krilu do njegove pete godine, a onda mu se majka razbolje od neke smrtonosne bolesti, te pozva

Marufa, pa mu kaza: – Bolesna sam – a Maruf uzviknu: – Neka te čuva Alah, o, dragano mog srca! – I carica izusti: – Možda ću umrijeti, a nije ni potrebno da ti preporučujem da se staraš o svome sinu, ali ti preporučujem da čuvaš prsten, jer se bojim da neko zlo ne snađe i tebe i tog dječaka. – Neće se dogoditi nikakvo zlo onome koga čuva Alah – reče Maruf carici, te ona skide prsten, i preda mu ga, a sutradan ode na istinu velikom Alahu, dok Maruf ostade da caruje i da sudi ljudima.

I jednoga dana Maruf mahnu maramom, te ratnici odoše iz njegova dvora u svoje kuće, a on onda uđe u sobu za sjedenje, pa je sjeo i sjedio tako dok nije prošao dan i dok nije došla noć sa svojim mrakom. I onda u sobu uđoše njegovi drugovi uz bocu pića, velikaši, koji su mu obično dolazili u to vrijeme, pa ostaše s njim do ponoći, provodeći vrijeme u zabavama i zadovoljstvima, a onda ga zamoliše da ih pusti da odu kućama, te ih on pusti. A potom u Marufovu sobu uđe robinja koja se starala o njegovoj postelji, te on svuče odijelo i obuče noćnu odjeću, pa legne da spava. I robinja mu je trljala noge dok ga nije svladao san, a onda je izišla iz njegove sobe i otišla u svoju postelju, pa je i ona zaspala.

Eto što je bilo s njom.

Što se pak tiče Marufa, on je spavao pa se probudio, ali nije stigao ni da se pribere, a vidje da netko spava kraj njega u njegovoj postelji. I on se uplaši i sasvim rasani, pa uzviknu: – Neka me Alah zaštiti od sotone zasutog kamenjem! – A zatim otvori oči i vidje pored sebe neku ružnu ženu. – Tko si ti? – zapita on tu ženu, a ona mu reče: – Ne boj se, ja sam tvoja žena Fatima, Vještica! – I Maruf je onda pogleda, pa je prepozna po njenom nakaznom licu i njenim dugim očnjacima. – Otkud si došla amo i tko te je donio u ovu zemlju? – zapita on Fatimu, a ona izusti: – U kojoj si zemlji ti sada? – I Maruf joj reče: – U gradu Hitan-al-Hatanu. A kad si ti napustila Misr? – Malo prije – odgovori mu Fatima. I Maruf je zapita: – Kako to? – A ona mu reče: – Kad sam se ono posvadila s tobom i kad me je sotona podbadao da ti naudim, ja sam te tužila kadijama, te su te kadije tražile, ali te nisu našle, pa su se i raspitivale o tebi, ali te nitko nije vidio. A poslije dva dana ja se pokajah, jer mi bijaše jasno da sam se ogriješila o tebe, ali od tog kajanja nisam imala nikakve koristi. I tako sam sjedila nekoliko dana, plačući zbog rastanka s tobom, a imovina mi se izmicala iz ruku, te sam morala prositi, ne bih li se nekako prehranila, a počela sam prositi od svakoga – od sretnika i nesretnika, te sam se tako od tvoga odlaska ponižavala prosjačeći i živeći ne može biti gorim životom. A svake noći sam sjedila i plakala zbog rastanka s tobom i zbog sramote, poniženja, nesreće i štete koje sam podnosila poslije tvog odlaska.

I ona poče pričati Marufu što joj se sve događalo, a on ju je s čuđenjem gledao. A naposljetku mu Fatima reče: – I jučer sam cijelog dana išla amo-tamo i prosjačila, ali mi nitko ništa nije dao do mrkle noći, te legoh da spavam, a bijah mrtva gladna i bijaše mi teško ono što sam podnosila. I tako sam sjedila i plakala, pa se preda mnom odjednom pojavi jedan čovjek i reče mi: – O, ženo, zašto plačeš? – a ja izustih: – Imala sam muža koji je trošio novac na

mene i ispunjavao svaku moju želju, pa je iščezao, te sam nesretna bez njega, a ne znam kud se djenuo. – A kako se zove tvoj muž? – zapita me taj čovjek, a ja mu rekoh: – Zove se Maruf. – I onda mi taj čovjek reče: – Poznajem ga, a ako hoćeš da te odnesem njemu, učinit ću ti to. – Ja sam pod tvojom zaštitom, a molim te da me odneseš njemu! – rekoh mu, a on me podigne, pa poleti sa mnom, te je letio tako sa mnom između neba i zemlje dok me nije donio u ovaj dvor, a kad me je donio, on mi reče: – Uđi u ovu sobu, pa ćeš vidjeti svoga muža kako spava u postelji. – I tako ja uđoh i vidjeh te u tvojoj kući, a i ne pomišljah da ćeš me opet ostaviti, jer sam tvoja drugarica. Neka je hvala Alahu što me je sastavio s tobom! – Jesam li ja tebe napustio, ili si ti mene napustila, tužeći me jednako čas jednom kadiji a čas drugom? – reče joj Maruf. – Ti si me tužila i višem sudu, pa si na mene natutkala Abu-Tabaka iz tvrđave, te sam pobjegao protiv svoje volje.

I Maruf joj poče pričati što mu se sve događalo dok nije postao sultan i dok se nije oženio carevom kćeri, pa joj reče i to da je careva kći umrla i da je od nje dobio sina koji ima već sedam godina. I onda Fatima reče: – Sve se to dogodilo zato što nam je tako sudio veliki Alah, a ja se kajem i sad sam pod tvojom zaštitom. Nemoj me više napuštati, a dopusti mi da jedem kruh u tvojoj kući kao milostinju koju mi ti daješ. – I ona se dotle ponižavala pred njim dok on nije osjetio da mu se srce smilovalo na nju i dok joj nije rekao: – Pokaj se, pa živi u mojoj kući, a od mene ćeš dobivati samo ono čemu se možeš radovati; ako pak učiniš nešto rđavo, ubit ću te, jer se nikoga ne bojim. I neka ti ne pada ni na pamet da me tužiš višem sudu, pa da mi sud šalje Abu-Tabaka iz tvrđave – ja sam sad sultan, pa me se ljudi boje, dok se ja bojim samo velikog Alaha. Ja imam jedan prsten koji ima svoga slugu, pa kad protarem taj prsten, dolazi mi njegov sluga koji se zove Abu-s-Sâdat i donosi mi sve što mu zatražim. Ako hoćeš otići u svoj grad, ja ću ti dati toliko svega i svačega da će ti to biti dovoljno za cijeli život, a poslat ću te brzo u tvoju zemlju; ako pak hoćeš ostati kraj mene, ja ću isprazniti za tebe jednu kuću i ukrasit ću je najljepšom svilom. Dat ću ti dvadeset robinja da te dvore, a davat ću ti i izvrsna jela i raskošne haljine, te ćeš tako postati carica i bit ćeš veoma sretna dok ne umreš, ili dok ja ne umrem. Što veliš na to? – I Fatima reče Marufu: – Hoću da ostanem s tobom – a zatim mu poljubi ruku i pokaja se za zlo koje mu bješe učinila, te joj on dade zasebnu kuću, i dade joj i robinje i eunuhe, te tako ona postade carica.

A Marufov je sin posjećivao svoga oca, pa je počeo posjećivati i nju, ali ona osjeti da joj je on odvratan, jer nije bio i njen. I dječak vidje da ga ona gleda pogledom punim gnjeva i odvratnosti, te se odbi od nje i ne zavolje je. A Maruf se bješe predao ljubavi prema divnim robinjama, pa nije ni pomišljao na svoju ženu Fatimu, Vješticu, jer je ona bila sijeda i ružna starica – ćelava i odvratnija od pjegave zmije. A uza sve to ona mu je bila nanijela veću od svih uvreda koje se mogu nanijeti, a poslovica veli: – Zlo djelo siječe želje u korijenu, a zasijava mržnjom njivu srca. – Alah je dao dar onome koji je rekao:

Gledaj da srca dragih uvredom ne izgubiš,
Jer se vraćaju teško jednom odbjegla srca.

Zbilja, kad iz dva srca iščezne prijateljstvo,
Ona su nespojiva, kô staklo razbijeno.

A Maruf joj, dabome, nije dao utočište zbog njene pohvalne osobine, već zato što je bio velikodušan i što je htio da ugodi velikom Alahu . . .

I Dunjazada reče svojoj sestri Šeherezadi: – Kako su divne te riječi što jače plijene nego čarobnjački pogledi, i kako su lijepe te neobične povijesti i čudne priče! – I Šeherezada uzviknu: – A što je to prema onome što ću vam ispričati naredne noći, ako budem živa i ako me car bude poštedio!

A kad jutro zasja svjetlošću i zablista, car osjeti da mu je lakše na duši, te je čekao kraj priče, govoreći u sebi: – Alaha mi, neću je ubiti dok ne budem saslušao ostatak njene priče. – I onda car ode na ono mjesto gdje je sudio ljudima, a vezir dođe s pokrovom u njedrima.

I car provede cio dan u sudnici, a zatim ode u harem i uđe u odaju svoje žene Šeherezade, vezirove kćeri, kao što je obično činio . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade prva noć poslije hiljadite i posljednja u ovoj knjizi, car ode u harem i uđe u odaju svoje žene Šeherezade, vezirove kćeri, a onda Dunjazada reče svojoj sestri: – Završi nam priču o Marufu! – I Šeherezada odgovori sestri: – S ljubavlju i drage volje, ako mi car dopusti da pričam. – A car izusti: – Dopuštam ti da pričaš, jer želim da saslušam kraj te priče. – I Šeherezada reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se car Maruf nije starao o svojoj ženi zato što je živio s njom, već zato što je težio za likom velikog Alaha. I njegova žena vidje da se on suzdržava od zbližavanja s njom i da ga zanimaju druge žene, te ga omrzne i podlegne ljubomori, a Iblis joj došapnu da mu uzme prsten i da ga ubije, pa da se sama proglasi za caricu poslije njegove smrti. I ona iziđe iz svoga dvora jedne noći, pa pođe u dvor gdje je živio njen muž, a bilo je unaprijed suđeno i pisano da Maruf te noći spava s jednom svojom lijepom, divnom, stasitom i skladnom robinjom. A Maruf je bio veoma pobožan čovjek, te je skidao prsten s prsta kad je htio obljubiti koju ženu, jer je poštovao plemenita imena koja bijahu ispisana na njemu, a na prst ga je naticao samo onda kad je bio čist. I njegova žena Fatima saznade da on skida prsten s prsta i da ga meće pod jastuk kad god hoće obljubiti koju ženu, a da ga opet natiče na prst tek poslije kupanja. A Maruf se bojao za svoj prsten, te bješe uobičajio da poslije snošaja naređuje svojim naložnicama da iziđu iz njegove odaje i da zatvara vrata od svoga dvora prije svoga odlaska u kupatilo, a da po povratku iz kupatila natakne prsten na prst i da potom dopusti svima da ulaze u dvor bez smetnje.

I Fatima saznade sve to, pa iziđe iz svoga dvora noću, ne bi li ušla u carski dvor u vrijeme kad Maruf spava dubokim snom i kad je ne može vidjeti, jer mu je samo tada mogla ukrasti prsten. A baš toga časa carev sin uđe u nužnik i

sjedne na dasku u tami, bez svjetiljke, ostavivši otvorena vrata za sobom. I on vidje Fatimu kako izlazi iz svoga dvora i kako brzo ide k dvoru njegova oca, te reče u duši: – De da vidim zašto je ta čarobnica izišla iz svoga dvora po mrkloj noći, a vidim da se uputila k dvoru moga oca – ona svakako ima nekog razloga za to.

I on iziđe, pa pođe u stopu za Fatimom, a ona ga ne vidje. A dječak je imao čelični mač i uvijek je ulazio u divan svoga oca s tim mačem o pojasu, jer mu bijaše drag, a njegov otac bi se nasmijao kad bi ga vidio takva, pa bi mu rekao: – O, čedo moje, ali s njim još nisi išao u rat niti si njime odsijecao glave! – I sin bi odgovorio ucu: – Ja ću svakako njime odsjeći glavu onome koji to bude zaslužio – a otac bi se nasmijao na te njegove riječi.

A kad je pošao za ženom svoga oca, dječak izvuče mač iz korica, pa je tako išao za njom dok ona nije ušla u dvor njegova oca, a onda zastade kraj dvorskih vrata. I tako je on čekao i gledao, pa vidje da ona nešto traži, govoreći: – Gdje li je metnuo prsten? – a onda shvati da traži prsten njegova oca. I on je čekao kraj vrata dok ona nije našla prsten i nije uzviknula: Evo ga! – A kad je vidio kako ona ustaje i hoće izići iz odaje, on se sakri iza vrata. I Fatima iziđe na vrata, gledajući prsten i okrećući ga u ruci, pa htjede i da ga protare, ali on onda zamahnu mačem i tako je udari njime po vratu da je ona samo jednom vrisnula i pala mrtva.

I Maruf se probudi od buke koju je to uzrokovalo, pa vidje svoju ženu kako leži i kako joj teče krv, a vidje i svoga sina kako stoji s isukanim mačem u ruci, te ga zapita: – Što je to, o, čedo moje? – a sin mu odgovori: – O, babo, toliko puta si mi rekao: – Mač ti je velik, ali s njim još nisi išao u rat, niti si njim odsijecao glave – a ja sam ti odgovarao: – Ja ću na svaki način njime odsjeći glavu onome koji to zaslužuje – pa sam sad, mjesto tebe, odsjekao glavu onome koji je to zaslužio. – I dječak ispriča ocu što je činila Fatima, a on poče tražiti svoj prsten, ali ga ne nađe, te ga poče tražiti po Fatiminu tijelu, pa ga je tražio sve dotle dok nije vidio da ga je ona stegla rukom. I Maruf uze prsten iz njene ruke, pa reče dječaku: – Ti si bez sumnje i zacijelo moj sin! Neka te izbavi Alah od nevolje u ovom i potonjem životu, kao što si ti mene izbavio od ove nevaljale žene! Njeni napori su je stajali glave, a Alah je dao dar onome koji je rekao:

Ako čovjeku Alah potporu svoju pruža,
On može uvijek radom postići sve što želi.

Ako mladiću Alah u pomoć ne pritiče,
On će od truda svoga imati samo štete.

A potom car Maruf pozva ljude koji mu bijahu bliski, te oni dođoše, a on im onda ispriča što je uradila Fatima i naredi im da je odnesu nekud do jutra, te oni izvršiše njegovo naređenje. I Maruf povjeri ubijenu ženu nekolicini svojih slugu, a oni je okupaše i umotaše u pokrove, pa iskopaše raku i ukopaše je, te tako Fatima dođe iz Misra i ode pravac u grob. A Alah je dao dar onome koji je rekao:

Putem smo prošli onim koji nam suđen bješe,
Jer svatko mora jednom suđenim putem proći.

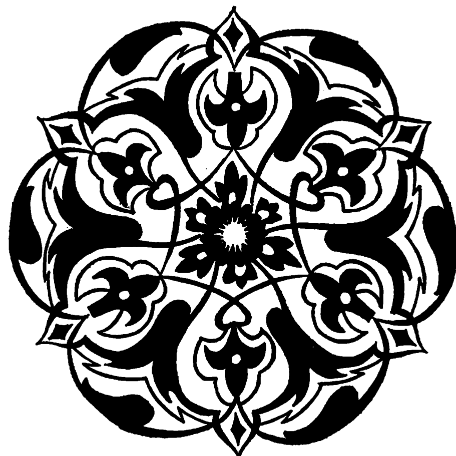
Umre li tko u zemlji gdje mu je suđeno to,
U drugoj zemlji nekoj ne može umrijeti on.

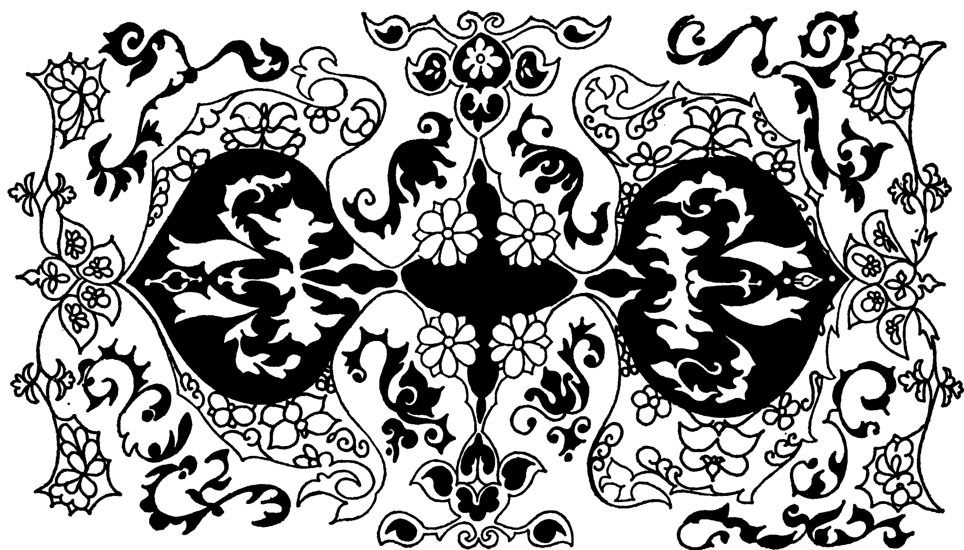
A kako su tek lijepe ove pjesnikove riječi:

Kad, željan sreće, u zavičaj pođem,
Ja ne znam što me tako može snaći.

Dobro, za kojim ja uporno težim,
Il' zlo što uvijek teži da me snađe.

A zatim Maruf posla ljude da potraže onog orača kome bješe otišao u goste kad je pobjegao od žene, a kad je orač došao, on ga postavi za svoga vezira desne strane i svoga savjetnika. I Maruf sazna da orač ima neobično lijepu i divnu kćer, plemenitu po svojim osobinama, čestitu po svome porijeklu i uglednu po svome rodu, te se oženi njome, a poslije nekog vremena oženi i svog sina. I svi oni provedoše neko vrijeme živeći najugodnijim životom, a vrijeme im bijaše vedro i radosti im bijahu ugodne, dok im ne dođe Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova, koja pustoši nastanjene kuće i od sinova i kćeri stvara siročad. Neka je hvala onome koji je živ, koji ne umire i u čijoj su ruci ključevi vidljivog i nevidljivog carstva!

CAR NAGRAĐUJE ŠEHEREZADU ZA PRIČE KOJE MU JE PRIPOVIJEDALA HILJADU I JEDNU NOĆ

A Šeherezada bijaše za to vrijeme rodila caru troje muške djece. I ona završi priču, pa skoči na noge i poljubi zemlju između carevih ruku, a zatim reče: – O, care vremena, jedinstveni u vjekovima i stoljećima, ja sam tvoja robinja, a evo već hiljadu i jedna noć kako ti pričam priče o negdašnjim ljudima i kako ti saopćavam pouke ljudi iz davnina. Imam li pravo da nešto poželim od tvoga veličanstva?

I car joj reče: – Poželi nešto, pa ćeš dobiti, o, Šeherezado! – a onda ona pozva dadilje i eunuhe, pa im reče: – Donesite moju djecu! – I dadilje i eunusi brzo donijeҫe njena tri sina, od kojih je jedan hodao, drugi bauljao, a treći bio na sisi. I Šeherezada uze svoju djecu, pa ih metnu pored cara, a zatim poljubi zemlju, pa reče: – O, care vremena, ovo su tvoji sinovi, a ja želim da me ne ubiješ radi te djece. Ako me ubiješ, djeca će ostati bez majke, a neće se naći žena koja će ih lijepo odgajati. – I car onda zaplaka, pa pritisnu djecu na svoje grudi, a Šeherezadi reče: – O, Šeherezado, ja sam te pomilovao, Alaha mi, prije nego su se pojavila ova djeca, jer sam vidio da si čedna, bezgrešna, plemenita i bogobojažljiva. Blagoslovio te Alah, a neka blagoslovi i tvoga oca, tvoju majku, tvoj korijen i tvoju granu! Neka mi Alah bude svjedok da te oslobađam svega što bi ti moglo nauditi. – I Šeherezada poljubi caru ruke i noge, radujući se velikom radošću, a zatim uzviknu: – Neka dâ Alah da dugo poživiš u još većem dostojanstvu i još većoj uzvišenosti! – I vijest o carevoj radosti pronese

se po dvoru i projuri kroz grad, te to bijaše jedna od onih noći koje se ne ubrajaju u noći ovoga života, a ona bijaše bijela kao dan. A sutradan car ustade radostan i presretan, pa pozva sve svoje ratnike, a kad oni dođoše, nagradi svoga vezira, Šcherezadina oca, skupocjenim i divnim odijelom, rekavši mu: – Neka te zaštiti Alah što si mi dao za ženu svoju plemenitu kćer, jer me je ona privoljela da se pokajem što sam ubijao tuđe kćeri! Ja sam vidio da je ona plemenita, bezgrešna, nevina i neporočna, a Alah mi je s njom dao tri sina. Neka je hvala Alahu za to njegovo veliko dobročinstvo! – A zatim car nagradi počasnim odijelima sve svoje vezire i velikaše svoje uprave, pa naredi građanima da kite grad punih trideset dana, ne primoravajući nikog da troši svoj novac – naprotiv, za sve rashode i troškove uziman je novac iz careve riznice. I građani tako lijepo okitiše grad kako ga dotle nikad nisu okitili, a ljudi počeše udarati u bubnjeve i svirati u flaute, pa zaigraše i svi igrači. I car svima dade darove i poklone, a podijeli i milostinju prosjacima i siromasima, obuhvativši svojom darežljivošću sve svoje podanike i sve stanovnike svoga carstva. I on je živio sa svojim dvorjanima životom punim radosti, sreće, uživanja i blagostanja dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. Neka je hvala onome koga ne može uništiti prevrtljiva sudbina i koji nije podložan nikakvim promjenama, koga jedna stvar ne odvaja od druge i koji je jedinstven po savršenosti svojih osobina! Molimo se i želimo mira imamu njegove veličine, izabranom među njegovim stvorenjima, našem gospodaru Muhamedu, gospodaru svih ljudi, koji dostavlja Alahu naše molitve za sretan kraj.

BILJEŠKE

[1] »*. . . . do onog vremena između dvije molitve*«. — Kao što smo već spomenuli, muslimani se mole pet puta u dvadeset i četiri sata. »Vrijeme između dvije molitve« je vremenski razmak između popodnevne i večernje molitve.

[2] »*. . . pa počeše čekati da netko baci kuglicu u zdjelu*«. — Zveckanje kuglice u zdjeli ovdje bez sumnje treba da bude znak da se žena sretno porodila. U jednoj drugoj verziji »Hiljadu i jedne noći« stoji: »dok ne bace lopticu kroz prozor«.

[3] *Sejf-al-Muluk* znači: Mač careva.

[4] »*. . . i narediše mu da donese mač, prsten, zavežljaj i pečat*«. — Prilikom nabrajanja poklona koje je Salamon poslao caru pečat se ne spominje. U jednoj drugoj verziji »Hiljadu i jedne noći« spominje se luk, a njega također nije bilo među poklonima što ih je Salamon poslao caru.

[5] *Irem,* kao plemenski i geografski naziv, spominje se u 89. suri Kurana (stih 7): »Zar ti nisi vidio što je Tvoj Gospodar uradio od naroda Ad, (od grada) Irema, velikih stupova, kojima slični nisu stvoreni u drugim zemljama«. — Jedni vele da je Irem Adov djed, dok drugi tvrde da je Irem grad u kojemu je on stanovao, a treći opet misle da je Irem praotac Ada i Semuda, koji je narod imao krasno uređene vrtove i žitnice.

[6] *Zindži.* Tim su imenom prvobitno nazvani crnokošci koji žive na otoku Zanzibaru, ali se kasnije taj naziv upotrebljava za sve crnce uopće (Vidi bilješku 50 u I knjizi.)

[7] »*. . . projurio je kalam s onim što nam je dosudio Alah*„. — Ovdje se misli na iskonski kalam (pero) kojim je, po arapskom vjerovanju, u knjigu sudbine zapisano kakva će biti sva ljudska djela i što će ih snaći u životu.

[8] *Kulzum* (grčki: Klizma), stari naziv za grad Suez.

[9] *Džedid:* sitan bakreni novac.

[10] *Tora* (hebrejski: proučavanje, nauka), u Židova je udomaćen naziv za pet knjiga Mojsijevih, koje sačinjavaju osnovicu židovske religije. Torom se naziva i svitak pergamene, na kojem je Mojsijevo petoknjižje napisano rukom i koji služi kao obredni predmet iz kojeg se subotom, blagdanom i na neke određene dane u sinagogi čitaju propisana poglavlja.

[11] »... *načinite mjesto za kapetana Zulejta«.* — Zulejt je ironični nadimak, u stvari deminutiv od imenice *zult,* koja znači: golać.

[12] »... *pa vidje da tamo nema kolja„.* — Opustjela se kuća u arapskome svijetu obično uspoređuje sa šatorom ispod kojeg je izvađeno kolje što ga je podupiralo.

[13] »Zejn-al-Mavasifa« moglo bi se prevesti otprilike kao »blistavi ukras«.

[14] *Galbanum:* vrsta smole koja se dobiva iz biljke *Ferula galbaniflua.* Nekoć se mnogo upotrebljavala i u Evropi za kađenje i kao lijek.

[15] ...*ne bilo ruku one koja će nositi drva.* — Aluzija na III. suru Kurana, u kojoj se kaže: »Bit će pržen na rasplamsaloj vatri, i njegova žena koja nosi drva. Na vratu joj usukan konopac.« Pod nošenjem drva imaju se razumjeti potvore i klevete koje je Abu Lehebova žena širila protiv Pejgambera. (Vidi bilješku 53 u III knjizi.)

[16] »... *ili na ifrita koga je pogodila zvijezda padalica«.* — Srednjovjekovni su Arapi smatrali da su zvijezde padalice one vatrene strijele koje anđeli, po Alahovu odobrenju, bacaju na ifrite kad ovi uzlijeću put neba, kako bi mogli čuti o čemu razgovaraju anđeli i kakva će biti ljudska budućnost.

[17] *Krivotvorina je sada prodrla i u kosu*... u 15. i 16. stoljeću nastala je pojava krivotvorenja svih vrsta novaca, koja je uzrokovala veliko društveno siromaštvo; ovo je aluzija na tu opću poplavu krivotvorenog novca.

[18] *Zunar* (grčki: *zonarion),* vrsta pojasa koja sačinjava sastavni dio odjeće kršćanskih monaha. U arapskom, to je opći naziv za posebno izrađene i vezene pojaseve.

[19] »... *ljepša od crvenih deva«.* — Ova se metafora često upotrebljava u arapskom jeziku, a značenje joj je da je nešto neusporedivo lijepo, da je ljepše od svega na svijetu.

[20] »... *vatren na saidski način«.* — Al-Said je arapski naziv za Gornji Egipt, kojega su se stanovnici smatrali veoma vatrenima u svakom pogledu, u usporedbi sa stanovnicima Donjeg Egipta.

[21] Kao što je već rečeno, dinar je bio srebrn novac, pa se riječima »čisti dinar« hoće reći da valja paziti da bude pravi, tj. od čistog srebra.

[22] *Afrandžija,* arapski naziv za Francusku. Grad cara Afrandžije očevidno je neko pristanište u južnoj Francuskoj, najvjerojatnije Marseille. — Al-Konstantinija je, kao što je već spomenuto, Carigrad.

[23] *Kajravan* (danas Kajruan), grad u Tunisu, jugozapadno od Suze. Osnovan godine 670. naše ere, Kajruan je jedan od svetih gradova, a odlikuje se mnoštvom prekrasnih mošeja.

[24] *Stup katarki.* — Tako se i danas zove stup što ga je rimski vojskovođa Pompej podigao u Aleksandriji u čast cara Dioklecijana 322. godine n. e.

[25] *Abu-Muhamed-al-Batali.* — Nije utvrđeno tko je bio taj čovjek koji se proslavio među svojim suvremenicima sa svoga lukavstva, jer se to ime nije sačuvalo zapisano u nijednom drugom rukopisu iz onoga vremena.

[26] *»... bez ikakve sumnje, kolebanja i bacanja kamenja u ono što je nepoznato«.* — Ovdje pripovjedač ima u vidu riječi iz Kurana (sura 18, stih 21) o efeskim dječacima. Kako se nije znalo koliko je tih dječaka, ljudi su uzalud pokušavali utvrditi njihov broj: »Oni će govoriti: Njih su trojica, a četvrti im je pas. A drugi će govoriti: Njih su petorica, a šesti im je pas. A neki će govoriti: Sedam ih je, a osmi je njihov pas.« Aludirajući na taj odlomak u Kuranu, pripovjedač hoće reći: bez nagađanja koja nisu zasnovana ni na čemu.

[27] *Basmala.* U cijelosti: Basma-lahi-r-rahmani-rahim, riječi koje znače: U ime milostivog, milosrdnog Alaha. — One se ispisuju na početku svakog pisma, dokumenta itd., pa odatle i pojam »sveta basmala«, jer se tim riječima pripisuje velika moć.

[28] *»... O, Bartute, o ti koga su prozvali Ras-al-Kalutom«.* — *Ras-al-Kalut* znači: Kalutova glava. Kalut je ime jednoga od sotoninih ili džinskih sinova. — Har-as-Sus znači: Izmet od crva, a Sels-as-Slibjan: Djetinji izmet.

[29] *Velika Ruma;* ovdje se pod tim imenom očigledno misli Rim.

[30] »Sinovac gospodara svih poslanika« je potomak al-Abasa, strica proroka Muhameda i osnivača abasidske dinastije.

[31] Kao što je već rečeno, Isa je arapski oblik imen Isusa Krista. Prema Kuranu, Isa je Marijamin sin, a Alah ga je stvorio neposredno, bez oca (vjerovanje koje je analogno učenju katoličke crkve), ali je ipak stvoren, pa ne može biti bog, jer boga nitko ne može stvoriti.

[32] *Aka* (evropski naziv: Saint-Jean d'Acre) je grad i pristanište u zapadnom dijelu Palestine. Taj je grad bio prijestolnica franačkih posjeda u Svetoj zemlji od 1104. do 1187. godine, kad je na neko vrijeme pripao Arapima, ali je već četiri godine kasnije ponovo prešao u kršćanske ruke i ostao sve do godine 1291, kad ga je zauzeo sultan al-Ašraf.

[33] Tako su se zvali čuveni asketi i mističari koji su živjeli u 8. i 9. stoljeću naše ere.

[34] *Vasit,* grad u donjoj Mezopotamiji, između Basre i Bagdada; a osnovao ga je u 8. st. čuveni vojskovođa Hadžib-ibn-Jusuf.

[35] *Obol,* kanal koji je prokopan od Basre do drugog istoimenog grada. Na uskoj obali Obola bilo je mnogo zgrada i vrtova, pa je ona stoga bila omiljeno šetalište srednjovjekovnih stanovnika Basre.

[37] *Munkar* i *Nasir,* anđeli koji, po vjerovanju Arapa, posjećuju i ispituju pokojnika u njegovu grobu prvoga dana poslije njegove smrti. Ako pokojnik nije musliman, oni ga udaraju na velike muke.

[36] *»... a kad s moje nevjeste budu skinuli velove«.* — Skidanje velova s nevjeste jedan je od obreda muslimanske svadbe. (U muslimanskoj svadbi ne vrše se nikakvi religiozni obredi, već udavačin otac u njeno ime zaključuje bračni ugovor, a sama svadba priređuje se dvaput: uoči svadbe i na dan svadbe uveče, kad nevjesta dočekuje

mladoženju pod velom, te joj on skida veo i tada prvi put vidi kako izgleda njegova buduća žena.)

[38] Abd-Alah naime znači: Alahov rob.

[39] *At-Tajiba* (što znači: Blaga), jedan od mnogih epiteta koji se daju gradu Medini, u kojem je sahranjen prorok Muhamed.

[40] Arapska riječ *dandan* znači zub. Kako ne postoje ribe koje se tako zovu, najvjerojatnije će biti da je pripovjedač tako nazvao morska čudovišta, zamišljajući ih kao neku vrst zubatih riba.

[41] *Dvadeset i četiri karata:* ovdje to treba shvatiti kao: sve, potpuno itd; pripovjedač naime hoće reći da to nije bio ni mali dio onoga što sve pod morem postoji.

[42] »*... a njegov sin al-Muntasir navalio je na nj s mnoštvom Turaka.* — Al-Muntasir-Bilah stupio je na kalifsko prijestolje nakon pogibije oca mu al-Mutavakila, koji je pao kao žrtva zavjere turskih najamnika. Slabi al-Muntasir bio je igračka u rukama Turaka koji su ga doveli na prijestolje, a njegova šestomjesečna vladavina završila se njegovom smrću u junu 862. godine. Al-Mustajin, koji se spominje dalje, naslijedio je al-Muntasira na kalifskom prijestolju, a vladao je do godine 866. Nije sasvim tačno ono što se priča o ratu koji su al-Muntasir i al-Mustajin vodili jedan protiv drugoga: al-Mustajinov protivnik nije bio al-Muntasir, već al-Mutaz-Bilah, koji je stupio na prijestolje poslije zbacivanja al-Mustajina.

[43] *Šeik-al-islam* (»predavač islama«), počasni naslov vrhovnog suca.

[44] Fadil znači Stojan, to jest onaj koji je ostao na životu.

[45] *Kunafa,* vrst pogačice umiješene od pšeničnog brašna a ispržene na maslu.

[46] »*... Abu-Tabak će ti sad doći*«. — Viši sud se u muslimanskim zemljama zove »viši dvor« ili »viša vrata«. Posljednji izraz doslovno je preveden na neke evropske jezike, a i na naš jezik (Visoka Porta). Pod nazivom »Visoka vrata«, koji se službeno upotrebljavao prije prvog svjetskog rata podrazumijevala se o otomanska vlada. Abu-Tabak (»Otac bičevanja«) je slikoviti nadimak sudskog činovnika kome je povjereno hapšanje i dovođenje krivaca na sud.

[47] *Al-Adilija,* džamija koja se nalazi izvan kairskih gradskih zidina, pored Vrata pobjede. Tako je nazvana po sultanu al-Maliku Tumanbeju, koji ju je podigao 1501. godine. Spominjanje te džamije jedan je od dokaza kasnom postanku redakcije bajki »Hiljadu i jedne noći« koja je sačuvana do danas.

[48] *Ašab,* rob posljednjeg kalifa Osmana (644—656); prema predaji, taj je rob bio veoma pohlepan.

SADRŽAJ

